

IOAN SLAVICI

O P E R E
*Sub îngrijirea
unui Colectiv*

V

SCRIITORI ROMANI
EDITURA MINERVA
București, 1971

Text stabilit la volumul V și glosar:

TEOFIL TEAUA

Stabilirea sumarului și noie;

D. VATA MANI VC

P O S T U M E

PRINȚESA. CĂILE MORȚILOR. UN DEMOCRAT

PRINȚESA

TATĂ ȘI FATĂ

Se poate! Mă întrebi dac-o știu de mulți? grăi nenea Iorgu, vecinul de peste drum. Cum, păcatele mele, să n-o știu, cînd am purtat-o-n brațe și am văzut-o înflorind la casa lui Tănase Colțatul, tatăl ei, care de atîta timp ni-e vecin? Tocmai pentru c-o știu atît de bine pot să-ți spun că „Prințesă” îi ziceam noi cei din mahalaua Oborului, nu însă pentru că mai una, mai alta dintre vecine o socoteau încurcată cu prințul Ghica, care acum a pățit-o atît de rău, ci pentru că așa ne-am pomenit cu ea de cînd era fată mică! Asta era, dacă e vorba, nenorocirea ei, și lucrurile nici c-ar fi putut să vie mai bine de cum au venit.

Uite! stau și mă gîndesc cum am să-ncep a ți le spune, pentru ca să te dumiresc asupra celor petrecute, căci așa ceva mai rar se-ntîmplă.

Mai-nainte de toate una: ca s-o știi pe ea, trebuie neapărat să cunoști pe tatăl ei, Tănase tîmplarul, căruia toți îi ziceam „Colțatul” fiindcă doi dintre dinții lui de sus erau ieșiți din rînd și oarecum mai mari și călcau peste buza de din jos, încît ți se părea că el mereu se rînjește. Era om blajin Colțatul acesta, dar cîteodată, cînd se supăra, samăna oarecum a cîne hârjonit; de aceea noi, copiii, îi feream din cale cînd se-ntîmpla să-l întîlnim. Mai era apoi Înalt,

subțire și sfrejit, și umărul de la dreapta îi era mult mai ridicat decât cellalt, încît el părea cocoșat, ceea ce în adevăr nu era. Purta, în sfîrșit, părul totdeauna cam lung și mustața tunsă, iar umblînd, își bălăbănea brațele ca limba clopotului, de-i păreau foarte

5 lungi, și se uita cînd la dreapta, cînd la stînga cu ochii lui albaștri, mari și-nholbați, din fața cărora ne venea să ne ascundem.

De la casa în care ședeam noi pe timpul cînd

10 umblam la școală mai erau pînă la colț încă patru case, iar peste drum, la cellalt colț, în fundul unei curți mari și pline de bălării, își avea Tănase tîmplăria. O văd și acum dacă-mi închid ochii. Era o casă veche, dărăpănată rău de tot. La stînga ei se afla un șopron de scînduri plin totdeauna de „material”,

15 într-un colț al șopronului își ținea Tănase calul, un murg spetit, pe care-l înhăma la camion cînd avea de cărat fie mobilă, fie uși ori ferestre pentru binale.

20 Tănase lucra pe timpul acela, mai ales iarna, cu două calfe și cu trei ucenici. Vara, de cele mai multe ori, era dus pe la binale. Noi, copiii de prin vecini, ne bucuram de aceasta, căci puteam să ne jucăm în curtea cea mare de-a mînea ori de-a ascunselea.

25 Risipiți prin curtea cea largă, mai ales prin dosul caselor și prin cele patru colțuri ale curții, ici un corcoduș, colo un zarzăr ori un gutui, colo un desiș de salcîmi ori de oțetari, după cum buna întimplare ori vîntul aruncase sămînța, iar pe lîngă împrejmuirea cîrpăcită erau mari și de tot dese bălăriile, urzici, bozii și mai ales cucută.

„Bată-vă să vă bată de copiii!” zicea lelea Marghioala cînd se pomenea cu noi alergînd în gură mare prin curte. Ea nu ne lua însă la goană, căci era mare bunătate de femeie și mai avea și doi băieți, unul Sandu, care era cam de vîrsta mea, iar cellalt Fănică, pe care-l văzuși dus între baionete atunci, de vreo patru ani.

40 Multe nu s-ar fi petrecut dacă lelea Marghioala n-ar fi fost cum era.

Ea nu îi era, ce-i drept, lui Tănase soție, dar stăpînea casa, în care nimic fără de voia ei nu se putea face. Pînă chiar și Tănase ținea să i se supună.

5 Era un fel de sluta tîrgului, scurtă, cam grosă, cu fața buhăită, cu buzele oarecum umflate, cu nasul castravete și cu fața soioasă, parcă totdeauna unsă cu alifie gălbuie, dar mereu gata de a-i sări orișicărui într-ajutor și muncitoare neobosită, cu adevărat topor de oase. Nu-mi aduc aminte s-o fi văzut vreodată

10 stînd și ea, ca altă lume, fără nici o treabă: gătea bucate' și spăla vase, mătura prin casă, deretica ori freca podele, zolea rufe-n albie ori călca cu fierul... pe ea n-o ierta firea să-și peardă timpul stînd de vorbă cu vreuna dintre vecine. Nici că s-ar fi ncumetat însă

15 Tănase să se apuce de vreo treabă fără ca să fi cerut și sfatul ei.

De aceea, fără doar și poate tocmai de aceea îi mergeau bine lui Tănase treburile, destul de bine. Lucrări mai subțiri, ce-i drept, nu prea ieșeau din tîmplăria lui, dar lucra cu spor la binale, pînă chiar și-n timp de iarnă, și nu se plîngea niciodată că nu are de lucru. Fiind apoi deprins cu sărăcia, el își punea întru toate frîu și nu se supăra cînd lelea Marghioala stăruia să-și tragă de la gură ca să pună cite

25 ceva la o parte pentru cei doi copii. A și adunat bani frumoși în timp de cîțiva ani, în urmă însă sa mai împrumutat, ca să cumpere casa cu locul pe care le avuse mai-nainte eu chirie.

— Le rămîi băieților dator, zicea el, și-și au banii asigurați în casă!

— Ași întîmpina dînsa. Vorbă și aceasta! Parcă nu e și a lor dacă e a d-tale.

Știa dînsa ce zice și n-ar fi muncit cu atîta inimă dacă n-ar fi știut ceea ce știa.

35 De altminteri, Tănase nici nu s-ar fi avîntat să cumpere casa cu locul ei dacă n-ar fi fost la mijloc lucrarea mai mare pe care o luase asupra sa încă din vara trecută și de la care se aștepta la un cîștig mai mare.

40 Vorba era de un hotel, case cu trei caturi pe două fronturi, cafenea, restaurant, bucătărie, bufeturi și

cămări, vreo optzeci de odăi și iatacuri, adică sumedenie de uși și de ferestre, ba pe deasupra și fel de fel de dulapuri și de mese solide.

Nu era Tănase în stare să ieie asupra sa o lucrare atît de mare. Lasă că nu avea capital să cumpere materialul cuvenit, dar cu două calfe și cu trei ucenici nu putea să scoată la capăt lucrarea. Luase deci înțelegere cu Manei antreprenorul, un italian, ca acesta să-i crediteze materialul la o chereștegerie, iară plata să i-o facă după ce i se vor fi predat lucrările prevăzute-n contract.

În timpul verii dar, cînd se lucra la zidărie, și în timpul iernii următoare Tănase lucra cu cincisprezece calfe, ca să-i fie toate gata de primăvara viitoare, cînd urma să se facă tencuirea și așezarea ușilor, a ferestrelor și a podelelor. O ducea deocamdată de tot greu, căci avea să facă pe dracu-n patru pentru ca să-i plătească pe lucrători.

În postul Crăciunului s-a pomenit apoi că deodată i se surpă toate-n cap. Italianul adevărat a plecat — numai el știa unde — și le-a lăsat toate baltă, încît Tănase a rămas fără de material și cu lucrările neluate-n primire, ba și cu cei treisprezece lucrători în spinare.

„Dă-l dracului! grăi Giovanni, alt italian, care condusesese lucrările de zidărie. Eu știu mai bine decît orișicine că după contractul încheiat cu patronul putea să cîștige bine. Îi plăcea însă să mănînce mult și pe ales, să bea cele mai bune vinuri, să se plimbe și să petreacă cu femeii, ba mai și juca cărți. Orișicare alt om, mai cumpenit, ieșea cu cîștig mare din afacerea aceasta.”

O mulțime de oameni rămăsese încurcată pe urma celui fugit, zidari și salahori, timplari și dulgheri, lăcătuși și zugravi, dimpreună cu toți ce trăiau pe urma acestora, o lume întregă își pierduse deodată pînea de toate zilele. Nimeni însă nu avea deopotrivă cu Giovanni și cu Tănase cuvinte de a se neliniști, și de aceea mai ales italianul alerga neastîmpărat de ici pînă colo și se învîrtea ca o sfîrlează, ca să găsească pe vreunul care e în stare să ducă lucrările mai departe și să le scoată la capăt.

Avînd la el atît planurile, cit și devizele, era în stare să-i facă oricăruia negru pe alb socoteala de cît capital are nevoie și cît are să cîștige dacă se avîntă în afacere.

5 Tănase era de felul lui om care numai puțin și de tot arareori vorbește, dar se gîndește bine mai înainte de a-și deschide gura și pune cu toată virtutea mîna cînd e nevoie de așa ceva.

10 „Ce capitali? — grăi dînsul în cele din urmă. Mai capital decît al nostru!”

Deși iarnă geroasă, era duminecă, zi frumoasă, și el, simțindu-se înfierbîntat, se plimba în sus și în jos prin curtea cea largă, bălăbănindu-și brațele cele lungi. Își făcuse și el socoteala și i se înfipsea în minte
15 gîndul că nu e în lumea aceasta capital mai sigur decît destoinicia de a munci a omului priceput și harnic. Lucrau în tîmplăria lui doisprezece lucrători aleși pe sprinceană și patru ucenici, mai punea mîna și el însuși, ceea ce făcea la un loc treizeci și patru de
20 brațe: destul capital dacă știi să te folosești de el.

— Așa ar fi dacă n-ar mai intra la mijloc și cele șaptesprezece guri care au să fie hrănite, întîmpină lelea Marghioala. Ba, pe Ungă acestea, mai sunt și altele tot atît de nesățioase.

25 N-o pierdea Tănase din vedere nici aceasta; el era însă om vîrtos la fire și cu una, cu două nu-și schimba gîndul.

— N-avem, zise, decît să muncim un timp oarecare cu toții mai mult și să ne saturăm cu mai puțin decît
30 de obicei.

Era din ce în ce mai zorit, căci lucrase mai înainte cu cincisprezece calfe din care îi rămăsese treisprezece, apoi doisprezece, iar acum mai rămăsese numai zece, încît îi era teamă c-o să-i rămîie tîmplăria goală.
35 Tot așa o pățise și Giovanni cu zidarii, care în timpul verii își agonisesc hrana și pentru iarnă, iar iarna își caută de lucru pentru vara viitoare: acum unul cît'el unul se învoiau la alte binale. Nu i-a fost dar lui Tănase greu să se înțeleagă cu Giovanni ca să ia
40 asupra lor lucrările părăsite de Manei și să le ducă mai departe în tovărășie cu lucrătorii, dacă vor reuși

să-i înduplece și pe aceștia, ceea ce era lucru neobicei-
nuit și de aceea foarte greu.

De! mare îndrăzneală. După socotelile pe care și le
făceau, se puneau amîndoi în picioare dacă le scoteau
toate bine la capăt; i se putea însă întîmpla lui Tănase
și ca într-o singură vară să piardă tot ceea ce cîștigase
pe urma muncii ce săvîrșise mulți ani de-a rîndul.

10 Mult s-a zbătut în tot timpul sfintelor sărbători
și multe nopți a petrecut în nedormire, dar în cele
din urmă s-au înțeles el cu calfele lui, iar Giovanni
cu zidarii și cu zugravii, ca să lucreze cu toții în to-
vărășie, rămînînd ca fiecare să se mulțumească cu
jumătate din ceea ce i se cuvenea după învoiala de mai
înainte, dar să aibă parte din cîștig.

15 Paguba, dac-ar fi să fie, o purtau Tănase și Gio-
vanni ei singuri, și tocmai de aceea din cîștig li se
cuvenea lor jumătate, iar cealaltă jumătate se împăr-
țea între ceilalți, potrivit cu simbria fiecăruia.

20 Stăruia cu tot dinadinsul asupra acestor amănunte
pentru că Prințesa n-ar fi fost Prințesă și viața ei s-ar
fi desfășurat cu totul altfel dacă Tănase Colțatu n-ar
fi intrat în daravera aceasta.

25 După sărbători el s-a pus dimpreună cu ai săi pe
lucru și prin grele zile a trecut în timpul primăverii
și pe la începutul verii pînă ce n-a ajuns să așeze ușile
și ferestrele la locul lor, pentru ca stăpînul caselor
să înceapă și el a i le plăti.

30 Acum s-a născut fetița, pe care au botezat-o apoi
Elvira, și numai bunul Dumnezeu știe care i-ar fi
fost soarta dacă ea n-ar fi adus noroc la casă. Lucrurile
au ieșit însă bine, chiar de tot bine, încît mai în toamnă
Giovanni a început să-și aducă zidarii, ca să ridice
la colț casa cea mare, încăpătoare și înaltă pentru
fata care i-a adus tatei noroc și spor.

35 Atît ar fi fost destul pentru ca Tănase Colțatul să
prindă oarecare slăbiciune pentru fata aceasta.

Mai erau însă și altele.

40 După cîteva zile însă el a rămas, uitîndu-se la ea,
ca trăsnet din senin. Vedea și nu se încumeta să creadă,
nu știa dacă e să ridă ori să plîngă: așa mică cum era
avea, nenorocita de ea! umărul cel drept mai ridicat

decît cellalt. Cuprins de adîncă înduioșare, el tremura
în tot trupul.

5 „Cum și de ce!? zise ca-ntr-aiurea. Înțeleg lucrul
acesta la mine, omul care de mic copil, ziua și noaptea,
vara și iarna, singur și-n rînd cu alții trage mereu
cu rindeaua. Ea însă? Ea? De ce să fie și ea pocită?”

10 Sta și se gîndea și o vedea, parcă, fată mare și
frumoasă, dar cu un umăr mai ridicat decît cellalt,
încît toți se uitau după ea ca după o cocoșată, ceea ce
în adevăr nu era.

Nul mintea i se oprea în loc și el nu era în stare
să-și dea seama cum a putut să treacă de la el la fata
lui acest neajuns firesc.

15 Te mai miri dacă a prins pentru fată o slăbiciune
bolnăvicioasă, încît gîndul îi era mereu la ea!? Nu
pleca de acasă fără ca să se fi dus s-o vadă, la ea se
ducea mai înainte de toate cînd se-ntorcea de undeva,
iar duminecile și zilele de sărbători, cînd stătea acasă,
mai ales cu ea își petrecea timpul.

20 Era lucru de sine înțeles că ale ei erau casele cele
mari, încăpătoare și înalte, și Tănase Colțatul aștepta
cu nerăbdare ziua cînd ele vor fi gata, ca de sfîntirea
lor să se cunune cu Marghioala și să facă o nuntă ca
să-i meargă pomina.

25 Așa au venit lucrurile. încă de pe atunci îi ziceau
fetei cu toții Prințesa, căci ale ei erau toate, pentru
ea toți aveau slăbiciune, ea pe toți îi stăplnea.

30 Nu erau apoi acestea decît începutul începuturilor.
Crescînd, Elviria se făcea din ce în ce mai drăgă-
laşă, mai vioaie și mai deșteaptă, încît un fel de dul-
ceață îi se revărsa în suflet cînd o vedeai. Ochii ei
albaștri erau aidoma ca ai lui Tănase, deschiși, mari
de tot și pătrunzători, de te sfiai să te uiți în ei;
părul îi era aproape alb, ai fi zis mătase opărită cu
te leșie dacă n-ar fi fost cîrlionțat; zîmbetul ei de copilă
răsfățată te scotea din sărite. Era parcă plîngea rîzînd
și zîmbea plîngînd.

40 Culmea culmilor a fost însă cînd au început să-i
crească Elvirichii dinții: sus, la dreapta, unul dintre
dinți, numai unul, îi era ieșit din rînd, încît călca din
cînd în cînd peste buza de jos.

„Se poate!? Chiar și aceasta!?” zicea Tănase încintat peste măsură, căci mult îi ședea bine fetiței dintele acela când virfușorul îi ieșea deasupra buzei la iveală.

5 Toamna viitoare, când s-a sfințit casa și s-a încins hora la nunta cea mare, Elvirica era trecută de un an și jumătate și, gătită ca o adevărată prințesă, în rochiță de horbotă, le zîmbea tuturor și sălta de bucurie când frații ei, fie Sandu, fie Fănică, o luau în brațe. De
10 aici înainte, noi, copiii de prin vecinătate, nu-i mai ziceam Marghioalei, ca mai înainte, lele, ci cocoană, ea a rămas însă tot cea de mai înainte; sluta tîrgului, scurtă, cam groasă, cu fața buhăită, cu buzele oarecum umflate, cu nasul castravete și cu fața soioasă,
15 parcă unsă totdeauna eu alifie gălbuie, dar muncitoare neobosită, cu adevăr topor de oase. N-ar fi ajuns ea niciodată cocoană dacă n-ar fi fost la mijloc zîmbetul fermecător al Elvirichii, fata ei cea cu umărul drept mai ridicat decît cellalt.

20 BOBOCUL MAHALALEI

Pe acolo, prin mahalaua Oborului, copiii umblă și desculți, ba unii dintre dînșii pînă chiar și numai desculți, cu capul gol și îmbrăcați în haine zdrențuite și mai mult ori mai puțin nespălate. Nespălați și
25 nepieptănați sunt și ei înșiși, ba nespălată li-e și gura, încît foarte ușor ajung să se hârjonească și să se încaiere între dînșii, o lume nu tocmai potrivită pentru fata lui Tănase, bobocelul care era totdeauna spălată și pieptănată, îmbrăcată în rochiță frumoasă,
30 cu pălărie în cap și încălțată în pantofiori de lac. Ea trăgea, cu toate acestea, la copiii de vîrsta ei și da din mîni și din picioare cînd dădaca se încapățina sa n-o lase în mijlocul celor ce nu erau de seama ei.

Cîtă vreme era mai mică, de trebuia să fie purtată-n brațe, Elvirica trecea mereu de la unul la altul, mai ales acasă, unde, afară de mama și tată, mai
35 avea și doi frățiori, precum și mulțimea de muncitori

din timplărie, tot oameni cari țineau la Tănase, deci și la fetița lui, din ce în ce mai dragălaşă.

După ce ieșise atît de bine tovarășia cu Giovanni, Tănase avea capital și ar fi putut să cîștige mai mult
5 dacă nu mai lucra în tovarășie și cu lucrătorii, cărora le făcea parte din cîștig. Nu-I ierta însă firea s-o facă aceasta. Lasă că oamenii, fiindu-i tovarăși la cîștig, munceau cu toată inima, deci și mai bine și mai cu spor, dar ei se simțeau în același timp mai legați
10 sufletește de el, parcă ar fi fost rude apropiate ale Lui, și țineau la copiii lui, mai ales la Elvirica, pe care și-o socoteau aducătoare de noroc. Mai cu deosebire ei îi ziceau Prințesă, și nu era între dînșii nici unul care nu se simțea mîngîiat cînd, luînd-o în brațe,
15 ea-l trăgea de mustăți ori îi mîngîia obrazul cu mînușita ei cea moale.

Cum, Doamne, să nu se fi simțit mîngîiați ei, cînd mă bucuram eu daca fie dădaca, fie Sandu ori Fănică mi-o dedită s-o iau în brațe și să-i fac „uța-uța”!?

20 După ce s-a mai zburătorit și era în stare să fugă de ici pînă colo, Elvirica alerga pușcă unde vedea mai mulți copii adunați la un loc. Copiii binecrescuți se țin, ce-i drept, departe de cei desculți, zdrențăroși, nespălați și nepieptănați; Elvirica era însă fata tatii și a mamei: deși dar gătită ca o păpușă, ea ținea să se joace cu orișicare copil. Copiii aceia însă, fie băieți, fie mai ales fetițe, se uitau chiorîș la pantofiorii ei sclipitori, la rochița ei cea-nflorită și la pălărioara ei împodobită cu pene-n fel de fel de fețe și se dedeau
25 la o parte. Prea le părea străină-n mijlocul lor.

Vazîndu-se astfel părăsită, Elvirica se strîmba, se uita-n pămînt cu ochii ei cei mari și sperioși și începea-n cele din urmă să plîngă. Pui de om erau însă și copiii, și de cele mai multe ori se găsea între dînșii
30 cîte unul mai duios la fire care se întorcea ca s-o mîngîie și să i se facă tovarăș de joacă l

Orișicît de gătită și de curățică dar, se perdea cîteodată Elvirica și printre copiii desculți și nespălați, pînă chiar și printre țigănușii cari nu erau puțini prin partea locului, pe acolo pe la Obor. Aceasta
40 umplea de mîhnire pe Tănase cel cu casa mare și-ncă-

pătoare, căci el nu putea să-și închipuiască pe fata lui decît tolănită în trăsura trasă de doi murgi cari suflă pe nări pară de foc.

5 Avut-a-n urmă Tănase parte și de mai mari supă-
rări.

Țiind să se potrivească cu lumea în mijlocul căreia se pomenise, Elvirica a luat într-una din zile pălăriuța cea împodobită cu fel de fel de pene și-a aruncat-o cît |
10 colo și a mai descălțat și pantofiorii și ciorapii, apoi a ieșit cu capul gol și desculță, ca să aibă și ea mul-
țumirea de a umbla prin praful de pe uliță și de a se |
bălăci prin băltoaca de la puț.

15 Era lucru de toată frumusețea s-o vezi săltînd de bucurie ștregărească, și Safta lui Ilie factorul, care locuia în apropiere, nu s-a putut stăpîni, ci a sărit la ea și-a ridicat-o în brațe, ca s-o sărute cu drag și cu toată inima.

„Scumpa mării, i-a zis, cum nu uită ea de unde-a ieșit și se dă la teapă.”

20 Și în adevăr dragă și scumpă le era fata lui Tănase tuturor pe acolo prin preajma Oborului, unde trăiesc atît de mulți oameni săraci, dar cu inima deschisă.

îl încînta, dacă e vorba, atît pe Tănase, cît și
25 pe cocoana Marghioala gîndul acesta, căci bun lucru și frumos e să-ți știi copilul lăudat și iubit de toți cei ;|
ce-1 cunosc; mai bine li-ar fi părut însă dacă Elvirica li-ar fi fost tuturora dragă fără ca să iasă desculță și cu capul gol pe uliță și fără ca să intre în tovărășie cu țigănușii de tot felul. Cînd i-a venit dar rîndul
30 să umble la școală, n-au dat-o-n rînd cu copiii vecinilor, ci au trimis-o la un pension din Calea Moșilor, unde-nvățau numai domnișoare din case mai bune.

35 Sandu-și făcea pe timpul acela ucenicia în tîmplărie, căci ținea tatăl său să-i treacă lui, cînd o fi, așa-zisa brățară de aur, iar Fănică trecuse-n prima clasă gimnazială.

Diminețile, cînd Elvira pleca la pension, mai unul, mai altul dintre ucenici o-nsoțea mergînd la trei pași în urma ei și ducîndu-i ghiozdanul. Același ucenic

† In text: *care*.

se ducea apoi seara ca s-o aducă acasă. După citva timp, însă, totdeauna o-nsoțea Costache, un băiețan de vreo cincisprezece ani, care era mai deștept și mai curățel. După iar citva timp, apoi, Elvirica nu mai suferea ca Costache să vie-n urma ei, ci ținea să meargă alături cu el, vorbind mai despre una, mai despre alta.

5 Serile se-ntorcea cu Elvirica și Laura, fata cu vreo doi ani mai mare a uneia dintre vecine, care umbla și ea la același pension.

10 Făcînd și azi și mîine împreună drumul pîn-acasă, Elvirica și Laura se vedeau des și la pension și s-au împrietenit în cele din urmă, încît nu mai putea să treacă duminică, nici zi de sărbătoare fără ca ele să se întâlnească și să petreacă un ceas, două împreună
15 fie acasă la Elvira, fie la mama Laurei, o doamnă încă destul de tînără, care, despărțită de sotul ei, sta cu chirie la cocoana Aspasia, văduva acum bătrînă a unui căpitan.

20 Multă lume avea slăbiciune pentru Elvirica; dintre cei mulți însă numai de tot puțini erau deopotrivă cu cocoana Aspasia, care se bucura ca un copil cînd Elvirica, viind să-și vadă prietena, trecea și pe la dînsa.

25 Se și făcuse fata lui Tănase adevărat boboc de trandafir, de-ți ridea inima cînd steteai de vorbă cu ea.

îi era, ce-i drept, umărul de la dreapta mai ridicat, dar ea n-avea decît să și-i mai ridice puțin și pe cel de la stînga și se și deprinsese a o face aceasta, încît și se părea că numai din răsfățare copilărească
30 se ține cînd cu unul, cînd cu altul dintre umeri mai ridicat. Era parcă întreaga ei înfățisare și-ar fi pierdut farmecul dacă umerii i[^]ar fi fost deopotrivă ca la toată lumea.

35 încă mai mult ar fi pierdut din farmecele înfățisării dacă dintele acela n-ar fi călcat cu virfușorul asupra buzei așa, din cînd în cînd, ici mai puțin și colo mai mult, după cum îi jucau gîndurile-n suflet și după cum se dedeau pe față-n zîmbetul ei de copilă cu inimă curată. Erai mereu ispitit să stai pîndă pentru
40 ca nu cumva să-ți scape vreunul dintre zîmbetele acelea, care, cîteodată, te făceau să tresalți.

Cocoanei Aspasiiei îi mai rîdea apoi inima și cînd se uita în ochii cei mari ai Elvirichii, cînd îi netezea părul acum galben și cînd îi auzea glasul limpede, încît îi era parcă stă în întunec și deodată i se luminează casa cînd intră Elvirica peste pragul ei.

Și nici că s-ar fi putut să fie altfel.

Moștenise baba de la părinții săi casa în care stetea, două odăi mai măricele, un iatac și o bucătărie, și nu-i mai dăduse nimănuia de mult mîna să o mai cîrpească pe unde o roseseră dinții vremii, ploile și vînturile. Nu pătrundea, ce-i drept, decît pe ici, pe colo și din cînd în cînd ploaia prin acoperiș, dar tencuiala era în mai multe părți căzută, în tavane se-nmulțiseră crăpăturile, podeala se rosese de ieșeau ochii din ea, geamurile din ferestre se îngălbeniseră, încît abia mai străbătea lumina soarelui prin ele.

Una dintre odăi și iatacul de lingă intrare le ținea cu chirie mama Laurei, iar în cealaltă odaie, lîngă bucătărie, ședea baba, care avea drept slugă rămasă din timpuri mai bune o țigancă, tot babă și ea.

Diminețile cocoana Aspasia se scula cam pe la zece și-și făcea chiar cu mîna ei cafeluța obicinuită și-o lua dimpreună cu dulceța. Dacă se-ntîmpla ca țigancă să fie acasă, se-nțelegeau amîndouă ce anume are să gătească pentru prînz. Ar fi fost însă foarte greu să spui care dintre cele două babe e adevărata stăpînă la casă, care poruncește și care se supune, și foarte adeseori țigancă era dusă încă din revărsatul zorilor de zi, și atunci cocoana Aspasia se-mpăca cu gîndul c-are să-și potolească pofta de mîncare cu ce va mai fi găsind prin casă, dacă nu altfel, cu ceapă strivită ori cu cîteva măsline.

După ce-și făcea patul, se-mbrăca, se sulemenea, se așeza pe divan și începea să-și caute norocul dînd cu cărțile și mîngîindu-și din cînd în cînd pisoiful cenușiu, care torcea-n poala ei.

Așa o găsea Elvirica totdeauna cînd venea s-o vadă: o bătrînă pipernicită, cam cocoșată, plină de zbircituri în obraji și cam mustăcioasă, dar gătită, sulemenită și cu bretonul încrețit cu ferul.

Casa, de cele mai multe ori, nemăturată, toate colțurile pline de păienjeniș, perdelele otrepă, dar moț în creștet și fundă mare la gît!

5 Elvira, fată crescută-n casa cocoanei Marghioalei, nu putea **Bă** vadă-n ochii ei așa ceva fără ca să-și peardă sărita. Nemaiputîndu-și stăpîni firea, ea-și ridica poala-n brîu, se sufleca și punea mîna pe mătură, curătea din cînd în cînd păienjenișul de prin colțuri, ba, la nevoie, se mai și desculța, ca să frece-n toată tigna scîndurile din podeala casei.

10 Acasă la dîșii nu i se da voie să le facă aceste și tocmai de aceea le făcea aici cu mare rîvnă și cu toată mulțumirea.

15 Cocoana Aspasia nu se supăra, ce-i drept, dar era cam dezamăgită, cît bine, tocmai bine nu-i ședea unui boboc ca dînsa să se-njosească apucîndu-se de asemenea treburi potrivite numai pentru cele mai proaste slugi.

„Del — își zicea baba cea sulemenită — se vede că din slugă de rînd a ieșiți”

20 Avea baba dreptate, căci Laura, fată mai simțită, nu făcea tot așa cînd prin cealaltă odaie se aduna gunoiul și se sporea prin colțuri păienjenișul.

Nu era însă Elvirica ea însăși vinovată dacă nu știa să facă deosebire între om și om.

25 Ea [se] pomenise-n mijlocul unei lumi în care nu era nimeni care n-o iubea; îi iubea deci și dînsa pe toți, pe unii mai mult, pe alții mai puțin, dar pe toți, și era mulțumită în sufletul ei cînd puteasă-ificăcuiva vreo bucurie. N-avea apoi de la cine să-nvețe a deosebi pe un om de altul.

30 În casele mari pe care și le zidise Tănase cînd cu nunta sa erau șase odăi, un salon mare, trei iatacuri, bucătărie și cămara. Mama Elvirichii nu mai putea dar să răzbească singură și era nevoită sa ție servitoare.

35 Deși cogeamite cocoană însă, ea lucra-n rînd cu servitoarea, ba, stiindu-se stăpînă-n casa ei, lua partea mai grea din muncă asupra sa.

40 Cu atît mai vlrtoș muncea TănaBe în rînd cu calfele, cari îi erau tovarăși. Lasă că n-ar fi fost om cinstit dacă s-ar fi codit, dar munca era mulțumirea vieții lui.

Casele din fundul curții fuseseră dărimate și-n locul lor Tănase ridicase tâmplărie luminoasă și sistematică, deasupra căreia se aflau trei săli în care dormeau ucenicii și acele dintre calfe care nu erau căsătorite.

Fiind totdeauna zece-cincisprezece perechi de brațe la casă, bălăriile din curtea cea mare nu mai puteau să dănuiască. Când n-aveau ce face, ucenicii și calfele se puneau pe săpate și pe greblate, iar pe Tănase nu-l ierta firea să nu pună și el mâna dimpreună cu Sandu, iară Elvirica s-ar fi simțit foarte nenorocită dacă n-ar fi avut voie să deie și ea ajutor. Singur Fănică, băiat mai subțire, stetea la o parte, se uita și-i îndruma pe ceilalți. In curînd deci bălăriile au fost stîrpite și-n locul lor au fost sădiți fel de fel de pomi, printre cari se aflau straturi de flori și tufișuri de liliac.

Era lucru de sine înțeles că toate ale tuturor erau, căci pe urma muncii săvîrșite de toți au intrat în ființă. Primăvara deci, cînd liliacul era înflorit și copiii din vecini stăteau cu gura căscată uitîndu-se la el, Costache lua scara și-i tăia Elvirichii florile de liliac, ca să le împartă între copii. Îi era ei mai mare mulțumirea de a-i vedea pe copii alergînd cu ele acasă la mamele lor decît bucuria de ale vedea tufișurile acelea pline de flori.

Așa făcea și mai tîrziu, cînd straturile erau pline de fel de fel de flori, vara, cînd cireșele erau coapte, și toamna, cu belșug de poame.

De ce adevărat n'el? In gîndul ei bunul Dumnezeu de dragul tuturor le-a dat florilor podoabă și miros, iară poamelor plăcută înfățișare și dulceață răcoritoare.

Așa era pe acolo prin mahalaua Oborului, unde oamenii trăiesc unii Ungă alții și sunt rari de tot cei porniți a se ridica deasupra celorlalți.

Nu era tot așa și-n lumea în mijlocul căreia ajunsese Elvirica duclndu-se la pension, unde multe se învălmășeau.

Mîndru și mai mult decît mîndru, părintește fericit era Tănase Colțatu cînd se gîndea că are fată frumoasă, dulce la fire și vioaie. încă mai fericit se simțea însă după ce-a aflat că fata lui mai e și deșteaptă, foarte

silitoare și cu purtări bune, un adevărat giuvaer de școlăriță, așa zicea directoarea pensionatului.

E apoi lucru știut de toți cei ce s-au Invîrtit vreodată pe la școli că școlarii țin la aceia dintre dînșii care sunt deștepți și silitori, oarecum „fala clasei”. Elvira se bucura deci în pension de multă iubire și nu i-ar fi fost greu să-și păstreze iubirea aceasta dacă n-ar fi avut și oarecare păcate aduse din casa părintească și din mahalaua în care-și petrecuse pînă atunci anii copilăriei.

Cel mai de căpetenie din păcatele acestea era că nu te întreba niciodată cine ți-e tată și cine mamă, nici nu te măsura de jos pînă sus, ca să vadă ce fel îți este îmbrăcămintea, ci se mulțumea să se dumirească cine ești. Se însoțea dar numai cu acelea dintre fete care Be potriveau la fel și la fire cu dînsa și acestea îi erau dragi chiar și dacă erau mai sărăcăcios îmbrăcate și mai puțin frumoase decît altele.

Alt păcat de asemenea greu era că nu-și punea pază gurii, ci le spunea tuturor în față ceea ce gîndea.

Dacă vreuna dintre fete era mai mărginită, ea o lăsa să fie cum a rînduit-o Dumnezeu.

„Fii, mă rog, mai modestă — îi zicea însă cînd o vedea sfătoșindu-se — căci toată lumea te știe cît ești de proastă.”

încă mai necruțătoare era față cu cele nesilitoare, neastîmpărate ori prea îndrăznețe, căci cu darul de a se sili, de a-și pune frîu ori de a-și măsura vorbele și faptele a înzestrat Dumnezeu pe ©rișicine și se cuvine să mustram pe cei ce nu se folosesc de darul acesta.

Cu desăvîrșire nemiloasă era diasa față cu cele înfumurate și lăudăroase, cu cele hapsine, cu cele pizmătărețe și mai ales cu cele pline de deșertăciune, precum și cu cele stăpînite de rele îndemnuri. Deoarece toate aceste erau multe, numai puține dintre fete scăpau de gura Elvirichii. Urmarea firească era că ea se simțea din ce în ce mai străină, în cele din urmă chiar urgisită acolo în pensionul acela.

Rele de gură mai erau adevărat și altele, și dacă le trîntea dînsa lor, îi trînteau și ele ei.

— Las-o-n știrea Domnului! zicea una. La ce să

te mai aștepti de la o fată de servitoarei? Nu ne spunea Laura că tatăl ei și fratele ei sapă și greblează ca niște salahori în grădină?

— Iar mama ei, zicea alta, se pune și azi la albia de spălat rufe și freacă scînduri.

— Bal — întîmpină iar alta — Laura a văzut-o chiar și pe țațoșa de Elvira frecînd scînduri.

— Și-i mai zic și „Prințesă”, auzi prințesă l?

Vorbind așa, ele încetul cu încetul au ajuns să-i zică în bătaie de joc Prințesă.

Del ce să-ți mai spun!?... urmă nenea Iorgu. Adus-o Elvirica cît a putut-o duce la pension, dar în cele din urmă și-a pierdut răbdarea și și-a pus piciorul în prag, stăruind să meargă la școala cea adevărată, în rînd cu copiii de seama ei.

Tănase a rămas stană de piatră.

Nu și-ar fi închipuit, Doamne ferește, că poate fata lui cea dulce la fire să fie atît de încăpățînată.

Nu! o dată cu capul nu, ea să meargă la pension, și nu el s-o dea la școală în rînd cu copiii desculți, zdrențăroși, nespălați și nepieptănați.

Îl știau pe Tănase toți că are multă slăbiciune pentru fata lui și nu l-ar fi crezut nimeni în stare să se pună cu atita îndrjire împotriva ei.

În zadar însă, căci Elvirica era cu adevărat fata lui și nu moștenise de la el numai umărul drept ceva mai ridicat, dintele ce călca peste buza de din jos și ochii aceia mari și pătrunzători, ci și firea cea vîrtoasă.

O singură scăpare îi mai rămînea omului.:

Fănică, deși frate bun al Elvirichii, era cam leneș și pornit spre ștregării. Știindu-l pe tatăl său om cu avere frumoasă, care din an în an se sporea, el se socotea băiat de bani gata, care poate să trăiască în toată lărgimea și fără ca să se mistuie încordîndu-și afară din cale puterile. A rămas dar mai în coada clasei, încît Tănase a fost nevoit să-i ia un meditator, pentru ca nu cumva să rămîie repetent.

„Să nu fie pe-a mea, dar nici pe-a tal” grăi în cele din urmă Tănase și luă hotărîrea de a o da și pe Elvirica pe mîna lui Filimon Mustac, meditatorul lui Fănică.

Pe Costache îl fulgeră un fel de junghi prin inimă: lasă că nu mai avea s-o însoțească pe Elvirica la pension și de acolo pînă acasă, dar îl fericea pe Filimon, băietanul din clasa a șasea, care urma să stea cite un ceas, două pe zi cu Elvira, ca să-i dea învățătura cuvenită.

Celelalte, încheie nenea Iorgu, o să le afli și de la alții și-o să le înțelegi ușor.

SUFERINȚELE LUI COSTACHE

La încheierea anului școlar, Fănică a trecut clasa. Va fi fost aceasta din vrednicia lui, căci Fănică era băiat cu cap deschis; Tănase însă, cocoana Marghioala și mai ales Sandu erau pe deplin incredințați că el n-ar fi făcut nici o treabă dacă n-ar fi fost la mijloc priceperea lui Filimon Mustac, Zelosul meditator. De aceeași părere era și Costache, care ținea la cocoana Marghioala, îi era bun prieten lui Sandu și-l știa mai bine decît orișicine pe Fănică¹, ce fel de poamă e. Îl supăra, cu toate acestea, gîndul că anul viitor iar îl va medita Mustacul acela pe Fănică, dîndu-i, se înțelege, și Elvirichii lecțiuni, ceea ce-l făcea să sufere.

Cînd se ducea adecă însoțită de el la pension și cînd se întorcea acasă, Elvirica vorbea într-una și pe nerăsuflăte, cum cîntă sticlețelul, de te mirai de unde le mai scoate, curat mașină de vorbit, și nu te mai saturai s-o ascuți.

Dacă dînsa nu mai mergea la școală, nu-i mai cînta lui Costache sticlețelul și trebuia să se mulțumească cu altele.

Cînd voia să mînince o nucă ori o alună, Elvirica îl chema pe el s-o spargă. Pe el îl chema cînd avea să cirpească, să dreagă ori să mute de ici pînă colo cite ceva. Cînd îi venea pofta de un măr, de o pară ori de o prună, tot pe el îl ruga să se urce în pom ori s-o ia în brațe și s-o ridice, ca să și le adune ea însăși cu mînușita cea cu degete subțiri. Nu doară că n-ar fi sărit și

¹ în text: Sandu.

alții dacă i-ar fi rugat, dar nimeni nu era tot ca el în stare să i le facă toate pe plac și ea știa foarte bine că el e mulțumit când ea îl cheamă.

Avea apoi și el slăbiciunile lui.

5 Duminecile și zilele de sărbători, neavînd altă treabă, el se punea să scrie, să facă socoteli și să desemneze planuri și ornamente, un lucru care îi făcea multă plăcere.

10 Adeseori se pomenea că Elvirica sare în dosul lui pe scaun, se ridică în picioare și se uită peste umărul lui la desemnurile care îi plăceau și ei. El nu mai putea, ce-i drept, să lucreze în toată largimea, dar aceasta nu-l supăra cîtuși de puțin.

15 ' Ceea ce-l făcea să sufere era numai gîndul că ea va fi putînd să aibă asemenea apucături de copilă răsfățată și la lecțiunile lui Filimon, care, neștiind cum s-o ia, ar îndruma-o spre rele deprinderi.

20 De Sf. Mărie, Costache și-a împlinit anii de ucenicie și, ieșit calfă, a fost trecut tovarăș deopotrivă cu ceilalți. Era de aici înainte mai spilcuit și mai țănoș, dar pentru cocoana Marghioala, care-i puneă și acum bucățica la o parte, pentru Sandu și cu atît mai vîrtos pentru Elvirica el a rămas tot cel ce fusese.

25 într-una din zile Elvirica a venit să-i spună că la cocoana Aspasia s-a lăsat din țîțîni ușa de intrare, încît nu mai e chip s-o închizi, și l-a rugat s-o dregă.

El s-a dus cu rindeaua și cu tesla și a scos ușa din țîțîni ca s-o potrivească, în vreme ce baba îi dădea ajutor uitîndu-se la el.

30 — Să fie oare adevărat că Tănase adună și mereu adună bani? întrebă ea ca să mai zică ceva. îi merg treburile atît de bine cum se zice?

35 — îi merg, cocoană, răspunse Costache. Cum, păcatele mele, să nu-i mergă cînd știe să le ducă?... Adună. Ți-o spun și eu că adună!

— Dar vezi d-ta, urmă baba, chiriașă mea îmi spune că pe italian mereu îl încurcă, de nu mai poate scăpa din strlmtorări.

40 Costache se opri pe-o clipă din lucru și se uită drept în ochii ei.

— Dac-o spune, întîmpină el, vorbește alandala. Domnul Tănase e, ce-i drept, om procler, care ușor ajunge să-ți facă viața nesuferită, dar dacă adună, nu agonisind, ci păstrînd din ale sale adună. Ce să-i faci italianului? își are și el partea cuvenită, dar nu știe s-o chivernisească. Cu Tănase Colțatul nu tot insul se poate potrivi. El se scoală cel dintîi și se culcă cel din urmă; e mereu cu ochii în patru, muncește în rînd cu ceilalți și pune mîna la toate, trăiește apoi tot ca mai înainte, cînd era sărac, ba ne ține și pe noi de scurt ce să mîncăm, cît" să bem, cum să ne îmbrăcăm și să ne petrecem viața, încît ni se înăcrește viața. Iar despre cocoana Marghioala, ce să-ți mai spun, că le știi pe toate. Italianul însă, tot ca cel ce și-a luat lumea în cap, om cu slăbiciuni peste slăbiciuni. Tănase una singură are, fata lui, pe care împărâteasa ar fi în stare să și-o facă.

Nu mai avea cocoana Aspasia ce să zică. Așa, pe tăcute, însă, nu putea să-i ție lui Costache de urît.

20 — Da, fata, grăi dar. Dragă mi-e și mie, cum să nu le fie lor? Tocmai de aceea mă mir c-o lasă așa sălăhuie de capul ei. și nu-i țin o guvernantă care s-o îndrumeze, s-o mai poleiască, s-o dezbăreze de mitocănia mahalalei. Au și din ce s-o plătească și destulă încăpere în casa lor.

25 La așa ceva Costache neiodată nu se gîndise: mai bine era fără doar și poate o franțuzoică decît acel Filimon adunat de pe uliți. El însă nu-și putea închipui pe Elvirica decît de capul ei¹, desfășurîndu-se potrivit cu firea ei, ca firul de iarbă și ca floarea din lumea umedă și răcoroasă.

30 — Greu lucru, cocoană, grăi dar. Pe cît o știu eu pe fetița aceea, de azi pe mîne ar trebui să i se schimbe franțuzoica. îndrăcită ar trebui femeia care o poate stăpîni dacă ea însăși nu vrea să se stăpîneasă.

35 — Tocmai aceasta el stăruia baba. Și mie îmi este mai dragă așa scarloi plin de voință nepotolită. Ca să poată însă răzbi prin lume, femeia are să fie deprinsă a se da pe brazdă, a-și stăpîni pornirile, a se potrivi

¹ în text: *lui*.

cu lumea din care nu poate să iasă. Ea n-o să trăiască numai în mahalala, unde toți se uită în gura ei, adăuga baba, sugîndu-și buzele arse de suliman. Ai văzut!?!... Ți-a plăcut cînd ai aflat ca giuvaer de copil ca ea a fost dată afară din pension!?

Costache tresări, scăpă ciocanul din mină, rezămă ușa de perete, apoi se-nholbă la cocoana Aspasia.

— Cine zice c-a fost dată afară!? întrebă el, stăpt-nindu-și glasul.

10 — Asta-i răspuns baba. Parcă Laura nu umblă și acum tot acolo... O știe mahalaua întreagă.

Lui îi era parcă se clătina pămîntul sub picioare. „O știe toată mahalaua!?” Ii venea s-o apuce pe baba și s-o scuture, să-i dea foc casei și s-o arunce pe Laura în flăcările mistuitoare.

15 Și, totuși, de unde știa dînsul dacă nu cumva Laura a spus adevărul, cel mai curat adevăr!? Cîte nu era în stare să facă un scarloi încăpățînat și îndrăzneț ca Elvirica!? Femeie cu gură rea și necruțătoare, ea nu se putea năra cu celelalte fete care aveau cu totul altă fire și fuseseră și cu totul altfel crescute. Știa chiar și el cum îi umbla gura întorcîndu-se de la pension și cîte știa să spună despre celelalte.

25 Dar ce-l privea pe el? Ce-i era și ce-ar fi putut vreodată să-i fie Elvirica?... De ce să-și facă el inimă rea?

— Eu, cocoană, grăi dînsul în cele din urmă, te rog să mă crezi că a mințit Laura. Adevărul e că Elvirica ea însăși n-a mai vrut să meargă la pension.

30 Așa îi da firea lui brînci să zică, greu de tot îl apăsa gîndul că mahalaua altfel vede lucrurile.

„Ce să-i faci lumiil? zicea în gîndul lui. Nu-l vezi pe Fănică? Băiat abia trecut de doisprezece ani și nu-i mai iese țigara din gură, umblă hoinar, se înhăitează cu toți derbedeii și cu ciurucul pușlamalelor, bea și joacă cărți, chefuiește noaptea mai ici, mai colo și nu mai ține seamă nici de părinți, nici [de] lumea care-l vede. Cum vrei să n-o creadă oamenii și pe sora lui la fel cu el!? Copii de slujnică, crescuți printre picioarele muncitorilor din tîmplărie și tăvăliți printre lepădăturile mahalalei pline de gunoaie! Așa e acum:

28

ce-o să fie după ce va fi ajuns fată mare, ba chiar femeie la casa ei!?”

5 întors acasă, Costache se sfia a se uita în ochii cocoanei Marghioalei și era pornit pe fugă cînd Elvirica îi ieșea în cale zîmbind, ca alte dați, a dragoste nevinovată și a încredere cu inima deschisă.

Del binele și răul, veselia și întristarea, iubirea și ura, mîngîierea și suferința se urmează pe învălmășite în viața omului.

10 Deși lucrător destoinic, Costache fusese dat încetul cu încetul la o parte de către Tănase, care-l socotea mai folositor dacă poartă socotelile tovărășiei și copiază planurile de tot felul de care aveau nevoie. Aceasta-l umplea pe Costache de amărăciune. Lasă că era de tot migăloasă sarcina aceasta, dar mai erau la mijloc și cicăliturile lui Tănase, care se dumirea cu anevoie, încît îi făcea viața nesuferită.

15 Nu mai avea el trai bun în casa aceea și din zi în zi mai virtos i se-nfîcea în minte gîndul că are sa-și caute rost aiurea, unde poate iar să puie mina pe teslă, pe daltă, pe ferăstrău și pe rindea și să lucreze după rînduiala meseriei ce-a învățat.

Nu i-o spunea aceasta nici chiar lui Sandu, dar o simțea cocoana Marghioala și încă mai virtos Elvirica.

25 Văzînd că el nu mai zîmbește în felul lui cel adevărat, că nu se uită la ea cu aceiași ochi și nu mai sare ca de obicei cînd îl cheamă, ea s-a făcut sficioasă, iar peste citva timp s-a îndărătnicit și nu-l mai ruga cînd rîvnea la ceva. Casă nu-l mîhnească pe el, nu ruga nici pe alții, ci mai bucuros se lipsea. în cele din urmă s-a dat însă de gol fireasca răutate a femeii și ea a început să-i facă în pizmă, rugînd chiar în fața lui cu tot dinadinsul pe alții să-i facă ceea ce mai înainte numai de la dînsul cerea.

30 El suferea, nu-i vorba, s-ar fi făcut însă de rîsul lumii dacă ar fi ținut seamă de ceea ce îi vedeau ochii. „Ce să-i faci!? își zicea. Ieșit abia de o zi, de două din găoace, pușorul de găină începe să rișchie și să scurme pămîntul.”

40 Dacă nu s-a supărat însă el, și-a pierdut ea răbdarea și-n cele din urmă s-a muiat.

Era în timpul sărbătorilor de Crăciun — zi de toată frumusețea, ger crâncen, **Boare** cu dinți, zăpadă mare, gheață lucie pe băltoaca de la puț și atît pe uliță, cît și de-a lungul curții celei mari, minunat lunecuș pentru sanie. Jețul **pus** pe să ni oară era făcut de mult, se afla sub șopron și nu mai rămînea decît ca să vie, ca-n alți ani, cineva și s-o poftescă pe Elvirica «ă se urce în el, ca s-o poarte ici mai domol, colo mai iute, în jos și-n sus.

10 Costache însă ședea ursuz în **Bufragerie**. Uitase, precum se vede, cele trecute.

Elvirica a așteptat cît a așteptat, apoi, văzînd că așteptarea li este zadarnică, a trecut așa ca din întîmplare de cîteva ori prin sufragerie, apoi s-a așezat în cele din urmă și ea pe un scaun. Văzînd că nici acum n-o bagă Costache în seamă, ea s-a muiat să plîngă mai întîi încet și pe îmfundate, apoi puținel mai tare.

20 Costache, om și el, era răpus. Toate ca toate, dar peste una ca aceasta nu putea să treacă: îi venea să răcnească, nu alta!

Se întoarse deci, se ridică și se duse la ea.

~ Ce e!? o întrebă, plecîndu-se puțin ca s-o mîngîie. De ce plîngi? Cine te-a supărați?

25 Abia acum se porni fata cu tot paraponul să plîngă.

— Dacă d-ta, se tîngui dînsa, te-ai supărat pe mine și mă socotești prea proastă pentru ca să-mi spui de ce mi te-am făcut nesuferită.

— Nu sunt supărat și nu-mi ești nesuferită răspunse el. Sunt numai mihnit. Spune-mi curat dacă e ori nu adevărat că ai fost dată afară din pension?

30 Elvira [il] strînse de mină, sări în picioare și deschise încă mai mari ochii ei acum plini de lacrimi.

— A mințit, zise, cel ce **ți**-a spus-o aceasta. Am plecat eu însămi fiindcă-mi erau nesuferite fetele acelea.

35 ~- Și fiind așa am cuvinte de a **fi** mihnit, stărui dînsul. Nu trebuia să te pui în pizmă cu ele. Ceea ce mă doare este că chiar și Laura, pe care ți-o știam prietenă, a umplut mahalaua c-ai fost dată afară.

40 Elvira se uită rizînd în fața lui și se alipî ca o pisică de el.

~ Las-o, las-o, săraca! grăi. Ce vrei!? E bună fată, dar proastă.

Costache clătîna a milă din cap.

5 — Proastă o fi, de tot proastă, întîmpină el, eu însă nu pot să alerg de-a lungul ulițelor strigînd că lumea n-are să pună temei pe spusele unei proaste ca dînsa, și mahalaua te crede dată afară din școală.

— Ei și!? grăi Elvirica, sărînd într-un picior. Ce-mi pasă!? Noi tot noi rămînem.

10 Costache se făcea de risuî lumii l Pe cînd el își făcea inimă rea pentru lucruri, care, la urma urmelor, puțin îl priveau, ei îi ardea ca el s-o poarte de ici pînă colo în săniuță.

15 Nici că i-a rămas decît să între în voia ei. Purtînd-o însă, el se gîndea mereu la vorba cocoanei Aspasia, care venea din cînd în cînd și pe la cocoana Marghioala.

Mai spre primăvară și-a și luat Tănase franțuzoaică în casă pentru ca să-i scoată fata din apucăturile mitocănești ale mahalalei.

20 Pentru Costache tot cu suferințe era împreunată și aceasta, căci, pe iînga franțuzoaică, a mai rămas și Filimon, care în gîndul lui Tănase era de neapărată nevoie la casă, ba mai erau și altele. Luată cu binișorul și ținută de scurt, Elvirica, încetul cu încetul, s-a potolit și s-a făcut fată cuminte, s-ar putea zice chiar cuviincioasă. Femeie trăită în lume, franțuzoica știa ce are să facă și-o scotea pe Elvira în fiecare zi la plimbare spre partea mai curată a orașului, cîteodată pînă pe la Cișmigiu ori la Șosea. Se mai ducea Elvirica din cînd în cînd pe la Laura și pe la cocoana Aspasia ori pe la cîte una dintre fetele pe care le știa de la pension, dar nu mai ajungea să se Însotească cu fetele din vecini. Sandu se făcuse apoi flăcău, scurt, ce-i drept, ca mama lui, și cu nasul castravete, dar curățel și sprinten.

35 Era unul dintre cei mai îndemnatici muncitori, nu numai harnic, ci totodată și bine cumpenit, încît intrase în rîndul tovarășilor la parte și putea Tănase să se reazime pe el cînd era nevoit să plece-n treburi. Duminicile și zilele de sărbători, cînd era frumos după-amează timpul, el se spilcuia, trimetea după unul dintre muscalii din vecini și-și scotea sora la

plimbare. Îți ridea inima cînd te uitai în urma lor, el feciorul mamei, iară ea fata tatii. Costache rămînea cu ochii pierduți după dîșii, își aducea aminte de timpul cînd o-nsoțea mergînd la școală și întorcîndu-se
5 înapoi și iar simțea că tot mai bine-ar face să-și caute aiurea rost mai potrivit cu meseria lui.

Peste iar cîtva timp i-a intrat Elvirichii în minte gîndul că trebuie să se prezinte și ea la examen ca pregătită în particular. Păcat arfișifostcaeasărămie
10 lipsită de bucuria de care are parte orișicare copil deștept și silitor dînd dovadă despre destoiniciile sale.

„N-are să fie lipsită I” așa ziceau nu numai Tănase și Sandu, ci și franțuzoaica.

15 Treceau deci zile și iar zile fără ca Costache s-o vadă pe Elvirica. Del nu mai era cum a fost, dar era bine, căci era cum trebuie să fie, și atît cei din casă, cît și cei din vecini n-aveau să se mire că fata cea zglobie, crescînd, încetul cu încetul se desface de lumea în
20 care-și începuse viața și tot mai mult se depărtează de ai săi.

Nu însă de tot, nici de toți.

Serile, cînd luna ivită în mijlocul stelelor risipite pe cerul senin își revărsa lumina asupra pămîntului,
25 Elvira, ieșind să se plimbe cu franțuzoaica prin adierea răcoroasă, îl zărea pe Costache din depărtare și-i striga: „Uite, Costache, cît de frumos e cerul I”

Atît! Mai mult nu! Lui îi era destul și atît pentru ca să simtă că frumos, în adevăr, e cerul lui Dum-
30 nezeu.

Tot astfel primăvara, cînd toate intrau din nou în ființă, Elvirica striga din depărtare azi: „Costache, uite mugurii, uite bobocii, uite ghiociei, uite floarea de liliac!” Mîine: „Costache, uite fluturașul, uite
35 pușoriii, uite bobociei, iată-le și rîndunelele!”

El se uita și era încîntat de tot ceea ce îi vedeau ochii.

Știa dînsa foarte bine că nu e pe acolo prin preajma ei nimeni care le vede toate cu ochii lui și e-n stare să
40 se bucure ca dînsul. Nu în zadar făcuseră de atitea ori împreună drumul pînă la pension și de acolo pînă-acasă.

32

La el alerga cînd sufletul îi era plin de bucurie și tot la el cînd vreo nedumerire ori vreo durere îi întuneca viața, precum umbra norului dus de vînturi întunecă în treacăt pe ici, pe colo fața pămîntului.

5

VISUL LUI TĂNASE

— Mă iartă! grăi Giovanni, potrivindu-și cu dreapta manșetele prinse în butoni de aur la mîna stînga. Făc
cu banii mei tot ceea ce voiesc.

— Eu zic că nu l întîmpină Tănase apăsînd cu toată
io hotărîrea asupra vorbelor. Mîine ori poimîine ni se poate întîmpla să nu ne iasă bine o socoteală și am păți-o rău dacă n-am pune în fiecare zi cîte ceva și pentru
asemenea la o parte.

— Vezi d-ta! strigă italianul. Nu cumva ai vrea
15 să mă pui, de frica zilei de mîine, la post!?

— Tocmai la post nu! răspunse Tănase. Cel ce
mănîncă însă trei codri de pîine cînd se poate sătura și cu două e păcătoș, căci ia hrana de la gura celui ce
n-are nici una. Hei! de multe zile amare am fi feriți
20 noi oamenii dacă fiecare s-ar mulțumi cu ceea ce îi este de neapărată trebuința.

Italianul își netezi cu palma întinsă părul pomădat și lucios din creștetul capului, apoi își dresă puțin
cravata de mătăsă vișinie.

25 Nu putea să-și dea seamă dacă e să rîda ori să supere pe tovarășul prea de tot stăruitor, care voia să-i caute oarecum prin buzunări.

— Mi-e, zise, parc-ai vrea să spui că ceea ce e al meu e și al tău, ba chiar și al tuturor.

30 —r Cam așa și e! stăruie Tănase. E mișel cel ce aduna luînd ceea ce li se cuvine altora și se îmbogățește Iăsînd pe alții să flămînzească; om cumsecade nu e însă nici cel ce risipește cele ce mîine pot să le fie altora scăpare din mari nevoi. Uite, urmă, eu adun puînd la o parte
35 ceea ce e nu-mi este de neapărată trebuință: cum ar rămînea mîine oare oamenii care se reazemă pe noi dacă eu așa face tot ca d-ta? Avem, prietene, să punem fiecare la o parte cîte ceva pentru ca să n-ajungem în

doaga lui Manei care a lăsat atîta lume peritoare de foame. Vorba românului: „Neguțătoria fără de pagubă nu se poate!” Dacă e vorba să ducem tovarășia înainte, avem amîndoi să ne gîndim mereu și la aceasta.

5 Giovanni strîmbă din nas și-și răsuci mustața. Nu întîia oară îi cînta tovarășul său în struna aceasta; de multe ori îl făcuse să simtă că e lucru afară din cale greu să pleci la drum cu un om care nu are nici o slăbiciune.

10 Da! nici una nu avea Tănase. Cînd te uitai în ochii lui cei pătrunzători și-1 vedeai bălăbănindu-și brațele și uitîndu-se în mersul lui cînd la dreapta, cînd la stînga, trebuia neapărat să simți că te afli în fața unui om care nu se iartă pe sine însuși, dar nici păcatele altora nu le trece cu vederea.

15 Ani de zile de-a rîndul le mersese destul de bine tovarășia, dar numai pentru că el le ținea toate de scurt. În mai multe rînduri li se întîmplase c-au dat greș la zidărie pentru că Giovanni își făcuse socotelile cu pripire, se ținea de plimbări ori de chefuri și nu-i ținea de scurt pe zidari, pe zugravi și pe salahori, ba cîteodată n-avea Ia îndemîna materialul cuvenit, încît lucrătorii își perdeau ziua degeaba dacă nu-i sărea Tănase la timp într-ajutor.

25 «Așa nu poate să meargă lucrurile înainte! își zicea Tănase. Mai curînd ori mai tîrziu o să ni se înfunde, și dacă el nu-și vine în fire, nu-mi rămîne decît să fac rost de altul.»

30 încă mai procllet, vorba lui Costache, era Tănase acasă la tîmplărie.

Pe urma muncii săvîrșite de lucrătorii cîștigau cu vîrf și Îndesat antreprenorul, care risca, capitalistul, care dedia banii, și arhitectul, care făcea planurile. Tănase iucra-n tovarășie tocmai ca să scape de aceștia și astfel putea să le facă toate mai ieftin decît alții și nu era nimeni în stare să-l bată la prețuri. Ca s-o scoată

35 însă bine Ia capăt, el trebuia să-și facă socotelile cu multă băgare de seamă.
La tîmplărie se plătea atunci muncitorul bun cu 40 șapte lei pe zi. La tîmplăria lui cei mai buni luau șase, lucrătorii de rînd cinci, iar ucenicii patru. Din trei în

trei luni se făcea însă socoteala și jumătate din cîștig se împărțea între tovarășii, luînd fiecare ceea ce i se cuvenea, potrivit [cu] simbria zilei de lucru. Toți erau deci interesați să lucreze întins și cu toată băgarea de seama, să se ajute unul pe altul și să facă lucru frumos, bun și trainic.

5 Numai atît nu era însă destul, ci mai trebuia să-și facă socotelile pînă în cele mai mici amănunte și să se ferească de orișice risipă. Nimic n-avea în gîndul lui 10 Tănase să se facă la întimplare ori la aproximațiune, ci toate trebuiau să fie potrivite la țanc, nici prea mult, nici prea puțin, ei tocmai pe tocmai.

Ca să-ți iasă socoteala, bunăoară, la o fereastră, ai s-o croiești după plan, măsurîndu-i toate părțile 15 pînă la cel din urmă milimetru, și să te dumirești cît te costă lemnul, cît plătești pentru vopsit și pentru geam, cît te ține fierăria și cît are să lucreze tîmplarul, ca s-o facă și s-o așeze la locul ei.

Vai de sufletul lui Costache, care avea să scoată 20 planurile și să facă socotelile pentru toate. Azi îl cicălea Tănase pentru că a scăpat din vedere o șipcă și-a scos ușa prea ieftină, mîine-i amărea viața pentru că a luat rău măsura ușii, încît muncitorul perde prea mult timp cu așezarea în golul din perete, iar altă zi 25 cu altele și iar altele de tot felul.

Cei de la tîmplărie nu scăpau nici ei, căci unul făcea greșeli de neiertat la croială, încît lăsa capetele de scînduri ori crîmpeie de șipci «ri de leaturi, care nu mai erau bune decît de foc, altul lua la dos seîndura 30 cea bună și o punea Ia față una noduroasă, iar altul scăpa rindeaua de intra prea adînc unde nu era nevoie decît de o fățuială ușoară, oameni care-și fac treaba de mîntuială.

— Bagă de seamă, omule, zicea el, că nu pentru 35 lemne de foc dăm banii. Și a ta e lețcae pierdută în rămășițele risipite pe la picioarele noastre!

Suferea Tănase de o boală fără leac: patima de a stăruii orbiș ca toți și toate să iasă cum neapărat trebuie să fie.

De aceea nu era în gândul lui nimeni mai presus de arhitectul care croiește planuri și le calculează toate pînă în cele mai mici amănunte.

5 — Da, băietei Mai întîi Dumnezeu, care le-a plăsmuit toate și le-a făcut pe placul său, apoi arhitectul, care le plăsmuiește de dragul altora și face mereu socoteli, ca lumea să nu se încurce.

io Vorbele aceste le-a grăit ca să-l îmbărbăteze pe Filimon Mustac, tînărul acum elegant care, gata de a pleca în străinătate, venise să-și ia ziua bună.

Meditase timp de patru ani pe Fănică, și acesta, orișicît de ștregar, își trecuse toate clasele, dovadă neîndoioasă despre marile destoinicii ale meditatorului său. Aceasta o știau Tănase și fiul său Sandu și 15 li-o spune tuturora, iar dacă tot mai stetea vreunul pe gânduri, mai adăuga Tănase că tînărul i-ă mai dat lecțiuni și Elvirichii, care tocmai de aceea a luat la toate examenele cele mai bune note.

Fiind așa, nu putea să-i pară lui Tănase nimic mai 20 învederat decît gândul că Filimon Mustac e rînduit de Dumnezeu anume ca să fie inginer, ba chiar arhitect. Mustac el însuși la început nu prea era de aceeași părere, ci se pleca mai mult spre advocatura; dînd însă cu socoteală că Tănase va fi avînd oarecari gînduri nemărturisite, s-a dat încetul cu încetul pe brazdă și-a prins slăbiciune pentru inginerie, cea mai de frunte 25 dintre toate profesiunile așa-zise libere.

— Dai da^—îl încredința Tănase — bună și 30 mănoasă meserie. Nu văd eu I? Cum ar duce-o tăvărășia noastră dacă italianul ar fi om mai priceput și mai cu rost!? Am putea să scădem toate prețurile cu douăzeci la suta dacă n-am fi nevoiți să hrănim și arhitectul, care stă în casă mare, trăiește în răsfățări și se plimbă cu muscalul pe urma muncii săvîrșite de noi. Dacă ar 35 fi pe mine, aș face cu rînduială ca să aibă fiecare partea ce i se cuvine, dar și numai atît! D-ta îi vezi pe oamenii noștri, urmă el ridicîndu-și capul. Toți sunt în voie bună și lucrează cu toată inima, sunt rumeni la față și curați în toate ale lor, se hrănesc și se îmbracă 40 cum se cuvine și femeile și copiii lor. De ce oare n-ar

putea să fie pretutindeni așa!? Uite! mai adăugă. Ostenești un an, doi, apoi te întorci, intri în tovărășia noastră și ești om făcut, te-a văzut Dumnezeu I Lucruri mai avem să facem, mari lucruri!

5 — Nu mă Îndoiesc, întîmpină Mustac. Vorba e numai că pe acolo, prin străinătate, viața e scumpă...

— O știu aceasta, o știu! îl întrerupse Tănase. Eu ma gîndesc și la cele mari, și la cele mici, la toate. Să vezi — urmă schimbînd vorba — mai unul, mai 10 altul scapă vorba că băiatul acela, Fănică, prea e lăsat de capul lui. își petrece serile pe la teatre, pe la cafelele, numai el știe pe unde, și eu nu fac nimic să-l opresc. Cum și de ce aș fi avînd să-l opresc I? Eu am puțină învățătură, de tot puțină, și pot să judec numai 15 cu mintea pe care mi-a dat-o Dumnezeu. Ei bine! după mintea aceasta, el e cum la vîrsta lui și în împrejurările în care se află orișicare băiat are să fie. în urma celor ce am făcut și fac de dragul lui, el are multe și mari datorii față cu mine, și cită vreme e 20 școlar, el își face datoriile aceste trecînd dintr-o clasă în alta, cum frate-său mai mare și le face pe ale sale muncind cu toată inima în tîmplărie. Aspru și nemilos, neînduplecat n-am să fiu decit atunci cînd el ar înceta să-și facă datoria. Grea durere ar fi pentru mine să-l 25 horopsesc, dar știe și el că l-aș horopsi. N-am uitat, tinere, și n-am să uit că pe urma ostenețelor puse de d-ta am fost ferit pînă acum de durerea aceasta, și te rog — urmă puindu-i în mîna un plic cu hirtii de bancă — să fii încredințat că-mi vei face o adevărată 30 plăcere dacă, aflindu-te vreodată în strîmtoare, mi-o vei spune, înainte de toate, mie aceasta.

Mustac se plecă în fața lui și-i mulțumi înduioșat de rara lui bunătate sufletească.

El se înșela. Ceea ce-l mina pe Tănase era gîndul 35 de a-l lega pe tînărul de la care se aștepta la multe, de a-l face să se simtă dator, de a-l arvuni oarecum pe nesimțite. „Dau, zicea, ca să mi se cuvină a lua.”

Pornit o dată în calea pe care umbla, el se pierdea 40 din ce în ce mai mult în rîvna de a strînge într-o mare tovărășie pe toți cei ce aveau oarecare legătură eu meseria lui, nu numai dulgheri, tîmplari, zidari și zugravi,

VALURILE TINERETELOR

ci și tinichigii, lăcătuși și tapițeri, precum și cărămidari, cherestegii, fierari și geamgii, ca să nu mai poată răzbi cei ce, agonisind pe nemuncite, trăiesc în răs-fățări și strică lumea luînd piinea de la gura celor flămînzi. Iar aceasta nu era cu putință fără ca să aibă în fruntea lor și-un bun arhitect, care le croiește planuri ieftine și un avocat iscusit care-i scoate la nevoie din încurcături.

10 Era un fel de beție care-l făcea să se creadă rînduit a scoate lucruri mari la capăt și-i întuneca vederile, încît i se perdeau în întunecate toate cele ce nu steteau în legătură eu visul ademenitor al lui.

Nu mai lipsea decît să dea peste cineva care îi dă brtnci.

15 Plecînd Filimon Mustac, Tănase trebuia să caute pe cineva care o prepară pentru examene pe Elvirica; după părerea franțuzoaicei, o femeie.

20 Au dat peste domnișoara Olga Blatcu, studentă la Facultatea de științe, tinăra foarte deșteaptă, dar în același timp și pornită spre sectarism.

I-au fost acestei domnișoare foarte deștepte destule cîteva lecțiuni pentru ca să se încredințeze că Elvirica este și ea de o uimitoare deșteptăciune și trebuie neapărat să **Btudieze** medicina, anume medicina. Mare păcat, adevărată nelegiuire ar fi fost dacă n-ar fi făcut-o aceasta.

30 Elvira, trecută acum în gimnaziu, era încîntată, cocoana Marghioala strîmba din nas, Fănică-și lua sora-n zeflema, Sandu dedea din umeri, iar Costache era dezamăgit, dar Tănase nu se mai îndoia că are domnișoara Olga multă dreptate cînd îi spune că nu e în lumea aceasta nimic mai frumos decît ca femeia să alerge zi și noapte de la un bolnav la altul și să mîngieie alinînd dureri.

35 Mai ales pentru oamenii ca Tănase Colțatul era foarte adevărat lucrul acesta.

40 Mai aveau, ce-i drept, să treacă vreo cincisprezece ani pînă la împlinirea acestui frumos vis. De aceea franțuzoaica era **și** ea de părere că grabă mare nu e pentru luarea unei hotărîri.

5 Erau pe acolo prin mahalalele din preajma Oborului multe fete frumoase, cărora și băieții de prin alte părți ale Bucureștiului le dedeau tîrcoale. Laura chiriasei de la cocoana Aspasia nu era cea mai frumoasă dintre frumoasele mahalalelor, dar, fetișcană durdulie, oacheșă, cu obrazii rotunji și rumeni, ea avea mult haz, ba ii mai și jucau ochii. In cap, de-1 scoteau din minți și pe cel mai potolit om.

10 Fănică al Colțatului, acum tînar de vreo nouăsprezece ani și student la Facultatea de drept, o știa încă de mult, căci îi fusese bună prietenă surorii sale, care o vedea și acum cîteodată, așa, mai rar, cînd se ducea s-o vadă pe cocoana Aspasia. Cîtă vreme era însă numai 15 fetiță, o punea în rîndul prostănelor pe care n-avea să le bage-n seamă, și abia acum, după ce s-a mai făcut, a început să se uite cu tot dinadinsul la ea.

20 Puțin i-a trebuit flăcăului pentru ca să se dumi-rească pe unde și cînd pleacă ea la școala profesională. Pleca tot atunci și tot pe acolo la Universitate, vorbă să fie 1 Se nimerea apoi ca din întîmplare ca tot deo-dată cu ea se întorcea și serile acasă.

25 Femeie în puterea cuvîntului, Laura simțea că de tot oarbă nu e întîmplarea, dar ae făcea că nu-l vede și-și căuta ca cea mai blajină mironosiță de drum.

Nu e însă în lumea aceasta viclenie cu care nu ți se înfundă în cele din urmă.

30 Fănică, tot cu nasul castravete ca frate-său Sandu, dar înalt, subțirel, totdeauna spilcuit și îndrăzneț, în cele din urmă și-a dat arama pe față și s-a oprit la colțul unei uliți mai strimte, ca să-i rîdă în față sărmanei copile, căreia nu-i rămăsese decît să treacă pe sub ochii lui.

35 Se face adeseori așa ceva, ba poate că Fănică el însuși o mai făcuse și alte dați, după toate semnele, fără ca s-o fi pățit ca data aceasta.

Ea-i aruncă o căutătură de nemaipomenită asprime. — Te rog, domnule, să fii cuviincios! îi zise ridi-

cînd cu mîndrie capul. Crezi¹ că nu știu ce poamă ești!?

— Poamă!? Ce fel de poamă!? răspunse el înviorat și mai îndrăzneț, luîndu-se după dînsa. Poamă dulce, scumpa mea domnișoară.

Ea se încruntă la el și dete îndîrjită cu cotul. El nu se intimidă.

Ea își iuți pasul.

El nu-l încetini pe-al său.

— Lasă[-mă]-n pace! îi zise ea cu toată hotărîrea.

El îi dete zor, cu atît mai vîrtos.

Așa și-au urmat drumul pînă la casele cele dărăpă-nate ale cocoanei Aspasiiei, unde ea intră — huști! — pe portiță, foarte mîhnită, dar uitîndu-se peste umăr

Înapoi cu un zîmbet care parcă-i zicea lui Fănică: „Multe lucruri și pentru noi și pentru alții o să mai urmeze după aceasta!”

Au și urmat.

Seara se căia Fănică. Mai era mîhnit, mai îi era rușine: prea fusese îndrăzneț. Da, dac-ar fi fost vorba de altă fată! Ea însă!? Ce ștregărie de pușlama! îi părea acum rău de toate ștregăriile pe carele făcuse mai înainte și era pornit să ispășească și să se facă tot atît de cuminte ca frate-său Sandu, care-și căuta de treburi în tîmplărie, și ca sora sa Elvira, care, acum fată de cincisprezece ani, era pierdută în cărțile ei, și ieșind cu frantuzoaica la plimbare, nu se uita nici la dreapta, nici la stînga, ci-și căuta smirnă de drum.

Ziua următoare n-a ajuns să se ducă la Universitate. Pleca și iar se oprea: nu era în stare să se hotărască într-un fel; parcă-i era frică, nu știa nici el, de ceva.

Ducîndu-se ca de obicei la școală, Laura își căuta de drum ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, se uita însă împrejurul ei și era parcă dezamăgită, ba cîteodată chiar mîhnită că dînsul nici înaintea, nici în urmă, nici de la dreapta, nici de la stînga ei nu se ivește.

¹ Ia text: *Cred*

Nici cu azi însă, nici cu mîine zilele nu intră-n sac, de ceea ce te temi de obicei nu scapi, și a urmat și ceasul în care el a plecat, așa, mai din depărtare, după dînsa, iară ea și-a încetinit pasul, ca să-și urmeze împreună drumul, nu însă ca odinioară Elvirica și Costache ducînd ghiozdanul ei.

Atît! și numai începutul li-a fost greu.

Treceau, nu-i vorbă, zile, cîteodată chiar și săptămîni fără ca el și ea să se vadă. Mai se supăra adică el pentru vreun lucru de nimic, mai se simțea jignită dînsa de cine mai știe ce: statornică nu le era buna înțelegere.

Mai curînd ori mai tîrziu treceau însă și supărările și mîhnirile și iar se întîlneau pe aceeași cărare, și ca prin farmec se schimbăse întregul fel de a fi al lui Fănică.

Petrecea el și acum cîte-o seară la teatru ori la cafenea, dar nu-l mai ispitea jocul de cărți, nu mai avea poftă de chefuri, se înstrăinase de tovarășii lui de mai înainte. Spre altele erau îndreptate acum gîndurile lui.

Un neastîmpăr nelămurit îl cuprinsese; îi venea să fugă de ceva, și peste puțin era pornit să alerge după ceva; în clipa aceasta o veselie nebunatică umplea viața de lumină, și peste puțin toate i se întunecau: mulțumit sufletește nu era niciodată.

„Unde? —• își zicea mereu — unde o să iasă toate aceste!?”

Drumul de la casa cocoanei Aspasia pînă la școala profesională era lung și trecea prin mijlocul unei lumi pline de oameni, ai cărori ochi se opreau plini de văpaia rîvnirii asupra fetișcanei azi mai crescută și mai mlădioasă decît ieri și se coborau de la fața de păpușică spre soldurile ce se legănau la fiecare pas.

Aceasta-l muncea pe Fănică de-i seca sîngele din vine. Ce n-ar fi dat ca ea să lase în știrea Domnului școala aceea și să stea frumușel acasă, cum se cuvine unei fete care azi-mîine împlinește vîrsta de șaisprezece ani!?

El însă nu putea să facă nimic spre a o opri de a mai merge la școală. Intrase în mintea lui de copil

răsfățat gîndul că el e băiat de bani gata și abia acum își da seamă că nu e în adevăr decît un om neajutorat, care atîrnă cu desăvîrșire de la bunul-plac al altui om, Tănase Colțatul, care nu știa de iertare.

5 Așa-și zicea el astăzi; mîine ori poimîine, cu toate aceste, iar făceau împreună drumul pînă la școală și înapoi, îl făceau nemulțumiți cu ceea ce fac, dar îl făceau fiindcă n-aveau încotro, împinși de fireasca lor pornire.

10 Era dintru început multă dulceață în plimbările lor prin mijlocul oamenilor ce alergau fiecare în treburile sale și nu-i băgau în seamă. După un timp oarecare însă nu mai erau mulțumiți cu atît și, pe ici, pe colo, prin ulițele mai dosnice, pe unde nu era lume, ei se luau de mină, ba pe ici, pe colo el se uita împrejurul lui și îi cuprindea mijlocul cu brațul. Cită dulceață li se revărsa în suflet cînd el o strîngea la piept și ea se lăsa în voia lui.

15 în lumea aceasta însă nimic nu se oprește în loc, toate se desfășură, toate înaintează spre rostul lor firesc, și iar nu mai erau nici el, nici ea mulțumiți cu numai atît.

20 Treceau una după alta săptămîinile și lunile și ceea ce mai înainte-i încînta li se părea lucru searbăd, de care rîde toată lumea.

25 Ochii tuturor sunt deschiși, și gurile rele ale mahalalei se porniseră, ducînd de ici pînă colo născocirile eum vîntul duce praful ridicat de pe uliți. Sandu-l lua pe fratele său în zeflema, Elvirica rîdea de el, iar Costache, aducîndu-și aminte de cele petrecute cînd cu plecarea de la pension a Elvirichii, se uita cu un fel de jale la Fănică, mereu ispitit să-i șoptească la ureche: „Bagă-ți, omule, mintea în cap, că Ia bun sfîrșit n-o s-ajungi cu șerpoaica aceea!”

30 Nu i-a zis-o aceasta; chiar și dacă i-ar fi zis-o însă, Fănică tot ar fi mers înainte în calea ce apucase, și serile Laura stetea cu el pînă tîrziu la portiță, așteptînd pe mama ei, dusă mai la una, mai la alta dintre prietenele ei doritoare de sindrofii.

40 Departe, la colțul străzii, era un felinar, și Fănică pleca frumușel cînd o vedea cotind prin zarea lui.

Cocoana Aspasia le vedea toate și le și înțelegea. Fost-a doară și ea tînără, cel puțin timp de patruzeci și patru de ani, de la paisprezece pînă la șazeci de ani, și cunoștea îndeajuns neajunsurile firii omenești.

5 Acum, după ce i se potolise năvălnicia, nu mai putea să guste decît prin alții dulceața vieții. Nimeni nu simțea mai bine decît ea suferințele celor doi tineri care-și petreceau serile pe oftate și sîngele iar i se înfierbînta în vine, inima iar îi zvîcnea cînd și-i gîndea perduți în răsfățări de dragoste nesățioasă.

10 „Sărmanii de ei, își zicea. Stau așa pironiți în poartă.”

Era în toamnă tîrzie, și vîntul nu mai adia răcoros, ci bătea de-ți tăia obrazii, încît baba numai îmbrăcată în scurteica ei cu blană de vulpe mai putea să stea pe laița de la portiță.

15 — Lauro! grăi dînsa. Cum stai așa? E frig. Intrați în casă!

20 — Se poate!? răspunse fata. Atît [ar] mai lipsi. O știi pe mama cum e.

Nu era nimeni prin apropiere; cocoana Aspasia, cu toate aceste, se apropie oarecum tiptil de cei doi tineri.

— Intrați la mine, șopti ea, că eu stau pe laiță și vă vestesc cînd vine.

25 Fănică se cutremură, cuprins de un fel de beție, iar Laurei îi venea să leșine. Li se părea peBte putîntă ceea ce îi se șoptise la ureche.

— Nu fiți copii proști, urmă baba. Știu eu ce sunt tinerețele, le-am trăit, bată-le să le bată, am trecut prin focul lor, și mă împinge firea să vă fac și pe voi să le gustați dulceața. Haid* — urmă, cuprinzînd-o pe Laura cu brațul, ca s-o ducă spre intrare — intrați, ca să vă îmbrățișați și să vă sărutați în toată tigna, că nu vă vede nimeni. Se înțelege, cu toată nevinovăția.

35 Păcat ar fi să n-o faceți, căci o dată sunt tinerețe!

Nu voiau nici el, nici ea, căci le era nesuferit gîndul că-i știe baba; s-au pomenit, cu toate aceste, în casă, și atît li-a fost destul pentru ca să și facă ceea ce le zisesse baba.

El mai strînsese și alte fete în brațe și le și sărutase, ea însă nu mai pățise așa ceva și se lăsa eu ochii închiși în voile lui.

— Ah! cită dulceață! șopti buiguită.

Tot așa zicea și baba, care se furișase la fereastră și se uita cu inima încleștată la cele ce-i vedeau ochii.

Scurtă le-a fost fericirea; orișicît de scurtă însă, ea le-a hotărît pentru timp îndelungat mersul vieții.

10 întors acasă, Fănică iar se caia de ceea ce făcuse. Baba aceea i se părea o ispititoare pusă în slujba Necuratului. Citise pe undeva că sufletele oamenilor ce și-au petrecut viața în desfrinări nu se pot depărta de locurile în care au trăit și, pornite și în lumea cealaltă spre plăceri păcătoase, împing pe viețuitorii slabi de 15 inger spre desfrîu.

„Da! _ zicea el — nemaifiind în stare să păcătuiască ea însăși prin sine, baba ne-a ispitit pe noi să-i facem plăcerile și tot mai departe are să ne împingă. Dat sunt ca Faust Necuratului și dat am să rămîn 20 dacă nu mă îmbărbătez s-o alung de la minei”

Ziua următoare ploua. El se bucura că aceasta înăbușe în sufletul lui îndemnul de a se duce iar la portită. A urmat însă iar altă zi, tot ploioasă, și el, cu toate acestea, s-a dus și s-a întâlnit cu Laura la 25 baba, care, nemaiputînd să stea afară, își căuta de treabă, se făcea că nu vede și n-aude cele ce se petrec în dosul ei și-i lăsa în voile lor, dar trăgea din cînd în cînd pe furișate cu ochiul, rîvnind să ia parte la plăcerile lor de dragoste.

30 El se sfia. Ea era rușinoasă și se dădea la o parte eînd el se apropia să-i vorbească pe șoptite. În cele din urmă s-a pierdut însă și sfiala, și rușinea, chiar și știind că baba îi vede, căci ea cu drag se uita la ei.

35 — Ce-i adecă dacă vă-mbrățișați și vă săruțați, le șoptea cu glas dulceag. Nici sărutări, nici plăceri nu sunt păcate. Mie-mi îndulcesc bătrînețele, aducîndu-mi aminte de bucuriile tineretelor. Altele să nu se întîmple!

40 Fănică însă și la altele era ispitit să rîvnească și mai vîrtos se zbătea cînd se afla el singur cu sine, din

ce în ce mai des se ivea în sufletul lui îndemnul de a se duce departe, ca să scape de ispită.

5 Inima i se strîngea cînd da ochi cu tatăl său, se înduioșa cînd vorbea cu mamă-sa, se uita în altă parte cînd întîlnea pe fratele său și îi era greu cînd îi zîmbea sora sa Elvira! Unul singur „a omul cu care mai putea să vorbească fără de-nconjur, Costache, iar acesta era de aceeași părere ca dînsul.

— Fugi, îi zicea, ferește-te de Satana!

10 Ei bine! a fugit. Și-a pus tare în gînd că nu se mai duce pe la cocoana Aspasia și nu s-a mai dus. Era un lucru obicinuit pe care nu numai pe acolo prin mahalaua aceea, ci și prin alte părți ale Bucureștilor îl făceau bucuros cei mai mulți dintre „cavaleri”, el însă ținea 15 să nu-l mai facă. A pornit însă pe alte căi.

Se îniername, și săniile zburau zurgălăind pe Podul Mogoșoaiei. Insoțind-o pe Laura într-o zi frumoasă pînă la școală, el a oprit o sanie și s-au aruncat amîndoi 20 în ea. Păcat a fi fost să n-o facă. Cine știe cînd se va mai pomeni asemenea drum de sanie și în același timp o atît de frumoasă zi cu soare. Tot păcat era să se oprească la școală: au trecut spre capul Podului și de-acolo de-a lungul Șoselelor pînă la Băneasa, o minunată plimbare.

25 Și de data aceasta numai începutul a fost greu. Păcatul era numai că nu-i dedea lui Fănică mîna să se avînte și iar a ajuns să simtă că adevărații băieți de bani gata nu sunt tocmăi ca dînsul!

30 O nouă față a vieții de București i se ivea: ajungînd la fiecare pas în strîmtorare, el își mușca buzele, își rodea unghiile, și azi ici, mîine colo, azi într-un fel, mîine într-altul se sucea și se învîrtea ca să-și facă rost de gologani, ceea ce îi era din ce în ce mai greu, căci vorba era s-o facă fără ca tatăl său să prindă de veste.

35 într-una din zile îl ardea rău de tot. Era în timpul cîșlegilor și trebuia neapărat să-și facă pînă în seară rost de vreo sută de lei, cel puțin. Orișicît de greu i-ar fi fost dar, s-a dus la Costache, pe care nu-l găseai niciodată fără de cîteva sute de lei în pungă și care 40 lucra, ca de obicei, la planuri.

Nu în zadar zicem noi în rugăciunea de toate zilele:
„Și nu ne duce în ispită”.

Pe masă, în fața lui Costache, se afla un mandat de plată emis de primărie pentru 4 500 lei, pe care Tănase avea să-i primească pentru niște reparații făcute în timpul verii trecute la școli. Mandatul era scris de Tănase pentru achitare și rămânea numai ca Costache să se ducă și să ridice banii și să-i treacă la catastif.

Fănică tresări de bucurie. Nu mai era nevoie să se umilească cerînd suta de la Costache.

— Uite, zise, eu și așa trec prin oraș, dacă vrei, duc mandatul, iau banii și ți-i aduc.

Costache se bucură, căci avea mult de lucru, de nu mai știa unde-i stă capul.

— De! — răspunse — dacă ești atît de bun și ai destulă răbdare. De la primărie și de la stat banii se iau după multă alergătură, după mari stăruințe, cu perdere de timp. E mare dandana!

— De! întîmpină Fănică luînd mandatul. Dacă nu chiar azi, mîine ori poimîine, cînd și cum voi putea să răzbesc.

Grăind aceste, el se întoarse și plecă în grabă mare pentru ca nu cumva Costache să-și schimbe gîndul.

SOCOTELIGREȘITE

Elvira, trecută acum de șasesprezece ani, se făcuse fată mare în toată firea și era nu cea mai frumoasă dintre frumoasele mahalalei, ci mai mult decît frumoasă. Frumoase sunt florile, frumos e cerul înstelat, frumoasă e vederea ce se deschide de pe vîrfurile muntelui, frumos e, dacă vrem, armăsarul înstrunit ori pînul cu coada desfășurată. În același fel frumoasă era și Elvira cu tinerețile ei, înaltă, mlădioasă, cu obrajii curați și fragezi, cu ochii fulgerători, cu buzele subțiri, cu subțirele fire de aur. Franțuza cea de multe știutoare o mai îndrumase apoi cum să-și ție trupul, cum să-și poarte capul, cum să se mlădie în mersul ei,

In text: eu așa și așa.

o ăl cînd ca o porumbiță, și cum să se îmbrace totdeauna cu o simplitate care-i pune pe toți în uimire. Toate aceste erau însă numai frumoase. Elvira mai avea și un suflet învăpăiat, plin de dulceață și luminos, care se da pe față în zîmbetul de pe buzele ei, în clipirile ochilor ei, în farmecul ce se revărsa din întreaga ei făptură. Cînd dînsa ieșea deci la plimbare cu franțuza, ochii trecătorilor se opreau la tot pasul asupra ei, iară ochiul e poarta de intrare a sufletului. Mulți o știau și multe inimi erau cuprinse de dorințe nepotolite la vederea ei. Și nu e în lumea aceasta nimic mai înclntător decît zîmbetul femeii cuprinse de beția gîndului că mult și de mulți e dorită. Aceasta era ceea ce-o făcea pe Elvira chiar mai mult decît frumoasă.

N-ar fi lăsat-o, Doamne ferește, Marghioala și nu mai ales Sandu să iasă singura.

Avea și el slăbiciunile lui de mahalagiu cu dare de mîna. După ce toată săptămîna muncea întins, ținea să-și facă duminicile cheful. Își cumpăraseră o cabrioletă inimoasă și-un cal negru de-ți fugeau ochii după el, armăsar muscălesc cu copita mare, cu coama lungă, cu coada pînă în pămînt și cu nările umflate, și ieșea cu Elvirica la Șosea, unde se întrecea cu lumea mare.

Tot pentru ca să nu-i fie sora singură.

Le era greșită socoteala, că și dînsa avea ochi care se opresc mai ici, mai colo, și ai ei ochi erau poartă de suflet.

Era mai ales unul care se ținea pe Calea Victoriei de capul ei și pe care-l întîlnea și la Șosele, tot mîîndu-și caii de la cabrioletă, om de vreo treizeci de ani, oacheș, înalt, voinic, chipeș și totdeauna ca scos din cutie. Cine-o fi fost!? Și dacă se ținea el de capul ei, îl căuta și ea cu ochii: gînd cu gînd se întîlnea.

Acestea se petreceau primăvara, oam pe la lăsata secului, cînd copacii înmugureau și țigăncile începeau să vîndă viorele și micșunele, iar Fănică se zbătea prin înghesuiala de la primărie ca să puie mîna pe cei 4 500 de lei.

După vreo două ceasuri a ajuns, în sfârșit, să găsească pe Tache Tereriu¹, un bun prieten, care a luat mandatul să i-l ducă la contabilitate, ca să fie înregistrat.

5 Funcționarul de la contabilitate luă mandatul, se uită la el și strîmbă din nas.

— Patru mii cinci sute, grăi dînsul, frumoși bani. Să mai aștepte. Să-i vie rîndul.

10 Ce putea Fănică să facă? A mai așteptat jumătate de ceas, un ceas, încă jumătate de ceas... Se apropia ora prînzului, și lumea începuse să plece la masă. Fănică-l rugă pe Tache să mai stăruie.

15 — Lăsați-mă-n pace! se răsti cel de la contabilitate. De dragul lui n-o să-mi stric rostul dînd la o parte pe alții. 4 500 de lei: bani mulți, nu se achită atît de ușor. Să vie după-amiazăzi.

Fănică oftă o dată, se scarpină în creștetul capului și plecă. Nu-i rămînea decît să se întoarcă după-masă.

După-masă cel de la contabilitate era încă mai împovărat cu lucrări de o urgență excepțională.

20 — Știi că e prost omul acela ? zicea el. Cum își închipuiește că noi nu ne dăm seama cît a cîștigat la întreprindere? O sumă atît de mare nu se regulează atît de ușor. Să vie mîine!

15 Lui Fănică îi venea să turbe. Chiar și dac-ar fi scăpat de la contabilitate, mai avea să-și aștepte rîndul la plătitor. Iară el avea pe la cinci întâlniri cu Laura, eare-l aștepta în piața Episcopiei, Degeaba, oamenii au de lucru, sunt împovărați: Fănică a plecat, ca să nu-și piardă întâlnirea cu Laura.

30 A pierdut-o însă și pe aceasta.

35 Așteptase însă, biata de fată, și tot așteptase, de i s-a înăcrit viața, și ochii tuturor se îndreptaseră asupra ei. De! era cu ochi și cu sprîncene că o fată atît de frumoasă ca ea numai așteptînd pe cineva se plimbă timp atît de îndelungat așa singură. Fiindu-i rușine de cei ce-o luaseră la ochi, ea a plecat spre strada Clementei, ca să se întoarcă și singură acasă. Un om

¹ In text: *Fereriu*.

de vreo treizeci de ani, oacheș, înalt, voinic, chipeș și ca scos din cutie, după ea.

Cînd Fănică a sosit la locul de întîlnire, n-a mai găsit fata, dar nici pe omul cel chipeș.

5 Iar își mușca buzele și-și rodea unghiile.

Știa, nu-i vorbă, ce-ar fi trebuit să facă pentru ca să i se numere banii.

10 Italianul, om practic, care nu avea timp de pierdut, ținea seamă de „obiceiul pămîntului”, cum zicea el, și ungea roatele, ca să nu scîrțlie și să se învîrtească iute. Cînd lua adică cu licitațiune vreo lucrare, dedea fiecăruia dintre cei ce-l ajutau cîte ceva, după mărimea lucrării și după rangul celui ce ostenea. Tot așa făcea și cînd cu luarea în primire a lucrărilor și cu atît mai vîrtos cînd încasa bani.

15 Chiar cînd își făcea devizele, el le trecea aceste în socoteli ca „cheltuieli ocazionale”.

20 N-ar fi avut¹ deci Fănică decît să ție și el seama de „obiceiul pămîntului” pentru ca să i se numere banii fără de multă zăbavă. El însă era încredințat că Tache-l va ajuta să ieie banii fără de nici o scădere și să bage-n punga lui sutele socotite drept „cheltuieli ocazionale”². Ce dracul? Tache era băiatul băcanului Tereriu³, vestitul agent electoral, care și-a băgat băiatwl la primărie pentru ca să-l aibă la îndemînă cînd vorba e de vreo afacere.

A și luat ziua următoare banii și i-a adus lui Costache, scăzînd, se înțelege, trei sute patruzeci de lei pentru sine.

30 Lui Costache i se răci sîngele-n vine.

— Aoleol zise el pe suspinate.

35 Tănase adică, om zănatic cum era, o dată cu capul nu voia să știe de obiceiul pămîntului. Țiind să scadă prețurile și să le facă toate ieftin, spre a-i sili și pe alții să se mulțumească cu mai puțin, el zicea că sunt „spurate” cheltuielile ocazionale.

„Aștepți și iar aștepți, pleci și iar te-ntorci, stăruie și iar stăruie, era vorba lui, și tot nu le rămîine decît

¹ In text: *vrut*.

² in text: *Ferariu*.

să-ți deie ceea ce ți se cuvine după învoială și după dreptate"...

— Ei !! grați Fănică. Ce să-i faci?! Are tata multă dreptate, dară eu nu mai puteam să aștept. Pentru

5 atîta lucru gaură-n cer nu se face!
Costache dete din umeri și trecu la catastif numai 4160 de lei în loc de 4 500.

Era trecut hopul.

10 Pe-nserate însă, cînd iar s-a dus s-o ieiepe Laura de la școala profesională, Fănică iar n-a găsit-o. Se-n-torsese, așa se vede, pe altă cale acasă.

S-a dus mai tîrziu pe la cocoana Aspasia. N-a găsit-o nici acolo. Era, pesemne, plecată cu mama ei.

Aceasta supăra pe Fănică.

15 „Se poate!? își zise. Eu alerg cu limba scoasă ca să fac rost de mărunțiș, iară ei puțin îi pasă. Ei bine, pe mine n-are să mă ieie peste umăr!"

Pentru ca să-i facă-n ciudă, o zi, două, trei el nu s-a mai dus s-o caute nici în drumul școlii, nici la cocoana Aspasia.

20 Era o prostie, căci ea nu putea să-l caute pe dînsul. Degeaba! nu-i rămînea decît s-o caute iar..

A și găsit-o, dar nu singură, ci însoțită de un domn înalt, voinic, chipeș și ca scos din cutie.

25 Văzîndu-i de departe, Fănică, fiul lui Tănase Colțatul, își strînse amîndoi pumnii și scrișni din dinți, gata de a se repezi asupra lor, ca să-i sfîșie-n bucăți.

30 Ar fi făcut-o aceasta dac-ar fi avut la el fie măcar [ceva], dar cu mîna goală nu se putea avînta.

Era ca dezbrăcat de firea omenească și-i venea să rupă, să frîngă, să rîcnească, simțîndu-și neputințele și dîndu-și seamă că n-are pe nimeni care-i înțelege starea sufletească.

35 Pînă chiar și Costache rîdea cuprins de bucurie cînd i s-a plîns de netrebnicia Laurei.

— Îți mulțumesc ție, Doamne! grați dînsul, făcîndu-și de trei ori cruce. Bucură-te, omule, că ai scăpat cu obrazul curat de primejdia spre care erai

40 împins de firea ta năvalnică.

— O ticăloasă! îi răspunse Fănică. O nemernică, un suflet pornit spre toate ticăloșiile.

10 Mult timp a trebuit, cu toate acestea, să treacă pînă ce el a ajuns să simtă că o adevărata scăpare a fost pentru dînsul neașteptata ei faptă. Iar își petrecea noptile înhăitat cu fel de fel de pușlamale, iar bea și juca cărți, iar se dedea la scandaluri cari ridicau în-treaga mahala în picioare.

15 „Dă-1 dracului! Un dobitoc, cum am fost și eu!" zicea cînd i se spunea că omul acela înalt și chipeș e un oarecare Aristid Ghica, procuror cu mare trecere, după unii prinț, după alții fiul unui moșier bogat, fără doar și poate stăpîn și el al unei mari moșii și al unei frumoase case din București.

15 «Fie! zicea iar Fănică. Să și le stăpînească sănătos dimpreună cu ea! Mie puțin îmi pasă!"

Așa zicea el, dar pe la sfîrșitul toamnei și-a mai schimbat gîndurile.

20 Săvîrșise și el fapte neiertate pentru care i se cu-venea ceartă drept răsplată.

Trecînd de Sf. Dumitru peste socotelile trecute in catastif, Tănase deodată se posomori și-și încreți sprîncenile.

Dăduse peste suma de 4160 de lei.

25 — Ce fel de bani sunt aceștia? întrebă el.

Costache înghiți un nod.

— Cei 4500 din socoteala reparațiilor de la școli, răspunse el cam cu jumătate de gură.

— Ei!? și cei 340 de lei !? stăruî TănaBe.

30 — Uite — îi răspunse iar Costache strîmtorat — au fost împărțiți între cei de la primărie cînd cu în-casarea banilor.

Tănase îl măsură pe Costache de jos pînă sus. Dacă ar fi fost la mijloc alt om, vai ar fi fost și amar de sufletul lui. Pe Costache însă 11 știa ce fel de suflet e si nu putea să-l certe.

35 — Am spus o dată că așa ceva nu se poate — îi zise stăpînîndu-și firea — si dacă am zis că nu se poate, nu se poate. Mai zic și acum, și dacă zic să fie știut că nu se poate. Eu nu sunt nici evreu, nici italian, nici neamț, m-ați înțeles!?

Costache era ispitit să-i spună că acela care a încasat banii a fost Fănică și că acesta nu știa că n-are voie să dea sfânțuială. Nu i-ar fi șezut însă bine s-o facă aceasta câtă vreme n-a fost întrebat. A tăcut deci și l-a lăsat pe Tănase în credința că el însuși a fost la primărie.

5 în timpul mesei Tănase era posomorit și pornit spre ceartă, bomboneamereu și muta mai un lucru, mai altul de ici pînă colo.

10 _ Ești parcă supărat, grăi Elvira, care, mereu veselă, era dureros atinsă de orișice neplăcere. S-a întîmplat ceva?

' — Ce să se întîmple? răspunse el. Ticăloșii ome-nești! Lume dată în putregai! Uite, Costache al vos-tru, pe care-l știam om de treabă, nu e nici el mai breaz decît ceilalți!

Elvira simți că sîngele îi năvălește în obraji.

Trecuseră, din întîmplare, cîteva săptămîni de cînd nu mai vorbise cu Costache, dar el îi era tot cel de mai înainte.

20 — Te rog, tăticule, să mă crezi că te înșeli, stărui dinsa. Are să-ți spună și mama: el nu e în stare să...

— Las-o încurcată! o întrerupse el. Sunt în lumea aceasta și lucruri la care voi muierile nu vă pricepeți și în cari nici n-aveți să vă amestecați.

25 Elvira tăcu, dar după masă căută prilej să vorbească cu Costache, ca să afle de la el despre ce e vorba.

30 Abia acum își dete Costache seama cît de rău e Tănase supărat și cît de bine a făcut de nu i-a spus că Fănică e cel ce a încasat banii.

Nu i-a spus-o dar nici ei aceasta. După o zi, două se potoleau la urma urmelor toate și rămîneau date uitării.

35 Din întîmplare însă Tănase, întorcîndu-se de la chereșterea lui Dorojan, s-a oprit o clipă pe la băcă-nia lui Tereriu¹.

— Fire-ar fi de pomană primăria voastră, îi zise, că tot cu bacșiș, tot cu sfânțuială, tot cu mituri și

¹ In text: *Ferariu*.

tot cu plocoane, tot în cele vechi mai stăruie. Iar l-au sfânțuit la casierie pe Costache al nostru.

5 Tereriu¹ nu se îndoia. Știa și el cum se pun pretu-tindeni lucrurile la cale. Chiar și Tache al lui făcea pe ici, pe colo polul, ba citcodată chiar și sutarul.

De astă dată însă lucrurile steteau cu totul altfel, și Taehe îl încredința pe tatăl său că nu Costache a luat banii, ci Fănică, iar acesta i-a luat fără de nici o scădere.

10 Două zile în urmă, comisarul de la secția din partea locului trecu pe la Tănase și-l pofti să vie cu dînsul pe la prefectură.

„Ce-or fi avînd cu mine!?” se întrebă Tănase, care nu se știa încurcat în nici un fel de dandana polițienească.

15 Nu era încurcat, dar era pornit pe calea de a se încurca rău de tot.

Să-l ferească Domnul și pe cel mai nevinovat om să n-ajungă în labirintul Prefecturei de poliție, că-i dau greș chiar și cele mai bine ticluite socoteli.

20 Era pe la ora nouă înainte de prînz cînd Tănase Colțatul a sosit la prefectură.

Intrat într-un birou nemăturat și nescuturat de praf, a fost poftit să șadă pe un scaun scîrțîitor și să aștepte puțin, că domnul inspector Calamari are treabă urgentă.

25. Cetățean supus, Tănase a așteptat și puțin și mai mult, s-au făcut zece, zece și jumătate, au trecut și unsprezece, iar domnul inspector, cum îi vor fi zicînd, nu se mai ivea. Avea Tănase și el treabă, mai era pe deasupra și că nu știa de ce anume are să stea pe scaunul acela care se clătina sub el, avea deci toată dreptatea să întrebe cînd o să vie inspectorul.

I s-a spus că el e plecat să facă o anchetă tocmai în Grozăvești și nu o să se întoarcă decît după amiază pe la trei, patru, cinci cel puțin.

35 — Atunci, zise Tănase, plec și eu acasă și mă întorc după masă.

— Asta nu se poate! i se răspunse. N-avem ordin să-ți dăm drumul. Ai să aștepți, căci poliția nu numai pe d-ta are să te cerceteze.

¹ în text *Fereriu*.

Tănase nu era om care se lasă luat la repeziciune, ci da din mîni și din picioare cînd țipă dreptatea din el.

— Păcatele mele! strigă el. Ce aveți cu mine!?

5 De unde și pînă unde vă luați dreptul de a-i ridica pe oamenii cinstiți de la casele lor, ca să vă bateți joc de eil?

— Potolește-te, domnule, și stăpînește-ți firea, că te punem la beci și mai mînci și-o trînteală, de n-o mai uiți cît vei trăi! îi șopti la ureche un măgă-
10 dău cu pumnii îndesați. Uite — urmă și mai încet — inspectorul nu se întoarce mai înainte de patru: dă-i ăluia de colo doi-trei poli, că-ți face vînt să te duci la mîncare, și te întorci pe la trei.

15 — Eu!? se răsti Tănase, încruntîndu-se la el. Se vede că nu mă știi cine sunt!

Răbda mai bucuros pe nemîncate și pe nebăute în aerul îmbîcsit din acel birou nu pînă la patru, ci fie chiar și pînă mîine.

20 Avea omul toată dreptatea: pe la cinci după prînz s-a îndurat, în sfîrșit, d-l inspector să stea de vorbă cu el.

— D-ta ești domnul Tănase Colțatul, tîmplar de la Obor? îl întrebă.

25 — Da! îi răspunse Tănase. Mă mir că mai întreb după ce m-ai adus de acasă și m-ai ținut atîta timp aici ca pe un om fără de căpătii. Trebuia să știi pe cine aduci și pe cine ții.

Inspectorul zîmbi cu răutate.

— Lungă vorbă, îi zise. Știi de ce te aflu aici?

30 — Nu știu nimici întîmpină Tănase. Hotărît că numai din seni», căci oamenii de seama mea n-au nici o treabă pe aici.

35 — Nu tocmai! grăi inspectorul. Ai fost denunțat c-ai calomniat așezămintele țării, spunînd că se iau pretutindeni bacșișuri; că se sfîrțuiește, că se fac mituri. Cari sunt funcționarii de la primărie...

40 — Stai! îl întrerupse Tănase înviorat. îți cer iertare. Uitel așa trebuie să se petreacă lucrurile dacă e vorba să fie stîrpită racila. Să se facă cercetare și să fie luați de scurt cei vinovați. Eu nu-i știu cari sunt, căci de la mine n-a luat nimeni nici o lățcaie. Eu nici

să mă tai nu dau! întrebați pe Costache: el a luat banii! Eu n-am ce să caut aici, și te rog să mă lași să-mi caut de treburi.

5 — Asta nu! răspunse scurt. Acela care a cîrtit ești d-ta și ai să rămii aici pînă ce nu-ți vom face rost să treci la judecătorul de instrucțiune.

— Cum!? strigă Tănase. Alții mișei, si eu la pușcărie!

10 — Stăpînește-ți, omule, firea, că o să te căiești de tot amarnic!

CĂRĂRI INCÎLGITE

55 îi era lui Tănase parcă toate se învîrtesc împrejurul lui și se rostogolesc învălmășite. întreaga lui ființă se răzvrătise și nu-i încăpea în minte gîndul că e cu puțință ca un om ca dînsul să ajungă în starea în care se află el. Nu mîncase toată ziua nimic și nu-i era foame, nu băuse picătură de apă în gura lui și nu-i era sete: i se înfundase oarecum întregul mers al vieții și mereu își zicea: „Se poate!? e una aceasta cu puțință!? se petrec oare toate în aievea!?”

20 încă mai zbuciumați erau cei de acasă, mai ales Elvira și Sandu, care-l așteptaseră și la prînz și după prînz și nu știau încotro să apuce ca să afle ce i s-a întîmplat de nu se mai întoarce.

25 Sandu se duse în cele din urmă la secție, ca să afle unde l-au dus pe tatăl său, de ce a fost oprit și cînd se va întoarce.

El se cutremură cuprins de minie oarbă cînd i se spuse cum stau lucrurile.

30 — Nu se poate! strigă. Ar fi o mișelie nemaipomenită ca un om ca el să fie ținut ca orișice dezmetic și peste noapte la poliție. Costache, de la care pornesc toate, trebuie să meargă fără de întîrziere la prefectură și să le facă toate valvîrtej ca să-l aducă fără de întîrziere acasă.

35 Costache stetea în fața lui alb la față, cu răsuflarea oprită și nemișcat ca stanul de piatră. „Nu! — zicea

încet și apăsător — nu!" și altă vorbă nu putea să stearcă din gura lui.

Sandu alergă la Elvira, pe care o știa oarecum stăpână pe vrerile lui Costache, și stăruia ca ea să-l înduplece.

Văzîndu-se singur cu Elvira, Costache se uită împrejurul său, apoi se apropie de dînsa.

— Nu eu am încasat banii, ci Fănică, îi șopti cu glas înăbușit, și singur el știe cine anume l-a sfînțuit.

Elvira se cutremură și ea și-și acoperi fața cu amîndouă minile.

„Care va să zică nu el însuși e vinovat, își zise ea, și a avut destulă tărie să n-o spună aceasta! Ce-o să zică tata cînd va afla adevărul.”

— Nu trebuia să-i dau mandatul, se tîngui el, iar după ce i l-am dat, nu-mi rămînea decît să pun de la mine cei 340 de lei ce lipseau.

— Te rog să n-o mai spui aceasta nimănui, stăruia dînsa. Ar fi o lovitură prea de tot grea pentru noi toți.

Fă-o din dragoste către mine!

Lui Costache i se iviră lacrimile în ochi.

— Nu știu. O să văd, răspunse. Așa ori așa, trebuie să-l caut pe unde-o fi, ca să-mi spună cine sunt cei ce l-au sfînțuit. În cele din urmă tot o să iasă adevărul pe față, căci mare mirare ar fi dacă nu l-ar confrunta cu mișei aceia.

Elvira începu să plîngă pe înăbușite. Nu mai dăduse Fănică de ieri dimineată pe acasă. Cine știe pe unde se va fi îmfundat. Cum mai putea să-l găsească așa în pripă!?

Nu rămînea, cu toate acestea, decît să-i caute urma, și prin amurgul serii Costache a plecat să treacă din cafenea în cafenea, din cofetărie în cofetărie, din birt în birt, de la teatru la teatru, pretutindeni pe unde-l știa abătîndu-se.

Era tîrziu după miezul nopții cînd a dat peste el la „Alhambra”.

— Uite dracu împelițat! strigă el înveselit cînd dete cu ochii de Costache. Iată-te și pe tine om în toată firea. Ce minune ți s-a întîmplat de ai ajuns pe aici!

Costache îl luă de braț și îl duse într-o cabină mai dosnică, ca să-i spună ceea ce avea de spus.

Fănică era amețit de băutură și obosit de dans și de frămîntări; în sala de alături lumea petrecea în bijbiială zgomotoasă, încît abia se mai deslușea muzica. Fănică, ascultînd vorbele lui Costache, încetul cu încetul se dezmeticea, peste cîtva timp începu să tremure și tot sîngele îi pieri din față, și în cele din urmă căzu ca frînt pe un scaun și-și acoperi fața cu minile.

— Grozav! înspăimîntător! înfricoșător! șopti el cu glas înecat de năvălnicie. N-am dat nimănuia nimic: am luat eu pentru mine cei 340 de lei.

Costache se dete un pas îndărăt și apoi își întoarse fața de la el cu dispreț, scîrbit.

— Ce vrei!? Ce vrei să-ți fac eu acum!? Cum o să-l scăpăm, zise, pe acel om cumsecade de rușine!?

— Uf! strigă Fănică cutremurîndu-se iar. Pentru un păcat atît de mic o pedeapsă atît de grea.

— Nu! șopti Costache, uitîndu-se cu asprime în ochii lui. Nu e mic păcatul! Nu se poate păcat mai mare decît să minți pe omul care a avut încredere în tine, să înșeli pînă chiar și pe tatăl tău. Nu-l iartă păcatul acesta nici Dumnezeu, nici lumea!

Pe cînd acestea se petreceau în mijlocul bijbielii de la „Alhambra”, Elvira se zbătea în culcușul ei, muncită de temeri mistuitoare.

După ce Costache plecase în căutarea lui Fănică, Sandu a pus calul la cabrioletă și-a plecat la prefectură, dimpreună cu Elvira, care, după cele aflate de la Costache, cu nici un preț nu l-ar mai fi lăsat să se ducă numai el singur.

Abia ajunși la prefectură, și-au dat seama c-ar fi trebuit să mai ia cu dînsii pe vreunul dintre ucenici ca să rămîie la cabrioletă, în vreme ce ei își umblă în treburi. Fiindcă erau singuri, a rămas la cabrioletă Sandu, și Elvirica a intrat ea singură la prefectură.

Se înserase, dar prin birouri și pe coridoare mai era încă multă lume. Cînd Elvira intră, înaltă, cu capul ridicat, cu pași apăsați și hotărîtă ca leoaica ce-și caută puii răpiți din cotrog, toți din toate păr-

tile [erau] gata de a striga: „Poruncă!” Se vedea cit de colo că e largă minușita care poartă sacoașa de argint. S-au și lămurit lucrurile după puțină vorbă.

5 — Degeaba ostenești, coconită, că nici o treabă nu faci, îi zise măgădăul cu pumnii îndesați. Singurul om care te poate ajuta la timp ca acesta — urmă el pe șoptite — singurul, îți spun eu, e avocatul Lae Vasilescu. Dacă vreți, iau o birjă să vi-l aduc unde veți fi binevoind să mă așteptați. El vi-o face și nu e scump.

10 Gînd era vorba de bacșișuri și de sfîntuieli, Elvira nu semăna la umăr cu tatăl său, și astfel măgădăul, pînă una-alta, fu pus pe drum ca să-l aducă pe d-l Lae Vasilescu la „Carul cu Bere”.

15 Fie că stetea departe, fie c-a mai vrut să ia înțelegere și cu alții, d-l Lae Vasilescu i-a făcut să aștepte, stînd ca pe jăratec, mai bine de un ceas.

Spre marea lor mirare, însă, n-au avut să piardă mult timp cu el. Om în toate privințele bine dumirit, 20 el le știa toate din fir în păr.

— De! le zise, cuprins de vie îngrijorare. Lucru greu, foarte greu! Multă alergătură, mare pierdere de timp, iară eu am, din întîmplare, multe alte treburi, o să fiu nevoit a lua și pe alții de ajutor și-o să vă coste cam mult.

25 — Orișicît ar fi, stărui Elvira, dar astă-seară tata trebuie neapărat să se întoarcă acasă.

— Da, neapărat! stărui și Sandu.

30 — A! întîmpinăd-l avocatridicîndmîna. Aceasta nu mai e cu puțință. E ora prea tîrzie. D-l inspector a plecat.

— Puteți să-l căutați, grăi Sandu.

— Vă rugăm! stărui iar Elvira.

35 D-l avocat Lae Vasilescu luase înțelegere cu prietenul său Calamari, inspectorul, aceasta era însă treaba lui și numai a lui și a prietenului său.

40 — Greu, de tot greu! grăi pus pe gînduri, ca omul ce se frămîntă ca să găsească o ieșire dintr-o mare strîmtoare. Drept să vă spun, urmă, eu personal nu prea am legături cu d-l inspector, dar aș putea, la urma urmelor, să găsesc pe cineva care are trecere la

dînsul. Cum zisei însă, aceasta costă. Așa, numai din curată bunăvoință, nu se deranjează nimeni în cap de noapte. Îmi dați voie să mă dumiresh, urmă iar, luindu-și aere de om cu deosebire cumpănit. Eu nu cunosc afacerea în toate amănuntele ei, dar ca om de legi trebuie să am orientățiunile mele. Cazul e cu mult mai grav de cum vă închipuiți dv. E adică vorba de gravă insultă autorităților legal constituite. Pe cît cunosc eu oamenii și împrejurările, denunțarea a fost făcută de cineva care știe că în cazul acesta nici un funcționar de la primărie n-a luat bani, căci dacă sfîntuială, ca de obicei, ar fi fost la mijloc, s-ar fi făcut toată treaba mușama, tot ca de obicei. După toate semnele, dar, cel ce a ridicat cele 4 500 de la primărie a pus 340 lei în buzunarul său și a mințit spunînd c-a fost sfîntuit. Aceasta e gravitatea!

15 — E peste puțință! strigă Sandu. Costache nu e în stare Bă facă așa ceva.

20 Elvira, care știa că Fănică, iubitul ei frate, a ridicat banii de la primărie, rămase cu inima încleștată.

— Se poate, Sandule, șopti ea, foarte bine se poate!

25 — Coconita judecă bine! stărui avocatul. Așa trebuie să fie, și fiindcă așa este, d-l Tănase, respectabilul dv. părinte, va fi trecut mîine la parchet, unde i se va lua instrucțiunea, apoi va fi judecat, și mult m-aș mira dacă ar scăpa cu mai puțin de doi-trei ani. Totul atîrnă de la Aristid Ghica, procurorul, care e om neînduplecat.

30 Sandu și mai ales Elvira rămaseră ca trăsniți din senin.

— Deocamdată însă, urmă avocatul, actele nu Bunt dresate, judecătorul de instrucțiune nu e sesizat, și persoana [del care v-am vorbit și pe care nu v-o pot numi ar putea să înduplece pe d-l inspector Calamari a-i da bătrînului o păsuală de cîteva zile, ca să-și pună treburile la cale.

— Și ce ne-ar costa ostenelele d-voastre și ale domnului despre care ne vorbirăți? întrebă Elvira cu oarecare sfiială.

• In text: vă.

— Domnul Tănase e om cu stare frumoasă, răspunse avocatul, și nu s-ar simți greu atins dacă ar jertfi pentru aceasta vreo 8 000—10000 de lei.

5 Sandu și Elvira se uitară înspăimintați unul la altul.

— Opt mii!? grăi dînsul.

— Zece mii!? oftă dînsa, tremurînd iar ca frunza de plop în bătaia viatului.

10 Dacă i-ai fi pus pe amîndoi la cel mai afurisit teasc, tot n-ai fi putut să scoți din amîndoi cinci sute de lei. Aici singur Costache ar fi putut să le fie de ajutor, dară el era dus cine știe pe unde.

15 Elvira închise ochii: îi venea să țipe, să zgîrie, să-și smulgă părul din cap și să-și rupă hainele de pe trup. îi părea peste puțină ca tatăl ei să rămîie și peste noapte la poliție, unde n-ajunsese nicimăcar să-l vadă.

Sandu era mai potolit.

20 — O sumă atît de importantă nu purtăm nici odată la noi, îi zise dar d-lui Lae Vasilescu. Nu ne rămîne deci decît să ne ducem acasă și să ne-o luăm dacă vă vine la socoteală să ne dați pe mai tîrziu o întîlnire.

25 — între nouă și zece, tot aici — răspunse d-l Lae Vasilescu, omul totdeauna gata de a le veni celor strîmtorați într-ajutor.

Elvira se scutură ca răzbită de frig: acum întîia oară în viața ei începu să simtă că e în lumea aceasta și nenorocire.

30 Mai vîrtos a simțit-o aceasta după ce s-a întors acasă.

Deopotrivă cu adierea lină a vîntului de primăvară se stîrnesc patimile în sufletul omenesc și virtuțile ajung încetul cu încetul să se desfășure și ne zguduie în cele din urmă întreaga ființă. *

35 întoarsă de Ja poliție, Elvira era strivită de simțimîntul că trecute îi sunt zilele pline de soare ale copilăriei, pentru totdeauna trecute, și în zbciumări grele are să-și petreacă mai departe viața.

40 Costache era tot dus. Nu-l găsisse, așa se vede, pe Fănică, nenorocitul. Așteptau ea și Sandu, ea plimbîn-

] du-se ca ieșită din fire prin casă, cu pași largi și apăsați, iară el șezind pe un scaun, liniștit și, parcă, nepăsător.

5 Se gîndea Elvira la nemernicia lui Fănică, la jertfa de sine a lui Costache, la amărăciunea tatălui său, ajuns ca din senin să fie pus în rînd cu făcătorii de rele, la vorbele grăite de avocatul acela și la cele ce vor mai fi putînd urma.

10 îi venea să se repeadă la Sandu, să-l apuce de piept și să-l zguduie.

Ora'unsprezece se apropia, și Costache tot dus era.

— Stai parcă nimic nu ți s-ar fi întîmplat, grăi dînsa, oprindu-se în fața lui Sandu. Nesimțitorule, îl știi pe tatăl tău unde l-ai lăsat și nu-ți pasă!

15 Sandu se uită lung la ea.

— Și adică ce vei fi voind să faci? răspunse el. Nu-mi rămîne decît să aștept dacă Costache, nu știu de ce, nu și-a găsit altă treabă decît să alerge după Fănică, haimanaua, care nu poate să ne fie de nici un ajutor. Ce vrei!? N-aș sta eu bucuros în locul tatii!? Nu mă iartă însă afurisiții aceia. Și dacă e vorba — adăugă peste puțin — mi-e parcă întîrzierea lui Costache e rînduită de Dumnezeu. N-avem noi să ne plecăm la ispitirile avocatului. îl știi pe tata tot atît de bine ca mine: s-ar amări de nu ne-ar ierta toată viața lui dac-ar afla c-am dat bani ca să-l scăpăm. Lasă-l, că tot n-au ce să-i facă!

Ea știa însă și ceea ce el nu aflase, se gîndea și la Fănică și iar începu să se plimbe în sus și în jos.

30 Era trecută și ora unsprezece și se apropia miezul nopții, chiar și dacă se întorcea Costache, să facă rost de bani, nu mai era noaptea aceasta chip să se întîlnească cu Lae Vasilescu.

35 „EU — își zise ea — o să rămîie tata noaptea aceasta acolo. Rămîn însă celelalte: judecătorul de instrucțiune, procurorul, judecata.”

Ea își ridică amîndouă minile în creștetul capului.

„Totul atîrnă de la Aristid Ghica, procurorul, care e om neînduplecat”, așa zisese avocatul.

40 îl știa toată mahalaua pe acest Aristid Ghica, bunul prieten al Laurei. O aflase aceasta și Elvira,

care se făcea că nu știe, și trecînd din cînd în cînd pe la cocoana Aspasia, tot se mai întîlnea cu Laura. Se ivea de la sine gîndul de a o ruga pe Laura să pună o vorbă bună pe lingă prietenul ei, de la care atît de mult atîrnau.

Ea scutură însă cu obicinuita ei îndărătnicie din cap.

„Nul își zise. Niciodată! asemenea umilire e împotriva firii mele.”

Trecu apoi în iatacul'ei, să se culce; ea nu dormea însă nici tîrziu după miezul nopții, cînd Costache și Fănică s-au întors.

Auzind zgomotul făcut de dîșșii, ea sări în picioare, se îmbracă în pripă și le ieși în cale.

Întîlniți în tînda cea luminată de felinar, ei rămaseră nemișcați față în față, Fănică smerit și cu ochii în pămînt, Costache drept și cu capul ridicat, iar Elvira oarecum aiurită.

— Inchipuiește-ți — grăi Costache după cîtva timp — el, încasînd cele 4500 de lei, n-a dat nimănui nimic, ci a băgat cei 340 de lei în buzunarul lui.

— Se poate!? exclamă Elvira, aruncîndu-i lui Fănică o căutătură aspră.

— Asa este! îi răspunse acesta fără ca să i se uite în față.'

— Nu ți-ai dat tu seamă, îl înfruntă dînsa, ce fel de durere are să ne cuprindă pe noi toți și mai ales pe tata cînd minciuna aceasta va fi dată de gol!?

Fănică se uită la ea.

— Se-nțelege că nu mi-am dat Beamă, răspunse el. Dacă m-aș fi gîndit și la așa ceva, n-aș fi făcut ceea ce am făcut. Mi-am pierdut însă mințile, mi s-a întunecat vederea și am căzut în ispită. Mi-e groază și mie cînd mă gîndesc că nu-mi rămîne decît să spun adevărul.

— Ce să facem noi acum!? strigă ea, puindu-și iar mînile-n cap.

— Orișice veți fi făcînd, îi zise Costache, într-un păcat să nu mai cădeți: nu mai mințiți pe părintele vostru, nu-l mai înșelați, nu mai puneți nimic prin dosul lui la cale, țineți seamă de slăbiciunile lui.

S

— Costache, dragă Costache — strigă Elvira, cuprinsă de fiori — nu de dragul meu, ci fiindu-ți milă de tata, care e om atît de curat la fire, taci și nu-i mai spune nimănui ceea ce-mi spuseși mie, nici mamei, nici lui Sandu, nimănui.

Costache clătină din cap.

— Aceasta nu se poate! li zise el, cuprins de adîncă înduioșare. Dragă-mi ești, de mi se cutremură întreaga ființă cînd mă gîndesc că are să te doară ceea ce fac, dara eu nu pot să spun decît adevărul dacă nenea Tănase mă ispitește și mă întrebă și tot numai adevărul am să-l spun și în fața judecătorului. El își ridică mîna și-și îndreptă privirea spre cer: Nu e mai mare păcat decît să minți pe aceia în fața cărora ai să te închini! grăi dînsul, rostind vorbele cu glas limpede și răspicat.

Elvira începu să lăcrămeze și să-și frîngă mînile.

Ea trebuia să facă tot ceea ce omenește e cu putință ca Costache să nu fie ispitit nici de tatăl ei, nici mai ales de judecători.

Soarta ei era hotărîtă: nu-i rămînea decît să se umilească în fața Laurei pentru ca aceasta să-l înduplece pe Aristid Ghica.

ZILE DE PRIMĂVARĂ

— N-ai, drăguță, nevoie de dînsa, grăi cocoana Aspasia cînd Elvira trecu pe la ea ca să afle cînd poate s-o găsească pe Laura. Trece el după-amiază pe aci și n-ai decît să vii să-l aștepți. E mult mai bine să vorbești însăși cu el. Nu-I cunoști, dar îți spun eu, e om subțire și foarte cumsecade.

Elvira răsuflă ușurată: scăpase pe neașteptate de umilința ei nesuferită.

A dat însă peste altele.

După-amiază, cînd a trecut pe la cocoana Aspasia, el, care venise mai înainte, o aștepta. Știa din spusele bătrînei, cam de ce e vorba, dar nici prin gînd nu-i trecea că are să se întîlnească cu/frumoasa frumoaselor din Calea Victoriei și de la Șosele, pe care o credea

făcînd parte din cu totul alte cercuri. Cu atît mai puțin se aștepta dînsa să dea la cocoana Aspasia peste el, bineștiutul tînăr înalt, voinic, chipeș și totdeauna ca scos din cutie.

5 Ei tresăriră deci amîndoi și rămaseră zăpăciți cînd se pomeniră față în față.

Om din lumea mare și trecut prin multe, el își veni peste puțin în fire și plecă spre dînsa.

10 — Sunt încîntat, domnișoară, îi zise, foarte, foarte încîntat. D-voastră nu mă veți fi băgat în seamă, dar eu am avut adeseaori plăcerea de a [vă] admira trecînd prin mijlocul lumii plictisitoare. Nu m-am așteptat să am azi încă mai marea plăcere de a vă strînge mîna.

15 Elvira tremura ca porumbița sub ochii vulturului, li era parcă i se prăbușește în cap casa cea dărăpănată a babei, se căia de a fi venit și abia mai putea stăpîni pornirea de a o lua la fugă, ca să scape de o mare primejdie.

20 — Marea d-voastră bunăvoință mă face, domnule, să mă rușinez. Poate c-am venit la timp nepotrivit.

El își dete seamă despre starea ei sufletească și înțelegea că are s-o ieie cu binișorul, ca să n-o sperie.

25 — Din contraîi grăi dar, luînd-o de mină ca pe un copil sfiicios, ca s-o ducă la un scaun. Cocoana Aspasia, urmă apoi, mi-a spus de ce e vorba. E pentru mine o deosebită mulțumire să mă interesez de cele petrecute cu tatăl d-voastră. Pare-mi-se că e la mijloc una dintre înscenările la noi, din nenorocire, nu tocmai rare, un fel de șantaj. Am să mă duc chiar acum să văd și-mi dați voie să trec apoi pe la d-voastră, ca să vă spun ce-am constatat.

Vorbele lui răsunau în urechile ei lipsite de înțeleș.

35 — Sunteți prea binevoitor! îi zise ea.

Nu mai vorbise niciodată în viața ei cu asemenea oameni, îi era frică și răsuflarea i se oprea în loc, tîmplele îi zvîcneau, inima i se strîngea.

40 — Dorința mea fierbinte e — grăi rostind vorbele pe împiedicate — ca tata să se întoarcă cît mai curînd acasă și ca nici o cercetare să nu se mai facă pentru

cei 340 de lei. Vă rog, domnule, nici o cercetare, nici una, și nu vă supărați dacă plec!

D-1 procuror era viu îngrijat. „Cu asta, își zicea, ai să umbli binișor, ca cu ouăle de prepeliță.”

5 — Fiți liniștită, domnișoară, stărui dînsul, fiți bună, răbdătoare, căci, iată, chiar acum plec și-l aduc, așa nădăjduiesc, chiar eu însumi pe tatăl d-voastră.

10 — Nu știu cum să vă mulțumesc, domnule! întîmpină dînsa.

— Fiți incredințată că mă simt fericit dacă vă pot face o cit de mică plăcere l grăi dînsul, apoi își luă bățul și pălăria și plecă cu pas grăbit pină la colț, unde-l aștepta trăsura.

15 Elvira se uită biiguită după el.

Era nemulțumită cu sine însăși, își făcea muștrări de a fi venit singură la cocoana Aspasia și-și puse tare în gînd să nu mai iasă decît însoțită de franțuzoaica ei. Deși, dar, batrîna o rugă să mai stea și să vie des pe la dînsa, ea plecă peste puțin, cu pași grăbiți și cuprinsă de o nelămurită îngrijorare.

25 Nu se îndoia că el vrea cu tot dinadinsul să scape pe tatăl ei și-l va și scăpa. Avea deci cuvinte de a fi mulțumită și de a se bucura; sosită, cu toate aceste, acasă, ea se uita cuprinsă de neliniște acasă. El putea în toată clipa să sosească, iar oameni ca dînsul nu mai intraseră niciodată în casa lor, ce-i drept, largă, dar poate că nu tocmai bine mobilată. Sîngele îi năvălea mereu în obraji cînd se gîndea că nu știe cum să-l primească, ce să-i zică, cum să-și dea pe față mulțumirile ei și cum să se poarte față cu el frații ei și mai ales mama ei cea nedeprișă cu lumea.

35 Uitîndu-se din cînd în cînd în oglindă, ca să-și potrivească gîteala, muțind ici un scaun, colo altul și ștergînd praful, ea mereu zicea în gîndul ei: „N-aveam eu să mă încurc cu asemenea oameni!”

40 în vremea aceasta, Aristid Ghica a trecut pe la Prefectură și, după cîteva vorbe cu inspectorul, l-a luat pe Tănase, ca să-l aducă. Iar după sosirea lor toate s-au limpezit.

Dacă ea nu știa cum are să-l primească și să-i mulțumească, știa dînsul, om trăit în lume, cum să se potrivească cu cei ce-l primeau în casa lor și să le fie tuturora pe plac.

5 Se simțea, fără îndoială, străin unde se afla și puțin a stat, dar și-a luat, după obiceiul pămîntului, dulceața și cafeluța, ba a băut și un țui în sănătatea stăpînilor și a preafrumoasei lor fiice:

— În curînd, socri!

10 Abia acum a ajuns Elvira să se bucure. Era fericită că toate au ieșit bine și că toți ziceau: „Ce om! ce om! Se vede că e prinț.”

Prinț n-o fi fost, poate, dar era om care știa să-și facă treaba. Aceasta mai bine decît toți o știa Tănase care se mira și se minuna c-a putut să scape.

15 El adică, acolo la poliție, se încredințase că era greu vinovat. Cei 4 500 de Iei fuseseră numărați fără de nici o scădere, și el le făcuse celor de la primărie o mare nedreptate.

20 Mișelie fără de seamăn! Nu! așa ceva nu se poate ierta.

Iară el era în stare să-și bage mîna în foc pentru Costache.

Nu era nici el mai breaz decît alții!

25 „Dar, își zise, la urma urmelor, nici frate, niei cumnat, nici fiu ori nepot, om din casă, ba nici chiar slugă nu-mi este. Cîtă vreme muncește cu folos, e bun tovarăș. Am însă să fiu de aici înainte cu ochii în patru.”

30 Așa au și rămas lucrurile: își ziceau „bună ziua!” cînd se întîlneau, iar de-acolo înainte fiecare cu ale sale.

Vorba românului: „Ce a fost a trecuți”

35 Nu-i este însă omului dat să știe de unde și din ce i se trage fie binele, fie răul, și rău a făcut Tănase de n-a fost eu inima deschisă și nu i-a făcut lui Costache cuvenitele muștrări.

40 Elvira n-a mai plecat singură de acasă, nici pe la cocoana Aspasia nu s-a mai dus; ieșind însă cu franțuoaica la plimbare, l-a întîlnit, ca alte dați, pe d. Aristid; și acum, după cele petrecute, era pentru el

o chestiune de recunoștință să oprească pe o clipă și să schimbe cîteva vorbe.

5 Cîteva, puține vorbe — azi; să mai și meargă cîțiva, puțini, pași împreună — mîine; să facă chiar și o mică plimbare împreună — poimîine. Era, la urma urmelor, pentru el o mulțumire să treacă prin mijlocul lumii însoțind o tînără atît de frumoasă, iară ea se simțea măgulită... Ce aveau de altminteri, ce puteau să aibă el, boierul, și ea, fata Marghioalei, unul cu altul!?

10 El era deprins cu cocoane și cu coconite din lumea mare care știi să-și măsoare fiecare vorbă și fiecare mișcare, își petrecea timpul cu actrițe și cu fel de fel de alte artiste care fură mințile prin plăcute fățarnicii și, obosit de aceste, căută în brațele unei Laure oarecare odihnă premenitoare. Pe Elvira în nici una dintre aceste lumi nu putea s-o pună: ea era pentru dînsul ceva străin, cu totul nou, o ființă care uimește prin cu desăvîrșire neobicinuitul ei fel de a fi.

20 Tînără de o fire năvalnică, de o inteligență scînteietoare și stăpînită de nepotolită sete de a ști, ea-și petrecea timpul citind și iar citind ori stînd de vorbă cu franțuoaica, o fată bătrînă și sfătoasă. Mai avînd și inima deschisă, multă îndrăzneală și o voință necovîrșită, bogăția sufletească se revărsa peste frumoasele ei buze cu un fel de avlnt care-l puneă în uimire pe tînărul deprins a socoti femeia numai drept un crîmpei de om. Orbit de strălucirile ei sufletești, el nu mai vedea într-însa femeia frumoasă, și chiar de la prima îor întîlnire pierduse simțămîntul că e mai presus de dînsa.

Elvira, femeie ca toate femeile, o simțea aceasta și a început să-și dea seamă că franțuoaica e cel puțin de prisos, dacă nu chiar supărătoare.

35 „Sunt — își zicea în fundul inimii ei — trecută de vîrsta în care pot să dau în gropi rămîind de capul meu.”

40 Ii era ca omului care, ieșit în primăvara îndulcită de adieri călduroase, vede cerul senin și verdeața proaspătă și e pornit să dea la o parte îmbrăcămintea care l-a ferit de ger în timpul iernii.

Și în adevăr i se desprimăvăraseră Elvirei: era primăvara vieții ei.

Ar fi rîs d. Aristid dacă i-ar fi spus cineva că e bătut de gîndul de a i se face cocoanei Marghioalei ginere, și Elvira s-ar fi supărat și ea dacă i-ar fi trecut cuiva să vorbească despre așa ceva, ceea ce n-ar fi putut să facă decît franțuzoaica cea încredințată că acolo o să ajungă în cele din urmă lucrurile. Erau însă cu deosebire plăcute clipele pe care el și ea le petreceau împreună, și-ar fi fost o adevărată prostie să nu le sporească clipele acelea, cînd atît de învederat e că mulțumirea sufletească de care te lipsești astăzi e pierdută pentru totdeauna. Aceasta cu atît mai virtuos cu cît azi era viscol, mîine moină, poimîine lapoviță și iarăși ger aspru: rar se nimeresc zilele în cari om cu om se poate întîîni, așa pe nepregătite, la plimbare și abia de cîteva ori au avut el și ea parte de mulțumirea de a sta mai ici, mai colo, sub ocrotirea franțuzoaicei, de vorbă. După primăvara cea scurtă au urmat apoi zădufurile de vară și el a plecat la răcoare și la aer curat.

Mai înainte de a fi plecat, el a avut cîteva zile de cumpănă supărătoare.

O ușoară pornire a inimii îl îndemna să nu plece fără ca să se fi dus să vadă pe Tănase, ca să ia ziuă bună de la dînsa. Era și aceasta chestiune de bună-cuviință. Cu toate acestea, nu s-a dus: i se părea prea mult.

Nu se așteptase însă la așa ceva nici Elvira, care, în timpul verii, a început să facă, acum și fără de franțuzoaică, din ce în ce mai lungi plimbări cu Fănică și cu d-l Filimon Mustac, inginerul, care se întorsese din străinătate om făcut și cu desăvîrșire schimbat.

Ținea Elvira la el încă din timpul cînd îi fusese bun și zelos învățător. Știa apoi că tatăl său ține mult la el. N-ar fi crezut însă niciodată că o sa iasă din el omul de acum, deștept, cumpănit, înzestrat cu multă știință, priceput între ale sale, elegant și manierat, o foarte plăcută societate, nu tocmai deopotrivă cu d-l Aristid, dar cam la fel.

Frumoase erau și zilele petrecute în plimbări cu Mustac, căci orișicare fată tînără și deșteaptă e dori-toare de a sta de vorbă cu oameni umblați prin lume și se simte măgulită cînd cei mai în vîrstă îi dau ascultare.

Intr-una din zile au plecat Mustac, ea și Fănică la Tei, ca să mănînce o caracudă la grătar, să bea un pahar de pelin și să vadă lacul și împrejurimile lui.

Sosiți acolo mai de dimineață, pe răcoare, au intrat în curtea bisericii, ca să vadă mormintele Ghiculeștilor.

— Aceasta e familia lui Grigorie Ghica-vodă, zise Mustac. E primul domn pamîntean după ce la 1821 au fost alungați din țară fanarioții. Din familia aceasta a ieșit și Dona d'Istria, vestita scriitoare, care a murit pare-mi-se la Florența.

Elvirica se închina în fața fostului său învățător. I le spusese, poate, odinioară și ei acestea, dar ea le uitase, precum se vede.

— Tot din familia aceasta va fi făcînd parte și d-l Aristid Ghica, grăi dînsa.

Mustac nu putea să-și dea seamă de unde și pînă unde ajunge ea să vorbească despre acel Aristid Ghica. îl știa însă pe acesta.

— Nu! întîmpină dar. Acela nu are nici o legătură cu Ghiculeștii.

— Dar toată lumea îi zice prinți stăruii dînsa.

— Aș! răspunse el. Sunt și băcani care-și zic Ghica în loc de Gheo%he, cum zicem și Iorgu ori Gută în loc de Grigorie. Aristid de care vorbești e un băiat de bani gata, care își petrece viața în aventuri galante, de altminteri om cumsecade.

Fănică-l știa și el pe acel Aristid și-i aruncă Elvirei o căutătură care o făcu să roșească.

Se înșela însă Fănică dacă credea că pe dînsa o jignește Mustac spuind că nu e prinț Aristid și că el umblă după fuste. Ea și-l socotea, dimpotrivă, mai apropiat, iar cît pentru celelalte, ea se socotea, cu zîmbetul ei de frumoasă, mai presus de toate.

Ieșind din curtea bisericii, ei s-au oprit pe coasta de unde se deschide o largă și încîntătoare vedere

spre lunca verde a Golentinei. La stînga, în fața bisericii, se întinde grădina acum părăginită și sub ea se afla lacul încrețit în unde mărunte, iar la dreapta, pe ici, pe colo, apă, trestie, papură, șovar, iarbă verde și vițe risipite pînă spre minăstirea Plumbuita, care se ridică a pustiu deasupra coastei din fund.

— Ce frumoși exclamă Elvira, Ce-i acolo în fund?

— E Plumbuita, cîmpul de bătălie unde Matei-vodă Basarab a cîștigat izbînda pe urma căreia s-a ridicat în scaun.

Dînd acest răspuns, el ridică ochii spre cer. Era nourat cerul, dar după părerea lui nu a ploaie.

— Am putea să ne ducem pînă acolo ca să ne întoarcem pe șoseaua Golentinei, urmă el. E răcoare și bine. O bună și nu prea obositoare plimbare, se înțelege după ce ne vom fi potolit colo, la circiuma de pe malul lacului, și foamea și setea.

Așa au și făcut.

De-a lungul drumului, ici cînta în stuful de la marginea bălții o presură, colo se auzea din lanul des un cîrstei ori o prepeliță, mai departe se ivea deasupra păpușului un stol de rațe sălbaticе, iar pe la marginea bălților păseau cu picioaroange lungi un cocostîrc, mai un pescar. Elvira îl întreba mereu pe fostul ei învățător: „Ce-i asta?” „Dar asta ce-i I?”

Și mai stăruitoare îi erau întrebările după ce au sosit la surpăturile fostei minăstiri, unde sunt atît de multe de văzut.

— Nu l nu! nu l stăruie dîns2R<pînd Fănică voi să intre pe poarta clopotniței dărăpănate. Vreau mai înainte să mă satur de minunatele priveliști de la dreapta, din stînga și din dosul minăstirii. Haide l urmă alergînd pe săltate de aci pînă colo ca un copil răsfațat.

După ce au intrat, în sfîrșit, în curtea Înconjurată de dărîmături și plină de bălării crescute deasupra mormanelor de cărămidă și moloz, ea s-a uitat împrejur, cuprinsă de uimire și din ce în ce mai înduioșată.

— Se poatel? se tîngui dînsa. E de necrezuți Ce fel de oameni sunt aceia cari au lăsat în asemenea

risipă un giuvaer cum se vede a fi fost acesta, un locaș sfînt, de care se leagă atît de scumpe amintiri? Cine? cum? cînd? de cel?

5 Mustac începu s-o dumirească cine a ridicat și înzestrat minăstirea, care la 1632 era în ființă, care era rostul fiecăreia din părțile zidirii acum ruinate, cum era bolta cutare, colonata cutare ori pivnița cutare, care era zestrea minăstirii cînd cu secularizarea, de cînd au fost toate lăsate în părăgini-
10 nire. Vorbea nu numai arhitectul, ci totodată și omul care are mintea deschisă pentru toate, si Elvira se ferecea știindu-se fiica lui Tănase Colțatu, care atît de bine știe să-și aleagă oamenii.

15 Nu era Filimon Mustac deopotrivă cu Costache, asta nu! Avea însă si el ale lui! Singur era și el in felul lui!

Părerea aceasta nu și-a schimbat-o Elvira nici după ce d-l Aristid Ghica s-a întors iar Ia București»
20 în timpul petrecut la pădure verde și la aer curat n-a uitat, precum se vede, puținele clipe petrecute cu dînsa, căci după întoarcere n-a mai stăruit în gîndul c-ar fi prea mult dacă i-ar face o vizită lui Tănase și cocoanei Marghioalei. Ce-l privea adică pe el tîmplăria lui Tănase și bucătăria cocoanei Marghioalei?
25 S-a dus, de întoarcere, să-l vadă pe Tănase, ba a mai luat cu dînsul și un frumos buchet, cum se cuvine cînd e la mijloc și-o drăgălașă domnișoară.

30 Au urmat apoi pe ici, pe colo posomoritele zile de toamnă, carr pentru Elvira tot încîntătoare primăvară au rămas.

ZBUCIUMĂRI ÎNFUNDATE

35 Mahala! Ce este mahalaua? Sunt oameni și mai ales femei cu ochi neastîmpărați și pînditori cari li se uită unii altora prin crăpăturile perdelelor in casă spre a se dumiri ce se află pe polițe și pe colțare, prin dulapuri și prin lăzi, prin saltare și pe sub paturi, știu mai bine decît tine Însuți ce gîndești, ce simți și ce vrei

și-ți cunosc din fir în păr spița neamului, rosturile vieții și adevărata fire.

îndeosebi mahalagiii de baștină ai Bucureștilor nu degeaba sunt mitocani, embaticari ai metoacelor.

5 își urzise în vremurile mai de demult la București fiecare mînăstire mai însemnată motocul, unde trăgeau călugării ori călugărițele cînd veneau cu treburi la Mitropolie. Avînd aceBte metoace lărgime, mare, oamenii fără de rost cădeau cu rugăminte la egumeni
10 și la staiițe ca **Bă** le dea cîte un petec de pămînt pe care să-și facă rost de o căscioară. **își** avea deci fiecare mînăstire mitocanii, cari steteau adunați ca puii pe lîngă cloșcă, privegheau neîncetat unul asupra altuia și erau în toată clipa gata să vestească pe Bfințiile-lor despre cele ce se petrec în mahalaua metocului. E deci lucru rămas din bătrîni, un fel de boală din născare la mitocani să nu treacă nimic cu vederea, și mitbeanca de soi știe mai bine decît orișicine cîți pomi ai în grădină, cîte curele de pastrama își stau atîrnate de căpriorii din pod, cîți grăsurii își guiță prin curte, cîte ouă ai pus sub cloșcă, cînd te scoli, cum Îți petreci ziua, cu cine te însoțești... gura mahalagioaicei de baștină seamănă nu are.

25 Cînd se ivește prin mahala vreo trăsură, vreun car cu boi ori vreo mutră din altă lume, vecinele aleargă una la fereastră, alia chiar în fața casei, toate doritoare de a vedea, gata de a născoci și grăbite de a se duce la răspîntie, ca să se întîlnească cu altele și să se dumirească între ele, șoptino[^]-și la ureche.

30 O dată, de două, de trei ori, numai de trei ori s-a oprit trăsura lui Aristid Ghica în fața caselor lui Tănase: vecinele aleargă strigînd: „A venit prințul, iar a veniți” și toate spun ca el vine mereu pe la Elvira, care l-a lăsat mofluz pe cellalt.

35 Cîteodată trăsura rămîne la celălalt colț și el își urmează pejos, mai cu perdea, drumul pînă la cocoana Aspasia. Vecinele știu că el are întîlnire cu Elvira, care l-a șterpelit și-a lăsat-o pe Laura cu inima friptă.

40 Lina lui Șoltuc, gazda lui Costache, adevărată mahalagioaică și ea, nu-și mai putea stăpîni firea. Tipa din cînd în cînd dreptatea din ea.

— Pune-ți, Lino, pază gurii, că prea le torni prăpăstioase! îi zicea Costache.

5 — Las', că știu eu de unde le adun, grăia dînsa sugîndu-și buzele ca cocoana Aspasia. Nu mă iartă firea, dar multe aș putea să spun. Tac și nu zic nimic. Nul din mine nici cu cleștele n-are nimeni să scoată vreo vorbă. Uite, îmi dă brînci, dar mă stăpînesc. La urma urmelor, ce mă privește!? E cu ochi și cu sprîncene! Se vede cît de colo! Eu nu zic nimic, dar
10 toată lumea știe ce l-a îndemnat pe Tănase să-l scoată mofluz pe italian și să-i facă vînt, ca să-l bage în tovarășie pe Filimonul acela. N-o spun eu; o vede toată lumea. Eu tac, cum zisei, și nu zic nimic!

15 — Eu, Lino, văd c-ai zis, ba chiar și-ai spus ceva ce nu poți să știi! grăi Costache, omul liniștit și totdeauna cumpătat.

Știa el chiar mai bine decît Lina c-au fost la mijloc oarecari viclesuguri ale d-lui Filimon Mustac, dar aceste erau lucruri pe cari Lina nu putea să le înțeleagă.

20 — Nu vreau, Lino, să zic c-ai spus prostii, urmă el, dar eu port socotelile tovarășiei și știu mai bine decît orișicine că italianul era mereu încurcat și că nu o dată a sărit Tănase să-l scape. Ar fi putut să scape și acum dacă l-ar mai fi păsuit timp de vreo două-trei
25 luni, căci avea să ia niște bani; n-a mai vrut însă.

— Asta e, vezi, n-a mai vruti întîmpină Lina. Vorba e de ce n-a mai vrut!?

30 Costache stătea de vreo zece ani acum în gazdă la Șoltuc, dormea sub același acoperămînt cu Lina și mîncă bucata gătită de ea. Cînd n-avea de lucru la tîmplărie, el stătea de obicei acasă și, slăbiciunile lui, desena ori citea, mult și multe citea. Niciodată nu-l supăra nimeni; mai ales Lina-l lăsa în pace și
a 5 umbla în vîrfuî picioarelor. Acum ea era cuprinsă de un neastîmpăr care trecea și la el, cum trece căscătura din om în om, și aceasta-l supăra.

40 — De ce, Lino? grăi dînsul. Pentru că e om zăcaș, care rabdă cît rabdă, dar ține minte și nu te mai iartă după ce și-a pierdut răbdarea. N-o știe aceasta nimeni mai bine decît mine, urmă el, Buspinînd din greu.

Am trăit, precum știi, timp de patru ani în casa lui ca ucenic, și atît atunci, cît și după ce am ieșit calfă, mă cicălea mereu de-mi venea să-mi iau lumea în cap. Acum, de o bucată de vreme, îmi vine să-mi iau lumea în cap pentru că nu mă mai cicălește. I s-a făcut, se vede, lehamite și nici în ochi nu mi se mai uită, nici vorbă bună nu-mi grăiește, ci mă ia totdeauna cu binișorul, parcă niciodată nu i-aș fi fost nimic. Așa au venit lucrurile și cu italianul. I-a șoptit, ce-i drept, și arhitectul acela mai una, mai alta la ureche: Tănase nu e însă om pe care poți să-l încînți, și zadarnic ar fi rămas toate vicleşugurile dacă n-ar fi fost la mijloc aceasta.

10 Lina scutură stăruitor din cap. Iar îi dedea brînci pornirea de a spune ceea ce știe.

— Dacă așa spui — grăi stăpînindu-și firea — așa trebuie să fie și nu-mi trece prin gînd sa zic ca au dreptate eei ce ar vrea să te facă să crezi că Tănase ține să și-l facă ginere pe inginerul acela l Eu nici n-o zic, nici n-o cred aceasta.

20 Costache îi aruncă o căutătură de om pornit spre ceartă.

— Vorbești, Lino, alandala! grăi dînsul. Acestea sunt lucruri pe cari nici el însuși nu le știe. Nu! omul nu știe cum poate să i se schimbe gîndul de azi pînă

25 mîine și cum poimîine poți să te întorci iar la cele dorite alaltăieri.

— Uite, așa zic și eu, intimpină Lina zîbind. Stînd la porțiță de vorbă, mai una, mai alta dintre vecine dă cu socoteală că n-o să i se îplinească lui

30 Tănase gîndul. El ține la Elvirica lui ca la lumina ochilor săi, iară ochii ei, după toate semnele, spre altul se îndreaptă. Cine poate să știe care pe care!? Costache își pierdu răbdarea, își luă pălăria și

35 ieși din odaie la aer curat.

Era duminică după-prînz. Șoltuc și ceilalți doi tovarăși cari steteau în gazdă la el se culcaseră să tragă un pui de somn.

40 Goștache, neraafiind în stare să citească, ieși în uliță și se duse la circiuma din colț.

îi venise, așa deodată, poftă de a bea.

Intrat însă în circiumă, el rămase cu inima Îndoită. „Să bea omul — zicea odată Tănase — mai ales cel ce muncește din greu are nevoie de băutură, și bine face dacă bea, dar nu la circiumă, ci la el acasă și cu măsură.”

5 Ei binel Tănase era unde va fi fost și nu putea să știe cine bea și cine nu bea la circiumă. Costache nu mai putea, cu toate acestea, să stea pe gînduri.

10 — Băiete, zise el. Să-mi dai un clondir de vin vechi, dar dă-mi-l să-I iau acasă.

Apoi s-a întors acasă, în iatacul lui, și a început să bea pe gustate, nițel cîte nițel, ca să simtă gustul vinului și să nu se amețească mai rău de cum îi prieste omului. Și e lucru știut și de atîtea ori spus că vinul înveselește inima omului.

15 — Dă-le toate dracului! strigă Costache în cele din urmă. Ce-ți pasă! Una e viața omului, și păcătos e cel ce nu știe să și-o trăiască pe plac.

20 Ceea ce supăraseră pe el nu erau faptele petrecute, ci vorbele fără cumpăt ale mahalalei. De aceea se ivea din cînd în cînd, ca pe fulgerate, în sufletul lui simțimîntul că o mare nenorocire are să se întîmple, că orișunde te uiți, peste nenorociri dai în lumea aceasta. Iar turna însă în pahar și iar se muia.

25 „Da! — grăi așa, vorbind cu sine însuși — om zăcaș și încăpățînat, dar bun și cu dreptate, cu adevărat om, cum numai rar găsești. Să-l trăiască Dumnezeu! în plin să-i meargă toate! urmă cuprins de înduioșare. Eu ce să-mi fac dacă sunt un păcătoși?”

30 N-ar fi fost adevărat dacă s-ar fi zis că e amețit de băutură. Nu era, dar o plăcută amorțeală îl cuprinsese și, închizîndu-și ochii, se învirtețeau toate în capul lui și din negura închipuirii lui se deslușea mai Sandu, mai Marghioala, mai Elvira, mai Fănică, mai vreunul dintre tovarășii lui.

35 „Bun băiat, bun și harnic, priceput om. N-ai ce să-i zicil... Copilul ei... Ce femeie! Nu-i vorba, și-ai lui!... Fratele mai mare al lui Fănică... De! Cine-ar fi crezut să mai iasă din Fănică om ca cel de ieri!?

40 De cînd cu spaima cea mare, care l-a zguduit, și-a venit în fire și s-a făcut sa-i cauți pereche... Bine-am

făcut, foarte binel Uite! mi-e parcă o văd și acum...
«Costache, din dragoste pentru mine!» Ce suflet de femeie! Cum, Doamne, să nu faci de dragul ei orișice!?"

Se vedea pe sine însuși ducînd ghiozdanul ei și-o auzea zicînd: „Costache, vino!” „Costache, stai!” „Costache, du-te!” „Uite, Costache!” „Vezi, Costache!”... Cum știa Dumnezeu să împodobească lumea și să-i dea vieții farmec!

Pe la toacă el se ridică cu ochii muiiați în lacrimi de înduioșare. Nu-l mai răbda firea să stea: trebuia neapărat să se duca acolo unde și-a trăit cele mai frumoase zile ale vieții, să simtă mirosul de talași, de scînduri de curînd trase la rîndea, de vopsele și de clei, să schimbe o vorbă fie cu unul, fie cu altul dintre cei apropiați de sufletul lui.

Rar i se întîmpla, ce-i drept, ca duminicile ori zilele de sărbători să treacă pe la tîmplărie, acum însă, după ce-și deșertase clondirul, acolo și numai acolo se simțea el acasă, și acasă omul se simte mai bine decît orișunde.

Văzîndu-l trecînd prin mijlocul uliței, vecinele se uitau ciudite după el.

Lasă că nu-l știau băutor, dar nici nu semăna cîtusi de puțin a om băut.

„Ce i se va fi întîmplat lui Costache de trece rîzînd, parc-a lui ar fi lumea întreagă!?" își ziceau ele.

A lui și era, căci în starea sufletească în care se afla, nimic nu-i mai lipsea și toate le are cel ce de nimic nu mai simte trebuință. S-ar fi închiondorît, poate, dacă în fața casei ar fi găsit trăsura prințului ori dacă Mustac, inginerul, i-ar fi ieșit în cale. Mai e însă în lumea aceasta, pe lingă toate acestea, și noroc: el s-a uitat la toate ferestrele casei și n-a văzut pe nimeni; a trecut de-a lungul curții spre tîmplărie și nimeni nu i-a ieșit în cale; a intrat pînă la masa lui de desemn și nici măcar vreunul dintre ucenici nu a prins de veste. Era parcă ar fi plecat toți, lăsînd casa pustie, și el i se părea sieși un fel de lunatic plecat fără ca să știe unde și dus într-aiurea de o tainică putere, după cum îl trage sfoara.

„Vezi d-ta minune! grăi uitîndu-se în toate părțile. E ca în povestea cu zîna cea adormită prin farmece, împrejurul căreia dorm și străjile de pază.”

Adevărul era că în timpul trecerii lui prin curte
5 el fusese zărit de cei din casă.

în timpul cînd el stetea singur în iatacul lui și bea cîte o înghițitură din clondir, TănaBe, Fănică și Elvira stăteau busumflați și departe unul de altul, fiecare în cîte un colț al salonului larg și luminos.

10 în curînd, după masă adică, Sandu își pusese armăsarul la cabrioletă și trăsese la scară, ca s-o ia și pe Elvira și să iasă, ca alte dați, la Șosea.

Fănică înghiți de cîteva ori în sec. Nu de ieri, de alaltăieri, ci de mult acum i se făcea negru înaintea
15 ochilor cînd îl vedea pe Aristid Ghica. Nu-i da mîna s-o mărturisească aceasta și după ce Aristid Ghica îl scăpase pe Tănase din încurcătură cu cei 340 de lei, dar își făcea cele mai grele muștrări pentru vina de a-l fi băgat pe tatăl său în acea încurcătură. „Dacă
20 n-ar fi fost la mijloc păcatul meu, n-ar fi fost Elvira niciodată nevoită să ceară ajutorul netrebnicului aceluia.”

Aceasta-l rodea cu atît mai vîrtos, [cu cît] ea nu putea să i-o spună chiar nici lui Costache. I se răzvrătise deci întreaga ființă cînd a aflat că soru-sa, ieșind
25 cu Sandu la Șosea, se întîlnește adeseori cu Ghica și se plimbă toți trei. Văzînd-o acum pe Elvira gătită și gata de plecare, el își pierdu într-o clipă de slăbiciune voința.

30 – Ai face mai bine dacă ai pleca singur! îi zise deci fratelui său mai mare.

Elvira tresări, se făcu dreaptă și țepănană, își ridică cu îndărătnicie capul și-i aruncă o căutătură disprețuitoare.

35 înțelegea prea bine pornirea de care era stăplnit el și se întoarse iar spre ieșire, ca să se urce în cabrioletă.

— Are Fănică dreptate, multă dreptate^ grăi însă Tănase. Faci, Sandule, mult mai bine dacă o lași
40 pe ea acasă. Eu n-o opresc, căci țin să vă las în voile voastre, dar Fănică are dreptate.

Elvira iar se întoarce și rămase cîtva timp nemișcată, într-un fel de aiureală.

Nu-i venea să creadă ceea ce auzise.

— M-am dumiriți zise apoi. Știu la ce vă gîndiți și ce voiți. Am să rămîn, dar nu pentru că o cereți aceasta, ci pentru că așa voiesc eu! Nu e în lumea aceasta nimeni care mă poate sili să fac ceea ce eu însumi nu voiesc.

Grăindu-le acestea, ea își scoase pălăria și o aruncă pe masă, apoi se așază.

— Nici nu vrea nimeni să-ți facă vreo silăl întîmpină tatăl ei.

— Are însă orișicine să voiască ceea ce e dator a facet adăugă Fănică.

— Frumoasă vorbă! strigă Tănase. Binele pe care ți l-am făcut de bunăvoie tot de bunăvoie ai să mi-l răsplătești. Altfel mă lipsesc.

— Auzi d-tal întîmpină Elvira. Fănică, odorul, are să mă învețe pe mine cari îmi sunt datoriile și cum am să le împlinesc. El nu și-a dat niciodată în petec.

Așa își aruncau săgeți cum scapără scintei pietrele de moară puse pe zvicnite în mișcare.

Gînd Costache se ivi trecînd prin curte, Tănase se ridică puțin, uitîndu-se pe fereastra.

— Dar potlogarul acesta ce va mai fi căutînd pe timpul acesta aici? zise, așezîndu-se iar.

Fănică stete puțin pe gînduri, apoi plecă repede să-l vadă.

Elvira tresări. Îl vedea rar și numai în treacăt pe Costache și trecuseră cîteva zile de cînd nu mai vorbise cu el. După vorbele pe care le avuse acum cu tatăl și cu fratele său, își făcea muștrări.

„Te miri ce-i va fi spuind Fănică!” își zise dar și plecă și ea tot cu pas repede, încît intră la Costache aproape deodată cu Fănică.

Ei își rămaseră zăpăciți față în față, el voios și rîzător, iar Elvira și Fănică posomorîți.

~ Ce mai faci, Costache? Întrebă dinsa rostind vorbele rar și oarecum în silă.

Lui Costache i se împăienjeniră ochii, și el scutură o dată din cap, ca să i se mai lumineze vederile.

— Bine faci răspunse apoi dezghețat cum ea nu-l mai văzuse. S-ar putea oare să nu fac bine cînd te aud întrebîndu-mă ce fac!?

Deși rostite¹ cu fața veselă și cu inima deschisă, vorbele aceste sunau în urechile ei a muștrare de nemiștoasă asprime.

— Bine, Costache — îi zise fără de a i se uita în ochi — dar eu totdeauna am ținut să știu ce faci.

— Fără doar și poate! întîmpină el. O știu aceasta chiar și fără ca să mi-o fi spus. Aș putea'oare să fiu vesel, precum mă vezi, dacă m-aș îndoi despre aceasta!? Uite, întrebă-l pe el, urmă întorcîndu-se spre Fănică. Sa spui dacă m-ai auzit vreodată plîngîndu-mă că nu-ți pasă dacă bine ori rău îmi merge.

Fănică, în starea sufletească de acum a lui, nu-i era cîtuși de puțin bună mîrturia.

— Mie nu mi te-ai plîns, răspunse el, și chiar dacă vei fi avut cuvinte, nu li te vei fi plîns' nici altora, căci așa ți-e firea. Nu știu însă ce are să fie mîine.

Elvira îi aruncă o căutătură fulgerătoare.

„Pe el să-l lași în pace! ar fi voit să-i zică. În certurile noastre n-are să fie amestecat. Nu ești tu vrednic să stai în fața lui!”

— Ce-ar putea să fie mîine!? întîmpină Costache drept răspuns la vorbele grăite de Fănică. Orișice ar fi mîine, ceea ce a fost ieri rămîne. Fapta rea pe care-ai săvîrșit-o te muncește mereu de nu mai poți să-ți urmezi lucrarea în tîgnă, nu-ți mai prieste mîncarea, nu mai ai parte de dulceața somnului, nu te bucuri de lumina soarelui și-ți vine să-ți iei lumea în cap. Tot așa fapta bună îți înveselește inima și-ți umple viața de cîte ori îți aduci aminte, că tu ești cel ce-a săvîrșit-o. Așa e! stărui dînsul. Cel mai mare binefăcător îți este în lumea aceasta cel ce-ți dă îndemnul de a săvîrși fapte bune!

Elvira și Fănică se uitau la el cu ochi mari. Nu-I mai auziseră niciodată vorbind atît de mult și cu atîta limpezime. Li se părea cu totul alt om.

* în text; *rostise*.

— Să vezi — urmă el întristându-se — nenea Tănase s-a săturat de mine și m-a horopsit de nu mă mai poate vedea în ochi...

— Nul îl întrerupse Fănică greu atins. Aceasta să n-o zicil

— îți faci, zicînd-o, Însuți o mare nedreptate l adăugă Elvira, deși știa prea bine de cînd și de ce anume e horopsit.

— Aceasta se vede și pe nespuse l stăruie Costache cu tot dinadinsul. Îmi sîngeră inima, dar mi se înve-selește iar cînd mă gîndesc la binele pe care mi l-a făcut odinioară cicăindu-mă mereu, ca să scoată om din mine, și la încrederea pe care o avea în mine. Trecute sunt acum toate — urmă el înduioșat — dar eu nu le uit, căci urgisit îți este numai cel ce te împinge spre rele făptuiri.

Elvira și Fănică steteau greu atinși în fața lui. Aveau atît ea, cît și el, întocmai ca dînsul, gînduri grele, pe care se știau a le da pe față.

— Da! da! urmă Costache, ridicînd glasul. Orișice ar fi miine, eu nu pot să uit ceea ce a fost odată, și inima mi se umple de o duioasă mulțumire cînd mi te aduc aminte copila fără de gînd ascuns și de mine sufletește apropiată, care se bucura cînd făceam cîte ceva de dragul ei. Eu știu ce vrei să zici, adăugă el întorcîndu-se spre Fănică: s-au mai schimbat lucrurile și e în firea lucrurilor să se mai schimbe încă. N-are a face. Gata eram să sar și în apă și în foc; gata sunt și acum și gata am să fiu totdeauna, căci asta e plăcere mea, mulțumirea cea mare a vieții mele. Cum, Doamne, sa nu mă simt bine cînd te-aud întrebîndu-ma ce faci? adăugă iar, întorcîndu-se spre Elvira.

Ea stetea viu mișcată și se uita cu ochii ei cei mari și pătrunzători așa, în vînt.

Costache, viu mișcat și el, era ispitit să se plece și să-i ia mîna, ca s-o sărute. Nu îndrăznea însă și-i venea să se depărteze.

~ Gata sunt, repetă el, orișicînd, și dacă ar fi să-ți fie greu vreodată și să ai nevoie de-un om care e gata la toate, să nu mă uiți, să nu mă treci cu vederea, să-ți aduci aminte de Costache.

Grăindu-le aceste, el se depărta, în vreme ce Fănică-și mușcă buzele și-și rodea unghiile, iar Elvira se uita oarecum sperioasă după el.

„Bine! își șopti într-un tîrziu. Dar eu ce i-am făcut? Cum și în ce fel aș putea să fiu vinovată!?”

CĂILE URSITEI

Era adevărat că ținea Tănase la fiica sa ca la lumina ochilor săi. N-ar fi ajuns ceea ce era dacă n-ar fi avut-o pe ea. Iubirea către dînsa era în sufletul lui un neistovit îndemn spre fapte, și inima îi rîdea nu numai cînd o vedea, ci și cînd și-o gîndea așa cum o știa. Tocmai de aceea însă el ar fi rămas dezamăgit dacă dînsa, slabă de înger ca cele mai multe femei, ar fi intrat umilită-n vorba lui. Copiii lui trebuiau să fie oameni întregi, care nu se dau cu una, cu două, nu se sfiesc a-și da pe față gîndul și nu fac decît ceea ce ei înșiși voiesc. Mai dragă i se făcuse atunci cînd n-a mai vrut **Bă** meargă la pension, gîndul cel mai adevărat și l-a mărturisit dar și cînd i-a zis Elvirei

10 un neistovit îndemn spre fapte, și inima îi rîdea nu numai cînd o vedea, ci și cînd și-o gîndea așa cum o
i știa. Tocmai de aceea însă el ar fi rămas dezamăgit dacă dînsa, slabă de înger ca cele mai multe femei, ar fi intrat umilită-n vorba lui. Copiii lui trebuiau
15 să fie oameni întregi, care nu se dau cu una, cu două, nu se sfiesc a-și da pe față gîndul și nu fac decît ceea ce ei înșiși voiesc. Mai dragă i se făcuse atunci cînd n-a mai vrut **Bă** meargă la pension, gîndul cel mai adevărat și l-a mărturisit dar și cînd i-a zis Elvirei
20 „nici nu vrea nimeni să-ți facă vreo silă”. Nu! silă nu! Numai într-o clipă de slăbiciune a scăpat vorba că Sandu face mai bine daeă pleacă singur la Șosele. Fata lui n-avea **să** facă decît ceea ce-o trăgea inima.

Nu însă tot într-o clipă de slăbiciune a zis că e frumoasă vorba că orișicine are **să** vrea ceea ce e dator a face.

„De! și-a zis el după ce a rămas singur. Așa este! Eu cu toată inima, din cel mai curat îndemn, cu gînd cu desăvîrșire bun mi-am îndrumat uceniciei, ca să
30 scot din ei oameni destoinici și cumsecade. Am deci mulțumirea faptelor mele, iară ei îmi rămîn datori pentru binele de care s-au împărtășit. Și ei tot cu toată inima, din cel mai curat îndemn și cu gînd bun au să-și facă datoria dacă e vorba **să** avem parte ei de
35 mulțumirea faptei săvîrsite, iară eu de mulțumire sufletească. Cu toată inima și din cel mai curat îndemn au, cu atît mai vîrtos, să-și facă datoria copiii, pe cari i-am crescut din dragoste și i-am pregătit pentru viață

cu neadormită purtare de grijă și lepădându-mă de mine însumi. Da! urmă. Am să-i spun răspicat și fără de înconjur care îmi este dorința și ce gîndesc și dînsa va face după cum o mină firea ei. Dacă ar fi să nu ne potrivim, rămînem săraci, lipsiți de dulceața mîngîierii, eu ca părinte, iară ea ca fiică. Prinose binecuvîntat e numai darul de bunăvoie."

Gîndurile acestea i se strecuraseră prin minte cînd Fănică și Elvira s-au întors iar în salon și s-au așezat el într-un colț, ea într-altul.

După cele petrecute însă nu mai erau nici el, nici ea cei de mai înainte.

îndeosebi Elvira era de-i venea mereu să plîngă.

— Nu știu ce vă veți fi închipuind, grăi dînsa peste citva timp. Faceți zarvă dintr-un lucru de nimic. Nu cumva e păcat să petreci o vară plăcută stînd în mijlocul lumii de vorbă cu un om inteligent, cult și foarte binecrescut!?

— Un ăla pe care nu-l mai latră cîinii mahalalei și-l știu toate babele de prin vecinii întîmpină Fănică, zîmbind cu răutate. Bună părere nu-și fac despre tine cei ce te văd plimbîndu-te cu el.

— Te rog, domnule, **Bă-ți** cumpănești vorbele, îl înfruntă Elvira. Pe mine n-ai să mă pui în rînd cu Laura d-tale!

— Te pui, domnișoară, d-ta însăși! îi răspunse el. Azi așa cum vrei, iar mine cine știe cum.

— Știi că ești prea-ndrăzneț! replică dînsa.

— Are, fată, omul dreptate! interveni Tănase. Firul de iarbă, dacă nici nu-l tai, nici nu se usucă, crește, crește, mereu crește pînă ce nu dă-n spic plin de rod, și abia după ce rodul s-a copt se face iarba pai. Nimic din cele intrate în ființă nu stă pe loc; toate se desfășoară potrivit cu firea lor. Bine zici, Fănică: azi așa, iar mîine cine știe cum.

— Azi la Șosea, iar mîine la cocoana Aspasia, adăugă Fănică, aducîndu-și aminte serile petrecute cu Laura.

Elvira, care o singură dată-l întîlnise pe Aristid la cocoana Aspasia, se uită lung la fratele său. Abia cu vreun pătrar de ceas mai înainte li se plînsese Cos-

tache amlndurora că e horopsit, și cu o putere covirșitoare se ivi în sufletul ei pornirea de a-i face tatălui său mărturisirea că nu Costache a fost acela care l-a mințit cînd cu cei 340 lei.

5 — Și tu, chiar tu, strigă dînsa, tu mai îndrăznești să-mi vorbești mie despre întîlnirea din casa cocoanei Aspasiei? Dar asupra cui cade vina că am fost atunci nevoită să mă întîlnesc cu d-l Ghica la cocoana Aspasia!?

10 Fănică Începu să tremure și se făcu alb ca varul.

— Care va să zică — urmă ea cuprinsă de mînie — bietul de Costache...

Tănase îi tăie vorba.

— Lasă-l pe omul acela, grăi ridicîndu-se puțin.

15 N-are el ce să caute cînd vorba e de ale noastre. Nu ți se face nici o vină, urmă apoi stăruitor; vorba nici nu e de ceea ce ai făcut, ci de ceea ce ai ori nu ai să faci, și aici supărare nu încapă. Nu mă-ndoiesc nici eu că e pentru tine, cum ar fi și pentru orișicare altă fată, o plăcere să te plimbi și să stai de vorbă cu oameni ca domnul acela. Mică, mare, plăcerea aceasta e nevinovată. Eu mă întreb însă: ce poate să iasă de acolo!?

25 — Nimic n-are să iasă, răspunse ea. Ne pare bine că ne vedem, că putem sta de vorbă, și atît.

— Lucru firesc e ca mîine ori poimîine să nu vă mulțumiți cu numai atît, întîmpină Tănase, și chiar dacă te vei fi mulțumind tu, poate că nu se va mulțumi el, și chiar și dacă se va fi mulțumind și el, n-o să creadă lumea care vă vede că nu mergeți din ce în ce mai departe. De aceea îi dau dreptate lui Fănică: faci bine dacă te lipsești de plăcerea aceea, orișicît de nevinovată ar fi ea. Eu nu cer să te lipsești, dar îți spun, ca părinte, cu inima curată, care-mi este părerea. Aristid Ghica ne-a fost și poate să ne mai fie de mare ajutor, e om cumsecade, chiar foarte cumsecade, dar nu e de seama noastră.

Elvira-și ridică plină de mindrie capul.

40 — Eu nu-l socotesc mai presus de mine, grăi dînsa, și n-am avut niciodată cuvinte de a crede că el mă socotește mai prejos de sine.

— Atunci, răspuse el, te-ai depărtat încetul cu încetul de noi, încît azi-mîine ai să te simți străină în mijlocul nostru.

Văzînd că nu mai e vorba de vina lui Costache, Fănică se mai Învioră.

— Fiecare cu al său trai — zise el cam cu jumătate de gură — eu în umbră la răcoare, tu-n lumină și la soare.

— Știu, știu, știu! îi răspuse Elvira. Să nu mă socotiți, vă rog, atît de proastă ca să nu-mi dau seama unde vă bate gîndul. E altul mai de seama noastră cu care ați voi **Bă** mă plimb. Spuneți-o și nu umblați cu vorbe-n doi peri!

— Eu cred, îi zise Tănase, că atît fratele tău mai mare, cît și mai ales tatăl tău pot, ba chiar trebuie să-ți vorbească fără de-nconjur. Da! Mustac, pe care-l știu bine și la care ținem, omul meu, și atît ar trebui să-ți fie destul pentru ca să nu-l mîhnești plimbîndu-te cu cellalt.

— Un flecarî adăugă Fănică.

— Flecar, dacă-ți place, îi răspuse ea, dar flecar cu care-ți petreci bine, iară nu om vrednic, care te plectisește.

— Nu-ți face, fată dragă, nimeni silă, grăi Tănase; ți-ar șede înă foarte bine dacă de dragul tatălui tău ai ținea seamă și de un om care te va fi plectisînd, poate, cîteodată, dar are slăbiciune pentru noi toți și mai ales pentru tine.

Elvira-l iubea pe tatăl său și-l punea foarte sus în gîndul ei, se simțea dar dureros atînsă, încît abia-și mai putea stăpîni laerămile.

— Să mă lăsați în pacel Ce-am făcut eu de toți mi se leagă de cap!/? se tîngui dînsa. Nu pot, ca alte fete la vrsta mea, să-mi petrec viața după pofta inimii mele!/?

Fănică se uită la ea zîmbînd cu răutate.

— Poftele inimii tale nu prea sunt stăruitoare, îi zise. Timp atît de Îndelungat ai muncit pe brînci cu gîndul de a ajunge odată mare doctoriță. Deodată apoi, vei fi știînd de cînd, le-ai lăsat toate baltă, ba te-ai

lipB.it și de franțuoaica la care ținuseși atît de mult. D3 ce, soro? de dragul cui, Elvirica dragă!/?

Femeia, cînd nu mai știe ce să-ți răspundă, o pornește pe plîns și pleacă-n grabă mare.

5 Așa a făcut și Elvira, care acum se simțea umilită, cea mai nenorocită femeie de pe fața pămîntului.

Era nemlîngîiată, dar hotărîtă într-un fel.

Nu-i este însă nimănuia dat să se abată din calea ce i-a fost croită de ursita lui.

10 Elvirica mai avea și alt frate, care, țațoș cînd ieșea-n cabrioleta lui la Șosele, se simțea ridicat în slava cerului cînd se putea plimba cu d-l Aristid Ghica, cel cu desavîrșire elegant; care avea cai strașnici la trăsura lui cea de tot frumoasă.

15 Pe lingă tată, apoi, Elvira mai avea și mamă, pe „lelea”, mai tirziu cocoana Marghioala, care se simțea cuprînsă de un fel de beție cînd se gîndea că fiica ei se plimbă cu prințul și că prințul îi vine din cînd în cînd la casă, ba chiar îi și sărută mîna. Pentru

20 ea prinț era și numai prinț putea să fie. Nu fără de rost i se zicea Elvirichii „prințesă”: chiar ursitele îi rlnduiseră un prinț drept tovarăș de viețuire.

25 Elvira era deci mereu hărțuită. Trasă cînd la dreapta, cînd la stînga, încît i se făcuse viața ne suferită. "Azi Sandu îi spunea că Fănică e un zănatic încăpățînat ca tatăl său, iară mîine mama ei îi zicea: „Nu-ți face, sufletul mamei, inimă rea, că tatăl tău e bun ca plinea caldă, dar ține să i se facă toate pe plac, iar îi trece însă, îi trece, să vezi că-i trece l”

30 Zbuciumată era și din ce în ce mai grea viața Elvirichii.

35 Pornită din fire și deprinsă din copilărie a-și face toate voile, ea tot mai ieșea cu Sandu Ia Șosele și se plimba cu Aristid. Nu mai simțea însă plăcerea de mai-nainte, ar fi voit să se mai depărteze și prezența fratelui său îi era din ce în ce mai supărătoare.

După ce se întorcea apoi acasă și-l vedea pe Tănase posomorit și morocănos, ea se căia și era cuprînsă de

· în text: și se simțea.

adîncă mihnire, încît se retrăgea într-un ungher mai dosnic și plîngea pe-nfundate.

Mama ei și fratele ei Sandu umblau cu capul ridicat și cu fața rîzătoare de ici pînă colo. Aceasta o-nciudea și-o făcea să caute prilej de a se-ntîlni cu Mustac, care venea adeseori pe la tîmplărie, unde avea multă treabă.

El își instalase biroul tehnic în Pasagiul Român. De acolo erau conduse toate lucrările tovărășiei. Aceasta însă numai deocamdată. Gîndul lui și a' lui Tănase era să ieie cu chirie o casă mai încăpătoare, în care să fie lărgime și pentru facerea planurilor, pentru purtarea socotelilor, precum și pentru locuința lui Mustac. Vorba era însă ce fel de locuință. Una era locuința pentru holtei și alta pentru omul căsătorit.

Intr-una din zile, după masă, luînd cafeluța, Tănase, Elvira, Sandu și Mustac steteau de vorbă, și Mustac le vorbea despre greutățile pe care le întîmpină căutîndu-și locuință.

— Tot case zidite după planuri lipsite de bun-simț, grăi dînsul. Ici aproape toate ferestrele așezate fie spre apus, fie chiar spre miazănoapte, încît soarele nu pătrunde niciodată în casă și pereții se umplu de mucegai, colo prea multe ferestre și ușile așezate astfel că nu mai rămîne la pereți loc unde să-ți așezi un pat ori un dulap, dincolo odăi ori chichinețe întunecoase, bucătării prea mici...

— Elviro! grăi Tănase. Voi, femeile, vă pricepeți mai bine la asemenea lucruri: ați putea, tu și Fănică, să-i dați d-sale ajutor.

Elvira tresări și sîngele îi năvăli în obraji.

Ea să caute locuință pentru d-l inginer Filimon Mustac!? Asta nul

— Locuință pentru un arhitect? grăi dînsa. Cine oare ar putea s-o aleagă cu mai multă pricepere decît el însuși.

— Pentru un arhitect și familia sa, grăi Tănase zîmbînd.

— Și-o va căuta, dimpotrivă, cu viitoarea sa, răspunse dînsa rostînd vorbele apăsate și una cîte una.

Nu s-a mai vorbit apoi despre greutatea de a găsi o locuință. Au rămas deocamdată lucrurile încurcate.

Elvira însă iar s-a retras într-un ungher, ca să plîngă, și și-a pus tare în gînd că n-are să mai iasă cu Sandu la plîmbare, li răsunau în ureche vorbele despre firul de iarbă care crește, crește, dacă nu-l tai, mereu crește, pînă ce nu dă-n spic.

„Nul — își zise — nu se poate să-mi jertfesc eu libertatea mea. Mai am încă timp!”

Avea însă Tănase multă dreptate: floarea, desfășurată o dată, leagă și-și dă rodul.

Văzîndu-l pe Sandu ieșit numai singur la Șosele, d-l Aristid Ghica, om al formelor, și-a oprit trăsura, s-a dat jos și s-a dus la bunul său prieten, ca să-l întrebe ce-i face surioara și cum se face de n-a venit și ea.

Sandu, om mai lipsit de forme, i-a spus pe șleau că e bine, sănătoasă, dar a rămas acasă.

— Uite, n-a vrut! — a rîs el — și cînd își pune ea ceva în gînd, degeaba sunt toate, că n-o mai scoate nimeni din ale ei.

D-l Aristid se-ntoarse în călcîie și căută de drum.

El, care avea atîtea experiențe, se putea fâli cu atîtea succese și cunoștea atît de bine femeile, o întelegea pe Elvira și se simțea jignit în amorul lui propriu. Ce dracul, nu mai era băiat de opt-zece ani!

„Las-o — își zise — că se moaie-n cele din urma și tot se dă pe brazdă.”

Elvira era însă piatră vîrtoasă, care nu se moaie și cu anevoie se sfarmă și macină.

Viața i se făcea din ce în ce mai nesuferită, căci orișunde se uita, peste fețe-ntunecate da. Nu-mplînise încă vîrsta de optsprezece ani, abia începuse a se bucura de tinerețele sale, și unii într-un fel, alții într-altul îi dedeau năvală să se mărite și toți erau supărați pentru că nu voia să-i asculte.

Un singur om mai rămăsese tot cum a fost mai înainte: Costache, care tăia cu ferăstrăul ori trăgea cîntînd pe bombănite cu rindeaua cînd n-avea treabă nici la planuri, nici la purtatul socotelilor. Stînd așa singură cu gîndurile ei posomîite, Elvira-l auzea,

parcă, rostind vorbele: „îmi vine să-mi iau lumea în cap!" îi venea cîteodată și ei **Bă** fugă-n lume, și atunci, știindu-se stricată cu toți, se ridica puțin și de acolo de la fereastra iatacului său se uita spre fundul curții, și dacă se-ntmpla să-l vadă luerînd la masa lui, se ducea să-i zică: „Ce mai faci, Costache?"

5

El răspundea: „Bine faci" și-și căuta mai departe, iară ea se așeza-n dosul lui, lingă perete, pe scaunul unde șezuse odinioară, cînd începuse a plînge pentru că el n-o luase la sãniuş, și-și urma fie lectura, fie lucrul de mină ce luase cu dînsa,

10

Steteau așa pe tăcute, schimbînd pe ici, pe colo cîte o vorba și numai rar de tot se-ntorcea el spre ea ca să-și spună unul altuia mai multe. Nu li se ura cu toate acestea niciodată»j să-și piardă astfel timpul.

15

RUPTA RUPTEI

Tot ceea ce intră-n ființă trebuie neapărat să aibă un sfîrșit: lucrurile trebuiau s-ajungă-n desfășurarea lor în cele din urmă la starea în care Elvirei nu-i rămînea decît să-și calce pe inimă și s-o rupă Într-un fel. Așa^ nici cornurată, niei ciută, nu putea să rămîie.

20

O simțea și dînsa din ce în ce mai deslușit aceasta și de aceea, din pusă pe gînduri, încetul cu încetul s-a făcut tristă și-n cele din urmă pornită spre gînduri negre.

25

„O să se moaie!" zisese d-l Aristid, iară ea nu se muia.

Văzînd că mai multe duminici de-a rîndul Sandu iese singur și iar numai singur lâ plimbare, d-l Aristid la început a zîmbit, dar după un timp oarecare a fost cuprins de neliniște, a mai pierdut din vllva omului deprins a trece din izbîndă In izbîndă și 8-a pus pe gînduri.

30

Tocmai pentru că dînsa nu se muia, el o punea mai presus de alte femei, o ridica-n gîndul lui, și slăbiciunea care odinioară-l făcuse 8ă-i aducă buchetul de flori, ivită iar în sufletul lui, creștea și tot mai mult

35

îl stăpînea, incit în cele din urmă a luat hotărîrea de a rupe o dată pentru totdeauna cu Laura.

Nici atît nu ii era însă destul. Cuprins de viu neastîmpăr și de temeri nelămurite, el era ispitit să se ducă la cocoana Aspasia, ca prin ea să afle cîte ceva despre cele ce se vor fi petrecînd in casa lui Tănase. îi era rușine s-o facă aceasta, dar n-avea-ncotro.

5

Cocoana Aspasia i-a spus multe și mărunte despre cele ce în mahala se vorbeau despre italianul cu pricina, despre Elvira și despre inginerul la care Tănase ținea ca la copilul său.

10

Acestea nu l-au liniștit de loc pe d. Aristid, ci măi vîrtos l-au zăpăcit, încît el a umblat cîteva zile de-a rîndul fără de astîmpăr de aci pînă colo și a încetat a mai fi omul dezghețat care știe să se potrivească cu orișicine și cum să se poarte în orișice împrejurare. Inima îi dedea brînci să-i ducă iar Elvirei un buchet, dar el se sfia, temîndu-se ca nu cumva să pată vreo = rușine..

15

Î trimis-o deci pe,baba cea vicleană la cocoana Marghioala, că s-o ia mai pe departe și cu perdea, pe pipăite, s-o descoase dacă cei de la casa ei sunt ori nu bucuroși de oaspeți. Mai pricepută pețitoare nici c-ar fi putut sărși găsească.

20

Cocoana Marghioala, mamă mîndră de fiica ei, a înțeleB de ce e vorba și era amețită, leșinată, moartă: fata ei prințesă, ea însăși soacra unui prinț. .

25

Elvira era înduioșată și amețită și ea, de i se clătina parcă pămîntul sub picioare și **Be** învîrteau toate împrejurul ei, căci slăbiciunile de tot felul sunt împreunate cu firea omenească. N-ar fi fost însă în stare să dea răspuns **la** întrebare, dacă vrea ori nu, și peste puțin fu cuprinsă de temerea că se află în fața unei mari primejdii.

30

— Nu l — zise — acum nul Să mai așteptăm. Să nu ne pripim.

35

Cocoana Marghioala rămase încremenită: nu-i încă; pea ei in minte gîndul că **e** cu putință să-i iasă unei fete asemenea noroc in cale și să nu-l apuce, cum se zice, de-un picior, căci nu poți să știi dacă mai dai ori nu ochi cu el.

40

— De I drăguță — stăruie cocoana Aspasia — așa este: nu vă cunoașteți îndeajuns. Eu îți spun însă că foarte mult te dorește, și cel mai cuminte lucru ar fi ca deocamdată să vă întâlniți la mine, ca să vă cunoașteți mai de aproape.

— Nu mai e nevoie de așa ceva, întâmpină cocoana Marghioala. îl cunoaștem bine cu toții, iară el n-ar dori-o, cum zici, dacă n-ar cunoaște-o îndeajuns.

10 Gu atît mai vîrtos stăruia Sandu, care se simțea adînc jignit de cîte ori îl întîlnea pe la Șosele pe prințul fără ca acesta să se mai oprească, să-i dea mîna și să stea de vorbă cu el.

Aceasta nu mai putea să dăinuiască.

15 Tot așa zicea și Tănase, precum și Fănică: nu puteau să-l poarte pe Mustac mereu de azi pe mîine cu minciuna.

20 Strîmtorată astfel între unii și alții, Elvira a ajuns să-și fie sie însăși sarcina nesuferită. Urgisiți îi erau amîndoi, îi venea greu să li se uite părinților săi în ochi, nu-i mai priiau bucatele gustate la aceeași masă cu frații ei și mereu era ispitită de gîndul de a se duce... totuna îi era unde.

Gel mai apropiat dintre toți îi era Fănică, acum avocat bine văzut de cei ce-l cunoșteau.

25 — Ce vreți cu mine!? îi zise într-una din zile. Țineți cu orice preț să mă alungați cît mai curînd din casa aceasta? Care-mi este vina de nu mai e pentru mine loc la masa părinților!?

30 — Mai întrebî încăi? răspunse el. Ți-ai făcut-o tu însăși! Ne ești tuturora dragă și-ai fi putut să stai aici cît vrei, fie chiar să rămîi fată bătrînă, dar ai avut slăbiciunea de a scoate din minți pe cei ce se apropiiau de tine.

Elvira tresari, și ochii ei scapărără seînteii de mînie.

35 — Fii mai cruțător, Fănică strigă ea. Eu pe nimeni din minți n-am scos. Nu l-am scos îndeosebi pe Mustac al vostru, care e om al socotelilor reci și nu-și pierde niciodată bunul cumpăt,

40 — Tocmai fiindcă e om al socotelilor reci, întâmpină Fănică. Și-a pierdut bunul cumpăt, și nu și l-ar fi pierdut dacă n-ar fi fost scos din minți. E din zi în

zi mai stăruitor și mă eutremur gîndindu-mă că el ar putea să-și piardă răbdarea.

— Lasă-l să și-o piardă! răspunse ea.

5 Fănică, cuprins de înduioșare, se duse la ea, îi puse mina pe umăr și i se uită în față.

— Nu vorbi, Elviro dragă, cu atîta ușurință! îi zise el. Ți-a spus tata ca nu are nimeni să te silească a face ceea ce tu însăși nu voiești și niciodată el vreo muștrare nu are să-ți facă, dar durerea grea o să-l cu[^]prindă și viața întreagă i-o vei întuneca dacă nu vei ținea seamă de dorințele lui, căci el mult te iubește și numai binele tău îl vrea.

Lacrămi mari se iviră în ochii Elvirei și începură să curgă peste obraji ei lipsiți de sînge.

15 — Cum vă iartă inima să ziceți că nimeni nu-mi face silă!? se tingui dînsa. Se poate oare siluire mai nemiloasă decît aceasta!? îl iubesc și eu pe el tot atît de cu adevărat cum el mă iubește pe mine și mă cutremur cînd mă gîndesc, Fănică, spaimă grea mă zguduie
20 cînd îmi dau seamă cît de pustie și de tristă mi-ar fi viața și cât mi-aș amărî părinții dacă m-aș însoți cu un om, ce-i drept, foarte cumsecade, care însă nu poate să-mi dea și iubirea cu care m-ați deprins voi, frații mei, mama mea cea bună și tatăl meu, care de atîtea
25 ori m-a răsfățat spuindu-mi că sunt lumina ochilor lui. Nu mai stăruie, Fănică! nu mă ispititi, căci mult mi-e teamă c-o să fac ceea ce doriți, urmă ea, ștergîndu-și șiroaiele de lacrămi. Voi m-ați îndrumat spre prăpastia la marginea căreia mă aflu; voi, cu prea multa voastră
30 iubire, sunteți vinovați dacă astăzi stau cuprinsă de simțămîntul că toate mi se prăbușesc în cap!

Fănică, tot cu ochii plini de lacrămi și el, o îmbrățișa și-o sărută pe frunte și pe ochi.

35 — Iartă-mă, surioara mea cea scumpă și atît de cuminte, șopti el, și nu mai plînge. Fă cum te povă[^]țuiește inima ta cea bună, căci noi toți ne vom înveseli știindu-te pe tine veselă, fie chiar și alături cu acel om în gîndul meu nevrednic. Să nu crezi că m-am înstrăinat de tine și că te iubesc mai puțin dacă nu mai calc

· în text: *cît de mi-aș amărî.*

peste pragul casei tale și nu te mai văd cu ochii întîlnindu-te împreună cu el în căile vieții. Dar! — urmă ridicînd degetul — umbră de durere să nu-ți văd în față, căci eu sunt feciorul lui Tănase Colțatul care știe să iubească, dar să și ceară socoteală!

Elvira-și ridică minile amîndouă în cap și rămase cuprinsă de fiori.

Clipe de cumpănă afară din cale grea: ce putea, ce trebuia dînsa să facă!?

10 Bătut de arșița dogoritoare a soarelui și obosit de drumul îndelungat, călătorul se mai înviorază cînd i se ivește în zarea depărtării copacul plin de frunziș des, la umbra căruia poate să găsească adăpost răcoros.

15 Elvira se duse la fereastră și se uită spre tîmplărie, ca să vadă dacă Costache se află ori nu la masa lui de lucru.

Nu era acolo.

Ședea pe scaunul de la perete, unde atunci, demult plîngea Elvirica, doritoare de a fi purtată în săniuță.

20 Era pus pe gînduri, cuprins de durere, din ce în ce mai mult pornit să-și ia, în adevăr, lumea în cap și să se ducă unde nimeni nu-l știe și de unde nu mai străbate nici o veste pînă la oamenii în mijlocul căroră-și petrecuse pînă acum viața.

25 Tănase îi spusese adecă de pe acum că peste trei luni planurile vor fi făcute și socotelile vor fi purtate la biroul inginerului și că de acolo înainte el, Costache, are, dacă vrea, să lucreze în rînd cu ceilalți tîmplari.

30 Nu-l supăra pe el gîndul că are să treacă iar la meseria lui, dar se simțea jignit de felul în care i-a spus-o aceasta Tănase. Rostind vorba „dacă vrei”, fostul lui maistru parcă-î zise: „Nu prea ai ce să cauți aici”.

35 Nici că mai ținea Costache să rămîie. Nu-l ierta firea. E însă afară din cale greu să ieși din lumea în care te-ai pomenit om și să-ți croiești rosturi cu totul noi.

Elvira se duse încă o dată la fereastră.

Tot nu-l vedea la masa lui de lucru.

Ea se duse să vadă ce i s-a întîmplat.

40 — Ce e, Costache? întrebă ea găsindu-l așezat cu fața posomorită lingă perete.

— Bine nu-i! răspunse el și începu să i se plîngă, în vreme ce ea se așeză pe scaunul de la masă, întorcîndu-se cu fața spre el.

5 Bătută și de altminteri de gînduri negre, ea se lăsa din ce în ce mai îndeplin pradă amărăciunii, încît iar îi era greu să-și înăbușe plînsul. În cele din urmă-și întoarse fața de la el și, rezemîndu-și cotul pe masă și capul în palmă, rămase istovită de zbuciumările ei sufletești, tăcută și nemișcată și după ce el încetase a mai vorbi.

10 Venise la el cum călătorul năzuiește la copacul cu umbră răcoritoare, ca să se mai astîmpere, iar acum, auzind cele spuse de dînsul, încă mai năvalnice îi erau bătăile inimii și tîmplele mai întetît îi zvicneau. El îi spusese că se socotește horopsit și e-ă-i vine să-și ia lumea în cap, știa chiar și de ce anume e horopsit, cu toate acestea acum, mai ales acum întreaga ființă i se răzvrătea gîndindu-se că el ar putea să plece. Nu se putea gîndi ea însăși pe sine lipsită de reazăm pe care-l găsea la el.

15 într-un tîrziu se întoarse iar și se uită la el oarecum mirată că tot îl mai vede acolo, pe scaunul acela.

Ea suspină din greu.

-r- De ce taci, Costache? șopti ea. Mai zi ceva.

25 Costache era om virtos, care nu se înduioșează; el ședea însă pe scaunul unde odinioară plînsese Elvira. Era rîndul lui să plîngă, și el ridică spre ea ochii lui muiați în lacrimi strălucitoare pe care o durere sfîșietoare le storsese pe nesimțite.

30 — Ce să mai zic? răspunse el. Nimic nu-mi mai rămîne.

Elvira, înfiorată sub ochii aceia, își trase capul între umerii ridicați, parcă gata de a primi o lovitură.

35 — E urît, Costache, zise, să te strecuri prin lumea aceasta. Nu poți să știi ce ai să voiești mîine. Stai, te zbați și-ți urgisești zilele, căutînd calea ce ai s-apuci pentru ca să nu intri în vrajbă cu cei mai de aproape ai tăi. Dar — strigă sărînd deodată în picioare — ce-ți pasă, Costache!? Tu, dă-mi voie să-ți zic cum atîta

· în text: *colțul*.

vreme ți-am zis, tu nu ești o biată de femeie care se teme ca nu cumva să rămâie răzleață, stingheră, lipsită de reazăm: rămii pretutindeni cel ce în adevăr ești, bărbat în putere și om vrednic. Chiar și dacă nu te va mai fi iertînd firea să rămii aici, ți-ai agonisit destul pînă acum pentru ca să nu fii nevoit a li te da altora slugă. Eu însă? Ce tac eu?

Iar alte lacrimi muieră strălucind ochii lui Costache.

10 ~ Zici că ești horopsit, urma ea. Horopsescu-mă și pe mine ai mei, umblînd cu gîndul de a mă scoate din casa aceasta: ce se alege de mine după ce toți mă părăsesc? Cine-mi va mai veni într-ajutor după ce voi îi ajuns să nu am la cine să alerg cînd nu mai știu ce să fac? în ochii cui să mă uit cînd vreau să mă liniștesc și să mă luminez?

15 — Elvirico dragă,..! dă-mi voie să-ți zic și eu ca odinioară, grăi dînsul. Eu n-am căderea de a da răspuns la întrebările acestea, nici de a mă rosti cînd vorba e de legăturile dintre părinți și fiică, frați și soră. Cînd mă întrebi însă cum m-ai întreat, întreb cu atît mai vîrtos eu. Cum rămîn într-o lume pentru mine goală și pustie!? ce rost mai are viața mea dacă nu mai am cui să i-o închin!? De ce să nu vorbim fără de înconjur? Dacă nu mă va fi iertînd firea să mai rămîn aici, ai zis. Eu îți spun că nu mă iartă firea să ies din casa aceasta cîtă vreme te știu stînd în ea.

Elvira înainta cu pași rari spre el, îi puse mîna pe umăr și i se uită în față.

30 — De ce mi-o spui aceasta!? se tîngui dinsa. De ce nu mă lași să stau la îndoială!? Lasămă să scap de temerea că nu voi mai găsi în lumea aceasta pe nimeni care e în stare să-mi dea ceea ce mi-ai dat tu și pe care pot să mă reazăm cu încredere tot atît de oarbă ca pe tine.

35 — Aceasta e peste putință! — întîmpină — și te-aș nenoroci lăsîndu-te să te amăgești cu asemenea credințe. De zbuciumările prin care de atîta timp te văd trecînd nu poți scăpa decît împăcîndu-te cu gîndul că aceasta n-ai s-o mai găsești în viață. O singură dată e femeia fetiță, o singură dată fetișcană, o singură dată

fată. Ceea ce mi-ai fost și-mi ești nu mai poți să-i fii nimănuia, căci nimeni în lumea aceasta nu te are în gîndul lui nu numai ca fată, ci și ca fetișcană, ba chiar și ca fetiță. Dragă mi-ai fost cînd erai copilă, mie sufletește apropiată, dragă mi-ai rămas după ce, crescînd, încetul cu încetul te-ai ridicat și te-ai depărtat de mine și tot dragă o să-mi fii și orișice te-ai face de azi înainte. Nu mai e nimeni care poate s-o zică aceasta. Cu gîndul acesta ai să te împaci: altele sunt cele ce ai să cauți în lume.

El luă cu sfială mîna ei și-o sărută.

5 — Mi-am rupt și eu gîndul de a mai găsi ceea ce am găsit, urmă, căci nu ceea ce mi-ai dat, ci ceea ce ai primit de la mine cu inima curată mi-a luminat și-mi luminează viața, care nu se mai poate întuneca decît știindu-te nenorocită.

10 — Toate acestea, răspunse ea, sunt lucruri pe care de atîtea ori le-am cernut și le-am răs-cernut în capul meu și mereu mă apasă adîncă părere de rău că m-am înstrăinat de lumea copilăriei mele și am trecut spre alta, în care eu și-ai mei tot străini avem să fini.

20 — Niciodată, stăruie dînsul, n-ai să te plîngi de ceea ce ai făcut ori ai lipsit a face. Cele o dată trecute nu se mai întorc, și gîndul nostru are să fie îndreptat mereu spre cele ce avem să facem.

Elvira rămase cîtva timp cu ochii în pamînt.

Venise la el să se îndrumeze, iar acum nu mai îndrăzne să-și dea pe față gîndurile.

30 Pe deplin încredințată că de dragul ei el e în stare să facă orișice, dinsa se căia de a-i fi făcut o mare nedreptate înduplecîndu-l să nu spună adevărul cînd cu cei 4 500 de lei și se temea ca nu cumva și acum să spună numai ceea ce i se pare pe placul ei.

35 Asupra unui singur lucru era dumirită: că nu s-ar ierta pe sine însăși niciodată dacă într-o clipă de slăbiciune s-ar lăsa să fie înduplecată fie de tatăl său, fie de mama sa. Aceasta nu, niciodată, orișicum ar veni lucrurile, nu!

Știa însă numai ce n-are să facă.

40 — Eu nu știu ce am să fac, răspunse dar.

— Cel ce nu știe ce are să facă, grăi Costache, are să mai aștepte.
— Dacă i se lasă răgaz, întâmpină Elvira.

IZBUCNIRI PĂTIMAȘE

Avea Elvira cuvinte de a se teme că nu i se va lăsa răgaz.

15 N-a mai stăruit d. Filimon Mustac când Elvira l-a trimis la plimbare spunându-i că locuința să și-o caute împreună cu viitoarea sa. O luase, așa i se părea lui, prea repede. O fată frumoasă, bogată și deșteaptă ca dînsa ține să i se facă curtea cu mai multă stăruință. El se socotea însă pe sine însuși în toate privințele destul om ca să fie pe deplin încredințat că silințele n-au să-i rămîie zadarnice, își scotea pieptul și-și ridica
15 cu mîndrie capul gîndindu-se ieșit la plimbare prin mijlocul lumii la braț cu soția sa frumoasă și elegantă, și în clipe de omenească slăbiciune îi vorbea mai unuia, mai altuia dintre prietenii săi mai apropiați cu multă vîlvă despre darurile sufletești cu care e înzestrată viitoarea sa. Om practic, el își inchiriase chiar și o locuință, căutată lără de viitoarea sa. Nu era deci lucru de mirare dacă el se simțea jignit de vorbele nelămurite cu care mai Tănase, mai Fănică-l aminau de azi pe miine.

25 încă mai jignit se simțea d. Aristid Ghica, prințul celor două cocoane, care, în urma unei slăbiciuni nepotrivite cu felul lui de a fi, își pierduse pe neașteptate bunul cumpăt. El nu-și putea închipui o fată de timp-lar care nu i se aruncă cu ochii închiși în brațe când
30 el îi cade în genunchi. Pentru dînsul, orișice întîrziere, orișice șovăire era umilire, ocară, rușine^ înjosire, și cocoana Aspasia mereu venea pe la cocoana Marghioala, ca să-i șoptească la ureche.

35 Din zi în zi mai puțin lipsea ca fie unul, fie altul să-și piardă răbdarea.

Urmarea firească era că din ce în ce mai nerăbdători erau atît părinții, cît și frații Elvirei, cari se simțeau tot mai strîmtorați. Clocoteau toți pe înfundate, cloco-

tii LIOTEOA I'KKTRP TO i I

IOAN SfiAVK

P R I N Ţ E S A

Căile morților

Un democrat

NUVELE

BUCUREȘTI

RNT. LIBRĂRIE! «I'KIVERdALA* AIXALA) & Co.

27. Caiea Victoriei, 27

Abonamentele
Zare 1888

TRIBUNA

Apare în fiecare zi de lucru

Insertiunile

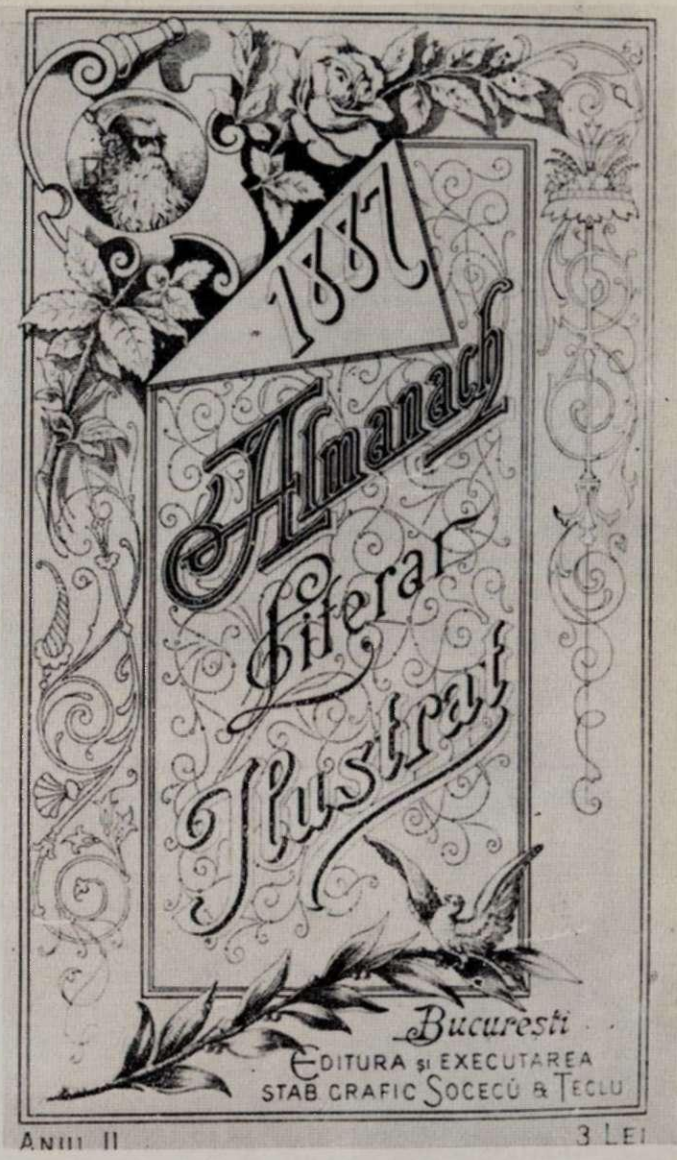
Se acceptă pentru publicare în toate zilele săptămânii, cu excepția zilei de vineri și a zilei de sărbătoare. Prețul inserției este de 100 lei pe linie și zi pentru prima săptămână și de 80 lei pentru următoarele săptămâni. Pentru inserții de lungă durată se face o reducere de 10%. Prețul este în lei și cenți.

Popa „Tribuna”

O scrisoare

Am primit din partea dumneavoastră o scrisoare în care mă rugați să vă scriu câteva rânduri. În primul rând vă mulțumesc pentru că vă interesați de ceea ce scriu în „Tribuna”. În al doilea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al treilea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al patrulea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al cincilea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al șaselea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al șaptelea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al optulea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al nouălea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă. În al zecelea rând vă spun că sunt foarte încântat să vă văd interesându-vă de ceea ce scriu în această gazetă.

Frontispiciul ziarului *Tribuna* din Sibiu (nr. 40 din 3/15 iunie 1884) cu începutul scrierii *O varietate*

Coperta *Almanachului literar ilustrat* pe 1887 în care apare *nuvela Piatra din prag*

P I A T R A D I N P R A G

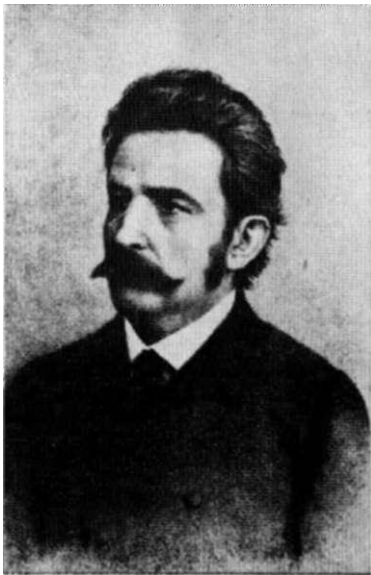
N ◊ V i ; I A

I.

Nu e pe lumea aceasta nimic mai frumos ca traiul bun și în-
telegerea între soți, nu e nevoie mai mare ca acela, când bărbat
și nevastă se potrivesc la fire și la gând, una doresc, una vreau și
la fel sunt intru toate.

Și așa era în casa lui Petrea Surdului.

Floarea nu se măritase din buna ei voie după Petrea, ci de
frică. Nu pentru că nu i-ar fi fost drag Petrea, căci drag ei era și
trebuia să-i fie, ci fiindcă Petrea era scris la cătănie și nu putea
să se însoare. Eară Surdu, tatăl lui Petrea, era surd și era mut și
nu putea să înțeleagă de ce nu se poate însura feciorul lui; el îl
vedea numai pe Petrea cu Floarea și știa, că Petrea vrea s'o aibă

începutul nuvelei *Piatra din prag*, la prima apariție, și fotografia scriitorului, care însoțește nuvela

teau sufletele de te temeai în fiecare clipă ca nu cumva să izbucnească cea mai pătimășă ceartă. Toți umblau tăcuți și îmbufnați, toți se împiedicau unul de altul, toți se uitau chiorîș, toți erau porniți în fiecare clipă spre gilceavă.

Nimeni nu suferea pe urma acestor porniri deoptrivă cu Costache, care le stetea tuturora în cale.

Deoarece se știa că în timpul celor din urmă câteva
10 luni Elvira trecea adeseori fie cu o carte, fie cu lucru de mînă la Costache, le intrase tuturora în minte gîndul că el o ademenește și o îndeamnă să se pună împotriva voinței părinților săi, ceea ce, după părerea tuturora, era lucru neiertat. Toți se depărtau deci de el ca de un inciumat, toți îi vorbeau pe răstite, încît viața i s-a
15 făcut nesuferită și în fiecare zi, în fiecare ceas simțea că zadarnice-i sunt toate stăruințele de a mai rămînea în casa aceasta.

Era pretutindeni și în toată clipa o încordare sufletească și-un fel de îmbicseală înăbușitoare ca vara în
20 ajunul furtunei.

Elvira le vedea, le știa și le înțelegea toate, dar umbla cu capul ridicat și ținea piept cu toți.

— Dar tu ce tot clocești cu Costache? o întrebă Sandu într-una din zile. Ce ai cu el?

25 — Ce aml? răspunse Elvira, uitîndu-se peste umăr la el. Ce o fată mare poate să aibă cu un om tinăr care ține la ea. îți place răspunsul?

— Ești smintită! o înfruntă el. După cum îți sunt de la un timp încoace purtările, în adevăr mulți vor fi
30 crezînd că el ți-a împuiat capul și de dragul lui le dai toate valvirtej în casă și ne scoți din răbdare pe toți.

Ea începu să ridă.

— Și ce-ar fi, întîmpină, dacă acesta ar fi adevărul!? Costache e, ce-î drept, omul din gura căruia nu
35 iese niciodată vorba pe care nu are s-o rostească, incit numai pe ghicite îi poți afla gîndul. Să fii însă încredințat că eu îmi pun în fiecare zi de mai multe ori întrebarea, cîți prinți de ai tăi ai trebui să pui în cîntar ca să țină cumpănă cu Costache al meu?

40 — Nu spun eu că ești smintită!? zise iar Sandu.

— Să mă lăsați în pace! strigă dînsa. Mi s-a copt mîntea din destul pentru ca să nu mă las a fi amăgită de oameni cari azi îmi cad în genunchi, iară mîine ori poimîine, după ce s-au săturat de mine, îmi aruncă în nas vorba că sunt fata unei slujnici. Mai bine stăpînă desculță în casa mea decît roabă îmbrăcată în mătăsuri în casa unuia care nu-i de seama mea. Lăsați-l în pace pe Costache, căci el ar zice tot ceea ce ziceți și voi dacă nu i-ar rămînea decît să-și spună părerea.

— Un om de nimic, întîmpină Sandu, un ăla care pentru cîteva sute de lei și-a mîncat cîntea și a băgat în grele încurcături pe binefăcătorul său, care era chiar tatăl d-tale, domnișoară. Și omul acesta, zise el, tot mai are obrazul de a sta în casa aceasta, ca să-ți împuie capul.

Elvira-l asculta rușinată, cu ochii în pămînt, strivită de gîndul că începuse a-i spune tatălui său adevărul și nu i l-a spus.

— Nu e, grăi, Sandule, adevărat ceea ce ai spus. Vinovatul nu el este!

întorcîndu-se apoi în călcîie, ea pleacă să caute pe tatăl său, ca să-i mărturisească adevărul cel puțin acum, după trecerea unui atît de îndelungat timp.

Greu de tot ar fi să spui dacă li-a fost ori nu în ceas bun întîlnirea.

Tănase de mai mult timp acum era mereu îngindurat, obosit, scurt la vorbă, îngăduitor, de o rară și la el neobicinuită bunăvoință, arareori trist, dar totdeauna cu îndelungă răbdare. Își perduse toată vlaga și viața nu mai avea pentru el nici un farmec de cînd fata lui eea bună, frumoasă și cuminte i se pusese de-a curmezișu-n drum. Mereu se întrebă ce are să se aleagă de ea, mereu se zbuciuma stînd la îndoială dacă îi este ori nu iertat s-o lase în voile ei, dacă are ori nu în fața lui Dumnezeu și a oamenilor datoria de a-i îndrepta pașii și a-i curați căile vieții.

Din ce în ce mai stăruitor i se punea întrebarea aceasta după ce a văzut că Elvira sta mai des decît în trecut de vorbă cu Costache, omul de rea-credință, care numai rele îndrumări putea să-i dea.

După ce a fost luată adică hotărîrea de a trece la biroul inginerului atît copierea planurilor, cît și purtarea socotelilor, Costache nu putea să fie decît dușman al lui Mustac și-n gîndul lui Tănase încăpățînarea Elvirei era mai ales urmarea uneltirilor lui Costache.

îl cruțase, cu toate acestea, și [il] cruța și acum fiindcă îl știa om harnic, cumpănit, priceput într-ale lui și folositor pentru tovărășie. Nimenea afară de Sandu nu-i spuse dar, cum s-a încredințat, că cei 340 de lei au fost doșiți de Costache. Dacă lucrul acesta s-ar fi aflat, n-ar fi rămas decît ca el să fie scos din tovărășie, ceea ce ar fi fost nu numai o pierdere pentru tovărășie, ci totodată și o mare rușine pentru el. Uneltirile de acum erau cu atît mai neiertate, și Tănase a rămas nu numai mirat, ci totodată și dureros atins cînd fiicăsa i-a spus că se înșeală crezînd că Costache a dosit cei 340 de lei.

— Dar tu de unde știi că eu cred așa ceva? o întrebă, stăpînindu-și firea.

— Mă mai întrebi!? răspunse ea. Dacă nu mi-ar fi fost destul felul cum vorbești despre el, mi-e destul ceea ce mi-a spus Sandu.

— E un mișel care nu e vrednic să stai de vorbă cu el! grăi Tănase în felul lui aspru.

— Nu, tată, întîmpină ea, mișel nu e. E om cumsecade, cel mai cumsecade dintre oamenii cu cari te-ai întovărășit d-ta, cel mai vrednic dintre oamenii pe cari îi știu. Doșiți au fost în adevăr banii, dar altul e cel ce i-a dosit. Nu ți-a spus-o aceasta fiindcă ține la d-ta și voia să te cruțe — prea mare ți-ar fi fost durerea și prea vajnică minia dac-ai fi aflat că Fănică e cel ce a dosit banii și l-a mințit pe Costache.

Tănase se cutremură și rămase ca strivit de spusele ei. Nu mai era mîhnit pentru că fiicăsa nu ține seamă de dorințele lui, dar îi era nespuse durerea că el însuși nu poate să fie de un gînd cu ea.

— Tot mișel e, grăi dînsul, încă mai mișel! Fănică era băiat zburdatec și a făcut-o cu ușurință, într-o clipă de slăbiciune, ca un ștregar căruia îi dai drumul după ce i-ai tras cîteva palme. Costache m-a mințit în toată liniștea, dîndu-și bine seamă despre ceea ce

iace. In el aveam toată încrederea și răzămîndu-mă pe spusele lui am grăit vorbele pe urma cărora am ajuns de batjocură.

5 Elvira iar se îndreptă și-și ridică cu semeție capul și ochii ei pătrunzători iar se umplură de văpaie.

— Nu-l năpăstui, tată! se rugă ea stăruitor, Fănică si eu l-am rugat să nu dea pe față mișelia. De dragul meu a făcut-o!

10 — Cu atît mai rău! îi răspunse Tănase. Cu atît mai grea îi este vina. Nu i-a fost adică destul să mă mintă el însuși, ci v-a dat și vouă ajutor ca să mă mințiți pe mine, părintele vostru. Nu! — strigă el — nu din dragoste, ci din rea pornire a făcut-o. Acela care în adevăr iubește niciodată, niciodată nu e în stare să

15 săvîrșească de dragul iubiților săi o faptă urgisită. De faptele urgisite ne căim, iar căința mai curînd ori mai tîrziu ni-i face urgisiți și pe cei ce ne-au înduplecat a le săvîrși. Haid'! — urmă el cu un gest de scirbă —

20 lăsați-mă în pacel depărtați-vă de mine! Mi-ați amărit zilele vieții!

Elvira se uită la el cuprinsă de adîncă înduioșare, dar liniștită și deplin stăpîină pe sine însăși.

— Ți le amăraști însuși, tată! îi zise ea. Ne faci, nedreptățindu-te, și noua o mare nedreptate.

25 Cu o putere necovîrșită se ivi in sufletul ei simțimîntul că nu-i rămîne decît să se plece în fața tatălui său și să intre în voia lui.

— Vai mie, greu încercata de mine! se tîngui dînsa. Zi și noapte mă frărnint și mă zbat ce am să fac pentru

30 ca să nu aveți cuvinte de a vă căi de multele dovezi de iubire pe care mi le-ați dat. Nu-mi dați mereu zor, că-mi faceți nesuferită viața în casa aceasta, de-mi vine să-mi iau lumea în cap, ca să scăpați de mine.

— Faci tot ceea ce voiești, întimpină el rece și aspru. Stai dacă-ți place și pleacă cînd îți vine dorul

35 de ducă. Mă întreb, însă, unde vei fi putînd să te duci și ce te vei fi învrednicind să faci.

Elvira ramase o clipă ca parul înfipt în pămînt.

— Ce mă voi fi învrednicind să fac!? grăi dînsa.

40 O! multe e în stare să facă o femeie ca mine! Multe! zise iar și plecă,

...Del — grăi nenea Iorgu cînd ajunse iar să povestească cele ce s-au petrecut în urmă — eu spun numai lucruri pe care le-am văzut cu ochii mei ori le-am auzit

5 cu urechile mele. După spusele altora nu mă prea iau.

Mare zarvă s-a stîrnit in mahala cind de la casa cocoanei Aspasiei a pornit vestea că Costache și-a cum-părat tocmai departe in Izvor o căscioară și a deschis

10 acolo, sub Dealul Spirii, în socoteala sa, o tîmplărie și că Elvira cea frumoasă, prințesa mahalalei, s-a logodit cu el. Stetea lumea și se mira și nu-i venea lumii să creadă că ea s-a hotărît să facă una ca aceasta pe că Tănase nu-și dă silința s-o oprească. Numai pe ici,

15 pe colo se ivea cîte-o babă care zicea ca cocoana Aspasia: „N-ai ce să-i faci, fata Marghioalei se dă la teapă!”

S-a făcut apoi și căsătoria, ce-i drept, la casa părinților, dar fără nuntă și fără alai, cum li se cuvenea unor tineri puși în pizmă cu toată lumea. Zestre ar fi

20 voit Marghioala să ceară pentru fata ei, dar nu voia Tănase să-i dea și nici că ar fi primit Elvira, care ținea să arate că poate să-și ție Costache și din vrednicia lui casa.

Am trecut in cîteva rinduri pe la căscioara din Izvor. Avea patru Încăperi, curte destul de lungă și

25 grădiniță în fundul curții.

Costache lucra în tovărășie cu alți trei Umpleri buni mai ales la reparaturi, căci acum, la început, nu prea găseau de lucru și n-aveau nici capital ca să

30 poată lua lucrări mai mari asupra lor. Nu le erau deci prea rare zilele pe cari le petreceau stînd de vorbă ori plimbîndu-se fără de nici o treabă. De aceea nici că îndrăznea Costache să-și ia ucenic. Omul chibzuit le face toate la timpul lor.

— Lasă, Costache — zicea tînră nevastă — că vin

35 toate una cîte una: tata a început-o chiar mai pe sărăcie decît tine, iară mama n-avea bărbat, ca mine.

— Cu atît mai puțin ei s-o ție ca mine.' răspundea el, netezindu-și de pe frunte părul cel galben, ca subțiri fire de aur.

Erau tari amîndoi în credința că au să ajungă de parte și de aceea mai ales dînsa era mereu veselă, adevărată lumină în casa ei cea curată ca oul proaspăt.

Nu era cu puțință s-o vezi la treabă fără ca să-ți năvălească în ochi lacrimi de înduioșare.

Tănase se făcuse cu desăvîrșire posomorit, încît îți era, silă să te apropii de el, și trecînd pe uliță, nu se uita nici la dreapta, nici la stînga, ci mereu cu ochii în pămînt, ca să nu vadă pe nimeni. Ei binel chiar și el ar fi fost cuprins de duioasă veselie dac-ar fi văzut-o pe Elvira făcîndu-și treburile la casa ei.

Nici că se poate închipui ceva mai încîntător decît femeia care-șiface în voie bună și cu toată inima sfînta slujbă de roabă a cuibului familial.

Îmbrăcată într-o rochie scurtă, încinsă cu un șort curat, cu o basma roșie legată peste părul adunat în creștet și cu mînele suflecate, ea era neasemănat mai frumoasă decît odinioară, cînd se gătea să iasă ca o porumbiță la plimbare. Frumoasă era, încît Costache, uitîndu-se la ea, era strivit de simțimintul că nu este el vrednic să aibă asemenea podoabă la casa lui.

Și iar rîdea Elvirica și vorbea pe nesuflete, iar cînta sticlețelul, de umplea casa, și curtea, și grădina.

O vedeai acum dereticînd prin casă, măturînd, scuturînd praful, așezînd fiecare lucru la locul lui, peste cîtva timp învîrtea lingura de lemn în cratiță, spăla și ștergea farfurii și tacîmuri și tot ea așternea masa și ducea pe ea bucatele gătite. Astfel o vedeai zburînd ca albinița de ici-colo, întrebîndu-se mereu cum făcea mama ei ceea ce acum avea să facă dînsa și dîndu-și silința să iasă toate bune și frumoase.

Cînd credeai că le-a sfîrșit toate, lua acul ori iglița și se punea pe dres, pe cîrpit ori pe cusut, nu era pentru ea nimic prea greu, nici umilitor în ale căsniciei.

— Mai lasă-le! îi zicea Costache, făcîndu-și amarnice muștrări.

— Mă superi, Costache, îi răspundea dînsa. Nu poți sa-ți închipuiești cu cîtă plăcere le fac toate și cît de mulțumită sunt văzîndu-le făcute. Multe nu voi mai putea să fac după ce vom fi ajuns să ne luăm un ucenic, ba poate chiar o slugă.

El își întorcea capul și se uita în altă parte, pentru ca ea să nu vadă în fața lui oglindirea muștrării.

„Așa — își zicea în gîndul lui — numai așa avem să ni-o gîndim pe Maica Domnului, icoana cea curată a lepădării de sine.”

5 „Ce-am făcut!? se tinguia din ce în ce mai des. Ce-am făcut? De unde am luat eu, nemernicul de mine, îndrăzneala de mă ridicai pînă la dînsa, ca s-o scot din ale ei și s-o cobor în rînd cu mine?”

10 Starea aceasta nu putea să dăinuiască; într-un fel ori întra-altul trebuia să i se pună capăt.

N-ar fi avut decît să se plece și să se ducă la Tănase, ca să-i ceară iertare și toate se porneau mai spre bine. Ea se simțea însă adine jignită cînd i se vorbea fie

15 chiar și mai pe departe despre așa ceva.

— Nu e mîndrie, Costache, zicea, nici încăpăținare. Sunt gata să le cad în genunchi, să le sărut mîinile și să le sărut picioarele că e bun tata, urmă ea cu ochii plini de lacrimi, și bună e mama, buni sunt amîndoi ei

20 ca numai puțini dintre părinți. Nu voiesc însă să creadă și [să] spună frațiimeșisă zică lumea că m-ai luat fiindcă rîvnei la zestrea mea. Nu! asta m-ar jigni de moarte. Dacă dar în adevăr mă iubești, așa cum te cred eu, să muncim amîndoi din greu, ca să agonisim și

25 noi ca tata, care nu are să se simtă mîngîiat decît atunci cînd ne vor ierta puterile să mergem la el în trăsura noastră și să-l primim într-o casă ca și cea în care m-a crescut pe mine. Nu-i așa, Costache!?

30 — Să ne ajute Dumnezeu! răspunse el, sărutînd amîndouă mîinile ei.

— Dai — urmă ea ștergîndu-și lacrimile — mi-e dor și mie de ei, și de toți, dar acum nu mă pot duce cîtă vreme nu-mi dau ei vreun semn că doresc să mă vadă.

35 Multă bucurie a fost dar și multe lacrimi s-au vărsat peste vreo trei săptămîni, de Sf. Mărie, cînd Costache și Elvira s-au pomenit cu cocoana Marghioala la casa lor.

40 — Știînd că pe tine nu te iartă firea și nevoile să vîi, grăi dînsa plîngînd cu mare parapon, am venit

eu la voi, așa, singură, căci păginul acela de tatăl tău și-a pus piciorul în prag și numai la treburile tovarășiei gindește, iar frații tăi se țin de pulpana lui.

Au stat apoi mult amindouă împreună și mult s-au bucurat și au plîns, cum numai rar de tot se întîmplă ca fata și mama să se bucure.

Au trecut din odaie în iatac și iar în altă odaie și mama se bucura cît de curate sunt toate. Au trecut în bucătărie și le-au cercetat toate de-amănuntul. Mama se bucura de fiecare cratiță, de fiecare oală, de fiecare borcan, de fiecare castron, căci toate erau ale fiicei sale și treceau în fiecare zi prin mîinile ei. Se bucura mama de găinile risipite prin curte, de pușorii acum crescuți, de grădinița plină de frunze scuturate, de toate, căci o singură fată avea și numai de . tot puține mame se puteau fâli cu fată ca Elvira lui Costache.

Peste toate bucuriile se întindea însă ceața cea deasă a mîhnirii lui Tănase cel neînduplecat, care numai la treburile tovarășiei gîndea, vorba mamei.

Mai spre Sf. Dumitru a început să se risipească și ceața aceasta.

Costache a început adică să simtă că-i vin și azi, și mîine, și poimîine lucrări și iar lucrări, de nu le mai poate prididi și e nevoit să-și ia ucenici, și să-și sporească tovarășia.

— Elvirico! grăi Costache viu mișcat. Să nu te sperii, dragă, că am să-ți spun un lucru neașteptat. Știi tu că lucrările ce ne vin de citva timp ne sunt trimise de bătrînul?

— Care bătrîn? întrebă dînsa nedumerită.

— Care? răspunse el. Tata. Cu lucrările mai mărunte, pe care nu vrea să le primească, îi trimite pe oameni la noi.

— Se poate?! strigă ea. E adevărat? Nu te înșeli tu, Costache?

— Așa estel Nu mai încape nici o îndoială.

— O, Doamne! bun ești, Doamne! exclamă dînsa și-o porni iar pe plîns. Acum mergem, Costache, la tata, să-i mulțumim.

O SOCOTEALĂ

Să mai spun acum cum au venit lucrurile cu arestarea lui Fănică.

5 Rele, cum sunt, gurile mahalalei s-au pornit cam de la casa cocoanei Aspasiei și au luat-o pe Elvirica lui Tănase Colțatu de au purtat-o cum vîntoasele ridică frunza uscată în slava cerului și-o duc unde. nici prin gînd nu-ți trece. Știau chiar și cele mai depărtate dintre cele mai depărtate dintre vecine de ce anume s-a măritat Elvirica după Costache, fie chiar și după Costache, și s-a mutat tocmai sub Dealul Spirii, unde dracul își înțărca copiii. Mai ales acum i se zicea Elvirichii Prințesa, cum am zis la început, nu pentru că era, ci pentru ca nu era, adică nu ajunsese să fie prințesă.

15 Tot atit de bine dumirite erau vecinele asupra cuvintelor pentru care Tănase nu mai voia să știe de fata sa și inginerul, care se pricepea atît de bine la facerea socotelilor, n-a mai ținut să o ia pe Elvirica de soție. Făceau ei amîndoi treabă bună și fără ca să intre în legătura familială.

20 Fiind vorba de lucruri destul de obicinuite, despre care prin mahalale nu sa vorbește pe șoptite, ci fără multă sfială, știrile au pătruns în curînd pînă la urechile celor doi frați, Sandu și Fănică, supărați amîndoi pe sora lor nu numai pentru că s-a măritat după Costache, ci și pentru că i-a lipsit și pe unul și pe altul de cumnatul ce-și alesese.

25 Fănică, avocatul, își avea acum masa și dulapul sub același acoperiș cu inginerul, fostul său meditator, care i se făcuse bun prieten.

Prieten putea să-i fie inginerului și Sandu, cu toate că nu și-l dorise cumnat.

35 Nu era însă nici unul, nici altul prieten al boierului Aristid Ghica, prințul mahalalei, care nu putea să uite rușinea pe care a pățit-o și era cuprins de năvalnică mînie de cîte ori își aducea aminte că femeia doririlor sale s-a măritat după un tîmplar.

40 Cunoscîndu-i slăbiciunea aceasta, prietenii săi mai apropiați au prins obiceiul de a-l tachina întrebîndu-l: „Ce-ți mai face soacra?"

El, om din lumea mare, răspunde cu vorbe în doi peri, din care ușor poate [reieși] și înțelesul¹ că fosta lui slăbiciune s-a măritat după un tîmplar ca să scape de o rușine, iar tîmplarul a luat-o ca să-i fie paravan.

5 Cam așa au pornit de la casa cocoanei Aspasiiei gurile rele, care au pătruns pînă în urechile celor doi frați.

10 Ei nici pe departe nu bănuiau unde este obîrșia zvonurilor; le era însă urgisit Aristid Ghica fiindcă numele lui era pus în legătură cu al surorii lor, care, cu toate cele petrecute, tot singura și mult dragă soră le era.

15 îndeosebi Fănică mai avea apoi și fel de fel de alte socoteli cu el. Lasă că nu-l putea ierta pentru că s-a ținut de capul Elvirichii, dar mai era la mijloc și Laura, pe care Aristid o scosese din minți.

20 S-a întîmplat apoi că într-o noapte, Tereriu, bine știutul prieten al lui Fănică, și Calăcescu, un alt funcționar al primăriei, ieșind de la teatru, s-au luat de braț și au trecut la „Alhambra”, ca să mai petreacă și acolo vreun ceas. La una dintre mesele așezate la loc mai retras au dat peste un prieten al lui Calăcescu, un anume Armând Baiceff, care stetea de vorbă cu Aristid Ghica.

25 De curînd veniții voind să Be așeze tot la masa aceea, Calăcescu, prezentînd pe prietenul său, a zis în glumă: „Amicul meu Tereriu de la Obor, avocat și reprezentant al oborenilor în sfatul capitalei.”

30 — Cunoștință veche, grăi Aristid închinîndu-i mîna lui Tereriu, a cărui cunoștință o făcuse după arestarea lui Tănase, cînd îl înduplecase să nu spună adevărul.

— Mă iartă, răspunse Calăcescu, n-o știam aceasta.

35 — Se poate ? replică Armând tot în glumă. Oborean și d-sa. *A propost* monșer. Am uitat să te întreb: ce-ți mai face viitoarea soacră?

Aristid era obicinuit cu asemenea glume, după părerea lui nesărate, și-și avea totdeauna răspunsul la ele.

în text: *se poate și înțelesul.*

— Mă interesam, zise, de aceasta odată, cînd mă temeam că o să am nevoie de a-mi legitima copilul. S-a găsit însă cineva care m-a scăpat de sarcina aceasta și nu mai am cuvinte de a mă interesa.

5 Calăcescu zimbi, iară Armând rîse cu hohot.

Tereriu o cunoștea pe Elvira și, chiar dacă n-ar fi fost prieten al fratelui ei, se simțea atins și sîngele îi năvăli în obraji.

10 — O glumă de spirit, grăi dînsul. Eu însă cunosc, din întîmplare, pe dama de care e vorba și dați-mi voie să vă spun că nu cred ceea ce ați spus.

— Ceri vizită medicală? întrebă Aristid, tot ca om de spirit.

— N-am nevoie de ea, grăi Tereriu.

15 — Eu i-am făcut destule personal, grăi Aristid cu sfruntare.

20 Tereriu tresări. îi venea să sară la el, să-l apuce de piept și să-l izbească cu capul de zid. Ar fi provocat însă scandal într-un local public și n-avea căderea de a face aceasta cînd era la mijloc o femeie cu care n-avea nici o legătură.

— Dacă e așa — grăi dar, stăpînindu-și firea — cer iertare, mă închin,

25 Ziua următoare l-a luat apoi pe Calăcescu și amîndoi împreună s-au dus să-l caute pe Fănică și să-i spună cele petrecute.

30 Fănică se cutremură, și cît ai număra una, două, trei, i se revărsă fierea în sînge de i se făcu verde fața și-i intrară ochii în cap. Dacă Aristid Ghica s-ar fi aflat în fața lui, nu s-ar fi mulțumit să-l omoare, ci l-ar fi sfărîmat în bucăți, l-ar fi tocat mărunț, ca să nu se mai aleagă nimic de el.

35 — Asta nu poate să rămîie așa l grăi dînsul cu glas înăbușit de patimă și tremurînd de frică. HaidM să mergem la Sandu.

S-au și dus.

40 Sandu era și el în stare să-l omoare pe mișelul acela, să-l taie în bucăți și să-l toace mărunț; mînia lui nu era însă tot atît de oarbă ca a fratelui său, care de atîta timp îl ura pe Aristid și multe de tot avea pe inimă.

— Mai stăi, grăi Sandu. Așteaptă să ți se mai stîmpere singele și să ți se potolească firea. Greu lucru n-ar fi să-i descarci un glonte în piept, să-i înfigi junghiul în inimă ori să-i spargi capul cu securea; n-ai însă să pierzi din vedere că, făcînd așa, îți dai sora și cumnatul, mama și tata, ne dai pe toți în gura lumii, care săptămîni, ba chiar luni întregi de-a rîndul ar rumega mereu flăcări, ca să-1 scoată în cele din urmă tot pe el jertfă nevinovată! Tu știi tot atît de bine ca mine că trăim în mijlocul unei lumi ahtiate de mulțumirea omului mișel, care poate să-i seoată pe alții încă mai mișei.

— Tocmai de aceea, strigă Fănică, tocmai de aceea vreau să ajung în fața Curții cu jurați, ca să dovedesc că un om netrebnic și nerușinat este el, o rușine pentru neamul omeneBC, că el a mințit cu sfruntare. I-o datorez aceasta surorii mele, i-o datorez lui Costache, care în cele mai grele împrejurări a sărit pentru mine aducînd o jertfă grea, li-o datorez părinților mei, căroră atît de adeseori li-am amărit viața, mi-o datorez mie însumi — urmă cu năvălnicia patimei oarbe — mie, care mai mișel decît dînsul aș fi dac-aș putea să uit ceea ce mi-a făcut. Ce rost ar mai avea pentru mine viața dacă în fiecare clipa ar trebui să-mi fac cele mai amarnice muștrări că n-am avut destulă bărbăție ca să-mi fac fără de șovăire datoria! Și dacă e vorba — adăugă el îndurerat — nici nu e vrednică viața să fie trăită în mijlocul unei lumi în care minciuna, fățărnicia, reaua-credință și slugărnicia stăpînesc și oamenii ca trîntorul acela sunt purtați în palme și sunt îngăduiți să calce în picioare pe cei cu adevărat vrednici. E mare și grea socoteala ce am cu el.

Atît Calăcescu și Tereriu, cît și Sandu îi dedeau lui Fănică multă dreptate, stăruiau însă și în părerea că ar fi lucru de tot urît să dea fie cu arma de foc, fie cu junghiul, fie cu săcurea năvală asupra unui om fără ca să-i fi spus mai înainte că are s-o facă aceasta.

Fănică a stat citva timp pe gînduri și și-a dat în cele din urmă seama că în adevăr așa, fără de veste, ieșind oarecum pe neașteptate din tufiș, numai hoții dau năvală.

— Bine! grăi dar. Am să-i trag o pereche de palme zdravene, și celelalte urmează ele de ele.

Așa a și făcut el și de aceea a fost arestat, cum ai văzut, după ce s-a întors acasă.

5 Atîta pot să spun; celelalte vor urma mâine și de acolo înainte. Știu că timp de cîteva săptămîni o să vuie și-o să urle mahalaua.

CEAS RĂU

— Asta tu ni-ai făcut-o! — îl înfruntă Tănase pe fiul său Fănică — numai tu,, om născut în ceas rău. După ce te-ai încurcat ca un bezmetic pe acolo pe la cocoana Aspasia, ai încurcat-o și pe sora ta. Ea nici-odată nu s-ar fi dus la baba aceea vicleană ca să-1 întâlnească și el niciodată n-ar fi intrat în casa mea, unde n-avea ce să caute, dacă tu nu m-ai fi băgat cu minciunile tale în încurcăturile din care numai el putea să mă scoată. Nenrocitul acela de Costache niciodată nu s-ar fi înstrăinat de mine dacă nu l-ați fi ispitit voi «ă mă mintă și el. Mințitu-m-ați tu și Sandu și acum, căci n-aveați să vă avîntați prosteste, fără ca să-mi spuneți și mie care vi-e gîndul.

Fănică sta umilit în fața lui și nu îndrăznea să zică nici o vorbă.

— Ce faci acum!? urmă bătrînul. Bijbii toate circumile, toate băcăniile, toate ceainăriile, iar diseară gazetele o să răspîndească vestea în tot orașul și în țara întregă; pretutindenii unde om cu om se întîlnește, tu și sora ta și cumnatul tău și părinții tăi sunt în gura tuturor. Mie nu-mi pasă! adăugă el; Eu rămîn tot eu, orișice va fi crezînd lumea despre mine. Cîtă vreme munca mea e mai bună și mai ieftină decît a altora și cîtă vreme vorba mea e vorbă, le sunt tuturor om cinstit, pe care-1 caută toți ce au nevoie de el. Voi însă, voi ce faceți? cum răzbiți prin lume voi, cari aveți obrazul mai subțire, cari atîrnați de alții, voi, cari în toată clipa aveți nevoie de buna părere a obștei!? Pe mine nu de mine, ci de voi mă doare, obrazul meu nu de rușinea mea, ci de a voastră se umple de singe!

10

15

20

25

30

35

40

Fănică se Îmbărbăta.

— Tocmai de aceea am făcut ceea ce trebuia să fac, răspunse el. Toată lumea ne-ar fi desprețuit și n-am fi avut să ieșim din casă dacă n-am fi avut bărbăția de a-i cere socoteală omului care a îndrăznit să ocă-rască pe sora noastră. Mi-am spălat, tată, obrazul!

— Ți l-ai spălat, răspunse Tănase. Nici că-ți fac muștrări pentru ceea ce ai făcut.

Era, în adevăr, foarte grea starea lui.

10 El fusese arestat pentru că la Curtea de justiție, unde-l așteptase pe Aristid Ghica, nu se afla singur, ci împreună cu fratele său, cu Tereriu și cu Calăcescu. De aceea Aristid Ghica a dispus arestarea lui, ca om
15 S-a învederat însă mai târziu că cei trei nu-l însoțiseră ca să-l apere, ci la nevoie să-l oprească de a merge prea departe, și după câteva ceasuri nu i-a rămas pâl-muitului decât să-l pună pe Fănică în libertate și să-i trimită martori. Martorii nu sosiseră încă, și Fănică
20 se zbătea întrebându-se ce are să facă dacă s-ar întâmpla ca îngîmfatul acela să-l socotească incapabil de a cere satisfacțiune.

„Tot îi trag un glonte în piept"! își zicea.

25 Cu atît mai vîrtos era Costache pornit s-o facă aceasta.

„Are să se întimple o mare nenorocire!" își zisese el odinioară.

Aflînd acum cele petrecute, cu înmiită putere s-a reivit în sufletul lui sentimentele care-l făcuse să ros-tească vorbele acelea.

30 Elvira stetea căzută într-un jeț, cu ochii pierduți în vînt, mută, surdă și oarbă, sleită de puteri, înțepe-nită, plină de căință și cu mintea oprită asupra unui singur gînd: „Ce fac eu? ce fac acum? mai e undeva în
35 lumea aceasta loc și pentru mine? se poate să mă mai iert eu însămi pe mine și sa mă ierte și alții!? Nu, în fiecare clipă a vieții mele am să-mi fac muștrări amar-nice pentru faptele nesocotite pe care le-am săvîrșit cu ușurință, sub imboldul slăbiciunilor mele."

Costache sta și se uita ca într-aiurea la ea și nu știa ce să-i zică și ce să-i facă spre a o mîngîia, cum s-o împace și s-o încredințeze că încetul cu încetul au să fie date toate uitării, nu știa, căci nemîngîiat era și
5 el, neîmpăcat și șovăitor în credință se făcuse, șifirea lui se răzvrătea în fața minciunii.

— Costache, grăi dînsa, îngrozitoare plagă e în lumea aceasta fapta celui ce neadevăr grăiește știind că nu-i adevărat ceea ce spune. Crezi tu că e cu puțință
10 ceea ce a spus acea gură spurcată?

— Nu! — răspunse el cu toată hotărîrea — nu numai că nu cred, ci știu și mărturisesc pe sufletul meu că el numai din gînd de răzbunare a spus min-ciuna. Om sunt însă, ființă șubredă, și mă cutremur
15 gîndindu-mă că într-o clipă de slăbiciune, de supă-rare ori de rău îndemn aș putea să stau la îndoială și să-ți fac muștrări de care să mă căiesc în urmă. Nu cred, Elviro, dar trăim într-o lume frămîntată de porniri pătimașe, în care trec în fiecare zi printre
20 oameni, dintre cari unii stau la îndoială, alții cred și iar alții se bucură cînd semenii lor sunt grăiți de rău, și obrajii mi se umplu de sînge, șovăi stînd pe picioare și mă îngrozesc în fața zilei de mîine cînd mă uit împrejurul meu. Eu nu pot, Elviro — urmă
25 el cu desăvîrșire frînt — nu sunt în stare să te mint, nici să-ți ascund adevărul: sunt lucruri peste cari bărbatul cu cuget curat nu poate să treacă, mă trec fiori de gheață cînd îmi dau seamă ce se zice și ce se crede despre noi amîndoi, mi se face negru înaintea
30 ochilor, îmi e parcă peste puțință să cred c-o să mai am zi luminoasă și bună în viața mea.

Elvira a ascultat tot timpul uitîndu-se cu ochii ei mari la el.

— Ce să zic atunci eu, de atîtea ori vinovată l? exclamă dînsa. La ce mă mai pot aștepta în lumea
35 aceasta!?

Steteau tîmpiți unul în fața altuia: nu mai aveau nici gînd în mintea lor, nici glas ca să și-l spună.

— Ah! — ofta ea într-un tîrziu — ce-o să zică tata!? Tăticul meu cel bun și plin de iubire ce-o să zică!

Se plimba tăticul ei, ca odinioară, în sus și în jos acolo departe, la Obor, prin curtea cea mare, călcînd pași lungi și apăsați și bălăbănindu-și brațele la tot pasul, muiat, cuprins de înduioșare, din ee în ce mai răpus de simțămîntul că o mare nenorocire i s-a întimplat.

10 Gîndul lui era dus la fiica sa cea bună, cuminte și năpăstuită, la fiica lui cea gingașă și mult încercată, greu nedreptățită.

„Ge face ea? Cum poate să le rabde toate?” se întreba el, mereu pornit de a se duce, de a alerga la ea, ca s-o mînglie și s-o îmbărbăteze, zicîndu-i: „Ce-ți pasă!? Nu e vrednică lumea în care trăiești să ții seamă de părerile ei, viața petrecută în ea nu e vrednică să-ți faci inimă rea. Mergi înainte pe calea ta și hu te uita nici la dreapta, nici la stînga, nici mai ales înapoi.”

20 Trebuia neapărat să se ducă. Nu s-ar fi iertat niciodată pe sine însuși dacă pînă chiar nici în împrejurări atît de grele n-ar fi sărit să-i vie într-ajutor și lui Costache, mai ales lui.

25 Tănase era pe plecate cînd a venit Tereriu să-i spună că Fănică a fost omorît în duel și trupul lui a fost dus la Morgă, de unde urma să-l ceară și să-l aducă acasă.

30 Orișicît de zguduitoare ar fi fost vestea aceasta și orișicît de amarnic s-ar fi bocit cocoana Marghioala, Tănase a rămas liniștit și tăcut, și-a făcut cruce și a plecat fără de întîrziere la Morgă.

35 Gîndul lui era însă la căscioara din Izvor, unde trebuia să se ducă în cea mai mare grabă după ce va fi scos de la Morgă trupul neînsuflit al fiului său.

„Cei morți cu cei morți, și cei vii cu cei vii”, zice românul: avea Tănase multă dreptate cînd își îndrepta gîndul spre căscioara din Izvor, unde era mare nevoie de ajutor.

40 Tot cam pe timpul cînd Tănase a plecat la Morgă, Costache și Elvira, care de mult acum steteau muți,

tăcuți, nemișcați și cu mintea oprită în loc, s-au pomenit față în față cu Sandu, care niciodată nu le mai intrase în casă.

Nu le părea venirea lui a bine.

5 Se vedea de altminteri și din fața lui că e de tot dureroasă vestea pe care o aduce.

• Costache rămase tot mut, tăcut și nemișcat, lacrimi mari i se iviră în ochi și începură să-i treacă peste obraji.

10 Elvira tot așa, dar lacrimi nu mîi avea. Ea-și plecă peste puțin capul, își puse aniîndouă minile una peste alta pe piept și rămase așa.

î : —• Atît a mai lipsit! șopti, în sfîrșit, ridicînd ochii spre cer.

15 Era atîta durere mistuitoare în glasul cu care a rostit cele cîteva vorbe, în mișcare și în întregul ei fel de a fi, încît Costache și Sandu se cutremurară.

— Iată unde-am ajuns! grăi Costache posomorit și-cu sprîncenele încruntate. Tu l-ai omorit, și viața noastră întregă o să fim urmăriți fără milă de umbra lui sîngerată și înfiorător de jalnică!

20 Elvira tresări, se îndreptă ridicînd capul și se uită mirată la el.

25 ^ Așa e, Costache! răspunse ea. Fără de milă am să fiu prigonică în fiecare clipă a vieții mele, dar numai eu singură, căci tu nici o vină nu ai. Grele au să fie, dar nu totodată și lungi suferințele, căci sunt lucruri peste cari femeia care se simte nu poate să treacă.

30 Rece apoi și liniștită, ea se duse la Sandu și-i întinse mîna, iară el o îmbrățișa și se sărutară pe amîndoi obraji.

— îți mulțumesc, Sandule, îi zise, c-ai venit, dar te rog să nu-l lași pe tata singur în împrejurări atît de dureroase, ci să mîngii împreună cu el pe mama. Mare ușurare îmi faci, Costache, dacă-l însoțești tu, ca să le duci mîngîieri din partea ta și sărutări din partea mea, spunîndu-le că am nevoie de repaos.

40 Era peste putință ca ei să nu țină seamă de dorințele ei, plecînd fără de întîrziere.

Rămînînd singură, Elvira și-a mai ușurat sufletul într-un plîns liniștit și îndelungat, apoi a trecut în atelierul tîmplariei, ca sa scotocească prin sticle și prin borcane.

Timp avea destul, căci e lung drumul pe care aveau să-l facă Sandu și Costache.

Deoarece Tănase a trecut pe la Morgă și abia de acolo a luat-o spre căscioara din Izvor, el nu s-a întîlnit cu fiul și ginerele său, cari au luat alt drum.

10 Era pe înserate cînd a sosit la casa fiicei sale.

Intrînd pe porțiță, a găsit curtea goală: nici suflet de om, nici ciine nu i-a ieșit în cale, dar găinile nu se culcaseră încă, ci ciuguleau ori rîcîiau pe ici, pe colo.

15 Ușa de la intrare era închisă. El a bătut încet și cu oarecare sfială, apoi ceva mai tare, dar nici de data aceasta nu s-a ivit nimeni. A încercat dar zăvorul și, văzînd că ușa nu e încuiată, a intrat și a început să tușească. Neivindu-se nici acum nimeni ca să-l primească, inima a început să-i bată și-o vie îngrijorare l-a făcut să deschidă repede ușa odăii despre stradă.

20 El a rămas înmărmurit; lucrul de care se temuse se și împlinise: Elvira, fata lui cea frumoasă, bună, cuminte și năpăstuită, zăcea întinsă pe un pat de la dreapta, cu fața senină, parcă dormind.

— Care va să zică și ea! șopti el, apoi făcu cîțiva pași pînă la pat, căzu în genunchi și rămase culcat pe sinul răposatei.

30 Așa l-a găsit Costache cînd s-a întors acasă.

* în text: *Costache*.

CĂILE MORTILOR

Să nu zici niciodată că nu crezi ceea ce nu poți să înțelegi: dă din umeri și zi că nu știi, că se va fi puțînd, căci în lumea aceasta se petrec multe de toate pe care noi oamenii nu le cuprindem cu mintea noastră cea mărginită.

10 Era la noi în sat unul Ieremie care spunea că are legătură cu morții. Mi-l aduc aminte de-l văd și acum ca-n aievea, mai întîi om ipen și voinic, iar apoi schilod ca vai de el. Venise de aiurea și se așezase în sat ca rotar și-i ziceau Rotaru și după ce, schilodit, nu mai făcea roate. Stai și te mirai cînd îl auzai vorbind, dar s-au petrecut lucruri în urma cărora omul cuminte nu se mai încumeta să deie cu socoteală că nu sunt adevărate cele spuse de dînsul.

15 Satul nostru se-ntinde la stînga riului, pe sub coaste, pe amîndouă părțile drumului de țară, și e lung de ți se urăște să treci prin el.

20 Intrînd despre munte, cobori pînă la un pîrîu care taie drumul de țară și se varsă spre rîu. Partea aceasta a satului sunt Delenii. De la pîrîu iar urci trecînd prin Văleni. Mai sunt însă case și pe pîrîu la deal: aici sunt Gropenii.

25 Rotăria se afla la mijloc, între Deleni, Văleni și Gropeni: de orișunde veneai și orișunde te duceai, treceai prin fața ei.

în fundul văii, tocmai sus deasupra Gropii, era virful satului, unde se vedea de la mari depărtări, ivită printre crengile copacilor, posomorita Săhăstrie, rămășițele unui schit pustiu, în care tot se mai adăpostea ca vai de el părintele Rafail, un călugăr sihăstria. Din clopotnița Săhăstriei se deschidea peste sat o largă priveliște asupra livezilor din lunca întinsă și asupra satelor risipite pe coasta de la dreapta riului.

18 Mai erau acolo în ființă niște case înconjurate cu zid înalt și gros, pe care numai prin colțurile mai adăpostite rămăseseră puțină tencuială.

15 Poarta de sub clopotniță, durată trainic din lemn de stejar, era căzută din țitini, încât nu se mai putea închide. Geamurile din ferestrele caselor erau peste tot sparte, pe ici, pe colo lipseau și cercevelele, șindrila din acoperiș era roasă de vreme și de mușchi, curtea plină de bălării dese nu era străbătută de nici o potecă, iar bisericuța din mijlocul ei se surpase de nu mai rămăseseră din ea decât mormane acoperite

20 de buruieni pipernicite.

Clnd se pornea vîntul, îl auzeai din sat cum răzbește printre zidurile părăsite, ici vuind, colo pe șuierate, încă mai a pustiu se auzeau în timpul nopților de vară bocetele huhurezului, țipetele cucuvaiei și

25 țîțiturile roiurilor de liliaci, care se încuibaseră în clopotniță și prin podul caselor.

Era acolo, între zidurile acelea, ceva ce te făcea să grăbești trecînd ziua prin fața lor, iar în timpul nopții nici cei mai inimoși dintre oameni n-ar fi îndrăznit să se oprească în apropierea lor, ba, poate, chiar să intre pe sub bolta clopotniței fără de clopote.

30 Nu mai încăpea nici o îndoială că-și fac acolo veacul duhurile celor înmormîtați împrejurul fostei biseriçuțe și păzesc comori numai de ele știute, iară

35 părintele Rafail, care adeseori săptămîni întregi nu ieșea în sat, sta în legătură tainică cu acele duhuri. Mai văzîndu-l și slab, numai oase și piele zbircită peste ele, unii îi si ziceau Sarsailă mai bucuros decît Rafailă.

40 Cu totul altfel, Rotaru, care era nu numai rotar, ci totodată și psalt, știa să cînte în strană și citea cu

mare mulțumire sufletească viețile pline de fapte minunate ale sfinților de pretutindeni.

5 Duminicile, zilele de sărbători, îndeobște cînd n-avea altă treabă, el se urca din Groapă la Săhăstrie și stetea de vorbă cu părintele Rafail ori citeau împreună *Viețile sfinților*, pe care părintele Rafail le știa, așa-zicînd, pe de rost și le tîlcuia cu multă pătrundere. De aceea Rotaru-I socotea om al Iui Dumnezeu, mijlocitor între sfinți și muritorii păcătoși, cu

10 adevărat sfînt și el însuși. Rămîneau cîteodată pînă la miezul [nopții] ba chiar și mai tîrziu, așa numai ei amîndoi, între acele ziduri fioroase, și atunci de jos din sat se vedea sus la Săhăstrie fereastra cea luminată de opaietul din chilia părintelui Rafail.

15 „Ce vor fi urzînd I? se întreba lumea în sat. Ce vor fi puind la cale!? Ce fel de farmece vor îi făptuind!?”

Era învederat că așa, numai ei amîndoi, nu puteau să vegheze în toiul nopții, ci-și făceau treburile ajutați de duhurile intrate în legătură cu dînșii.

20 Rotaru scăpa cîteodată chiar și el vorba că părintele Rafail e înzestrat cu darul de a se pune în legătură eu lumea cealaltă, ca să afle cele ce nici vedea, nici auzi, nici pipăi nu se pot, și om cu mintea limpede nu se mai putea îndoii că e în adevăr la mijloc o făcatură, căci prea îi mergeau lui Rotaru toate în bine și cu spor.

Lasă că sătenii la el alergau și pentru cel mai neînsemnat lucru, doar la rotaria lui se opreau toți drumeții și se îmbuibau și de prin satele vecine oamenii, încît cîștigul nu mai picura, ci curgea puhoi.

30 Era, ce-i drept, harnic om Rotaru și priceput și cumsecade, dară harnici, pricepuți și cumsecade mai erau și alții, care, cu toate aceste, numai pe gîfăite răzbeau înainte.

35 Numai noroc curat nu putea să fie la mijloc I

Una dintre fetele lui s-a măritat după feciorul celui mai de frunte dintre săteni, iar cel mai mare dintre feciorii lui, scăpat abia din oștire, a luat zestre frumoasă și-a ajuns primar cu eșarpă în trei colori.

40 De asemenea soartă n-au parte decît aceia cărora li se șoptește la ureche ee anume au să facă și de ce

au să se ferească pentru ca în toate împrejurările să li se împlinescă gândul.

Lucrul acesta trebuia să se lămurească.

Într-o zi de toamnă părintele Rafail s-a coborât în sat, ca să-și cumpere sare și făină de mălai. La o cotitură el a dat peste părintele Ilie, preotul satului, un om fără multă știință de carte, dar cu deosebire sfântos și neadormit purtător -de grijă al turmei păstorite de dînsul.

— Mă bucur, cuvioase părinte, ca te întilnesc, grăi preotul, căci de citva timp mult mă bate gândul de a te ruga să mă luminezi asupra unor lucruri în privința cărora nu sunt în stare să mă dumiresc prin mine însumi.

— Încă mai virtos mă voi bucura eu dacă-mi va fi dat să te dumiresc, răspuse călugărul. E un adevărat noroc ca s-a nimerit să trec pe aici tocmai acum, cînd treci și cucernicia-ta; îmi dau însă seamă despre multele neajunsuri ale firii mele și mult mi-e teamă ca nu cumva, voind să te luminezi prin mine, să intri în mai adînc întunec.

— N-am să-ți pun decît întrebări la care ești în stare să dai răspuns mai lămurit decît orișicine.

— Ascult, îl încredința călugărul, și sunt gata să-ți dau răspunsul.

— Sătenii, zise părintele Ilie, se întrebă între dîșii și mă întrebă din ce în ce mai stăruitor și pe mine ce veți fi făcînd cuvioșia-ta și Rotaru cînd stați numai amîndoi pina noaptea tîrzie acolo între zidurile acelea pustii.

— Ce facem? noi amîndoi, numai noi amîndoi ce facem cînd stăm pînă în noaptea tîrzie? răspuse părintele Rafail, căutînd în mintea lui vorbele potrivite pentru darea pe față a gândului său. Ne bucurăm de viața l adăugă peste puțin.

— Adevăr ai grăit cînd ai zis că, voind să mă luminezi, în mai adînc întunec am să intru, întîmpină preotul, căci iată că nu sunt în stare să înțeleg răspunsul ce mi-ai dat. Cum oare puteți să vă bucurați de viață stînd așa singuri, cu opaițul pe masă?

— Dînd uitării nevoile traiului trupesc, ca să,ne facem cu atît mai virtos parte de mulțumirile vieții sufletești, îi răspuse iar călugărul.

5 — Nu ma sfiesc a-ți face cuvioșiei-tale mărturisirea că încă mai puțin am înțeles.

10 — Nu ți s-ar cuveni sa porți haina pe care ai îmbrăcat-o dacă în adevăr chiar nici numai atît n-ai înțelege, îl înfruntă călugărul cu blîndețe convenită. Numai oamenilor de rînd li se poate ierta să stăruie în gândul că de viață ne bucurăm îmbuibîndu-ne la masa încărcată de mincări și de băutură și potolindu-ne în fel de fel de chipuri poftele trupești.

15 în apropierea lor se afla un dud ale cărui frunze mari erau pișcate de brumă și acum îngălbenite.

20 — Iată — urmă părintele Rafail — vezi cum frunzele acestui copac, atinse de cea mai ușoară adiere, se scutură și cad una cîte una moarte la pămînt? Ele nu însăși prin sine au intrat în ființă, ci-și au obîrșia în copacul care le este obîrșia și le-a hrănit pentru ca să se hrănească prin ele. Cad acum după ce și-au împlinit menirea și sunt risipite de vînt. Tot astfel și omul nu prin sine însuși a intrat în ființa și nu numai prin sine și pentru sine trăiește, ci-și are obîrșia omenească din care face parte și care prin el vecuiește. Deosebirea e numai că omul poate să-și dea

25 seama despre aceasta și să se dumirească asupra rostului său în viața obștească. Frunza moare după ce nu mai are rost în viața copacului și e spulberată de vînt; omul moare și el cînd îi sună ceasul, și una d i . marile mulțumiri sufletești e să-ți dai în ajunul morții tale seama că ți-ai împlinit, trăind, menirea ca f . ca soț, ca părinte, ca om între oameni. Să nu te ț . doiești, cucernice părinte, că noi oamenii nu ne-am născut ca să trăim — urmă el ridicînd glasul j . trăim pentru ca să ne împlinim menirea, și p . stie, seacă, zbuciumată, nesuferită e viața muritorului care numai pentru sine trăiește.

40 — Vei fi avînd cuvioșia-ta multadrept . t . întîmpină preotul, dar nu e mai puțin adevărat că e o plăcere să mănînci, să bei, să odihnești, să dai ascultare trupului celui lacom.

— Fără îndoială! întîmpină călugărul. Numai trăind putem să ne împlinim menirea și de aceea înțeleptul ziditor *a* toate a rînduit plăcerea trupească drept răsplată pentru osteneala traiului trupesc, drept îndemn pentru lupta grea prin care trecem noi muritorii. Mai adevărat însă și mai curată e plăcerea de a-ți fi înfrînat poftetele, de a fi tras de la gura ta ca să hrănești pe alții, de a fi suferit ea să poți îndulci viața celor osîndiți la suferințe. Sa fii cucernicia-ia-încredințat — adăugă cu căldură — că sunt pline de o senină plăcere ceasurile pe care noi amîndoi le petrecem împreună stînd de vorbă și cercetînd sfaturile înțelepților din toate timpurile spre a ne dumiri cum avem să trăim și cum se cuvine să ne petrecem viața pentru ca în ajunul morții să fim împăcați fiecare cu sine însuși.

— Mă luminez, cuvioșia-ta, încep să mă luminez, îl încredința părintele Ilie. Oamenii însă, poporeni mei, spun că intrați în legătură cu duhurile celor răposați. E oare cu puțință așa ceva?

— Nu știi, răspunse părintele Rafail. Aceasta nu mi-e dat să știu, dară purtînd haina în care mă vezi îmbrăcat, trebuie neapărat să cred. Dacă sfîntul Macarie ne spune că sufletele celor răposați stau timp de trei zile sub strașina casei, le aud și le văd toate și numai încetul cu încetul se mai depăștează de la locurile în cari și-au petrecut viața, eu, nemernicul și sufletește Băracul ieromonah, nu mă pot încumeta să spun că el minte. Dacă sfîntii părinți ai bisericii ne spun că au stat în legătură cu sufletele celor răposați și au făcut minuni cu ajutorul lor, eu aș fi smintit îndoindu-mă în ceea ce privește spusa lor. Dacă în rugăciunea de toate zilele zicem „Și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne scapă de cel rău”, eu și cucernicia-ta, slugi ale bisericii creștinești, trebuie neapărat să stăruim în gîndul că duhurile celor răposați pot să ne povățuiască spre bine ori să ne ispitească împingîndu-ne spre rele. Așa știm noi creștinii și altfel nu putem să credem, mai ales noi cei ce suntem totodată și povățuitori ai obștei creștinești.

Părintele Ilie mișca mereu din cap și clipea ca omul căruia ochii i s-au împăngenit și capul i-a rămas buimăcit.

5 — Știu, cuvioșia-ta, zise, și nu mă îndoiesc că așa trebuie să știm și altfel n-avem să credem. Avem înBă noi, neajutorății muritori, puterea de a face ca cei răposați să intre în voile noastre?

10 — Aceasta e ceea ce voim cînd ne facem rugăciunile, răspunse călugărul. Chiar și dacă nu vom fi avînd noi, au ei puterea de a ni se arăta fie în vis, fie în aievea, fie chiar fără ca să ne dăm seamă, și adevărații din al lor îndemn săvîrșim fapta fie bună, fie rea.

Preotul rămase citva timp eu gura căscată și cu ochii perduți în vînt.

15 — Am înțeles — zise apoi — fie în vis, fie în aievea, fie fără ca să-ți dai seamă. Mai știi!? urmă. Tot ce se poate! Multe sunt cele nepătrunse de mintea omenească! Acum am înțeles.

20 — Ba n-ai înțeles de loc! stăruie părintele Rafail. M-ai întrebat ce facem, iară eu ți-am răspuns că ne bucurăm de viață. Ai să înțelegi că ne bucurăm dîndu-ne seamă cum adică ne-am împlinit menirea și cum avem să ne pregătim pentru moarte pentru ca viața mai de apoi să nu ne fie tot atît de zbuciumată ca cea de acum.

25 — Da! da! grăie părintele Ilie, pe deplin încredințat că adevărul îl grăiesc sătenii cînd spun că lucruri de tot fioroase se petrec în chilia părintelui din Sihăstrie.

II

30 Din sus de schit se întindea pădurea minăstirească, un stejăriș de toată frumusețea, și minăstirea mai avuse pomățul de la schit, o întinsă Hvede din sus de sat și cîteva pogoane de țarină în lunca rîului. Statul, care le stăpînea acum toate aceste, scosese

35 încă de mult în vînzare țarinile, livedea și pomățul, dimpreună cu dărămăturile de la Săhăstrie, dar nu

¹ In text: *stejăraș*.

găsise cumpărător, și Rotaru ținea deocamdată în arendă livedea și țarinile. După ce fiul său a ajuns primar cu eșarpa în trei culori, lumea dedea cu socoteală că tot el le va și cumpăra în cele din urmă. Nu prea simțea Rotaru în sufletul lui îndemnul de a o face aceasta, dar într-o noapte, Profira, soția lui, l-a visat parcă era călugăr și citea în chilia părintelui Rafail dintr-o carte mare.

10 Rotaru s-a frământat mult gândindu-se la visul acesta, care avea, parcă, rostul lui.

Se putea, fără îndoială, ca Profira să-și aibă visul, pentru că se întreba mereu dacă ar fi ori nu bine să cumpere pînă chiar și dărâmăturile de la Săhăstrie, în care se incuibaseră huhurezi, cucuveici și lilieci. Visul 15 însă semăna mult a îndrumare. Se cuvenea deci să ceară sfatul părintelui Rafail.

Acesta rămase timp mai îndelungat pus pe gânduri.

— O îndrumare nu cred să fie — grăi dînsul într-un tîrziu — căci dacă îndrumat ai fi, n-ai mai întreba, 20 ci ai face fie chiar fără să voiești. Poate însă să fie o prevestire: visul îți spune nu ce ai să faci, ci ce vei face, orișicare ar fi sfatul pe care ți-l voi fi dînd eu. Orișicum ar fi însă, un lucru n-ai să pierzi din vedere: că noi, călugării, nu stăpîni, ci purtători de grijă am 25 fost; statul dar, luînd averea de la minăstiri, nu stăpînirea, ci purtarea de grijă a luat-o. Dacă ar fi deci să cumperi de la stat, nu poți cumpăra ceea ce el nu are, și nu stăpîn, ci purtător de grijă te faci.

Rotaru clătina mereu din cap, ca omul care aude și înțelege, dar nu se împacă cu gîndul ce e nevoit 30 a-și face.

— Mă iartă, părinte — grăi dînsul, plecîndu-se puțin — sunt om neajutorat și prea de puține știutor, 35 prea lipsit de pricepere pentru ca să-ți pot da răspunsul cuvenit. Dacă înțeleg însă că n-au fost stăpîni călugării, care erau oameni cu viață trecătoare și numai slugi ale bisericii, sunt pătruns de gîndul că erau stăpîne minăstirile.

Părintele Rafail ridică degetul.

40 — E greșită calea pe care ai pornit, întîmpină el. Minăstirile sunt călugării după vremuri, cari au luat

asupra lor sarcina purtării de grijă fie de la domnii, fie de la boierii cari nu mai voiau ori nu mai erau în stare s-o poarte ei înșiși. Ce era adică mănăstirea? 5 Locaș de adăpost pentru cei sătui de viață, pentru cei sleiți de puteri trupești și sufletești și pentru călătorii oboșiți, ocrotirea bolnavilor, a săracilor și a văduvelor, chivernisitoarea unei bucăți de pămînt pe care-l împărțea între cei ce-l munceau, dînd fiecăruia atît cît e în stare să muncească cu spor. Drept răsplată 10 pentru osteneala purtării de grijă luau, ce-i drept, călugării o parte din roadele pămîntului, dar stăpîn, cu adevărat stăpîn al pămîntului Dumnezeu el singur este: omului i se cuvine pămînt numai spre a-l munci în sudoarea feței lui, numai atît cît poate să muncească și numai cîtă vreme-l muncește. 15

Rotaru iar clătina din cap.

— E foarte frumoasă vorba aceasta, zise el, dară însumi mă știu și mă socotesc și alții cu adevărat stăpîn pe roatele și pe carele făcute de mine, pe uneltele 20 mele, pe averea agonisită de mine, pe casa ce mi-am zidit, pe pămîntul...

— Pîn-aci, iar mai departe nu îl întrerupse călugărul. Stăpîn ești pe toate cite le-ai făcut muncind tu însuși, dimpreună cu ai tăi, stăpîn pe cele muncite 25 de alții și cumpărate din sudoarea ta: pămîntul însă nu tu l-ai făcut și ți se cuvine numai cîtă vreme îl muncești. Cîtă vreme se află pe el lanurile semănate de tine, pomii pe cari i-ai sădit și îngrijit, via pusă de tine, cîtă vreme sunt în ființă casele zidite de tine, 30 tîlhari sunt și făcători de rele, oameni ai fărădelegii sunt cei ce voiesc să te alunge de pe pămîntul luat sub purtarea ta de grijă.

Rotaru se uită lung la călugăr.

35 — Care va să zică, întîmpină el, o faptă nelegiuită a săvîrșit guvernul cînd a luat averile de la minăstiri, și eu m-aș face părtaș al nelegiuirii dacă aș cumpăra de la stat.

— Aceasta n-am zis-o! răspunse părintele Rafail. Nu se cuvine și nici nu vreau s-o zic. Minăstirea, primind averile, a luat asupra ei anumite îndatoriri, și 40 afurisit a fost, sub cel mai greu blestem cade orișicine

care se folosește de acele averi fără ca să ție seamă de îndatoririle împreunate cu ele. Statul a luat averile de la călugări pentru că nu i s-a părut bună chivernisirea lor; el nu are deci decît să chivernisească bine și să împlinească voința celor răposați, făcînd tot binele vîndut de dînșii, pentru ca binecuvîntat să fie nu numai de cei vii, ci și de cei morți. Multe sunt însă și ascunse căile morților și praf are să se aleagă și cenușă de toate dacă va fi nesocotită voința celor trecuți în altă lume, unde toate sunt văzute și știute și toate sunt cu putință.

Rotaru rămase zguduit și pe deplin încredințat că sarcină de tot grea ar lua asupra sa dacă ar cumpăra avutul luat de către stat de la mînăstire.

— Dar statul, întîmpină ei, a lăsat să se surpe biserica și să se dărăpăneze casele schitului.

— Foarte rău! — grăi călugărul — căci sufletele ctitorilor nesocotiți umblă vătîndu-se printre zidurile surpate și cer răsplătire.

— Care va să zică, urmă Rotaru, dacă ar fi să cumpăr cele puse în vînzare, ar trebui să ridic iar biserica și să pun în stare bună casele.

— Nici aceasta nu — îl încredința călugărul — căci dai statului prețul din care poate să le facă toate.

— Dar în viitor!? întrebă Rotaru, cuprins de vie nedumerire.

Părintele Rafail iar începu să se plimbe în sus și în jos.

La întrebarea aceasta nu se mai glîndise și îi era greu să dea răspuns.

— Să vezi, grăi dînsul în cele din urmă. Dacă aș fi eu în fruntea guvernului, n-aș mai da nimănuia voie să cumpere pămînt, ci tot pămîntul pus în vînzare l-aș cumpăra eu, ca să-l împart între cei ce sunt în stare să-l muncească cu hărnicie și cu pricepere. L-aș da, se înțelege, cu un fel de arendă, din care aș acoperi cheltuielile pentru toate cele bune, și iar l-aș lua de la cei nevolnici, care nu sunt în stare să plătească cîștiurile.

— De! zise Rotaru mai ușurat. Lucru fără de rost n-ar fi. Vorba e numai că altele sînt gîndurile celor

ajunși în fruntea guvernului, și teamă mi-e să n-o p...

5 Ispitit însă de una, ademenit de alta și voinde să scape de gura Profirei, care, ținînd să-și vadă visul împlinit, alerga mereu pe la zodiasii și pe la cărturărese, el s-a dat în cele din urmă pe brazdă, și-a luat inima în dinți și a cumpărat livedea, țarinele, ba chiar și pomătul de la Săhăstrie, precum și casele dărăpă-nate, din care orișicine, afară de dînsul, l-ar fi scos pe bătrînul schimnic.

10 Era, dacă e vorba, și oarecare nevoie de așa ceva, căci afară de primarul și de fata bine măritată, mai aveau Rotaru și Profira cea prevăzătoare doi băieți și o fată, care-și așteptau fiecare partea.

15 Păcat numai că de aici înainte cei doi băieți s-au făcut mai țănoși, iar Profira prea se credea, parcă averea cea nouă numai din vrednicia ei a fost agonisită. Sătenii se uitau deci cam chiorîș la Rotaru și la fiul lui cel cu eșarpă în trei culori.

20 Era adică în gîndul multora dintre dînșii lucru nepotrivit și oarecum rușinos ca un venetic să stăpînească avere păstrată din moși și strămoși, ba fiul veneticului să mai fie încins cu eșarpa de primar.

25 „Te pomenești că oameni pripășiți de pretutindenii o să ne ieie pămîntul de sub picioare și o să ne scoată în cele din urmă din satul părinților noștri!” ziceau cei mai răi de gură.

30 Le era Rotaru tuturoră bun cită vreme se mulțumea să cioplească obezi și spițe și să încheie roate; acum, după ce s-a ridicat mai presus de sătenii băști-nași, lucrurile s-au schimbat, și el le stătea tuturoră în cale și toți se împedecau de el. Părintele Ilie, care știa multe, le spunea, ce-i drept, că Rotaru în înțele-gere cu sihastrul de la schit și după rinduiala celor 35 răposați le-a făcut toate, dar lumea e alcătuită mai ales din oameni cari, frămîntați de gînduri rele, stăruie morțiș în calea pe care au apucat odată.

Se făcuse urgisit Ieremia, rotarul din Groapa.

40 Era în primăvară cînd Rotaru și-a cumpărat averea cea nouă. De Sf. Dumitru a intrat în ea și citva timp

În urmă, mai spre iarna, s-a întâmplat ca unul dintre cei doi flăcăi să cadă bolnav de lingoare.

De, ce să-i faci?

5 E în lumea aceasta și bine, și rău, și sănătate, și
boală, atât viață, cât și moarte, și omul în fiecare clipă
la toate are să se aștepte. Dacă de bine are parte, se
bucură, iar dacă răul îl cotopește, se întristează, și
Dumnezeu a rînduit așa că fiecare trebuie să ieie parte
atît la bucuriile, cît și la durerile altora care sunt în
10 adevăr ale tuturor, oriunde se vor fi ivind ele. Te-ai
fi așteptat dar ca sătenii să le sară sătenilor într-ajutor
fie chiar și numai cu vorbe de mîngîiere.

15 Pizma însă, mînia, zavistia, răul îndemn, ura îl
dezbracă pe muritor de firea omenească și răutatea
covrșește în el buna pornire, încît cei slabi de înger
rîd cînd alții plîng și gem cînd alții saltă de bucurie.

Așa au ajuns și Rotăreștii să se simtă nu numai
străini, ci și urgisiți în satul unde mai înainte erau
bine văzuți. Vedeau cum toți se bucură cînd flăcăul
20 a murit, ba parte de mîngîiere n-au avut nici în urmă,
după ce fata, îmbolnăvită și ea, de asemenea a murit.

Le intrase oamenilor în cap gîndul că Rotaru a
trebuit să sufere aceste lovituri grele pentru că, ispi-
tit de duhuri necurate, s-a încumetat să puie mîna pe
25 o avere care nu i se cuvenea.

Toate ca toate, dar aceasta lelea Profira nu putea
să li-o ierte și de aceea se simțea mai mult moartă
decît vie, gema mereu, fără ca să-ți poată spune unde
o doare, nu mai ieșea decît la mare nevoie în lumea
care i se făcuse din ce în ce mai urgisită și nu vedea,
30 nici n-auzea pe cei ce pe ici, pe colo ieșeau.

„Ia-mă, Doamnei — ofta dînsa adeseori — că nu
mai am nici un rost între oamenii cărora le sunt urgi-
sită.”

35 Se făcuse mai mult stafie decît om în carne și în
oase, era simțitoare de nu mai știa cum să umbli cu
ea ca să n-o atingi unde-o doare și să n-o faci să țipe
ca arsă cu ferul roșu, și iar alerga pe la zodiasii, pe la
cărturărese și pe la țigăncile ce dau cu bobii, ca să
40 afle ce-ar trebui să facă pentru ca să scape de năpasta
ce-i căzuse pe cap. I se încuibase în cele din urmă în

5 minte gîndul că greu blestem e pus pe averea cumpă-
rată de Ieremie și că el o să-și sfîrșească zilele, cum îl
visase, pustnic, rămas singur în lume.

Rotaru le vedea toate și nu se mai putea bucura
5 de sporul averii lui, iar cînd i se plîngea părintelui
Rafail, acesta dedea mîhnit din cap.

— Ferește-te, omule, de ispitele Necuratului! îi
zicea. De unde adică un zodiaș, o cărturăreasă ori o
vrăjitoare ce dă cu bobii ar putea să spuie ce ai și ce
10 n-ai să faci? Ar fi, poate, ca prin fel de fel de apucă-
turi tainice să se fi pus în legătură cu sufletele celor
răposați, cari toate le știu. De unde am putea însă noi,
muritorii neajutorați, să știm dacă nu cumva sunt la
mijloc duhuri necurate, care stau pretutindeni la pîndă,
15 ahtiate de a ne duce în ispită ori de a-și bate joc de
noi, amăgindu-ne!? Chiar și cînd ne spun adevărul,
o fac aceasta numai spre a ne prosti, ca sa credem și
ceea ce nu-i adevărat și la pierzare te duce. Fă-ți
cruce! — mai adăugă el — afumă cu tămîie și rază-
20 mă-te pe Dumnezeu și pe sfinții puși în slujba lui, care
te luminează chiar și fără ca să-ți dai seamă dacă și
cînd se cuvine s-o facă aceasta.

Rotaru rămase pierdut în gîndul că tot e cu puțință
ca zodiasii, cărturăresele și țigăncile să spună și ade-
vărul. Vorba e numai să știi cînd în adevăr stau în
legătură cu suflete curate și bune, cari nu-l ispitesc
pe om și nu-l amăgesc.

„Orișicum ar fi — își zise el, cuprins de vie îngri-
jare — eu nu fac ceea ce voiesc, ci ceea ce împrejură-
30 rile mă silesc să fac.”

O simțea aceasta mai ales după ce băiatul care mai
rămăsese la casa lui a tras la sorți și a trebuit apoi să-și
facă rîndul la oaste.

5 Nu mai putea acum Rotaru să muncească numai
el singur pămîntul agonisit și nu-i rămînea decît din
două una: ori să-l deie vreunuia care e în stare să-l
muncească, ori să-și ieie argat la casă și să-l puie pe
acesta să muncească în slujba și în folosul stăpînului.

40 Nu l-a mai întrebat acum pe părintele Rafail, ci
a făcut ceea ce-i venea mai bine la socoteală, adică
și-a luat argat cu simbrie învoită pe an.

Sătenii se uitau unul la altul și clătinau din cap. „Pînă chiar și una ca aceasta!? ziceau unii dintre dînșii. Nu-i e adică destul că s-a făcut stăpîn pe cele ce nu i se cuvin, ci mai suge și din măduva oaselor, puind pe alții să muncească în folosul Tui.”

III

Se învîrtea mereu prin capul lui Rotaru zicătoarea ca nu-ți rămîne decît să joci după ce ai intrat o dată în horă.

10 De cîte ori se gîndea adică la Săhăstrie, îi era parcă-I strlunge ceva de gît, căci vedea în fața sa easele cu acoperișul ciuruit, cu zidurile rămase fără de tencuială și cu tavanele pe ici, pe colo căzute. Dacă le
15 măi lăsa așa, într-un an, doi nu se mai alegeau de ele decît mormane de moloz, și păcat ar fi fost.

Vrea ori nu vrea, era avutul lui și trebuia neapărat să le mai cîrpească, fie chiar și numai ca să nu le dărăpăneze ploile de vară și viscolirile iernii.

20 Se mai gîndea însă și la blestemele răposăților ctitori și frica-l făcea să alege în dreapta și în stînga. A și dat în cele din urmă peste Gîgiu, un italian îndrăcit și cu mustața cîrlionț ca pana din coada vătraiului. LucraSe Gîgiu la casele zidite pentru expozițiunea de
25 la București și era om harnic, sprinten și priceput la multe, dar și mare palavragiu, unul dintre cei ce sunt în stare aă-ți scoată măseaua din gură fără ca să bagi de seamă.

L-a dumirit Gîgiu cum are s-apuce lucrurile și ce trebuie să facă pentru ca cu puțină cheltuială să le scoată toate bine și trainic la capăt. După oarecare
30 cioroboreală, s-au ajuns apoi la preț și n-a rămas decît ca italianul să s-apuce de lucru.

35 Pentru ca s-o poată porni, avea nevoie de cîțiva salahori, precum și de cărăuși, care să-i aducă var, nisip, apă, ceva cărămizi, lemnărie pentru schele, șindrilă pentru cirpitul acoperișului, trestie pentru tavan și alte mărunțișuri de care mai e nevoie la asemenea lucrări. Zadarnic alergau însă italianul,

Rotaru și fiul său, primarul, căci salahori și cărăuși nici în sat, nici prin partea locului nu găseau.

Era parcă i-a încălecat pe oamenii aceia Diavolul și nu-i lasă să dea ajutor la dregerea caselor care au
5 fost odinioară și puteau să mai fie și-n viitor loc de adăpost pentru slugi de ale Domnului.

Nu vrea o dată cu capul nimeni să puie mîna ori să dea carul nici dacă i l-ai fi cîntărit cu aur.

10 — Ba bine că nu! zicea unul. Altă treabă n-am decît să intru slugă la unul care ieri a fost fără de căpătii, iar azi mi se urcă-n cap!

— Del zicea altul. Ce nevoie mai e de noi!? Are și car, și argat la curte, și feciori voinici.

15 Iar altul spunea pe șoptite că bucuros ar face-o, dar se teme ca nu cumva să mănînce trînteală.

Era-n inimile oamenilor multă pornire dușmănoasă, încît Gîgiu, care cutreierase țări și avea pe Ungă toate celelalte și nas subțire, dădea cu socoteală că e la mijloc o tainică înțelegere și că oamenii clocesc între
20 dînșii și urzece ceva, încît mîine-pomîine te pome-nești că pun mîna unii pe par, alții pe topor.

Nu-i venea lui Rotaru s-o creadă aceasta, și încă mai puțin o credea primarul. În gîndul lor era la mijloc numai supărarea pentru livezile și țarinile cumpărate de Rotaru. Tocmai de aceea s-au îndîrjit și țineau amîndoi să arate că pot ei să-și facă treburile și fără de săteni. Aveau argați cari puteau, așa, printre picături, să facă și treabă de salahori, precum și căruțe, de care se putea folosi pe ici, pe colo și Gîgiu.

30 Mai era apoi și ginerele lui Rotaru, soțul Liei celei frumoase și bine măritată, și dădea azi una și altul alta, iară mîine se schimbau.

A pornit-o deci Gîgiu cu multă rîvnă.

35 Păcat numai că el prea adeseori era nevoit să-și piardă timpul ducîndu-se mai pe la Rotaru, ca să ceară argatul, mai pe la primarul, ca să ieie căruța, mai pe la Lia, fie pentru una, fie pentru alta. Vecinele cele pizmătorețe, care steteau la pîndă, erau chiar de părerea că italianul cel cu mustața cîrlionț
40 sta mai mult de vorbă cu Lia și nu-și prea cată de treaba de la Săhăstrie.

Profira se cătrănea văzînd această răutate femeiască, dară gura lumii nu poate nimeni s-o astupe.

Mai spre toamnă a urmat însă ziua nespuse de urită în care Profira și Rotaru au rămas ca trăsniți din senin: Gigiu a plecat adică fără de veste, de i s-a pierdut urma, și tot atunci a plecat și Lia. Le era tuturora învederat că împreună au plecat.

Atît îi mai lipsise Profirei.

10 Rușinea aceasta a zguduit-o atît de adînc, încît ea zi bună n-a mai avut. Vecinele nu mai rîdeau pe înfundate, ci cu hohote mari, iar ea nu mai avea inimă sa iasă din casă, ci îi venea să intre în pămînt.

15 „Ia-mă, Doamne, și mă scapă!” se tinguia, și s-ar fi răpus însăși pe sine dac-ar mai fi avut oarecare vlagă în ea, dar simțea că i se stinge încetul cu încetul viața cea mult zbuțumată.

S-a și prăpădit peste cîteva săptămîni, sărmana de eal

20 Rotaru a rămas aiurit. Umbla de ici pînă colo, se oprea bolborosind și iar pleca mai departe, făcînd fel de fel de gesturi, rîdea și iar se încrunta, încît nu te mai puteai dumiri dacă mai e ori nu în toată firea ori a înnebunit.

25 Nebun nu era, săracul, dar nici drept om cu mintea întregă nu puteai să-l iei.

30 „Da! — își zicea, vorbind așa singur cu sine însuși — o mare nelegiuire am făcut cînd m-am făcut stapln pe o avere vîndută pentru cei oropsiți de oameni. Iată-le că se prăbușesc toatei Greu blestem roi-a căzut pe cap! foarte greu!”

35 Muncit de gîndul acesta, ziua nu mai avea astîmpăr și nu-i mai priia hrana, iară noapțile se zbătea în culcușul lui și era lipsit de dulceața somnului. Din cînd în cînd i se făcea negru în fața ochilor și era cuprins de pornirea de a se duce în deal la Săhăstrie, ca să-l apuce de piept și să-l lovească de toți pereții pe părintele Rafail, care ar fi putut, dacă e vorba, să-l abată din calea cea primejdioasă pe care-l vedea pornit, și n-a făcut-o aceasta, ci l-a lăsat de capul lui, ba l-a 40 buimăcit spunîndu-i fel de fel de bazaconii și l-a împins, parcă, să cumpere cele ce nu sunt de vînzare.

Iar se potolea însă.

De toate, la urma urmelor, el însuși și numai el era vinovat.

5 Ceea ce i s-a întîmplat lui orișicărui muritor i se putea întîmpla.

Vedea în mintea lui cum toate cele petrecute purced una dintr-alta și se țin lanț încheiat.

10 Mult a suferit răposata pentru că i-au murit unul după altul cei doi copii, băiatul și fata, dar ea tot n-ar îi murit dacă n-ar fi avut să sufere rușinea pe care i-a făcut-o Lia. Lia ar fi rămas însă frumusele la casa soțului său dacă nu i-ar fi ieșit în cale italianul ispititor.

15 „Pe italian însă eu însumi l-am căutat și il-am adus, mînat de un gînd pe care-l socoteam foarte bun. Merge omul orbește spre cele ce-i sunt rinduite fie în bine, fie în rău.”

20 Era parcă un duh atoatecovîrșitor le plăsmuise și le pusese la cale toate, ca să iasă cum el și numai el le știa și le vrea.

25 Astfel se canonea Rotaru. Rămas singur în casele sale, odinioară pline, din care nu mai îndrăznea să iasă, el, din munte de om, adevărată iazmă se făcuse, încît se cutremură în toată ființa lui cînd a simțit că iar a început să-i vie pofta de mîncare, un semn c-o s-o mai ducă un timp oarecare așa.

30 Are viața omenească rosturile ei, și dacă nu se mai ducea acum pe la părintele Rafail, ca să-i ceară lămuriri și sfaturi și îndrumări, Rotaru iară și iarăși se gîndea la răposata, care, dorind să pătrundă tainele viitorului, alerga pe la zodiași, pe la vrăjitoare și pe la țigani.

35 îi vorbise Profira despre un fel de vrăjitoare, care, uitîndu-se într-o oglindă fermecată, spunea lucruri în adevăr minunate.

„Del mai știi!? zise el. Te pomenești că...”

Tot la cele spuse de părintele Rafail se gîndea.

40 în starea la care era ajuns nu-l mai speria nici gîndul de a se fi dat cu suflet, cu trup Necuratului și s-a dus la muierea aceea care era încă tînără și-l cunoștea din auzite și știa nenorocirile prin care a trecut.

— Ce vrei să afli? îl întrebă ea.

— N-ai să mă întrebi, răspuse el. Dacă ești în adevăr știutoare, ai să-mi spui care e gândul ce mă frământă și m-a făcut să viu la tine.

5 — Știutoare nu sunt, întâmpină ea. Uitându-mă în oglinda mea, văd numai ceea ce vede orișicine când se uită în ea, dar îmi e câteodată parcă încetul cu încetul mi se lămuresc cele neștiute și pot să spun ceea ce doresc alții să afle. Spune-mi dar spre ce anume are să mi se îndrepteze gândul.

10 — Nul stăruie dînsul. Eu vreau tocmai să văd dacă ești ori nu în stare să mi-o spui tu aceasta. Altfel, nu pun temei pe cele ce-mi vei spune. Fă cum zici: uită-te în oglindă!

15 Ea se uită și iar se uită, se înholbă în cele din urmă pe strămbate, de-ți venea să crezi că e într-aiurea.

— Degeaba! zise în sfîrșit. Nu iese! Uite! nu înțeleg, nu mă pot dumirii nimic nu pot înțelege. Mereu te-apasă parcă gândul că stai singur ca un pustnic, iară eu te văd în casă plină. Te știu prin câte ai trecut, te văd perit de-mi vine să zic că numai puțin o să mai duci, dar în gând mi te arăți parcă cele de pîn-acum puțin au fost și cele mult și grele abia de aici înainte au să urmeze.

25 Rotaru rămase un timp oarecare într-un fel de buimăceală.

îi era parcă părintele Rafail stă la spatele lui și-i șoptește la ureche: „Bine, omule, îi zice. Nu ți-am spus să te ferești de asemenea ispitiri!? Cu ce te-ai ales acum!? De unde poți să te dumirești dacă nu cumva vreunul dintre duhurile necurate și-a bătut prin muiera aceasta joc de tine!?”

30 Și totuși... Multe și felurite sunt slăbiciunile omului ajuns în strămtoare.

35 „Del își zise Rotaru. Peste puțină nu e. Tot ceea ce se poate.”

Avea un fecior primar, iar altul oștean, ba nici fata cea fugită nu era moartă și ar fi putut și ea să-i umple casa. Cîte și mai cîte nu sunt în lumea aceasta cu puțință!?

„Dac-ar fi să fie însă și una ca aceasta, își zise el, în adevăr de multe vînturi o să mai fiu bătut.”

5 Gîndul acesta nu-l înviora, ci mai virtos îl făcea să tînjească și să simtă că e mai greu să mori decît să trăiești.

Primea din cînd în cînd cite-o scrisoare de la fiul său cel din oștire, care i se plîngea de suferințele ce avea să îndure de la cei mai mari decît dînsul. Aceasta parcă-i mai punea sîngele în mișcare,

10 încă mai virtos i se punea în mișcare sîngele cînd primarul îi spunea cum i s-a înăcrit viața pe urma nedreptăților pe care era nevoit să le facă pentru ca să intre în voile celor mari și tari, mai cîte un arendaș, mai cîte-un boier cu trecere, mai slujbașii stăpînirii mereu strămtorate de cei ce taie și spînzură.

15 „Mi-e câteodată, zicea primarul, parcă tot avea dreptate afurisitul acela de italian.”

Clocotea pretutindeni pe înfundate și puteau în fiecare clipă să se petreacă lucruri nemaipomenite, că în timp de cîteva zile să se reverse foc și pîrjol de la un capăt la cellalt al țării.

20 Pe Ia începutul unei martie a și mers vestea că sătenii dau foc la conace, la grînare și la pătule, Ucid arendași hrăpăreți, ba chiar și proprietari și fac pregătiri să ieie în stăpînirea lor pămîntul muncit de dînșii.

25 Acum Rotaru sări în picioare, parcă ar fi fost tot omul zdravăn de odinioară.

30 „Are! — strigă el — are călugărul dreptate: urgia lui Dumnezeu se revarsă asupra celor ce nesocotesc voința răposaiților.”

IV

35 Nu-l mai uită niciodată pe Rotaru cine l-a văzut, ca mine, alergînd pe gîfăite în deal la Săhăstrie, ca să-l ridice pe părintele Rafail și să-l ducă la răscrucile drumurilor, unde se adunase lumea pornită pe jaf, pe pîrjol și omor.

Om înalt și deșirat, numai oase mari învelite în o piele veștedă și zbîrcită, cu fața sperioasă, cu ochii

intrați în fundul capului, cu părul zblrlit, el părea ieșit din mormînt ca să bage spaima în cei slabi de Înger.

Gîndul lui era însă că părintele Rafail e omul care poate și tocmai de aceea și trebuie neapărat să-i lumineze pe cei răzvrătiți și să-i potolească.

— Păzește-ți, omule, treaba, îi zise călugărul. Ceea ce vor ei trebuie să se întîmple și n-are în lumea aceasta nimeni puterea de a-i abate din calea în care sunt porniți. Duhul învrăjbirii și-al asprimii nemiloase a pătruns în sufletele lor, le-a întunecat mințile și le-a umplut inimile de mînie oarbă, încît nu mai aud, nu mai văd, nu mai înțeleg, nu mai sunt în stare să judece. Ceea ce fac ei nu e fapta lor, ci plăsmuirea duhurilor care și i-au făcut unelte.

Atît de adevărate erau aceste, încît zadarnice au rămas și silințele bătrînului călugăr de a-l face pe Rotaru să înțeleagă că nu e nimeni mai puțin decît dînsul om ca să fie ascultat de cei răzvrătiți și de a-l îndupleca să stea frumușel într-un colț și să tacă.

Nu! el a plecat și singur și s-a dus acolo unde minia cea oarbă și de atîta timp înăbușită îi împingea pe oameni să le deie toate valvîrtej. Trebuia să se ducă, era dator s-o facă pentru ca să le arate oamenilor cum nu i-a fost de nici un folos c-a rivnit să stăpînească ceea ce nu i se cuvenea și să-i ajute a deosebi ceea ce e bun pentru dînșii de ceea ce e rău.

Mare îndrăzneală!

Oamenii însă oameni sunt în toate împrejurările.

Cei mai mulți dintre dînșii nu-l mai văzuseră de mult și au rămas cuprinși unii de uimire, iar alții de miloasă înduioșare. Erau, ce-i drept, și iar alții care se uitau la el cu un fel de mulțumire diavolească. Nici acestora nu le venea însă să turbure clipa de tăcere, și toți se uitau la el așteptînd să vadă ce are să le spună și care îi sunt îndemnurile.

Mai vîrtos s-a făcut tăcere cînd el a început să vorbească, rostind cu glasul lui slab vorbele: „Oameni buni!”

Era parcă un apostol rinduit din cer, ce le stă tutu- rora ca vestitor de cele bune față în față.

— Mă vedeți? grăi dînsul. Uitați-vă la mine, ca să mă vedeți bine, și aduceți-vă aminte cum am fost mai înainte. Iată ce am ajuns pentru că am rivnit la stăpînirea unei bucăți de pămînt.

5 — E smintit! zise unul dintre cei mulți. Nu cumva pămîntul acela e de vină că i s-au îmbolnăvit fata și feciorul, apoi au murit, că cealaltă fată i s-a ticăloșit de și-a băgat muma în mormînt!?

— Așa el strigară alții. Vorbește alandala!

10 — Fără îndoială că nu e de vină, întimpină Rotaru, cum nu e de vină nici fulgerul care te-a trăs-nit. De vină ești tu însuși care te-ai dus acolo unde a trăs-nit tocmai în clipa cînd a căzut săgeata.

15 — Ai multă dreptate! strigă unul. Păcatul tău te-a ademenit să te duci acolo.

— De! — adăugă părintele Ilie — omul la toate are să se aștepte și toate are să le ieie așa cum îi vin.

20 — Da, părinte, stăruie Rotaru, toate, și dacă-și face inimă rea, el însuși e de vină, el, cu rivnirile și cu credințele lui, cu gîndurile fie bune, fie rele pe care și le face. Tot așa și voi, urmă el, ați pornit cu mînie asupra celor ce stăpînesc pămîntul, dar în același timp rivniți a vă face și voi înșivă stăpîni asupra pămîntului. Se potrivește oarei?

25 Oamenii se uitară nedumeriți unul la altul.

— Adevărul e că vouă pămîntul vă trebuie, urmă el, nu însă ca să-l stăpîniți, ci ca, muncindu-l, să vă hrăniți din roadele lui.

— Așa el grăiră cîțiva cam cu jumătate de gură.

30 — Fără îndoială așa! stăruie Rotaru. Puțin vă pasă cine stăpînește pămîntul; vorba e să se folosească de el numai cel ce-l muncește.

Oamenii se înviorară.

35 — Să-l stăpînească tot cei ce l-au stăpînit pînă acum, dar să fie datori a da din el fiecăruia dintre noi cit poate să muncească cu spor! strigă unul.

— Să facă apoi cș vrea cu ceea ce-i va mai fi rămî- indl urmă altul.

40 — Plătim omenește, adăugă iar altul, dar șapte piei să nu ni se ia.

— Și să vîndă cine vrea, stăruî Rotarul, dară statul el singur să poată cumpăra.

— Așa e! strigară mulți deodată. Lui îi plătim mai bucuros, căci tot în folosul nostru vine.

— O să dăm cu atît mai puțin bir! adăugară alții.

— Ba mai e și alta, oameni bunii grăi părintele Ilie. Făcînd astfel, azi-mîne ne pomenim cu veneticii de tot felul, care se pripășesc printre noi, iau pămîntul mănós al țării de sub picioarele noastre.

10 — A, bunăoară, ca Rotaru! strigă Marin al Saftei, chiaburul, căruia nu-i veneau la socoteală vorbele lui Rotaru, căci mai cu circiumăria, mai cu cămătăria, mai cu alte metehne adunase în mîinile sale pămînt mai mult decît putea să muncească.

15 Rotaru se uită lung la el.

— Ai, Marine, multă dreptate, îi zise. Vă spusei odinioară că am ajuns la starea tristă în care mă vedeți pentru că am rîvnit la stăpînirea unei bucăți de pămînt, S-a găsit apoi unul care s-a pripit și-a zis că sunt smin-
20 tit pentru că am zis-o aceasta. Uite. nu sunt. Au venit lucrurile așa că nu mai sunt în stare să muncesc pămîntul pe care m-am făcut stăpîn, ci sunt nevoit să pun pe alții să-l muncească în folosul meu, a bunăoară ca Marin al Saftei, ăl de colo. Oameni buni, băgați de
25 seamă! Nu rîvniți la stăpînirea pămîntului, că mulți sunt între voi și mulți pot să ajungă nevolnici, încît ușor are să le fie celor vicleni și cu inima haină, hrăpăreților fără de sațiu o să le fie ușor să se facă ei și numai ei stăpîni pe pămînt, iară voi să rămîneți robi ai ogorului muncit în sudoarea feței voastre.

30 Vorbele acestea au atins pe unii dintre cei adunați acolo, încît oamenii s-au învălmășit deodată parcă i-a apucat un vîrtej ca să-i răsucească volbură. Nu mai puteai să-ți dai seamă care cu care și care pe care, căci
35 erau destul de mulți pe care-i ademenea gîndul foloaselor pe care pot să le tragă dacă gloatele se năpustesc asupra conacurilor de pe moșii, asupra grînarelor și asupra pătulelor și dacă în adevăr împărțirea între țărani a moșiilor se face.

40 Tot s-ar mai fi potolit, poate, oamenii dacă n-ar fi venit în mijlocul lor primarul, care fusese vestit că e

pe drum spre sat o companie de dorobanți și stătuse pînă aci ascuns pînă la sosirea companiei.

Aflînd însă că tatăl său a venit, din păcate, și el acolo și că oamenii s-au îndirjit, și auzind strigătele
5 mulțimii, el nu s-a mai putut stăpîni și a alergat să-i vie bătrînului neputincios într-ajutor.

Ce mai poți să spui despre cele ce au urmat!?

Unii strigau: „Sluga boierilor!”, alții zbieau:
10 „Argatul arendașilor l”, iar alții ziceau: „Zbirul stăpîniriil” și cei ce se socoteau mai tari dedeau năvală, iar cei cuprinși de frică fugeau care încotro, ca să scape. Cei ce-au pus mișcarea la cale și-au pornit-o nu se mai puteau opri în loc, ci trebuiau să meargă înainte și să
15 o ducă mai departe și tot mai departe — iasă cum a ieși.

Gînd a sosit, în sfîrșit, compania de dorobanți și-a înconjurat satul din toate părțile, ca nimeni dintre cei
20 vinovați să nu mai poată scăpa, ardeau cîteva dintre casele mai mari, cum era a Rotarului și a fiului său, primarul, și mai mulți dintre oamenii mai potoliți zăceau întinși la marginea drumului. Primarul era între cei morți, iar tatăl său, Rotaru, tot mai trăia, însă, nenorocitul de el, deși cu capul spart și cu spina
25 oarecum frîntă, încît era o adevărată minune că nu i s-a stins viața.

A urmat apoi prigonirea celor vinovați, tot fără de milă și asta.

Unii au fost bătuți măr, de era să le iasă sufletul, alții au fost puși în fiare, ca să fie duși la judecătoria,
30 iar alții, cei mai haini, au fost împușcați chiar la fața locului, așa, fără de judecată.

Pe Marin al Saftei n-au putut însă să-l prindă. L-au căutat pretutindeni, dar ori scăpase, ori era atît de bine ascuns, încît nu i-au dat de urmă.

35 După două zile l-au găsit însă la marginea stejereișului din deal, spînzurat de craca unui copac.

Văzînd cele ce li s-au întîmplat altora care erau mai puțin vinovați și nemaiavînd nădejde de scăpare, își curmase el însuși firul zilelor de viață.

40 Acolo unde l-au găsit i s-a săpat și groapa, căci e rînduială rămasă din bătrîni ca cei ce s-au omOrlt

înșiși pe sine să-și aibă mormîntul unde au săvîrșit cea mai urgisită din faptele omenești.

Tot rînduială rămasă din bătrîni este ca cel ce trece prin fața unui asemenea mormînt să-și facă de trei ori cruce și să arunce o cracă de spini și mărăcini asupra mormîntului.

Am făcut-o-n cîteva rînduri și eu însumi aceasta, căci dator e fiecare să ție seamă de cele rînduite din bătrîni, și era mare grămada de mărăcini deasupra mormîntului.

10

Mai vîrtos a ajuns Rotaru sa simtă cît de greu e să mori: s-a chinuit timp de cîteva săptămîni în spital, apoi, fără ca să se fi înfiripat bine, a trebuit să facă loc pentru altul și i-au dat drumul să se-ntoarcă acasă.

15

Acasă!

Unde mai era și pentru el acasă?

Casele în care-și petrecuse viața împreună cu ai săi și cu ale sale fuseseră mistuite de foc, iar cele de Ia Săhăstrie erau tot dărăpănite, cum le lăsase italianul cînd a fugit. Apoi, aflîndu-se-n spital, primise vestea că și al doilea fecior, cel din oaste, se prăpădise într-o încăierare cu răsculații.

20

Ce mai făcea el în lumea aceasta!?

Umbla buiguind ca prin tîntunec.

Orîșicum s-ar fi glîndit, nu-i rămînea decît să-și pună căpătliul la Săhăstrie, de unde părintele Rafail plecase încă în timpul răscoalelor.

25

Ii era parcă trebuie neapărat s-o facă aceasta pentru ca să se împlinească cele visate de răposata și să iasă la iveală că a mințit vrăjitoarea cea cu oglinda ferme-cată..

30

Răposata-l visase însă călugăr, om în toată firea, iară el era pocitanie, un fel de sperietoare, mai rău decît ghebos, om frînt din șira spinării și plecat cu fața spre pămînt, încît era nevoit să se razăme într-un băț, ca nu cumva să se răstoarne dîndu-se peste cap.

35

îl văd, parcă, și acum clătîndu-se în mersul lui, hînc la dreapta, hînc la stînga, ca limba clopotului.

Înca mai dărăpănat era sufletește, muncit mereu de îndoieli și strivit de cîința ce se ivea în inima lui cînd îl covîrșea gîndul că n-avea dreptate și că rău era ceea ce a făcut.

5

Cum își petrecea el viața acolo-n deal? cum o ducea de azi pe mine? cum se ajuta, om neputincios, așa singur?

io

„Se va îndura bunul Dumnezeu de nu mă va mai ținea mult — își zicea — că mă va ierta și o voi duce și eu cu chiu, cu vai de azi pînă mîne, mai pe răbdare, mai postînd, cum călugărul atît timp a dus-o.”

Stînd în spital, i-a crescut barba. Și-a lăsat-o acum, ca să i se facă mare, încît semăna a călugăr. Adăpostit o dată în chilia în care îmbătrînise părintele Rafail, se purta întru toate ca orișicare om ce-și așteaptă în fiecare zi clipa morții.

15

Îi venea, cu toate acestea, cîteodată să se întrebe: „Nu cumva tot aveau dreptate cei ce ziceau că sunt nebuni?”

20

Diminețile, în revărsatul zorilor de zi, mai înainte de a se fi sculat altă lume, se cobora la cel mai apropiat dintre puțurile din sat, ca să-și aducă un ulcior de apă. Era cam sălcie apa aceea, dar destul de bună pentru unii ca dînsul.

25

În urmă se urca în pădure și aduna vreascuri, ca să-și facă foc pentru mămăligă, pentru fertul fasolei ori pentru un borș de corcoduși.

30

Erau însă multe și zilele în care mi băga nimic în gura lui.

Cînd era adecă nevoit a se coborî în sat și peste zi, ca să-și cumpere sare, mălai, ceapă, usturoi ori o pînișoară, oamenii pe care-i întîlnea se făceau ca nu-l văd și se uitau în altă parte, iar eopiii, vîzîndu-l cum se clatină, hînc la dreapta, hînc la stînga, fugeau și se ascundeau parcă le-ar fi ieșit Ucigă-l-Toaca în cale. El dar se lipsea mai bucuros de hrană decît să iasă-n sat și să dea ochi cu oamenii.

35

Trăia urgisit de toți și singur în lume, parc-ar fi căzut din cer.

40

Țarinele din luncă îi rămăseseră părăginite, dar livedea de la deal și pometul de la Săhăstrie erau pline de rod frumos, care pe ici, pe colo începuse a se pîrgui. Nu-l ierta însă firea pe Rotaru să caute pe cineva ca să i le vindă, nici mai ales să treacă de-a lungul satului pînă la livede ca să vadă ce-i și cum.

Peste cîtva timp era și iarba de coasă, și dacă o mai lăsa, se răSCOcea și făcea paie în loc de fîn. Trebuia s-o vindă cuiva, ca s-o cosească.

Ar fi putut să se ducă, ce-i drept, cu oarecare înconjur, pe din sus de sat, pe la marginea pădurii. Luînd însă drumul acesta, trebuia să treacă pe la mormîntul lui Marin al Saftei, iar aceasta nu era în stare s-o facă. Mai bucuros o lăsa iarba aceea să se usuce în picioare.

„Ia-mă, Doamne! — se tînguia — scapă-mă, iartă-mă I”

Semne de scăpare nu se prea iveau însă.

Slăbise, nu-i vorba, de se făcuse stafidă, dar pofta de mîncare îl supăra azi mai rău decît ieri, noaptea dormea ca în timpul tinerețelor sale după zilele petrecute în muncă întinsă și ziua întregă era mereu neastîmpărat și pornit a face mai una, mai alta, ca omul îndreptat cu gîndul spre cele viitoare. Trebuia să aibă în cele din urmă și destulă vlagă spre a se duce la livede, fie prin sat, fie pe la mormîntul lui Marin.

Se așteptase c-o să vie pe la el vreunul dintre cei ce au nevoie de fîn, dar nu venea nimeni. Zilele treceau una după alta și nu se încumeta nimeni să stea de vorbă cu Rotaru, de la care în gîndul celor mai mulți porniseră toate nenorocirile revărsate asupra satului.

Aceasta-l mîhnea pe Rotaru cel schilod de nu mai vedea decît negru-n fața ochilor lui.

Le spui acestea cu vorbe care ies ușor din gura omului, dar ai Bă-ți închipuiești ca în aievea ce se petrece în sufletul celui ce luni de zile de-a rîndul numai pe ici, pe colo ajunge să schimbe cîte-o vorbă cu alții, se știe grăit de rău și urgisit de toată lumea și mereu e nevoit să se întrebe dacă nu cumva dreptatea e pe partea celor mulți, care-l osîndesc.

Era toamnă, lungi fișii de păienjenis fluturau prin văzduh și prunele brumării începuseră a se coace, ba

soiurile mai pîrgave fără îndoială se și scuturau în bătaia vîntului și putrezeau căzute prin iarba acum răSCOaptă.

5 Trebuia neapărat să se ducă, și el parcă nu mai înțelegea de ce adecă să-i fie greu a trece prin fața mormîntului. De vii să te ferești, dar morții sunt nevinovați. Marin, dacă e vorba, s-a căit, ba a și ispășit de bunăvoie și a intrat oarecum în rîndul sfinților.

10 El plecă dar; abia plecat, se opri, stete puțin pe gînduri, apoi se întoarse.

15 În drum, sub coaste, la marginea despre pădure a satului, se afla un șipot cu apă foarte bună. Știa Rotaru de cîtva timp ce va să zică mulțumirea de a-ți potoli foamea cînd ești flămînd. Cu atît mai vîrtos știa cît de mare e plăcerea de a bea o apă bună cînd ți-e sete. Și-a luat deci ulciorul pentru ca la întoarcere să și-l aducă plin.

20 S-a dus apoi, ca totdeauna, hînc la dreapta și hînc la stînga, în dreapta bățul pe care se răzema, iar în stînga ulciorul.

Deși gol, pentru un om ca dînsul ulciorul era destul de greu ca el să fie nevoit a face din cînd în cînd cîte un mic popas. Mai răsufli și-și mai odihnea brațul cel obosit.

25 Opritu-s-a și la mormîntul lui Marin al Saftei, deasupra căruia grămada de mărăcini era mare, și-a aruncat și el acolo o cracă de porumbele plină de spini lungi și ascuțiți, apoi s-a uitat la mormînt lung și cuprins la început de înduioșare, iar în urmă de căință.

30 Funia de care se spînzurase Marin atîrna și acum de cracă, așa cum o tăiaseră cei ce l-au îngropat.

35 „De! își zise Rotaru cu glasul cam înăbușit de năvala sîngeiului său subțiat. Del... Eu ce să zic, ce să gîndesc, ce să cred? Cine adecă ar putea să spună cu toată hotărîrea că n-avea omul acela dreptate, că ceea ce voia dînsul nu era mai bine decît ceea ce ziceam eu, că el nu jertfă a bunei sale porniri a fost!? Marine, Marine! Ție ți-a dat Dumnezeu putere ca să te scapi, iar eu multe am suferit, prin grele suferințe trec, și 40 numai Dumnezeu mai știe cîte mai am să pat drept răsplată a faptei mele!”

Cu înzecită putere se reivi în sufletul lui pornirea împotriva părintelui Rafail, și iar era în stare să-l apuce de piept și să-l izbească cu capul de toate zidurile.

„El m-a ispitit, el m-a momit, el mi-a împuiat capul cu fel de fel de gânduri rele și cu închipuiri amăgitoare, urmă Rotaru. Fără de el aș fi rămas și eu om ca toți oamenii și nu m-aș fi pus în vrajbă cu lumea în mijlocul căreia trăiesc!”

Nu mai era în stare să steie și s-ar fi dus în fuga mare dacă puterile l-ar fi iertat să alerge.

Mai bine ar fi fost însă pentru el dacă nici pe tirite n-ar fi fost în stare să răzbească pînă la livede.

Ge-au avut adecă să-i vadă ochii I?

Iarba din livede era bătucită la pămînt, călcată în picioare de vitele sătenilor și de copiii care dăduseră năvală asupra poamelor încă necoapte și rupseseră pe ici, pe colo crăcile, ca să ciugulească de pe ele în draga lor voie ceea ce le plăcea. Era mare jale să stai și să vezi jaful și risipa făcută în averea rămasa fără de stăpîn.

„Cine m-a pus să viu aici!? se vaită el. Nu era oare mai bine ca ochii mei să nu vadă așa ceva? Eu sunt omul care și-a pus în joc viața și și-a pierdut sănătatea stăruind ca un smintit ca nimeni să nu rîvnească a se face stăpîn pe pămînt!”

Și iar se simțea nenorocit, pentru că nu poate să se îndepărteze în fuga mare.

Trecînd la întoarcere iar pe la mormîntul lui Marin, el n-a mai pus mîna pe craca cu spini ca s-o arunce în grămadă. Îi venea să cadă în genunchi, ca să ceară iertare celui mort de bunăvoie și sa se îmbărbăteze a face și el tot așa.

„Ge rost mai are adecă viața mea!? își zicea. De ce am să mai îndur eu suferințe și iar suferințe? Cui îi sunt de vreun folos și cine ce pierde dacă la noapte mă îmbărbătez să fac și eu acolo în mijlocul surpăturilor de la Săhăstrie ceea ce el a făcut aici!?”

Ulciorul, care era greu mai înainte de a-l fi umplut, îl trăgea acum spre pămînt. El îl trecu din mina stînga în cea dreaptă, gata de a-l ridica deasupra capului,

ca să-l izbească de pămînt și să-l facă hîrburi-hfrburele, cioburi mărunte.

Ce-i mai trebuia apă bună lui, care nu mai avea de ce să trăiască!?... Smintit trebuia să fie ca să mai poarte sarcini pentru el grele.

5

Și acum însă tot sub stăpînirea călugărului se afla.

Era parcă părintele Rafail; i se oprise în față și-i făcea semn să se astîmpere.

„Mai domoli îi zicea. Gîndește-te bine dacă nu cumva după moarte ai să dai socoteală și despre felul în care ai trecut în lumea cea de apoi. Te pomenești că suferințele de acolo o să fie și mai multe, și mai îndelungate, și mai grele decît cele de aici. Aceasta eu n-o știu, dar n-o știi nici tu, și tot e mai cuminte s-o crezi decît să te căiești în urmă de a te fi avîntat.”

15

— Aș! — strigă Rotaru — vorbe, numai vorbe! Cel ce-a murit o dată e mort pe vecie și i s-au sfîrșit toate.

El însă nici aceasta nu putea s-o știe, și sufletul tot i se mai zbătea chinuit de îndoieli care-l făceau să ducă și așa pe gîfiite ulciorul mai departe.

20

Mai era apoi și prin amurg și trebuia să-și caute de drum, ca să nu-l prindă noaptea prin acele locuri pustii.

Trecînd, așa cum mergea, prin fața unei case dărăpănate de te miri cum mai poate să se adăpostească cineva în ea, el se opri ca să mai răsufle, puind ulciorul jos.

25

în porțița casei stătea un băiețaș de vreo 8—9 ani, subțirel și șubred, desculț și îmbrăcat sărăcăcios, cu fața prelungă, cu buzele subțiri și cu bărbia cam ascuțită, cu deosebire frumos. Mai ales ochii rotunzi și mari cu care se uita la trecătorul slab și schilod erau de nu îndrăzneai să te uiți în ei, încît Rotaru stătea într-un fel de aiureală.

30

Cînd acesta se plecă ca să ridice ulciorul, băiețașul porni cu sfială spre dînsul.

— Moșule — îi zise oarecum pe milogite — să-mi dai mie ulciorul, că-l duc eu.

35

Rotaru rămase cuprins de zăpăceala uimirii și se uită la el lung și măsurindu-l din creștet pînă în călcîie.

40

Auzi d-ta, copil care-l roagă să-i deie sarcina ce duceai...

— Dar de ce adevă să ți-1 dau? Întrebă el.

— Pentru că d-ta ești bătrîn și schilod, îi răspunse băiatul, și eu îl duc mai ușor, cum aduc în fiecare zi de la șipot ulciorul pentru noi.

Grăindu-le acestea, el luă de jos ulciorul și plecă cu el înainte.

10 Rotaru, încă mai zăpăcit, n-ar fi îndrăznit, Doamne ferește, să mai zică vreo vorbă. Ar fi vrut să-l pipăie, ca să se încredințeze că e copil adevărat, pui de om în carne și oase.

VI

15 Nu s-a dezmeticit Rotaru nici pina acasă, și intrînd pe poarta de sub clopotnița Săhăstriei, era atît de aiurit, încît a luat ulciorul de la băiețaș fără casă-i fi mulțumit măcar.

„Ar trebui, poate, să-i dau ceva, și-a zis, să-l cinstesc.”

20 A dat însă peste puțin din cap.

Una ca aceasta nu-i era iertat sa facă.

Se uită la băiat cu sfială, numai cu coada ochiului.

25 Nu! Era învederat că unul care are asemenea căutătură toate din cel mai bun și mai curat îndemn le face: l-ar fi jignit, l-ar fi umilit, l-ar fi înjosit, i-ar fi făcut o mare nedreptate dac-ar fi făcut încercarea de a-i da vreo răsplată.

30 Așa i se părea lui Rotaru, și era pentru dînsul o mare mîngiere sufletească ca așa să-și gîndeasca lucrurile, dar îi venea iar să se îndoiască și să se întrebe dacă nu cumva e la mijloc numai o vedenie amăgitoare.

„Auzi d-ta, lucru căzut ca trăsnetul din senin! își zise. Cine mi l-a scos în calei?”

35 I se schimbuse deodată întregul fel de a vedea lumea și de a se simți în mijlocul ei, și băieții care îi călcaseră în picioare iarba din livede și-i rupsera crăcile pline de poame nu i se mai păreau nici ei tot

atît de rai ca mai înainte. Nu erau stăpîniți de porniri dușmănoase, ci neastîmpărați și ademeniți de fireasca lor poftă de a se sătura mîncînd poame dulci și răcoritoare.

„Del... Ce să le faci dracilor de copii!? Parcă n-a fost și fiecare dintre noi ca ei!”

Vinovat în asemenea împrejurări nu e în adevăr decît cel ce nu-și păzește avutul cum se cuvine.

10 „Hml zise iar. La urma urmelor rău se face omul in luptă cu nevoile vieții și cu răutatea oamenilor stricați l”

15 Plouase undeva mai la munte, și acum o adiere lină aducea dintr-acolo aer curat și răcoros, iar norii din ce în ce mai răriți se goneau peste cer, acoperind din cînd în cînd luna aproape plină, a căreia lumină ieșea după înnoptate din ce în ce mai vie la iveală. În toate părțile cîntau greierii, într-un copac țîrăia o chicioară, prin văzduh fluturau liliecii, pe ici, pe colo răsuna printre toate țipetele cucuveicii ori bocetul huhurezului; Rotaru însă, perdut în gînduri posomorigite, nu vedea și nu auzea nimic. •

25 Făcînd un drum pentru el neobicinuit de obositor, el simțea nevoie de odihnă și-i mai era și sete. S-a așezat deci pe una din treptele scării de la intrare, puind ulciorul lingă sine. Se răsfața respirînd aerul proaspăt, bea din cînd în cînd din apa cea bună și se simțea bine uitîndu-se cum luna se pierde în dosul norilor și iese iar în cîmpul senin al tăriei cerești. Ce n-ar fidat dacă ar mai fi avut și-un pește sărat fript pe jăratec, ca să muște pe ici, pe colo din el cîte-o bucățică!

30 ^,Dei — își zise Într-un tîrziu, căutînd răspuns la întrebarea dacă mai urmează ori nu ceva și după moarte — mai știu și eu!? Cine știe!? N-o știa nici Marin. Nimeni aceasta nu e în stare să ni-o spună.”

35 Acum, cînd lumea Lui Dumnezeu i se părea oarecum încîntătoare, lucru firesc și astfel și neîndoios era ca el, care atît de multe suferise, suferea și mai avea să sufere, să-și dea silința de a se încredința pe sine însuși că cu cît mai multe suferi acum, cu atît mai ferit de suferințe o să fii npoi.

Aducindu-și aminte de cele văzute și de cele gândite când se ducea spre livede și când se întorcea de acolo, el își înfățișa ca în aievea mai livedea cu iarba călcată în picioare și cu crăcile rupte, mai băiatul cel

5 cu ochii rotunji și mari, mai pe Marin al Saftei și iar pe el spânzurat de funia pe care o văzuse atârnată de craca copacului. Era, ca toți cei morți în spânzurătoare, cu capul plecat spre piept, dar nu strîmbîndu-se, nici cu limba ieșită din gură ca la alții, ci oarecum

10 zîmbind ca omul care le ia toate în bătaie de joc.

„Va fi știut el de cel își zise Rotaru¹. Poate că era mai bine așa!” adăugă peste puțin, gîndindu-se cu ochii plini de lacrimi la starea în care se afla rămas așa, singur în lume.

15 Era tîrziu de tot și n-ar fi putut nici el să spună cînd anume și cum s-a sculat de pe treapta cea de piatra și s-a dus să treacă de la visătorie la adevăratul vis.

Ziua următoare, cînd s-a deșteptat din somn, știa numai că l-a văzut și iar l-a văzut, mereu l-a văzut pe

20 Marin în vis, dar nu mort, nici spânzurat de craca copacului, ci cum' îl știa de mai înainte.

Multe i se arată omului zbuciumat în vis.

îi era adică lui Rotaru parcă se întorcea cu ulciorul plin de la șipot și l-a întîlnit în drum nu pe băiețașul

25 cel cu ochii rotunji și mari, ci pe Marin, care l-a oprit și l-a rugat cu multă umilință să-i deie și lui apă, ca să-și astîmpere setea. I-a și dat, iar Marin a băut, mereu a băut, pînă ce n-a deșertat ulciorul.

Ge vis! ce vis!

30 Dacă i l-ar fi spus cineva, nu ar fi crezut; în adevăr însă așa a visat el-însuși.

îi spusese adeseori răposata și mai aflase și de la alții că cer cîteodată morții de pomană, mai pîine, mai alte de ale mîncării, mai îmbrăcăminte, mai

35 luminări, și n-au repaus, ci mereu ți se ivesc în vis cîtă vreme nu dai ceea ce au cerut. Răposata dedea și ea mai una, mai alta de pomană, ca să-i împace pe morți. Marin al Saftei fără doar și poate cerea șt el apă de pomană.

¹ în text: *Va și știut el de cel! — îi zise Rotaru,*

„Și — dete Rotaru cu socoteală — nici că se poate lucru mai lămurit decît ca de la mine să ceară, mai ales de la mine, tocmai de la mine, ca să ne iertăm eu pe el și el pe mine.”

5 Nu se' poate, în adevăr, mai mare binefacere decît să trimiți în fiecare zi unei bafcebătrîne ori unui moșneag neputincios un ulcior din apa cea bună din care a băut el șezînd pe scară. Bea baba ori moșneagul rugîndu-se lui Dumnezeu și ușurează sufletul răposatului.

10 Lucrul acesta era atît de învederat, încît nu mai încăpea nici o îndoială că cel mai curat adevăr l-a grăit părintele Rafail și că mai e ceva și după moarte, ba mai ales după moarte urmează cele adevărate. Dacă n-ar fi fost așa, el n-ar fi putut să-l viseze pe Marin cerînd apă și deșertînd ulciorul pînă în fund.

15 Vedea în fața sa pe Oana lui Bondoc, baba cea sfrejită, pe care încă din timpul tinerețelor sale tot femeie bătrînă o știa. Cît de mult s-ar bucura dînsa dacă ar putea să bea în fiecare zi apă bună și proaspătă!?

20 Abia acum se dumirea el cum au venit lucrurile de i-a ieșit în cale băiatul acela, care, după toate semnele, era anume rînduit să ducă în fiecare zi apa de pomană la Oana lui Bondoc.

25 Așa trebuia să fie, căci altfel nu i-ar fi trecut Oana lui Bondoc prin gînd. Toate se potriveau de minune în mintea lui, și el s-ar fi simțit nemîngîiat dacă cineva și-ar fi dat silința de a-l încredința că numai el și le închipuiește așa.

30 „Ei! și ce-am pierdut dacă ar fi ca așa să fie!” își zise, și dacă s-ar fi aflat din întîmplare în fața părintelui Rafail, n-ar fi sărit să-l apuce de piept, ci i-ar fi sărutat mîna și ar fi cerut iertare.

35 Rămînea numai să se ducă să-l caute pe băiatul cu ochii rotunji și mari și să se înțeleagă cu el cînd și cum are să ducă apa de pomană.

Nu știa, ce-i drept, cum îl cheamă pe băiat și al cui copil este, era însă destul să se ducă la casa cea dărăpănată, în fața căreia a dat peste el, ca să-și găsească

40 Urma.

S-a și dus, dară amarnic s-a căit apoi de a-l fi căutat. Negăsindu-l adevărat tot în fața casei de la marginea

despre deal a satului, ca rîndul trecut, el s-a mai apropiat de o fată mare care ședea pe prispă, lucrînd la gherghef. Doi cîni s-au repezit însă la el, ca să-l înhațe și să-l sfișie în bucăți, iară fata, în loc de a sări să alunge cîinii, a aruncat ghergheful și a fugit cuprinsă de spaimă în **casai** în același timp se iviră în fereastra despre cîmp a casei mai multe capete, nu ieși însă nimeni să-l apere de cîni.

10 Văzindu-le aceste, Rotaru se opri parcă i s-ar fi surpat în cap casa, apoi începu să se dea pas cu pas înapoi și să se apere, ca vai de el, cu bățul. Dacă ar fi fost casa împrejmuțată, ar fi închis, ieșind din curte, porțița, dară casa era vraște și cîinii s-au luat pînă la mare depărtare după el.

15 „Căpiatul! smintitul! nebunule! își zise el, rasuflînd din greu după ce cîinii se opriră. Asta e lumea cea adevărată!”

20 Era incredințat că băiatul nu-i acasă, căci el fără îndoială ar fi sărit să-l apere. Chiar și dacă l-ar fi găsit însă, acum n-ar fi stat de vorbă cu el: i se reivise în suflet toată amărăciunea, și toate cele bune i se păreau numai plănuiri ale sufletului său înșelat de mîngiere. Sosit deci acasă, el s-a trîntit pe un scaun, zicînd ca odinioară Profira: „Ia-mă, Doamne, că nu mai am nici un rost între oamenii cărora le sunt urgisit!”

25 îi era parcă un timp oarecare cerul fusese senin și soarele-și revărsa lumina înviorătoare asupra lumii, iar acum s-a lăsat deodată o ceață deasă, în care se pierde lumina și se posomorăsc toate sufletele.

30 Și totuși...

Cum rămînea cu băiatul acela!? cu băiatul cum rămînea!?

Pe el atît de ușor nu putea să-l uite!

Iar se afla, parcă, în fața părintelui Rafail.

35 „Omule — îi zicea bătrînul călugăr — vino-ți în fire! Nu vezi tu că duhurile cele bune s-au încăierat în luptă crîncenă cu cele rele și cînd unele, cînd altele ies deasupra!?”

40 „Ce duhuri!? strigă Rotaru, sărînd în picioare. Or fi pe ici, pe colo copii nevinovați și buni, dar duhul răutății e puternic și e destul și el singur ca, trecînd

din om în ora, să scoată din fire o lume întreagă, încît să-i vezi pe oameni zbatîndu-se ca niște turbați, alergînd în goană mare de ici pînă colo, scoțîndu-și cu ghearele unii altora ochii, schilodindu-se și omorîndu-se între dînșii mai rău decît fiarele sălbatice.”

5 Nu se îndura că băiatul, dac-ar fi fost acasă, ar fi sărit să-l apere de cîni, dar băiatul era el singur față cu toți ceilalți din casă, care n-au sărit, ba peste un an, doi n-o să mai sară nici el.

10 Smintit e cel ce pune temei pe bunele îndemnuri ale omului.

Mai pe înserate dar, cînd s-a pomenit cu băiatul, care a venit să-l întrebe cu ce gînd a trecut pe la casa cea dărăpănată, el a stat posomorit și-a rostit morocănos vorbele:

15 — Ce te privește!? Am umblat după prostii!

A fost însă destul să se uite pe o clipă în ochii aceia rotunzi și mari pentru ca să-i treacă mîhnirea.

20 Era peste putință să nu fie în fața unor asemenea ochi cu inima deschisă.

— Fiindcă apa de la șipot e atît de bună, urmă el, și fiindcă ziceai că aduci în fiecare zi ulciorul cu apă de șipot, îmi venise gîndul să te pun să-i duci Oanei lui Bondoc apă de pomană pentru odihna sufletească a lui Marin cel ce s-a spînzurat. După cele ce-am pățit, însă, mi-e teamă că de la unul ca mine nici pomană nu vrea nimeni să primească.

— Asta nu se poate! răspunse băiatul sfătos. Pomana se dă pentru ușurarea sufletească a celor morți, și cel ce nu dă, precum și mai ales cel ce nu primește pomană e în slujba Necuratului, care nu vrea să se ușureze sufletele.

Rotaru rămase cu ochii pierduți în vînt.

35 Neapărat trebuia să dea apă de pomană pentru ușurarea sufletească a lui Marin.

Dar... El se uită lung în fața băiatului.

Mult ținea să afle al cui e băiatul acesta.

— Tu primești, se înțelege, îl întrebă, ca să te plătesc pentru osteneala de a fi dus apa?

40 — Mai ales, răspunse băiatul. Altfel ar fi că eu dau pomana.

— Și cât am să-ți dau pe lună ca să duci în fiecare zi apă?

— Nu merge pe tîrguite, grăi băiatul, dai cât te iartă inima, căci pentru mort dai.

Rotaru iar se uită lung la el.

— Dar tu de unde Ie știi toate atît de bine? îl întrebă.

— De la baba, bunica mea, care știe multe! răspunse băiatul.

10 — Ce babă? întrebă iar Rotaru. Al cui copil esti tu?

— A lui Toader Smîntîină, răspunse băiatul. Toader cel schiop, care a fost împușcat astă-primăvară.

Rotaru rămase iar cu ochii în vînt.

15 — Și pe tine cum te cheamă? întrebă iar.

— Luca! răspunse băiatul.

Luca, băiatul lui Toader. îl știa pe Toader. Cum să nu-l știe!? Foarte bine-l știa. Al lui era adică băiatul acesta. Asemenea băiat avea și tot a fost împușcat. Oh! înțelegea acum de ce a fugit fata cea cu ghergheful cînd l-a văzut pe el și de ce din casa cea dărăpănată n-a ieșit nimeni să-l apere de cîni.

Nu înțelegea însă de ce băiatul a venit cu toate aceste pe la dînsul.

25 Se petrec în lumea aceasta atît de multe lucruri pe care omul nu e în stare să le înțeleagă, ci și le tilcuiește potrivit cu starea sa sufletească.

VII

30 Bunica lui Luca, femeie mai în vîrstă, dar babă mai mult tînără decît bătrînă și încă tot sprintenă, strîmbă din nas, dete din umeri și tăcu un timp oarecare din gură cînd află de la nepotul ei că Rotaru vrea să-i trimită babei Oanei apă de pomană pentru odihna sufletească a lui Marin.

35 — Tocmai pentru Marini? grăi apoi. Ce să mai zici, sorol? Tot nu e atît de lepădat de toți sfinții, cum îl socotește lumea.

O supăra acum gîndul că n-a ieșit nimeni să-l apere pe nenorocitul acela de cîni.

încă mai supărată era Ana, muma lui Luca, femeie tînără, care ușor putea să alege.

5 Rău de tot era însă supărată Măriuța, care, fată mare și zdravănă, a aruncat ghergheful și a fugit de s-a ascuns.

— Apoi, se dezvinovăți ea, de unde puteam eu sa știu că greșesc oamenii cînd spun că stă. în slujba 10 Necuratului? îl vedeam așa schilod și ziceam c-o fi ceva la mijloc, căci așa, fără de nici un rost, nu-l însemnează Dumnezeu pe om. Cînd îi pune semnul, le zice tuturor: „Fugiți de el! ferțiți-vă de orișice atingere cu dînsul!”

15 Ana-și iubea fata și ținea să-i dea dreptate.

— Așa e! stăruie dînsa. Ba te întrebi: de unde știi că greșesc oamenii? Noi știm că i-au murit o fată și trei feciori, ba chiar *și soția, și nici o pomană, nici un parastas, nici o pomenire în biserică, nici o lumînare aprinsă. Cum ai putea să nu-l socotești lepădat de morții lui!?

Dacă ținea însă mama să ție cu fata ei, ținea și baba să-l apere pe moș.

25 — Lasă-l, săracul, grăi dînsa, că au venit toate prea repede una după alta, de l-au zăpăcit și l-au scos din ale lui. Mai ales de cînd a murit Profira și-a rămas stingher, umblă buimac de ici pină colo de nu mai știe ce să facă și încotro s-o apuce. Rău e de femeia rămasă fără de bărbat, dar mai rău e de bărbatul rămas 30 fără de femeie, căci casa lui nu mai e casă, masa lui nu mai e masă, viața lui nu mai are nici un rost.

Așa zicea bunica lui Luca și după două-trei zile tot așa ziceau și celelalte babe din sat, căci toate babele sunt încredințate că dacă n-ar fi fost ele ceea ce au fost în vremea lor, toate în lumea aceasta s-ar fi dat de mult cu fundul în sus.

35 Dacă ar fi ieșit acum în sat, Rotarul ar fi văzut că sunt și oameni și mai ales femei care nu se uită în altă parte cînd îl întîlnesc, ba chiar și copii care nu fug de el, ca să se ascundă. El însă stătea închis acolo sus la 40 Săhăstrie, deși singurătatea începuse a-l supăra.

De cînd schimbase cîteva vorbe cu Luca, prinsese un fel de slăbiciune pentru el, începuse a i se urî de singurătate și era din ce în ce mai doritor de a-l întreba cîte ceva.

Mai era apoi și alta.

„De ce adecă, își zicea, numai apă de pomană pentru baba Oana și nu și cîte un ulcior pentru minei?”

10 Avea, dacă e vorba, cu ce să-l răsplătească pe băiat, căci erau poame în grădina de la Săhăstrie și mai rămăseseră destule și în livele. N-avea decît să le pună sub pază bună.

15 Gîndul de a se duce iar să-l caute pe Luca nu mai putea însă să-i vină. îi era destul ceea ce pățise. N-avea decît să ieie ulciorul și să se ducă cu el la șipot. Dacă-avea parte să-l vadă pe Luca, i se împlinea gîndul, iar dacă nu, își aducea el însuși ulciorul pînă acasă. O dată tot se nimerea să-l vadă băiatul.

20 A plecat deci cu ulciorul, și nici la ducere, nici la întoarcere nu i-a ieșit Luca în cale. S-a pomenit însă că la întoarcere se ia după el Măriuța, aceeași fată care-și aruncase ghergheful și fugise de el să se ascundă.

25 Nu mirat, nici uimit, ci cuprins era de spaimă cînd ea s-a oprit în fața lui și l-a rugat să-i dea ulciorul. O mai văzuse, și chiar dacă n-ar mai fi văzut-o, îi era destul să se uite la ea pentru ca să știe că-i este soră lui Luca, aceeași fată mare care fugise din fața lui, ca să se ascundă.

Ei nu putea să-i dea ulciorul.

30 — Nu se poate, zise scuturînd cu îndărătnicie din cap.

—• Trebuie! stăruî dinsa, de tot muiată. Așa mi-a poruncit bunica.

Bunica — baba despre care-i vorbise Luca: „asta-l muia și pe el.

35 — Dar băiatul unde e? întrebă mai domol.

— Luca? e dus cu vaca la pășune, răspunse ea.

— Vaca cui? întrebă iar dînsul.

40 — Nu e vacă! îl dumiri ea, ci văcuța. Am o soră mai mică decît Luca și un frățior mai mic decît ea și le trebuie lapte să se hrănească.

Rotaru așeză ulciorul jos lingă sine și începu să se scarpine în dosul urechii, ca omul care ar vrea să facă ceva și nu știe cum s-o pornească.

5 — Și unde-o paște? întrebă dar peste cîtva timp. — De-a lungul drumului de țară, răspunse ea, cînd din sus, cînd din jos de sat.

— Dar voi țarini nu aveți?

10 — Avem acolea două-trei pogoane, dar cine să le mai muncească după ce s-a prăpădit tata, Dumnezeu să-l ierte!?

— Și din ce trăiți?

— Uite-așa, răspunse fata, cum dă Dumnezeu. Rotaru se uită lung la ea.

15 „Tot ca mine, zise în gîndul lui; are pămînt pe care nu e în stare să-l muncească, dar nu e singură, ci văduvă cu patru copii. Ce faci cu văduvele care au casa plină de copii și nu sunt în stare să muncească? Ce faci? întreb eu, care mi-am pus capul stăruind că de pămînt să se folosească numai cel ce e în stare să-l muncească!”

20 Era în stare să se ducă la baba aceea ca să-i spună că băiatul n-are să mai ducă văcuța la marginea drumului, ci jos în livele, iar în schimb pentru iarba păscută să păzească și pomii, ici meri, colo peri și peste tot fel de fel de pruni.

25 Nu însă! De unde știa el dacă nu se pomeneste că baba-I ia în bătaie de joc?

— Ei! — zise — dacă ți-a poruncit baba, ia ulciorul și adă-mi-l.

30 El plecă înainte și fata după el.

— Bine — grăi peste cîtva timp — dacă băiatul paște vaca pe marginea drumului, cînd îi duce babei Oanei apa?

35 — Mai înainte de a scoate vaca, se duce la șipot și aduce ulciorul plin, răspunse Măriuța, apoi trece, ducînd vaca, pe la baba Oana.

— Care va să zică el n-ar putea să-mi aducă, dac-ar fi să vreau, și mie apă?

Măriuța tăcu un timp oarecare.

40 — Dac-ar fi să vrei, ți-aș aduce și eul grăi apoi, rostind vorbele cam cu anevoie.

Rotaru se opri și se întoarse, ca să se uite mai cu dinadins la ea.

Nu erau ochii ei tot atît de rotunji și de mari ca ai lui Luca, dar în zîmbetul ei de fată mare se dedea pe față ceva ce nu-l ierta sa zică „nu”.

Și nici că avea de ce să nu zică „da”.

Osteneala ei trebuiaj ce-i drept, s-o răsplătească cu mai mult, dar atît tot avea de unde să scoată, deși nu-i mai rămăsese nimic din cele ce avuse-n casa mistuită de foc.

El se întoarse și-și urmă drumul, mergînd însă mai departe își aduse aminte de cei cîțiva datornici pe care-i avea printre săteni și începu să-și facă muștrări pentru că n-a avut convenita purtare de grijă pentru livedea din vale și pentru pometul de la Săhăstrie. Da, omul are să-și păzească în toate împrejurările avutul, căci e o adevărată mulțumire să știi că ai, fie chiar și pentru alții.

Măriuța a mers după el pînă în iatacul lui, unde mai erau cîteva vechituri rămase de la părintele Rafail, un pat de scînduri cu o saltea de paie pe el, o mescioară veche, o laiță, o poliță cu trei cărți, un cuier gol. Peste saltea era întinsă, drept cearceaf, o rogojină, iar la căpătiul patului se afla, drept perină, un sac cu iarbă uscată. Pătura cu care se acoperea bătrînul era aruncată grămadă Ungă perete. Cele două ferestri nu fuseseră spălate Dumnezeu știe de cînd, pe pereți se îngălbenise varul, iar prin colțuri era plin de păienjenis și pe jos se adunase praf și gunoi peste gunoi și praf.

Măriuța aruncă o căutătură împrejurul ei, le văzu toate dintr-o singură ochire și începu să rîdă; în clipa următoare fața i se întunecă.

— Și aici stai d-ta așa singur, singurel!? întrebă ea.

— Ei și? întimpină el.

— Mie mi-ar fi urît, mărturisi ea. M-aș teme că mi se întîmplă ceva și mor fără de luminare.

Iată un lucru lansare el nu se gîndise niciodată, deși încă din timpul copilăriei sale i se spusese mereu că nu i se poate întîmplă omului mai mare nenorocire decît să moară fără de luminare, să nu-i fie în clipa

morții la căpătii nimeni care-i închide ochii și-i aprinde-o luminare de ceară.

— Ei, zise iar, și ce-o să iasă de acolo l?

Ochii Măriuței se opriră asupra tavanului.

— Da! — grăi — dar aici nu plouă, precum se vede.

— La voi plouă? întrebă dînsul.

— Numai cînd plouă și afară, răspunse ea, mai ales dacă mai și bate vîntul. Cînd afară plouă puțin, picură numai, dar ne tragem prin colțuri, și după ce s-a oprit ploaia, se face iar bine și frumos.

Ea așeză ulciorul jos lingă perete, apoi, femeie ca toate femeile, ca să facă ceva în strîmtoarea ei, se duse la pat și începu să-l aștearnă.

— Auzi comedie! — zise rîzînd iar — sac umplut cu fin!

Ea scutură sacul parcă ar fi fost perină cu puf, îl puse la căpătii, trase cu palma peste rogojină, ca să curețe ce-o fi fost pe ea, iar după aceea luă pătura și-o duse de-o scutură, ca s-o întindă mai curată peste rogojină și sac.

— îmi dai voie să mai și mătur puțin, că s-a strîns prea mult gunoi? întrebă apoi.

— Cum, păcatele mele, să mături dacă mătură nu-i? răspunse el, strîmbîndu-se busumflat.

Ea alergă iute afară și se întoarse cu un mănunchi de boziu frunzos, cu care trecu peste podele încetinel, ca să nu spulbere praful, apoi începu a se căzni să ieie și păienjenisul de prin colțuri.

— Ei, lasă acum, lasă, că e destul și bine, prea bine, îi zise el supărat de gîndul că nu se cuvine atîta osteneală de dragul lui.

Uitîndu-se în fața lui, Măriuța tresări și plecă oarecum în fugă, cuprinsă de simțămîntul că nu e bătrînul acela numai schilod, ci totodată și ursuz, morocănos, plin de răutate.

Iară el se uită lung după ea.

— De asta n-am să mai scap! zise, apoi deodată treBări și plecă în urma ei.

— Fată, fată, strigă, stăi pe-o clipă, fată!

Ea ae opri și se întoarse spre el.

— Dar eu nu te-am întrebat cum te cheamă.

— Nu ți-am spus niei eu!

— Să-mi spui.

— Măriuța, cum altfel?

— Și cu ulciorul cum rămîne? întreabă el.

— îți aduc apă într-altul și pe al d-tale-1 iau mine, răspunse ea și o luă iar la fugă, ca să n-o certe baba c-a stat prea mult.

10 Sta Rotaru și se gîndea cum au urmat lucrurile unul după altul de s-a încurcat așa.

„Auzi vorbă!? își zise. Să mori fără luminare!”

VIII

15 Sosită acasă, Măriuța, tot femeie ca toate femeile a vorbit, iar a vorbit și a spus atît de multe despre Săhăstrie, despre chilia cea nemăturată și despre firea cea ursuză și morocănoasă a lui Rotaru, încît baba și nora ei, Ana, au prins mare poftă să se ducă și ele, ca să le vadă toate și să stea de vorba cu omul acela, care acum li se părea cu mult mai de treabă de cum și-1

20 închipuiau sătenii. S-ar fi și dus, dar țineau s-o facă aceasta ca din Întîmplare, avînd o treabă oarecare, pentru ca el să nu poată zice: „Dar nebunele aceste ce mai caută pe aici?”

25 Cei doi copii însă, sora mai mică a lui Luca și frățiorul mai mic al acesteia, nu-și făceau asemenea scrupule, și dacă nu chiar miine, nici poimîine, în ziua următoare s-au ținut coadă după lelița lor.

30 Era lucru de toată frumusețea să-i vezi cu cîtă sfială au intrat pe poarta de sub clopotniță, cum se uitau sperioși împrejurul lor cînd s-au văzut în curtea plină de dărămături a schitului și cum steteau cu ochii în pămînt după ce au ajuns în fața înfricoșatului bătrîn.

„Aș! își zise acesta. Asta îmi mai lipsea!”

35 îi erau nesuferiți copiii. Avuse și el destui și se bucura că-i are. Erau drăgălași și-și închipuia că mare adevăr a grăit cel ce a zis că copilul e noroc la casa

omului. Acum însă știa chiar din cele pățite de el însuși ca multe griji și mari dureri sunt partea omului pe urma copiilor, care se nasc în chinuri grele, cresc cu chiu, cu vai, și cînd ți-e lumea mai dragă, mor unul

5 într-un fel și altul într-altui.

— Uite, zise Măriuța, dracii ăștia de copii s-au luat după mine și n-a fost chip să-i opresc.

— Ei! — răspunse el, călcîndu-și pe inimă — copiii! ce să le faci!? Așa sunt copiii!

10 Ga să-i arate apoi Măriuței că de dragul ei e în stare să se împace și cu copiii, el se duse în pomet ca să caute cîteva pere mai pîrgave și să le dea copiilor.

15 Cînd o văzură aceasta, copiii prinseră inimă și mult n-a trecut pînă ce au ajuns să sară într-un picior, gata de a i se urca bătrînului în cap.

Aici era pentru dinșii, s-alerge prin bălării, sa se joace de-ascunsele a, trecînd prin săli și prin iatacuri deșerte, să se urce pe schelele părăsite de Gigiu și prin pomii încărcăți de fructe ademenitoare. Trai, nu

20 glumă!

N-aveau ei nevoie să se ție coadă după nesuferita lor soră mai mare: învățaseră drumul și veneau singuri, încît zidurile cele părăsite răsuna toată ziua de strigătele lor, și inima lui Rotaru țîțăia mereu, ca nu

25 cumva fie băiatul, fie fata să-și frîngă gîtul.

S-ar fi supărat omul, dar nu-l ierta firea s-o jig-nească pe Măriuța, care în fiecare zi deretica prin iatacul lui și-și dedea toată silința să le pună copiilor frîu.

30 A urmat dar ceea ce trebuia neapărat să urmeze în cele din urmă: Rotaru s-a pomenit cu baba, care a venit să-i ieie cu nuielușa pe copii, ca să-i ducă acasă.

El o știa pe baba aceasta. Era babă în cel mai adevărat înțeles al cuvîntului, căci avea nu mai puțin decît patru nepoți, dar lui nu îi dedea mîna s-o ieie

35 drept babă, căci răposata lui fusese mai în vîrstă decît dînsa.

— Lasă, femeie, copiii să răsufle, îi zise el, că nu știi cîte necazuri și cît amar îi așteaptă în timpul vieții, ba te pomenești că mor fără ca să fi avut parte de adevărată viață.

40

— Să răsuflă cît le place, răspuse baba, dar la ei acasă și să nu cadă belea în spinarea altora.

La vorba aceasta nu putea să răspundă Rotaru fără ca să-și dea în petec spuind un neadevăr.

— Mie, zise, belea în spinare nu-mi cad. Altă treabă nu am și-mi trece ziua mai ușor umblînd după dînșii.

— Asta, răspuse ea, o zici numai așa, ca să mă împaci pe mine și să-i scapi pe ei de răutatea mea.

— Ba o zic, întîmpină el, cum ar zice-o orișicine care ar sta de luni de zile îngropat între surpăturile aceste.

Baba se uită cu tot dinadinsul în fața lui.

— Mă iartă, îi zise, dacă-ți vorbesc fără de înconjur. Rău ai făcut de ai stat îngropat, căci ai treburi și se cuvenea să porți grijă de ele.

— Eul? întîmpină dînsul. De ce adecă să-mi mai bat capul cu treburi dacă mie nimic nu-mi mai trebuiește!?

— Aceasta, stărui dînsa, nimeni nu are voie s-o zică. Orișicine are trebuință fie chiar și numai de mulțumirea de a fi alinat suferințele altora dînd ceea ce lui îi este de prisos.

Rotaru se uită mirat în ochii babei. îi era parca-l aude pe părintele Rafail vorbind. Ea avea dreptate: cel ce are ceva e purtător de grijă și răspunde de buna chivernisire a avutului său.

„Pe cît eram de mîhnit cînd mi-am văzut iarbă din livele călcată în picioare, își zise el, pe atît de mulțumit aș îi fost dacă ea ar fi fost păscută de văcuța văduvei cu patru copii. Și mare mi-ar fi păcatul dac-aș lăsa să putrezească pe jos poamele, la care atît de mulți flămînzi se uită cu jînd.”

— Apoi — urmă peste puțin baba, parc-ar fi știut ce gîndește el — omul nu trăiește numai cu cei vii, ci și cu cei morți, către care îi sunt multe datoriile. Ți-a murit o fată, ți-au murit doi băieți, ți-a murit chiar soția, și nici parastas, nici pomeni, nici alte danii pentru ușurarea lor sufletească... Are de ce să mai trăiască cel ce n-a murit încă, și are de ce să alerge cel ce trăiește!

Nu-i dedea lui Rotaru mîna să spună că ea are dreptate, dar își dedea seamă că prea i-au scos din fire nenorocirile prin care a trecut. îi părea acum lucru învederat că nenorocirile sunt puse la cale de Diavolul, ca să-l ducă pe om la deznădăjduire și să-l înstrăineze de Dumnezeu.

Cum!? Lucru curat nu putea să fie că el, care mai înainte citea în biserică *Apostolul* și spunea *Crezul*, ba mai și cînta în strană, a ajuns fără de veste să nu mai dea pe la biserică și aă nu-și mai aducă aminte de morții fui.

Nici aceasta nu-i dedea însă mina să i-o spună babei.

— Ei! — zise dar schimbînd vorba — o fi cum o fi! Ce putem noi să știm!? Așa, din vorbă în vorbă, ne depărtăm de copii. Lasă-i, zic, că pe mine nu mă supără. Aș putea chiar să spun că-mi fac pe ici, pe colo plăcere. Mai dau și ei viață pustietății. Apoi, adăugă peste puțin, te uiți bueuroB la pușorii de găină, la bobociei de gîscă, la mielușei, la purcei, pînă chiar și la pisoii și la cățelandri: cum să nu te uiți cu plăcere la copii, mai ales cînd nu sunt ai tăi!?

— Ba, fie și ai tăi, bată-i să-i bată! întîmpină baba, care era și ea femeie cu slăbiciuni de bunică.

Au mai stat apoi cei doi bătrîni timp îndelungat de vorbă, căci se potriveau la gînduri și aveau ce să vorbească.

Bătrîna, care-și pierduse atît de urît feciorul și rămăsese, femeie neajutorată, cu o nora și cu patru nepoți pe capul ei, n-avuse vreme să se gîndească dacă e ori'nu viața omului vrednică de a fi trăită. Grijiile cele multe și mari îi dedeau mereu zor să-și bată capul cum are s-o sucească și s-o învîrtească pentru ca să poată răzbi de azi pe mîine. El, care n-avea, dacă e vorba, nici o grijă, tot o înțelegea, ba lua chiar parte la grijiile ei.

— Ce faci? cum te ajuți așa fără de om la casă!? ge tîngui dînsa.

— De! grăi dînsul. Bietul Luca e prea mic. Dar, adăugă peste puțin cu oarecare sfială, e mare fata și ar

putea să se mărite. Un ginere harnic și priceput e lucru mare la casă.

Baba începu să rîdă.

— Mare și bun și frumos, răspunse; dar unde găsești omul care intră ginere în casa unei văduve cu alți trei copii mai mici și cu o soacră hodorogită?

Rotaru rămase cîțva timp pierdut în gînduri.

Iar îl vedea în fața lui pe părintele Rafail.

10 „Dai își zise. El are multă dreptate. Bine era odinioară, cînd minăstirea ori boierul avea părintească purtare de grijă și dedia fiecăruia cît îi era destul ca să poată trăi muncind cum se cuvine.”

15 Baba era și ea de aceeași părere. Nu-și aducea, ce-i drept, aminte de acele timpuri mai bune, dar auzise pe cei mai bătrîni vorbind despre ele și-i fericea pe cei de atunci.

Cu toate aceste, Rotaru n-ar fi stat pe gînduri dacă cineva i-ar fi șoptit la ureche:

20 „Au trecut, s-a dus părinteasca purtare de grijă a călugărilor, ce-și petreceau viața în post și rugăciuni, iar boierule azi nu mai poate nici el să fie darnic, căci mulți oameni au să muncească timp îndelungat flămînzind pentru ca să poată agonisi ceea ce el cheltuiește într-o singură zi.”

25 — Asta el — stăruia baba — nesațiul este ceea ce ne înăbușe și ne omoară!

Se înserase cînd baba și-a dat seama că copiii au șters-o și fără de dînsa acasă și că e vremea să plece și ea.

30 — Ei! grăi dînsul, plecînd s-o însoțească pînă în poartă. Cum zisei: lasă-i pe copii să răsufle.

— Bată-i norocul să-i bată de copii, că multa bătaie de cap ne fac — răspunse baba depărtîndu-se — dar tot urîtă ni-ar fi viața fără de ei.

35 — Uite! strigă el după ce dînsa se mai depărta, îmi trece și mie prin cap un lucru: să-i spui băiatului aceluia, lui Luca, chiar seara aceasta, că eu n-o să mă supăr dacă duce vaca s-o pască în livedea mea.

— Ei, cum așal? răspunse ea, cu inima îndoită.

40 — De! — stăruia dînsul — păscîndu-și vacuța, el păzește bruma de poame ce-au mai rămas.

IX

Cu toate nenorocirile prin care trecuse și cu toate mîhnirile ce-i făceau viața nesuferită, Rotaru nu numai mîncea cu multă poftă, dar mai și dormea atît de bine, încît numai rar de tot i se întîmpla să-și aducă aminte cîte un crîmpei din visurile sale.

5

De data aceasta însă nu-i mai venea somnul.

10 Luna începuse acum să scadă și răsărea tîrziu, dar ea, de mult răsărită, se înălțase pe cer și Rotaru tot mai se așeză pe treapta de piatră a scării de la intrare, pierdut în fel de gînduri.

15 Din cînd în cînd fulgera și acum pe la mari depărtați și fulgerele erau din ce în ce mai dese, ba pe ici, pe colo se auzea și cîte un tunet oarecum înfundat, el însă nu vedea fulgerele și nu auzea tunetele, căci griji nouă îl frămîntau.

20 Mai întii și mai întii își aducea aminte datornicii, unul cîte unul, fiecare cu cit avea să-i dea, și se bucura ceva, nu puțin, mulțisor iese.

25 Își făcea apoi în tăinicia cugetului său muștrări pentru că a lăsat necosită iarba din livede și-și bătea capul ce-ar putea să facă pentru ca să scoată cel puțin otavă și cum are să se folosească de poamele ce i-au mai rămas.

Păcat era și de țarinile ce-au rămas părăginite în lunca mănoasă.

30 Chiar și după ce s-a întors din spital ar fi putut să le semene' fie cu mei, fie cu borceag, fie cu maturi, căci de nutreț e totdeauna nevoie.

35 Printre aceste îi mai și răsuna în ureche vorbele grăite de baba despre legăturile celor vii cu cei morți și se gîndea la prescuri și la colivă pentru parastas, la luminări, la vase și la de-ale mîncării pentru pomană, precum și la multe altele, pe care el, om neputincios, nu putea să le pună așa singur la cale. O vedea deci, parcă, în fața sa pe Măriuța, care nu numai la dereticare, ci și la de aceste se pricepea.

40 Era, la urma urmelor, ceva în toate aceste. Se gîndea că baba Oana, de cîte ori bea din apa de pomană, zice

în gândul ei: „Iartă-1, Doamne, pe Marin”, ba își mai aduce aminte și de cel ce îi dă apa de pomană. Chiar și dacă n-ar fi adevărat că cei morți așteaptă să le dai de pomană, te pui bine cu lumea care-o crede aceasta, și mai e și oarecare mîngîiere în gândul că i-ai făcut cuiva un bine.

Baba avea, cu toate acestea, multă dreptate cînd spunea că e greu să găsești flăcăul care intră inimos ginere în casa văduvei sărace, care mai are și copiii nevîrstnici.

Vînturîndu-le prin mintea lui aceste, el n-a prins de veste că se ivesc pe ici, pe colo nouri pe cer, că norii se întind și se îngrămădesc, că fulgerările sunt din ce în ce mai întezite.

Rămăseseră din timpurile cele bune în curtea schitulului cinci molifți care se făcuseră înalți, și freamătul lor se auzea peste sat pînă departe în drumul de țară. Freamătul acesta l-a făcut acum pe Rotaru să-și dea seamă că s-a pornit un vînt de-ți venea să te temi că scoate molifții din rădăcini și-i răstoarnă la pămînt.

Peste puțin s-a stîrnit apoi furtuna, potop năpăditor, nu altceva.

Fulgerele și tunetele zguduitoare se urmau iute-iute unul după altul, molifții fremătau, stejărișul din deal vîjîia, hornurile și odăile deșerte vuiuau a pustiu, ploaia se vărsa în ropote, de credeai că o să se prăpădească pămîntul, cu toate cele de pe fața lui.

„Vai de sufletele lor!” zise Rotaru, dus cu gândul la casa dărăpănată, în care, după spusele Măriutei, nu ploua decît cînd ploua și afară.

Văzînd desfășurarea furtunei năpraznice, el ar fi voit să aibă putere ca s-o oprească și firea nu l-a iertat să-și caute de odihnă decît abia tîrziu după miezul nopții, după ce s-a mai potolit urgia cerească.

Dimineața apoi, cînd s-a deșteptat din somn, cel mai apropiat gînd i-a fost să se întrebe ce se va fi întîmplat la casa babei.

Era păcat, mare păcat ca la Săhăstrie odăile să stea goale, în vreme ce acolo, la văduvele acelea, ploaia răzbea prin acoperiș în casă.

Fiindcă Măriuța nu venea nici acum mai curînd ca alte dați, el era din ce în ce mai neliniștit și mai nerăbdător și fel de fel de închipuiri îi bijbiiau prin cap.

Del Cîte și mai cîte nu sunt cu putință cînd se pornesc asemenea furtuni!? Casa aceea era de tot dărăpănată și te pomenești că li s-a surpat în cap.

El își luă în cele din urmă bățul și plecă să vadă ce-i și cum.

Peste puțin se opri însă.

„Și adecă ce mă privește pe mine!? își zise. Cum rămîn eu dacă baba aceea țifnoasă, cum pare a fi, îmi zice: «Dar d-ta de unde și pînă unde ai ajuns să te amesteci în daraverile noastre!? Ce-ți suntem și ce ne ești!? Cum te-ai pomenit să ne porți de grijă!?»”

Nu! Așa numai din senin el nu putea să se ducă: trebuia să aibă vreo treabă.

El stete cîtva timp pe gînduri.

„Așa-i! Foarte bine! zise apoi, plecînd cu pas hotărît mai departe. Am să le rog pe femeile acelea să-mi vie într-ajutor pentru parastas și pentru pomană.”

Nu-l prea ardea pe el, deocamdată, nici de parastas, nici de pomană, dar prilej mai bun nu putea să-și găsească.

Abia sosit în preajma casei, își aduse aminte de cei doi cîni îndîrjiți ca toți cîinii de pe la casele ce stau vraise la marginea satului.

Simțindu-1 de la mare depărtare, ei începură să bată la el, dar peste puțin se ivi în fața casei o femeie subțirică și înaltă, slabă de-ai fi crezut că o ia vîntul ca pe un fulg și că abia mai poate răsufli. Era Ana, văduva cu patru copii, nora adăpostită ca vai de ea în casa soacrei. Ea se plecă și-și lua o nuielușă, ca să alunge cîinii, apoi înainta spre Rotaru, care se uita uimit la cîinii ce dedeau acum din coadă și clipeau prietenos din ochi. Îți venea să crezi că înțeleg pe stăpîna lor și știu gîndul cel bun al omului ce se apropia.

— Ce mai e pe aici pe la d-voastră? întrebă dînsul, ca s-o înceapă cumva.

Ana era cu ochii plîși. Nu era numai ploaia, care răzbise din belșug prin acoperiș, ceea ce o făcuse să plîngă, ci și soacra ei cea aspră.

Greu e adecă să-ți ai soacră în casă, dar nu-ți mai priiește bucățica pe care-o bagi în gură și nu mai ai parte de dulceața somnului, te stingi văzînd cu ochii cînd stai în casa soacrei, care ține să simți în fiecare clipă că-i ești, dimpreună cu copiii tăi, belea în spinare.

— Ge să mai fie!? Vai de sufletele noastre! răspunse ea, pornită iar pe plîns. Toată noaptea s-a vărsat, de n-au mai ajuns bieții aceia de copii să se odihnească. Grele de tot sunt zilele de care mi-a fost dat să am parte!

10 — Ei! Lasă, nu-ți mai face inimă rea! îi zise ei cam muiat. Așa e în lumea aceasta: unii se pling de una, iar alții de alta, dar toate trec, ca să vie altele și iar altele, fie mai ușoare, fie chiar mai grele!

15 El își ridică apoi capul, ca să se uite la acoperiș. Șovarul din acoperiș era de tot vechi, bătut de ploii, ars de soare și măturat de vînturi, încît pe ici, pe colo se vedeau căpriorii, printre care pătrundea nu numai ploaia, ci chiar și lumina lunei.

— Asta, zise, cere, ce-i drept, să fie cît mai curînd cîrpit. Dar — urmă peste puțin, schimblînd vorba — eu am venit cu o mare rugămintă. Aș vrea adecă să fac un parastas și să dau o pomană și v-aș ruga să-mi veniți într-ajutor dacă vă iartă împrejurările.

20 — De! — răspunse Ana — de iertat ne vor fi iertînd, dar nu știu care e gîndul bătrînei, căci ea e stăpînă și la de acestea ea se pricepe mai bine decît orișicine.

Bătrîna se afla în casă.

Măriuța, cu poala ridicată în brîu și suflecată ca la albia de spălat, lua cu pumnii apa și o trecea într-o covată, iar baba stetea la o parte și-i spunea ce are să facă, cicălînd-o mereu, parcă din vina ei ar fi răzbit apa prin acoperiș.

30 Cei doi copii săreau într-un picior, fericiți că le-a fost dat să vadă baltă în casă, ceea ce mai rar se pomește.

35 Baba tresări cînd dete cu ochii de Rotaru.

„Cine dracul l-a mai adus pe schilodul acesta tocmai acum pe aici!?” își zise ea cătrănită.

Ar fi zis ea și mai multe, dar Ana o lua pe dinainte, vorbindu-i despre parastas și pomană, ceea ce mai îndulci firea bătrînei.

40

— A cam picurat pe ici, pe colo astă-noapte, grăi cam strîmtorată. Nici că e însă lucru de mirare, căci grozav a vremuit într-un timp.

Rotaru nu-și putu stăpîni firea.

5 — Ba, după cum arată semnele — zise el zimbînd — a și turnat că cu găleata, încît aici lac în puterea cuvîntului s-a făcut.

Aceasta era o vorbă pe care lui nu i se cuvenea s-o rostească. Ce-l privea adecă dacă picură numai, ori toarnă cu găleata!?

10

Ea-și puse mîinile în șolduri și i se uită drept în față, gata oarecum de a se pune în harță cu dînsul.

— Păcat ar fi să stea odăile de la Săhăstrie goale cită vreme aici nu vă puteți adăposti, urmă el cu inima deschisă.

15

Bătrîna îi aruncă o căutătură încruntată, de-ți venea să crezi că e gata să sară la el ca să-i scoată ochii cu ghearele.

Norocul lui era numai că Ana o luase înainte cu vorba despre parastas și pomană, ceea ce îi mai îndulcise bătrînei firea.

20

— Nu cumva îți închipuiești că am fi în stare să ne încuibăm acolo cu liliiecei și cu bufnițele!? grăi dînsa. Dacă acesta e gîndul ce te-a adus, e păcat de osteneala ce ți-ai dat venind pînă aici. Alții — urmă trăgînd cu ochiul la Ana — vor fi puțînd să-ți ție de urît, eu în casa aceasta mi-am trăit zilele vieții, și tot de aici au să mă și ducă la groapa.

Ana se aștepta la o furtună deopotrivă cu cea din noaptea trecută, Măriuța lua apa cu pumnii și o trecea în covată fără ca să-și ridice ochii, cei doi copii steteau cu gura căscată, iar Rotaru simți că l-a luat gura pe dinainte și a sfeclit-o rău de tot.

— Vai de mine! — Întîmpină el, ca s-o mai dreagă — dar așa ceva nici prin gînd nu putea să-mi treacă. Tocmai acum zisei că se poate clrpi acoperișul. Șovaru e, slavă Domnului, în luncă, iar la așezarea lui pe căpriori se pricepe și cel din urmă nătărău. Am venit dar, cum îți spuse și d-neaei, să vă rog să îmi faceți prescuri și colivă pentru un parastas și să-mi fiți de ajutor la pomană, și-mi ziceam în mine că toate aceste se fac

35

40

mai bine acolo decît aici și că o să stați două-trei zile acolo, iar în vremea aceea se cirpește acoperișul.

Fața bătrînei se mai însenină.

Nu era adecă pentru dînsa mulțumire mai mare decît să pună la cale parastase și pomeni.

— Asta aș mai înțelege-o și eu, grăi dînsa, rostind vorbele rar și cam în silă. În adevăr păcat ar fi să mai lăsăm acoperișul în starea în care se află, căci altfel asta e o bunătate de casă. Dar — urmă peste puțin — ceea ce îmi spui despre parastas și despre pomană e lucru de tot greu.

— Cum așal? întrebă Rotaru.

— Știi, precum văd, că nu sunt primite decît prescurile plămădite de față nevinovată ori de văduvă acum iertată. Ai venit dar foarte bine la noi, căci coliva e și ea primită de la noi, iar pomana e mai primită dacă una ca mine gătește bucatele și face împărțirea. Pomană însă fără de parastas nu se poate, iar parastasul se face fie la nouă zile, fie la trei ori la șase luni, fie la un an după moarte, fie la zile anume rînduite în călindar. D-ta ce fel de parastas ai de gînd să faci? stăruie dînsa.

El dete din umeri.

— Mai știi și eu!? răspunse. Te rog să-mi spui d-ta.

— Foarte cuminte, grăi dînsa mulțumită. Nu știi, și omul care nu știe cere sfat de la altul. Am să trec pe la părintele Ilie ca să-l întreb cînd e în călindar cea mai apropiată zi pentru parastas, adecă pentru pomenirea morților. Mai e însă și altă ceva, urmă ea. După parastas urmează pomană, iar lucru firesc e ca la pomană să ieie parte numai cei ce au fost la parastas.

— Se înțelege! zise Rotaru.

— De aceea parastasul se face la sfîrșitul slujbei bisericești, urmă bătrîna, și cine vrea rămîne, iar cine nu vrea pleacă.

— Foarte bine! zise iar Rotaru.

— Ce faci însă cu cei ce din întîmplare n-au venit la biserică și tot ar vrea să stea la parastas și să ia parte la pomană? întîmpină dînsa.

— Eu ce să le fac!? răspunse el. ,

— Vezi că nu știi de ce e vorba și nu te pricepi la nici atît de puțin lucrul? îl muștra ea. La pomană s-adună de două feluri de oameni: sărăcimea, care cere, și oamenii cu rost, cari primesc. E mare cinste pentru cei vii și mare mîngîiere pentru cei morți ca atît la parastas, cît și la pomană să ieie parte mulți oameni cu rost, rude, prieteni, cunoscuți, care-și aduc aminte de cel răposat și țin să mîngîie pe cei încă în viață ai lui. Îți vine la socoteală să stai singur cuc în biserică la parastas, iar la pomană să-ți vie numai coada satului, golani flăminzi cari vor să se sature și ei o dată!?

Rotaru rămase cu ochii țintă într-un colț. Abia acum își dedea seamă despre rostul cel adevărat al parastaselor și al pomenilor.

— Ba mai bucuros lipsă, răspunse el, cuprins de simțămîntul c-a luat-o prea repede.

— Vezi așa! grăi bătrîna, care acum se simțea în largul ei. Las-o pe mine, că aceste sunt lucruri la care mai bine ne pricepem noi femeile mai mature, care am trăit în lume, cunoaștem obiceiurile și știm cum ai să-l ieie pe fiecare ca să-l aduci unde vrei și să ți-l porți după plac.

— N-o văd destul de lămurit!? grăi Rotaru, în gîndul lui dîndu-se oarecum cu ochii închiși în voile bătrînei, care așa de bine știa să le potrivească toate.

X

„De asta n-am să mai scapi” așa-și zisese Rotaru cînd s-a văzut față în față cu Măriuța, și așa au și urmat lucrurile, căci altfel nu se putea.

Baba avea nevoie de timp spre a pregăti parastasul și pomana, iar aceasta nu-l supăra pe Rotaru, căci avea și el nevoie de timp spre a-și aduna banii de pe la datornici!

Oarecare timp se cerea și spre a aduna șovar din luncă și spre a găsi omul care cirpește acoperișul.

Cele două văduve nu puteau apoi să-și mute una copiii, iar alta nepoții la Săhăstrie fără ca să fi văruiți

mai înainte pereții și fără ca să fi spălat podeaua odăilor ce stătuseră atîta timp goale.

Treceau deci zilele una după alta și în trecerea lor în livele și la Săhăstrie se coceau prunele, merele și perele. Baba deci și nora ei Ana și fiica acesteia Măriuța și-au făcut rost să fiarbă magiun, să usuce poame și să adune în hîrdău ceea ce nici pentru magiun, nici pentru uscat nu făcea.

Toate aceste se urmau oarecum ele de ele, fără ca cineva să ceară voie de la Rotaru, căci vorba era tot de lucruri de care cele trei femei se pricepeau mai bine decît el. încetul cu încetul, oarecum pe nesimțite, el ajunsese a nu mai fi stăpîn pe sine și pe ale sale. Dacă nu s-ar fi plecat nici la porunca babei, nici la lacrămile Anei, nici la stăruințele încăpăținate ale copiilor, îl răpuneau ochii cei rotunzi ai lui Luca ori zîmbetele de față mare ale Mariuței.

N-avea însă cuvinte de a se plînge și nici nu se plîngea.

Îi vorbise babei despre parastas și despre pomană numai cu jumătate de gură, ca să poată spune c-a venit cu o treabă oarecare. După ce însă toate au ieșit cum spusese dînsa, îi părea foarte bine că s-a lăsat în voile babei. Era parcă s-a împăcat și cu cei morți și cu cei vii, și-ar fi pus mîna pe topor ca să toace în cap pe cel ce-ar fi îndrăznit să spună că cei morți nu știu dacă a dat ori n-a dat el pomana și parastas. .

„Mișelule! i-ar fi zis. Atîta mîngiere mi-a mai rămas: și de aceasta vrei să mă lipsești!?”

Îl vedeau apoi toți sătenii pe care-i întîlnea, nu mai fugeau copiii de el, deși era tot gîrbov și sprijinit în băț, și duminicile și zilele de sărbători el se îmbrăca curat, își pieptăna părul și barba și se ducea ca odinioară la biserică, unde cînta *Heruvimul*, *Imosul* și *Priceasna* și spunea pe de rost *Crezul* și *Tatăl nostru*.

Pe lîngă toate, femeile acelea știau să gătească fel de fel de bucate bune, încît el se bucura că are poftă de mîncare, căciț mare și adevărată e mulțumirea de a-ți potoli pofta de mîncare. {

Era tot lumea de mai-nainte, dar ea-l vedea pe el și el o vedea pe ea altfel și se simțea bine în mijlocul ei,

mai ales pe înserate, cînd despre munte se pornea boarea răcoroasă a văii șielstetede vorba cu baba cea știutoare, cu Ana cea duioasă și cu Măriuța, care zîmbea cînd n-avea altă treabă.

5 Acum însă el nu bea numai apă proaspătă de la șipot, ci se cobora cîteodată la cea mai apropiată circiuma din sat și cerea fie un țoi, fie un cincizeci de vin, ca să mai steie de vorbă și cu alții. Atunci, de obicei, i se deschidea inima și mai se-nduioșează aducîndu-și
10 aminte de cei morți, mai le vede toate bune și frumoase, încît zice că tot e bine să trăiești în lumea lui Dumnezeu.

Iar cînd se întîmplă să rămîie seara tîrziu numai el
15 singur pe treapta de piatră a scării de la intrare, Rotaru stă și se gîndește cum au venit lucrurile, parcă născocite anume ca toate să se împlinească cum s-au împlinit, îi era parcă a mai trăit o dată viața pe care o trăia, a visat-o, o știa cumva.

Toamna era însă pe sfîrșite, acoperișul casei dără-
20 pănate era cîrpit și baba dedea zor să se mute iar în cuibul ei, unde-și trăise zilele vieții și de unde ținea, precum zicea, să și fie dusă la groapă.

Cum!? Să-l lase iar singur!? Aceasta era o mare nedreptate!

25 — Și, grăi baba, n-ar fi însă mai mare nedreptate să ma lase pe mine singură!?

La întrebarea aceasta Rotaru nu se încumeta să dea
cuventul răspuns.

El știa, ce-i drept, că pentru baba nora cu cei patru
30 nepoți erau o belea, o supărare neîncetată. Ea o spunea aceasta, plîngîndu-se mereu de greutatea pe care-o poartă acum la zile de bătrînețe în spinarea ei și cică-
lindu-și mereu nora și nepoții. Mai mare însă decît
35 supărarea aceasta era mulțumirea de a se putea lăuda că poartă o grea sarcină și că are pe cine să cicălească.

Nu-i rămînea lui Rotaru decît să tacă.

El și tăcea, deși vedea foarte bine că atît Ana, cît și copiii ei mai bucuroși ar fi fost dacă le era îngăduit

· In text: *născocise*.

să rămîie la Săhăstrie, unde era nu numai mai mare lărgime, ci totodată și mai puțină cicălitură.

Părintele Rafail găsise, cu toate acestea, cel mai sfînt adevăr cînd spusese că mănăstirile sunt locaș de adăpost pentru văduve și pentru săraci, și Rotaru era cu desăvîrșire pătruns de gîndul că lui îi merge acum mai bine pentru că în Săhăstrie le dă adăpost celor două văduve și celor patru copii rămași fără de tată. Lasă că nu mai era părăsit ca în pustiu și se simțea în toate privințele bine și mîngiat în sufletul lui, dar toți îi erau binevoitori și pretutindeni era primit cu inima deschisă, mereu își aducea aminte de femeia cea cu oglindă care-l văzuse în casă plină.

- Nu pierie însă sămînța răutății din inimile celor
15 Inhăiniți și tot se mai ivea pe ici, pe colo cîte o muiere pizmătăreață și cîte un om cu mațe pestrițe care se uita chiorîș la Rotaru și nu-l ierta pentru că se știuse ridica mai presus de alții. Temîndu-se de unii ca aceștia, Rotaru făcea tot ceea ce e omeneste cu puțință ca sa nu mai rămîie singur.

Gîndul lui era mereu la Măriuța, fata cea săracă, dar bună, cuminte și frumoasă. îi rîdea inima de bucurie cînd se gîndea că, măritînd-o după vreun flăcău, tot sărac și el, dar voinic și harnic, și-ar lua oarecum ginere-n casă. Scăpa deci din cînd în cînd colo
25 vorba că el de puține mai are nevoie, căci poate trăi din ceea ce și-a agonisit, și l-ar vedea Dumnezeu pe cel ce s-ar învrednici să i se facă Anei ginere.

Le-a intrat dar multora-n minte gîndul că el are
30 bani adunați, mulți bani, și astfel chiar și-ntre flăcăii mai chiaburi erau mulți care n-o mai lăsau în pace pe Măriuța și-o făceau din ce în ce mai năzuroasă.

— Năzuroasă? grăi Rotaru mirat. Auzi d-ta comedie! Năzuroasă ea, care mi s-a părut totdeauna atît
35 de blajină și de dulce la fire] O fi avînd leac și boala aceasta.

Erau mai ales doi flăcăi, unul Ispas, iar altul Barbu, care umblau într-una după el și-și dedeau multă silință să i se vltre sub piele. Băieți săraci amîndoi și scăpați
40 de curînd din oaste, n-aveau, ce-i drept, nici un rost, dar i se păreau voinici, isteți și harnici, încît noro-

coasă ar fi fost în gîndul lui Măriuța dacă fie unul, fie altul dintre dînșii ar fi luat-o de nevastă.

închipuindu-și dar că numai el umblă cu asemenea
5 gînduri, Rotaru căută să-i vorbească în patru ochi și o luă așa mai pe departe, cum se cuvine cînd vorba e de o fata sfiicioasă.

Ea zîmbi a viclenie și se uită la el pe sub genele ei mari și dese.

— Dă-i inaintel vorbește pe față, fără de înconjur,
10 grăi dînsa. Nu cumva crezi că nu știu cine te-a pus la cale? De atîta vreme-mi bate bunica în felul acesta capul. Ei nul urmă ea-ncăpătînată. Am zis o dată că nu și nu rămîie! Eu am omul meu și după altul nu mă mărit l

15 Bătrînul rămase stană de piatră-n fața ei.

— Ea are omul ei! zise. Auzi? omul ei! Și cine e acela?

— E, parcă nu-l știi? răspunse ea. Eu să te cred că
20 nu ți-au spus mama și bunica? Nu-l vreau nici pe Ispas al Smarandei, nici pe Barbu al lui Medrea; aștept să se-ntoarcă Radu de la oștire. Dacă zece ani ar fi să mai treacă pîn-atunci, zece o să aștept. Dacă ar fi să nu se mai întoarcă, nemăritată o să mor! M-ați înțeles!?

Rotaru se uita din ce în ce mai uimit la ea: n-ar fi
25 crezut niciodată că poate să-i umble gura cum îi umbla și că e-n stare să aibă atîta hotărîre.

— Bine fată, îi zise, toate sunt bune și frumoase,
30 dar cum rămîie cu mine? Te iartă pe tine firea să mă lași iar singur aici în mijlocul acestor dărîmături pustii!?

— Dar eu nu vreau să te las, răspunse ea, pornită
pe plîns.

— Nu vei fi voind, întîmpină el, dar n-ai încotro,
35 căci pe bunica voastră n-aveți voie s-o părăsiți. Dacă te măriți însă, rămîi aici cu soțul tău, care poartă, de aici de la mine, grijă de gospodărie. Așa-i ori nul?

Ge-ar fi putut Măriuța să răspundă?

— Afurisită să fie stăpînirea I strigă ea. Ține atîta
40 lume-n loc, cînd și aci și pretutindeni e atîta treabă de făcut. De ce nu-i mai dă omului drumul!?

Era foarte mîhnită fata și-ar fi înnebunit, precum se zice, de bucurie dacă deodată s-ar fi pomenit cu Radu-n fața ei. Să se mărite însă fie după Ispas, fie după altul, aceasta nu putea să-i intre-n minte.

— Dac-ai fi om ca oamenii și-ai avea inimă pentru o biată de fată ca mine, urmă ea, mi-ai sări într-ajutor și m-ai scăpa, spuindu-le că nimănui¹ afară de Radu nu-i dai gospodăria. Ai ști de ce folos ți-e avutul și-am ști și noi că ții cu adevărat la noi și te-am binecuvînta cît om trăi pe fața pămîntului. Nu numai noi — adăugă

peste puțin — ci și copiii noștri.

Rotaru-ncepu sa se scarpine-n dosul urechii.

Om era și el și vorba aceasta-l muia și-l răpunea, căci e mare lucru să știi că e-n lumea aceasta cineva care te binecuvîntează și după ce nu te mai află pe fața pămîntului; te pune pentru vecii vecilor în pomelnic.

„Am spus eu că de asta n-am să mai scap!” își zise el, dîndu-se învins cu trup, cu suflet.

XI

„Trebuie să se întoarcă, azi-mîine trebuie să pice, că i se împlinesc anii!” își zicea Rotaru, mîngîindu-se cu nădejdea că tot n-o să rămînă iar singur.

A dus-o pe bătrîna cu vorba pînă-n iarnă, a trecut-o și prin iarnă, dar cînd postul Paștilor da spre sfîrșit, ea era din ce în ce mai neliniștită și nu mai puteai s-o oprești. În zadar erau toate: ea nu se putea împăca cu gîndul că n-are să petreacă sfînta zi a învierii în casele ei cele bătrînești, dimpreună cu toți ai săi.

Nici ca s-ar fi încumetat — Doamne ferește! — Rotaru să stăruie ca fie Ana, fie Măriuța s-o părăsească, și au plecat în cele din urmă amîndouă, cu copiii, deși mai bucuros ar fi rămas.

Abia acum era Rotaru strivit de simțămîntul c-a rămas singur în lume, că n-are pe nimeni care se simte

¹ în text: *nimeni*.

Tocmai de aceea însă viața i se lumina și dulceața i se revărsa-n suflet cînd se gîndea ca mai curînd ori mai tirziu se reîntoarce Radu și i-o va aduce iar pe Măriuța-n casă.

Copiii-și petreceau, nu-i vorbă, zilele mai mult la Săhăstrie decît la bunica lor și venea toate zilele fie Ana, fie Măriuța ca sa-i aducă apă proaspătă, să-i dereticească prin chilie, să-i spele albituri și să-i gătească bucate bune, pe care le mîncau apoi împreună. Seara însă plecau atît ele, cît și copiii, și atunci el rămînea singur în pustietatea Săhăstriei, unde acum îi era foarte urît.

Tot nu-i era însă ca odinioară, mai-nainte de a-i fi ieșit în cale băiatul cu ochii mari, și serile, cînd ședea iar așa singur pe scara de piatră, se gîndea la mulțumi-rile zilei trecute și la bucuriile zilelor ce vor veni după ce se va fi întors Radu.

Ce îi era lui, dacă e vorba, Radu!? ce îi era Măriuța? ce îi era chiar Luca, băiatul]? Oameni ca toți oamenii. Ss gîndea, cu toate acestea, la ei parcă i-ar fi fost copii¹, os din oasele, sînge din sîngele lui, și mult mai dorea să-și lungească firul zilelor pentru ca să poată lua parte la bucuriile vieții lor.

Deoarece nu putea să știe cînd se va întoarce Radu, iară el însuși nu putea să muncească, a păstrat pentru sine numai cele de la Săhăstrie și livedea, locul din sat și țarinile din luncă le-a dat lui Toader Petraru în arendă pe un an de zile.

Om cu buna rînduială, Toader i-a plătit înainte jumătate din arendă.

— Și, zise apoi, cu cealaltă jumătate cum rămîne? E-n lumea aceasta și viață și moarte: cui voi avea să i-o plătesc dacă s-ar întîmplă, Doamne ferește, să mori pîn-atunci? Mă iartă, dar la moarte are fiecare dintre noi în toată clipa să se aștepte.

Rotaru se uită sperios la el. Nu i se părea a bine întrebarea aceasta. Nu! Acum, mai-nainte de a fi măritat pe Măriuța, n-ar fi voit de loc să moară. Ba-l

¹ în text: *copil*.

Incinta chiar și gindul de a o vedea purtîndu-și copiii în brațe.

— De! zise dar. O să mă mai gîndesc și mai e destul timp ca să-ți dau răspuns și la aceasta.

De aici înainte apoi serile, cînd se vedea singur, își aducea aminte de vorba Măriuței despre moartea fără de luminare și cu o nemiloasă stăruință i se punea întrebarea: „Cum rămîne cu avutul tău după ce vei fi trecut în altă lume?”

10 Unul cite unul i se iveau în gînd cei răposați și cereau să le dea răspuns, ba i se punea-n față și fata cea fugită cu italianul, despre care-i rămase vestea că are circiumă la Galați. Dintre cei mai apropiați ai lui ea singură mai rămăsese-n viață; ei i se cuvenea deci cele agonisite de dînsul.

15 El scutură din cap.

„Nu! zise sărînd în picioare. Mai bine praf să se aleagă și cenușă de toatei Ea, care m-a făcut de bat-jocură lumii, și-a băgat mama în mormînt și mi-a amărit zilele vieții, nu! ea să n-aibă parte!”

20 Așa se zbucliuma el și azi și mîine, pornit mereu să risipească tot ceea ce avea, iar după ce-l răpunea somnul, visuri urîte-l făceau sa se zbată-n culcuș, de-l treceau sudorile și gemea muncit de chinuri grele.

25 E lucru greu să te știi singur în lume și să-ți petreci nopțile cu lilioci, cu cucuvelei și cu huhurezi în mijlocul unor surpături ca cele de la Săhăstrie. Nopțile cînd i se întîmpla să nu poată dormi, el nu numai își închipuia fel de fel de lucruri care n-au ființă, ci mai

30 avea și vedenii, ce i se arătau ca-n aievea și în toate colțurile unde se uita, se mișcau și se strîmbau la el duhuri întrupate-n chip de fii.

Spre a se mai ușura, duminicile și zilele de sărbători el li plătea părintelui Ilie să-i pomenească morții și să-i citească molifte și acatiste, apoi împărțea pomană între săracii pe care-i întîlnea mai la ușa bisericii, mai în trecerea lui prin sat.

„Na! și na! — zicea — să se risipească tot, ca nimic să nu mai rămîie după ce o voi fi înzestrat pe Măriuța.”

40 Cea mai mare mulțumire a lui era să dea și iar să dea și împărțea cu un fel de nesațiu avutul său, încît

li se înfipsese oamenilor în minte gindul c-a adunat m timpul vieții lui bani, mulți bani, bănet din belșug și are comori ascunse acolo la Săhăstria aceea.

5 — Are! îi zise Ispas într-una din zile lui Bucur, cu care stetea de vorbă într-un colț al circiumei.

— Se-nțelege că are! răspunse Bucur. Viața lui toată a stors mai de la unul, mai de la altul.*

— Și e zgîrcit să-i cauți pereche!

10 — Să-i cauți și nu-i găsești. Și mulți trebuie să aibă.

— Mulți! stărui Ispas. Apoi, auzi d-ta!? să spună el că toate numai pentru Radu le păstrează? Dar cine e Radu?!

— Cine e și ce-i este lui!?

15 — De ce adecă e Radu mai cu moț decît alții!?

— De unde și pînă unde are el să se amestec în treaba aceasta!?

— Ce îi este lui, dacă e vorba, Măriuța!?

20 Așa vorbeau între dînșii atît ei, cît și alții, căci mulți erau care se uitau cu jind fie la Măriuța, fie la avutul lui Rotaru, încît acesta, umblind prin sat, iar simțea că sunt și oameni care nu se uită cu ochi buni la el, iar își aducea aminte de vorba Măriuței despre moartea făr' de luminare și nu se mai socotea, ca odinioară, bine adăpostit la Săhăstrie și-i era oarecum frică să stea așa singur în pustietatea aceea.

XII

„Trebuie să se întoarcă, azi-mine trebuie să pice!”

30 Așa-și zicea Rotaru gîndindu-se la Radu. O zicea aceasta serile, cînd rămînea singur, o zicea nopțile, cînd se deștepta din somn și nu mai putea să adoarmă iar, o zicea totdeauna cînd se gîndea la zilele bune la care se aștepta după ce se va fi măritat Măriuța.

35 Numai dacă nu-n ceas rău ar fi grăit ea vorba despre moarte fără de luminare.

Fără de luminare!

Și cine o să-i facă pomeni? cine o să-l pună-n pomelnic? cine o să poarte grijă de sufletul lui?

îi era parcă s-a pornit viscol, vijelie, furtună, virtej, prăpăd, și cer senin cu soare luminos n-o să mai fie decît după ce se va fi întors Radu, ca să i-o aducă iar pe Măriuța.

Cei doi cîni cari odinioară erau să-l sfișie în bucăți veneau și ei la Săhăstrie cu baba, cu nora ei și cu copiii acesteia. Veniți apoi o dată, ei și rămăneau prin bălării și prin surpături, unde se simțeau în tignă. Bătrînul nu-i băga în seamă, căci noaptele treceau fără ca ei să-l
10 supere prin lătratul lor. Cine oare i-ar mai fi zgîndărit în pustietatea aceea?

Azi ei lătrau din cînd în cînd, azi mai des și mai întetit decît ieri, încît îți venea să dai cu socoteală că tot e citeunul, careva, pe care-l iartă firea să se abată
15 chiar și noaptea pe acolo. Nu-l mai supăra însă lătratul pe Rotaru, care, auzindu-l, se simțea oarecum mai bine adăpostit.

De! Nu e adevărată pustietate unde latră cîni.

Vor fi bătut cîinii la lună, se va fi ivit pe undeva prin apropiere vreun dihor, vreo vulpe ori vreun arici, destul că bătrînul nu se mai simțea singur, de tot singur
20 cînd lătratul răsuna printre zidurile părăsite.

Nu se mai simțea de tot singur, dar tocmai de aceea abia acum își dedea seamă că poarta de sub clopotniță e scoasă din țîțîni, că ferestrele sunt sparte, că ușile
25 n-au încuietori, că el sta ca în cîmp deschis, lăsat în voile celor ce se uitau chiorîș la el cînd se întîmplă să-l întîlnească mai ici, mai colo.

Te mai miri dacă serile stetea așa singur pînă la miezul nopții, iar noaptele tresărea speriat din somn!?

Trezit apoi, el nu mai putea sa doarmă, ci stetea zbatîndu-se iar în culcușul lui. închidea, ce-i drept, ochii, dar vedea cu atît mai vîrtos în fața sa ici pe Pro-fira, colo pe fiul său cel încins cu eșarpa în trei culori
35 și pe Lia cea fugită cu îndrăcitul de italian. încă mai stăruitor îi steteau însă în față părintele Rafail, clopotnița fără clopote, poarta ieșită din țîțîni, mormanele de dărîmături și zidurile părăsite, printre cari se boceau huhurezii, țipau cucuveicile și fluturau prin văzduh, țîțîind, liliecii. Se perdeau toate, acoperite
40 de vălul întunecimii fioroase, din care ieșea pe ici,

pe colo Ia iveală mormîntul acoperit de spini și de mărăcini, deasupra căruia se ridica stejarul de pe craca căruia atîrna, bătută de vînt, funia spînzurătorii.

Urită lume, să-l plîngi cu lacrimi fierbinți pe cel
5 osîndit a trăi în mijlocul eil

Iată-l însă și pe Luca, băiatul eu ochii mari și rotunzi, și deodată se luminară toate. Iat-o și pe Ana, și pe Măriuța, și pe baba cea sfătoasă. Să stai și să te miri cum, așa deodată, s-au schimbat toate.

Ce îi era lui, dacă e vorba, băiatul acela? sora lui, mama lui, bunica lui ce îi erau? Nimic nu îi erau și, cu toate aceste, mult ar mai fi dorit să trăiască, pentru
10 ca să poată lua parte la bucuriile, ba pînă chiar și la durerile lor.

Și iar se întindea vălul întunecimii fioroase peste toate, căci, în zadar, sămînța răutății nu pieria din inimile omenesti. Mai ici, mai colo, pe la cotiturile ulițelor se iveau ochii pînditori, din cari se dedeau pe față
15 gîndurile haine ale celor ispitiți de duhuri necurate.

Poarta era ieșită din țîțîni, ferestrele erau sparte, pe ici, pe colo lipseau și cercevelele, iar ușile stau deschise vraise: noroc numai că în curtea plină de bălării
20 lătrau din cînd în cînd cîinii.

Rotaru iar deschidea ochii și tremura ca scuturat de friguri, temîndu-se ca nu cumva făcători de rele să-l calce fără de veste și să se adeverească vorba grăită de Măriuța despre moartea fără de luminare. Cîteo-
25 dată i se năzărea că aude prin apropiere pași și șoapte, iar cînd cite o izbitură a vîntului zgîțîia ușa, el se uita cuprins de groaza morții spre intrare.

Abia acum auzea și el bocetele huhurezului și țipe-tele cucuveicii, pe care mai înainte nule бага în seamă.

Nul Era peste puțină ca el s-o ducă mai departe numai așa singur în pustietatea aceasta. Cine adecă
35 și ce-l împiedică și ce-i stă în cale ca să nu-l ieie deo-camdată pe Luca la el!?

„Da! — zicea însă — dară tîlharul nu vine nici cu mîna goală, nici singur, ci se năpustește asupra ta și mort te găsec cei ce in dimineța zilei următoare
40 vin să te găsească.”

Tot mai bine era să-și găsească deocamdată adăpost pe acolo pe la cele două văduve.

Cît mai curînd t Fără de întîrziere.

Aceasta cu atît mai vîrtos cu cît cei doi cîni nu mai lătrau noaptea. Unul dintre ei crăpase, otrăvit, precum se vede, de către cineva, iar cellalt, rămas singur, nu se mai depărta de casa babei, unde se făcuse din cățel cine.

Nu-i rămînea lui Rotaru decît să plece.

A și plecat.

Intr-una din zile, mai spre primăvară, viind să-i aducă bătrînului apa proaspătă, Măriuța l-a găsit întins pe podelele de atîtea ori frecate de ea, mort, omorît, cu capul spart dintr-o lovitură de topor.

Nu s-a dat apoi nici mai tirziu de urma celui ce-a făcut-o aceasta. Nici că era om care să-și mai bată capul cercetînd cu tot dinadinsul din ce i s-a tras lui Rotaru moartea, chiar nici fata dusă în lume, care peste citeva luni a venit să-și ia în primire moștenirea.

UN DEMOCRAT

„As! ferit-a Sfîntul! striga prietenul meu Ioan Spirescu. Om e orișicare om și n-are nimeni să se socotească mai presus de alții!”

io El n-o zicea aceasta numai așa, în gîndul lui, mai pe șoptite și numai din cînd în cînd, mai mult ori mai puțin la întîmplare, ci în gura mare, verde în fața orișicui, în toate împrejurările și în orișicare clipa a vieții lui. Gîndul acesta făcea parte nelipsită din ființa lui, cu desăvîrșire democratică, și el n-ar mai fi fost el însuși dacă n-ar fi vorbit așa.

15 Nici că s-ar fi putut însă altfel.
încă tatăl său, vestitul brutar Spirache, deși om lipsit cu desăvîrșire de cultură, era democrat îndîrjit, care-i socotea pe toți oamenii deopotrivă.

20 La brutăria lui erau, ce-i drept, puse mai multe calități de pîine în vînzare; orișicare dintre cumpărători plătea însă pentru aceeași calitate același preț, și nici unul dintre dînșii nu putea să se laude c-a fost înșelat cu mai puțin decît alții la cîntar.

25 Despre nici un fel de deosebire între om și om nu voia Spirache să știe nimic, și el ținea la aceasta și după ce și-a ridicat o casa mare și frumoasă și a mobilat-o după toate regulele artei moderne. Ba pînă chiar și aceasta a făcut-o numai ca să arate că poate s-o facă și că nu e nici o deosebire între un boier de neam și un adevărat democrat.

Marele salon, pe care-l mobilase cu mult lux, stetea gol, în odaia sa de culcare păstra însă cu un fel de evlavie dezordinea de mai înainte și atavica murdărie levantină.

El ținea apoi să se tolănească din când în când în trăsura lui elegantă și trasă de cai muscălești și să facă de-a lungul Podului Mogoșoaiei o plimbare la Șosele, aceasta de asemenea numai ca să arate că nu poate nimeni să-l oprească și că cel mai neajutorat om nu mai e nici el sărac după ce în vreun fel oarecare a reușit să-și agonisească avere. Cămașa lui îți reamintea iatacul lui de dormit, la cină el mînca o bucată de brînză cu ceapă, cîteva măslina și o farfurie de borș, servit fără față de masă, dar hainele îi erau de crai boieresc.

Așa au venit lucrurile că din Iencușorul care alerga desculț a ieșit încetul cu încetul „un musiu Jean” care și-a făcut studiile ca băiat de bani gata în cele mai priincioase împrejurări și le-a terminat la Paris cu un strălucit succes.

Iencușor mi-a fost în timpul copilăriei prieten nedespărțit și prieten bun mi-a rămas și după ce s-a făcut Jean. Ne potriveam, ce-i drept, acum mai puțin decît mai înainte și ne vedeam mai rar; dragostea veche nu slăbește însă, așa se zice; fața lui colțuroasă și cam strîmbă mi-a rămas simpatică și mă bucuram totdeauna cînd se întîmpla să ne întîlnim undeva.

Cu deosebire vie mi-a fost bucuria cînd el, întors în țară de la Paris, s-a înscris în lista advocaților și astfel mi s-a făcut coleg.

El și era în adevăr o adevărată podoabă a corpului nostru.

O ziceam la început aceasta numai gîndindu'-mă la înfățișarea lui.

Era om înalt și binefăcut, mlădios, elegant în toate mișcărilor lui, îmbrăcat totdeauna după cea mai nouă modă și amabil față cu toată lumea; astfel, fața lui, și acum colțuroasă și strîmbă, se prezenta drept o notă cu deosebire interesantă a ființei lui. Pe lingă toate acestea, își mai avea și punga totdeauna plină, iar aceasta nu numai pentru sine.

i Iar destoiniciile lui ca avocat și jurisconsult?
„Ei! — ziceam în gîndul meu — de așa ceva nu
prea are nevoie un om ca dînsul.”

5 î! știam, ce-i drept, băiat zelos și silitor, aceasta
însă pe timpul cînd Spirache avea obiceiul de a-și
face plimbările pe jos. Mai tîrziu, însă, și mai ales
acum n-avea nevoie de a se canoni.

10 Chiar în timpul primelor zile m-am încredințat însă
că el și-a cîștigat practica și lua în serios chiar și
cea mai neînsemnată cauză și știa s-o pornească cu
pricepere.

15 îndemnul de a munci îl moștenise de la părinți și-i
rămăsese din timpul copilăriei. La Paris i se desfășurase
apoi și firea democratică, iar adevăratul democrat
e muncitor neobosit și-și încordează toate puterile
ca să ajungă cît mai curînd a arăta ceea ce poate.
Jean a dat cea mai deplină dovadă că și la Paris poți
să devii om destoinic: el avea o știință întinsă și bine
întemeiată și era nu numai conștiincios, ci totodată
20 și silitor. Particulara lui slăbiciune e să pledeze pentru
cei săraci gratuit, și tocmai procesele gratuite le studia
cu zel deosebit. Pătruns chiar mai mult decît alții
de ceea ce e în stare să facă, el se simțea chemat să
scoată lucruri mari la capăt.

25 Un lucru era mai presus de orișice îndoială: că
biata lui de țară nu putea să rămîie așa cum a găsit-o
el. Era deci hotărît să înființeze o mare ligă democratică,
spre a ridica poporul greu asuprit.

30 „Cum!?” Aceasta atîrna, se înțelege, de împrejurări.
De două lucruri avea în tot cazul nevoie: de o
pană bine ascuțită și de un neobicinuit dar oratoric.
Aceste ii lipseau. S-au găsit însă în curînd oameni
zeloși, care s-au declarat gata de a-i întemeia cea mai
bună foaie dacă e în stare să procure banii pentru
35 aceasta.

40 El s-a pus deci cu toată inima pe lucru și și-a făcut
cu multă cumpănire pregătirile; pentru asemenea
întreprindere era însă prea mică punga lui și nu-i
rămînea decît să-l înduplece și pe Spirache, ceea ce
nu era lucru greu, căci Spirache, chiar de la început,
și-a dat seamă despre însemnătatea lucrului.

De ce adică nurnai alții să-și aibă foile!?
Nu mai era decit una singură greutatea ce urma să fie înlăturată.

Luptele electorale erau tocmai în toiul lor, și Spirache avea principiile lui, la care ținea cu toată hotărârea. Unul dintre aceste era ca la alegeri să meargă totdeauna cu guvernul. Orișice ai zice, guvernul e guvern, și brutarul cuminte are să judece lucrurile cu mintea liniștită.

10 — Cum rămîne atunci cu convingerile noastre democratice!? îi zicea Jean.

— Acestea rămîn pentru timpurile mai bune ale viitorului, îi răspundea bine chibzuitul lui tată. În vremurile de nemernicie ale zilei de azi nu-i rămîne omului decît să se dea pe brazdă.

15 Casa lui cea mare, frumoasă și scump mobilată n-ar mai fi avut nici un rost dacă n-ar îi știut s-o utilizeze în timpul luptelor electorale.

20 îi veneau la casă prefectul, fruntașii partidului, ba pe ici, pe colo chiar cîte unul dintre miniștri, iar prin coloanele ziarelor totdeauna bine inspirate se publicau dări de seamă amănunțite despre impozantele întruniri electorale care au fost ținute în „elegantele și luminoasele încăperi din casele popularului și cu deosebire simpaticului cetățean Spirache”.

25 De! sunt împrejurări în care adevărații democrați au mulțumirea de a-i vedea pe boieri plecîndu-li-se în față. Mulțumirea aceasta-l ademenea și pe Jean, și oarecare schimbare de front îi venea și lui la socoteală.

30 Ba chiar și mai mult decit atât.

Cînd e vorba de afaceri, cum sunt alegerile scoase cu bună chibzuință la capăt, se întîmplă și ca să dai pentru ca să ți se dea și se fac multe treburi bune.

35 încă mai înainte de votare, prietenul meu Jean Spirescu a fost numit procuror, ceea ce de minune îi venea la socoteală să fie. E, dacă e vorba, mare onoare să reprezînti statul în fața judecătoriei și nici c-ar fi putut nimeni să spună că el n-are cuvenitele destoinicii pentru aceasta. Se făcuse o bună alegere în persoana

lui, și noi, care-l cunoșteam mai de aproape, l-am felicitat din toată inima: el se potrivea în societatea în care intrase pe urma numirii lui și ni se părea asigurat de o repede înaintare.

5

II

A fi judecător e lucru frumos ba chiar și cel mai frumos lucru în viața politică. Statul a fost, dacă e vorba, alcătuit pentru păstrarea bunei rînduiei și pentru ca să i se asigureze fiecăruia dreptul ce i se cuvine. Toate celelalte sunt urmări ale acestei siguranțe: dacă lipsește siguritatea drepturilor, toate se încurcă și se învălmășesc.

10 Prietenul meu Jean și le zicea și el aceste și' era, ca adevărat democrat, pătruns de ele, căci nicăiri nu sunt oamenii tot atît de egali ca în fața judecătorului lor și nu e nimic mai democratic decît judecătoria.

15 Era cuprins de o plăcută înduioșare cînd se uita împrejurul său.

20 Colegii lui erau toți oameni tineri, înstăriți și astfel materialicește independenți, care puteau să reziste la orișice tentativă de a-i influența. Un mic defect aveau însă cei mai mulți dintre dînșii: erau mai mult ori mai puțin comozi, cîteodată chiar superficiali, și-și dedeau părerea fără ca să fi știut cum-secade cauza. Lucru de căpetenie era pentru dînșii să le rezolve toate cît mai iute.

25 Erau adică tot oameni cari mai aveau și altceva de făcut.

30 Azi era la ordinea zilei o alergare de cai ori un concert, mîine o întîlnire cu cineva, poimîine coconășul avea să facă o plimbare de călărie ori să iasă în trăsură. Numai rar se pomeneau și zile în care chestiunea putea să fie rezolvată în toată liniștea. Astfel, toate atîmău de la cele șoptite la urechea judecătorilor ori de la destoinicia procurorului, precum și de la apucăturile viclene ale avocatului, cîteodată chiar de la îndrăzneala lui.

Cu desăvîrșire conștiinciosul nou procuror încetul cu încetul s-a îndîrjit, muncea zi și noapte, ca să studieze din temelie procesele trecute la secțiunea sa, și în curînd a ajuns de știa toată lumea ca părerea lui e cea hotărîtoare.

Acesta era lucru fără îndoială frumos, dar el li se făcea celor atinși urgisit, și mulți dedeau cu socoteală că din zelul lui se dă de gol omul care în timpul copilăriei sale a alergat desculț.

Jean cu atît mai vîrtos s-a îndîrjit.

El și-a cumpărat doi armăsari minunați, ieșea regulat la plimbare în docarul lui, mîinîndu-i el însuși, nu lipsea de la nici o alergare de cai, asista la toate concertele, lua masa la „Capsa”, juca pe ici, pe colo cărți, toate acestea cu măsură și cu demnitate convenită, nu din slăbiciune, ci numai ca să arate că-i dă și lui mîna să le facă.

Acesta și era adevărul: toate acestea-l mulțumeau numai văzînd că prin ele necăjește pe alții.

Pentru completarea viețuirii de felul acesta el mai avea însă nevoie și de o bună, pe cît se poate de frumoasă și totdeauna elegantă prietenă, care stă undeva într-o mahala și iese regulat cu un muscal apelpisit la plimbare, ca să fie pretutindeni admirată.

O și avea, ba o avuse chiar și mai înainte, nu însă cu măsură și cu demnitate, numai așa, în necazul altora, ci cu slăbiciune de om nemernic și spre adevărata sa mulțumire: numele ei era pentru toți Frosa, iar pentru el, Eufrosina, și mai scurt, Nela.

Era o ființă de tot hazul Nela aceasta, o cusătoreasă indeminatică și de mult gust, favorită cocoanelor din lumea mare, dar o prostănacă pe care ușor o scoteai din minți.

Drept frumusețe nu puteai s-o iei; dar era mlădioasă și gentilă, știa să fie foarte elegantă, iar bunătatea de inimă aci mergea cîteodată pînă la ridicol.

Cîștigînd, după împrejurări, cam cîte opt pînă la patrusprezece lei pe zi, ea nu-i judeca pe oameni după ceea ce au, ci după ceea ce sunt în stare să cîștige, și Jean, care cîștiga tot cam cît ea, i se părea deopotrivă cu dînsa.

În același timp ea și închipuia că el îi este în adevăr soț. Cununați ori nu, ei trăiau în cea mai strînsă legătură, ca soț și soție, ce-i drept nu sub același acoperiș, și aceasta însă numai în urma unor împrejurări de care trebuia să se ție seamă. Toate acestea se potriveau cu felul de a vedea al păturei sociale în care și petrecuse copilăria și trăia și acum. Acum răposata ei mamă își petrecuse și ea în același fel viața, iară mătușa la care stetea se despărțise de bărbatul ei fără ca să-i pară rău de a o fi făcut aceasta.

Legăturile dintre ei amîndoi nu se potriveau cu gîndul prietenului meu, și el era cuprins adeseori de simțimîntul că aleargă ca un prostănac neajutorat după Nela lui.

Ea se bucura dacă el îi trimitea din cînd în cînd trăsura lui elegantă, ca să facă în ea o plimbare. Ii plăcea adică să se arate lumii în toaletele ei alese totdeauna cu mult gust, iară din propriile ei mijloace nu-i dedea mina s-o facă aceasta.

Nu era însă mulțumită cu numai atît și se supăra dacă el nu venea seara să o scoată undeva și s-o însoțească iar pînă acasă cînd timpul era frumos. Cînd se întimpla să nu vie, el trebuia să aibă cuvinte temeinice spre a se scuza.

Mătușa se bucura și ea cînd el a închiriat o casă mai mare și-a mobilat-o după gustul lui. Așa și trebuia să facă, deoarece la tine acasă își aranjează fiecare după gustul său lucrurile.

Nela însă a rămas cu desăvîrșire zăpăcită cînd el i-a adus o scumpă și frumoasă garnitură — lanț, broșa, brățară și cercei. Ii plăceau aceste lucruri frumoase, dar i se păreau lucruri de prisos.

— Păcat de atîta bănet — grăi dînsa, cuprinsă de bucurie — cită vreme ești tînără și nu de tot urită și te îmbraci în haine bine croite, lucrurile de felul acesta sunt un adaos fără de rost, care abate atențiunea de la celelalte.

Ea, cusătoreasă de baștină, nici că putea să vorbească altfel.

în text: *sau*.

Tocmai de aceea a izbucnit în hohote nervoase când el a început a-i vorbi despre hotărîrea de a nu se mai duce pe la atelier.

5 — Să las eu din mină acul și foarfecelile? strigă
dînsa. Aceasta ar fi cea mai mare prostie! Cum aș
putea să găsesc compensațiune pentru mulțumirea
pe care o simt când o croială îmi reușește bine!? Și
ce mai rămîne de capul meu dacă nu mai agonisesc
nimic? Nu! la așa ceva nu poți să te gindești în toată
io seriozitatea.

Nu-i rămînea lui Jean decît să se supună, și el a
și făcut-o aceasta cu toată inima, căci cea mai bună
parte a vieții lui era, la urma urmelor, cea petrecută
împreună cu dînsa. Ieșea regulat în docarul lui la
15 plimbare, nu lipsea de la nici o alergare de cai, umbla
la concerte, își lua masa la „Capsa”, juca din cînd în
cînd cărți, dar le făcea toate aceste oarecum în fuga
mare, ca să n-o lase pe Nela să aștepte, căci, dacă e
vorba, cel mai bun lucru era timpul petrecut cu dînsa.

20 Persoană cu cultură înaltă ea, ce-i drept, nu era,
dar crescuse în atingere cu cea mai bună societate și
avea multe maniere și deosebită mlădiere, îi cunoștea
pe oameni și-i judeca bine, era totdeauna voioasă și
se făcuse încetul cu încetul o palavragioaică de nu
25 te mai saturai a sta de vorba cu ea.

Era o adevărată plăcere să-ți petreci timpul cu ea.

De! lucrurile nu puteau să rămîie așa: palavrele
neîncetate trebuiau să aibă și ele urmările lor, și
Nela s-a pomenit în cele din urmă mamă a unui baie-
30 țel de toată frumusețea.

Acum t s-a prefăcut deodată firea și ea nu mai voia
să se ducă la atelier. Drăcușorul acela de copil striga
mereu și făcea fel de fel de strîmbături, încît n-o mai
lăsa în pace.

35 „Vinovată ești tu însăși — își zicea dînsa — și ai
să porți urmările păcatului tău; ești de aici înainte
purtătoarea de grijă a copilului tău și nu are decît
să te caute cine va fi avînd nevoie de tine.”

40 Au și căutat-o și găsit-o multe, și în curînd pretu-
tîndeni în societatea cea „bună” era lucru știut că

Frosa cea îndemînică a fost sechestrată de Jean Spi-
rescu.

5 „*Mais non!*” ziceau cele dumirite asupra tuturor
tainelor. Ea l-a sechestrat pe el. Dînsa nu se lasă să fie
întreținută. Mulți au încercat așa ceva! El nu îi este
decît amant l”

Jean s-a îmbărbătat și a luat hotărîrea de a-i zidi
o casă.

10 „Foarte cuminte! grăi Nela. Cel ce poate să-și
zidească casă nu plătește chirie.”

Casa a fost deci zidită în mare grabă și a ieșit, ce-i
drept, mai mică, dar în același timp și mai frumoasă
decît a lui Spirache. Nela s-a făcut de aci înainte cea
mai supusă stăpînă de casă, iară Jean, tată fericit, a
15 ajuns din ce în ce mai îndeplin domn al casei.

Bun lucru și frumos, dar era la mijloc și ceva
nepotrivit.

20 Procurorul conștiincios și neobosit fusese înaintat
judecător și era astfel cu atît mai supărător pentru
paraziții e mișunau împrejurul tribunalului.

„Tot aș vrea să știu — grăi într-un rînd unul din-
tre aceștia — unde adică e neînduplecatul Jean Spi-
rescu acasă la el: în casa cea frumoasă a bătrînului
Spirache, ori în mai frumoasa casă a castei Frose?”

25 Lumea rîdea cu hohote, ceea ce-I scotea pe Jean
din sărite.

Judecător, democrat, om conștiincios, el știa prea
bine cum se cuvenea să răspundă la asemenea între-
bare: el mai era însă, din întîmplare, și fiu al timpu-
30 lui său.

Orîșicare adevărat om din lumea mare își avea
prietena la mahala: de ce adică el sa aibă numai fe-
femeie cu cununiei?

35 Nu! Satisfacțiunea aceasta nu putea să li-o dea urgi-
Biților de pierde-vară.

Se zice că cei de jos năzuiesc mereu în sus. Așa și
trebuie 9ă fie. Vorba e numai: ce va să zică în adevăr
„jos” și cum avem să înțelegem ceea ce va să zică
„sus”.

¹ Dar nu (fr.).

Pe Jean îl umplea de indignațiune gîndul că, cu toate apucăturile lui de om din lumea mare, unii dintre colegii lui îl tratau drept un fel de intrus în mijlocul lor, își puneau la toate ocaziunile nașterea în
5 evidentă și se făleau cu legăturile lor de înrudire.

Tot avea tatăl său dreptate cînd stăruia ca să intre prin căsătorie în legătură cu înalta societate.

Aceasta era slăbiciunea batrinului: de ce și-ar fi adunat altfel banii? de ce și-ar fi zidit casa cea frumoasă? Așa, numai pentru sine singur, nu avea nevoie de aceste.
10

„Am s-o fac! strigă Jean îndîrjit. Am să-i procur bătrînului mulțumirea aceasta. Vreau să-i fac de rușine! Vreau să-i silesc a mă socoti deopotrivă cu
15 dînșii. Să simtă că nu există hotare în ceea ce privește egalitatea dintre om și om. Din chiar mijlocul lor am să duc lupta mai departe!”

Ei binet dacă în adevăr o voia, putea s-o și facă aceasta.

20 Lucrul acesta nu era însă atît de ușor cum i se părea lui.

Lasă că-i era foarte greu să se despartă de Nela, dar se mai și temea ca nu cumva ea să facă vreo încercare de a se răzbuna.

25 Un democrat ca dînsul e însă om cu virtute, care nu se dă înapoi după ce și-a luat o dată hotărîrea.

Bunele maniere cer ca în asemenea cazuri, nu tocmai rare, să i se dea celei părăsitate un fel de recompensă, iar după ce s-a făcut aceasta, cei despărțiți
30 rămîn buni prieteni.

Jean era nu numai om din lumea mare, ci totodată și galant, iar Nela, deprinsă a se da după păr, n-a făcut nici o greutate, le-a primit toate bucuroși, i-a dorit prietenului său noroc bun și nici prin cel
35 mai ușor suspin nu și-a dat durerea pe față.

Abia în clipa cînd el a trecut pragul, ca să părăsească casa, i-a șoptit în ureche vorbele:

— Dar tot om nemernic rămîi!

Așa se simțea și el însuși.

7

Oamenii ru obraz subțire își pun în toată liniștea și cu cea mai mare precauțiune afacerile delicate la cale.

5 S-a dovedit deci mai înainte de toate prin hrisoave și s-a pus mai presus de toată îndoiala că bunicul bătrînului Spirache a murit ca general în luptele de libertate și că atît el, cît și un unchi al lui după mamă, mitropolit de Veria, și-au jertfit marea lor avere
10 pentru libertatea patriei.

întelegînd rostul acestui adevăr istoric, Jean a înduplecat pe tatăl său să treacă brutăria la un nepot al lui și să-și încheie viața ca rentier.

15 A mers apoi vestea că Jean și-a găsit mireasă într-una din cele mai de frunte familii. Nu ști& încă nimeni cine anume e fericita aceea, era însă lucru neîndoios că-i aduce zestre mare, ce-i drept nu în bani gata, dar nici numai pe hîrtie, ci în efecte de valoare cu totul sigure.

20 întelegînd și rostul acestei indicațiuni, Jean s-a declarat gata de a subscrie contractul, iar celelalte s-au des!ășurat după aceste pregătiri cum se cuvine între persoane din societatea înaltă.

Un singur incident neplăcut s-a mai ivit cîteva, 25 zile mai înainte de ziua nunței: Nela, cea devenită iar Frosa, l-a vestit adică pe fostul ei prieten că mai are un băiat și l-a întrebat dacă e ori nu gata să-i dea și acestuia numele său.

30 „Ar fi lucru afară din cale urit — îi scria dînsa — dacă doi frați cari au același tată n-ar purta și același nume.”

El putea s-o facă, deoarece era încă liber.

Nici că n-avea de gînd să n-o facă. Ceea ce era urît i se părea și lui urît. Nu avea însă convenita bărbăție
35 și nu i-a dat Frosei nici un răspuns.

în timpul destul de lungi călătorii de nuntă a uitat-o apoi și aceasta, iar după ce s-a întors, avea să facă și să primească multe vizite; era adeseori invitat și invita și el pe rudele soției sale și pe prietenii acestora, își împlinea, în genere, multele datorii de con-

veniență socială, încît nu avea totdeauna timp să se prezinte la judecătorie și să studieze procesele în care era însărcinat. De unde ar mai fi putut să-și piardă timpul cu al doilea dintre fiii săi? Pe lingă toate acestea, azi Își dedia unul, mîine altul silința de a face prin soția sa presiune asupra lui, iară ea se supăra dacă el nu ceda.

Gel mai cuminte lucru era deci să se retragă. A și făcut-o aceasta și iar a început să lucreze pentru înființarea ligei democratice.

Acum însă lucrurile mergeau mai cu anevoie decît mai înainte, căci graba lui era mai mare și bătrînul rentier se făcea și el din ce în ce mai ursuz.

Dacă pentru viața petrecută cu Nela, Jean avea destul și din belșug, în căsnicia boierească ajungea din cînd în cînd la strîmtorare.

Iarna o petreceau la Paris, primăvara călătoreau prin Italia, în timpul verii se desfătau prin văile răcoroase ale Elveției și se abăteau din cînd în cînd pe la Monte-Carlo. Toamna dar, cînd se întorceau iar la București, nu-i rămînea bătrînului decît să-și dea prețiosul gir la polițele din ce în ce mai zorite ale fiului său.

El o și făcea aceasta ca să arate că subscrierea lui e pretutindeni mult prețuită, încetul cu încetul trebuia însă să vie și timpul ca să-și piardă și ea valoarea. Iute și din ce în ce mai iute au urmat unul după altul protestele și neplăcutele daraveri împreunate cu ele. Nu-i rămînea lui Jean decît să amane-teze ceea ce se poate amaneta și să-și dea silința de a salva ceea ce se putea salva.

Sprijinind pe fiul său în lupta purtată de el spre a dovedi că democrații nu sunt nici ei mai prejos de boierii ruginiți, bătrînul Spirache a ajuns și el la sapă de lemn.

Și toate acestea pentru cel?

De dragul unei soții cocoană mare, care-l trata prea adeseori ca pe o slugă și-și petrecea timpul mai ales cu cei de seama [ei] și de dragul cărora se gătea pe socoteala lui și cu care tot pe cheltuiala lui trăia în belșug și în răsfațare. Jale adîncă-l cuprindea

cînd își aducea aminte de ceasurile petrecute cu Nela și singele îi năvălea de rușine în obraji cînd îi sunau în ureche: „Dar tot nemernic rămîi!”

„Da! nemernic, își zicea, cu adevărat nemernic!”

El s-a bucurat deci cînd nobila lui soție, sătulă de viața petrecută sub același acoperămint cu dînsul, a cerut să-i restituie zeBtrea, pe care subscriesese a o fi primit, și ca s-o poată face aceasta, el și-a pus în vînzare casa, dimpreună cu mobila cea scumpă pe care o avea în ea.

A mai trecut apoi un timp oarecare, și prietenul meu Jean Spirescu iar s-a ivit în sala pașilor pierduți, acum avocat mai mult ori mai puțin sfiicios, care-si oferă mai unuia, mai altuia serviciile. El nu mai era însă omul conștiincios și neobosit de mai înainte. Uitase multe, de multe se dezvățase și multe apucături noi luase, încît îi era greu să dea ochi cu prietenii lui de odinioară, cu cari ani de zile de-a rîndul nu mai stătuse de vorbă.

Era odată un timp cînd ochii tuturor erau îndreptați asupra lui, și el ar fi fost pus în rîndul celor mai de frunte dintre avocați dacă atunci ar fi căutat procese. Acum cei mai mulți îl uitaseră și numai puțini îl băgau în seamă, iară el nu se putea împăca cu gîndul c-a ajuns în rîndul codașilor.

Venea, deci din ce în ce mai rar pe la Palatul de Justiție, și cînd venea, stetea din ce în ce mai puțin, în cele din urmă nu-l vedeai pe acolo decît rar de tot.

Iară eu am fost totdeauna de părerea că năvală să nu dea omul și n-am prea alergat după cei ce mi se păreau a se feri de mine.

„Cine are nevoie de tine, îmi ziceam, acela are să te caute!”

Rămîneam deci la depărtare plină de respect cînd mi se întîmpla să-l văd pe fostul meu prieten din copilărie alergînd încoace și încolo în treburile lui.

Bucureștii, deși cogeamite capitală, e un fel de oraș provincial, unde se dau pe față, se răstălmăcesc și se discută chiar și cele mai ascunse taine, și eu

aflasem pe ici, pe colo cîte ceva despre felul de a viețui al mie totdeauna simpaticul Jean.

Am fost deci cuprins de un fel de strîmtorare cînd, după ani de zile, l-am văzut iar, ce-i drept, tot țănoș în întregul lui fel de a fi, dar îmbrăcat în haine cam purtate.

Știam prea bine cum au venit lucrurile și se ivise în sufletul meu bucuria omului pizmăreț, dar tot mai covârșitoare îmi era compătimirea, și nici una, nici alta nu voiam s-o dau pe față.

Tot atît de bine știam că Frosa avea casa ei proprie și că în salonul ei era locul de întîlnire al tuturor cocoanelor ce țineau să fie îmbrăcate cu gust. Se făceau pe ici, pe colo glume proaste asupra felului ei de a-i ținea departe pe cei ce încercau a-i face curte și asupra celor doi frățiori, unul Spirescu, iar cellalt Calapod, ca bunicul mamei sale.

Se cerea multă stăpînire de sine pentru ca să nu i-o arunci aceasta în față. Era deci mai cuminte să nu stau de vorbă cu el.

IV

Deprinsă a ieși la plimbare în trăsura pe care i-o trimitea ori i-o plătea Jean al ei, Frosa stăruia și acum, cînd nu-l mai avea pe el, în apucăturile de mai înainte și ținea să-si facă regulat plimbările de-a lungul Podului și la Șosele. Lumea o vedea gătită ca o porumbiță, adeseori cu cei doi copii, Spirescu cel mic și frate-său Calapod, gătiți și ei ca niște păpuși, iar cocoanele care se întîlneau în „salonul” ei erau femeii cu obrazul subțire și aveau destul bun-simț ca să-și dea seamă că se cuvine s-o plătească așa încît să iasă și cheltuiala făcută cu trăsurile și gătelile de reclamă.

Jean, nemaifiind stăpînit de rîvna pentru înființarea ligei democratice și fiindu-i greu să treacă pe la curtea de justiție, unde nu prea era băgat în seamă, era adeseori plictisit, de-i venea să-și ia lumea în cap.

Ce-i drept, bătrînul Spirescu tot mai păstrase ceva pentru ca el și fiul său să poată trăi ca oameni cuminte, dar trăsura nu le mai dedea mîna să ție. Zelosul democrat se plimba deci pe jos, nu însă pe Pod ori la Șosele, unde se putea întîhi cu Frosa și cu prieteni din timpul de trecătoare mărire, ci mai pe la mahala, prin ulițe dosnice.

Avea destule cuvinte de a nu se prea avlnta.

Frosa avea și acum mare slăbiciuă pentru el; tocmai de aceea însă el îi era urgisit. Auzi d-ta om, care, de ochii lumii, e în stare să se lepede de o femeie ca dînsa și să-și părăsească copiii, doi băieți, adevărate odoare, să umble razna prin lume, să risipească ceea ce nu el însuși a agonisit și pe deasupra să mai restituie o zestre pe care niciodată n-a primit-o! Nu! orișicît de mare i-ar fi fost slăbiciunea pentru el, ea nu putea să-l ierte, și dacă, din întîmplare, l-ar fi întîlnit undeva, i-ar fi spus-o fără de înconjur aceasta.

Ea nu era însă numai femeie, ci totodată și mamă.

Micul Calapod atinsese vîrsta în care urma să fie dat la școală, iară ei îi era nesuferit gîndul că copiii cu care o să umble la școală și să [se] joace se vor întreba cum se face că pe el nu-l cheamă tot Spirescu, ca pe fratele lui mai mare.

Orișicît de mîndră ar fi fost, ea începea să plîngă cînd se gîndea la aceasta și era gata să se umilească în fața lui Jean. A început dar să-l caute, ca să-l întîlnească așa, ca din întîmplare.

L-a și găsit.

Deodată iată-l pe Jean, ieșit la iveală în sala cea largă a pașilor pierduți. Umbla preocupat, chiar mai preocupat decît alte dați, și îmbrăcat cu eleganța de odinioară. Se întorcea căutînd ici la dreapta, colo la stînga, și zărindu-mă din depărtare, se îndreptă din ce în ce mai jenat spre mine.

El, omul trăit în lumea mare, jenat!?

„Are, își zise, așa se vede, mare mvoie de mine.”
Așa și era.

După o scurtă introducere, el schimbă cu îndemînare vorba și mă rugă sa-i fiu mărturie la apro-

piața lui căsătorie și să-i dau voie de a-mi prezenta pe viitoarea sa, care se afla de față.

— Ești, la urma urmelor, incorrigibili îi zisei eu.

— O să-ți schimbi îndată părerea! răspunse el liniștit și mă luă de braț, ca să mă ducă într-una din sălile de așteptare, unde se aflau Spirache și Frosa cea îndelung răbdătoare.

„Sfinte Doamne! ce odor viețuitor!” îmi zisei viu mișcat când văzui pe frumușica femeie venind spre mine cu un voios zimbet pe buze.

— îmi ești, domnule, atât de bine cunoscut, încît nu poți să fii chiar atât de bun cum te știu eu și-ți mulțumesc de o mie de ori! grăi dînsa, întinzîndu-mi mînușîța ei.

Voiam să spun drept răspuns o banalitate, dar o guralivă ca dînsa nu-ți lasă timp să iei vorba.

— îmi asîști azi ca mărturiei urmă ea plină de zel. Omul acesta, care atîta timp a umblat razna, se întoarce, în sfîrșit, la cuibul lui și are, așa nădăjduiesc, să-și găsească acum liniștea mult dorită. Ai să dai mărturie că nu se înjosește prin aceasta. Nu! Am alergat eu după el, care n-a fost [de] data aceasta decît plin de bunătate. Nu în urma stăruințelor lui apoi, ci din propriul meu îndemn am venit azi aici, ca să-mi constituiesc zestre tot ceea ce am. El, urmă, nu ia în primire decît ceea ce al său este!

— Vorbe de clacă, întîmpină Jean. Hîrtia nu e, la urma urmelor, decît petec de hîrtie! De ce folos îți este după ce toate au zburat în vînt?! Oamenii sunt atît de deosebiți unul de altul!

— Da, foarte deosebiții repetă Spirache, care era totdeauna de aceeași părere ca fiul său.

DIN PERIODICE

O VARIETATE

5 înființate drept mijloace pentru satisfacerea
trebuinței omului de a ști tot ceea ce se petrece în
lume, ziarele, mai ales cele bine redactate, sîntniște
clăi de fel de fel de știri, fel de fel de idei, fel defel
de noutăți, adunate din toate părțile lumii și arun-
cate unele peste altele.

10 Mii și iar mii de oameni aleargă ca să adune ace-
ste noutăți, alte mii lucrează cu încordare ca să le
deie haina cu care vor să se întoarcă în lume, iar
alte mii se ostenesc ca să le tipărească pe hîrtie și
iar altele ca să le Împrăștie în toate părțile.

15 Dimineața, la cafea, peste zi, în oarele de repaos,
serile, mai-nainte de a adormi, miile, milioanele
de cetitori își petrec cu foile tipărite, pe care le
aruncă apoi cum arunci pleava seacă. Ei zîmbesc,
rîd cu hohote, se supără, se emoționează, stau nedu-
meriți, se bucură ori se întristează și pentru cei mai
mulți dintre dînșii această schimbare necurmată a
20 stărilor sufletești foarte în curînd devine o trebuință,
o slăbiciune, o adevărată patimă în cele din urmă.

25 îndeosebi pentru aceștia cel mai de căpetenie
lucru într-un ziar e varietatea și cea mai interesantă
parte rubrica varietăților.

25 Maiestatea-sa regele ori regina, împăratul ori
împărăteasa, alteta-sa principele ori prințesa a sosit,
a plecat, a ieșit la plimbare, a dat un prinz, a primit

în audiență a conferit un ordin ori a făcut o glumă.

D-l ministru cutare a făcut o declarațiune, a exprimat o dorință, a făgăduit un lucru ori a stat de vorbă cu cineva.

Celebra actriță cutare și cutare a primit un angajament, a răgușit ori și-a frînt un picior.

D-l A. s-a logodit cu d-șoara B. și cununia se va celebra aici și atunci.

10 în strada cutare s-a iscat foc și au ars cinci case. Paguba e de mai multe sute de mii. Trei persoane au fost înăbușite de fum.

Celebrul chimist L, a inventat un nou fel de chibrituri.

15 Atunci și atunci, acolo și acolo s-a scos din valurile rîului cadavrul unei persoane necunoscute.

D-l X. a primit o moștenire mare, rămasă după un unchi al sau.

20 Pe drumul de la Q. la P. s-a găsit cadavrul unui om ucis și jăfuit. Poliția urmărește pe făcătorii de rele.

Celebrul poet N. a primit de la societatea cutare o peana de aur.

25 Doi tineri au sosit în seara cutare în otelul cutare, din orașul cutare și-au cerut o odaie. Dimineața s-au găsit amîndoi morți. Din scrisorile rămase de dinșii la adresa părinților lor rezultă că amorul nenorocit a fost cauza ce i-a împins la sinucidere.

30 în satul cutare din districtul cutare un fiu a ucis pe părintele său, care-l mustrase pentru ștregăriile ce făcea.

D-l V., onorabilul cetățean din M., și-a serbat în ziua cutare nunta de diamant, incungiurat de o numeroasă familie și de amicii și rudele sale.

35 în strada cutare din orașul cutare birtașul N. s-a certat cu nevastă-sa, care în urmă, cuprinsă de amărăciune, a luat un clondir cu spirt, și l-a vărsat pe haine și și-a dat foc. Nenorocita a căzut prada flăcărilor, murind în cele mai grozave chinuri.

40 Poliția sanitară a surprins pe un laptagiū vînzînd lapte sporit cu zamă de cartofi și l-a pedepsit confiscîndu-i tot laptele.

Astfel se urmează șirul noutăților zi cu zi, săptămînlă cu săptămînlă, lună cu lună, an cu an, deceniu cu deceniu, secol cu secol, și tot astfel se va urma cît va mai fi pe lume om, și peana, și hîrtie, și tipar.

5 Reporterul, care aleargă după noutăți, își cîștigă pînea de toate zilele, ziaristul, care le coordonează, își împlinește funcțiunea, tipograful își face meseria, factorul poștal umblă în treburile stăpînirii, iar cetitorul își caută distracție.

10 Pentru toți noutățile sînt niște lucruri care de sine se înțeleg, întîmplări de toate zilele, fapte obicnuite: nimeni nu caută în ele partea emoțională, nimeni nu-și dă seamă despre viața consumată în ele, nici cei care le adună, nici cei care le scriu, nici cei ce le tipăresc și poate mai puțin decît toți cei care le citesc.

Ziarele din Viena comunică, după un ziar din Londra, în rubrica varietăților o noutate pe care mulți o vor fi punînd în rîndul celor mai interesante.

20 E vorba de o întimplare învălită în cel mai mare mister. Ea s-a petrecut la Devonshire în Englitera.

Se zice, se presupune, se bănuiește că sollicitatorul Shortland, englez născut în Noua Zeelandă, și-a omorît tinera nevastă în niște împrejurări extraordinare.

25 D-l Shortland s-a căsătorit în taină cu fiica unuia dintre cei mai distinși cetățeni ai orașelului Devonshire și peste vreo trei săptămîni a izbutit a restabili bunele relațiuni cu familia frumoasei sale neveste.

30 în curlnd însă el a plecat, precum zicea, în Noua Zeelandă, lăsînd pe soția sa cuprinsă de temerea că nu se va mai întoarce. Cîteva zile în urmă, nenorocita femeie dispăre. Părinții, la casa cărora o lăsase soțul plecat, iau fără de întîrziere măsuri, ca să-i deie de urmă, și o găsesc într-un tîrziu înecată într-un lac din apropiere.

35 Știînd întristarea de care le fusese cuprinsă fiica în urma plecării soțului ei, părinții nu mai au cituși de puțină îndoială că ea s-a sinucis. Aceasta era și părerea medicilor și în acest sens se face și anunțul funebral.

10 Insă fratele răposatei, care petrecea la Londra, cuprins de oarecare nedumeriri, se întoarce la Devonshire, cercetează lucrurile maieu dinadins și află în cele din urmă că d-1 Shortland n-a plecat în Noua Zeelandă, ci se află ascuns la casa unuia dintre arînđașii de pe moșia socrului său. Se mai constată că acest arînđas, cîteva zile în urmă, vorbise de o scrisoare ce pretindea a fi primit de la d-1 Shortland din Noua Zeelandă, că pe malurile lacului, atunci cînd s-a

15 găsit cadavrul răposatei, erau foarte bine imprimare urmele duor bărbați, ba cadavrul fusese înfipt cu picioarele în nămolul din fundul lacului, ceea ce dă loc la presupunerea că d-na Shortland nu s-a înecat, ci a fost dusă în lac pe cînd era moartă.

20 Luîndu-se drept punct de plecare aceste constatări, s-a început cercetare penală contra d-lui Shortland și s-a dezgropat cadavrul, pentru ca în urma unei cercetări mai amănunțite medicii să constate dacă în adevăr cadavrul este al doamnei Shortland și dacă răposata s-a înecat ori a fost ucisă.

 Aceasta e „varietatea” comunicată de ziarele din Viena după ziarele din Londra.

25 O varietate fără îndoială foarte interesantă, una dintre cele mai interesante varietăți, și nu e minune că ziarele sînt citite cu atîta sete cînd ele cuprind asemenea varietăți interesante.

 Să trecem la alta, poate chiar mai interesantă. Nul Eu nu pot.

30 Shortland? Domnul Shortland, un englez în Noua Zeelandă?

 Eu cunosc un Shortland, englez, născut în Noua Zeelandă, îl cunosc prea bine, am petrecut, sînt acum unsprezece ani, la Geneva cele mai plăcute zile cu dînsul.

35 Să fie oare vorba de acest Shortland?

 E peste putință!

40 El a plecat, ce-i drept, în Englitera, era născut în Noua Zeelandă și, ceea ce e mai fatal, am biletul lui de vizită și stă pe el: William Shortland, solicitator".

 Cu toate aceste, e peste putință ca el să fie acel Shortland care și-a ucis nevasta, dacă e adevărat că un solicitator Shortland din Devonshire, englez, născut în Noua Zeelandă, și-a ucis nevasta tineră, frumoasă, bogată, culta și atît de iubită cum trebuie să fie nevasta d-lui William Shortland cel mie atît de bine cunoscut.

5 îl văd parcă și acum pe d-1 William Shortland: un om cu părul roșu, cu favoritele rare, înalt și cu deosebire lat în umeri, mai presus de toate însă un om așezat și de o rară bunătate de inimă.

10 într-una din zile ne-ntorceam cu d-1 William Shortland și cu d-1 John Wolten, un amic al d-lui Shortland, de la Bagni di Strega.

15 Marea era cu deosebire agitată și valurile se izbeau în goană mare de stîncile țărmurilor, încît era peste putință să ne auzim unul pe altul în zgomotul produs de ele, ci mergeam tăcuți unul după altul, preocupat fieștecare cu gîndurile ce-i producea privilegiștea firoasă.

20 Deodată d-1 Shortland se oprește uitîndu-se spăriat sub rîpa din mal, stă puțin pe gînduri, apoi se coboară din piatră în piatră, amenințat în toată clipa de a se prăvăli în mare.

25 Pe una dintre stîncile de la marginea mării stetea o copilă ca de patru ani și plîngea. Valurile băteau mereu în stîncă și se aruncau din cînd în cînd pînă la picioarele copilei, Încît sărmana de ea nu mai îndrăznea să se miște din loc, deși nu mai lipsea mult ca să fie apucată de valuri, dusă înapoi și izbită apoi de stinci.

30 Sosind jos, d-I Shortland intră în apă, luă copila în brațe și plecă bătut, bătut mereu de valuri de-a lungul malului primejdios, pînă ce nu găsi mai înspre

35 port un loc pe unde se putu urca cu ea.

 Era copila unei biete femei care umbla să caute stridii. O uitase, precum se vede, ori o perduse aici.

40 Eram foarte fericiți toți trei că d-1 Shortland a putut să o scape din primejdia în care se afla și de sine se înțelege că trebuia să căutăm acum pe săr-

mana femeie care desigur că o caută cu deznădejduire.

N-avurăm nevoie să umblăm mult.

Muma în adevăr își căuta fiica și, peste puțin, ea se apropia în fugă mare de noi și începu să sărute minile d-lui Shortland, să-i mulțumească și să ni se plângă că e săracă și n-are din ce trăi.

Îi dădurăm dar fieștecare câte doi-trei franci și plecarăm îndoit mulțumiți mai departe.

Peste câteva zile — lucru curios! — se întâmplă să găsim în altă parte, dar în aceleași împrejurări, aceeași copilă.

D-l Shortland își împlini și astăzi datoria, însă îndeosebi eu eram mai puțin mulțumit ca întîia oară*.

„Nu crezi d-ta — îi zisei d-lui Shortland după ce plecase femeia cu francii — că femeia aceasta ne înșală?”

„Se poate — răspunse el liniștit — la asta m-am gândit chiar și în rîndul trecut, dar pot să mă înșel și este mai bine să fiu înșelat de alții decît să mă înșel eu însumi pe mine.”

Nu se poate ca acesta să fie acel William Shortland, care și-a ucis nevasta în niște împrejurări atît de extraordinare.

Trebuia să mă încredințez.

Domnul John Wolten, amicul nostru, se află la Londra. O știam aceasta. Trecuseră, ce-i drept, mai mulți ani la mijloc de cînd nu primisem știre de la dînsul; îmi aduceam însă aminte că el îmi făcuse cunoscut într-una din scrisorile lui că s-a stabilit definitiv la Londra.

Începui dar să-mi scotocesc cutia de scrisori, îi găsii adresa și-l rugai să-mi trimită informațiuni. Peste vreo două săptămîni am primit din Rio de Janeiro următoarea depeșă:

„Din nenorocire, vaporul abia poimîne pleacă spre Englitera.

Sînt foarte interesat și-ți mulțumesc pentru interesarea d-tale. Voi lua informațiuni și-ți voi scrie.

John Wolten”.

Trecură mai multe săptămîni la mijloc fără ea să-mi vie vreo știre de la d-l Wolten, și este un lucru oarecum de sine înțeles că mi s-a șters încetul cu încetul impresiunea produsă de „varietatea” din *Fremdenblatt*.

Alaltăieri, în sfîrșit, am primit o lungă scrisoare cu data din Florența de la d-l Wolten.

E interesantă și desigur mulți dintre cetitori vor lăuda bunăvoința mea de a le-o fi comunicat. Declin însă onoarea ce-mi fac întîi pentru că n-am scris-o eu, a doua și mai ales pentru că d-l John Wolten in-a autorizat, ba a stăruit chiar să o public, în interesul adevărului atît de rau alterat prin „varietatea” din *Fremdenblatt*.

Scrisoarea d-lui John Wolten

„Domnul [meu!

Precum te-am vestit prin depeșea ce ți-am trimis din Rio de Janeiro, am plecat fără de întîrziere la Londra, de acolo apoi, peste două zile, la Dublin.

Aici am aflat că amicul nostru, d-l solicitator William Shortland, nu se află la Devonshire, unde-i este domiciliul stabil, ci a plecat pe un timp de câteva luni de zile în Svițera.

Am luat dar trenul cel mai apropiat și m-am întors la Londra, ca să mă informez din listele călătorilor și ale străinilor ce petrec în Svițera dacă amicul nostru tot se mai află în această țară admirabilă.

I-am dat de urmă la Geneva, de unde însă plecase la Genova, orașul frumos așezat unde noi am petrecut atît de bine împreună.

Spre marea mea mîhnire, nici la Genova nu l-am găsit pe d-l William Shortland. Aatfel se întâmplă că-ți seriu din Florența.

Scrisoarea d-lui William Shortland, pe care ți-o alăturiez aici, te rog și eu să nu o publici. Îmi vei face însă o mare plăcere dacă vei publica informațiunile ce-ți dau în scrisoarea mea, deși d-l Shortland

dorește ca el să rămie un secret păstrat de noi cu sfințenie.

Lucrurile s-au petrecut în adevăr așa cum ai aflat din «varietatea?» publicată în *Fremdenblatt*,
5 nu însă acum în curînd, ci înainte de asta cu trei ani, și încă anul trecut amicul nostru a fost achitat de juriul Însărcinat a se pronunța asupra culpabilității lui.

10 Nu este, altfel, adevărat nimic din cele ce se pun în *Fremdenblatt*.

D-1 solicitator William Shortland, precum știi, englez născut în Noua Zeelandă, a cunoscut pe d-șoara Elma Wenkling la Galcutta, unde ea făcuse* în
15 toamna anului 1875 o excursiune de cîteva săptămîni, ca să vadă pe un unchi al ei. El a văzut-o adeseori aici, n-a putut însă să-i facă cunoștință, fiindcă n-avea relațiuni nici măcar cu cunoscuți de ai cunoscuților familiei în care se afla frumoasa irlandeză, căci părintele d-șoarei Elma, d-1 James Wenkling,
20 este un irlandez.

Nu i-a rămas dar decît să aștepte plecarea d-șoarei Elma, care era însoțită de muma ei și de un frate mai mare.

25 Era hotărît s-o însoțească pretutindenea pînă ce va găsi ocaziunea să se apropie de dînsa.

D-șoara Elma li dăduse chiar ea, prin purtarea ei, dreptul să o facă aceasta.

30 Astfel au făcut împreună călătoria din Indii la Gair, de aici la Neapoli, au trecut apoi din oraș în oraș toată Italia, au petrecut vara în Svițera și s-au întors de toamnă în Englitera,

în această lungă călătorie, pe care amicul nostru o privește ca cea mai frumoasă parte din viața sa, ei au petrecut foarte mult împreună, ajunseră a se
35 cunoaște bine și a se iubi cu toată inima, însă toate încercările lor de a-și face cunoștință au rămas zadarnice. Muma ei era indignată de stăruința cu care amicul nostru îi urmărea fiica și numai tactul amicului nostru, pe care-l știi destul de bine, numai
40 purtarea lui rezervată a înlăturat conflictul pe care

fratele d-șoarei Elma îl căuta, după toate semnele, chiar dinadins.

«Treceau — îmi spune amicul nostru — zile întregi, ba adeseori chiar mai multe zile de-a rîndul
5 fără ca să ne vedem, iară cînd ne întâlneam, ne mulțumeam a schimba o privire, două, nu mai mult. îmi era destul a ști că ea se află pe lume, ba petrece chiar aproape de mine, și cu deosebire plăcută îmi era încredințarea pe care mi-o dădea prin purtarea
10 ei că și dlnea se bucură de aceasta și este mulțumită de apropierea mea. Știam totdeauna cînd se apropie ziua plecării: era îngrijată și vedeam din fața ei frica de gîndul că nu o voi însoți mai departe în călătoria ei. Era preste puțină să mă lipsesc de
15 mulțumirea de a vedea bucuria ce se oglindea în fața ei cînd îi dedeam să înțeleagă că nu o părăsesc. Iară dacă i-o făgăduiam o dată aceasta, trebuia să mă țin de făgăduința mea. O! aceste erau timpuri frumoase, cea mai prețioasă parte din viața mea!»

20 Durere, aceste timpuri au fost pe cît de frumoase, pe atît de scurte.

Cîteva zile după sosirea lor la Londra, d-șoara Elma și amicul nostru au trebuit să se despartă.

25 Aceasta s-a întîmplat în urma unei explicări serioase pe care o avusese tînără irlandeză cu muma, fratele și cu părintele ei, d-1 James Wenkling, care venise la Londra să-și întîmpine familia.

30 Amicul nostru citea, răsturnat pe o canapea, varietățile din *Times*, cînd i se anunță d-1 James Wenkling din Devonshire.

Peste puțin ei se aflară față în față.

— Domnul meu — grăi părintele frumoasei irlandeze — d-ta urmărești familia mea de un an de zile.

35 — Nu — răspunse amicul nostru — urmăresc pe d-șoara, fiica d-voastre.

— Cine ți-a dat dreptul de a o face aceasta? întrebă d-1 Wenkling.

40 Amicul nostru zîmbi. D-ta îi cunoști felul de a zîmbi.

Și cine mi-l contestă?! întrebă el.

— EU:

— Vă mulțumesc pentru informațiune! îi zise
amicul nostru. Eu fac o călătorie de plăcere și slnt
5 recunoscător că mă vestiți despre neplăcerile ce pot
să întimpin în calea mea.

Grăind aceste, el se Închină.

D-l James Wenkling se retrase, supărat, foarte
supărat.

10 Peste câteva oare, amicul nostru întâlni pe iubita
sa în Hide Park.

O lăcrăma ce strălucea în ochii ei îi dete să înțe-
leagă că trebuie s-o părăsească.

15 Plecând familia Wenkling, el rămase în Londra
mai mult fără de voie, nemaifiind capabil de a lua
vreo hotărre.

Unsprezece zile în urmă el primi de la d-șoara
Elma scrisoarea pe care ți-o trimit aici în copie și
care, precum văz, a hotărît soarta amîndurora."

20 Cetitorii noștri desigur că ne vor fi recunoscători
dacă le vom comunica și această scrisoare, care face
și ea parte din informațiunile ce ne dă amicul nostru,
d-l John Wolten.

25 în adevăr, ea este ceea ce produce conflictul
tragic, care, după cele ce se petrecuseră mai-nainte,
trebuia Bă ducă neapărat la o catastrofă înfricoșată.

Încetăm dar aici cu publicarea scrisorii primite
de la d-l Wolten.

Scrisoarea domnișoarei Elma

30 „Iubite al meu prieteni

Oriunde te va găsi această scrisoare, pleacă, te
rog, și vino fără de întârziere la Devonshire, ca să
urmăm mai departe a ne face unul altuia dorită
viața altfel atât de nesuferită.

85 Caută însă ca să-ți găsești aici vreo ocupațiune,
care-ți abate gândurile de la mine, pentru ca nu
cumva, fiind mereu preocupat de iubirea mea, să ți
se urască în cele din urmă de gândul că nu mai trebuie

să ostănești spre a ți-o clștiga. Stărui cu tot dina-
dinsul să o faci aceasta pentru că am simțit în puți-
nele zile de când ne-am despărțit îndoiala și temerea
și știu acum ce plină de farmec este viața omenească,
5 ce vie când speranța luminoasă se luptă în sufletul
nostru cu întunecatele îndoieli.

Eram obosită de gândul că ne iubim; altfel n-aș
fi putut să dau signalul despărțirii noastre. Știam
că, aproape ori departe fiind unul de altul, iubirea
10 noastră rămîne aceeași și numai dorul crește cu cit
depărtarea este mai mare. Acum simt că nu este așa.

Ai putut să mă părăsești, prin urmare poți să
nu mă iubești. Am voit chiar eu însumi să plec
singură: dar ai putut să-mi faci pe voie și prin ur-
mare poți să-mi și calci voința. Mă tem că nu mă
15 mai iubești, că mă vei iubi din zi în zi mai puțin,
că-ți voi fi în cele din urmă numai o plăcută aduce-
re-aminte despre simțirile și gândurile plăcute pe
care ți le-ai făcut pe când mă însoțea în călătorie.

20 Și dac-aș ști că, primind această scrisoare, vei pleca
neîntârziat, n-aș fi stăruiet s-o faci: aș mai fi amlnat
lucrul, aș mai fi așteptat, ca samă îndoiesc. William l
mă tem, slnt muncită de îndoieli și-aș voi să tră-
iesc sute de ani ca să am mereu mngiiera pe care
25 o găsește omul cuprins de îndoială în speranța ce
și-o face el însuși.

Nu este adevărat că oamenii se pot iubi cînd se
află departe unul de altul. Trebuie să se vază, tre-
buie să se simtă unul pe altul ca să se poată iubi,
30 trebuie să fie un fel de atmosferă neștiută de noi
pe care-o are fieștecare om, și numai pe cit timp ne
aflăm în acest fel de atmosferă a celui iubit putem
să ne simțim bine și să iubim pe cel ce ne dă buna
această Bimțire. O să vii la Devonshire, și eu [o]
35 să simt c-ai venit fără ca să știu: vino, grăbește,
căci îmi lipsește parcă aerul în care m-am deprins
a trăi și nu mai am repaos, umblu să-l caut și nu-l
găsesc.

40 Știi că biserica noastră e foarte severă și mai
severi încă sînt frații mei, irlandejii: iubirea mea
este un păcat greu. Dar acest păcat se poate ispăși.

L-am mărturisit părintelui Adam, duhovnicului meu, și el mi-a dat mângâierea suflătească prin binecuvîntarea lui. Trebuie să ne înfrînăm dorințele, să ne lipsim ani întregi de mulțumiri, să dovedim statornicia înclinărilor noastre, să suferim dureri multe ca să ne facem vrednici de fericirea la care visăm, și dacă le vom fi împlinit aceste, peste cîtiva ani, cînd va socoti măsura împlinită, el ne va cununa în taină și ne va da binecuvîntarea lui, iertîndu-mi păcatul de a fi călcat voința familiei mele.

5
10
Vino dar degrabă, așază-te aici și eu voi afla c-ai venit și voi fi mulțumită de a ști că te afli în apropierea mea.

Elma"

15 Aceasta e scrisoarea.

Fără îndoială mulți dintre cetitorii noștri se vor fi mirînd că tinera irlandeză nici măcar cu un cuvînt nu face amintire despre greutățile cu care se luptă în familia ei. Aceasta însă de sine se înțelege îndată ce știm că ea este irlandeză.

20 „Biserica noastră e foarte severă — zice ea — însă mai severi încă sînt frații mei, irlandezii."

Atît e destul pentru ca să înțelegem că d-l James Wenkling este membru al Ligei irlandeze ori cel puțin unul dintre oamenii care sînt urmăriți pas cu pas de această ligă, ce lucrează prin ascuns și pe față și cu o stăruință care pune întreaga lume în uimire, pentru ca să-i creeze rasei irlandeze o poziție sigură față cu englezii. Biserica, oricît de severă, i-a arătat fiicei sale împregiurările în care o poate ierta pentru păcatul de a fi călcat voința părinților săi; liga, însă, e nelndurată; nu sînt împrejurări în care ea poate să ierte.

35 Nu anticipăm dar dacă le spunem chiar de pe acum cetitorilor noștri că-n drama petrecută la Devonshire Liga irlandeză ține locul fatalității. Ar fi voit ori nu d-l Wenkling să-și deie învoirea pentru căsătoria fiicei sale cu d-l solicitator William Shortland, el nu se mai putea abate de la hotărîrea ce luase odată. însă și fiica sa era irlandeză; nici ea nu se mai putea abate de la hotărîrea sa. Astfel re-

zultă conflictul, și orișicine prevede că ceea ce îl curmă prin o catastrofă înfricoșată nu poate să fie decît Liga irlandeză.

Astfel s-a și întîmplat.

5 Nimeni nu putea să-l împedecă pe d-l Shortland de a se stabili la Devonshire, nici de a se căsători în taină cu d-șoara Elma, însă nici pe irlandezi nu putea să-i oprească nimeni de a-l urmări pas cu pas și de a-i da o lovitură înfricoșată tocmai cînd lumea îi este mai dragă.

10 Precum știm, căsătoria s-a săvîrșit cîteva săptămîni în urma, și-a dat și familia tinerei neveste învoirea: acesta era timpul în care d-l Shortland se simțea ajuns în culmea fericirii sale; acum a urmat și catastrofa.

15 E ceva cu totul particular, un lucru în adevăr misterios cum s-a urmat această catastrofă.

20 Dar să nu anticipăm. Cetitorii noștri vor fi curioși: să lăsăm pe amicul nostru englez să spuie mai departe cum s-au urmat lucrurile.

O singură observare numai! Nu ne putem stăpîni să nu o facem.

25 Irlandezii sînt oameni de o fenomenală statornicie: ne mirăm cum de ei au putut să rămîie statornici chiar și în prescurtarea statorniciei în ceea ce privește iubirea.

Irlandezii, tocmai irlandezii ar fi trebuit să fie încîntați și mîndri de d-șoara Elma și să laude consecvența ei.

30 Urmările scrisorii domnișoarei Elma

„Timp de un an și cinci luni — urmează amicul Wolten — d-l Shortland a trăit la Devonshire fără ca să fi avut ocaziune de a se întîlni cu aleasa inimii sale. Ei s-au văzut însă adeseori mai ales la teatru și la biserică, ba în cîteva rînduri, ieșind domnișoara Elma cu o mătușă a ei care nu-l cunoștea pe d-l Shortland, au șezut chiar iu aceeași bancă și și-au dat mîna.

După această probă, părintele Adam le-a dat voie să se întâlnească la dînsul.

Bucuria acestei întâlniri a fost scurtă: s-au întilnit ca să-și ieie ziua bună unul de la altul.

Dorința preotului era ca amicul nostru să plece neîntîrziat din Englitera, ceea ce s-a și întîmplat, căci oricît de statornică în iubirea ei, d-șoara Elma nu voia de loc să se abată din calea ce i-o croise duhovnicul ei.

Peste doi ani de zile amicul nostru a petrecut apoi parte în Turcia, parte în America. Se credea uitat, părăsit, cînd, la San Francisco, a primit a doua scrisoare de la d-șoara Elma, în care este chemat din nou la Devonshire. În această scrisoare ea îl vestește că e urmărit și-l roagă să călătorească mai ales noaptea, pentru ca să se poată apropia pe nesimțite de dînsa.

Sosind la Devonshire, d-l Shortland în puține zile s-a încredințat că e peste putință să ajungă la împlinirea dorințelor sale. Domnișoara Elma, avînd binecuvîntarea duhovnicului său, era, ce-i drept, să-și părăsească părinții și să urmeze pe soțul ei oriunde; ei însă nu puteau ieși din Englitera fără ca liga să prinză de veste și erau urmăriți oriunde s-ar fi dus. Nu le rămînea dar decît să se mulțumească cu mîngîierea că legătura lor este binecuvîntată de biserică: s-au cununat, dar mai departe nu s-a schimbat nimic în relațiunile lor. Puteau, cu toate acestea, de aici înainte să se bucure unul de altul și să petreacă singuri împreună, fără ca să-și mai facă muștrări, ceea ce s-a întîmplat în primele opt zile în două rînduri, sub paza discretului duhovnic, părintele Adam.

După aceste, tinera nevastă n-a mai putut suporta situațiunea și aceasta a grăbit catastrofa.

Mistuită de dorul de a-și vedea soțul cit mai des, d-na Shortland era cuprinsă mereu de fierbințeli, suferea de insomnii, nu mai putea să mănince, era mereu dusă cu gîndul și prăpădită. Îngrijați dar de sănătatea ei, părinții nu-i mai dedeau voie să iasă, și de sine se înțelege că astfel ea peria pe zi, pe ceas, pe minut. În cele din urmă, slăbită în trup și suflet,

ea n-a mai putut să păstreze taina și a făcut mărturisirea.

Mult timp d-l James Wenkling a stat nemișcat și mut.

5 — Ești fiica mea, a grăit apoi. Aș voi mai bucuros să te știu moartă, dar vreau să-ți fac dreptate.

Grăind aceste, el a plecat la ginere-său, ca să-l poftască a-și lua nevasta.

Și astă dată însă bucuria a fost scurtă.

10 Seara tinera și fericita nevastă i-a povestit soțului sau suferințele prin care trecuse.

— A zis el c-ar voi mai bucuros să te știe moartă? I grăi amicul nostru zîmbind, precum îi este obiceiul. Această mulțumire poate s-o aibă.

15 Frumoasa irlandeză se cutremură.

— Știi tu ce va să zică aceasta? urmă el serios. Poți tu suporta gîndul că ești vie, pe cînd cineva, chiar taică-tău, chiar fratele tău, familia ta întregă ar dori să te știe moartă? N-ai dori tu să te poată ști moartă?

20 — Da! — răspunse ea — însă tu dorești să mă aibi viuă și nimic nu-mi este mai presus de dorința ta.

25 El o îmbrățișa cu dragoste, dar viața lor era stricată, fericirea li se curmase în ziua cînd s-au văzut ajunși la împlinirea dorințelor lor.

în zadar se sileau să Intre iar în firea lor de mai înainte, căci o presimțire sinistră îi ținea mereu cu inima înțeleștată.

30 Cinci zile în urmă se petrecu o scenă pe care lasă să ți-o povestească amicul nostru, el însuși, în următoarele, pe care le copiez din memoriile lui.

«Umblasem toată ziua în treburi — zice d-l Shortland — și-n amurgul serii răăntorceam acasă. Tre-cînd prin o stradă mai dosnică, fui oprit de doi necunoscuți, care mă urmăriseră, precum se vede, timp de cîteva zile, fiindcă-mi aduceam aminte de a-i fi întilnit mai adeseori.

40 — Domnule — îmi zise unul dintre dînșii — te rog să mă însoțești. Sînt însărcinat a-ți cere o explicațiune amicală.

Situațiunea mea era pe deplin clară: mă aflam în fața agenților ligei și ori mă supuneam, ori cădeam jertfă unui atentat.

— Vă stau la dispozițiune, îi răspunsei.

Urmaram apoi singuri drumul mai departe, și peste câteva minute ne aflam singuri într-un iătăcel din parterul unei case din strada vecină.

— Domnule, îmi grăi acum necunoscutul. Trebuie înainte de toate să-ți fac împărțășirea că te bucuri personal de stima noastră.

Mă închinai drept semn de mulțumire.

— Află însă, urmă el, că d-șoara Elma este dintre membrii ligei: e adevărat că n-o știi aceasta?

— Adevărat! îi răspunsei, cuprins de un simțământ neplăcut.

— Acum o știi, zise el; deci, ori intri și d-ta în ligă, ori pleci în timp de trei zile în Noua Zeelandă și curmi orișice relațiuni cu dînsa.

— Și ce are să se întîmple dacă nu voi face nici una, nici alta? îl întrebai.

— Moarte!

— Vă stau la dispozițiune! grăii eu hotărît.

— Nu! răspunse el zîmbind. Ea ne stă la dispozițiune, și d-ta vei fi numai acuzat de a o fi ucis și, urmă el amenințător, e treaba noastră ca să fii și osîndit.

Abia acum simțeam că mă aflu în fața unei puteri serioase care se află pretutindenea, dar nu se manifestă decît atunci și acolo, cînd și unde vrea să creeze ori să nimicească.

— Voi pleca! răspunsei.

El îmi întinse apoi mîna, Îmi ceru iertare și ne despărțirăm.»

Atît din memoriile amicului nostru.

Preste două zile el a plecat în Noua Zeelandă, fără ca să-i fi făcut tinerei sale soții cu un cuvînt măcar împărțășire despre cele petrecute. Ea putea să le afle de la aceia cu care se însoțise; ba era foarte probabil că ele s-au petrecut cu știrea și învoirea ei.

Despre aceasta amicul nostru voia să fie încredințat.

«Mă pune ea mai presus de ligă, ori îi este liga mai presus de mine?»

Această întrebare îl muncea fără de curmare și nu-l lăsa sa-și vie în fire.

5 La Malta el găsi o sumă de soldați din deosebite trupe care se întorceau în Englitera. Doi dintre aceștia veneau din Indii. El îi cumpără cu bani, le luă uniforma și documentele, își cumpără un tovarăș, se mască și se întoarce ca soldat în Englitera.

10 Astfel se întîmpla că, puțin în urmă, el se află ascuns la unul dintre artndașii d-lui James Wenkling.

— A putut să plece — grăi tinera nevastă, cînd arîndașul îi prezentă scrisoarea ce pretindea a fi primit din Noua Zeelandă — a putut să mă părăsească, dar n-a putut să intre, de dragul meu, în ligă, în care numai din consideratiune pentru mine ar fi fost primit. Răspunde-i că-mi pare rău.

Aflînd apoi că soțul ei s-a întors și se află la apropiere de citeva ceasuri, ea își perdu firul și se lăsă la discrețiunea lui.

Părinții ei doreau s-o știe moartă, iar soțul ei dorea s-o aibă viuă: lucrul se putea face.

25 Atunci cînd familia Wenkling a găsit cadavrul alterat de lipitori în lac, doamna Shortland se afla pe mare și-și urma drumul spre Geneva, unde avea să-și aștepte soțul.

Cadavrul era cumpărat dintr-un spital și preparat cu Îngrijire, astfel că, îmbrăcat în hainele dositei, el să nu mai lase nici o îndoială asupra identității.

30 Liga știa însă că urmele amicului nostru s-au pierdut la insula' Malta, le căuta pretutindenea și se afla într-o agitațiune extraordinară cînd s-a răspîndit știrea despre moartea d-nei Shortland.

35 Astfel stau lucrurile, iubite amice, cînd fratele dositei se întorcea de la Londra și-l găsește pe d-I Shortland.

E de prisos să-ți mai descriu situațiunea grea în care se afla amicul nostru.

40 Pus între justiție și ligă, el trebuie să se teamă mult de puterea care-l urmărea prin ascuns și să-și cîștige prin purtarea lui discretă simpatiile membrilor ligei,

care dispuneau de vot hotărîtor în juriu. Bl n-a recunoscut, ce-i drept, că este vinovat de crima de a-și fi ucis soția, dar nici n-a negat, ci s-a mărginit a fi cu totul rezervat. La urma urmelor, îi era dată puțința de a dovedi, în ceasul extrem, că soția îi trăiește, ceea ce altfel nu ar fi voit să facă.

El n-a fost înșelat în așteptările lui.

În cercurile irlandeze știrea despre moartea d-nei Shortland produsese o bună impresiune.

— Bine i s-a întîmplat, ziceau toți, așa să li se întîmple tuturor celor ce vor face ca dînsa!

Aceasta a hotărît și soarta procesului.

Liga stăruia să se statueze un exemplu, ca să se știe că poate să fie ucis membrul ligei care se căsătorește afară de ligă și trădează astfel fie pre soții săi de ligă, fie pre soțul său de căsătorie. D-l Shortland a fost achitat.

Acum el se află dimpreună cu soția sa în Europa. Dă-mi voie să păstrez taina asupra țării în care ei petrec. Sînt acum opt zile, se aflau aici, în Florența.

Acesta e adevărul, pe care l-am găsit în «*varieta-te*» din *Fremdenblatt* atît de rău formulat.

Gunoscînd pe amicul nostru d-l Shortland, vei fi fără îndoială convins că d-na Shortland e o femeie de rară distincțiune, care merită că un bărbat să se expună pentru dînsa.

Sînt adine mișcat de soarta tinerii părechi, care poate, ce-i drept, să se bucure acum de viață, însă nu se poate simți nici pe o singură clipă sigură. Doamna Shortland, ceea ce de sine se înțelege, nu poate ieși decît serile, pentru ca nu cumva să fie văzută de vreun cunoscut și liga să prindă de veste că ea mai trăiește.

Această situațiune îmi pare insuportabilă.

Mai insuportabil îmi pare însă gîndul în adevăr excentric ca un om să fie viu, pe cînd cei mai de-a-proape ai lui îl știu mort și-i acoperă mormîntul cu flori.

Îmi închipuiesc că o mare bucurie ar trebui să cuprindă familia Wenkling cînd ar afla că doamna Shortland nu este moartă, și nu înțeleg cum cineva

are puțința de a produce această bucurie și se mai poate stăpîni de nu o produce. Am sfătuit dar pe amicul nostru să se întoarcă iar în Englitera ori să rămîie aici, în genere, sa nu se mai sfiască a intra în relațiuni cu compatrioți de ai săi, el însă mă încredințează că este foarte mulțumit cu soarta sa de acum, ba doamna Shortland mă încredințează că nu-și poate închipui o viață mai fericită decît aceasta. Tocmai tăinicia are pentru dînsa un farmec nespun, ceea ce, de altminterlea, e de înțeles la o femeie care a crescut de mică copilă între membrii Ligei irlandeze.

«Parcă nu toți oamenii — îmi zicea ea — sînt persecutați cu neîndurare, parcă nu pe toți moartea și nenorocirea poate să-i ajungă în tot minutul.»

Ei au plecat dar la locuri mai dosnice, unde se pot simți mai ferți, deși nicairi pe fața pămîntului, nici pe mare, nici pe uscat, omul nu poate să fie scutit de ochiul englezesc.

John Wolten

O soartă în adevăr misterioasă, și înțeleg pe deplin curiozitatea cu care cetitorii noștri se vor fi uitînd la șirul de puncte cu care închei scrisoarea amicului meu Wolten.

O datorie prieteneasca mă silește să suprim cele din urmă rînduri ale scrisorii. Ele mă privesc numai pe mine și trebuie să păstrez cea mai mare taină asupra cuprinsului lor.

Voi ține însă seamă de interesul ce poartă cetitorii noștri pentru soarta frumoasei irlandeze și nu voi întîrzia a le face împărtășire despre știrile ce voi primi pe viitor în ceea ce privește această întîmplare în adevăr misterioasă.

PIATRA DIN PRAG¹

— N o v e l ă —

5 Nu e pe lumea aceasta nimic mai frumos ca traiul
bun și înțelegerea între soți, nu e nevoie mai mare ca
aceea când bărbat și nevestă se potrivesc la fire și la
gînd, una doresc, una vreau și la fel sunt întru toate.
Și așa era în casa lui Petrea Surdului.
10 Floarea nu se măritase din buna ei voie după Pe-
treă, ci de frică. Nu pentru că nu i-ar fi fost drag
Petrea, căci drag îi era și trebuia să-i fie, ci fiindcă
Petrea era scris la cătănie și nu putea să se însoare.
Iară Surdu, tatăl lui Petrea, era surd și era mut și nu
15 putea să înțeleagă de ce nu se poate însura feciorul
lui; el îl vedea numai pe Petrea cu Floarea și știa că
Petrea vrea s-o aibă pe Floarea nevestă și Floare vrea
să-l aibă pe Petrea bărbat; asta o înțelegea și el și
afară de aceasta nici că mai voia să înțeleagă nimic.
20 Și fiindcă era mut Surdu, el nu putea să-i spuie ce se
petrece în sufletul lui, dar se vedea din fața lui și din
ochii lui că grozav îi este draga Floarea. Rîdea ca
un copil când o vedea, se așeza Ungă ea, voia mereu
sa-i spună ceva și ochii i se umpleau de niște lacrimi
25 mari când îi ridea și dînsa și se alipea de el. Iar Petrea
era feciorul Surdului; acesta era tatăl lui, singurul lui
tată, care-l crescuse și-i păstrase frumoasa moștenire

¹ In text: *Praga**

părintească, ba, așa surd, așa mut cum era, mai
adăugase la ea destul și pentru partea Anei, surorii
lui Petrea. Și fiindcă nu înțelegea de ce nu se poate
5 însura feciorul lui și nu putea să spună ce se petrece
în sufletul lui, Surdu se încrunta totdeauna când îl
vedea pe Toader, tatăl Floarei. Și nimeni nu putea
să-l dumirească pe Surdu, ci toți se temeau de el, cum
te temi de omul cu care nu te poți înțelege.

10 Altfel Floarea nu s-ar fi lăsat, cum s-a lăsat, s-o
fure Petrea. Mai bine moartă! Era fată din oameni
buni și ținea la cinstea ei ca la lumina ochilor.

N-a înțeles apoi Surdu niciodată de ce peste cîteva
luni de zile feciorul lui și-a părăsit nevesta, și moșia,
și casa, și carul cu patru boi și-a plecat cu alți flăcăi
15 din sat. li vedea pe toți plîngînd, plîngea și el, nu
voia sa-și lase feciorul, dar nu știa nici unde se duce,
nici când are să se întoarcă. A rămas cu Floarea, și-a
dădăcit nepotul și-a așteptat, tot a așteptat, mistu-
indu-se așa în el, timp de doi ani. Apoi s-a întors și
20 Petrea după moartea tătine-său, s-a cununat acum cu
Floarea, și drag le era tuturora să-i vaza și să-i știe,
căci numai rar casă ca a lor. Dar și mult trudiseră ca
s-o întemeieze l

25 Petrea Surdului, cărturar și om umblat prin lume,
nu era numai plugar. Și iarna, și toamna, și primă-
vara, când țarina nu-i dedea mult de lucru, îi plăcea
să umble pe la tîrguri și să învîrtă banii. Negotătorea
cu de toate la cite se pricepea, și cu vite, și cu oi, și
cu porci, și cu bucate, după cum era timpurile, numai
30 ca să nu stea fără nici o treabă.

Cînd se nimerea, Petrea o lua și pe Floarea cu
dînsul. Avea pe cine să ieie.

Iară norocul și nenorocirea în drum îl întîlnește pe
om.

35 Era după Paște, la tîrgul de St. Gheorghe.
în tîrg, Petrea, cu nevesta, cu băiatul și cu copila,
trecută acum de doi ani, întîlnesc un om, un domn,
pe care Petrea îl mai văzuse în viața lui, dar nu știa
unde să-l pună, iar Floarea îl cunoștea, și-l aducea
40 bine aminte, dar nu voia parcă să-l intîlnească.

Domnul acela, notar intr-umil din satele vecine, n-avea de ce să nu voiască nici el a o întâlni pe Floarea, cînd își aducea atît de bine aminte de ea și atît de bine îi părea că o mai vede o dată. Era domn, notar, om cu stare buna acum, cu nevasta lui, cu copiii lui; era o mulțumire pentru el să-și arate bunăvoința față cu niște oameni care-l știu de pe timpul pe cînd nu era decît un biet scriitorăș care apuca ce pe unde putea.

10 — Uite Floarea! Ce mai faci, Floare? Dar te ții, te-ai făcut chiar mai frumoasă de cum erail Mare și-a crescut feciorul Petre, nu-ți mai aduci aminte de mine?

15 — Ba, îmi aduc acum; erai, pe cînd am fost eu luat în cătănie, scrietor la notarul de la noi.

Atît a fost tot: notarul și-a căutat apoi de drum, și Petrea cu nevasta s-au dus și ei mai departe în treburile lor.

20 Petrea era însă feciorul Surdului, și e rău să fii feciorul unui om care nu poate să spună ce se petrece în sufletul lui, fiindcă se petrec în lumea aceasta lucruri care nu se spun și pe care nici că e bine să le știi. Îi era destul lui Petrea să privească în fața Floarei și în ochii ei, în fața notarului și în ochii lui, pentru ca să știe că între Floarea și notarul s-au petrecut lucruri care nu se spun, dar nici nu se uită.

Dar Petrea era feciorul Surdului care a tăcut toată viața lui fiindcă nu putea să spună ceea ce se petrece în sufletul lui.

30 Tăcea Petrea, tăcea și nu zicea nimic; chiar atunci în tîrg, însă, Floarea și-a adus aminte de fie-iertatul ei socru, căci ochi ca Petrea nu mai avuse decît Surdu și așa ca Petrea numai Surdu știa să se uite.

35 Timp de doi ani, cît stătuse în cătănie, Petrea nu s-a întrebat niciodată ce-o fi făcînd Floarea așa singură, și timp de patru ani, de cînd se întorsese acasă, el nu s-a întrebat ce-o fi făcut ea pe cînd el era dus în cătănie. Îi era parcă totuna, iar dacă se-ntîmpla cîteodată să nu-i fie, nu intra în mintea lui gîndul

în text: *căsătorie*.

ca Floarea ar fi putut vreodată să facă ceva ce taie în carnea lui.

Acum simțea că a putut Floarea, ba parcă nici că nici nu mai putea să înțeleagă cum a putut el să crează altfel* Ea atunci nu-i era nevastă jurată înaintea lui Dumnezeu, și el, el însuși, de cîte ori, pus la ispită, nu și-a zis și el: „Adecă ce ? nu-i sunt bărbat jurat înaintea lui Dumnezeu!”

10 Îi era lui Petrea parcă s-a deșteptat dintr-un somn, parcă se făcuse deodată mai cu minte și la tot pasul își zicea: „Nu este nici un om cumsecade, nu poate să fie nimeni om cumsecade, în cugetul lui tot omul este un nemernic!”

15 De aceea, Petrea nu numai tăcea, dar era totodată și împăcat cu gîndul că nu-i rămîne decît să tacă și să uite, dacă poate, ceea ce nici că trebuia să știe. Însă, întorcîndu-se acasă, casa lui nu mai era tot casa lui de mai-nainte; era parcă în pragul ei o piatră mare, de care se împedecau toți cei ce intră și pe care nu putea s-o urnească din loc fără ca să i se răstoarne casa în cap.

Iar Floarea era în toată clipa gata să-i zică: „Nu mă întreba, căci nici eu nu te întreb”.

25 A trecut însă o zi, au trecut două, a trecut o săptămîlnă, și Petrea și Floarea simțeau din zi în zi mai mult că traiul lor nu mai e tot de mai-nainte și că el e tot mai greu să-l poarte.

— Petre, de ce nu vorbești tu?

— Ce să vorbesc?

30 — Petre, nu-ți bate joc de darul lui Dumnezeu: vorbește, că ție ți-a fost dat să poți spune ce ai pe inimă.

— Tu ai, pare-mi-se, ceva pe inima ta.

35 — Am — grăi Floarea ridicîndu-se dreaptă — și dacă ești om, Petre, atunci mai bine mort decît așa!

Petrea dete din cap lung și privind lung la ea.

40 — Nu, zise el, e mai bine așal Nu-i vorbă, mai bine ar fi și mai bine decît așa, dar dacă nu se poate, tot e mai bine așa decît nicicum. Apoi nici nu o să rămîie tot așa, Floare: omul se obicinuieste, se împacă cu toate, **Be** uită împrejurul său, vede că în altă parte

e mai rău încă, omul, Floareo, e ca viermele, care trăiește și în hrean.

— E alt vierme acela, Petre, e viermele care numai în hrean poate trăi.

— Să mai vedem, Floare, când o fi să nu mai poți, atonei să zici că nu mai poți.

— Pentru că tu nu știi — strigă ea cuprinsă de mînie — crezi că știi. Petre — urmă apoi peste puțin — tu te-ai dus în cătănie. Iți era ușor ție că te-ai dus, dar îmi era greu mie care am rămas, și n-am rămas singură, ci cu bătrînul, fie-iertatul, care stătea cît e ziua dată de Dumnezeu în preajma porții și suspina și se uita la mine și nu mă înțelegea cînd voiam să-l mingii. Aș fi plîns și-mi era milă de el, căci nu e chip să-ți spun cum se zbuciuma cînd mă vedea plîngînd, m-aș fi ascuns și nu puteam să scap din preajma vederii lui. Mă apuca cîteodată plînsul prin somn și mă deșteptau gemetele lui, fiindcă era treaz prin somn și vedea prin întunec, Petre. într-o zi mă întîlnesc cu el. Umbla mereu după mine, dar nu cuteza să se apropie, fiindcă se temea de bătrînul, ierte-l Dumnezeu! „Floare — îmi zice el — de ce nu vii tu ca să-ți facem hîrtii să-l scapi pe Petrea de cătănie?”

Petrea, om Înalt și bine încheiat, sări în picioare.

— Cine!? — striga el — notarull?

— Da!

— Și cît te-a ținut el cu minciuna aceasta?

— Peste o lună de zile.

— Apoi?

— A fugit din sat, fiindcă era să-l omoară bătrînul. Și nici nu scăpa — adăugă ea cu patimă — de bătrînul nu scăpa, Petre, dacă nu fugea de-aici, fiindcă-i băgasem în cap că el te-a alungat pe tine de la casa ta.

Petrea își opri răsufierea.

— Și — grăi el rar și răspicat — mai știe cineva despre lucrul acesta?

— Vor fi uitat oamenii.

— Asta nu se uită, Floare! Mai știe cineva?

— S-a fălit el.

Petrea Începu să riză cu hohote, dar rîdea încît Iți era groază de el.

— Lasă, Floare, grăi el apoi domol. O pat alții și mai rău, sunt alții, mulți alții, cei mai mulți sunt și mai nemernici decît noi. Lasă, fă-te că nu îți mai aduci aminte. Adu-ți aminte de taica, fie-iertatul, care era surd și tot a trăit și tot ar mai fi voit să trăiască... Lasă, Floare, adăugă el și-i¹ cuprinse trupul în brațe și începu să plîngă. Orice-am face, traiul nostru tot n-o să mai fie niciodată cum a fost, dar tot e bun, Floare, tot e mai bun ca traiul celor mai mulți oameni!

10

II

15

Era bun traiul lui Petrea Surdului, dar piatra stătea în pragul casei lui și Petrea nu se mai întorcea bucuros acasă, nu se mai simțea bine între ai săi și foarte adeseori zicea că degeaba sunt toate, fiindcă omul e nemernic și om cumsecade tot nu poate ni-meni sa fie.

20

Dar avea noroc Petrea. Și era parcă fărmeacă mîna, și pe ce-o puneia ieșea la capăt. Mai-nainte se gîndea și răzgîndea și numai apoi cumpăra ori vindea; acum dădea pe nimeritele înainte, parcă prea puțin îi păsa, cum o ieși să iasă, și tot bine ieșea. Poate însă de aceea nu-i mai era suta ce-i fusese mai-nainte zlotul și-l coprindea adeseori un fel de înduioșare cînd își dedea seamă că nu se mai bucură și nu caută bucuria, ci le face toate numai așa, ca să facă și el ceva.

25

Și tot cum venea, tot cam așa se și ducea cîștigul lui Petrea. Adică ce? Cîștig muncit nu era! De unde nu-i, nu se duce! îi plăcea lui Petrea să petreacă și să-i vază pe oameni petrecînd; o dată trăiește omul!

30

Fiind apoi dus mereu în treburile lui, Petrea încetul cu încetul ajunse a nu-și mai cunoaște boii, a nu mai ști cum îi stau țarinele, a nu-și mai face necaz din senin cînd avea slugă om harnic.

35

Odată vîntul a rupt un colț de la acoperișul casei. Sluga s-a pus în pripă și a cîrpit colțul cu șovar, ca să nu se strice zidul.

¹ în text: și-fi.

— Asta trebuie s-o dregem l grăi Petrea.

Așa a zis, dar parcă prea puțin li păsa dacă se va dreg ori nu. Și nici că s-a dres.

Un gard de nuiete pe care Petrea-l împletise el cu mina lui, a început să se plece.

— Trebuie să-l proptim I

Trebuia, ar fi trebuit, dar nu l-a proptit nimeni.

10 Astăzi una, mine alta, tot una clte una, mai multe și tot mai multe, încît în cele din urmă preajma casei lui Petrea Surdul le părea trecătorilor a pustiu.

Iar Floarea se îngrașă, se făcea din zi în zi mai frumoasă și aduna bani în săculețul de la căpătiul patului. Nu știa niciodată Petrea cîți bani are la el, nici cît i-a dat nevestei; Floarea putea să ia și să ceară 15 cît voia, și banii stăteau mai bine la dînsa.

Cîteodată, la început mai des, în urmă de tot rar, dar în cele din urmă foarte adeseori, Petre se înduioșea și parcă ar fi voit să știe de ce trăiește omul pe lume.

20 Atunci se punea pe băut și povestea cum a fost odată, cit de bine era atunci, dar, simțind că-l apucă mîlnia, totdeauna zicea: „Dar lasă, să zicem că n-a fost nimic I”

25 Apoi, o zi, două nu mai făcea nimic Petrea, ci stetea așa, fără de nici o treabă, căci erau alții care aveau mai puțin ca dînsul și tot trăiau.

Odată el nu putea dormi. Se zvîrcolea mereu în culcuș și-i umblau fel de fel de gînduri prin cap. Ar fi voit oarecum să fie el singur cu notarul, să-l strlm- 30 tozeze într-un unghi și să-i spună tot ceea ce are el pe suletul lui, apoi sa-l scuipe în față și să-i dea drumul. Nu! cu atît numai nu s-ar fi mulțumind; ar fi vrut să-l ție închis undeva, ah! într-un butoi din pivnița lui, să-l hrănească bine, să tacă și să-i făgăduiască în fieștecare zi că mine o să-i dea drumul. Nul să 35 prinză pe unul dintre copiii lui și să-i scoată ochii arînđoi, ca să-l vază în tot ceasul l Nu! că omul se deprinde cu toatei Ah! Doamne, ce putea el, să-i facă pentru ca să fie destuui?

40 Nu i-a făcut nimic; a adormit în cele din urmă și ziua cealaltă s-a deșteptat din somn om ca toți oa-

menii, numai ceva mai trîndav și mai tăcut de cum fusese.

5 Iar Floarea punea carne, se făcea tot mai frumoasă, dar nu mai strîngea bani în săcuiete, fiindcă Petrea avea mai puțini bani și începuse a-i număra.

într-una din zile Petre îl întllni pe notar prin tîrg. N-a vorbit cu el; l-a văzut numai așa trecînd printre oameni. Venise la tîrg cu niște junei.

10 În urmă îi părea rău lui Petrea că n-a prins vorbă, că n-a cumpărat el juncii.

Altă dată l-a întîînit în drum de țară; Petrea era călare pe buiestrașul lui, iar notarul în o căruța cu doi cai frumoși.

15 Iar altă dată s-a nimerit să tragă amîndoi Ia același birt, să mănînce din aceleași bucate, să doarmă sub același acoperămînt. N-a prins însă nici astă dată Petre vorbă cu notarul.

20 Era parca o făcătură: oriunde se ducea, Petrea se întîlnea cu notarul, ca și cînd l-ar fi căutat oarecum dinadins.

Cumpără doi boi de la un om din satul notarului și se duse la casa satului și notarul le face chiar el cer- 25 tificatul de vînzare. Acum Petrea intră în vorbă cu notarul, să-i cumpere vreo douăzeci de mascuri. Dar nu ii cumpără. N-are vreme. Zice că are să vie altă dată.

Ce să-i facă!? cum să-l apuce!? cum să-l căptușea- 30 scă?! cum s-ajungă a fi singur cu el l?

30 La depărtare de vreo două împușcături de la drum, pe vale în jos, este o moară de două petre. Petrea n-are ce să facă cu ea, că e cale de o zi de la casa lui, dar o cumpără. îi place locul, că e pădureț și a pustiu. O cumpără, o încuie și pune cheia în șerparul lui.

35 Și iar vine, și iar se duce, cumpără mascurii, cum- pară și trei junei, cumpără, vinde, umblă mereu în treburile lui, încît Floarea se miră cum s-a hărnicit iar bărbatul ei așa deodată, ca din senin.

40 — Dar moara aceea de ce-ai cumpărat-o, întrebă notarul, dac-o ții pustie e mai bine de jumătate de an acum?

Petrea râdea în el. De mult umblă el să răspundă la întrebarea aceasta.

— De — zice el, trăgînd cu ochiul — nu e totdeauna pustie moara aceea!

5 — Cum așa?

Petrea mai c-ar vrea, mai că n-ar vrea să-i spună.

— Am fost, zice el, oătana și-mi place să petrec fără ca nevasta să știe și să poată prinde de veste.

— Așa, singur?

10 Petrea zîmbește și se uită împrejur, ca nu cumva să-I auză cineva.

— Cine dracu petrece singur cînd vrea să-și petreacă fără știrea nevastei! Așa, cu cîte un prieten care nu vrea nici el să-l știe nevasta cu cine-și petrece.

15 Notarul era foarte mirat, dar nu pentru că nu l-ar fi înțelegînd pe Petrea, ci pentru că abia acu îl înțelegea. Care va să zică, asta era treaba în care umbla el atît de adeseori prin partea locului, el și femeile alese pe sprinceană care se iveau din cînd în cînd prin sat, nimeni nu știa de unde și pentru ce.

Iar omul e nemernic, asta o știa Petrea.

25 Gam cu voie, cam fără voie, cam împins, cam din chiar a lui pornire, domnul notar ar fi voit oarecum să-l poftescă Petrea și pe el, ca să petreacă împreună un ceaB bun așa, ca să nu știe nimeni; Petrea însă nu l-a poftit; nu era băiat de ieri, de alaltăieri; putea să vie și nepoftit, să umble așa, ca din întîmplare, prin preajma morii; vorba era numai să știe cînd anume și în ce fel, iar asta i-a spus-o Petrea așa, ca și cînd l-ax fi scăpat gura.

30 — Așa, marțele și sîmbetele, cînd mă întorc de la tîrg, plec mai devreme, mă abat din drum și mă întorc mai tîrziu, nu-i vorba, -mu totdeauna. Dar vorba asta între noi rămîne.

35 între ei a și rămas.

Așa, în pripă, nici n-ar fi avut notarul cui să i-o spună, deși petrecerile din moara părăsită nu-i mai ieșeau din cap.

40 Erau ceva cu totul deosebit aceste petreceri; felul, și locul, și timpul, și privilegiul, tîinicia, în sfîrșit, toate erau atît de nemaipomenite, încît mai ales serile

notarul parcă vedea cele ce se petrec la moară și în mai multe rînduri s-a ivit în mintea lui gîndul de a-l opri pe Petrea.

Simbătă notarul era neastîmpărat și seara abia abia se mai putea stăpîni. îi venea să se pună călare și să plece. într-un ceas putea să fie la moară. N-a făcut-o însă aceasta.

Martî după-amiază el a plecat într-unui din satele vecine, ca să se întoarcă seara.

10 Din drum nu se vedea nici foc, nici fum, nici lumina la moară; era întunec și pustiu. Se putea însă ca obloanele să fie închise, se putea ca despre pădure să se vază lumina.

15 El descăleca, își duse o bucată de loc calul de frîu, îl împiedică apoi și se apropie singur de moară.

Prin crăpăturile obloanelor din ferestrele despre pădure străbătea lumina, dar nu se auzea nici un zgomot. Era oare aici Petrea? cine era aici? unde era calul lui Petrea?

în fața morii era o șură dărăpănată, adăpost pentru carele oamenilor ce veneau la moară. Timp de vrun ceas notarul a stat în șură, cuprins de un fel de fierbințeli, dar n-a intrat, n-a făcut zgomot, îi era parca frică, din cînd în cînd îl cuprindea groaza.

25 Simbăta viitoare el trecu prin amurg, călare, înspre pădure.

Auzind tropetele calului, două femei tinere și bine gătite ieșiră din ușa morii.

Credeau, să vede, că e Petrea.

30 Pe notar îl trecu un fel de junghi prin toate vinele.

Petrea fusese simbăta trecută pe aici, marți n-a fost, nu-l așteptau nici astăzi, era prea tîrziu — cînd venea, venea mai devreme.

— Și nu vă e frica așa singure?

35 — De cine să ne fie? Zidul morii e de piatră, ferestrele au zăbrele de fier și ușa e țeapănă și are drug, apoi nici cu mîna goală nu suntem.

40 Notarul își căuta de drum, ca omul ce umblă în treburile lui. N-avea însă nici o treabă. Trecu dar riulețul, apucă drumul ce trecea prin pădure la deal și peste vreo jumătate de ceas se întoarse.

Cînd sosi iar la moară, unul dintre obloanele despre pădure se crăpă, apoi se deschise de tot, și nu e lucru mai adimenitor ca o fereastră luminată, în care se ivește o femeie tineră, ca să vadă cine trece pe aici, pe la acest loc pustiu.

El intră.

Înspre miezul nopții, după ce notarul plecă și se stinseră luminările în moară, Petrea se coborî tiptil din podul șurii și tot pe nesimțite, cum venise, se depărta pe poteca ce trecea dealul spre birtul din cealaltă vale, cale de vreo jumătate de ceas.

III

Sa zici că era făcătură!

Marțele și simbetele treceau, și Petrea Surdului nu mai venea pe la moară decît așa, cam la două-trei săptămîni o dată, cînd se întîmpla ca notarul să nu poată veni el.

Venea însă Petrea în podul șurii, numai că nu-l ierta firea să se coboare mai-nainte de a se fi depărtat omul lui.

Dar cum, Doamne, ar și fi putut să-l ierte firea, cînd se simțea atît de bine nainte de a se fi depărtat omul lui?

Dar cum, Doamne, ar și fi putut să-l ierte firea, cînd se simțea atît de bine în pelea lui știindu-l pe notar în moară! Petrea nici că avea însă de ce să se coboare. Ce voia el cu notarul? Voia să-i strice casa, și ca să i-o strice cît mai din temei, trebuia să-l lase să vie cît mai des și să petreacă cît de mult la moară, pentru ca apoi să-l prinză o dată și să-l batjocorească, fiindcă l-a găsit la ibovnica lui, nu la nevasta, ci la ibovnica lui. Dacă n-ar fi venit notarul la moară, l-ar fi pîndit poate toată viața lui și nimic nu i-ar fi făcut; acum păcatul lui i-l dăduse legat, și cu cît mai des venea la moară, cu atît mai rău se lega.

„Așa ai vrut tu să faci cu nevasta mea, zicea Petrea cînd îl vedea intrînd. Dar n-ai putut”, adăoga apoi și

se tăvălea mulțumit pe finul uscat ce mai rămăsese în podul șurii.

Era parcă împăcat, ba adeseori îi era ca și cînd prea cu prisos și-ar fi răzbunat.

5 Cînd pleca însă notarul, îi părea rău lui Petrea că nu s-a coborit, iar cînd se întîmpla ca el să nu vie, își pune tare de gînd că n-o să-l mai ierte.

10 Și dacă nu s-ar fi temut că o să i se urască de la o vreme notarului, l-ar fi lăsat mereu să vie, fiindcă omul cu anevoie se hotărăște, mai ales cînd nu știe dacă poate ori nu să facă tocmai așa cum își pune de gînd. Și parcă se temea Petrea de cele ce ar putea să facă atunci cînd s-ar vedea el singur cu omul lui.

15 Avea la dînsul cheia de la ușa din dos, încît nu mai era nevoie să bată la ușa din față; putea să-l apuce fără de veste, ca și cum ar fi căzut din cer, năpraznic, încît să nu-și mai poată veni în fire.

20 Nu dormise bine, avuse vreo supărare, i se schimbase gîndurile, ce-o fi fost, ce n-o fi fost, destul că i se părea acum prea puțin să știe pe notar, sa-l știe numai în moară. Voia să-l și vadă, și cheia nu-i mai dădea pace.

25 Notarul ședea la masa așternută, și mîncă din mincările lui Petrea, și bea din băuturile lui Petrea cînd Petrea se ivi de unde nimeni nu-l aștepta, încuie ușa în dosul său, apoi se duse să ia cheia de la cealaltă ușe.

Notarul și cele două femei încremeniră.

30 Petrea era de felul lui om posac, tăcut și dîrz, incit era destul să-l fi văzut o singură dată, pentru ca să știi, că nu te poți tîrgui cu el. Astă dată el era mai posac, mai tăcut și mai dîrz ca alte dați.

35 — Acum voi vă curățiți de aici — le zise el celor două femei — și vă duceți să-i trimiteteți notărășiței vorbă că noi am rămas singuri aici și că trebuie să vie să-și scape bărbatul.

— Ce vrei cu mine? întrebă notarul.

40 Petrea descuia ușa din față, le făcu femeilor înc-o dată semn să iasă, apoi, după ce ele ieșiră, el încuie ușa și se întoarse spre omul lui.

— Nu știu, îi zise, acum nu mai știu nici eu ce vreau. N-am însă de gând decât să te batjocoresc, ca să fii batjocorit pe toată viața ta, încît nevestei tale să-i fie scîrba de tine, copiilor tăi să le fie rușine că le ești tată și oamenii, cînd te întîlnesc, să strige: „Iaca ticălosul pe care Petrea Surdului l-a batjocorit fiindcă l-a găsit la ibovnica lui”.

— Și cum vrei să mă batjocorești? — întreabă iar notarul.

Petrea zimbi.

— Nu știu nici eu, răspunse el. Știu numai că am să te chinuiesc. Mai întîi și mai întîi n-o să ieși de aici pînă ce nu vor veni oamenii să te scoată. Dacă nu vor veni noaptea aceasta, te țiu mîne toată ziua, te țiu poimîne, te țiu cît îi putea trăi, ca să mă desfățez de chinurile tale, dar nu-ți fac nimic decât atunci cînd oamenii vor începe să bată în ușe. Pînă atunci stăm de vorbă, bem împreună, petrecem ca doi prieteni, adause el rîzînd.

20 — Iar atunci?

— Atunci!? Mai știu și eu? Le spun că ești un ticălos, care-ți înșeli nevasta și umbli pe la ibovnicele altora, te slutesc, îți tai nasul ori urechile, îți fac cu cuțitul o creștătură în frunte, dacă-mi vine poftă, îi dau foc morii, nu știu nici eu ce să mai fac, nu știe nimeni ce are să facă peste un ceas, ori mîne, ori poimîne.

Notarul începu să tremure .

30 — Nu ar fi oare mai bine să ne înțelegem? zise el sfios.

Petrea se uită lung la el.

— Sunt eu om cu care poate cineva să se înțeleagă? întreabă el, oarecum mirat.

35 Notarul simțea că nu e Petrea om cu care te poți înțelege și într-o clipă i se iviră în minte toate cele ce i se puteau întîmplă. Zicea că are să-l slutească. Da! Omul acesta putea, el putea să-i taie urechile, ori nasul, și nu mai rămînea îndoială ca are să facă ceea ce a zis o dată. în zadar erau toate: omul acesta era
40 întocmai ca fiara necuvîntătoare, pe care nimic nu o poate abate de la pornirea ei fiindcă nu poate să în-

teleagă..Dar ceea ce îi era mai grozav era batjocura, gura lumii, scîrba nevestei sale, rușinea copiilor săi. El nu mai era om între oameni, nu mai putea parcă să trăiască după ce va fi scăpat din moară și-i venea să
5 se repeză la Petrea, să-și adune toate puterile și să facă o încercare deznădăjduită: „Ori eu ori el!” Se uita însă la Petrea și vedea că toate sunt degeaba.

— Ge te uiți așa la mine!?! grăi Petrea. Nu mă vezi? urmă apoi, ridicîndu-și brațele. Nu poți să-mi faci
10 nimic. O iau lupta și cu doi, și cu trei, și cu patru ca tine, și dacă nu rămîi liniștit, îți leg mîinile în spate, ca nu cumva să mă superi ori să te repezi — Doamne ferește! — cu capul de zid. îmi este scumpă viața ta; nu mi-ar mai prețui nimic a mea dacă nu m-ar ține
15 legat de ea gîndul că am să te văd sluit, batjocorit, hulit de toată lumea.

Și totuși notarului toate îi părea neadevărate, oarecum peste putință, un fel de vis numai, iar nu în aievea petrecute. De ce adică?!

20 Deodată el tresări și fața i se făcu galbenă ca ceara.

— O! — zise ca trezit din somn — asta e lucru vechi! Acum știu de ce ai cumpărat tu moara. Asta e de pe timpul cînd tu erai dus în cătănie, de cînd cu Floarea.

25 Petrea se cutremură.

— Ce e cu Floarea? întreabă el încet.

— Tu știi ce-a fost cu ea; ți-a spus ea; ea te-a pus la cale.

30 Petrea se dete înapoi un pas, apoi încă un pas, apoi se opri și privi turbat la omul lui.

— Ce e cu Floarea!? strigă apoi. Sărac de maica mea, cine te-a pus să vorbești de ea? răcni el și porni încet înainte. Nu vreau! răcni iar și apuca pe notar el singur nu știa cum, destul că-l apucase și-l ținea și răcnea,
35 în vTeme ce bietul om zbiera în moara părăsită la loc pustiu cum zbeară porcul ce-și simte cuțitul la gît.

Ai fi crezut că lumea întreagă are să alerge în auzul acestui zbieret ca să-l scape, dar nimeni nu alerga, fiindcă nimeni nu putea să-l auză.

40 În cele din urmă strigatul slăbi și bietul om gemea numai.

— Zbiară! — răcni Petrea — că vreau să te aud zbierînd. Zbiară! — strigă iar, încleştîndu-şi ghearele în coastele lui — c-am zbierat si eu destul fără ca să mă fi auzit cineva.

El însă nu zbiera ci gemea numai, tot mai din greu, mai înăbuşit, mai înecat de sîngele ce-i năvălea pe gură şi pe nas.

10 Iar Petrea nu mai ştia ce face; un singur gînd îl stăpînea; că omul care geme a vorbit chiar acum, chiar aici de nevasta lui, de muma copiilor săi, că omul acesta i-a stricat viata.

15 Gînd oamenii din sat au sosit la moară ca să-I scape pe notar, ei au găsit moara deschisă şi o baltă de singe închegat într-un colţ al ei.

Ce s-a făcut notarul? Ce s-a făcut Petrea Surdului?

20 Asta numai codrul de la hotar o ştie, iar codrul tace şi-şi scutură frunza, să acopere leşurile ascunse în el, ca nimeni să nu le stropească cu apă sfinţită, nimeni să nu le îngroape în pămînt sfinţit.

ANGHEL

Mare frumuseţă de om! Nu înalt, dar cu umerii laţi, cu gîtul gros, cu pieptul ieşit, cu braţele vinjoase şi ţeapăn în toate încheieturile, el mai avea şi obrajii rotunzi şi rumeni, ochii croiţi din plin, buzele cam cărnose, dinţii albi, mustaţa scurtă şi groasă şi părul creţ şi gîngăvea cînd se supăra: era destul să-l vezi ca să înţelegi de ce îi ziceau ceilalţi „Bivolul”.

10 Luasem în antepriză zidirea unei fabrici de spirt şi-mi petreceam zilele pe schelă şi îmbărbătîndu-i pe oameni la lucru, şi dîndu-le din cînd în cînd îndrumări, ca să-şi facă fiecare mai cu spor treaba.

15 — Lasă-mă, ciocoiule — îmi zise într-una din zile Anghel — c-am mai făcut-o eu asta şi ştiu cum s-o fac.

Am tăcut, căci mi-am dat seamă că el avea drep-tate. Nu era în adevăr nevoie nici să-l îmbărbătezi la lucru, nici să-i spui cum are să-şi facă treaba, căci din ale lui nu puteai să-l scoti.

20 Trebuia să sap pentru fabrică şi un puţ şi-mi fă-cusem socoteala că am vreo patruzeci şi şase de metri pînă la nivelul Ialomiţei, care se afla la depărtare de vreo două sute de metri. „Şi dacă nu gălesc destulă apă?” îmi ziceam adeseori şi-i ispiteam pe oameni

25 dacă e ori nu apă multă prin puţurile de prin apropiere. — Eu, ciocoiule, îmi zise Anghel, aş aduce-o, dacă ar fi după mine, chiar din Ialomiţa.

N-am avut decît să-mi dau seama despre căderea albiei ca să mă încredințez că are dreptate omul acesta, care crescuse prinzînd pește în Ialomița. Așezînd un canal de olane pe o lungime de 1 200 metri, puteam să aduc apă din Ialomița.

Angliei și încă vreo cîțiva au luat asupra lor săparea șanțului cu 40 bani de metru.

Era învederat că nu mai avea nevoie nici să-i îmbărbătez, nici să le dau îndrumări: treaba lor era cum îl sapă și cît înaintează pe zi. Mă duceam, cu toate aceste, din cînd în cînd și pe la dîșii și-mi era parcă mă strîngea cineva de gît cînd îl vedeam pe Anghel făcîndu-și treaba.

Mai întii croia șanțul cu cazmaua, ca sfoara să-i cadă la țanc, apoi îi lăsa pe ceilalți să sape în jos fiecare de cîte o cazma, iară el se ducea-n urma lor și curăța șanțul pînă la cea din urmă fărîmiță de pămînt și-i netezea marginile și iar curăța și iar netezea.

— Anghele — îi zisei în cele din urmă — nu-ți mai perde vremea degeaba, că așezăm olanele și dăm iar pămîntul la loc.

— Așa-i! răspunse el și înainta mai cu spor.

Peste puțin însă iar începu să curețe și să netezească: nu-i ierta firea lui păcătoasă să țină seamă de vorbele mele.

— Bine, Anghele, dar cum ne fu vorba I ? îi zisei rîzînd.

El se uită încruntat la mine, apoi aruncă lopata.

— **LaBă**-mă dracului, ciocoiule, grăi apoi gîngăvind- Ori îl fac cum Îmi place mie, ori nu-l fac: dacă vrei lucru prost, ia-ți paralele și dă-le altuia.

Iar am tăcut, ba-mi era oarecum rușine de a fi supărat pe omul acesta, care știa să-și facă și din săparea unui șanț o plăcere.

Ajunsesem cu zidirea la etajul al doilea și așezam șinele de fier pentru niște cazane. După ce una din șinele late și grele fusese ridicată pe scripete deasupra zidului, patru dintre oamenii mai voinici se căzneau s-o ducă, luînd-o doi de un capăt și doi de cellalt, și

s-o așeze la loc. Fiind însă locul strimt, silințele lor erau zadarnice, căci numai unul încăpea pe zid.

Anghel, care mîna roata de la scripete, se uită cîțva timp la dîșii.

5 — Dar nu vedeți că nu încăpeți? grăi în cele din urmă. Urcă repede scara și-i dete la o parte, apoi se plecă, ridică șina, o luă pe umăr și o duse gîfîind la locul ei. Tjite-așa se face treaba aceasta! grăi apoi. mulțumit de sine însuși.

10 — De! — îi răspunse Nae al Saftei — dacă tot omul ar fi bivol ca tine.

De aceea nu se supără Anghel cînd ceilalți îi ziceau „bivol”, și una după alta a luat cele nouă șine pe umăr și le-a așezat la loc.

15 — Bravo ție, Anghele! îi zisei. Să mai zică apoi cineva că voi sînteți oameni leneși!

— Leneși nu, dar cu minte! răspunse el, uitîndu-se cam cu coada ochiului la mine.

20 — Adecate cum vine vorba asta, Anghele? îl întrebai, zîmbînd.

— Să vezi d-ta, grăi dînsul rîzîndu-mi în față. Eu muncesc de dimineța pînă seara ca să cîștigi d-ta cincii lei, din care-mi dai și mie unu. Dacă muncesc toată, săptăroîna, am- ce să mănînc duminecă, și luni sînt- tot unde am fost, iar d-ta te alegi cu ceva și te faci mai și mai de cum ai fost. Haid' să facem împărțea! dacă nu chiar una la una, cel puțin una mie din trei,, și o să vezi ce harnici ne facem.

30 Rîzînd mi-a zis-o și am rîs și eu, ca să nu ridă d& mine.

Serile, după-ncetarea lucrului, le dedeam cîte o țuică și-mi plăcea să li-o împart eu și să mai stau cu dîșii de vorbă. Anghel își lua și el țuica, dar n-o bea, ci o punea la o parte, ca s-o ieie în timpul mesei. Făcea focul și punea pentru tovarășii săi de mămăligă,, le frigea pește sărat, le gătea din cînd în cînd cîte o tocană de berbec. Una din mulțumirile mele era să-l văd mîncînd îndelete, bucățică cu bucățică, ascultînd vorbele celorlalți, făcînd pe ici, pe colo cîte o glumă. 40 de cele mai multe ori răutăcioasă, mai bînd cîte o>

o gură de apă, dar mult și cu o poftă de-ți venea să-i ceri bucata din mină.

5 într-una din seri el rămase deodată nemișcat și cu ochii țintă la focul ce ardea în fața lui, apoi se ridica cam cu anevoie, ca să se depărteze, dar făcu șovăind câțiva pași și căzu ca trăsnit pe spate.

Tovarășii lui rămaseră și ei nemișcați și privind strîmtorați la mine.

10 — Ge-i asta!? întrebai, cuprins de un fel de spaimă dureroasă.

— Nu e nimic! răspuse Dinu, un bătrîn blajin. Așa-i vine, așa-l apucă cîteodată. I se împăingenesc ochii, îi vine un fel de sfirșeală și cade-n nesimțire, dară iar îi trece.

15 — Munte de om ca el! zisei eu.

— Și om bun ca pînea lui Dumnezeu, și harnic, și priceput la toate, adăugă Nae, tovarăș la bine și la rău, de-i gata să sară-n foc pentru orișicine.

20 Eu mă plecai, ca să-i dau vreun ajutor, deși nu prea știam ce-ar fi trebuit să-i fac.

— Lasă-l, domnule! grăi bătrînul. Cu voia lui Dumnezeu sînt toate.

— Dar, întîmpinai, cum i-a venit asta? O are de mult? O avea și-n copilărie?

25 — Bea, domnule, răspuse bătrînul, bea de topește pămîntul, cum îl vezi mîncînd, așa bea cînd apucă.

— Nu mai bea, întîmpină Tudor, îți spun eu că nu mai bea, dar trebuie să aibă tot omul vreun păcat. Prea ar fi cu multe dacă n-ar avea-o și pe asta.

30 — Gumofi, așasăfie, urmăbătrînul, și te rog, domnule, să-ai, după ce-și va fi venit în fire, milă de el și sa te faci că n-ai văzut, că nu știi nimic.

N-avea nevoie sa mi-o ceară aceasta, îmi era milă de el și mult aș fi dat să pot găsi leac 35 pentru boala lui; adeseori îmi dedeam silința să-l mîngîi și totdeauna îl cruțam, căci nenorocirea îl sfințește oarecum pe om.

40 El o simțea aceasta și nu voi uita niciodată cum își îndrepta ochii cei mari asupra mea, ca și cînd ar fi voit să-mi zică: „Să știi că sînt gata să sar pentru tine și-n foc, și-n apa”.

Toamna am suspendat lucrările, mi-am regulat socotelile și mă pregăteam de plecare, cînd m-am pomenit cu Anghel — spălat, ras și-mbrăcat ca de sărbătoare.

5 — Știu, boierule, că ești om bun, îmi zise, și te bucuri cînd poți să scoți pe altul din nevoi; n-o să te supăr dară dacă te rog să-mi faci un mare bine.

— Ce e, Anghel? îl întrebai, bucurîndu-mă că pot să-l ajut.

10 — Să vezi, răspuse el, luînd-o, cum e obiceiul românului, de departe. Tata, fie iertat, a murit de mult, abia îmi mai aduc aminte de el, și ne-a lăsat partea lui, o casă și patru pogoane de pămînt. Mama, văduvă, săraca, a mai dus-o mult, dar a murit și ea sînt acum 15 cinci ani. Fîindcă nu ajunsesem încă să mă însor și n-aveam cu ce s-o îngrop și să-i fac grijile, s-a găsit un om al lui Dumnezeu care m-a ajutat cu optzeci de lei, mulțumindu-se să-i las în chirie cele patru pogoane pînă ce nu-i voi fi plătit banii.

20 — Și i le-ai lăsat cinci ani de-a rîndul? îl muștrai eu. Îți dai tu seamă că și-a lua banii înzecit?

— Numai dreptul și l-a luat, întîmpină el liniștit. Vinovat sînt eu, care l-am lăsat să aștepte.

25 — Dar tu ești om harnic și cu virtute, urmai; se vede că bei tot ceea ce cîștigi.

El iar se uită pe sub sprîncenele lui dese la mine.

30 — Da! boierule, am băut, zise. Cum sănu bea omul cînd muncește toata ziulica din greu și nu are cu ce să-și omoare foamea!? Și-o neacă bînd, și cu măsură, și fără măsură. Dar asta a trecut, urmă el, ridicînd glasul. Sînt acum om cu rost, am nevastă, și ce nevastă, boierule!? și copil, ce copiii? Dacă ar fi să crap și nu mai beau!

35 — Ai copil? Băiat ori fată? Și cum e, Anghel, bine, voinic? întrebai cu oarecare sfială.

Anghel se turbură.

— Știu de ce mă-ntrebi, grăi dinsul gingăvind. M-a 40 ferit Dumnezeu să nu văd și-n el răul de care sufăr”.

— Bine, Anghel, întîmpinai eu înduioșat, nu e oare leac pentru boala ta? Să vii la iarnă pe la mine, ca să te arăt la vreun doctor de cei mari.

Anghel suspină din greu.

— Dac-ar mai fiștiasta, pream multe-ar fi, grăi dînsul. Nu-i vorbă de mine, că o duc eu și așa, dar mă-ngrozesc de gîndul c-ar putea să mă vadă și fata, și greu de tot i-ar fi, că mult ține la mine. Dar mă-ntorc la rugămintea mea: am adunat vara asta patruzeci de lei; mai dă-mi patruzeci, ca să-mi iau pogoanele și sa intru-n rîndul oamenilor, iar la primăvară-ți fac treizeci de zile la bina.

— Asta o vom vedea la primăvară, îi zisei. Deocamdată mi-e destul să te știu om cu patru pogoane.

Trei zile-n urmă, cînd am plecat, Anghel mi-a ieșit beat în cale.

— Sa nu te superi, boierule, îmi zise el gîngăvind rău de tot. Mi-am luat pogoanele și nu m-ar crede nimeni că mă bucur dacă nu m-ar vedea beat. Dar sa știi că-ți sînt datornic și cît voi trăi n-am să te uit.

Primăvara viitoare, cînd am reînceput lucrările, îl căutam pe Anghel printre oameni.

— L-a iertat Dumnezeu, grăi Dinu, bătrînul cel blajîn. S-a dus acum trei săptămîni la lalomița sa tragă cu plasa și, apucîndu-l pe țărnire, a căzut în rîu și s-a-necat.

— Bine, dar ceilalți, care erau cu el?

— Cine să se pună-mpotriva voinței lui Dumnezeu l?

O VINĂTOARE CU ROST

— O vînătoare de lupii? grăi d-l Mancea, urmîndu-și în toată tîgna cina ce i se gătise în pripă.

5 Făcuse un drum de trei ceasuri și mai bine cu trăsură, la aer curat și cu coșul ridicat, și avea multă poftă de mîncare.

— Da, boierule — îi răspunse Costea, vechilul moșiei — s-a abătut de cîtva timp pe aici o haită de lupi, care face multă stricăciune, și d-l prefect a rînduit, ca să-i stîrpească, o vînătoare cu gonaci.

10 D-l Mancea se uită nedumirit la el.

Deși om cam bătrîior, își petrecuse viața mai mult prin orașe decît la țară, unde ieșea numai cînd avea, ca de astă dată, să facă vreo constatare la fața locului; 15 nu prea era dar deprins cu plăcerile vieții de la țară. Vînătoarea, însă, vînătoarea era una din slăbiciunile lui: avea și pușcă cu două țevi, și traistă de vînător, ba se lăuda cîteodată chiar și cu cîte o prepeliță împușcată de dînsul. Vînătoare de lupi însă n-a văzut nici- 20 odată. Advocat iscusit, era mare meșter în potrivirea vorbelor și știa toate chițibușurile vieții de la oraș, nu putea însă să-și dea seamă cum se va fi făcînd o vînătoare cu gonaci.

— Cum cu gonaci? întrebă el.

25 — E mare frumusețe și rar se poate vedea, îi răspunse iar Costea, omul trăit la țară și vînătorul vestit. Se adună vreo douăzeci, treizeci, fie chiar și mai mulți

pușcași, ai vătășei ridică de prin împrejurime vreo două, trei sute de săteni. Pușcașii ies seara în pădure și petrec noaptea la pădurărie ori stînd de vorbă pe la focuri, iar în zori de ziuă se înșiruie alegîndu-și fiecare cîte un loc potrivit, unde stă la pîndă. După ce ei s-au așezat astfel, sătenii, risipiți în cealaltă parte a pădurii, pornesc înainte chiuind și dînd cu ciomegele în copaci și-n tufiș, ca să-i sperie pe lupi și sa-i gonească spre pușcași, cari trag în ei.

— Dar dacă lupii nu se sperie, ci se dau la oameni? întrebă d-l Mancea cam îngrijat.

— Se sperie, boierule, și fug spre pușcași, îl încredința Gostea.

— Dar dacă pușcașii nu-i nimeresc și se aruncă la vreunul dintre ei? întrebă iar d-l Mancea.

— Del grăi Gostea. Trebuie să-l nimerescă. Cine nu știe să tragă nu se pune în calea lupului ori își alege locul în apropierea vreunuia care nimereste cînd trage.

— Gam primejdios lucru! grăi d-l Mancea mai mult așa, pentru sine, și-și urmă cina.

Primejdios, dar tocmai de aceea și ispititor. Gu cît mai mult se gîndea, cu atît mai mult îl bătea gîndul să-și pună și el capul, ca să poată spune c-a luat parte la o vînătoare cu gonaci, c-a mpușcat ori a văzut, cel puțin, împușcîndu-se un lup.

Nu prea avea, ce-i drept, vreme pentru asemenea petreceri, căci în lumea de azi fiecare ia asupra sa sarcini pe cari nici trei inși nu pot să le poarte bine și clipele se numără și se măsoară; cînd se gîndea însă la noaptea petrecută în pădure, stînd de vorbă împrejurul focului, cînd își închipuia cum pleacă în zori de zi să-și aleagă locul, cum stă la pîndă și așteaptă lupul, cum răsună chiotele gonacilor, cum se ivește lupul speriat și cum se descarcă focurile, cînd se gîndea și cînd și le închipuia aceste, nu mai ținea seamă de multele lui treburi.

— Care va să zică, poimîne seară ieșiți la pădure? grăi dînsul în cele din urmă.

— Da, boierule, răspuse Gostea, și dimineața se pornește goana.

D-î Mancea iar stete pe gînduri.

Perdea două zile dacă rămînea — una înainte de vînătoare și alta la vînătoare. Nu, prea era mult.

Și totuși...

5 El era om mărunt, îndesat și cam gras, dar se ținea încă bine, și după ce se sculă de la masă, se plimbă cîtva timp călcînd apăsător, încît scîrțiau pe ici, pe colo podelele sub pașii lui.

— Și d-ta ai mai văzut lupi? întrebă într-un tîrziu.

10 — Nu numai c-am văzut, dar am și împușcat vreo șase, îi răspuse Costea.

Adevărul era c-a mpușcat doi, dar cine-a mpușcat doi n-ar fi adevărat vînător dacă n-ar zice cel puțin șase.

— Care va să zică, tragi bine.

15 — Așa mi se pare.

Mare ispită!

20 Să te gîndești la ce se gîndea d-l Mancea, să-ți închipuiești ce-și închipuia el și să mai știi și ca ai lingă cine să-ți alegi locul, și tot să mai stai pe gînduri?

Om al datoriei, însă, d-l Mancea era hotărît să plece îndată ce va fi făcut constatările pentru care venise, și așa ar și fi făcut dacă viața omului n-ar atîrna și de la împrejurările în care se petrece.

25 Obosit de drum, el a dormit bine, și ziua următoare s-a sculat cam tîrziu. La prînz a mîncat apoi bine, după masă se simțea cam moleșit și iar a mai tras un pui de somn. Fără de voie dar și astfel pe nevinovate, s-a pomenit că ziua, și altfel scurtă, e trecută fără ca el să-și fi făcut treaba și că e nevoie să mai steie și mîne.

„Ce să-mi faci? își zise deci. Nu-mi rămîne decît să mai stau. Pentru o zi n-o să se prăpădească lumea.”

35 Oamenii ca d-l Mancea ori fac un lucru cu tot rostul lui, ori nu-l fac de loc. Dacă era dar vorba să ieie parte la vînătoarea de lupi, trebuia să-și facă toate pregătirile. Pușcă cu două țevi avea, și traistă avea. Costea i-a mai căutat de prin vecini o pereche de cizme, un cuțit de vînătoare și o scăpărătoare. Seara, cînd au plecat la pădure, era vînător în puterea cuvîntului și

nu-i mai ramînea decit să-și facă rost de un vecin pe care să se poată răzîma cu toată încrederea.

Costea-l înțelegea.

— Las' pe mine, boierule, îi zise. Eu cunosc pădurea și-ți aleg un loc de-ți vine lupul drept în față.

D-l Mancea se cutremură puțin.

— Dar d-ta unde o să stai? întrebă el.

— Tot acolo, ceva mai la dreapta, răspunse Costea, și printre noi nu scapă.

— Dar dac-ar fi să apuce la stingă? întrebă d-l Mancea cam cu jumătate de gură.

— Grija mea, îl încredința Costea, îți găsesc eu și din partea aceea vecin care trage tot așa de bine ca d-ta.

„Fie chiar și ceva mai bine”, grăi d-l Mancea în gândul lui.

Și totuși, mergînd spre pădure și urcînd coasta, el era bătut de fel de gînduri, căci multe i se pot întîmpla unui om la o vînătoare de lupi. Era însă frumos așa pe-nserate prin pădure și încă mai frumos după ce au ieșit în poieniță, unde se afla conacul de vînătoare al d-lui Baldac, locul de întîlnire al pușcașilor.

Erau aici de toate, și de ale mîncării, și băuturi, și cafele, și culcușuri pentru vreo cincisprezece inși, masă întinsă și paturi așternute, încît tot să trăiești. Cui îi mai trecea însă prin minte și somnul, cînd focurile pilpîiau la marginea pădurii și povestirile nu se mai sfrîșeau — una mai și mai decît cealaltă.

Nu degeaba sunt vestiți vînătorii în ale poveștilor pline de haz. Stînd așa împrejurul focului, ei își petrec timpul spuind fiecare ce-a pățit ori ce a auzit de la alții, pățite și nepățite, și cel mai prețuit e cel ce știe să le toarne mai cu coarne. D-l Mancea, deși meșter în potrivirea vorbelor, sta sîciios la o parte și asculta și rîdea din cînd în cînd cu multă poftă, dar nu se avînta, căci nu prea avea ce să spună.

Atît era destul pentru ca vînătorii cei adevărați să simtă că nu e-n pădure ca popa-n biserică și să-l ieie cam peste picior.

— D-le Mancea, ia mai minți și d-ta una, îi zise în cele din urmă d-I Costică Vidră, subprefectul plășii, un om tînăr, neastîmpărat și bun pentru toate drăciile.

— O să-mi vie rîndul după ce-ți vei fi deșertat d-ta sacul, îi răspunse d-l Mancea, care știa totdeauna să deie replica și mai ales aici se socotea mai presus de ceilalți.

— Atunci o să-mbătrînim aici — răspunse unul din partea cealaltă — căci sacul lui Vidră cu anevoie se deșertează.

Așa s-a urmat toată noaptea, și bietul de Mancea mereu era luat la țintă, căci, de! n-avea ce să caute între oameni care nu erau de seama lui. El nu era însă om care se dă cu una, cu două și știa să le răspundă. Abia prin crepatul zorilor de zi a-nceput să se mai moaie: se apropia timpul ca să-și aleagă locul și vecinii și parcă auzea frunzele fișîind sub pașii lupilor.

Cînd sosi ora fatală, d-l Mancea începu parcă să tremure.

— Acum liniște, grăi d-l Bordescu, un vînător înrăit, care conducea vînătoarea. Vă alegeți cu toții locurile, dar fără de zgomot. Eu o să le dau cînilor drumul, ca să caute urma, și cînd îi veți auzi lefăind, să știți c-au dat de urmă și se pornește din vale și goana. Să fiți dar cu toții gata. Nu se trage, adăugă el, decît în lup și vulpe: alt vînat e oprit!

D-l Mancea se trase spre Costea, razămul lui.

— Dar la stînga pe cine o să-l luăm? întrebă el, cuprins de viuă îngrijare.

— Sa fii liniștit, boierule, îi răspunse vechilul. Am vorbit cu d-l Vidră: mai bun vecin nici c-ai putea să găsești.

Nu se-ndoaia d-l Mancea despre aceasta, dar vînătoarea de lupi nu e vînătoare de prepelițe și el tremura mai ales după ce Costea îi arăta locul în dosul unui stejar batrin și se depărta la dreapta, ca să-și ieie și el locul.

Cu cît mai mult se depărta Costea, cu atît mai apropiată îi părea d-lui Mancea primejdia, căci, de! se simțea cam singur în fața lupului. Dar el era, la

urma urmelor, vânător cu rost, avea toate dichisurile: prinse dar inimă, trase cocoșul puștii și înainta vitejește spre stejar. Din întâmplare, însă, în drumul lui erau niște vrejuri de mure, el se-mpedecă-n ele, căzu cu fața la pământ și — „ponei” — pușca i se descărca.

— Ei, comedia dracului! strigă d-l Vidră. Dar ne sperii vînatul!

— Cine descărca!? strigă d-l Bordescu îndîrjit.

10 — Liniște, domnilor! strigară deodată iar alții cîțiva.

D-lui Mancea îi venea să intre în pământ de rușine și, ridieîndu-se ca pe furiș, se ascunse în dosul stejarului și-și puse altă cartușă în pușcă; apoi rămase nemișcat.

15 Peste cîtva timp cîinii începură să lefăie, goana se* porni și pușcașii ridicară cocoșul, toți, afară de d-l Mancea. Era ceva nespus de fioros în lefăitul cîinilor și-n chiotele gonacilor cari se apropiiau, mereu se apropiiau, și el se temea sa ridice cocoșul.

20 — Gata! — îi strigă Costea — ridică cocoșul. Vine lupul!

D-lui Mancea îi venea să fugă; el însă nu putea să se depărteze de cei doi vecini ai lui.

25 Deodată el se cutremură și ridică cocoșul: „Huști!” prin fața lui, dar nu era lup, ci iepure. Peste puțin iarăși „huști!” la dreapta, o căprioară, apoi „huști!” alt iepure și iar altul, după aceea altă căprioară. Cu cît mai mult se apropiiau gonacii, cu atît mai des se iveau afurisitele de lighioane, cari din depărtare i se păreau lupi în toată firea și-l băgau în răcori, însă nu putea să tragă.

30 „Cine dracul m-a pus să mă bag în dandanaua asta? își zise el în cele din urmă, ștergîndu-și sudorile. Cum m-am lăsat eu ca să fiu prostit de dobitocul acela de Costea!? Vînatoare de lupi mi-a trebuit mie!”

35 Era, cu toate acestea, mulțumit c-a știut să se stăpîneasca și n-a descărcat, ca să se facă încă o dată de rușine.

Îi era însă destulă și rușinea pe care o pățise.

40 După ce gonacii s-au apropiat, era lucru lămurit că-n valea bătută de dînșii n-a fost nici un lup.

— De fost au fost — grai unul cu răutate, — dar i-a speriat Mancea descărînd înainte de vreme.

S Ține-te apoi! Oamenii se duc la vînatoare ca să-și petreacă. Nici un lup, nici o vulpe măcar! Dacă n-au putut să-și petreacă culcînd la pământ fiare, tăbarîră cu toții asupra d-lui Mancea, care rîdea și el fiindcă n-avea încotro.

30 Dar n-aveau timp de pierdut cu glume răutăcioase, căci d-nul Bordescu dedea zor să se facă a doua goană în altă parte a pădurii. Dacă n-au fost lupi aici, trebuie să fie acolo; cît mai curînd dar vînatarii trebuia să-și aleagă locurile, în vreme ce pădurarii porniră cu gonacii la vale.

15 Nu-l mai ardea pe d-l Mancea de vînatorea de lupi, dar se bucură că scapă cu chipul acesta de gurile rele și se luă după Costea, călcînd cu mare băgare de seamă, ca nu cumva s-o pațâ din nou.

20 Nu mai era însă acum ca mai-nainte. Convins în fundul inimii lui că nu sunt lupi prin partea locului, el nu mai tremura, nu era cuprins de fiori în azul chiotelor și nu se cutremura cînd vreun iepure ori vreo căprioară îi trecea prin față. Se făcuse vînatör inimos și rîdea-n pumni de lăudăroșia celorlalți.

25 A și trecut și de astă dată goana fără ca să se fi ivit lupul, și pe cînd ceilalți se întorceau plouați spre conac, d-l Mancea își ținea nasul în sus și-i pișcă din cînd în cînd întrebînd aci pe unul, colea pe altul ce face cu pielea lupului.

30 Cu deosebire supărați erau d-l Bordescu, conducătorul vînatorei sterpe, și d-l Baldac, care făcuse atîta cheltuială degeaba și se mai simțea și rușinat.

— Ei — zise el, ca să-i mai înveselească pe oameni — o să facem după-prînz, așa, mai pe-nserate, o goană pe mîngîiere.

35 — Cum e aia? îl întrebă d-l Mancea pe Costea.

— Pușcă fiecare ce-i iese-n cale, fie lup ori vulpe, fie iepure ori căprioară, fie chiar pasăre, îi răspunse Costea, înveselit și el.

40 „Dacă e așa — își zise d-l Mancea în gîndul lui — ne prinde noaptea aici și nu mai plec eu nici azi.”

Așa-1 ia puhoiul pe om și-1 duce de nu mai știe unde o să-1 scoată.

Mai ales după ce s-au așezat cu pofta lor de vînători la masa-ncărcată și s-au pus, însetați cum erau, și pe băut, nu se mai gîndea nimeni la ziua de mîne, și d-l Mancea nu-și mai făcea nici o muștrare pentru că o perde.

10 Prea era multă voie bună și prea știau vînătorii să spună și să facă multe lucruri cari numai la dînșii se pomenesc, și d-l Mancea ar fi tot stat, deși se ridea din cînd în cînd și pe socoteala lui. Nu știa, biet de el, că cea mai bună a rămas la urmă.

15 Sala mare în care era întinsă masa era, cum se cuvine, împodobită cu fiare și cu păsări împăiate, cum zicea d-l Baldac, numai din cele împușcate aci prin apropiere, ici un lup, colo o vulpe, mai departe un rîs și o pisică-sălbatică, în cealaltă parte un mistreț, iar pe sus vulturi, șoricari, huhurezi, șitari.

20 — Uite, bree! grăi Vidră. Iată și-o dropie, și-o rață-sălbatică, tot de pe aci de prin apropiere. Vezi d-ta, nu știam că prin păduri se găsește și asemenea vînat.

25 — Uite colo și-o păturniche, îi zise altul tot în glumă. Aici păturnichile zboară din copac în copac ca porumbeii sălbatici.

— Și de ce să nu zboare dacă are aripi!? întîmpină d-l Mancea, ca să arate că știe și el rostul vînatului.

30 Vidră trase cu ochiul lui Costea, apoi peste cîtva timp se furișă de la masă, pîndi o clipă, ca să ia păturnichea împăiată, și să iasă cu ea afară, nebăgat de nimeni în seamă.

35 — Uite, îi zise apoi, după ce se întoarse, așa, mai în taină, d-lui Mancea. Pînă la locul unde o să stăm la pîndă mai e o vale și-un deal. Noi, mai vicleni decît ceilalți, să ne strecurăm frumușel și s-o apucăm înainte, ca să fim singuri dac-ar fi să dăm peste vreun vînat.

40 Asta o înțelegea d-l Mancea, care știa că-n lumea aceasta numai cu viclenia poți să răzbești înainte. îi venea însă cam greu să intre în pădure numai așa, el singur cu Vidră.

— Dar pe Costea să nu-1 luăm? întrebă dar.

— Ei, fie și el, dar sa nu prindă de veste ceilalți, întîmpină Vidră, făcîndu-i lui Costea semn să iasă.

5 Ei își luară după aceea toți trei puștile și se depărtară.

— Încet, grăi Vidră, și fără de zgomot, ca să nu se sperie vînatul.

Înaintară deci, cîteva sute de pași, încet și fără de zgomot.

10 Deodată Vidră se opri ca speriat și trase cocoșul, gata de a descărca.

— Pstl șopti. Stați pe loc.

15 — Ce e? întrebă d-l Mancea începînd iar să tremure și ridicînd cocoșul cu mare băgare de seamă, ca nu cumva să i se descarce iar pușca.

— O păturniche! răspunse Vidra. Uite colo-n copac.

Costea trase și el cocoșul, stăpînindu-și risul.

Ochii d-lui Mancea se-ndreptară spre copac.

20 în adevăr, sus, pe o cracă, stetea o pasăre măricică, cu capul drept în sus, nemișcată și țanțoșă parcă ar fi voit sa zică: „Poftim, trage dacă îndrăznești!”

25 „Aida-de! — își zise d-l Mancea cînd văzu că și Vidră și Costea ridică puștile ca s-o ieie la țintă — așa de prost nu m-a făcut mama ca să v-o las vouă.”

Sprinten apoi cum era, le luă înainte, trase și nimeri, de văzduhul se umplu de fulgi, dar pasărea rămase acolo, de parcă era bătută-n cui.

30 — Ei, comedia dracului! zise el mirat; de nimerit, e nimerita; dar nici nu cade, nici zboară mai departe.

— Te pomenești c-o fi împăiată! grăi Vidră, rîzînd cu mare poftă. Auzi d-ta vînător care-mpușcă păturniche-mpăiată de pe cracă de copac!

35 D-l Mancea rămase ca-ncremenit.

Toate ca toate, dar asta îl făcea de pomînă.

Auzise el vorba că de lucruri la care nu te pricepi să nu te apuci și popă, dacă nu știi să cînți, să nu te faci; o luase însă cam în glumă: acum o simțea în toată puterea ei.

Ce să-și facă însă? La vânătoare oamenii ies ca să-și petreacă și toate au să și le ierte unii altora: nu-i rămânea decît să-nghită hapul, jurînd în gîndul lui că la vânătoare n-o să mai ieie în viața lui parte.

— Mi-o făcuși, asta mi-o făcuși! zise el cu un zîmbet de tot acru. Recunosc că ești mare meșter în drăcii.. Dar — adăugă milogindu-se — între noi să rămîie; cel puțin astăzi să nu li-o mai spuneți și celorlalți.

Ba bine că n-are să li-o spună! El nici nu pusese la cale lucrul ca să aibă el însuși de ce să rîdă, ci ca să facă pe ceilalți să bufnească de rîs, și din dosul copacilor de prin apropiere ieșiră la iveală cîțiva care se pusese la pîndă ca să vadă cum se-mpușcă păturnichea-mpăiată de pe craca de copac.

S-a rîs, mult și cu poftă, s-a rîs în socoteala d-lui Mancea, și d-l Mancea n-avea încotro, rîdea și el,, parca dinadins ar fi tras în paturniche pentru ca oamenii să se înveselească.

„Dar, își zicea, de aici înainte n-o să mai mă prindeți”, și băga bine de seamă la tot ceea ce face pentru ca nu cumva să mai pată vreo rușine.

A și sosit cu bine la locul de pîndă, s-a așezat în dosul unui copac și-a ridicat fără de grije cocoșul cînd s-a pornit goana.

Peste puțin iar începu să se ivească vînatul, ici un iepure, colo o căprioară, ba chiar și-un vulpoi cu coada lungă, și era mare frumuseța cum se descărcau puștile cînd la dreapta, cînd la stînga.

„Dai — își zise d-l Mancea — asta e vînatoare, adevărată vînatoare! n-am ce să zic!

Era mare frumusețe.

Deodată un iepuroi rănit de unul dintre vînatorii de la dreapta o luă cam șchiopătînd înapoi, dar dînd peste gonaci, iar se întoarse zăpăcit drept spre d-l Mancea. Venea ca orbit drept în gura țevii, sa-l prinză în brațe, nu alta.

— Ei, tu ești al meu, grăi d-l Mancea cu un fel de mîndrie, ridică pușca și-l luă la ochi.

— Bagă de seamă ca nu cumva să fie-mpăiat! strigă Vidră.

D-l Mancea tresări ca pișcat de-o viespe.

Suflă și-n iaurt cel ce s-a ars o dată cu păsatul.

— A! pe mine nu mă mai prindeți! zise și-și retrase iute pușca, lăsînd iepurile să-și urmeze drumul spre Vidră, care-l și culcă la pămînt.

Abia acum se dezmetici d-l Mancea.

„Nu! — își zise — cît mai trăiesc pe lumea asta, la vînatoare n-o să mai mă duc.”

PREGUPEȚUL

I

O Începuse băiețandru de patrusprezece ani, ajunsese om cu mustața căruntă, dar dac-ar mai fi trăit cât a trăit, tot cu cobilița pe umăr și-ar fi petrecut viața, căci altfel nu putea să se închipuiască el însuși pe sine.

Umblau și cu zarzavaturi, și cu fructe, și cu ouă, și cu păsări, și cu brînzeturi, ba primăverile chiar și cu ghiveciuri de flori el și doi-trei băieți aduși din satul lui, și cu anevoaia s-ar fi găsit prin mahalaua de la Matache Măcelarul cineva care nu cunoștea pe Barbu Olteanul de la Pitești, cum el însuși își zicea în gluma.

De strigat, nu mai avea nevoie să strige, căci era așteptat la casele lui, unde i se spunea de azi ce are să aducă mîne și mare minune ar fi fost să uite vreodată pe cineva.

Nu uita nici cît are să ieie de la fiecare și de aceea dedea și pe credit și se bucura dacă lua sîmbetele deodată mai mult.

Dupa-amiazăzi, cînd ieșea cu fructe ori cu flori, puneă șorț cu carat, și nu mai umbla, ci-și căuta un loc potrivit, fie la vreo rîspîntie, fie pe bulevard, fie în Podul Mogoșoaiei.

Frumoasă viață.

Diminețile te întâlnești ici cu un vechi cunoscut, colo cu altul și poți să-i faci fiecăruia cîte o mică pla-

cere, iar după-amiazăzi stai și te uiți la lumea ce se stracoară prin fața ta, vezi și înveți o mulțime de lucruri și nu-ți perzi timpul degeaba, căci mai și pică totdeauna cîte ceva, un leușor, doi, destul pentru omul ce se mulțumește cu puțin.

Era, cu toate acestea, în zîmbetul lui binevoitor, în mișcările lui molatice, în vocea lui slăbită, în ochii lui obosiți, în întreaga lui ființă ceva ce te făcea să-î întrebi: „Cum o mai duci, Barbule?” „Bine, răspundea el, îmbătrînesc și eu.”

Avuse viață și mai frumoasa cînd nu trăia numai singur, cu cei doi-trei băieți aduși din satul lui.

Trimitea atunci băieții cu coșurile, iară el stetea toată ziua la ghereta ce-și făcuse în gura pieții, la podul Dîmboviței, în vreme ce Ana, nevasta lui, purta acasă grije de copii și spăla pentru boieri.

Ce era cînd să întorcea serile acasă și numărau împreună cu Ana banii și făceau socoteala cîștigului? Ge era mai ales duminicile și zilele de sărbători după-amiazăzi, cînd se îmbrăcau curat, încît lumea se uita după dînșii, își luau copiii și se duceau mai la dulap, mai Ia căișori?

Trei erau copiii, doi băieți și o fată, dar copii să și te umplă ochii de lacrimi cînd îi vezi, și aveau Barbu și Ana pentru cine să ostenească și să-și tragă de la gură ca să adune, căciinu e în lumea aceasta nimic mai dulce decît bucățica pe care o pui la o parte pentru copiii tăi.

Adunaseră așa, para cu para, patru mii de lei și nu le mai lipseau decît cîteva sute pentru ca să împlinească mîia a cincea și să se întoarcă apoi la satul lor, să-și cumpere un locșor, să-și zidească o casă și să trăiască ei și copiii lor ca oameni între oameni.

Degeaba, viață de om e numai la sat, unde oamenii sunt legați unii de alții ca boabele pe ciorchină. Asta o știa mai bine decît orișicine el, care trăise atîta timp la oraș și cunoștea toate părțile ascunse ale vieții orașenești.

S-a îmbolnăvit însă de difterie băiatul mai mare și s-a prăpădit, iar peste cinci zile a murit și fata, care luase boala de la el. Fie apoi de inimă rea, fie pentru

că nu mai avea zile, a murit și Ana peste vreo trei luni, cum mor toți oamenii, și Barbu și-a părăsit ghereta și s-a întors singur cu băiatul în satul său.

Ce făcea însă el așa singur cu un băiat de doi ani la țară? Umbla buimac și fără de nici un rost, neștiind ce să înceapă și mereu cu lacrămile în ochi, iar de băiat se temea, căci nu putea el să trăiască dac-au murit cei mai mari. După câteva săptămîni dar, și-a lăsat copilul la o verișoară și s-a întors iar la București. Tot era mai cu minte să umble cu cobilițele încărcate de la casă la casă, făcînd treaba cu care era deprins din tinerețe; să întâlnească aici cu unul, colo cu altul, -mai vedea și mai învăța cîte ceva și-i treceau zilele.

I-au trecut așa și anii, unul după altul, treizeci aproape. Trăia gîndindu-se la viața pe care a avut-o și la moartea de care nu se temea. Cînd primise vestea că i-a murit și al doilea băiat, nici nu s-a mai dus să-l îngroape, ci i-a trimis verișoarei sale bani să-l înmormînteze. Îngropase el destuii Așa mimai, sările și dumineca după-amiază, cînd n-avea altă treabă, stetea și se întreba cum i-ar fi băieții și fata, cum ar fi Ana lui dac-ar mai trăi, cum i s-ar fi petrecut viața dacă s-ar fi dus cu toții la țară.

Ținea, cu toate acestea, la viață, căci știe omul să-și găsească mîngîiere în lume și se făcea din ce în ce mai zgîrcit, deși n-avea nevoie să mai adune și nu știa ce are să facă cu ceea ce adunase.

Și prinseseră însă copiii slăbiciunea și se țineau droaie după el mai ales după-amiază, cînd ieșea cu fructe. Era destul să se apropie unul de el și să-l întrebe: „Ce mai faci, Barbule?” pentru ca să le zică tuturora: „Ia și ție una”.

Cea mai mare mulțumire a vieții lui era să steie cu copii și mai ales cu fetițe de vorbă și să le spună cum a avut și el nevastă și copii, cum îi era nevasta, cum îi erau copiii, cum trăiește acum singur, singurel. Dacă se nimerea cîte una mai prostuță, care se înduioșă și începea să-și șteargă lacrămile, așa zgîrcit cum se făcuse, era în stare să-și deșarte coșurile, și-și trăgea apoi de la gură, ca să pună la loc ceea ce a dat.

Inima-l trăgea dar mai ales la case cu copii și era mare fală pentru el să întâlnească oameni cărora putea să le zică: „De, te știu de cînd erai copiii”

5 Erau, nu-i vorba, și oameni care, văzîndu-l așa mereu între copii, îl luau drept un fel de nebun, dar numai nebun nu e cel ce știe să găsească în lume ceea ce se potrivește cu firea lui.

10 Se poate oare ceva mai frumos decît să te duci ani de zile de-a rîndul la case unde copiii îți ies voioși în cale, iar părinții lor te primesc ca pe un vechi și bun om al casei! Te ții și tu de cineva, ai pe cineva, iei parte la bucuriile și la durerile altora, te știi om între oameni.

15 Era, abunăoară, una dintre multe, cocoana Zinca, fata plăpumarului din strada Berzii, colț cu Matache Măcelarul. O știa încă de fetișcană, jucase, așa, mai pe la margine* la nunta ei. Îl știa dar și pe cuconul Costache, bărbatul ei, încă din ziua căsătoriei lui. Le știa copiii, unul după altul cinci, o fată, apoi un băiet, 20 alt băiet și încă două fete. Și multe parale luase de la casa din colț, căci Costache era om lacom și știa să aleagă, deși nu prea putea să se întindă, că zestre luase numai casa, iar la Căile Ferate, unde era în slujbă, lua la început numai 140 de lei și nici în timp de 16 ani 25 nu s-a urcat peste 200. Erau însă două perechi de case în curte și se strîmtorau în cele din fund ca să ieie chirie de vreo 800 lei de la cele din față. Și asta însă numai la început, pînă ce nu li s-au sporit copiii și nu s-au dărăpănat casele din fund. Sănătate să fie însă, 30 căci cu ea răzbește omul harnic prin toate nevoile, și harnică era cocoana Zinca, cum e toată femeia care-și iubește soțul și copiii.

35 Prea era însă lacom coconul Costache și se îngărășase, încît gîfăia și bea mereu la apă și-a tot beut pînă ce n-a început să slăbească și-a căzut în cele din urmă la pat.

40 Biata cocoana Zinca! Toată nădejdea și-o punea în Frosa, fata cea mare, care era de cincisprezece ani, căci Tache, băietul mai mare, umbla la gimnaziu, Nae, fratele lui, era în clasa a patra la „Cuibul cu Barză”,

iar celelalte două fete erau încă mici, nu ajutor, ci sarcina.

Barbu, cînd venea diminețile, răsuflea o dată la porțiță, apoi deschidea încet, ca să nu facă zgomot, și înainta cu băgare de seamă spre bucătărie, unde o găsea pe Frosa. Nu întreba nimic, căci era destul să se uite în ochii ei ca să știe cum merg lucrurile în casă.

Sîmbătă, cînd Frosa a voit să facă socoteala săptămînei, ca de obicei, el și-a ridicat coșurile și-a plecat.

Era grăbit.

— Lasă, îi zise, că ne înțelegem cu cocoana Zinca. Ce păcate!? N-o să fug eu.

Știa dînsul ce va să zică un bolnav la casă: dai la doctor, dai la spițer, dai și pe altele și în curînd ajungi să nu mai ai de unde lua. Mai era apoi și slăbiciunea lui de a lăsa să se adune, ca să ieie mult deodată.

A trecut dar și săptămîna a doua, și a treia fără ca să se fi înțeles cu cocoana Zinca, iar în timpul săptămîinii a patra a murit coconul Costache, cum murise și Ana și cum mor toți oamenii.

— Aoleu! Bănișorii mei — grăi Barbu cînd văzu praporul la intrare și nu mai îndrăzni să intre, ci-și așeză coșurile jos, se lăsă lingă ele și începu să se boceașcă.

Ar fi rămas acolo pînă seara, dar erau ceilalți mușterii care-l așteptau și erau băieții cărora trebuia să le umple iar pe la nouă coșurile.

Ar fi voit să se întoarcă pentru ca să-l vadă pe mort, să vie la priveghi, să ieie, fie măcar și numai așa, pe la margini, parte la înmormîntare: cine era însă el, ce îi era lui Costache ori cocoanii Zinchii ca să îndrăznească!? Abia a cincea zi a dat iar pe acolo cu coșurile pline, parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Lasă, cocoană Zincă, grăi dînsul cînd văduva-i ieși cu ochii plini de lacrimi în cale. Mie să nu-mi spui nimic, că eu te știu de cînd erai fetișcană și le înțeleg toate și fără de vorbe. Se întîmplă. De ce-ar mai trăi omul pe lume dacă n-ar fi și de aceste!? Să te bucuri că n-ai rămas singură, ci cu casa plină de copii.

— Dar ce să fac cu ei!? se tîngui dînsa, care aflase de la prietenii răposatului că n-o să poată lua penziune mai mare decît de vreo nouăzeci de lei pe lună.

— Ce să faci cu ei!?

Asta era o întrebare pe care Barbu n-o putea să o înțeleagă.

Om voinic, el se îndreptă, încît părea și mai voinic, și-și trase o dată cu mina peste mustața mare, oarecum gata de a se avînta.

— Ce nu e omul în stare să facă pentru copii!? îi zise. De asta să nu te plîngi Sănătoși să fie, că te miri cum cresc și să fac oameni. Asta n-o știe nimeni mai bine decît mine, care n-am altă treabă decît să mă uit la ei.

Precupeț din fire, el se gîndea și la gologanii pe care avea să-i ieie. Nu o dată i se opriseră ochii asupra caselor din fundul curții, care, deși acum rău dărăpă-nate, ar fi fost destul de bune pentru el și pentru băieții lui. Le mai dregea și plătea chirie puțină aici, la loc minunat, în mijlocul mușteriiilor săi. Mai avea apoi și curte largă și grădină mare în fund. Casele în care locuia cocoana se aflau la dreapta porții, iar la stînga, unde fusese atelierul răposatului plăpumar, mai era loc pentru alte părechi de case încă mai mari. El n-a îndrăznit însă să vorbească, deoarece Costache nu s-ar fi împăcat cu gîndul ca mereu să-i intre și să-i iasă prin fața casei băieții cu coșurile și carele cu zarzavaturi ori cu poame. Acum însă voia să profite de strîmtoarea în care se afla văduva.

— Uite — urmă el trăgînd mișelește cu ochiul — să-mi dai casele din fund, căci pentru mine și pentru băieți sunt destul de bune. O să le mai dreg și-ți dau și chirie dacă-mi dai voie să-mi fac într-un colț și beciul pentru zarzavaturi. Mai ai apoi și folosul că nu ești singură în curte și-ți mai fac băieții cîte-o treabă..

Cocoana Zinca răsufle mai ușor: mai ales gîndul că n-o să fie singură în curtea care acum îi părea prea de tot largă și goală o adimenea și-i dedea cu dragă inimă casele din fund și fără de chirie.

— Bine, Barbule, îi zise ea. O să socotim chiria în zarzavaturile pe care mi le dai.

— în zarzavaturi, în bani, tot acolo vine, îi răspunse Barbu, care știa că tot el o să fie cel ce câștigă.

Nu știe însă nimeni unde se oprește după ce s-a pornit o dată.

5 N-ar fi crezut Barbu c-o să o scoată atât de ușor la capăt cu cocoana Zinca, și gândul nu-i mai era la coșuri și la mușterii, ba nici chiar cu copiii pe care-i întâlnea nu mai stătea de vorbă, ci-și făcea mereu socoteala cît o să-l coste beciul pentru zarzavaturi și reparaturile la casele din fundul curții.

10 Chiar ziua aceea după-ameazi n-a mai ieșit cu coșurile, ci s-a dus să facă măsurături la fața locului și să chibzuiască și să facă socoteli.

Cu cît mai mult se gîndea însă, cu atît mai rău se încurca.

15 La Matache Măcelaru se întîlnesc nu mai puțin decît șapte străzi, și pretutindeni pe la răspîntii stăteau precupeții și cu coșurile lor, ovreii cu mărunțișuri, italienii cu bricege și cu foarfeci, cîrpacii, vacsitorii și fel de fel de alți oameni ce caută gologani: aici trebuie să se facă odată piață.

— Uite, cocoană Zincă, ce m-am gîndit eu... grăi dar Barbu peste cîteva zile. Fără de]beci pentru zarzavaturi nu fac nici o treabă. Beci trebuie să fac și n-am făcut nici o treaba dacă nu-l zidesc și nu-i pun acoperiș, fie măcar și numai de trestie. Îmi mai trebuie apoi și o cămară pentru poame. Ga să mă folosesc de același acoperiș, mi-am gîndit s-o fac deasupra beciului. Dacă e așa, de ce să mi-o fac în fundul curții, într-un colț ascuns? Ge-ar fi dacă ne-am înțelege să fac o prăvălioară colea lîngă poartă, la stradă, în față loc de vânzare, în dos cămară pentru poame, iar dedesubt beci pentru zarzavaturi? Nu te mai supără nici băieții cînd ies cu coșurile, nici carele care nu mai intra în curte.

35 — Fă ce știi, Barbule, răspunse cocoana Zinca, numai să ai din ce să faci.

— Păcatele mele, întîmpină Barbu, atîta tot voi fi avînd. Nu te uita că mă vezi așa în cămașe. Aveam 40 cinci mii de Lei sînt acum vreo treizeci de ani, cînd mi-am părăsit ghereta, iar de atunci tot am adunat.

Altele sunt care-mi lipsesc mie, nu banii. Iar pentru socoteală o să ne potrivim noi. Prețuiește locul și de zece ori cît banii pe care îi bag în el și-o să prețuiască peste cîteva ani înzecit ca astăzi. Ori îți plătesc chirie pentru loc și-mi iau, cînd ar fi să plec, șandramaua, ori îmi socotești drept chirie banii pe care-i cheltuiesc și rămîi după cîteva ani stăpîină.

— Cum crezi, Barbule, grăi cocoana Zinca. Pe mine n-o să umbli să mă înșeli.

10 — Dar nici n-aș putea, cocoană, îi zise el, cînd le dau toate de la mine și nu-ți cer nimic de la mîină.

Avea zor mare omul, căci pomii erau în floare și ținea să fie cu toate gata pînă ce nu ies trufandalele. Și se înviorase iar Barbu, parcă i-ar fi înviat Ana și copiii.

15 Cum să nu să-nvioroze cînd vedea mereu în gîndul lui prăvălia plină de lume, cămara pentru poame în dosul ei, podul pentru struguri deasupra ei și beciul pentru zarzavaturi de dedesubtul ei.

20 „Am, își zicea, să țin și portocale, și lămîi, și smochine, și stafide, și halva, și măsline, și brînzeturi.”

„Dai am!” zicea el și-și făcea planul cum are să-și împartă rafturile și cum are să le așeze, ici una, colo alta, dincolo iar alta. Și cum își făcea planurile, magazia pe care la început și-o închipuise ca un fel de chichineată, cam doi pe patru metri, se lărgea mereu, ca să încapă rafturile, încît s-a făcut în cele din urmă, cînd s-au început săpăturile, cinci pe șase metri, prăvălie-n toată regula.

30 „Ce faci, Barbule?” își zicea cîteodată, dîndu-și seamă că i se duc toți banii adunați numai el singur știa cum.

„Lasă să se ducă! își zicea însă îndîrjit. în groapă cu mine tot n-o să-i duc, și ce folos aș avea de ei dacă nu mi-aș face acum cheful?”

35 Nici nu mai putea apoi să iasă cu coșurile.

Nu doară că n-ar fi putut să lucreze zidarii și salarhorii și fără de dînsul, dar nu-l ierta firea sa plece cînd vedea bucuria copiilor, care cărau și ei cărămizi ca să se ridice cît mai curînd zidirea.

II

„Stați! nu dați năvală, că le vine tuturoră rîndull” zicea Barbu cînd era hîrbuit din prea multe părți, dar nu grăbea, ci urma a-și face treaba cu încetineala lui obișnuită.

10 Nu e însă lucru mai nesuferit decît să aștepți și să vezi pe altul tacticos cînd tu însuți grăbești de stai ca pe spini și jăratîc și făceau mereu gură cînd o bucătă-reasă care ținea să-și poată pune la timp supa la foc, cînd o vecină care-și lăsase copiii singuri acasă, cînd iar un ucenic ori o ordonanță care se temea că mănîncă trînteală dacă întîrzie prea mult.

Barbu-și căuta de treabă și le înghițea toate, căci el însuși și le făcuse.

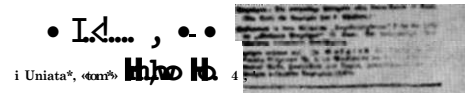
15 Nu-i fusese destul că se știa om cunoscut în partea locului, ci mai bătuseră el și băieții toba pe la toate casele că ține numai marfă aleasă și vinde mai ieftin și decît în piață, și decît la coșuri, căci chirie nu plă-tește, cheltuieli are puține, trăiește cum a trăit tot-deauna și e mulțumit să cîștigc cîte puțin de la mulți.

20 Dedea dar lumea năvală ca la pomană și i-a mers prăvăliei în curînd vestea pînă la gară, la capul podului, la gura Gișmigiului și la Malmeson.

25 Mai ales duminicile și zilele de sărbători pînă pe la nouă dimineața nu mai biruia Barbu singur, ci era nevoit să-și sporească băieții, ca să poată opri cîte unul-doi dintre dînșii la prăvălie.

30 Se scula în zori de zi, îi încărca pe băieți și-i pornea cu coșurile, apoi începea cu băiatul oprit la prăvălie să scoată zarzavaturile din beci, unde le ținea peste noapte, ca să nu se veștejească.

35 Giur împrejur erau rafturile în care-și împărțea marfa după fel și după calitate, cum numai el singur știa. în mijloc era o masă lungă și lată pe care-și expu-nea trufandalele mai frumoase, mai mult pentru ochii lumii, iar zarzavatul de rînd îl scotea în coșuri pe care le punea pe sub masă, prin colțuri ori printre ghi-veciurile de flori la care ținea mult.

iirp ibrr 3rH nmb «num.
Mb d S

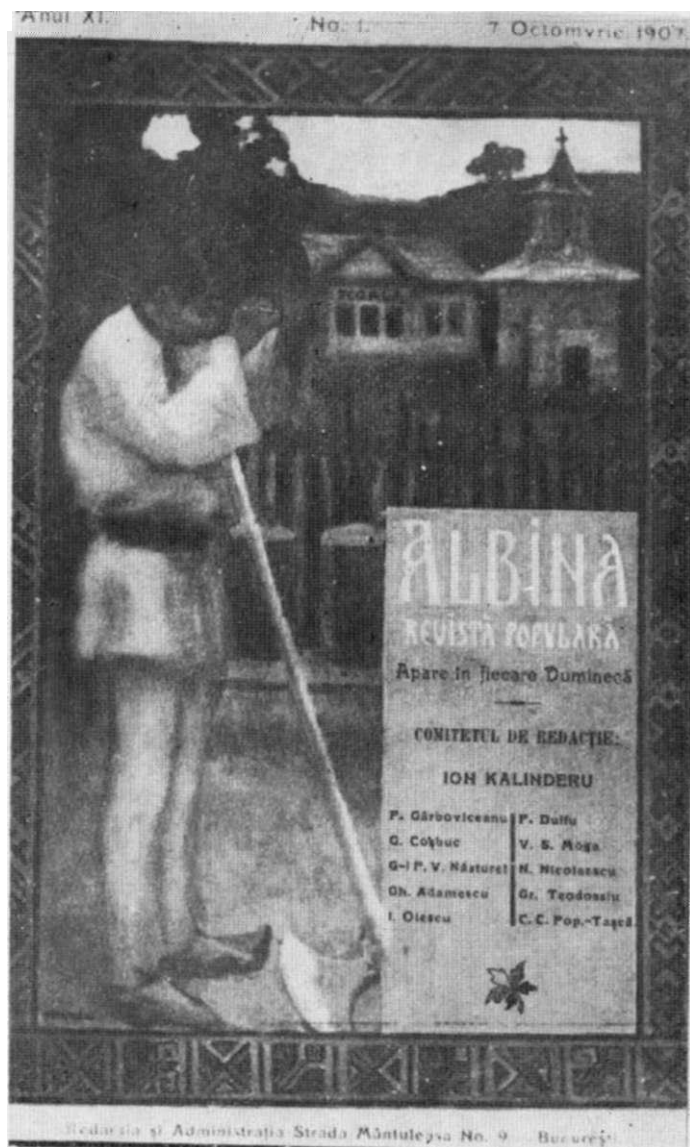
M M * * - tmm, tm

• • ' • I M t • - - - ' I

HE | (W

Traducerea în germană a nuvelei *Anghel*, apărui fi în
Bumänische Lloyd (nr. 6 091 din 12 oct. 1907)

Coperta revistei *Albina* (nr. 1 din 7 oct. 1907) în care apare
nuvela *O vânătoare cu rost*

<3 VANATGATK eU l}6ST

O vânătoare de lupi și -grăi umându-și în toată
tîgna cîna ce i se gătise în prip.,

Făcuse un drum de trei ceasuri și mai bine cu trăsura, la aer
mirat și cu coșul ridicat, și avea multa poftă de mîncare.

• Da, boierute, — țifărăspunse Costea, vechilul moșiei • s'a abătu;
de cîtva timp pe aici o haită de lupi, care face niia atricâcinn-,
și dd Prefect a rînduit, ca să-i stîrjveasoă, o vânătoare cu «onar

DI Mancea se uita nedumirit la el.

Deși om cam bătrîior, își petrecuse viața mai mult prin ura
decît la țară, unde ieșea numai cînd avea, ca de astă-dată, să
facă vre-o constatare la fața iocului, prea eră dar depri&H eu pin
eerile vieții dela țară. Vânătoarea însă, vânătoarea ora una din siă
biciunile lui: avea și pușca cu două țevi, și tramă d- vînat >;
ba se lăudă cîte odată chiar și cu cîte o prepeleță împușcata d<
dânsul. Vânătoare de lupi însă n'a văzut niciodată Advocat U
eusit, eră mare meșter în potrivirea vorbelor și știa toate chiți-
bușurile vieții dela oraș, nu putea însă să-și dea seamă cum se
va li făcînd o vânătoare

Cum -- cu gonaci ?

«E maro frumusețe >i rar se poate vedea, , ii răspunde iar
Costea, omul trăit la țară și vîntorul vestit, -Se aduna vre-o
douăzeci, treizeci, fie <hiar și mai mulți pușca i, și vAtășcii ri
dică de prin împrejurime vre-o două, trei sute
ies seara' în pădure și petrec noaptea la pădu
vorbă pela focuri, iar în aori de ziuă se înșir
care cîte un loc potrivit, unde stă la pîndă. ! pă ce ei a'au a-
șezat astfel, sătenii risipiți în cealaltă parte a pădurii, ponte
innainte chiuind și dînd eu ciomegele în copaci și 'n tuș, ea *a

•ți et -

Dar dacă lupii nu se sperie, ei se dau la oameni ? • întrebă
dl Mancea cam îngrijat.

Se sperie, boierule, și fug spre pușcași, îl încredința Coste.

«Dar daeă pușcașii nu-i nimeresc și se arunci la vre-unul dintre
ei ? — întrebă iar dl Mancea.

De' - grâl Costea. Trebuie să-l niraeresseă. Cine nu știe sa
tragă nu se pune în calea lupului ori își alege locul în apropierea
vre-unuia care nimereste cînd trage .

începutul nuvelei *O vânătoare cu rost*

După ce erau toate gata, răsufă o dată din greu, ca în ajunul unei lupte indrjite, apoi deschidea prăvălia.

„Nu pune mîna! Uită-te, vezi, alege, dar nu pune mîna! Nu-mi zăpăci lucrurile!”

Cu asta-și începea ziua și cu asta o ducea într-una pînă ce nu i se deșerta prăvălia.

Nu se putea împăca cu gîndul că nu se obișnuiește lumea să se astîmpere și să nu strice rînduiala pe care și-a făcut-o el.

Degeaba! Una e ghereta pusă în gura pieții, în care oamenii nu intră și nu caută decît ceea ce găsesc, și alta prăvălia deschisă în colț la Matache Măcelarul, unde se întîlnesc nu mai puțin decît șapte străzi. Aici vin și intră fel de fel de oameni, cu fel de fel de gusturi, și le fac toate valvîrtej, de nu mai știi unde-ți stă capul.

— Cornuri ai, nene Barbule? întrebă un băiat.

— N-am, răspunde Barbu, fără ca să mai aibă timp de a se uita la el.

— Auzi prăvălie, unde nu găsești cornuri! zice băiatul și pleacă.

— Ei, am să aduc! strigă Barbu.

— Acadele ai? întrebă o fetiță.

— N-am, dar o să aduc! mare lucru nu-i! răspunde iar Barbu.

— Giocoladă nu-i? întrebă una.

— Vanilie n-ai? întrebă alta.

Iar alta cere zahăr, orez, cafea, sardele, icre, măslin. Cîte nu le trec oamenilor prin minte!?

Barbu se uită sperios împrejurul său. Nu putea el să zică și azi, și mîine că nu are: prăvălia e pentru lume și neguțătoria n-o faci cum vrei, ci cum o cer nevoile oamenilor ce intră în prăvălie. Dacă l-a pus păcatele să intre în horă, nu-i rămînea decît să joace, cîntînd mereu: „N-am, dar o să aduc!”

Mai aducea azi una, mîne alta și se întindea mereu neguțătoria, încît în timpul verii se făcuse în colț băcănie în toată regula. Merga lucrul de minune, dar nu prea făcea pentru Barbu, care nu mai era tinăr și nu știa să scrie și să citească. Umblind mereu de ici și pînă colo, coborînd în beci și urcînd iar scările înapoi,

se simțea adeseori obosit și-l dureau încheieturile. Apoi adeseori se scărpină în creștetul capului și-și zicea cuprins de îngrijare: „Bagă de seamă, Barbule, că te încurci!” Prea erau multe și nu putea să și le aducă

5 toate aminte; s-ar fi și încurcat dar dacă nu l-ar fi ajutat Frosa, care i le trecea serile în catastif și-i ținea astfel un fel de socoteală, ba, când înghesuiala era de tot mare, ea îi dădea ajutor și în prăvălie,

10 După-amiazăzi era lume puțină, Barbu se ducea dar în Piața Mare, ca să vadă cum stau prețurile și să-și cumpere marfă. Lumea însă, așa puțină, tot făcea gură.

— Auzi d-ta prăvălie care stă închisă tocmai când ai nevoie de ea!?

15 — Lasă, nene Barbule, îi zicea Frosa, nu închide prăvălia, că stau eu pînă ce nu te întorci.

O făcea cu plăcere, pentru harul lucrului; vecinele însă și cunoștințele și rudele erau scandalizate.

— Auzi d-ta femeie care nu se simte, zicea una.

20 Abia i-a murit bărbatul și uită c-a fost funcționar și om cu vază-n lume.

— Săracul Costache! zicea alta. N-ar avea odihnă-n mormînt dac-ar ști că fata lui e dată slugă la prăvălie.

— Trage la teapă, adăuga iar alta. Se vede că e fată

25 de plăpumar: pentru un ciștig de cițiva gologani își batjocorește fata.

Se-nșeiau, căci nu era la mijloc nici un gologan. Barbu nu era om care dă și nici prin gînd nu-i trecea că ar trebui să-i deie Frosei ceva pentru că face și ea

30 treabă în prăvălie, trece la catastif și poartă socoteli. De ce ar fi și avut să-i deie? Nu era slugă, ci le făcea toate pentru plăcerea ei, ca să-nvețe ceva, să nu-și piardă timpul degeaba și să-i fie casei de folos, căci, la urma urmelor, cu cît mai bine mergea negoțătoria, cu

35 atît mai virtos se urca prețul caselor.

După ce au venit dar vacanțele mari, băieții amîndoi, nemaivînd nici o treabă, steteau și ei în prăvălie, tot pentru plăcerea lor, și Barbu se bucura că poate să mai răsufle și să mai steie de vorbă cînd se ducea

40 în piață, ici cu unul, colo eu altul, și să vadă și să învețe cîte ceva, cum era obișnuit.

îl dureau și acum încheieturile, mai ales cînd se schimba vremea.

„Se vede că nu e numai oboseala, ci și bătrînețea”, își zicea el, aducîndu-și aminte de timpurile cînd alerga

5 pe lapoviță cu coșurile încărcate. Tot nu se astîmpăra însă.

Avea în prăvălie scrobeală, și albă și albastră, și era lucru firesc să ceară și cărbuni de călcat cine cumpără scrobeală. Lucru mare nu era să cumpere o-ncărcătură de cărbuni și ciștiga sută-n sută, căci cheltuielile nu i se sporeau.

10

De la cărbuni apoi pînă la lemne nu e prea mare săritura.

„Nu e oare păcat — îi zise într-una din zile un prieten — să ai o frumusețe de curte ca aceasta și s-o lași goală? De ce să nu vinzi și lemne cu kilogramul? Poți să le dai mai ieftin decît alții, că nu ți se sporesc

15 nici cu aceasta cheltuielile.”

Barbu nu zicea nimic, dar gîndul acesta îl rodea și slăbiciunea bătrînețelor în cele din urmă, l-a lăsat să fie momit. Cumpăraseră și el lemne cu kilogramul și știa ce bine îi pare omului sărac cînd le găsește ceva

20 mai ieftin.

Acum însă tot și-a pus cocoana Zinca piciorul în prag.

25

Prea se-ntindea Barbu în curtea ei, parcă el ar fi fost stăpîn într-însa.

învoiala era ca el, timp de șase ani, să nu plătească nici o chirie, iar după aceea să se învoiască și pentru

30 prăvălie, și pentru casele din fund, cum vor putea.

„Nu vezi ca te-a înșelat, cocoană!? îi ziceau concurenții lui. îi este ușor să vîndă ieftin și să ne sărăcească pe noi dacă nevastă n-are, copii n-are, trăiește ca un

35 *goJan* și-l mai ții și d-ta de pomană, ba îi mai dai și copiii d-tale de ajutori?”

N-ar fi ținut, poate, cocoana Zinca seamă de asemenea vorbe, dar vacanțele erau pe sfîrșite, băieții trebuiau să meargă iar la școală și dînsa n-avea din ce

† In text: *s-a*.

să le plătească taxele și să le cumpere haine, încălțăminte, cărți și celelalte ce se mai cer la școală.

Abia acum își dedea dar seamă că era mai cuminte dacă se învoia cu Barbu ca abia peste zece ani să rămiee dînsa stăpină și să-i mai deie și chirie cel puțin pentru casele din fund.

Lucrul acesta putea în gîndul ei să-l facă Barbu și acum, căci vorba fusese ca el să vîndă ?arzavaturi, poame, flori și brînzeturi, iar el mai vindea și altele, mai era ajutat și de copii, ba voia să deschidă și magazia de lemne.

Pentru asta tot trebuia sa plătească ceva.

Barbu să plătească!?

El se uita lung și dus pe gînduri Ia dînsa.

III

— Să-ți pară bine, cocoană, dacă nu-mi pare mie rău, îi răspunse el. li fi zicînd că mi-e mare cîștigul, ca-mi știi socotelile: cu cît mai mare e, cu atît mai mult să te bucuri, căci cu atît mai multă chirie o să iei peste cinci ani.

— Peste șase, 11 întrerupse ea.

— Ei bine, întîmpină el, unul e început și ca trecut. Și dacă merge bine magazia de lemne, mîne-poimîne te pomenești că vine vreunul să mă scoată cu preț bun din curte. Să zici: „Doamne, mulțumescu-ți că s-a găsit cineva care îmi ridică prețul locului”.

— Ce știi eu cum au să vie lucrurile peste cîțiva ani? grăi cocoana Zinca, Sunt strîmtorată acum și nu pot să aștept pînă atunci: uite, am să-mi trimit copiii la școală și nu știu de unde să iau ceea ce le trebuie. O sută de lei e pentru mine acum mai mult decît o mie peste cîțiva ani, după ce voi fi scăpat de grija lor.

— Asta e altceva, răspunse Barbu mai muiat. Ia să ne mai gîndim și să vedem cum s-ar putea potrivi lucrurile ca să fie bine.

· In text: *îți*.

Cu cît mai mult se gîndea însă Barbu, cu atît mai virtos se îndărătnicea în gîndul de a nu da nimic.

„Nu! își zise în cele din urmă. Cu păcatul acesta n-o să-mi încarc sufletul.”

5 îi ridea inima cînd îl vedea pe Tache făcînd treabă în prăvălie. Se învîrtea ca prisnelul, nu-i mai stetea gura, le știa toate unde stau, nu uita nimic și nu obosea niciodată.

10 „Ce o să iasă asta cînd va fi de douăzeci de ani!?” își zicea adeseori și se bucura în fundul inimii lui că prin el ar putea să scape și de grija, și de osteneală.

— Cocoană Zincă, grăi dînsul peste cîteva zile. Știi ce mi-am gîndit eu? Ca să nu mai fie vorbă, haid' să facem tovărășie și la magazia de lemne, și la prăvălie: eu cu capitalul și d-ta să-mi dai băieții și fata, ca să împărțim cîștigul in două — mult, puțin, cît o fi.

15 — Eu să-mi iau băieții de la școală!? răspunse ea adînc jignită.

— Asta n-am zis-o și nici nu vreau s-o zic, răspunse el. Dacă-mi ceri însă chirie pentru curte, nu mai deschid magazia de lemne, căci n-aș putea să vînd destul de ieftin, iar dacă ar fi să-ți plătesc chirie pentru casă, îmi stric rostul prăvăliei, că nu mai pot să vînd cu prețurile de pînă acum. în loc dar de a-ți da chirie, îți fac parte din cîștig, iar pentru ca partea să-ți fie mare, da-mi ajutorul pe care-l cer.

20 — Tot acole vine, întîmpină dînsa; ar trebui să iau copiii de Ia învățătură.

— Ce învățătură!? grăi dînsul. Omul nu învață din carte, ci trăind în lume. Răposatul jupîn Neagu, tatăl d-tale, multă carte nu va fi știut, dar tot ți-a lăsat locul și casele acestea, ca să ai în ce să te razimi. Eu am învățat încă mai puțin și tot am ceva. Ce a lăsat însă coconul Costache, fie iertat? o sărăcie de pensie, ca nici să nu mori, nici să nu poți trăi. Fac, nu-i vorbă, și oamenii cu învățătură cîteodată treabă, dar nu pentru că sunt învățați, ci pentru că știu să învîrtă treburile. Fă ce vrei, cocoană, adăugă el, dar eu îți spun că învățătura e pentru oameni cari nu sunt buni de altă treabă, ori n-au nevoie să-și cîștige muncind pînea.

40 Cocoana Zinca știa că oamenii proști ca Barbu,

cari n-au avut parte de învățătură, numai așa pot sa vorbească și nu se supăra, dar ținea să meargă pe drumul ei înainte.

Nu tot așa însă și copiii, cari, umblind și azi și mâine cu bani, prinseră slăbiciune de neguțătorie, și nu rar se întâmplă că copiii vor să fie mai cu minte decât părinții lor. Mai ales Frosa, care o vedea pe mama ei mereu în strimtoare și știa ce câștigă Barbu în fiecare zi, ar fi fost în stare să vîndă gogoși în fața prăvăliei și încă de mult stăruia ca mama ei să ceara, ca văduvă de funcționar, dreptul de a deschide un debit de tutun.

— Ce-ți mai trebuie? zicea dînsa. Prăvălie ai la loc bun, rafturi ai, lumea vine fără ca să o chemi: o masă și un scaun îți mai rămîne.

— Nu-i așa, fată, răspundea mama. Pentru negoțatorie să cere capital.

— Ce capital!? întîmpină Frosa. Mie să nu-mi spui! Nu văd eu!? N-are Barbu băgați nici două sute de lei în prăvălie. Toată marfa îi este luată pe credit. O aduce azi, o vinde-n cîtece zile, o plătește din banii luați, își pune câștigul la o parte și-aduce alta. Nu cumva crezi că lemnele o să le cumpere pentru magazie cu bani gata? Găsește destule pe așteptare. De ce să câștige numai el, cînd curtea e a noastră? Nu vezi d-ta ca ne înșeală? A văzut că locul e bun și-a cheltuit acolo cîteva mii pentru prăvălie, ca să câștige îndoit și întreit, în vreme ce noi perdem timpul fără de nici un folos.

Băieții trăgeau cu urechea, și Nae zicea că trece la școala comercială, iară Tache era cuprins din ce în ce mai mult de simțămîntul că el știe destul pentru ca să ducă negofătoria chiar mai bine decât Barbu.

Nu voia cocoana Zinca, dar o apăsau nevoile, i se ridicau copiii-n cap și s-a dat în cele din urmă biruita. Pornită apoi o dată, nu mai ținea seamă de vorbele vecinelor și ale cunoștințelor și ale rudelor și nu numai și-a luat debit, dar vindea și ea însăși tutun, și chibrituri, și timbre, și mărci, ba toamna ar fi fost în stare să-și deschidă și grădina pentru mustărie, ca să vîndă mititei și fleici fripte la grătar. •

Iară Barbu le-nvîrtea toate domol și chibzuit ca totdeauna, pleca fără de grijă cînd se ducea în piață și nu se supăra de loc cînd lumea-l lua drept slugă cu simbrie al cocoanei Zinchii. De ce să se supere cînd și el însuși se simțea slugă, ce-i drept, nu a cocoanei Zinchii, dar a copiilor ei.

5 Nu mai umbla acum cu droaia de copii după el, căci avea copiii lui. Cei mari ca cei mari, dar erau cele mici și mai ales Tița, cea mai mică, abia de trei ani, care, prostuță cum era, nu știa să facă deosebire între om și om, ci se uita-n ochii lui parcă ar fi ai unui împărat, și îi ședea pe genunchi și-l mîngîia și se lăsa s-o sărute, ba îl săruta și ea, de-i treceau fiorii și i se umpleau ochii de lacrimi.

10
15 Ce i-a fost, Doamne, rînduit la bătrînețele lui!

IV

D-l Don Delaborca, funcționar la Ministeriul de Externe și autor dramatic, profita de frumoasa zi de mai ca să facă, plimbîndu-se a-ndelete prin fața Teatrului Național, vînătoare de tipuri.

•2j Ochii lui scrutători se opriră asupra lui Barbu, care stetea îmbrăcat în cămașă curată la coșurile lui, unul cu căpșune mari, iar celălalt cu sparanghel gros și fraged.

25 — Ge mai faci, nene Barbule? îl întrebă.

— Iacă stau, mă uit și mă gîndesc la ce văd, îi răspunse Barbu.

— Bine, îi zise d-l Delaborca, dară eu știam c-ai deschis prăvălie mare și vestită, în care se găsesc toate bunătățile.

30 — Am deschis și o avem, întîmpină Barbu, dar la prăvălie e ca la prăvălie, iar aici e ca aici. Lumea ce trece pe aici acolo nu vine, și uite — urmă arătînd la coșuri — marfa aceasta acolo n-are căutare.

35 — De ce-o ții, dacă n-are căutare?

— S-ar putea să n-o ții!? Decît marfă proastă, mai bine lipsă l

— Mai proastă decît marfa ce n-are căutare l? grăi d-l Delaborca. Bună e marfa pe care o cumperi ieftin și-o dai scump.

5 — Nu-i așa! răspuse Barbu, apropiindu-se de dînsul, ca să-i poată vorbi mai încet, oarecum în taină. Mă iartă că-ți vorbesc fără perdea, dar te știu de cînd erai copil: la negoțătorie nu te pricepi. Ce folos am eu dacă cumpărătorul nu se bucură, ci mă drăcuiește cînd îmi dă banii!? Mai bine să nu-i dea! Mulțumirea mea e să am marfă bună și frumoasă, încît să-mi ridă ochii cînd mă uit la ea și s-o mai și vînd ca de dăruială. Asta e negoțătoria din care te alegi cu ceva. Da! — urma el — am prăvălie frumoasă și pusă la loc bun, dar mi s-a făcut în cîteva luni de zile nesuferită. Iau, domnule, 10 marfa cea mai frumoasă, mi-o așez cu rost pe masă de te uiți cu jînd la ea, toți pun însă mîna și mi-o zăpăcesc, dar nu cumpără, fiindcă, neștiind s-o prețuiesc, zic că e scumpă, deși le-o dau ca de pomană. Slugi, ucenici, vistavoi, tot lume care cumpără pentru alții și nu alege cu gust.

— Potrivește-ți și tu marfa după lumea ce-ți intră în prăvălie, grăi d-l Delaborca zîmbind.

— Asta nu se poate! răspuse iar Barbu. De ce mai fac negoțătorie dacă n-au și ei pe urma ei plăcerea mea!? Uite — urmă mai înviorat — stau aici și rar se nimerește să vînd vreunui care ia marfa cu dînsul. Mi-o cumpăra și-mi zice: „S-o duci la numărul cutare din strada cutare și s-o dai coconitei”. Asta e altceva. Eu mă bucur că-mi vînd marfa, el se bucură c-a găsit-o, 30 coconita se bucură c-o primește: așa-nțeleg și eu negoțătoria, nu pe certate, ci pe: „îmi pare bine!” Nici că întru de două ori în curtea în care slugile, iar nu stăpînul cumpără. Iar dacă mă duc acum cu marfa și o văd pe conîța că are gust la alegere, îi zic: „Pot să-ți aduc, coconită, de toate, că am prăvălie”, iar mîne mă duc cu coșul încărcat.

— Cum te văd eu — îi zise d-l Delaborca — o să porți în curînd marfa cu căruța.

— Ferit-a Sfintui! întîmpină Barbu. Nu sunt doară 40 neamț, care-și poartă franzela și cornurile cu căruța,

nici laptagi, care vine de la țară. E păcat să hrănești un cal cînd poți hrăni cîteva oameni nevoieși.

— Dar ești mai în cîștig, și băieții aceia ar putea să facă altceva.

5 — Nu, se îndărătnici Barbu. Eu iau băieți cari sunt buni de altceva. Calul vine la rînd după ce nu mai găsești oameni. Lasă-i pe băieți să umble cu coșurile și să adune gologani, cum am umblat eu.

— Și cum îi plătești, Barbule? întrebă d-l Delaborca.

10 — Să-i plătesc, eu? Nu se poate!? răspuse Barbu. Ce folos ar mai avea dîșii dacă i-aș plății! Le dau marfa ieftin și o vinde fiecare cum poate, cîștiga fiecare după hărnicia lui. Uite — urmă el ca în taină — am 15 tras-o pe cocoana aceea pe sfoara, ea stă cu copiii ei la prăvălie, se bălăbănește cu lumea și poartă socotelile, îi mai las și cîte un băiat de ajutor, iar eu sunt boier și-mi fac chefel, încarc marfa cea mai frumoasă în coșuri și plec cu ceilalți pe la casele mele, unde lumea mă știe, mă așteaptă și mă primește cu bucurie, iar după-amiază vin, cînd timpul e frumos, și stau aici, mă uit, văd și mai stau de vorbă cu cîte unul ca d-ta, care mă știe de cînd era copil.

— Și merge negoțătoria? îi zise d-l Delaborca, înduioșat.

25 — Ba bine că nu! răspuse Barbu. Să vezi d-ta cum se bucură cocoanele și copiii cînd mă opresc cu coșurile pline la scară, cu cîtă plăcere aleg, cum îmi zic: „Barbule, dragă”, cum mă poftesc să mai vin și mîne și-mi spun ce să le aduc. Să n-ai nici nevastă, 30 nici copii, să umbli desculț, să rabzi de foame și la frig, să te doară toate încheieturile și tot să trăiești, că ai de ce!

— Ce o să faci însă cînd n-o să mai poți umbla cu coșurile?

Barbu dete din umeri.

— Asta o s-o văd cînd o fi dacă o fi, răspuse el. Cîți oameni n-am văzut căzînd morți pe stradă!? Te pomenești c-o să am și eu norocul acesta, și atunci 40 mi-aș face degeaba inimă rea vînturînd-o de pe acum.

Nu se gîndea Barbu ce o să fie, căci aceasta nu putea s-o știe, ci la ceea ce a fost și nu mai era și¹ căuta din cele ce sunt ceea ce se potrivea cu firea lui.

Puțin a trecut, și Tița, făcută mai măricică, a început și ea să se simtă și nu-i mai ședea pe genunchi, nu-l mai mîngîia, nu-l mai săruta. El însă li aducea aminte că-i șezuse odată pe genunchi și-l mîngîiasse și se bucura văzînd-o cum crește.

10 Se mai bucura cînd vedea pe cucoana Zinca alegînd pentru ea cea mai frumoasă parte din marfă, se bucura la nunta Frosei, se bucura cînd vedea pe Tache învîrtind negoțătoria și, ducînd-o astfel într-o bucurie, nu-și mai dedea, cînd s-au împlinit cei șase ani, seamă că nu mai are ce să caute la casa cocoanei Zinchii și că
15 nici cu coșurile nu mai putea să umble.

— De, zicea, mult am răzbit cu coșurile pline prin lapoviță; e timpul să mai odihnesc.

20 A rămas ca un fel de slugă bătrîna la casă, căci, dacă e vorba, tot cam așa stătuse și mai-nainte, iară cînd a ajuns de nu mai putea nici așa, s-a dus la spital.

Degeaba erau toate silințele cocoanei Zinchii și ale copiilor ei că să-l oprească.

— Ce-mi sunteți și ce vă sunt ca să vă fiu sarcină
25 la sfîrșitul vieții I? — își zicea el — și de ce și-au dat cei ce au făcut spitale avutul... dacă nu pentru ca oameni ca mine să aibă la sfîrșitul vieții căpătii!?

Doctorul de la spital era și el dintre cei ce-l știau din timpul copilăriei lor și se înfruptaseră din coșurile lui.

30 — Să te duci, îi zise, să-mi faci cu cocoana Zinca socoteala, și din cît o ieși să faci un pat, două, cîte s-or putea, pentru oameni ca mine.

¹ In text: *ei*.

PRIETENUL MEU COSTEA

înalt și plin la trup, cu obrajii rotunji și rumeni, cu ochii mari și vioi, cu mustața galbană-n spic, totdeauna cu zîmbetul pe buze, inimos și plin de voie bună, neistovit atît la masa de lucru, cît și la petreceri, el ne înviora pe toți cînd se ivea-n mijlocul nostru.

10 Așa a fost un lung șir de ani de-a rîndul, iar acum, om de abia patruzeci și nouă de ani, gîrbov ca un moșneag, cu fața zbîrcită și galbenă-verzuie, cu ochii stinși și înfundați în cap, netuns și neras, cu mustața căzută peste buzele veștede, ursuz și răutăcios, el își ceruse trecerea la pensiune și-și tîra cu chiu, cu vai zilele de azi pe mîne.

15 Avea pensiune frumoasă, ședea-n casa lui proprie, lua de la alte case chirie de peste 3 000 lei pe an, era singur și tot se temea că n-o să aibă din ce să trăiască, încît din om cu mîină largă se făcuse zgîrcit și cămătar nemilos.

— Bine, ce ai? l-am întreat într-una din zile.

20 — Nu mă-ntreba ce am, ci ce nu am, răspunse el, răsîndu-se la mine. Toate le am. Nu e doctor mai de seamă pe care nu l-am consultat. Toți îmi spun că aș fi sănătos tun, dar am căzut în o slăbiciune generală și sunt de o nervozitate excesivă fiindcă nu mă hrănesc.
25 Eu simt însă că nu-mi funcționează bine nici inima, nici plămîni, nici ficatul, nici rinichii, și dacă nu sufăr de diabet, am cancer. Văzîndu-mă însă neuraste-

nic, ei nu-mi spun adevărul, ci mă țin cu minciuna, dîndu-mi mereu zor să mă hrănesc.

— Hrănește-tel am stăruit eu.

— Cum să mă hrănesc dacă stomacul nu-mi primește nimic!? a răspuns el. Acru nu, dulce nu, sărat nu, pipărat nu, carne nu, pește nu, zarzavaturi nu, făinoase nu, băuturi, Doamne ferește! Cum trăiesc eu? Nițel, cîte nițel lapte ori iaurt, un ou fiert, ceva compot, o felie de pîne prăjită... și-o duc așa cum mă vezi, mai mult iazruă decit om, dacă mă culc devreme și mă scol la timp, dar tot nedormit, căci somnul meu nu e somn, ci lungă zbatere-n culcuș. Ochii lui se umplură de o văpaie pătimașă: Nu mai merge, urmă îndîrjit. Muncești întins, suferi și rabzi, înduri cele mai grele dureri și mergi înainte cînd știi că ai din cînd în cînd, drept compensațiune, și cîte o plăcere ori ai de dragul cui s-o faci. De ce să fac însă eu, care n-am pe nimeni și nu mai pot să-mi permit nici o plăcere!? Sînt acum vreo două săptămîni de zile, urmă el, am găsit, așa, trecînd pe stradă, niște scrumbii de toată frumusețea.

Am luat una. Atît, una singură, și am dat-o să mi-o puie la grătar. Am băut la ea două pahare de vin negru, nu mai mult. Ei bine, timp de opt zile n-am mai fost om. Credeam că scap în cele din urmă și mi-am făcut și testamentul; iată însă că iar îmi port ciolanele de ici pînă colo. Nu e alt leac decît să-i pun eu capăt.

Acesta e gîndul statornic al neurastenicienilor și-i dedeam în tăinicia cugetului meu dreptate. Boala „incurabilă” așa ori așa tot la moarte duce.

— De! îmi zise peste cîtva timp d-rul Gleana, prietenul nostru, care îl căuta. Ce să-i faci!? Sunt nopțile petrecute-n plăceri, lipsa de măsură în băutură și în mîncare, e mai ales abuzul de medicamente ceea ce i-a ruinat aparatul de digestiune și se înțelege că toate scîrțîie dacă nu se poate hrăni. Ar trebui să se supună timp mai îndelungat la un regim aspru dacă e vorba să se înfiripeze. îndată însă ce se simte întrucîtva mai bine, iar stă nopțile, iar bea, iar mănîncă, ceea ce pentru dînsul e otravă, și pierde într-un ceas ceea ce a cîștigat într-o lună de zile, ba ajunge mai rău de cum a fost. Ar trebui să aibă pe cineva care-i poartă de grijă,

îl ține de scurt și-l stăpînește. Așa, de capul lui, arp să se prăpădească mai curînd ori mai tirziu.

— De! ce să-i faci? ziceam și eu.

Era primăvară, o zi de mare frumusețe, cînd iar 5 l-am întîlnit pe Costea.

— Cum o mai duci? l-am întrebat.

— Aoleu! aoleu! mi-a răspuns el. Au mai căzut și altele pe capul meu.

El îmi spuse ca, împrumutînd pe Nădescu, unul 10 dintre prietenii noștri, cu patru sute de lei, pe care acesta nu i-a plătit la timp, a fost nevoit să se judece cu el. Nădescu a murit însă-n timpul procesului și abia văduvei lui a ajuns să-i pună sechestru.

— Uite, îmi zise, așa se-ncurcă omul 1 A rămas 15 femeia cu doi copii, un băiet de vreo zece ani și o fetiță de vreo șase, mare frumuseță de copii, mai ales fetița. Lasă că n-am ce să iau de la dînsa, dar plînge, domnule, plînge de te scoate din sărite. Am zis eu totdeauna că n-are să se căsătorească omul cită vreme nu poate să-și asigureze, vie orișice, soția și copiii. Cum rămîne acum 20 femeia aceea? copiii lui cum rămîn!? Așa-i că sunt belea pe capetele noastre?! urmă el necăjit. Greu i-o fi fost să moară; dar ce sunt eu vinovat!? Ara eu mutră de om care aleargă să-i reguleze actele ca să-și capete 25 pensioara ce le-a rămas!? Gîfii urcînd scările și tot trebuie s-o fac, căci numai așa pot să-mi iau banii.

— Multă alergătură nu e, întîmpinai eu.

— Aș! e încurcătură mare, grăi dînsul. Abia sunt acum vreo trei ani s-a cununat cu ea ca să-și legitimeze 30 copiii, și ea nici nu are drept la pensie, dar li se cuvine copiilor, și-o scot dacă mai trăiesc. Ba li se mai cuvine și ceva moștenire de la o mătușă a lui și nu mă las pînă ce nu li-o scot. Li-o scot dacă trăiesc.

Dacă trăiește!?

35 Ca să trăiască, însă, omul trebuie să-și păstreze sănătatea.

Cîteva zile-n urmă, însă, el iar zăcea, zbatîndu-se între moarte și viață.

Nu era de astă dată vreo scrumbie dată la grătar 40 ceea ce-l răpusese, dar deduse peste niște trandafiri

ce-ți luau vederile, iară trandafirii n-au nici o noimă fără de ardei și fără de pelinaș.

5 Biata de văduvă, care numai în bunăvoința lui se mai răzâma, a alergat cuprinsă de spaimă la bolnav și-a stat zi și noapte la căpățiiul lui, căci e grozav lucru să fii bolnav și să n-ai pe nimeni care să-ți steie la căpățiiul patului.

io Linica, fetița, nu putea să rămîie singură acasă. Stetea și dînsa cu mama ei, mai aducea un pahar de apă, mai purta papucii bolnavului, mai muta un scaun de ici pînă colo.

Mitică, băiatul, venea și el cînd se-ntorcea de la școală și făcea cîte-o treaba, căra un braț de lemne, aducea cîte ceva de la băcănie ori de la farmacie.

15 Lărgime era la casa lui Costea destulă pentru toți, iar de supărat nu-l supărau, căci vorbeau pe șoptite, umblau în vîrful degetelor și se uitau în ochii lui, ca să-i ghicească gîndurile.

20 într-una din zile văduva trecuse la bucătărie, ca să prepare un ceai de mușețel, și Costea era singur cu Linica, fetița, care ședea într-un colț lingă ușa, unde nu putea s-o vadă.

— Fetițo, îi zise el încet, șezi colea pe Bcaun, la picioarele patului.

25 — De ce? întrebă copila.

— Ca să te vădi răspunse el.

— De ce să mă vezi? întrebă iar dînsa.

— Fiindcă-mi ești dragă, îi zise el.

30 Puiul de femeie se așază pe scaun și rămase uitîndu-se cu ochii ei mari în ochii lui oboșiți.

Costea se uită cîtva timp la ea, apoi îi făcu semn să vie la dînsul.

35 îl treceau fiori reci și ochii i se umeziră gîndindu-se a durerea de a muri cînd lași în urma ta asemenea copil.

„Nu, își zise, să nu te însori. Copii să n-ai cînd știi că poți să mori și că pot să-ți moară, ceea ce e și mai grozav.”

40 El o mînglie apoi și-o sărută cu sfială, parc-ar fi (acînd un lucru neiertat, în vreme ce ea se alipi de dînsul.

Peste cîteva zile s-a înfiripat Costea și iar a rămas în casa lui largă și luminoasă singur, cum trăise toată viața lui.

5 Se simțea acum mai bine, dar îi era urît și casa îi suna a pustiu.

„Bietul de Nădescu! își zicea din cînd în cînd. Ce grea trebuie să-i fi fost lui moartea!”

10 Peste vreo trei săptămîni a plecat, în urma stăruințelor lui Cleană, la Slănic, dar nu singur. Nu putea un om ca dînsul să se avînte în lume așa singur: trebuia să fie cineva care îi poartă de grijă, îi cîntă la ureche, îi mîngîie vederea și-i ține de urît. A luat-o dar și pe Linica dimpreună cu mama ei, care îi știa atît de bine toate tabieturile și se uita la el ca la mîntuitorul ei și-al copiilor ei.

15 Toamna, cînd l-am întîlnit iar, am rămas zăpăcit în fața lui.

20 Nu mai era, ce-i drept, ca odinioară, plin la trup, cu obraji rotunji și rumeni, dar ochii iar îi erau vioi, zîmbetul iar se ivise pe buzele lui, el iar se făcuse omul inimos de odinioară.

— Stai și te uiți și nu mai știi ce să zici, grăi dînsul. M-am însurat; am intrat la stăpîn: aspră, dar bună stăpînire.

AMURG DE VIAȚĂ

Cîte sunt pe care le-ar voi omul în tinerețele lui, dar nu le poate, cîte pe care le-ar putea, dar nu le îndrăznește, cîte de care se teme, dar nu scapă l?

5 Dar Emil nu împlinise încă al douăzeci și doilea an din viața lui.

Se cutremurase în întreaga lui ființă cînd a vazut-o
• întâia oară, se cutremura de cîte ori o vedea și ardea, cu toate aceste, de dorința de a o întîlni, ca s-o vadă și
10 iar s-o vadă, se simțea nemîngăiat c-o vede numai în treacăt și pe furiș și mult ar fi dat să se poată sătura o dată uitîndu-se la ea, fără ca dînsa s-o știe aceasta și fără ca alții să prindă de veste.

15 îl vedea însă și dînsa pe el și era-n privirea ei ceva ce-1 fulgera, încît îl cuprindeau amețelile, ba-1 vedeau adeseori și alții și se uitau zîmbind cu un fel de răutate diavolească la el, încît îi venea bietului să fugă, cuprins de rușine și de spaimă.

20 Nu doară c-ar fi fost afară din cale sfiicios, ca tinerii ce din nenorocire cresc fără ca sa vie în atingere cu fete de seama lor. Nu! Avea două surori, una mai mare și alta mai mică decît dînsul, Ie era amîndurora ca un fel de păpușă și crescuse răsfățat de ele și de prietenele lor; iar mama lui, văduvă, încă tînără, nu
25 putea să-1 vadă fără ca sa-i iasă lacrămile-n ochi, căci băiat ca dînsa nu mai avea nimeni, și deștept, și cuminte, și duios la fire, și frumos, încît să țî-1 pui

icoană-n părete, o adevărată podoabă a omenirii.

O! se cutremura și ea cînd se gîndea c-o să vie, o zi ca ochii lui să se oprească perduți în alți ochi, și adeseori se întreba cuprinsă de temeri: Cine oare, cine o să și-1 ia-n stapînire!?

Avea însă Emil și păcate.

Unul era că nu prea știa ce să facă cu sine însuși și se apuca de toate și se perdea ușor în orișice.

•a0 Mamă-sa și surorile sale țineau să-nvețe și el a cînta la pian. A și învățat, dar în curînd a ajuns să fie stăpînit de gîndul că el e născut muzicant și era greu să-1 mai iei de la pian.

u5 Profesorul lui de muzică de la liceu îl încredința că are o voce minunată, care, cultivată, ar fi o adevărată comoară. Emil cînta deci toată ziua, acompaniindu-se la pian.

20 Profesorul de desen însă îl încredința că are mult talent pentru pictură și nu avea nevoie să-i dea zor ca să se cultiveze: cînd lua o dată-n mină penelul, Emil uita și mîncare, și somn, și nu se mai astîmpăra pînă ce nu-și fixa imaginile pe pînză.

25 Dar compozitiunile lui școlare erau totdeauna cele mai bune și nu mai încăpea nici o îndoială că el are, mai presus de toate, mari destoinicii literare. Lucru firesc: simțămîntul pentru frumos e același și destoinicia de a-1 întrupa o are cine-1 are în orișicare formă, și vorba era numai să-și cîștige și îndemînatăcia tehnică fie-ntr-un fel, fie într-altul; Emil voia s-o aibă-n toate felurile.

30 Mama lui însă, care se gîndea la viața lui practică și nu cunoștea muzică mai frumoasă decît cea ce-i suna-n ureche cînd îl auzea vorbind, ținea să-1 vadă avocat, care se impune și prin înfățișarea lui de om, asupra căruia se opresc ochii tuturor.

35 Iar în fața mumei sale nu avea Emil voință: dac-ar fi sîngerat, tot ar fi făcut ceea ce dorea dînsa, căci mumă ca dînsul nu mai avea nimeni în lume.

40 S-a-nscris la Facultatea de drept, unde-și urma studiile cu toată stăruința, dar făcea și muzică, și pictură, și era hotărît să ieie în urmă licența și în litere.

Cei trei ani pe care i-a petrecut la universitate s-au strecurat într-o singură răsufare: n-avea Emil nici 0 clipă neîntrebuințată și viața lui se desfășura ca un vis mereu plăcut în toate amănunțele lui.

Acum deodată s-a izbit de realitatea aspră și nu mai putea să facă nimic.

Mai avea și un alt păcat.

10 Copil răsfățat, el era deprins să le aibă toate de-a gata și din plin, locuința largă, curată și luminoasă, hrană bine aleasa, îmbrăcăminte potrivită cu starea
15 lui și toate nimicurile de care avea nevoie pentru ocupațiunile lui de multe feluri. Le și avea, dar știa că muma lui și surorile lui își trăgeau de la gură, se strâmtorau și sufereau multe neajunsuri pentru ca să
15 l le poată da,

15 îl apăsa deci greu, îl strivea chiar câteodată simțământul ca nu mai poate să-și urmeze lucrarea ca mai înainte, că, dus mereu cu gândul la copila pe care-a
20 întâlnit-o într-un ceas rău în calea lui, s-apucă ici de una, colo de alta și nu mai e în stare să scoată nimic la capăt.

15 I se-ntunecase oare-cum deodată lumea, își pierduse cărarea vieții și nu mai știa încotro să apuce, își făcea grele muștrări pentru pornirea ce, ivită năpraznic
25 în sufletul lui, îl înstrăina de muma și de surorile lui, care acum îi stăteau oarecum în cale, se simțea om pierdut, incapabil de a-și mai face carieră, și, cu toate acestea, lipsea de la cursuri ori întrerupea orșice
30 lucrare și umbla buimac când își închipuia c-ar putea s-o întâlnească.

„Ce-ai ajuns? ce te faci!?” își zicea el din când în când și o ură oarbă îl cuprindea, dar nu și în fața ei.

Dar Alma, copila, era nevinovată și jertfă a propriei sale neștiințe.

35 Ea nu se speria, nu se cutremura, dar sălta cuprinsă de o tainică bucurie când îl vedea și era totdeauna gata să se arunce cu ochii închiși și cu încredere nemărginită în brațele lui.

40 Emil era om smead, de o statură ceva mai mult decât mijlocie, cam plâpînd și legănat în mersul lui, cu obrajii supti, dar fragezi și rumeni, și cu niște mari

ochi verzi sub o frunte rotundă. Ceea ce însă mai mult ieșea la iveală în înfățișarea lui era tăietura fină a nasului și buzele subțiri și pornite mereu spre un zimbet oarecum duios. Când au început să-i mijească
5 barba și mustața, muma lui și surorile amîndouă erau cuprinse de îngrijare. Nu mai era copil, cum se deprinseseră a și-l gîndi, începea a nu mai fi numai al lor, și le era parcă-l pierd. El se rădea dar și-și purta
10 părul cam creț, ceva mai lung, deși nu tocmai pînă-n umeri, încît părea mai mult băietan decît om tînăr.

„Ce obraznic!” și-a zis Alma când ochii lor s-au întâlnit întîia oară. Nimeni încă nu se uitase cu atîta îndrăzneală la dînsa.

15 Mama ei însă, care o-nsoțea, s-a uitat, s-a uitat înapoi, ca să-l mai vadă o dată, căci ei nu i se părea obraznic, ci uimit, și mumele se simt măgulite
15 când oameni care le plac se uită mai stăruitor la fiicele lor.

„Stranie simfoniei” și-a zis Emil.

20 Dacă ar fi fost s-o judece după regulile estetice pe care le învățase el de prin cărți, ea era un fel de pocitanie lipsită de măsură.

25 O fețișcană de vreo cincisprezece ani, îmbrăcată de sus pînă jos în alb, cu rochia scurtă, parcă prea scurtă, și de o simplitate oarecum aspră, și, cu toate aceste, după mișcărilor ei, neastîmpărată și zglobie. Înaltă și subțire, parcă lungă și mlădiată ca o șerpoaică, bălană, de tot bălană, cu fața plină și lungăreață, parcă prea lungă, cu ochi albaștri, cu gura mică,
30 parcă prea mică, cu păr bogat, mătăsos, lins pe frunte și adunat în coade mari și făcute colac în creștet, încît capul îi părea prea mare, ea nu pășea, mergînd, ca altă lume, ci se avînta oarecum în săltate, ca cocorul pornit spre zbor.

35 Era ceva neisprăvit fata aceasta, numai, un început de femeie; natura e însă nesăcată în formele ei, totdeauna originală în combinațiunile ei și pusese atîta armonie în înfățișarea ei, încît te cuprindea jalea când te gîndeai că e numai în treacăt așa și că n-o să și
40 rămîie cum e.

Emil dorea s-o mai vadă, ca să se dumirească de ce anume o vede cum i se pare, și mult ar fi dat s-o poată vedea în toată tihna, stînd el însuși ascuns, ceea ce era cu puțință numai dacă și-o fixa nu numai îngînd, ci totodată și pe pînză.

Văzînd-o cu caietul de note, nu se mai îndoia că dînsa ia lecțiuni de muzică. Cînd, unde și cu cine, aceasta nu ținea el s-o știe; îi era destul că n-are decît să stea la pîndă pentru ca s-o vadă iar, fie cînd se

10

duce,, fie cînd se-ntoarce, fie și la dus, și l-a-ntors. A și stat la pîndă, așa, ca din întîmplare.

Alma, cînd ochii lor s-au întilnit a doua oară, n-a mai zis că e obraznic, ci a trecut cu obrazii aprinși înainte, ca prin dogoreala unui foc mistuitor.

15

Ar fi vrut acum și ea să-l poată vedea stînd ascunsă; o cuprindea și pe dînsa jalea cînd se gîndea că el n-o să rămîie cum e.

De! se schimbă toate și mereu să prefac în lumea aceasta.

20

Cam așa sau pornit lucrurile, și pornite o dată, ele se desfășurau repede și din ce în ce mai năvalnic.

Se zice că dihorul, ajuns noaptea sub găinile ce dorm pe căpriori, se uită cu atita nesaț la ele, încît toate cad ameteite în fața lui. Cam așa cad în amurgul vieții băiat și fata, unul spre altul.

25

El ținea s-o vadă cum vezi o operă de arta, de pe care vrei să iei o copie, ca din întîmplare, în treacăt și cu multă discrețiune, și era foarte supărat că nu putea s-o găsească singură, ci fie cu muma ei, fie însoțită de o servitoare.

30

Ea-l căuta mereu cu ochii, tresărea cînd îl zărea și era încă mai supărată că nu poate să fie singură.

El își risipea timpul stînd la pîndă, dîndu-și silința să-i facă portretul, gîndindu-se la dînsa, și se întreba mereu: „Ce-ar zice mama și surorile mele, ce-ar zice dac-ar ști în ce stare am ajuns!?”

35

Ea și-l vedea mereu în fața și nu mai avea alt gînd decît să scape odată și singură, să fugă de ai săi și să se ascundă cu el.

40

A venit în cele din urmă și asta.

Emil, cînd a văzut-o singură, a-nceput să tremure, îi părea că mama lui, mama ei și surorile lui aleargă care dincotro, cuprinse de spaimă, și strigă: „Ce vrei să faci? unde o să ajungi!? ce-o să se aleagă de tine și de ea!? Fugi! nenorocitele, fugi!”

5

Cum sa fugă însă și unde!? Cum să poată scăpa de sine însuși, cînd nemiloasa poruncă a firii îl mina înainte, ca s-o urmărească, și-l țintuia cînd ea s-a oprit uitîndu-se îndrăzneată în ochii lui și așteptînd ca el să-i zică ceva.

10

El n-avea însă nimic de zis: stetea cuprins de strimtoare, ca omul ce se pomenește pe neașteptate unde n-a voit s-ajungă.

15

— D-ta ce vrei cu mine? îi zise ea în cele din urmă. De ce mă urmărești?

— Așa numai, răspunse el, pentru plăcerea mea. Mă ocup, domnișoară, cînd n-am altă treabă, cu pictura și am încercat să-ți fac portretul.

20

— Portretul meu!? exclamă ea, pusă pe rîs. Dar d-ta nici nu mă cunoști. Eu sunt o deșirată și-o furtunatică, cum zice mama,'și le fac toate valvîrtej: cum ai putea să-mi faci portretul cînd nu mă știi și așa!?

Lui Emil îi plăcea fata încă mai mult.

25

— L-am făcut, grăi dînsul, pentru mulțumirea mea, așa cum mi te gindeam.

— Mult aș da să-l pot vedea, întîmpină dînsa.

— Un lucru cam greu, îi răspunse el, zîmbind.

— Și de ce adevă greul? îi răspunse ea zîmbind. Nu cumva' crezi că eu nu-ndrăznesc să mă duc la d-ta?

30

Greu a fost să scap; acum însă, după ce am ajuns să ies singură, fac tot ceea ce vreau. O să se mîhnească mama și-o să-i treacă, o să mă certe și o să mă ierte. Mă duc fără de nici o grijă cînd știu că n-am nici un gînd rău și nici nu e nimic rău în ceea ce fac.

35

Lui Emil iar îi părea că-i striga cineva la ureche: „Fugi, nenorocitele!”

Să vie dînsa, așa singură, la el: ce-ar zice lumea care-i vede, și ce-ar urma mai departe!?

40

— Nu e, domnișoară, nimic rău, grăi dînsul așezat; d-ta însă ai plecat, dacă nu mă-nșel, cu notele mu-

zicale la o lecțiune: cum ai putea să nu te duci unde ai plecat!?

Alma se uită lung și răzvrătită la el.

Nu cumva dînsul voia să fie mai cuminte decît ea, să-i dea îndrumări, să i se facă stăpîn și-o refuza? asta o umilea!

10 — Nu te speria, domnule, că n-am să dau năvală, îi zise ea. Nu țin să-ți admir opera, dar te rog să mă lași și d-ta în pace și să nu mi te mai ații în cale, că lumea ne vede și ne ia la ochi.

Grăindu-le acestea, ea-i întoarse spatele și-și urmă drumul, tot avîntîndu-se-n săltate ca cocorul pornit spre zbor.

15 Emil rămase uluit în urma ei: acum se simțea el umilit, un băiat prost, care se poticnește la cel dintîi pas hotărit.

— Nici n-am să-ți mai ies în cale! grăi dînsul în cele din urmă, apoi se-ntoarse buimac acasă.

20 O! ce prost era portretul! Parcă o păpușă de lemn, în care nu era nici urmă de viață. Unde era neastîmpărul și mlădierea, unde firea cea îndrăzneată și năvălnicia și pornirea îndărătnică!?

25 El își lua penelul și-ncepu să-i tragă ici o dungă, colo o umbră, dincolo o creață, pentru ca s-o scoată cumva așa cum o văzuse-n clipa cînd i-a-ntors spatele, iară noaptea s-a zbătut în culcuș, ziua următoare tot i-a ieșit plin de căință în cale și se simțea nemîngăiat că dînsa nu mai era singură.

30 Acum n-ar mai fi zis că nu-i sade bine să nu meargă unde a plecat. Era cuprins de simțămîntul că e pornit spre peire, dar mergea cu ochii încbiși înainte.

Peste cîteva zile dînsa iar a potrivit lucrurile așa ca să scape, și acum s-a dus cu pași grăbiți la el.

35 — Ha-ha-ha! izbucni dînsa cînd își văzu portretul. M-ai făcut frumoasă, dar nu vezi d-ta că aceasta e o mumie egipteană!? Unde s-a mai pomenit portret îmbrăcat de sus pînă jos în alb!? Nu vezi că jacheta e largă și acopere toate formele?

40 — Așa erai, domnișoară, cînd te-am văzut, și atît de frumoasă cum ești nu poate nimeni să te facă.

Tocmai această modestie a înfățișării e cea ce fură ochii.

— Să mă ierti, întîmpină ea, scoțindu-și jacheta, ca să-și arate bustul. Așa cred că vine mai bine: nu faci modelul hainei ca-n revistele de modă.

5 Și lui îi mai plăcea așa în bluza puțin cam decoltată, ba i-ar fi plăcut încă mai mult dacă și-ar fi scos și bluza, ceea ce dînsa ar fi fost în stare să facă în fața pictorului. Erau însă numai ei amîndoi, și el începu să tremure cînd se apropie de dînsa ca să-i ajute a-și pune iar jacheta.

10 — Ai multă dreptate, domnișoară, îi zise, dar eu țin să mi-l păstrez așa cum e. Aș face însă altul, dacă ai voi să-mi stai din cînd în cînd cîte cinci minute, așa, cînd te duci la lecțiune ori cînd te-ntorci acasă.

15 — Da, grăi dînsa înviorată și-i întinse mîna. Ar fi pentru ziua mamei o surpriză minunată. Cinci minute, și zece, chiar un sfert de ceas, mai mult însă nu, căci d-ta știi că am să mă duc unde am plecat și ții să nu mi-o mai spui d-ta.

20 — N-am zis-o cu răutate, domnișoară, întîmpină el și se plecă, cum era deprins de acasă, să îi sărute mîna, cerînd iertare.

Avea însă și ea deprinderile ei de acasă.

25 — Știu, îi răspunse, dar eu tot eram foarte mîhnită.

Trăgîndu-și apoi mîna, se alipi, cum era deprinsă de acasă, de umărul lui, încît era peste puțină ca el să n-o cuprinză cu brațul și să nu-i sărute obrazul. Lucrul acesta venea oarecum de la sine și-ar fi fost un fel de brutalitate dacă nu l-ar fi făcut.

30 — D-ta rămii și eu mă duc singură, îi șopti ea depărtîndu-se. Mîne ori poimîne vin.

35 Seara, tîrziu, Emil se plimba neastîmpărat prin casă.

„Mîne ori poimîne vin”, îi zisese ea.

Și ce are să urmeze după-aceea? Unde o să ajungă lucrurile? Ce se alege de el și de ea?

Era o nenorocire fără de seamă! Biata lui de mumă și sărmanele lui de surori! Și mama ei!?

Strivit în cele din urmă de simțămîntul grelei *sale-răspunderi*, el se așeză la masă, luă pană și hîrtie, apoi începu să scrie și să rupă ce-a scris și iar să scrie; și să rupă.

în zadar! în această lume mereu zbuciumată viețuirea liniștită, curată și senină nu e cu putință decît văzută-n gînd.

10 Cum s-o spună el aceasta ca s-o înțeleagă și cei ce n-o simt ei înșiși prin sinel?

„O să-mi rămîie din toate o amintire¹ plăcută”, își zise în sfîrșit și scrise.

„Mamă dragă,

15 *Eu plec mine de aici. Nu mă mai întreba de ce, căci nu-mi este iertat să-ți spun. Să fii încredințată că o fac pentru binele meu și din dragoste pentru voi. îmi voi urma studiile aiurea, de unde vă voi scrie îndată după sosirea mea.*

20 *Vă îmbrățișez cu drag,
Emil”*

¹ în text: *reamintire*.

OAIA RĂTĂCITA — Povestire de Crăciun —

Băiet viori, sprinten și isteț, el era în școala primară totdeauna între premianți; după ce am trecut însă în gimnaziu, a rămas în coada clasei. Se făcuse leneș, lipsea adeseori de la lecțiuni, arareori se-ntîmpla să-și facă temele și de obicei nu-și prepara materia, îl iubeam, cu toate acestea, noi, colegii lui, pentru că era afectuos, știa o mulțime de drăcii, de care făceam haz, și avea totdeauna gologani, pe care-i împărțea cu noi.

10 Era de sine înțeles că adeseori pedepsit, în clasa a doua a fost chiar eliminat pe timp de o lună, iar din clasa a treia a dispărut pe la mijlocul anului. Se zicea c-a fugit de i s-a pierdut urma.

15 Anul următor am trecut de la Ploiești la liceul „Sf. Sava” de la București și l-am întîlnit în cîteva rînduri vînzînd ziare pe la berării și prin restaurante. Era jerpelit, încît îmi era greu să stau de vorbă cu el. Mi sa plîns o dată, de două ori că o duce rău de tot și i-am dat cînd o băncuță, cînd cîte un leu.

20 Apoi nici nu l-am mai văzut, nici nu am mai auzit vorbindu-se de el, încît l-am uitat cum uiți pe oamenii cu care ai din întîmplare legături trecătoare.

25 După vreo patruzeci de ani am fost mutat de la Galați la București și-mi căutam locuință prin partea despre Filaret a orașului, ca să fiu aproape de Vamă.

Aveam șapte copii, dintre care cel mai mare abia de curînd se-nscrisese la universitate, mai țineam și pe soacră-mea și trebuia sa trăiesc din leafă de 420 lei, căci avere nu moștenisem și zestre nu luasem.

5 Numai cu un fel de frică intram dar în casele care puteau să mă încapă, iar nevastă-mea își făcea socoteală că îi trebuie loc pentru zece paturi, bucătărie bună și sufragerie largă și mă ducea mereu unde nu era pentru mine.

10 „Fac economie la toate celelalte, zicea dînsa, ca să am o casa în care stau bucuros și nu mă simt mereu strimtorată.”

Am și găsit una, asupra căreia i s-au oprit și ochii, și inima, și gîndul: cinci odăi luminoase, un iatac bun

15 lingă bucătărie, curtică potrivită, apă-n curte, canal...

— Păcat că nu e introdusă apa-n bucătărie, grai nevastă-mea.

— O introduc — răspuse proprietarul, un om ce mi se părea un fel de neguțator mai înstărit — numai

20 casa să vă convie.
— Dacă-mi convine? graii eu, zîmbind cu oarecare mîhnire. N-o să îmi convie însă chiria.

El se uită lung și cu oarecare sfială la mine.

25 — Chiria nu v-am spus-o încă, întîmpină el. Nu vă supărați dacă vă întreb de numele d-voastră.

îi spusei numele meu.

— Același care a făcut gimnaziul la Ploiești și a trecut apoi la liceul „Sf. Sava” urmă el, cuprins de-o

învădată înduioșare.

30 Mă uitai lung la el, dar nu-l cunoșteam.

— Cîtă chirie ați fi dispus să dați? stăruia dînsul.

— O mie patru, cel mult o mie șase sute, îi răspunsei.

35 — Să fie o mie cinci sute, îmi zise el, întinzîndu-mi mîna. Atîta trebuie să dai pentru mulțumirea doamnei și vă introduc și apa în bucătărie, și gazul în casa întregă.

Am rămas zăpăcit.

40 După pozițiunea în care se afla casa și după cele ce văzusem, chiria trebuia să fie de cel puțin două mii ... cinci sute.

El se apropie de mine, îmi luă amîndouă mîinele și mi se uită cu ochii umezi în față.

5 — Uită-te la mine, îmi zise. Nu mă mai cunoști, nu-ți mai aduci aminte de Chiriță, ștregarul de la Ploiești, căruia îi dădeai gologani cînd alerga cu ziare pe stradele Bucureștilor!?

îl cunoșteam acum, și dacă nu mi-ar fi fost greu de situațiunea în care mă aflam în fața lui, aș fi sărit să-l îmbrățișez.

10 Era o veche și de mult uitată datorie de dragoste, pe care ținea să mi-o achite și nu puteam să refuz.

— Bine, dar cum ai ajuns tu aici? îl întrebai două zile în urmă, cînd steteam la el acasă noi amîndoi la un pahar de vin.

15 — O, prin multe am trecut, răspuse el, și mult am trebui să stăm ca să ți le spun toate. Ți-e destul să-ți spun că scăparea mea a fost o groaznică nenorocire.

20 îți vei fi aducînd, poate, aminte că era lapoviță pe lâ începutul lunii februarie, cînd ne-am întîlnit cea din urmă dată. Puțin timp în urmă am aflat că tatăl meu, care era casier, a fost osîndit la șase ani de zile temniță și mumă-mea a rămas cu cele trei surori ale mele în cea mai mare mizerie. Am alergat la Ploiești, dar nu le-am găsit acolo. Se mutaseră la

25 Urlați, unde viața e mai ieftină și scăpau și de sub ochii lumii.

întelegeam acum lacrimile pe care le vărsa mama, nervozitatea tatălui meu, rostul deselor pedepse prin care el mă făcuse să fug în lume și mă știam mai nemernic decît viermele ce se zbate-n murdării. Ca să pot agonisi ceva pentru mama și pentru surorile mele, am intrat fochist la o moară cu aburi, unde luam douăzeci de lei pe săptămîină, și, deprins o dată cu mizeria, trăiam cu mămăligă și cu ceapă ca să le pot da cît

35 mai mult celor de acasă.
Peste vară am ieșit cu două mașini la treierat și pe una o conduceam eu, sub supravegherea șefului meu, un boem bețiv. Așa am ajuns mecanic din ce în ce mai priceput, încît patru ani în urmă luam la o

40 fabrică din Ploiești cincizeci de lei pe săptămîină.

Tot n-aș fi ajuns însă unde mă vezi dacă n-ar mai fi intervenit și-o altă întâmplare care a dat vieții mele o nouă îndrumare.

Era o iarnă blinda, și Crăciunul cădea pe luni. Sîmbăta pe-nserate. după ce ni s-au făcut plățile, am cumpărat în mare graba fel de fel de mărunțișuri, ca să le fac celor de acasă mai plăcută sărbătoarea, între altele și mezeluri, făină pentru cozonaci, stafide, migdale, nuci și altele. Țineam să plec cît mai curînd, ca să-i rămîie mamei timp pentru pregătire, și pe la șase mi-am legat pachetul bine în spinare și am plecat în voie bună.

Deși se pornise un vînt cam aspru, nu mă îndoiam c-am sa sosesc înainte de miezul nopții acasă. După ce am ieșit însa în cîmp deschis, am rămas pe gînduri. A început să fulguie. Crivățul mă bătea din ce în ce mai întetît în față, iar peste vreun ceas viscolea, încît nu mai era parcă chip să răzbesc înainte, îmi venea să-mi arunc sarcina din spinare și numai cu anevioia mai eram în stare să țin drumul, tot mai mult perdut sub zăpadă.

„întoarce-te", îmi șoptia parcă un glas. Era însă peste puțință s-o fac aceasta după ce le plănuisem toate atît de frumos și-mi închipuisem atît de viu bucuria pe care o vor simți mama și surorile mele cînd voi sosi acasă.

Nici nu eram apoi om nedeprins a înfrunta nevoi și primejdii. Din ce în ce mai des dam însă ici în șanțul de la marginea șoselei, ici în vreun troian adunat de viscol și gerul tot mai mult mă răzbea și-mi înțepenea încheieturile. Iară jur împrejur era pustiu și întuneric, încît nu vedeam nici trei pași înaintea mea și mergeam mai mult cu ochi închiși și pipăind drumul cu bățul, pe care abia-l mai țineam în mîna amortită de frig.

Era tîrziu cînd am dat peste o cabrioletă răsturnată în șanț. Calul stetea rebegit la marginea drumului și nu mai voia cu nici un chip să tragă, iar stăpînul, un domn de vreo cincizeci de ani, înalt și cam șubred, stetea și el deznădăjduit și nu mai știa ce să facă.

Nu știu ce va fi simțit el cînd m-a văzut; eu însă am alergat la el ca la mîntuitorul meu, căci e mare lucru să nu te vezi singur în asemenea împrejurări.

5 Eram acum doi și puteam să ne ajutăm unul pe altul.

Deși cunoșteam bine drumul pe care în timp de cîțiva'ani l-am bătut de atîtea ori, îmi era peste puțință să-mi dau seamă unde mă aflam. Știam însă că la stînga e dealul cu viile și că trebuie să fie undeva prin apropiere vreo cramă ca să ne adăpostim, căci nici înainte, nici înapoi nu mai puteam să mergem.

10 Am desprins dar calul, l-am luat de căpăstru și am pornit-o la deal așa, la un noroc. Am și găsit o cramă, pe care eu, mecanic priceput, am deschis-o.

15 N-am durmit, se înțelege, toată noaptea, dar eram adăpostiți și am avut timp să ne spunem unul altuia păsurile și să ne legăm pe toată viața.

D. Sihăiescu avea-n partea locului o cărămidărie. M-a luat mai-nainte ajutor, apoi tovarăș și-n cele din urmă ginere, și toată viața ni-am reamintit cu lacrămile în ochi și' noaptea petrecută împreună, și bucuria cu care am fost primiți ziua următoare eu de ai mei și el de ai lui, ziua de Crăciun, pe care am sărbătorit-o cu mama și cu surorile mele la casa lui, luminată da zorile unei noi vieți.

O LIPITOARE

— O să-și găsească și el nașul, zise unul.

— Aș! întîmpinau alții. Pe acela nu-l înșală nimeni!

Nici că s-ar fi putut lăuda cineva că l-a-nșelat vreodată, și mulți erau cei ce-n strîmtorările lor avuseră dara veri cu dînsul.

Om îndesat, nu gras, ci gros, făptură de bivol, cu picioarele afară din cale scurte și subțiri, cu capul chiar și pentru un uriaș prea mare, cu fața lată și colțuroasă, cu barba și cu mustața ici-colea cîte un fir roșcat, cu ochii mărunți, înfundați în cap și lipsiți și de gene și de sprîncene, el nu se putea ivi nicăiri fără ca ochii tuturor să se oprească asupra lui.

Pe deasupra-l mai chema și Muflea.

Nu-l durea însă pe el capul nici de oameni, nici de părerile lor, căci știa mai bine decît orișicine ce prețuiește.

O fi luat, nu-i vorba, ceva cheag de la părinții lui, care aveau cîrciumă-n gura Oborului, dar starea și-a făcut-o din vrednicia lui de om care știe să umble jerpelit și să rabde de foame și la frig ca să poată pune-n fiecare zi cîte ceva la o parte. Ge fel de altă mulțumire ar mai fi putut să aibă-n viață un om ca dînsul, care era osîndit să trăiască singur pe lume!?

În tinerețele lui, cînd era funcționar la Vama, împrumuta mai pe unul, mai pe altul, totdeauna cu

cîte puțin, pe termen scurt și cu camătă mică, cel mult două la sută.

În urmă s-a făcut expeditor și se avînta și-n daraveri mai mari, dar totdeauna sigure.

La vîrsta de patruzeci de ani a-nceput să cumpere case, dar numai de la datornici de ai lui și numai dacă da de chilipir, tot pe acolo prin preajma Oborului, unde se simțea acasă.

10 Una din casele lui mai frumoase se afla-n Podul Tîrgului-de-Afară, mai spre Sf. Gheorghe. Jos erau două prăvălii cu destulă lărgime, iar deasupra lor un apartament de șapte încăperi, dintre care el rezervase două pentru sine, ca să aibă unde să doarmă, căci 15 ziua și-o petrecea prin cafenele, căutînd oameni ajunși în strîmtorare, ori pe Ia tribunal.

20 Una din cele doua prăvălii era închiriată de un oarecare Bartuș, neguțător de mărunțișuri, a căruia soție, cocoana Mila, avea-n dosul prăvăliei un atelier de albături. Bartuș era un fel de neamț, om foarte cumsecade, care plătea regulat chiria, ținea la curățenie și-și păstra bine prăvălia și locuința. Cocoana Mila însă, o moldoveancă de la Galați, îi făcea lui Muflea multă supărare. Lasă că-i plăcea să trăiască mereu în pui, 25 în curcani și-n găște grase și să-și aducă sticlele de vin în coșuri, dar se mai și gătea, ba-și gătea și cei patru copii, de ai fi crezut că ea stăpînește tot ceea ce Muflea adunase în viața lui de om cumpătat.

30 Nu-i vorba, le ședea bine, dar omul are să se gîndească și la ziua de mîine, și-n fiecare zi-și punea d-l Muflea de gînd să-i zică: „Mai stîmpără-te, cocoană, mai pune-ți frîu!”

Nu era el însă om ca să ție piept c-o femeie ca dînsa.

35 Avea drăcoanca niște ochi și niște dinți și-un gît, ba mai avea și multe altele de-ți pierea graiul cînd începea dînsa să vorbească.

Și-apoi ce-l privea, la urma urmelor, pe el, dacă cbiria-i venea regulat și casa era ținută-n stare bună!?

40 După cîțiva ani Bartuș a început să tinjească. I-o fi venit de la stomac, de la inima, de la rinichi, de la plămîni, o fi avut ceva-n singe, destul că era mai mult bolnav decît sănătos. Nu mai mergea acum nici pră-

vălia, nici atelierul cocoanei ca mai-nainte, și cocoana Mila a-nceput să-și pună de nevoie friu, ca să-și poată plăti chiria, căci Muflea nu era om care ține seamă de asemenea lucruri.

Rămasă, în sfârșit, femeie de treizeci și patru de ani, văduvă cu patru copii, cu două ciștiuri neplătite și cu prăvălia aproape goală, tot nu i-a rămas decât să-i cadă lui Muflea-n genunchi la picioare.

Îi ședea bine și-mbrăcată-n negru, avea și acum ochii, dinții, gâtul și celelalte, știa și acum să se lingusească ca o pisică, dar Muflea-și avea rînduielele lui și stetea buștean nemișcat. Se căia acum că nu putea să-i zică: „Nu ți-am spus eu, cocoană!? De ce n-ai ascultat de mine!!”

A-ncercat-o ea și cu lacrimile, și cu lingușirile, ar fi fost în stare să-i sară de gât și să-l sărute, dar el una știa: că nu-i rămîne decât să vîndă și marfa din prăvălie, și mobila din casă, ca să-și scoată chiria, dimpreună cu carnetele de-ntîrziere.

Ce să-i facă dac-a risipit cînd ar fi putut să adune!?

— Bine — grăi dînsa, în cele din urmă, resignată — dar să nu mă iei răpede, ca să vînd lucrurile de po-mână.

Asta o-nțelegea și el, căci era interesul lui să scoată cît de mult din vînzare și să nu rămîie cumva în pagubă.

— Să-mi dai, răspunse dar, toate condicile, ca să văd cum stați, și n-ai să mai cheltuiești de aici înainte fără de voia mea. M-ai înțeles!?

Ea se pleacă cu toată umilința.

Două zile de-a rîndul n-a mai mers apoi Muflea la cafenea, ci a tot sucit și învîrtit condicile și-a făcut socoteli, zicîndu-și cînd: „Hml”, cînd: „De!”, cînd „Apoi dai” Abia acum vede el că aducea cîștig bun și prăvălia și atelierul cînd era sănătos răposatul.

— Nu merge, cucoană — îi zise dar văduvei ziua a treia, după ce se dumerise — nu merge cum ne-am înțeles. Eu am dat bani frumoși pe casa mea și nu pot să mă-nvoiesc să-i strici rostul ținînd prăvălia goală. Să muncești la atelier și să cheltuiești cu măsură, căci ai copii, iar acum să-mi dai poliță pentru opt mii de lei, trei mii chiria și cinci mii ca să mai

cumpărăm marfă, ca să fie plină prăvălia, adaogă el suspinînd din greu.

Cum să nu suspine cînd întîia oară dedea bani pe termen lung?

5 — Și să știi, urmă el îndirjit, că eu am să port socotelile și că nu mai iai decît ceea ce-ți dau eu cîtă vreme nu-mi voi fi scos banii și carnetele. Am să viu toate serile să iau socoteala și de la prăvălie și de la atelier, și vai de sufletul celui ce va-ncerca să mă înșele pe mine.

10 Nu-i rămînea cucoanei Milei nici acum decît să se supună.

Ce perdea adică dacă bătrînul acesta ursuz îi purta socotelile și-i ținea de scurt pe vinzătorii din prăvălie!?

15 Lucrurile au venit însă mai rău de cum și le gîndise ea.

Om bănuitor și prepuielnic, care se teme și de umbra lui ca nu cumva să-l pungășească, Muflea nu venea numai serile, ca să ieie socoteala, ci stătea toată ziua-n prăvălie, ca să-și păzească avutul. Se făcuse nu numai tovarăș, ci chiar stăpîn pe toate, încît nu mai putea răsuffla nimeni fără de voia lui, și cocoana Mila era cuprinsă mereu de simțămîntul că i s-a dat roabă.

25 Așa își ziceau atît vecinii, cit și cei ce umblau fie-n prăvălie, fie-n atelier, ba mai ziceau unii și altele.

Biata de văduvă, rămasă cu patru copii și rău încurcată!

30 La multe-1 împing pe om nevoile mari.

Pînă chiar și copiii, cu care nu era Muflea aspru, erau deprinși cu gîndul că acum locul tatălui lor îl ține omul gras și cu capul mare, care stă ziua întregă în prăvălie.

35 — „Și adecă de ce nu!?” își zicea cîteodată cocoana Mila. Afară din cale de bătrîn nu era, de vre-o cincizeci de ani, și dacă era cam pocit, avea calități sufletești și parcă ținea la copii. Ce nu face o mamă pentru copiii eil?

40 Mare rușine i-ar fi căzut însă pe cap dacă el ar fi simțit că dînsa umblă și cu asemenea gînduri. Îi

rîdea inima cînd o vedea voioasă și se bucura că și-o are prin apropiere, dar niciodată-n viața lui n-a foBt atît de prost ca să creadă că poate o femeie ca dînsa să aibă cîtuși de puțină tragere de inimă pentru un om ca dînsul, iar averea nu și-o adunase ca alții s-o risipească bătîndu-și prin dos joc de el.

„Nu! — își zicea — din banii mei nu cumpără nimeni nici glște grase, nici sticle de vin, nici pălării și manșoane, nici scule prețioase.”

El avea să reguleze prăvălia ca să-și poată scoate banii și să ridice valoarea casei. Atît și mai mult nu j

Alta era copiii, pe care îi sâmuia cu cinele. Pe ei îi credea, căci nu se sfia să-i spună că e urît, dar alergau după el, îi dedeau semne de iubire și se bucurau cînd îi mîngîia.

Cu deosebire aproape îi era de suflet Milita, fată trecută acum de doisprezece ani, o pisică lingușitoare ca mama ei. Niciodată ea nu pleca la școală fără ca să treacă pe la el, iar cînd se-ntorcea, îi săruta mîna de om bătrîn ca să stoarcă de la el o mîngîiere discretă.

într-una din zile, certîndu-se Milita la școală cu una dintre colegele ei, aceasta i-a aruncat vorbele: „Tatăl tău e un monstrul”

Milita nu i-a răspuns nimic, dar a sărit la ea și i-a zgiriat obrajii amîndoi.

Fiind pedepsită pentru aceasta, s-a întors mai tîrziu decît de obicei acasă și l-a găsit pe bătrîn singur în contor, șezînd la fereastră.

Era-n amurg afară și-ntunec în contor.

El o mîngîia ca alte dați, atingîndu-i obrazul cu palma.

Ea îi luă mîna și-o săruta, apoi se alipi de dînsul și începu să plîngă.

— Ce este? întrebă el mirat.

— M-a pedepsit doamna directoare, răspuse ea, înecată de pîins.

— De ce?

— M-am certat cu o fată și-am zgîrîiat-o.

— De ce te-ai certat? stăruie dînsul.

Milita se uită la fața lui, apoi dete din cap.

— Nu se poate spune! E o mizerabilă! Nu mă mai duc la școală! strigă ea, apoi [ii] cuprinse gîtul cu amîndouă brațele și începu să plîngă cu hohot.

Bătrînelui îi venea să fugă, căci îi năvăleau și lui 5 lacrimile în ochi. Răpus de o pornire omenească, el o ridică-n brațe și-i sărută fruntea, apoi o depărta de la sine cu un fel de spaimă.

— Vrei tu, îi zise cu sfială, să fii fata mea, ca să am și eu pe cineva-n lumea aceasta!? N-are să-ți fie scîrba de mine!?

10 — Nu! niciodată! strigă ea și-l sărută ca pe repausatul ei tată.

El se ridică și o duse la mama ei.

15 Eu le-am aflat aceste cinci ani în urma de la prietenul meu inginerul Mierleanu, fericitul soț al Miliței.

— Milita, a adăugat el, nu s-a mai dus la școală, ci a plecat cu soacră-mea la Iași, unde a rămas într-un internat. N-a mai stat însă nici bătrînul în prăvălie, 20 ci a început iar să-și petrecă zilele prin cafenele și să vie numai serile. A regulat însă situațiunea soacrei mele, i-a făcut Miliței — din veniturile prăvăliei — zestre, ba i-a cumpărat, drept dar de nuntă, chiar din banii săi, o pereche de cercei, și ne ține de scurt, încît 25 toți ne uităm în ochii lui. Nu e zi dată de Dumnezeu fără ca să treacă, așa, pentru cinci minute, pe la noi, iar duminicile luăm masa împreună, și totdeauna aduce cîte ceva, o cutie de sardele, ceva icre tescuite, trei portocale, pentru fiecare cîte una. „O să vedeți 30 voi — ne zice cîteodată — ce-o să fie cînd voi muri.”

ZILE POSOMORITE

„Ei, și!? își zise Cojanu mai mult nepăsător decît cuprins de amărăciune. E largă lumea și rămîne
5 într-însa loc și pentru un om ca mine. Se apropie iarna și n-am, dacă nu-mi rămîne alta, decît să tai lemne pentru ca 8-0 duc de azi pe mline.”

Om de șasezeci de ani aproape, sleit de puteri și plătînd, mult nu mai avea să poarte sarcina vieții
10 și totuna îi era cum o s-o ducă pînă la apropiatul ei sfîrșit.

„Mă duc!” își zicea și azi și mîine, fără ca să aibă vreun gînd hotărît unde anume are să se ducă.

15 Are și toamna tîrzie fermecele ei, care înviorează chiar și pe cel mai amărît suflet și ține-n el dorul de a mai trăi o zi și încă una.

Albastrul cerului e mai limpede cînd nopțile sunt senine și stelele sunt mai multe, mai mari și mai scînteietoare decît vara, iară luna își revarsă mai dinplin lumina.

In crepătul zorilor de zi ceața se-ntinde, ce-i drept, de-a lungul văilor umede, se ridică din ce în ce mai deasă peste țarini, peste livezi și peste păduri spre culmile dealurilor și le acopere-n cele din urmă toate,
25 încît vederea nu mai străbate prin ea; soarele biruitor însă încetul cu încetul o sfărâmă și-o risipește, și toate rîd acoperite de rouă strălucitoare după ce iar se-n-seninează cerul.

Nu mai răsună cîntecele păsărilor prin cringuri, nu mai blziie roiurile de gînganii prin aer și o tristeță liniștită ne cuprinde cînd vedem lungile fișii de păien-geniș legănîndu-ee prin văzduh și călcăm pe frunzele
5 scuturate de cea mai ușoară adiere, dar lumina dulce și căldura blinda a soarelui și liniștea sărbătorească a toate ne stlrnește în suflet îndemnul de a trăi și de a ne duce departe și tot mai departe așa-n lumea largă.

Inima mi șe-nchide însă cînd soarele nu iese birui-tor și ceața stăruie, se adună-n ori cenușii și se por-nește-n cele din urmă ploaia mărunță care se cerne și
10 mereu se cerne ca printr-o sită deasă și, izbită de un vînt din ce în ce mai subțire și mai aspru, răzbește la piele și pătrunde pînă la măduva oaselor. Nu e, cum se zice, să nu-ți scoți cinele din casă, dar te moi de țî se urăsc zilele vieții.

Cojanu plecase de Ia Pitești spre Găiești cu nădej-dea că soarele va ieși și dedata aceasta biruitor și-și urma drumul de-a lungul șoselei ici băltoase, colo
20 pline de noroi, uitîndu-se mereu spre dealurile de la stînga lui. Se și ridică din cînd în cînd ceața, dar peste puțin iar se-ntunecau toate, vîntul se-ntețea și ploaia se cernea încă mai deasă.

îmbrăcat în haine de vară, nedormit și nemîncat,
25 el tremura din cînd în cînd ca scuturat de friguri, dar își încorda puterile și mergea mai repede înainte ca să se-ncălzească.

S-ar fi oprit la vreunul dintre hanurile ce-i cădeau în drum, ca să mai răsuflă, dar n-avea nici un ban și ținea să nu fie luat drept cerșetor el, care fusese timp de șaptesprezece ani învățător și-i plăcea să se laude că are cinci copii, căpătuiți fiecare din vrednicia sa.

Ploaia se cernea însă mereu, vîntul i-o izbea-n față, și, udat learcă și rebegit, el era din ce în ce mai
35 amărît că nu e între cei cinci copii ai săi nici unul la care s-ar putea adăposti.

Unul dintre băieți, cel mai tînăr, era azi ici, mîine colo, telegrafist la Căile Ferate, iar altul se reangajase ca sergent-major: Ia acesta n-avea ce să caute..

Gel mai mare, Învățător și el, o ducea destul de bine și-și agonisise oarecare stare.

Acestuia putea să-i fie de ajutor și-n gospodărie, și-n ale școlii. A și trăit timp de mai mulți ani la casa lui și ar fi putut **Bă** rămlie toată viața dacă n-ar fi fost la mijloc nenorocita de beție, pe urma căreia-și perduse și locul de învățător.

Păcatul lui nu era însă în adevăr beția în sine, căci el bea și mai puțin, și mai rar decit alții care o duceau cu toate aceste înainte.

Ceea ce i-a stricat viața era țifna pe care băutura o scotea-n el la iveală.

Era destul să bea un pahar, două pentru că băutura să i se urce la cap și să-i dezlege limba de nu mai scăpa nimeni de gura lui cea rea.

Alții cîntă, se-nduioșează ori sunt bărțăgoși după ce beau; el își ridică țațoș capul și se socotea mai presus de toți muritorii.

„Eil și ce-i dacă beaul? zicea. Păcat e, aceasta n-o tăgăduiesc, dar dintr-al meu beau, mințile nu mi le pierd și nu suferă nimeni pe urma beției mele. Voi însă aveți păcate mai urite, pe urma cărora sufer mulți. Credeți că nu le știu?”

Nu mai rămînea apoi pînă la vodă și pînă la vlădica nimeni nejudecat de dînsul, iar cei mai mari au și păcate mari, care n-au să fie date pe față.

Aceasta era ceea ce-l făcea tuturorurgisit.

Fiul său și nora sa îi treceau cu vederea păcatul dar vecinii și copiii din școală-l luau în răspăr cînd îi cicălea, ba-l batjocoreau și nepoții săi, doi draci de băieți și un scarloi de fată, iar aceasta-i făcea viața din ce în ce mai nesuferită.

Nu l-a alungat nimeni de la casă, nu i-a zis nimeni să plece, ba-l rugau cu toții să rămîie; cînd i-a venit însă țifna, a certat pe fiul sau și pe noră-sa că nu știu să-și crească copiii și-i îndrumează a-și bate joc de bătrînețe, apoi a plecat la cea mai mare dintre fiicele sale, care trăia la Pitești, unde se măritase după un pantofar.

Și aici ar fi putut Cojanu să petreacă zilele ce-i mai rămîneau.

N-a rămas însă decît o vară.

5 Era om de treabă ginerele lui și meșteșugar priceput, dar, neavînd capital, nu putea să ție concurența nici cu marfa de fabrică, nici cu pantofarii mai înstăriți, și tocmai brățară de aur nu era pentru dînsul meșteșugul.

10 Nevoit a se strîmtora în două odăițe, dintre care una și prăvălie, și atelier, el lucra, mai mult cîrpaci decît pantofar, cu o calfă și doi ucenici. Muncind însă iu 15 întins și țiindu-le toate de scurt, el răsbea, și cei cinci copii ai lui erau cu obrazii rumeni și totdeauna curați și bine îngrijiți, iar în blidul din care mîncă zece mai găsește și al unsprezecelea ceva.

15 Greutățile se iveau numai serile, cînd copiii, răzbiți de somn, începeau să mîriie și se puneau-ntrebarea care unde se culcă.

20 Cît timp au ținut zilele de vară, își făcea fiecare culcușul pe apucate, mai ici, mai colo, fie sub șopron, fie-n pridvor, fie la aer, sub cerul înstelat. După ce 25 noapțile s-au mai răcit, însă, tată, mamă și copii se-ndesuiau unii peste alții-n odăița din dosul prăvăliei, calfa și ucenicii se cuibăreau în atelier, iar Cojanu se uita-mprejurul său, cuprins de simțimîntul că nu prea rămîne-n casă loc și pentru el.

25 „Unde-o fi și cum o fii” își zicea nepăsător și mulțumit cu orișice. Cînd bea însă cîte un pahar și-i venea țifna, el începea să se certe mai întîi cu fiică-sa, apoi și cu ginere-său.

30 Mai avea el o fată, cea mai mică și odinioară lui cea mai dragă, la casa căreia era lărgime destulă și pentru mai mulți, dar de ea nu voiau să știe nici el, nici ceilalți copii ai lui.

35 Nu! rușinea pe care li-o făcuse nu puteau nici s-o uite, nici s-o ierte.

Măritată după un administrator de moșie, ea se încurcase cu stăpînul soțului său și trăise timp de Cîțiva ani ca o ticăloasă pe care toți o arată cu degetul.

40 S-au divorțat în urmă, ce-i drept, amîndoi și s-au cununat, dar pentru ei tot ticăloasă a rămas, și lui Cojanu, care atît de adeseori se lăuda că unul singur

îi este p&catul, nu putea să-i treacă prin minte de a-i mai trece pragul caBei.

Tot mai bine era să-și petreacă nopțile dormind azi într-un colț, mâine într-altul,

5 Nu era însă numai el strîmătorat, iar strîmtoarea-l moaie pe om și-I face îngăduitor.

Luptîndu-se cu multe nevoi, ginere-său se gîndea adeseaori la cumnata lui, acum femeie bogată, și-o socotea din ce în ce mai mult cuminte decît rivăloasă.

10 Iar nevasta se dă după bărbatul ei. De ce adică să-și urgisească sora mai mică!? de ce să nu-și spună pă-surile l?

De Sf. Dumitru pantofarul și-a-nchiriat o prăvălie mai mare, în dosul căreia se aflau nu numai două odăițe, ci și un ietăcel făcut parcă dinadins pentru un om bătrîn, ba și-au cumpărat și material și-au mai învoit două calfe.

15 Mai ales după ce bea cîte un păhărel Cojanu era destul de deșteptat că să-și deie seama că banii pentru toate astea nu pot să-i aibă decît de la ticăloasa aceea care [se] lingușește pe lingă sora și pe lingă cumnatul ei ca s-o ierte și-l treceau nădușelile gîndindu-se că tocmai cel mai ticălos dintre copiii săi a ajuns la cea mai bună stare ca să-i poată momi și pe ceilalți.

25 «Uite — își zicea — așa se-mbărbătează, se-ntinde și se face stăpînă ticăloșia!"

Nu! el nu putea să steie la casa ginereului Bău, care-l ținea din mila cumnatei lui ticăloșite.

30 Ploaia se cernea însă înainte, vîntul i-o izbea-n obrajii veștejiți, toate încheieturile îi erau întepenite, și el nu știa unde o să-și pună capul azi și mîne.

„Ei! și ce adică mi se poate-ntîmpla!?" își zise el, desprețuit de sine însuși.

35 Dacă-l picnea vreun junghi și cădea istovit în drum, ori se prăpădea ca vai de el, ori îl ridicau trecătorii și-l duceau la vreun spital.

Scăparea era și una și alta pentru un om ca dînsul care nu mai avea nici un rost în lume, nu mai era bun de nimic, nu mai putea să-i fie nimănui de vreun

40 folos, un nemernic înfumurat care li s-a făcut tuturora

urgisit și nici măcar cu copiii săi nu mai e-n stare să trăiască-n pace.

Apucînd de Ia Găiești drumul Bucureștilor, el s-a apropiat de calea ferată.

5 A-nceput acum să cadă printre stropii mărunți și cîte un fulg de zăpadă.

Un tren venea din depărtare spre dînsul.

10 Răpus de amărăciune și acirbit de viață, el o luă oarecum orbiș spre linia ferată. îl împingea parcă ceva ori cineva să se arunce-n fața locomotivei.

El s-a oprit însă.

De ce b-o facă?

15 Ar fi rîs toată lumea de dînsul ori l-ar fi luat drept un smintit: prea li-ar fi făcut pe plac celor ce-l socoteau lipsit de bun-simț pentru că-i judeca după păcatele lor.

20 N-ar fi înțeles nimeni de ce a plecat de la casa fiului său, de ce n-a rămas la casa fiicei sale, nici mai ales de ce nu se du*e la cealaltă fiică, pe care o găsea cîntă și gata de a-i face toate voile.

25 Aceasta n-ar fi putut s-o spună nici el dacă l-ar fi luat cineva cu pripa: de unde b-o poată ști alții, care te socotesc fericit cînd te vîd sătul, bine-mbrăcat și bine adăpostiți?

30 Dai ar fi voit să moară, dar nu așa, prosteste, ci istovit de foame, de sete și de frig, adormind fără ca să se mai deștepte, ori răpus de boală grea, care te și stinge cînd te picnește, căzînd la margine de drum ori sub vreun gard, ca să umple de fiori pe cei ce se-mpedecă de leșul lui.

Deși dar fulgii de zăpadă erau din ce în ce mai deși, el își mergea drumul înainte, și noaptea l-ar fi prins tot mergînd dac-ar fi fost chinuit numai de oboseală și de frig și muncit numai de gînduri negre.

35 Mai era însă-n el și ceva mai tare decît dînsul, setea din ce în ce mai neastlmpărată, din ce în ce mai viul slmțimlnt că e destul să tragă o dușcă pentru ca să se-ncălzească, să nu mai simtă nici dureri, nici oboseală și toate să i se-nsenineze. Cuprins de sim-

¹ În text: orice.

țămîntul acesta, îi tremurau bărbiile, li tremurau minile, carnea-i tremura ca piftiile pe trup și ochii i se-mpăingeneau, căutînd lihnit ceea ce-i lipsea.

Se mai stăpînea cînd era tînăr, dar acum, îmbătrînit și sleit de puteri, n-avea-n el destulă virtute și nu mai ținea să nu fie luat drept cerșitor, era-n stare să fure, să-nșele, să prade, ba chiar să și omoare ca să-și poată potoli focul mistuitor.

10 S-ar fi dus acum și la fiica sa cea ticăloșită, dacă ea ar fi fost prin apropiere, și i-ar fi rîs în față și s-ar fi lingușit pe lingă ea ca un cîne flămînd și nici nu-i mai socotea vina tot atîta de mare ca alte dați.

Fiică-sa era însă fie la moșie, fie la București, unde de obicei își petrecea iarna.

15

II

Cine le ține și cine-ar putea să le ție socoteala oamenilor care la București, mai ales în preajma Oborului, prin Dealul Spirii, prin împregiurimile Gării de Nord și spre Vitan, o duc nici ei singuri nu ar putea să știe cum, de azi pe mînel?

20

Pierdut printre aceștia a intrat Cojanu din ce în ce mai adînc în iarnă, azi îndîrjit ca cinele flămînd, mîne muiat și duios la fire, de cele mai multe ori amețit de băutură, sfătos și cicălit, lăudăros și cu capul ridicat, dar niciodată un biet ca să-l ridici din drum.

25

Cînd i se limpezea capul, să căia de cele ce vorbise ori făcuse-n fumul beției, le vedea toate posomorit și nu mai putea să-nțeleagă de ce adecă mai trăiește și el pe lume. Nu trecea însă mult și iar începeau să-i tremure bărbiile și mîinile și carnea pe trup, iar se-n-duioșa și le dădea dreptate celor ce apucă ce pot și cum pot ca să aibă destul pe azi și să nu poarte grija zilei de mîne. Cel mai cuminte dintre copiii lui îi era acum fata de la București. S-a și dus s-o caute, i-a găsit casa și a dat în cîteva rînduri tîrcoale pe sub ferestrele ei. Ii era însă greu să între, ba cîteodată-l

35

cuprindea simțimîntul că la moarte grea se duce dacă-i trece pragul.

Iarna era însă din ce în ce mai aspră, viața i Be făcea din ce în ce mai grea și nu mai era vorba dacă el vrea ori nu.

5

Dînsa era, la urma urmelor, o biată de femeie slabă și amăgită, și el s-a dus într-o zi cînd îl știa pe amăgitorul ei dus de acasă.

10 Ea a izbucnit în hohote de plîns cînd l-a văzut în fața ei.

Plîngea de rușine și de căință și de durere că-l vede-n starea în care se afla, dar plîngea și de bucurie că dînsul s-a-ndurat, in sfîrșit, s-o ierte și să vie la dînsa.

15

— Tu, care le judeci toate cu dreptate, i-a zis, știi mai bine decît orișicine că e-n orișicare om ceva mai tare decît dînsul și-l răpune.

— Da, este, i-a răspuns el, uitîndu-se ca-n aiurire la ea. Jertfa păcatului său suntem fiecare din noi.

20

S-a spălat apoi Cojanu, s-a premenit, s-a schimbat la față și-ntreaga casă s-a luminat ca-n zi de mare sărbătoare, iar amăgitorul era cel mai cumsecade dintre toți oamenii cînd s-a întors acasă.

25

Așa ar fi și rămas lucrurile dacă n-ar fi fost adevărat că e-n fiecare om ceva «mai tare decît el, care-l răpune.

— Da l — a zis el după ce primul pahar i-a dezlegat limba — r păcatul e, orișicare ar fi el, nemilos și nu te iartă, ci te răpune, tocmai de aceea însă n-are nici el să fie iertat. XJitați-vă la mine, a urmat după al doilea pahar. Rușine, Beirbă vi-e să mă vedeți la masa voastră mîncînd și bînd după ce atîta timp v-am urgisit și n-am avut pentru voi decît vorbă de osîndă și de ocară. Nu cumva dragostea m-a adus!? Nu cumva aș spune adevărul, dac-aș zice că v-am iertat!?

35

Crivățul care urlă afară, foamea și setea, păcatele mele m-au muiat și m-au făcut fățarnic. Nu! nu mă iert pe mine însumi pentru păcatul meu mai mic; cum aș putea să vă iert pe voi!? Nu se poate! Ce s-ar alege de fiii și de nepoții noștri dacă, iertîndu-ne unii pe alții, i-am îndruma să facă și ei fie ca mine, fie ca

40

voi!! Nu-i milă, nu-i, iertare, nu-i! Nu ne dă mina s-o mărturisim, dar ticălos și vrednic de dispreț vă sunt vouă eu, care umblu, om fără de căpătii, îmbrăcat în zdrențe și mă tîrăsc ca un nemernic cerșind un pahar de băutură, și încă mai ticăloși și mai vrednici de dispreț îmi sunteți mie voi, care, răpuși de cea mai urîță patimă, v-ați bătut joc de rînduielile omenești și v-ați înhăitat ca dobitoacele și ca fiarele!

10 Zadarnice au rămas toate silințele de a-l potoli, căci el nu mai era în toate mințile și amarul adunat în sufletul lui trebuia neapărat să-și facă vînt.

După al treilea pahar s-a ridicat de la masă, a scuipat și a plecat ca luat de iele la goană.

15 Nici că l-au mai văzut apoi.

Afară gerul era aspru și viscolea parcă s-ar fi apropiat sfîrșitul lumii, dar el se ducea mereu înainte, fără ca să știe unde, ca alte dați, ca totdeauna.

20 O căință strivitoare l-a cuprins apoi după ce i s-a limpezit capul și i-a dat seamă, despre cele ce făcuse și vorbise.

25 „Cît o să mai ție aceasta!? își zicea el. Mai ești tu omî? Mai trăiești tu și cu sufletul!? Un stîrv încă neputrezit te-ai făcut și te tîrești de ici pînă colo, bătîndu-ți joc de ființa omenească.”

Aveau dreptate copiii care-l luau în bătaie de joc; aveau dreptate ucenicii care nu-i lăsau nici un colț să-și facă culcuș; dreptate aveau toți cei ce-l huiduiau ori fugeau de dînsul.

30 Pe-nserate el umbla buimăcit și cu pas șovăitor prin Impregiurimile acum pustii ale bălții de la Tei. Acolo i-au și găsit rămășițele putrezite primăvara viitoare, cînd s-au topit troienii de zăpadă sub care i se stinsese viața.

35 Și nimeni n-a mai putut să spuie cine a fost el și cum a ajuns acolo.

COCONITA

5/iS ianuarie 1912

5 „Uf! grăi cocoana Profira, nevasta lui nenea Hariton, brutarul din gura Oborului. Mare pacoste sînt și copiii aștia pe capul omului!”

10 Ne-ntorceam de Ia Olănești, unde petrecuserăm vara, și ca să mai scădem din cheltuielile de drum, am luat pînă la Rîmnic trăsura-n tovărășie, plătind eu o parte, iară dînșii două părți din chirie. Era lucru de sine înțeles că nu numără și cei doi copii ai lor, un băiat de vreo trei ani și o fetiță trecută de 6 ani. De! pentru copii chiar nici pe calea ferată nu se scoate bilet. Cînd a venit însă rîndul să ne urcăm în trăsură, copiii au sărit — moț — cei dinții pe scară.

15 Ce să le facil?

20 Cocoana Profira o dată cu capul nu s-ar fi învoit ca fata, care era fată, sa se urce pe capră și să șadă ca o slujnică lîngă birjar. Băietelul nu putea nici el să șadă pe capră, căci era prea mic și te pomeneai că la vreun hop se răstoarnă ca un motolog între cai. Iar dacă-l puneai pe scăunaș, te pomeneai cu el la vreo cotitură între roate.

Ca să curm discuțiunea, m-am urcat eu pe capră.

Cum rămineau însă ceilalți!?

25 După multă chibzuială, nenea Hariton s-a așezat lîngă nevastă-sa, fetița a luat loc pe scăuneș, așa, mai Ia mijloc, între picioarele părinților săi, ca nu cumva

să se răstoarne la vreo cotitură, iar pe băiat l-a luat nenea Hariton în brațe.

Brutar în puterea cuvîntului, însă, nenea Hariton era om bine hrănit, gras și pîntecos. El gîfția și lăsat de capul lui, darmite cînd avea să mai poarte-n brațe un măgădău neastîmpărat, care se cuibărea mereu și se învîrtea cînd la dreapta, cînd la stînga.

Avea cocoana Profira de ce să zică: „Uf!”

„Dar pe drum, de la București la Rîmnicea, cîte nădușeli m-au trecut! adaugă nenea Hariton. „Era, domnule, o-nghesuială de nu mai știai unde să-i pui și te apucă paraponul.”

Cu chiu, însă, și cu vai am sosit întregi și sănătoși la Rîmnicea.

Aici alte-ncurcături.

După toate cele suferite, nenea Hariton ținea să scoată bilete și pentru copii, iară cocoana ținea să-l convingă că pentru băiețaș n-are voie să ceară bilet, iar fata, deși trecută de șase ani, e mai mică decît ca să se poată vedea că e trecută de cinci ani.

„Ulliu!” zicea însă nenea Hariton cînd se gîndea la-ndesuiala, pe care avea s-o găsească în trenul ce venea de la Călimănești și de la Căciulata și avea să mai treacă și pe la Govora.

Era sătul de plăcerea de a-și ținea ghioganul în brațe dacă nu voia să stea în picioare.

— Am — n-am, mică — nemică, a-ntîmpinat dar, de spetit n-o să mă spetesc dacă port biletele-n buzunar.

Vai de sufletul lui!

S-a nimerit să găsim la capătul unuia dintre vagoane un compartiment cu opt locuri, dintre care unul singur era ocupat de un domn, care ședea ursuz în colț.

— Ei! grăi cocoana Profira ca-nțepata de viespe. Aveai nevoie să-ți arunci banii pe fereastră!?

Nenea Hariton înghiți un nod.

Vedea și el că nu avea nevoie și-i părea rău de cei cîțiva leușori, dar nu-l ierta firea s-o și mărturisească aceasta.

— Stăi! — zise dar — c-o să vezi, [ce]-are să fie de la Govora înainte.

Cocoana Profira-și puse frîu.

La Govora însă nu s-a mai urcat nimeni în compartimentul nostru.

— Te mai încăpăținezi și acum!? șopti cocoana

5 Profira. Tot nu recunoști c-ai făcut o prostie!?

El dete îndrîjit din cap și — ea cătrănită, el încă-păținat — au dus-o tot drumul în ciondrăneală.

io în același timp copiii, văzîndu se în lărgime, se mutau mereu de ici pînă colo, se duceau cînd unul, cînd altul la fereastră, se urcau pe bănci, se hîrjoneau, încît domnul cel ursuz mereu bufnea și se-ncrunta.

Gîfția nenea Hariton, deși se afla în mare lărgime și nu mai avea nevoie de a-și purta odorul în brațe.

La Drăgășani, în sfîrșit, se schimbară lucrurile.

15 Ne pomenirăm cu un vistavoi cam nepeptănat, care aduse-n compartimentul nostru mai întîi două geamantane pîntecoase, apoi trei cutii de pălării, un pachet cu de ale mîncării, două păpuși, două cercuri și un coșuleț. Peste puțin se urcară o dădacă cu copilul

20 în brațe și cu legătura de scutece-n mînă. După ea se urcară doi copii mai măricei, o fetiță de vreo cinci și un băiat de vreo șapte ani, cu un cățaluș în brațe, în sfîrșit, intră în compartiment și coconita, o femeie de vreo treizeci de ani, gătită, sulemenită, parfumată și cu un mare buchet de flori în mînă.

25 Nenea Hariton se uită cu aer triumfător la cocoana Profira.

— Ce mai zici acum, cocoană!? o întrebă el.

30 — Săraca de ea! îi răspunse cocoana Profira. Atît de tînără și trei pe capul ei.

Domnul cel ursuz se uită și el încruntat cînd la cățaluș, cînd la cei patru copii, cînd la al cincelea, care făcea gură-n brațele dădacei, cînd la hodoroagele cele multe.

35 Unde să-ncapă atîta lume și atîta calabalîcl?

Nu mai era însă scăpare, căci locomotiva se puse-n mișcare chiar în clipa cînd s-a urcat coconita.

Ce să-i faci! Nevoile călătoriei!

40 Mai erau două locuri libere: unul l-a luat coconita, în celalalt s-a așezat dădaca cu copilul. Vistavoiul a luat cățalușul în brațe și putea să steie-n picioare. Ce

faci însă cu cei doi copii și cu cele trei cutii de pălării, care nu mai încăpeau deasupra geamantanelor!?

5 Era numai prea firească supărarea coconiții, care, viind prea tîrziu, a găsit cele mai bune locuri ocupate de niște oameni care-i miroseau a mitocani. Pe cînd cei doi copii ai lui nenea Hariton se răs fătau în toată lărgimea, copiii ei, copii de locotenent, erau nevoiți să steie-n picioare, căci pe genunche nu putea să-i ieie, iar lîngă dînsa nu-ncăpeau.

10 Se uita dar, biata de ea, cu coada ochiului și cam de sus în jos mai la nenea Hariton, mai la cocoana, mai la cei doi copii, mai la mine și la omul cel ursuz, tot oameni lipsiți de bună-creștere, care nu știu că-n asemenea împrejurări au să se deie la o parte, ca să facă loc pentru alții, și le dedia copiilor săi zor în franțuzește mai cu „*Restes tranquille!*”, mai cu „*Viens ici!*”, mai cu „*Ma chere!*”, mai cu „*Notre petit!*”. Nu-i rămînea însă decît să-și ție copiii-n picioare, unul lîngă ea, iar celălalt lîngă dădacă.

20 Drumul era însă lung și răbdarea ei era scurtă. Ea se uită-n cele din urmă tristă la copiii lui nenea Hariton.

— Copiii aceștia au bilete? întrebă înțepată, acum pe românește.

25 Nenea Hariton își ridică capul cu un fel de mîndrie mitocănească. Era mulțumit de-ar fi fost în stare s-o sărute și-i aruncă cocoanei Profirei o căutătură piezișă.

30 — Vor fi avînd, nu vor fi avînd, răspunse el, la strîmtoare oamenii se ajută cum pot. Copiii sînt subțiri și-ncap și doi pe un loc.

El își luă apoi băietul și-l trecu lîngă fată, ca să facă loc pentru odraslele viitorului căpitan.

•i 35 Domnul cel ursuz zîmbi oarecum pe rînjite, iar cocoana Profira-și întoarse cătrănită capul.

Auzi d-ta, să plătești biletul și să dai locul unei țifnoase!

Asta era culmea!

40 Nu-i rămînea însă decît să-și înghită necazul, căci acum și aici, în fața mofturoasei aceleia, nu putea să se certe cu el.

304

umAk mi; PAOMI

MINERVA

9 i* mVHh

Oe ci este • trtă
ante* petolli? Apă și electricitate
om slatina

Prietenul meu Costea

«» * piti te mimm " " » »

U TATA

AMURG DE VIAȚĂ

Câte sunt, pe care le-ar voi omul în toată viața lui, dar nu le poate, câte, pe care le-ar putea, dar nu le îndrăgește, câte, de care se teme, dar nu se poate feri. Dar fani nu împlinesc decât al doilea zeciu al doilea an din viața lui.

Se cutremurase în întregul lui fiind că odată a vădit o întâia oară, se cutremurase de căderea o credea, o vede că toate acestea de durință de a o uită, ca o vede și iar s'o vadă, se simțea ocmăngălat, o o vede omul în trecut și pe față și mult se li dă să se poată sătura odată uitându-se în ea, fără să dădea să ste aceasta și fără ca alții să poată de a se.

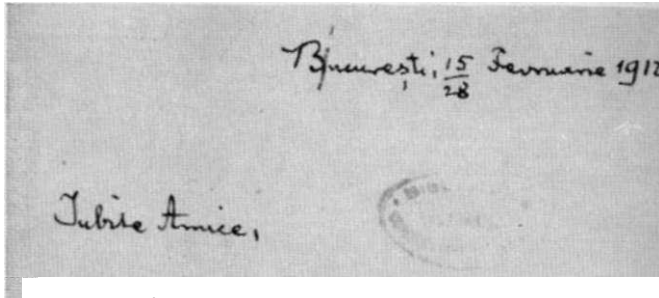
El vedea însă și dăna pe el, și era în privirea ei, ceva ce-l fulgera, înțat îl exprimeau, amestecul, fără vedea adese ori și alți și se uitau zămbind și omul de răutate dăvolescă la el, înțat îi venia înțat să fugă cuprins de rușine și de spaimă.

No doară că a fi fost alară din câte sfușca ca în neri ce din nenorocire creșe fără ca să se to atingeri cu fete de seama lui. Nu! Avea două surori, una mai mare și alta mai mică decât dăna, le era amăn durora ca un fel de păpușă și crescuse rădăcit de el și de prietenia lui, iar mama lui, văduvă, moa dăna, nu putea să-l vadă fără ca să i iasă lacrimile în ochi, căci băiat ca dăna nu mai avea mimen, și deștept și

Coperta revistei *Ramuri* și începutul nuvelei *Amurg de viață* la prima apariție (nr. 10 din 15 mai 1909)

Frontispiciul ziarului; *Deșteptarea* din Brașov (nr. 9 din, 1/14 martie 1912) și începutul nuvelei *Coconita*, apărută în nr. 1(5/18 ian.) 1912

— j —
I** ~~00a~~ t-vt-^ 0»v{ _ YW^t«. «W

Joc /»vw*.^ K r w ^ ' £*vou{vwv ^ <^<x- *}<£^ *«^v-t«A»*

CC O/C v ' C-

inceputul scrisorii lui Slavici către Eugen Brode din 15/28
februarie 1912 în care se referă la nuvela *Sacși petec*

- Era cald, era zăduf, era-ndesuială-năbușitoare și mai era și catran în suflete când a trecut, în sfârșit, conductorul prin vagon.
- Domnule conductor, grăi coconita cu glas piți-găiat. Aici e-ndesuială nesuferită.
- 5 — Văd și eu, dar n-am ce să fac, răspunse conduc-torul. Sînt locuri în clasa fi], sînt în clasa III, dar în clasa II e pretutindenea plin. Un loc aș putea să găsesc mai ici, mai colo, dar d-voastră sinteți mulți și nu voiți să vă despărțiți.
- 10 — Nu-i așa, nenișorule, grăi domnul cel ursuz. Rînduială are să fie și d-ta ești pus aici ca s-o faci. Cățalușul n-are ce să caute aici. Geamantanele sint prea mari și au să fie date la bagagiu, ca să rămîie loc pentru cutii. Copiii care n-au bilete au să fie ținuți
- 15 în brațe. Ia fă d-ta rînduială și-o să vezi că e loc destul și n-are să ne steie nici d-sa, vistavoiul, proțap în cale. Ce-ar fi putut conductorul să facă li*
- 20 O vedea pe coconita că schimbă fețe, scapără schiței din ochi și-și șterge sudorile de pe frunte, dar nu-i rămîinea decît să-și facă datoria. Era o adevărată catastrofă. Cocoana Profira sări-n picioare.
- Scoate biletele copiilor! îi zise ea soțului său.
- 25 Noi nu sîntem dintre ceice umblă după chilipir. Dacăm dat banii pe ele, n-avem nevoie să ne strîmtoăm. Dînd apoi la o parte pe copiii coconitei, 11 așeză pe băiet la locul lui.
- Așa, urmă, ședeți, maică, fiecare la locul său.
- 30 Nenea Hariton se răsfața încîntat de sine însuși, iar coconita se făcu mititică, de tot mititea. Nu scosese bilete pentru copii, iar vistavoiul n-avea decît jumătate de bilet pentru clasa III.
- 35 Plătea bucuros și biletele pentru copii, și taxa pentru bagagiu, și tot i se mai cerea, dar cu cocoana Profira în același compartiment nu mai putea să rămîie."
- Ei, ce mai zici acum, soro dragai? îi grăi nenea Hariton soției sale după ce rămaseră iar singuri.

SAC ȘI PETEC

E urît simțămîntul de a fi ajuns fată bătrînă; Sanda-și purta însă cei douăzeci și opt de ani cu un
5 fel de mindrie, căci știa toată lumea că n-ar fi avut
decît să voiască pentru ca să fie încă de mult măritată.
Frumoasă, ce-i drept, nu se socotea, căci oglinda-i
spunea-n fiecare zi că e cam cîrnă și fața plină de bor-
10 cone, dar nu-mplinise încă vîrsta de șasesprezece ani
cînd d-l Ciolman, care era văduv și-o avea numai pe
dînsa, i-a zidit la loc larg o mare și frumoasă casă de
zestre, iar celelalte erau de sine înțelese. Dedeau deci
tîrcoale pețitoarele pe la băcănia lui Ciolman, iar
15 pețitorii, unul ieșea și altul intră, azi un doctor și
mîine un inginer, poimîine un avocat, un judecător,
tot oameni aleși pe care ar fi voit d-l Ciolman să-i
aibă gineri ca să între alătura cu ei în lume. Băcan
însă și totodată și văduv, d-l Ciolman nu ținea casă
20 deschisă și nu umbla nici la serate, nici la baluri.
Sanda crescuse dar hîrgionindu-se ca un scarloi cu băie-
ții din prăvălie, iar acum, după ce d-l Ciolman se
mutase-n casa cea nouă, dînsa-și petrecea viața cu
cele două femei din casă, o babă bătrînă, soția vizi-
25 tiului, și o fetișcană, o nepoată a acestora. Pețitorii îi
erau dar toți oameni străini, și unul îi părea prea pomă-
dat, altul prea mofturos, iar altul prea înțepat ori
prea închipuit. Se sfia biata de fată și se temea, ca nu
cumva să se-ncurce și s-o pată ca multe altele.

Mai era apoi la mijloc și nenorocita acea de casă,
care era mobilată cu mult lux și avea-n fundul curții
grajd pentru cai și șopron pentru trăsură și era pusă în
mijlocul unei grădini.

Gel ce are asemenea casă trebuie să mai aibă și
pungă plină, ca să plătească slugi și s-o ție-n stare bună.
Om cu bun simț practic, d-l Ciolman o-nțelegea și el
aceasta și era gata să mai deie și ceva pe deasupra.
„Orișicît de bune ar fi icrele, zicea el, ai să torni și
10 untdelemn și să storci o lămîie peste ele.”

El însă nu numai era om strîns la pungă, ci mai
umbla și cu gîndul de a se căsători din nou după ce-și
va fi măritat fata; se tînguia dar, ca să scape cît se
poate de ieftin.

15 Pe Sanda o trecea răcorile cînd afla care dintre
pețitori cît cere.

Jignită și azi, și mîine și din ce în ce mai adînc de
simțămîntul că pețitorii nu pe dînsa vor s-o aibă, ci
la zestrea ei rîvnesc, ea-și ridica-n cele din urmă răz-
20 vrătită capul și se făcea neapropiată.

Baba era încîntată cînd o vedea femeie cu inimă
de bărbat.

25 Numai ea știa cîte bătăi a mîncat de la bărbatul ei,
un bețivan jurat, și-n gîndul ei nu se putea prostie
mai mare decît să se mărite o fată care are din ce să
trăiască-n toată lărgimea. Asemenea prostii nu să
iartă decît fiind făcute din mare slăbiciune.

„De ce s-o fac, zicea și Sanda, dacă nici nevoie
n-am, nici inima nu-mi dă brinci!?”

30 Se simțea foarte bine în starea în care se afla. Nu-i
vorbă, așa, cîteodată, mai ales serile, i se ura, dar i
se și făcea oarecum negru înaintea ochilor cînd se gîn-
dea că măritată ar avea stăpîn cu fel de fel de toane
și ar trebui să se gătească, să deschidă salonul, în care
35 acum numai pe ici, pe colo intra, să primească și
să-ntoarcă vizita, să deie mese, să între în vîrtejul
lumii.

„Nul — își zicea din ce în ce mai îndîrjită — pe
mine n-au să mă prostească I!”

40 Orișicît de zorit ar fi fost dar d-l Ciolman și orișicît
de largă și-ar fi deschis el pungă, anii treceau unul

după altul ți Sanda, necum să se deie pe brazdă, să tăcea din ce în ce mai încăpățînată, încît vecinele au început în cele din urmă să scoată vorba că e cam ȋc-niță și să-i plîngă d-lui Ciolman de milă.

5 Intr-una din zile, Răducu, unul dintre oamenii Băi de încredere, l-a rugat să-i fie nun surorii sale, pe care o mărită cu un șef de gară.

io îl știa pe Naie de vreo optsprezece ani acum. Era băiețan cînd, după multe milogeli ale mumei lui, o vădುವă cu casă grea, l-a luat în prăvălie, și de atunci îl vedea-n fiecare zi de dimineața pînă seara: acum se uita, cu toate acestea, la el cu ochi mari, parcă nu l-ar mai fi văzut în viața lui.

— Bine, li zise, dar eu îți știu sora fată mică.

15 — Mică a și fost, răspunse Răducu, dar acum e pe-aci, pe-aci de douăzeci de ani.

— Și ți-o ia șeful și fără de zestre?

20 —Aș! grăi Răducu zîmbind. Una ca asta nu se pomenește. Storc și eu de unde pot și-i fac o zestre de zece mii de lei, li dau ale casei și-i mai și ridic nunta.

D-1 Ciolman îl măsură din creștet pînă-h călcîie.

25 Ținea la el fiindcă era potolit, harnic și cinstit, un fel de topor de oase al casei, acum însă vedea în el pe omul care s-a-nvrednicit să-și mărite sora, fată de abia nouăsprezece ani, și-i era oarecum rușine să i se uite-n ochi.

— Da, zise, o să-i ținem cununa. Cum să nu i-o ținem!? Tu știi însă că eu nu simt singur, adaugă peste puțin. Să te duci și s-o rogi și pe Sanda.

30 Răducu-și trase capul Sn umeri, parc-ar fi ridicat cineva ciomagul asupra lui.

— Dacă-i spui d-ta, întîmpină, e mai mult decît dac-o rog eu.

D-1 Ciolman dete din cap.

35 — Să te duci, Iți zic, stărui dînsul. E mai bine așa. Cu femeia ai să umbli frumușel. Să te duci și s-o rogi ca să mă roage ea pe mine. Așa să faci dacă vrei ca lucrurile să iasă bine. M-ai Înțeleși?

40 — Del grăi Răducu, scărpinîndu-se la ureche. Dacă zici d-tal

Se cunoșteau Sanda și Răducu nu numai de mult, ci și foarte bine, căci el o-nsoțea adeseori la școală, ducîndu-i ghiozdanul. De cînd însă cu mutarea-n casele cele nouă, ei Be vedeau rar și Încă mai rar se nimerea să-și schimbe cîte o vorbă. Muncind Intr-una nu numai în prăvălie, ci și-n pivniță ori în depozitul de mărfuri, el dezbrăca diminețile hainele mai bune, ca să le cruțe, și era totdeauna jerpelit și soios. Se cam ascundea

5 1> dar cînd dedea cu ochii de dînsa, iară ea se făcea că nu-l vede. Ciudit apoi, el a intrat în rîndul celor ce le dedeau dreptate vecinilor, care-o socoteau cam ȋc-niță.

Cum se ducea el acum la ea? cum i se uita-n ochi? cum o mințea, rugînd-o să roage pe tatăl ei?

15 Cum, nu cum însă, nu-i rămînea decît să se radă și să [se] peptene, să-și văcsuiască ghetele, să se spele bine pe mini, să-și îmbrace cele mai bune haine și să potrivească-n gîndul lui vorbele cu care urma s-o roage, apoi să se ducă.

2n Cînd s-a văzut în fața ei, a rămas zăpăcit, ca lot omul care se știe vinovat, și-a perdut firul și a scăpat vorba că d-1 Ciolman. l-a trimis la dînsa.

Sanda se simțea măgulită de această atențiune, dar nu-i venea să i-o și mărturisească aceasta.

25 — Nu mai era nevoie de atîte ceremonii, grăi dînsa. D-ta ești om de casa noastră, și dacă vrea tata, mă bucur cu atît mai virtos eu, care-mi aduc cu plăcere aminte de timpul cînd erai certat pentru că-ți perdeai timpul făcîndu-mi clte o jucărea.

30 Fața lui Răducu se lumină.

— Așa am zis și eu, întîmpină dînsul. Era destul să ți-o spună el: dacă zice părintele, nu-i rămîne copilului declt s-o facă.

Sanda se strîmbă.

35 Cu gîndul mereu la sine ei la ale sale, ca toate fetele mari, ea era încredințată că el a zis-o aceasta dinadins, ca să-i deie ei, precum se zice, peste nas.

— Vorbă popească! li răspunse dar cam înțepată.

40 Tocmai cei ce nu se țin de ea o zic mai adeseori. Parcă d-ta faci totdeauna numai ceea ce-ți vrea mama?

— Ba fac și multe pe oare nu le vrea, întâmpină el, dar mă roade la inimă când văd c-am supărat-o prin fapta mea și mulțumit de mine însumi sunt numai intrând în voile ei. Uite — urmă glândindu-se și el la

5 sine însuși — eu muncesc din greu și-mi trag multe de la gură ca să pun ban lingă ban și să-mi adun ceva. Mă bucur, cu toate acestea, că m-am învrednicit să fac voia mamei, înzestrându-mi sora.

— Aș! striga Sanda, rîzînd cu hohot. Pe cine vrei să prostesti!? O faci, dac-o faci, ca să scapi de o beleai Vei fi vrlnd și d-ta să te-nsori, că ți-a venit timpul, și-ți zici: „Cine o să mă ia dacă știe c-o să aibă-n spinare nu numai o soacră, ci și-o cumnată!? Dar — adăugă cu răutate — ca să te scuturi, o faci și asta cu gîndul

15 că zestrea făcută surorii o s-o iei cel puțin îndoita cu soția. Vă știu eu cum sunteți!

Răducu nu era om hărtăgos, dar se simțea picnit și nu putea să-și stăpîneasă firea. Știa și el prea bine că-și înzestrează sora ca să scape de ea, dar tocmai de

20 aceea era supărat că i-o spune și Sanda.

— Crede fiecare cum judecă, grăi dar. Te-nșeli însă dacă mă socotești om care nu e-n stare să-și ție din vrednicia sa casa. Femeia e cuminte, ține la tine și intră-n voile tale numai știind că din vrednicia ta

25 le are toate. Avînd zestre, ea-și închipuiește că numai pentru zestrea ei ai luat-o, te socotește drept un fel de trîntor, se face țifnoasă și ca mierea înăcrită.

Acum era încă mai încredințată Sanda că el vrea să-i deie peste nas.

30 — Și-ai da, se-nțelege, din mîni și din picioare ca să scapi — grăi dînsa în batjocură — dacă ți-ar sări de gît vreuna care are zestre.

Răducu dete din umeri.

— Nu știu ce-aș face, răspuse. Mult aș sta, fără

35 îndoială, pe gînduri și mult ar trebui să țin la ea, foarte cuminte ar trebui s-o socotesc pentru ca să mă avlnt. Cu zestrea însă nici atunci nu m-aș încurca. N-ar avea decît să-și păstreze averea, s-o deie la o parte, ca să se sporească pentru copii, pentru zile de bătrînețe ori

In text: ți-o faci.

pentru cine mai știe ce-mprejurări și să trăim ca osmeni cu minte din vrednicia noastră.

Sanda se uită cu un fel de mirare-n fața lui și rămase pusă pe gînduri.

5 Nu era om prost Răducu. Din cele spuse de dînsul se desfăcea un gînd pentru dînsa nou și adimenitor, și ea a mai stat pe gînduri și mult timp după plecarea lui.

— Uite — îi zise ea două zile-n urmă d-lui Ciolman

10 — mie mi-a venit un gînd: să-mi dai casa și ce vei mai fi voind să-mi dai și fă apoi ce vrei.

D-l Ciolman se uită sperios la ea.

Nu putea să-și deie seamă ce fel de gărgăuni îi vor mai fi intrat în cap.

15 — Ce să-ți dau? cum să-ți dau? întreba el. Toate cele sunt ale tale după ce voi fi murit eu. Nu cumva-ți vine să te desfaci de mine, ca să trăiești de capul tău I? Vorba aia: poama coaptă se scutură din pom.

— Nu se scutură, tată, dar n-o mai ține pomul, întâmpină dînsa, care era totdeauna gata să deie răs-puns. De ce să nu vorbim noi amîndoi cu inima deschisă? D-ta vezi că eu nu vreau să mă desfac de d-ta; te-ai bucura însă d-ta dac-ai scăpa odată de mine.

D-l Ciolman sări supărat în picioare.

25 — Știu ce vrei să zici, îi zise. Ai fi putut-o însă zice sunt acum zece, cinci, fie chiar și numai trei ani. Îmbălrinesc însă și eu și de aici înainte nu mai am nici un rost fără de tine.

— Dar nu e vorba să te părăsesc, îl încredința ea, cam'muiată. D-ta pleci însă diminețile la prăvălie și nu te mai întorci decît seara, adeseori de tot tlrziu; ce fac eu toată ziua și mai ales lungile seri? E păcat să stau închisă-n casă, cînd aș putea să fac o plimbare, să mă duc serile la un teatru, să petrec călduroasele

35 zile de vară cu altă lume, mai ici, mai colea, la ver-deață.

— N-avem dectt s-o facem, răspuse el. Mi s-a urît și mie să-mi petrec viața toată-n prăvălie și-mi dă mina să mai răsufli. Cai avem, vizitiu avem, și

40 vînd, dacă vrei, cabrioleta, ca să iau o trăsură. Nu-ți

rămîne decît să-mi spui cînd vrei să ieși, unde sfi te duci, și ce vrei să faci.

— Nu mă-ndoiesc, îl întrerupse ea nerăbdătoare. Una e însă să ceri, să te rogi, și alta să faci dintr-al
5 Nu-mi dai ceea ce ești gata să-i dai orișicărui pîrlit care mă cere!? Chiar și dacă s-ar întîmpla să mă mărit vreodată, țin să-mi stăpînesc eu însumi avutul.

10 D-l Ciolman, ca să taie vorba, să-ntoarse și plecă, Nu-i trecuse niciodată așa ceva prin minte și i se părea lucru prea de tot neobicinuit să-și facă fata stăpîină.

Face însă omul și multe care nu i-au trecut prin minte și n-avea Sanda decît să stăruie, iar stăruitoare
15 era Sanda.

Ea n-avea nevoie să ceară, nici să-l roage, căci el nu mai pleaa de acasă fără ca s-o-ntrebe:

— Azi unde mergi, ce facem, cînd să viu să te iau?

— Cînd vrei, ce vrei, cum vrei! răspundea dînsa,
20 și i le făcea toate pe plac, dar era mereu tăcută și-nbufnită, încît i se înăcrise d-lui Ciolman viața.

De ce!?

Parcă nu era totuna dacă-i dă acum ori mai tirziu !?

III

25 Băcan in puterea cuvîntului, domnul Ciolman era om chefliu. Avea icre și fel de fel de săraturi, avea vinuri alese și țuică minunată și nu le avea numai pentru alții, ci și pentru sufletelul lui.

„Băietе, mai desfundă unal”

30 De ce folos i-ar fi fost averea dacă nu și-ar fi făcut din cînd în cînd pofta!?

Unde mai pui că nici Sanda nu mai era-nbufnită!?

— Am să torn o nuntă ca să-i meargă pomina, își zicea el, din ce în ce mai întеțit. Răducule, m-ai înțeles!? Nazuri să nu faci! Mulțumește-te de a-ți
35 fi-nzestrat sora! nunta am s-o ridic eu, după pofta inimii mele. Așa să știi și să nu mai zici nimic!

— Dacă-i așa — grăi Sanda, care ținea să nu rămîie mai pe jos — ale casei i le dau eu miresei și mi le aleg după plac.

5 Soacra, mireasa, mirele și Răducu le primeau toate bucuros, dar în curînd li s-a făcut lehamite de bunăvoința nașilor.

Ddui Colman nu-i era de nuntă, ci ținea să-și poftească prietenii și tovarășii de chefuri, ca să petreacă o zi bună cu dînșii. îi trebuia dar lărgime, și gîndul lui
10 era să facă nunta acasă la el. Sanda nu se-nvoia însă. Nu erau saloanele ei făcute ca să se răsfețe toată mitocănimea-n ele, tolănindu-se pe canapele și călcîndu-i covoarele cele scumpe.

15 Cînd Răducu dar, cînd soră-sa, cînd amîndoi împreună aveau să bată cu Sanda mahalalele, ca să caute o sală potrivită.

Una era însă prea mare, alta prea scumpă, iar alta prea mică ori prea murdară, iar cele mai multe nu erau potrivite.

20 — Prostii! grăi în cele din urmă dl Ciolman. Mai avem două săptămîni pînă la lăsata secului. Pînă la Paști mai sunt cîteva săptămîni: facem nunta după Paști, afară la țară, unde sade mirele, la iarbă verde; In umbra pădurii de curînd înfrunzite.

25 Idee mai minunată nici că s-ar fi putut.

Mirele însă și mireasa, Răducu și mama lui erau zoriți, căci nu poate nimeni să știe ce iese din amînarea nuntei și cum se schimbă gîndul fiecărui. S-au pornit dar supărările, și bietul de Răducu alerga pe gîfăite
30 cînd de la d-l Ciolman la Sanda, cînd de la Sanda la ai săi, cînd cu Sanda împreună la viitorul său cumnat, care zicea că strică logodna dacă se amină nunta.

Se vedeau acum Sanda și Răducu în fiecare zi, ba se potriveau și la gînd, căci amîndoi erau de părerea că toți ceilalți sînt zănatoci și încăpăținați de țuică se amărăște viața pînă ce ajungi a-i face să se-nțelegă între dînșii, niște țicniți.

Mai de soi nu erau însă nici ei.

40 Șeful de gară avea drept locuință o odaie, un ietăcel, o chichineață întunecoasă și o bucătărie ca vai de ea.

Sanda strîmbă din nas, căci nu știa unde și cum să așeze mobila pe care avea de gînd să i-o cumpere miresei.

— Mare lucru! zise Răducu. Cumperi cit încape, șt pace bună.

— Dar eu nu vreau să rîdă lumea de mine, întîmpină dînsa, spunînd că nu știu ce trebuie la o casă. Apoi, adăugă peste puțin, nu pot să-mi dau seama unde mai rămîne loc și pentru bătrîna. Unde o să doarmă ea?

— Care bătrîna? întrebă el, uitîndu-se nedumirit la ea.

— Care? îi răspunse ea. Mama d-tale.

— Asta-i bună, grăi dînsul. Ea rămîne cu mine. Sanda se uită lung la el.

— Vorbești așa-n vînt! îi zise. Nu se poate. Cum să-ți lași sora singură cînd are mamă!? E mare lucru să aibă o femeie tînără pe mama ei lîngădînsa: îi este razem, și ajutor, și povață, mai vin apoi și copiii și nu-i dădacă mai bună decît mama-mare.

— Care mai e și soacră, adăugă el zimbînd. Nu-mi las eu mama sarcină-n spinarea altuia. L-aș toca-n cap dac-aș prinde de veste că i-a zis vreo vorbă grea, și vorbe grele-și zic oamenii care trăiesc sub același acoperire mint.

— Prostii! întîmpină dînsa. Parcă nu tot soacră are să fie și după ce te vei fi căsătorit d-ta.

— Soacră, dar nu mie, ci soției mele, grăi dînsul.

— Cu atît mai rău, stăruî dînsa. Două femei se-nțeleg mai cu anevoie decît un bărbat și o femeie cînd trăiesc sub același acoperemînt. Eu, una, o dată cu capul nu m-aș mărita după un bărbat care-și ia mama-n casă.

— Despre aceasta nu mă-ndoiesc, întîmpină el fără de gînd rău. Iți și dau dreptate. Nu te-ai măritat după oameni care n-avea de gînd să-ți aducă soacră-n casă: ce nevoie ai să-ți iei belea-n spinare!? Eu însă am să-mi iau soție o femeie care are nevoie și mă ia și știînd c-o să aibă soacră-n casă.

Sanda iar era cuprinsă de simțămîntul că el îi dă peste nas, și prea îi părea-ndrăzneț după ce-i deduse atîte dovezi de bunăvoință.

— Iți dau, zise, și eu dreptate: femeia — ori belea pe capul părinților, ori slugă la casa bărbatului. N-ai vorbi însă așa dac-ai avea slăbiciune.

— Orișicît de mare mi-ar fi slăbiciunea, răspunse el, mi-aș călca pe inimă: suflată de-ar fi cu aur, lot n-aș lua-o dacă n-ar avea și ea pentru mine destulă slăbiciune ca de dragul meu să se nărăvească cu mama mea.

— Aș voi să te văd ce-ai face, întîmpină dînsa, dacă tot nu s-ar nărăvi.

Răducu dete iar din umeri.

— De! zise. Mai știu și eul? Atunci se-nțelege, da, n-aș avea nici eu încotro. După ce te-ai însurat o dată, tot mai mult ți-e nevasta decît mama. Rău ar fi, foarte rău: ce să faci însă?

Sanda izbucni-ntr-un hohot de rîs.

— Să fii din capul locului om cu minte, stăruî dînsa, și să nu te-ncurci.

Răducu nu-și perdu răbdarea.

— Mă lipsesc, la urma urmelor, și de nașie, și de nuntă, și de celelalte — își zise-n gîndul lui — dacă e vorba să facă numai ceea ce vreau el și ea."

— Vorbă scurtă — grăi apoi cam pe răstite — mama rămîne la mine, unde are destulă lărgime, și n-ai să-ți mai bați capul unde are să doarmă.

Saada se uită speriată la el.

Așa nu-i vorbea nici chiar tatăl ei.

— D-ta ești stăpîn și ți le faci toate pe plac, îi zise, adine jignită: iartă-mă, te rog, dac-am avut îndrăzneala de a-ți spune părerea mea.

Îi venea acum și ei să se lipsească și de fini, și de plăcerile nașiei, dar intrase o dată-n horă și nu-i rămînea decît să joace înainte.

Îi era însă, trecuse însă pofta, le făcea îoate-n silă, ca supuindu-se unei porunci, și era mereu înțepată și scurtă la vorbă.

IV

A doua duminică după Paști și-a făcut d-l Ciolman cu vtrf și îndesat pofta.

O treceau pe bătrlna nădușelile cînd oamenii au descărcat din tren lăzile cu butelii și cu fel de fel de bunătăți luate dio băcănie și de la cofetărie, mieii grași, bucățile de mușchi și fleicile, coșurile cu pui și celelalte provizhini pentru masa ce urma să fie așternută sub frunzarul la care se lucra de vreo patru zile.

Era-n gîndul ei păeat de atîta risipă. N-ar fi fost oare mai cu minte să le deie însurăteilor banii?

Și-a mai schimbat însă gîndul cînd a sosit trenul cu cei dinții nuntași, domni și doamne, tineri și domnișoare, o spuză de copii, tot lume ei necunoscută.

D-l Ciolman și Sanda veniseră de cu seară ca să-și primească oaspeții.

Cine mai băga acum în seamă pe biata de bătrînă? Treceau toți pe lingă ea cape lingă o momîie umplută cu paie și-și căuta fiecare rostul fără ca să mai întrebe care e stăpîn la casă. Stăpinu ar fi fost să fie d-l Ciolman și Sanda', aceștia însă, nefiimi deprinși a se-nvîrti-n lume, nu știau ce să facă, și pe cînd Ciolman era vesel și zgomotos, Sanda umbla de ici pînă colo întepată: „Parc-ar fi înghițit o frigare l” zicea bătrlna.

Guprinsă din ce în ce mai mult de simțămîntul că e străină și lipsită de orișice rost la nunta fiicei sale, aceasta stetea mîhnită într-un colț, iar fiica ei, mireasa, și Răducu se uitau cu coada ochiului la ea, o-nțelegeau și-i dedeau dreptate. Tot mai mult ieșea la iveală că Ciolman nu de dragul nunții se băgase-n cheltuieli, ci ca să se arate și să chefuiască cu prietenii săi. Sanda e plictisită și le face toate călcîndu-și pe inimă.

Aveau și ei invitații lor și aceștia șteteau la o parte, așteptînd să li se facă rost. Erau oarecum două nunți deosebite, din două deosebite lumi, și nu se găsea nimeni ca să le-mpreune, făcînd una singură din ele.

După multă zurbă, au plecat de-a valma, care cum a apucat, la biserica din sat, unde s-a făcut cununia, și tot claie peste grămadă s-au întors.

Acum însă s-au bălțit toate.

Cînd a venit rîndul ca nuntașiisăseșezelamasă-n-cărcată, stăteau toți și se uita unii la alții, tncit bătrlna făcea fețe-fețe și-și mușca buzele de ciudită.

Ea porni-n cele din urmă pușcă spre Sanda, care stetea și ea și se uita la ceilalți.

— Bine, ii zise, cînd și cum se așează lumea la masă?

— N-are dectt să se așeze, îi răspunse Sanda. Masa e destul de lungă și au toți loc Împrejurul. i , iar mîncări și beuturi sunt, slavă Domnului, în belșug.

— Parcă de aceasta e vorba! Întîmpină bătrlna. Suntem la nuntă, iar nu la pomană, unde lumea se-nde-suie și cel mai obraznic iese moț In frunte. Trebuie să Be știe unde e capul mesei și unde coada ei, cine are să șadă mai aproape și cine mai departe de nun și de nuna, care dintre nuntași Ungă care să fie rînduit.

—7 Cum I? — exclamă Sanda — și cu aceste o să-mi mai bat capul? Rînduiește-i d-ta cum crezi că are să fie mai bine.

— Cum să-i rînduiesc cînd nu știu pe cei mai mulți cine sunt și ce li se cuvine?! grăi bătrlna. Aceasta e diregătoriu nașei, care trebuie să fie mare și tare la nuntă. Nu degeaba zice românul: „Ți-aî găsit nașul!” cînd ți s-a ridicat vreunul Sn cap.

Sanda-și dete și ea seamă că are bătrînă dreptate.

— Dar nu-i cunosc nici eu pe nuntași, se pllne ea strîmătorată. Tata, el singur știe cine și ce fel sunt oamenii pe "care i-a poftit.

— Biata de fatal se vedp că a crescut fără de mamă urmă bătrînă! Ce-o să faci cînd vei îi la casa d-tale, dac-ar fi să n-ai parte de o soacră bună!? Haid'! — adaugă apoi, cuprinzînd-o încetișor cu brațul — să mergem la nașul și să ne-nțelegem cu el. Oamenii sunt țifnoși și se-mbufnesc pentru te miri ce lucru de nimic și lasă că ni se strică nunta, dar te pomenești cu supărări de care nu scapi toată viața dacă unul nu e mulțămît cu locul ce i-au dat la masă, iar altul s-a pomenit din întîmplare lingă cineva cu care nu are trai bun.

Sanda se dete puțin la o parte și se uită cu tot dinadinsul in ochii ei. Nu era obicinuită ca alții să-i vorbească cum îi vorbea bătrlna, ba s-o mai și cuprindă cu brațul. Înțelegea însă și ea că oarecare rinduială trebuie să fie, și peste puțin steteau amlndouă cu d-l Ciolman ia o parte și se sfătuiau cu el-

De aici înainte Sanda era cu ochii mereu în ochii bătrânei. Viu îngrijată ca nu cumva să facă vreo boacăna, se bucura când aceasta venea să steie-n dosul ei și să-i șoptească la ureche ce mai are să facă ori să zică.

5

Nu mai era acum ca mai-nainte, și mai spre seară, când nuntașii s-au prins în horă, mirele și mireasa era în voie bună, Răducu se pornise pe chiote, iar Sanda nu se mai putea despărți de bătrâna.

10

Nu-și aducea aminte ca vreodată în viața ei să-i fi fost sufletește atât de apropiat cineva, și mereu îi răsuna în ureche vorbele: „Biata de fată!... se vede c-a crescut fără de mumă!... soacră bună!”.

15

Lăutarii cîntau: tinerimea, prinsă-n horă, frămînta pămîntul; nuntașii, care-au mai rămas la masă, închinau mereu, chiuind în gura mare și strigînd urale; o plăcută ameteală îi cuprinsese pe toți, iară ea umbla răzleață pe la marginea pădurii, în bătaia adierii răcoroase, cu ochii perduți din când în când la cerul înstelat și mirîndu-se de gîndurile de care nu putea să scape.

20

V

Era spre miezul nopții, și Sanda, deprinsă a se culca devreme, umbla obosită și căscînd mereu de ici pînă acolo.

25

— Uite, îi zise ea lui Răducu, acum te-nțeleg; în adevăr râu ai face dac-ai lăsa-o pe bătrîna aici.

El era cam afumat, ca la nuntă, dar tot își aducea aminte de vorba pe care o avuseseră, și de supărarea ei.

30

— Ba foarte bine fac, răspunse dar, apăsînd asupra vorbelor. Cine mai are mamă ca mine!? Dac-o cere însă soră-mea, dac-o vrea cumnatul meu, dac-o trage inima pe ea, ba mai zii și d-ta, eu n-am să mă-ncăpăținez. Nu cumva crezi, adăugă, că nu te-am văzut că te-ai supărat!?

35

— Asta-i, vezi, asta! întîmpină dînsa. Mare lucru ți-e dacă mă supăr ori nu.

El se uită mîhnit în fața ei.

— Se-nțelegel îi zise. Unu ca mine e buștean, bolnav de peatră e. D-ta-mi spui că-ți aduci cu plăcere aminte de timpul cînd îți făceam cîte o jucărea; eu l-am uitat de mult timpul acela și puțin îmi pasă dacă te superi ori nu pe mine. E păcat, domnișoară, mare păcat e să-ți închipuiești că nu poate nimeni să aibă slăbiciune pentru d-ta.

5

Sanda era nu numai femeie, ci totodată și fată cam bătrînoara.

10

— Nu mă văd eu în oglindă!? îi răspunse ea. Nu mă știu cîte apucături urlte am!?

15

— Cea mai urită e aceasta, întîmpină el cu un fel de-ndrîjire. Ei, nu-i așa, domnișoară: sunt în lumea aceasta și oameni care ar vrea din toată inima, dar nu îndrăznesc să se apropie de d-ta fiindcă știu că ți s-a urcat zestrea la cap.

20

Ea se uită drept în ochii lui. îi venea să-i întoarcă spatele și să se depărteze. Ceea ce o turbura nu era nici acum vorbele grăite de dînsul, ci felul pătimaș în care fuseseră rostite. îi era oarecum frică de dînsul, dar tocmai de aceea îi stete îndărătnică-n față.

25

— Nu sunt, îi zise, dar o fi, poate, unul singur cel ce-o zice, dar prea tare nu-l arde pe acesta, căci dacă l-ar arde, nu mi-ar spune-o numai mie, așa, din întîmplare, ci s-ar fi înbărbătat încă de mult ca să i-o spună și tatei.

30

— Ba bine că nu! strigă Răducu. Acolo e și mai și: n-aș găsi ușa pe care mă dă afară! Nu sunt eu om care vrea să spargă ziduri de peatră răpezindu-se cu capul în ele. Spune-i-o, d-ta, c-o faci mai ușor și ai mai multă putere asupra lui! adăugă apoi și se depărta.

35

Sanda rămase zăpăcită, ca omul care se vede ajuns unde nici cu gîndul nu gîndise.

Nu mai putea să-și deie seamă cum au venit lucrurile. O vorbă scăpată-n pripă o dusese departe și într-o clipă-i părea bine că el a plecat, iar în cealaltă îi venea să-l cheme înapoi, să alerge după el, ca să se lămurească mai bine.

40

li trecuse deodată somnul, și niciodată în viața ei nu se simțise atât de singură-n lume ca acum, în mijlocul nuntașilor voioși.

„Auzi d-ta nerușinare! își zise d-l Ciolman plimbându-se scos din sărite prin strimtul lui contor. Se poate una ca aceasta!?”

Deduse și el din cînd în cînd cu socoteala că-i este cam țignită fata, dar asta le punea tuturora ylv.

Se bagă el în cheltuieli ca să cunune pe sora unui pîrlit, care nu-i e, la urma urmelor, decît o slugă veche, iar vicleanul acesta profită de ocaziune ca să-i zăpăcească fata și s-o scoată din minți.

„Ei, nu-i așa! își zise iar. E și mai lată, de tot lată!” își aducea acum și el aminte de bătăile pe care le mînca Răducu pentru că-și perdea timpul jucîndu-se cu Sanda. Chiar de pe atunci s-au pornit lucrurile.

întelegea acum cum și de ce era Sanda încăpățînată și neapropiată cînd o cereau doctori, ingineri, advocați și alți oameni potriviți cu starea ei.

— Na, glavă, nu cap! strigă el, dîndu-și cu pumnul în cap. Așa-ți trebuie dacă n-ai ochi și minte! Vine ea la mine, se miorlăie să-i dau partea, ca să fie stăpînă pe ea, iară eu nu bănuiesc nimic și mă las să fiu prostit. Care va să zică aici îi bătea gîndul?

Mult a ținut și tot mai ținea să-și ieie ginere om cu vază, de care se poate făli, iar aeum îi venea să se ascundă cînd se gîndea cum îl va căini lumea după ce va fi aflat că nu i-a rămas decît să se mulțumească cu cea mai jerpelită și mai soioasă dintre slugile sale.

Ce putea însă să-i facă acum, după ce dinsa era femeie pe capul ei!?

— Trage — strigă, parcă nu de fata lui ar fi fost vorba — trage la teapă: eum e sacul, așa și petecul! Și totuși...

— Biata de fată l urmă peste puțin, cuprins de nduioșare. Nu-i vinovată ea dacă n-a avut parte să-i trăiască mama.

Vinovatul cel mare era el, mișelul, care i-a sucit capul: cu el avea să schimbe cîteva vorbe.

L-a și chemat.

Au stat mult față-n față, așteptînd fiecare s-o pornească cellalt.

— Ei! izbucni-n cele din urmă Ciolman. Ce vrei, mă rog? Ce, adecă, mă crezi pe mine?

— Eu nu te cred, ci te știu om de-nțelegere — răs-punse Răducu liniștit — și mira-m-aș dacă nu m-ai ști și d-ta pe mine tot așa. Să vorbim fără de-nconjur: dacă vrei, sunt gata să plec și să mă duc ca să nu mă mai vezi în ochi. Te rog să n-o ceri aceasta, dar o fac dacă stărui.

— l'ă ce-ți place — întîmpină Ciolman îndirjit — dar fata să mi-o lași în pace.

— Cine ți-a spus ca n-o las!? grăi Răducu. D-ta o cunoști cel puțin tot atît de bine ca mine. Nu mai e copil acum: ce-i faci dacă se-ncăpăținează?

— Nu se-ncăpăținează dacă nu e cine să-i bage puricele-n ureche, se răsti Ciolman.

— Nu mă lua așa, că n-o scoți la un capăt cu mine, xise Răducu, uitîndui-se-n ochi. Nu cumva eu sunt cel ce i-a băgat în ureche puricele că numai la zestrea ei rimnesc cei ce o cer!? Să-mi spui, te rog, ce aveam să fac eu cînd mi-a spus că se vede-n oglindă și se știe cu apucături urite, de fug toți de ea. Trebuia să tac? Aveam să mint? i-am spus adevărat! Și ce aveam să fac cînd mi-a zis să viu la d-ta? Du-te tu, i-am zis, c-o să mă cheme el cînd va voi să-mi spuie care îi este gîndul. Nu știu acum ce-ți va fi vorbit ea, dar m-ai chemat, și iată-mă aici. Cum zici, așa să fie, adaugă el cu glasul înecat: nu-ndrăznesc s-o cer, dar îți sărut mîinile dacă mi-o dai!

Ciolman era muiat de-i venea să-și tragă cîteva palme zdravene.

— Ce s-o mai ceri!? Cum să ți-o mai dau!? strigă el. Tu ești om matur; ea-i femeie de capul ei: cum vi-o faceți, așa să vă fie; pe sufletul vostru să cadă! Pe mine să mă lăsați în pace și să nu mă mai băgați în daraverele voastre. Vreau ori mi vreau, voi tot o faceți! strigă iar și-și întoarse fața, ca să nu-și deie de gol slăbiciunea.

† **iii text:** să-î.

† **In lexL:** întoarce.

— Ba eu n-o fac! grăi Răducu hotăril. Lasă că nu-i a bine, dar ce-o să zică altă lume dacă pînă chiar și d-ta te lepezi!?

5 Aceasta o-nțelegea și Ciolman, și el iar începu să se plimbe neastîmpărat.

— Cum vrei s-o iau așa din senin în gît!? îi zise. Mai lăsali-mă să răsufliu, ca să-mi vii în fire. Fă și tu ceva ca lucrul să aibă o față. Sucește-o și-o-nvîrtește ca să-ți deschizi fie chiar și mai la mahala o prăvălie,

10 Dac-ai putut să-ți înzestrezi sora, vei fi puțind și să te pui pe tine însuți în picioare, ca să fii cineva. Uite — adăugă peste puțin — prăvălie să ai, că marfă-ți mai dau și eu pe așteptare.

15 Răducu răsufliă ușurat: lucrurile erau acum ca puse la cale.

— O s-o fac, zise, și-o să mai vii după ce am făcut-o.

El se plecă apoi și voi să plece.

20 — Ia mai stai, îl opri Ciolman, plimbîndu-i-se nainte. Să ne gîndim bine. Om sunt și eu. Mi s-a cam urît de prăvălie și nici nu mai am nevoie să-mi bat capul cu ea: te simți tu destul om ca s-o iei asupra ta?

Răducu se uită viu mișcat în ochii lui.

25 — Nu e vorba dacă mă simt or) nu eu, răspunse, ci dacă mă socotești ori nu d-ta. Eu pot numai să te-credințez c-o să muncesc cu toată inima și că n-o să iau pentru mine nimic mai-nainte de a-ți fi plătit pînă la cea din urmă para marfa.

Ciolman se opri-n fața lui și se uită-nfiorat la el.

30 — O facem, grăi. De ce să n-o facem! Sandei-însă să nu-i spui nimic: las' eă i-o spun eu. Mulțumirea aceasta ai să mi-o lași!

Răducu făcu un pas spre el și-i sărută mîna, iar Ciolman îl îmbrățișa și-l sărută pe frunte.

· In text: *repezi*.

· In lest: *Sanda*.

STÎLP DE CAFENELE

I

Nu doară c-ar fi avut d-l lorgu Călan slăbiciunea de a juca cărți ori de a-și incerca puterile fie la table,

~> fie la șah, fie chiar la biliard — aceste erau în gîndui lui întreprinderi îndrăznețe, obositoare și împreunate cu multe emoțiuni; mulțumirea lui era să stea ca om nepărtinitor la o parte și să se uite la cei ce joacă ori să asculte cînd cei sfătoși puneau în discuțmi aprinse lumea la cale. Orișirum ar fi mers partida, unul din cei încăierăți în luptă trebuia să iasă-nvingătpr, și el se bucura vă/ind părerea de rău oglindită în fala celui rămas de rușine.

15 Lungile seri de iarnă și le petrecea d-l Călan mai Ia un teatru, mai ta circ, mai la vreun alt loc de distracțiune. Mai-nainte de a se întoarce acasă, dedea pa la cafenea, ca să-și ia ceaiul. Gulcîndu-se deci tirziu, se scula diminețile pe la zece, pe la unsprezece și se-mbrăca a-ndelete, ca să-i treacă timpul pînă la 20 prînz.

Îndată ce păsările călătoare începeau însă să se întoarcă, el se scula în răvărsatul zorilor de zi, se-mbrăca în mare grabă și, fie ploaie, fie timp frumos, ieșea să-și facă plimbarea, de obicei la Șo-sea, mai rar în 3 grădina Cișmeginlui, cîteodată, pentru variațiune, la Herăstrău, la Tei, spre Colroceni ori la Filaret. Îi plăceau răcoarea dimineții, aerul proaspăt și eîntatnl

păsărilor, fie chiar și numai ciripit de vrăbii dac-ar fi fost.

5 După ce se sătura de aer și de cîntat de păsări și-J răzbea foamea, ci se-ntorcea-n oraș ca să-și ia cafeaua cu lapte și să citească gazetele, totdeauna trei, totdeauna aceleași și cumpărate totdeauna de la același băiat.

10 Le lua din fir in păr, controla știrile, compara părerile, examina anunțurile și-i trecea pe nesimțite timpul pînă la prînzul pe care-l lua iarna—vara la același restaurant, unde le era tuturora bine cunoscut și-i era rezervată masa.

15 Masa îi era împărțită în trei faze: studiarea amănunțită și conștiincioasă a listei de bucate, comanda-rea bine precizată a mincărilor și ștergerea tacimurilor și... consumarea făcută a-ndelete, după loate regulile h igienei.

Mulțumirile mari ale zilei urmau după ce se-ntorcca iar la cafenea, ca să-și ia șvarțul cu coniac, mai rar cu rom.

20 D-1 Călan nu era omul surprinderilor. Cînd se punea dar la cale o partidă de cărți, el se ridica-n picioare și-și alegea o pozițiunc din care putea să vadă toate cărțile pe care jucătorii le aveau în mină. Știa foarte bine mersul jocului, dar nu-și dădea niciodată părerea.

25 Aceasta se dedea pe față numai în bucuria ce se oglindea-n ochii lui cînd vreunul dintre jucători dădea greș puind mîna pe o carte cu care perdea. De aceea simpatiile lui erau totdeauna pentru cel ce perde și astfel îl întărește în convingerea că omul cuminte nu se lasă niciodată să fie tîrit in jocul de cărți.

30 Și nu e mulțumire mai adevărată decît să te socotești tu însuți pe tine »ai cuminte decît alții. Ziua îi părea deci în aerul îmbicsit al cafenelei totdeauna prea scurtă și, cuprins de viuă neliniște, se uita la ceasornic înspre ora șase, cînd trebuia neapărat să plece, ca să-și facă înainte de cină plimbarea, cum s-ar zice, pe aceeași ulicioară, din colțul bulevardului pînă-n Piața Episcopiei și înapoi, cel puțin de trei ori.

40 După ce se porneau căldurile și lumea se mai rărea prin cafenea, el se simțea din ce în ce mai părăsit, cîteodată chiar cuprins de jale. În cele din urmă nu-i

rămînea decit să-și calce pe inimă și să se ducă și el undeva la verdeață, la răcoare, la aer curat și la cîntat de păsări. N-avea nevoie s-o iacă deoarece era voinic și bine hrănit, dar găsea unde se ducea alți oameni care-și Înceau norocul in joc de cărți ori puneau în discuțiuni aprinse lumea la cale.

5 Așa-și făcuse el rinduiala vieții, și, om de caracter, ținea ca nimeni să nu-l poată scoate din ea.

10 Mai ieri, mai mîne se ivea cîte unul care-și dădea silința să-l bage-n vreo daraveră mănoasă.

„N-am timp!” răspundea el.

Nici că avea nevoie să-și bată capul.

15 Avea moștenire rămasă de la părinți două case cu prăvălii și un teanc de bonuri; destulă bătaie de cap cu încasarea chiriilor și cu tăierea cupoanelor.

Mai avea, pe deasupra, și-o mătușă bogată, care tot numai pe el putea să și-l lase moștenitor. Grija zilei de mîne nu-l turbura dar nici ea.

Putea să-și petreacă viața-n toată lărgimea.

20 Știind însă că viața e lungă și slăbiciunile omenesti sînt multe și felurite, el și le-mpărțea toate așa ca să mai și pună ceva la o parte ca să ajungă-n srlmtorare dacă s-ar pomeni vreodată așa, pe neașteptate, în fața vreunei slăbiciuni ori In a vreunei nevoi mai mari.

25 Cînd ai pornit-o apoi așa, nu mai știi unde ai să te oprești.

E o mulțumire să păstrezi, dar mai marp e mulțumirea să sporești; și partea pe care d-l Călan o punea la o parte era din zi in zi mai mare.

30 De ce să se-ncurec el în daraveri cînd toate-i mergeau spre deplina lui mulțumire!?

— Un om independent ca d-ta — îi șopteau alții — are să-și dea părerea-n treburile țării.

— N-am timp! le răspundea și acestora.

35 Nu putea el să-și strice rostul vieții, nici să ia asupra sa sarcini, pe care nu e-n stare să le poarle. Făcea el destul pentru țară dacă nu năpustea pe nimeni și-și împlinea datoriile.

40 Iar alții își dădeau silința să-l vîre-n societăți de binefacere, să-l facă membru în vreun comitet, casier ori poate chiar președinte.

El se cutremura și se puneamîndouă mînile-n pept, ca să le dea brînci.

Om de o fire duioasă, el fugea cu ochii-nehiși cînd se-nlîmpla vreo nenorocire-n fața lui ori cînd vreun prigonit de soartă îi ieșea în cale, era cuprins de fiori cînd vedea și se răzvrătea în fața celei mai mici nedreptăți. Smintit ar fi trebuit să lie ca să alerge dinedins după cei ce sufăr.

„Lăsați-mă-n pace! zicea. E destul că nimeni pe urma mea nu are să sufere.”

Mătușa lui o singură dorință mai avea: să-l vadă căsătorit, așezat la casa lui.

Gărgăuni de babă bălrină.

Cum ar mai li putut el, om trecut acum de treizeci și cinci de ani, să-și mai strice rostul vieții băgîndu-se-n dandanale și luîndu-și belele-n spinare!?

în mare slăbiciune ar fi trebui să cadă ca să ajungă să facă una ca asta.

II

Intr-una din zile, ieșind, după ce-și citise gazetele, ca să se ducă la masă, d-l Iorgu Călan a dat peste un băiat de vreo treisprezece ani care ședea pe colțul scării de la ușa cafenelei și plîngea de-ar fi-nduioșat și pe cel mai nemios om.

Era unul dintre băieții ce alergau toată ziua pe străzi, prin birturi și prin cafenele, ca să vîndă gazele și fel de fel de cărticele, jerpelit, soios, nespălat și cu părul vilvoi, de-ți era silă să te uiți la el.

D-l Călan trecu repede înainte.

Ge-l privea pe el dacă băiatul acela plîngea Ori nu!?

După-prînz însă, cînd se-ntoreca la cafenea, băiatul era tot acolo și plîngea înainte, iar acum nu putea să-i întoarcă spatele, ci trebuia să meargă spre el și să-l vadă timp mai îndelungat.

— Ge stai aici, în calea oamenilor!? îi zise cam pe răstite. Caută-ți de drum!

Băiatul se uită la el cu niște ochi mari și muiați în lacrimi.

— Dar unde să mă duc, domnule — se tîngui el — și ce să mă fac dacă-i văd pe ceilalți alergînd cu gazetele și nu mai am bani să-mi cumpăr și eu!? Vreunul dintre pungașii aceia mi-a șterpelit în inghesiuala capitalul, adăugă, cuprins de deznădăjduire. Ce-o să-mi facă mama după ce m-oi întoarce acasă!?

5 Nu-l privea pe d-l Călan dacă are ori nu băiatul din ce să-și cumpere gazete. împotriva firii sale, însă, nu poate să răzbească omul, și ochii cei mari, lacrămile din ei, glasul tînguios al băiatului și amărăciunea de care era cuprins acesta adueîndu-și aminte de muma sa, toate împreună îl atingeau pe d-l Călan și-l muiau.

lîi „Fără îndoială — își zise în gîndul lui — vreo văduvă cu casa plină de copii, cari trăiește ca vai de ea din gologanii adunați de nenorocitul acesta. Auzi d-ta om nesocotit, care se încurcă cu o femeie și-și umple casa de copii cînd știe prea bine că poate să moara și să-și lase peritori de foame văduva și copiii”!

-iO — Du-te^ îi zise băiatului, și reclamă la poliție. — Aș! răspunse băiatul. Poliția ! parcă ea știe care dintre dînșii m-a pungășii!? îi ia la bătaie și pe cei nevinovați, ne ține pe toți de nu ne putem căuta de treabă, și eu tot fără bani rămîn. Sîni un nenorocit, domnule, bun numai de spînzurat, adăuga el, cuprins de deznădăjduire. Cum se face că tocmai pe mine m-a pungășii!^

D-l Călan se simțea răpus.

30 „Du-te dracului!” zise în gîndul lui și intră repede în cafenea.

35 Nimic mai ușor decît aceasta! Nenorocita lui de fire duioasă se dedea însă din ce în ce mai stăruitor pe fața, o vie părere de rău îi făcea viața din ce în ce mai nesuferită, simțea că-i sint pierdute pentru ziua de azi mulțumirile și nu și mai găsea loc ia niciuna dintre mesele din cafenea.

„Cine, păcatele mele, mi-a scos pe nemernicul acela în cale!? își zise el umblînd de ici pînă colo. Cine m-a pus să mă leg de el!?”

40 Puțin lucru ar fi fost să-i dea acolo cițiva lei, fie chiar și douăzeci, ca să-și cumpere gazete și să alerge, ca alte dați, cu ele. Scăpa de supărare, se răscumpăra,

ba mai avea și mulțumirea de a îi săvârșit o faptă bună.

Tocmai de aceasta se ferea însă.

Nu mai știe unde se oprește cel ce a gustat o dată mulțumirea aceasta.

„Dau acum ca să scop — își zise — dar miinp vine iar, ha îți duce vestea că ești om slab și mai vin și alții și iar alții, de nu mai știi unde să-ți pui cupul. Suferințele oamenilor sînt atît de multe, încît nîr Moaie bogățiile lumii nu ajung ca să le alini. Nu e boală mai grea decît slăbiciunea de a le sări altora într-ajutor!”

Nu! El trebuia să fie bărbat și să-și stăpînească firea.

Afurisitul acela de t'ăiat nu se mișca însă din locul pe care și-l alesese: era parcă țipă și răcnește și strigă mereu: „Dă dacă vrei să scapi!”

In zadar! Pierdute erau pentru ziua aceea mulțumirile d-lui Iorgu Călan, și din încurcătura in care intrase o singură ieșire îi mai răminea: el se înteti și plecă prin ușa din dos, apoi se depărta cu pas hotărît și fără să se mai uite înapoi.

Iar de aici înainte se ferea d-l Iorgu Călan de ispită.

Asculta și tăcea cînd vreunul dintre cei ce se avîntau in discuțiuni își da pe față părerea că viața ome-nească nu e decît un lung șir de suferințe.

„Nu-i așa, zicea însă in gîndul lui. E o mulțumire să dormi bine. O mulțumire e să te plimbi în răcoarea dimineții la verdeață și la aer curat, să vezi răsărîrea soarelui și să ascuți cititul păsărilor. Mulțumire e să fii flămînd și să măninci ce-ți place, să fii însetat și să-ți astîmperi setea, să fii obosit și să odilmeșli. Mulțumire să stai la o parte și să privești cum oamenii aleargă și se frămîntă. Un șir de mulțumiri e viața și nesuferită ți-o faci numai luînd, din păcate, parte la durerile altora.”

Umblînd dar prin lume, cînd își făcea plimbările, cînd se ducea la cafenea ori la restaurant, cînd se întorcea acasă și mai ales cînd lua chiriile ori schimba cupoanele, el călca rar și cu multă chibzuială și se uita cu ochii pînditori și la dreapta, și la stînga și departe înainte pentru ca nu cumva, fără de veste, să se pomenească in fața vreunui nenorocit cari-i simte slăbiciunea și-l ispitește.

UN PIERDE-VARĂ

- Nu e — grăi dînsa, rostind vorbele pe tînguite — viață mai chinuită decit a femeii osindite să fie moașă. N-ai tu răgaz nici să măninci in toată tihna, nici să-ți faci treburile la casa ta, nici să mai răsuffli stînd de vorbă cu cineva. Alergi toată ziua cu inima încleștată de la o casă la alta, iar noptile, cînd somnul ți-e mai dulce, vin de le iau pe sus și te duc să priveghezi la căpătîiul vreunei biete femeii care se văietă
- 5 zbătîndu-se-n chinuri grele, ori porți grijă de copiii altora, în vreme ce ai tăi rămîn lăsați în paza Domnului. Nu mai pot, domnule! Mi s-au istovit puterile, de nu mai am răsufare, abia mă mai țin picioarele și mi-e-n toată clipa că am să cad leșinată.
- 10 Era stăpîna casei în care locuiam, femeie de cel mult treizeci și cinci de ani, frumoasă, înaltă, nu slabă și cu deosebire plină de viață.
- 15 — Să nu vă supărați, doamnă — îi răspunsei eu zimbînd — dar nu semănați cîtuși de puțin a femeie care abia se mai ține-n picioare și, pe cît știu eu, nici nu prea veți fi avînd nevoie să alergați atît de mult.
- 20 — Uite — întîmpină ea cam întepată — așa mă judecă toți! Vrei să zici că am obrazii plini și rumeni, că brațele-mi sunt rotunde și că iau trei mii de lei chirie pentru casele de la stradă și alte cinci pentru prăvălia din piață, dar nu ții seamă că am cinci copii și că sunt o păcătoasă care nu se poate stăpîni, ci
- 25

aleargă ca o smintită cînd e chemată, parcă alta n-ar putea să facă și ea treaba pe care o fac eu.

— Dar, adăugai, copiii mai au și tată, care aleargă și el în treburile lui.

Ea mi se uită lung și cu ochi scrutători în față, parcă n-ar fi voit să mai vorbească și nu-și putea stăpini firea.

— Tocmai asta e, că mai au și tată, grăi dînsa oarecum printre dinți. Se vede că ești om care-și caută de drum, nu se uită nici ia dreapta, nici la stînga și foarte puține știe. Fiindcă pleci de acasă mai înainte de a se fi sculat el, Le culci serile mai înainte de a se fi întors el acasă și-l vezi numai cîteodată la masă, dai cu socoteala că-n treburi umblă și el ca d-ta. Da! în treburi, dar în ce fel de treburi!?

E lucru fără îndoială urît ca o femeie să grăiască de rău pe soțul ei și mă simțeam într-un fel de strîmtorare din care n-aș fi putut să scap decît căutîndu-mi vreun pretext ca să plec. Ea însă ținea să-și ușureze sufletul și nu-mi dete răgaz.

— Nu-ți sade rău, urmă ea, că nu știi cine e omul cu care stai sub același acoperiș; dar e mai bine să ți-o spun eu decît s-o afli de la alții. Nu l-ai văzut nici ieri, nici alaltăieri, de cîteva zile acum, și nici n-ai băgat, precum se vede, de seamă că nu-l vezi. Mi l-au adus săptămîină trecută bătut măr, de-ai fi crezut că nu mai scapă cu viață: ce să fac cu el? L-am dus la spital. Uite, așa o dac de peste șaptesprezece ani, de cînd mi l-am luat de bărbat. împlinisem abia optsprezece ani cînd am prins slăbiciune de el, urmă iar suspinînd; slută nu eram, zestre frumoasă aveam, familia noastră era bine văzută la Bîrlad și aș fi putut să aleg între tinerii de seama mea; ce să-mi fac însă dacă ofilii-mi zburau la el, un holtei bătrîn, care era cu douăzeci și șase de ani mai mare decît mine și putea să-mi fie și tată? M-am pus în pizmă și cu mama, atunci văduvă, și cu rudele răposatului meu tată și m-am măritat după el, 'atunci casier la prefectură. Mă simțeam fericită. Era, ce-i drept, cheltuitor, dar trăiam bine și-n timp de cinci ani am avut unul după altul trei copii, fata marc și cei doi băieți, pentru care

a avut și are și azi multă slăbiciune. Cum însă și cînd, nu știu, s-a încurcat cu o femeie, o văduvă pripășită pe acolo pe la Bîrlad, care-l toca și-l punea să joace cărți. Luînd și azi, și mîine, în fel de fel de chipuri, bani, nu numai de la mine, ci și din casa județului, a fost în cele din urmă prins cu o lipsa de peste optsprezece mii de lei în casă. Ce să fac, domnule!? Ce trebuia să facă o femeie cînd cade în asemenea nenorocire și poate asemenea rușine? Mă zbăteam în lupta cu mama, care stăruia să cer divorțul, și plingeam pe-nfundate. Nu mai îndrăzneau să ies din casă, nici să dau ochii cu rudele, cu prietenii și cu cunoscuții; nu mai era pentru mine trai între aceia cu care mi-am petrecut copilăria și tineretele. El era însă soțul meu legiuit și părintele copiilor mei; am vîndut via mea frumoasă și cele două case cu prăvălii pe care le aveam în piață, am plătit tot plnă la cea din urmă para și m-am mutat aici la București, unde nimeni nu mă știa și putea și el să-și găsească vreun rost. Zadarnice mi-au fost însă jertfele, căci pe el n-am putut să-l scap. Ce puteam eu să fac în timpul celor cinci ani de zile cît a stat el închis!? Pe mama am îngropat-o în curînd după mutarea mea la București. Copiii creșteau în neștire. M-am pus să învăț moșitul, ca să am un rost în lumea aceasta. Iară el umblă, de cînd a scăpat din temniță, furișîndu-se, sărmanul, printre oameni și-si petrece viața jucînd mai table, mai domino, mai cărți, azi într-o cafenea, mîine într-alta, ori bînd pe gustate ici într-un birt, colo-ntr-altul, om lipsit de orișice rost în lumea aceasta. Să nu-ți vie să plîngi!? adăugă ea, oprindu-și răsufllarea.

— Ba să-ți vie, răspunsei eu, uitîndu-mă în limpezii ei ochi de femeie devotată.

— Să nu mă judeci, domnule, cu asprime, urmă ea. Nu ți le spun aceste ea să mă plîng, dar ca să nu-l osîndești nici d-ta, ci ca să-l plîngi. Ii dau cu durere, dar cu toată inima, cît mă iartă mijloacele; închipuiește-ți însă că acum, la bătrînețe — mi-e și greu să ți-o spun — aleargă după fete tinere, încît a ajuns să fie strîmtorat ca un derbedeu într-un colț de niște

mahalagii care l-au snopit în bătai, Incit l-au lăsat întins la pământ.

— Aceasta e boală, doamnă, i-am zis eu, care nu prea are leac. Sunt mulți cei ce sufăr de ea.

5 — Da, întâmpină dînsa, urită boală, sufletească.

— Nu sufletească, stăruii eu, ci boală ca oftica ori cancerul, de care numai moartea-l scapă pe cel căzut în ea.

la îmi era milă de dînsa și mă simțeam, cu toate aceste, cuprins de un fel de admirațiune în fața ei.

*

Citva timp în urmă ra-am mutat într-o mahala depărtată și abia după vreo doi ani am întilnit din întâmplare pe Sanda, fiica cea mai mare a ei, care mi-a spus că tatăl ei murise.

15 — Săracul l — mi-a zis ea — a fost unul dintre cei mai cumsecade oameni, de care au abuzat toți mișeii și căruia i s-a făcut multă nedreptate!

RĂZBUNAREA HANULUI

Era pe la sfîrșitul războiului de treizeci de ani, și iezuiții, dîndu-și silința să-și cîștige-n țările **de** la răsărit, pentru stăpînirea papei, ceea ce se perduse-n cele de la apus, înduplecaseră pe regele Poloniei, atunci Vladislav IV Vasa, să-i silească pe supușii săi ortodocși. Ucrainții au primit așa-zisa uniune cu biserica latină.

10 Simțindu-se prea slabi spre a ține piept cu Polonia, cei siluiți erau ispitiți a cere ajutor de la coreligionarii **lor** moscoviți. Căpetenia **lor**, hatmanul căzăccse Bogdan Hmielnițchi, îl socotea însă pe marele duce de Moscova mai primejdios decit regele Poloniei; a cerut dar ajutor de la Poarta otomană. Aceasta n-a voit, se

15 înțelege, să se amestece în gilceville creștinilor și **avea** și de almenteri cuvinte de a nu intra în război cu Polonia. Marele vizir Mehnet-pașa fusese însă timp mai îndelungat pașa de Buda și era bine dumirit asupra acelor **ce se** petreceau în țările de la apus: el le dă deci

20 vasalilor creștini ai Porții îndrumarea de a le veni cazacilor într-ajutor.

25 Gheorghe Râkoczy 1. voivodul Ardealului, care trăia în bună vecinătate cu regele Poloniei, n-a ținut seamă de îndrumarea aceasta, fără Matei-Vodă Basarab, avînd legături de prietenie cu Râkoczy, nu s-a unit nici el cu Vasilc-vodă, ca să le dea cazacilor ajutor.

De aceea, Mehemet-paşa l-a pus pe Vasile-vodă la cale să-l răstoarne pe Matei-vodă pentru că să fie ridicat în scaunul Munteniei un domn care e gata să le vie cazacilor într-ajutor. După spusele lui Alosiu Contarinj, bailiul Veneţiei, vorba era ca Vasile-vodă Lupu să treacă el însuşi în Muntenia, iar în scaunul Moldovii să rămîie fiul său.

A şi făcut Vasile-vodă Lupul încercarea de a-l alunga din ţară pe Matei-vodă, dar a suferit o grea infringere şi astfel nu i-a rămas decît să încheie **şi** numai el singur legătura cu hatmanul cazacilor, care mai era acum ajutat şi de hanul tătarilor din Crimeia.

A urmat apoi un lung şi adeseori întrerupt război, în timpul căruia tătarii năvăleau la timpuri potrivite în Polonia, de unde se-ntorceau încărcăţi de fel de fel de pradă.

Cînd cu una din aceste năvăliri a căzut în robia lor şi un comite Potoţchi.

Deoarece familia Potoţchi, ai căreia urmaşi trăiesc şi azi, e de obîrşie veche şi era foarte bogată, hanul tătarilor a cerut pentru punerea în libertate a robului o mare sumă drept răscumpărare.

Vasile-vodă avea legături cu frunţaşii Poloniei, îndeosebi şi cu comiţii Potoţchi. Una dintre fiicele lui era măritată după ducele de Lituania, şi prin acesta intra în înrudire cu cei mai aleşi dintre şlehtiţii leşeşti. Rudele robului l-au rugat deci să fie pe lîngă hanul, tovarăşul său de luptă, bun mijlocitor pentru scăderea sumei de răscumpărare.

El îşi dădea seama că nu se cade să se amestece în daraverea aceasta şi se simţea oarecum îmhrîneit între nicovală şi baros, strîmtorat, încît încăperile cele largi ale curţii saie i se păreau de tot strîmte. Se plimba, săracul de el, de ici pînă colo, zbătîndu-se frămîntat de gînduri răzvrătite şi nu ştia ce să facă şi cum să potrivească lucrurile pentru ca nici pe hanul să nu-l jignească, nici cu şleahta leşească să nu se strice.

Cei ce în gînduri şi-n simţăminte nu se potrivesc nu slnt deopotrivă, ci protivnici şi intră în vrajbă, iar într-insul erau învrăjbiţi omul şi domnul.

Ca om, el era pătruns de gîndul că cei ce războiesc sunt, ce-i drept, protivnici, dar n-au să fie totodată şi duşmani stăpiniţi de ură oarbă.

Matei-vodă era prieten cu Gheorghe Râkor/.y, care pusese la cale un catichism calvinesc în româneşte pentru că să-i ispitească pe români a se lăpăda de legea lor strămoşească. El, Vasile-vodă, ştiîndu-se domn al Moldovii, se apropiase sufleteşte de fratele lui Moise-vodă, Petru Movilă, metropolitul Kievului, care **tiului**Be catichismul ortodox. Erau deci protivnici; ar fi fost şi fără ca să mai fi fost la mijloc legăturile cu cazacii, şi s-au războit, dar duşmani nu erau, şi **de** aceea în urmă au făcut împreună multe lucruri bune şi frumoase, pe care unul fără de altul n-ar fi fost în **Btare** să le facă.

Tot aşa se războia cu şlehtiţii pentru că ţinea la legea lui cum ei ţineau la a lor, dar duşman nu le era, şi mult s-ar fi bucurat dac-ar fi izbutit să-l scape din robie pe acel Potoţchi.

Domnul însă, domnul Moldovii, ridică degetul **şi** zicea: „Stai, omule, nu te prip! Bagă de seamă că nu cumva prin o faptă nechibzuită să **ţi-1** faci duşman **pe** hanul tătarilor, care stă-n fruntea multor cete de călăreţi destoinici la lupte şi-ţi este azi ajutător în treburi după a ta părere foarte binecuvîntate.”

Cînd el se zbuciuma-n felul acesta, s-a apropiat **de** dînsul tirîş, ca pisica ce **ţi** se freacă de pulpi, una dintre multele slugi supuse de la curtea lui, un lane oarecare, grec viclean, hirşit, frecut prin multe **şi** bun **pen-**tru orişice.

„Preamiloase stăpine, i-a zis, ascultă glasul nemerniceii tale slugi, care **e** nemîngiată văzîndu-te cuprins **de** grele nedumeriri şi e gata să-şi pună viaţa în joc ca să te scape din strîmtorare. N-ai, în adevăr, să faci **ceea** ce cer de la tine duşmanii hanului, care-**ţi** este tovarăş de luptă. N-ai Insănicisă te faci surd **în** faţa celor **ce te** roagă să-**i** ajuţi. Dă-mi mie dezlegarea **ca** să mă duc acolo **şi** mă voi face luntre **şi** punte **ca** să-**1** scap **şi** fără de o răscumpărare pe leahul aeela din robie.”

Vasile-vodă s-a uitat lung la el.

își dedea și acum seamă că aceasta încă mai puțin se cade s-o facă, dar la sLrlmtoare se dau de gol neajunsurile firii omeneste și el n-a zis „Nu!”, ci „Da!”, ce-i drept cam cu jumătate de gură, dar fără de șovăire.

5 Grecul cel viclean a plecat apoi în Grimeia, a știricit la dreapta și la stângă, a dat de urma robului care se afla închis într-un turn de la marginea mării, a amețit cu băutură și a năimit cu galbeni pe paznicii turnului și i-a făcut vînt lui Pototchi la corabia care,

10 lunecînd repede pe luciul mării, l-a dus la Stambul, de unde s-a întors cu mare încunjur în țara lui.

Așa a scăpat cornițele Pototchi, ceea ce ar fi fost foarte bine dacă grecul ar fi mai știut și să-și stăpînească pornirile. El însă s-a lăudat cu succesul obținut,

15 încît vestea a mers pînă la cortul hanului, care nu era încîntat de cele petrecute.

Aflind de unde au pornit lucrurile, hanul a-nghițit un nod, a clipit din ochi, a răcnit odată și a scrișnit din dinți, a tras în răbojul Ini Vasile-vodă o creștătură

20 adîncă, pentru ca nu cumva să uite cele petrecute, apoi și-a căutat de treburi, ca și cînd nimic nu s-ar fi petrecut.

Apele Nistrului au curs și ele înainte tot ca și cînd nimic **mi** s-ar fi petrecut și abia după trecerea cîtorva

25 ani a ajuns Vasile-vodă să se-nredînteze că hanul f-a păscut.

Simțindu-se strîmtorat din toate părțile, el își căuta razăm mai sigur și de aceea și l-a făcut ginere pe

30 Timus, fiul hatmanului Hmielnițchi. În fața acestei fapte, Polonia, Gheorghe Râkoczy II și Matei Bisarab au mai strîns legăturile și i-au adunat în Moldova, la un loc, pe boierii nemulțumiți, punîndu-le în frunte pe Guorghită Ștefan, cel mai insetat de mărire dintre dînșii.

35 Iar s-a pornit apoi lupta între cei doi domni români, și Vasile-voia, bătut ca mai înainte, a fost nevoit să părăsească țara și să-și caute adăpost la ginerele său Timus, care aduna mereu cete de cazaci zaporovieni, ca să se pună-n fruntea lor, să plece-n Moldova și să-l

40 ridice iar pe socrul său în scaun.

Prea era însă Gheorghită Ștefan din multe părți ajutat pentru ca cetele cazacilor, orișicît de viteji ar fi fost ei, să-l poată alunga numai ele singure din țară. Socrul și ginerele au chibzuit dar să trimită la hanul

5 tătariilor o solie, ca să ceară ajutor, căci și-l știau bun prieten în lupta contra Poloniei.

Hanul a primit solia cu multă bunăvoință și zîmbind cu mulțumire.

„Da! a zis el freeîndu-și minile! Foarte bucuros am să-i dau ajutorul! S-ar putea să nu-i dau? Să vie însă

10 Vasile-vodă el Iusuși aici, ca să ne-nțelegem de la rost la rost, ca doi prieteni buni ce suntem.”

Vasile-vodă a grăbit și s-a dus cu bucurie, ca celN mai nevinovat om, fără ca să bănuiască ceva, cu toată

15 încrederea.

Hanul l-a primit cu încă mai multă mulțumire pe el însuși, și-i era adevărată mulțumirea, căci de mult dorea să se vadă față-n față cu el, în toată lărgimea.

Nu mai răcnea acum hanul și nici din dinți nu mai

20 scrișna: pe Vasile-vodă l-au trecut, cu toate aceste răcorile cînd i s-a uitat în ochii din care se revărsa văpaia miniei de mult înăbușite.

Tot tîrîș ca pisica se apropia de el și hanul, dar ca pisica ce-și ia vînt să se arunce asupra prăzii.

~25 — Bine, bre! îi zise cu un zîmbet diavolesc și rostind vorbele printre dinți. Ce fel de oameni sunteți voi, creștinii!? Vă certați între voi și, ajunși la Încăierare, ne chemați fie unii, fie alții într-ajutor pe noi, închinătorii lui Alah, iar după ce ni-**ain** pus pentru voi

30 viața-n joc, uneltiți prin dosul nostru, ca să vă bateți joc de noi?

Acum se dumiri Vasile-vodă de ce anume e vorba și voi să-i dea răspuns.

Hanul ridică degetul.

35 — Nici o vorbă!... strigă dinsul. Păcatul tău nu poate găsi iertare! L-ai scăpat tu prin uneltire mișlească pe leahul acela care ne era amindurora dușman, ba dacă e vorba, mai mult ție decît mie. Să vezi acum cine are să te scape pe tine!

Zadarnic au rămas apoi toate stăruințele celor de ait gînd. Hanul l-a legat cobză pe Vasile-vodă și l-a trimis la Stambul, unde mulți ani grei și lungi de-a rîndul a zăcut în temnița celor Șapte Turnuri.

Iar cazacilor nu le-a rămas decit să ceară ajutor de la marele duce de Moscova, care cam pe timpul lui Vasile-vodă a intrat în temniță, a pus piciorul în Kiev, de unde n-au mai ieșit decit în zilele noastre.

CUTA

S Era cățelușă și, mai fiind și drăgălașă, din ce în ce mai drăgălașă, Dincă îi zicea Lușa, apoi Lușica, mai tîrziu Lușicuța și-n cele din urmă Cuța, iar Dincă acela era un băiat neastîmpărat și motolog, care voia să le afle toate, se amesteca mereu în lucruri care nu erau de nasul lui, se vîra unde nu-i fierbea oala, se-mpedeca de toate cele ce-i cădeau în cale și da ici în o groapă, colo-n alta.

10 Deoarece la țară făcuse o mulțime de pozne și era pornit să mai facă și altele, încît nu mai era chip să-l păzești, a fost trimis pentru a doua clasă primară la București, unde l-au dat în gazdă la văduva unui căpi-
15 tan de călărași, ecoana Tudora, mătușa lui, care locuia aproape de Maidanul Dulapului și mai avea și ea patru copii, cel mai mare, Nicușor, cam de aceeași vîrstă, dar mai potolit la fire, ai fi putut zice chiar
20 băiat cuminte, încît putea să-i fie lui Dincă povăță-n toate cele bune.

După rînduială firească a lucrurilor, însă, cel neastîmpărat o ia razna și apueă înainte, iar cel potolit la fire rămîne mai în coadă, și povăță era mai adeseori Dincă decit -Vicușor cel cuminte.

-5 Intr-una din zile, ducîndu-se amîndoi dimineața la școală, au ajuns în Calea Șerban-vodă, pe unde trec automobilele spre cimitirul Belu și de acolo înapoi, și au dat peste trei căței aruncați în drum. Unul era

strivit de roatele ce trecuseră peste el, iar altul zăcea mort, precum se vede, de foame, cu picioarele-n sus.

5 Nicușor, cel cuminte, a aruncat o căutătură într-aco-
lo și-a trecut iute înainte, ca să nu mai vadă, căci
lucru scirbos e un cîne mort, dar mai și mai e cățelul
mort, hoit aruncat în drumul trecătorilor. Dincă s-a
oprit însă, ca să vadă bine, și s-a uitat cu ochii muiți
în lacrimi la al treilea cățel, care mai mișca încă și
gemea ca vai de el, în doaga morții.

10 Nicușor, deși potolit la fire și cu cinci săptămîni
mai bătrîn, s-a-ntors din drum și a rămas, ce-i drept,
nu cu ochii muiți în lacrimi, dar cu gura căscată.

— Uite, vezi, îi zise Dincă, l-au aruncat aici ca
să-l strivească roatele umflate ale vreunui automobil,
cum au strivit pe cellalt.

15 — Așa se vede, răspunse Nicușor; și păcat ar fi
fost, căci mult e frumușel.

Ei se uitară lung unul la altul.

Era mare și grea ispita ce le ieșise în cale.

20 Dacă-și urmau, cum se cuvenea, drumul și se duceau
la școală, cățelul rămas în drum era fără doar și poate
strivit de roatele vreunui automobil, și ei și-ar fi făcut,
cele mai amarnice muștrări, ca ucigași în puterea cuvîn-
tului.

25 Dacă luau cățelul și-l duceau acasă, pierdeau mult.
timp cu dusul și cu întorsul, veneau prea tîrziu la
școală și mîncău pedeapsă.

30 Dacă luau cățelul, îl ascundeau undeva pe vreun
maidan între buruieni, ca să-l ia cînd se vor întoarce,
se pomeneau că-l mîncă vreun porc ori moare de
foame, cum a murit și cellalt.

Ce aveau ei să facă?

35 Dincă n-a stat mult pe gînduri, ci a luat cățelul și
s-a întors cu el acasă, iar Nicușor s-a grăbit după
el ca să nu-l lase singur.

Acasă, vai de capul lor: cocoana Tudora i-a tras pe
amîndoi de urechi.

40 — HaidM plecați de-aici cu spurcăciunea aceea de
lighioană leșinată, le-a zis. Am eu destul mărunțis la
casă. De unde l-ați luat, acolo să-l duceți!

Una ca aceasta Dincă nu era în stare să facă. A
plecat, nu-i vorba, dimpreună cu Nicușor la școală,
dar peste puțin și-au făcut calea întoarsă, au intrat
S tiptil în curte, s-au furișat ca niște hoți în șopronul
de lingă grajdi, i-au făcut cățelușului culcuș într-un
colț bine adăpostit și au răsturnat peste el un coș cu
fundul în sus.

Pe aci ie-a fost apoi drumul, într-o răsufare, la
școală.

10 Nici la școală nu l-a mers însă mai bine decît
acasă.

— Pe unde mi-ați umblat, coconașilor?! Ic zise
învățătorul și-i puse pe amîndoi în genuchi lingă
perete.

15 Datu-și-au ei silința să scape mai cu o minciună
mai cu alta, dar minciunile nu li s-au trecut, și pe cînd
ceilalți școlari ședeau prin bănci fiecare la locul lui,
Dincă și prietenul său Nicușor ispășeau păcatul cano-
nindu-se în genuchi.

20 Li se și cuvenea, căci n-are copilul să facă nimic
prin dosul mumei sale, nici să umble cu minciuni.
Dar asta treacă, ducă-se.

25 Cum steteau însă așa în genuchi, mai unul, mai
altul dintre dînșii vedea în gîndul lui cățelușul mort
acolo sub coșul răsturnat cu fundul în sus, mort ca cel
din drumul automobilelor, culcat pe spate, cu cele
patm picioare în sus.

— Mult mi-e teamă cu nu mai trăiește, îi zise Dincă
pe șoptite lui Nicușor.

30 — Eu cred că da, li răspunse acesta.

Peste cîtva timp iar se uitară unul la altul.

— Dau cu socoteală că-l găsim mort cînd ne-ntoar-
cem acasă, grăi acum Nicușor.

— Eu cred că nul îi răspunse Dincă.

35 Cuprinși adică de grija lor cea mare, nu mai știau
nici ei ce să creadă și ce să nu creadă; scăpați dar de la
școală, s-au întors ca pe zburate acasă și tot tiptil s-au
dus, pe furiș, ca niște hoți, la șopronul știut, ca să
ridice coșul cel răsturnat cu fundul în sus și să vadă
40 ce-i și cum sub el.

Lighioana leșinată tot mai trăia, dar viața nu îi mai atârna decît în cel mai subțire dintre firicelele de păr ce se pot închipui.

— Iată că tot mai răsuflă! grăi Nicușor înveselit.

5 — De! răspunse Dincă, cu ochii muiați iar în lacrimi. Nu vezi însă că trage de moarte? o să se prăpădească dacă nu-i dăm cît mai curînd de mîncare. Pînă una-alta, să facem ce vom fi făcînd ca să-i aducem de undeva lapte.

10 Acum apucă Nicușor înainte. El știa adică unde stă cratița cu lapte și cel mai apropiat gînd îi fu să se ducă și să fure din cratiță într-o ceșcuță.

15 Așa-l trece ispita pe om din treaptă în treaptă mai jos și tot mai jos. O începuse băiatul făcînd ceea ce face prin dosul mamei sale, aurmat-ofurișîndu-secaun hoț, a dus-o mai departe, căutînd să scape'cu minciuna, iar acum era gata să fure din cratița pe care mama lui o credea bine păstrată.

Unde o să ajungă în cele din urmă!?

20

i i

Nu e destul să fi șterpelit o ceșcuță de lapte pentru ca să hrănești o cățelușă leșinată, care n-a ajuns încă să facă ochi și nu e-n stare să se tîrască de ici pînă colo.

25 Duși — tot pe furiș — în fundul curții, sub șopro-nul de lîngă grajdul în care răposatul soț al cocoanei Tudora își ținea calul, Dincă și Nicușor au scos cățelușa de sub coș, i-au pus ceșcuță cu lapte-n față și' o pofteau, o-ndemneau, stăruiau cu tot dinadinsul să-și potolească foamea, ba Dincă, nerăbdător din fire, a

30 luat-o chiar și a băgat-o cu botșorul în lapte, dar pocitania cea horopsită nu voia să înțeleagă, nici măcar botșorul nu și-l lîngea.

35 Natura, neadormită purtătoare de grijă pentru toate făpturile ei, a rînduit ca puii de orișice fel să sugă fiecare la sînul mamei sale, și cățelușa nu voia să știe de laptele din ceașcă, ci-și cerea în limba ei muma cea adevărată.

342

îi venea lui Dincă să o bată și s-o tot bată pînă ce nu va fi ajuns s-o facă sa sugă din ceașcă; mai era însă la mijloc și mila din sufletul lui, care era maitare decît necazul ce-i dedea brlnci. Nicușor deci, mai pornit

5 spre fapte, a luat-o, i-a deschis cu de-a sila gura și a turnat în ea lapte, ca să i-l dea pe git.

Zadarnice i-au fost însă bunele silințe, căci lighioana nu-nghitea și era p-aci—p-aci să se înece, ba s-ar fi și-necat dacă laptele nu i s-ar fi scurs peste buze din gură.

10

Dincă și Nicușor se uitară cuprinși de viua nedumirire unul la altul.

— Nu era oare lucru mai cuminte s-o lăsăm acolo la margine de drum, ca s-o strivească roatele automobilului trecînd pestea ea!? grăi Dincă, făcîndu-și muștrări.

45

— Știi una!? îi răspunse Nicușor. Eu am văzut copii pe care îi hrănesc dlndu-le lapte cu biberonul. S-o punem și pe ea să sugă din biberon.

20 Dincă se-nvioră.

— Ideea e minunată! exclamă el. Am auzit și eu că sunt viței care se hrănesc sugînd din biberon. Vorba e însă că noi n-avem biberon.

Mare și grea ispită!

25 Unul peste altul li se-ngrămădeau relele îndemnuri; păcatul de acum le era mai greu și mai neiertat decît cel de mai înainte. Dacă o urmau tot cum au pornit-o, departe aveau să ajungă. Ce mai aveau ei să facă spre a pune mîna pe bani, ca să-și cumpere biberoane?

30 Să fure, cum au furat laptele, ori s-o-nșele pe cocoana 'tudora, spunlndu-i iară și iarăși alte minciuni?

Fapta de a fi scăpat de moarte sigură o cățelușă aruncată-n drumul automobilelor era fără doar și poate bună, dar Dincă și Nicușor se uitau unul la altul întrebîndu-se dacă e ori nu iertat să săvîrșești o

35 faptă bună săvîrșînd altele care sunt rele.

— Știi ce? grăi iar Nicușor cel cuminte. Eu am văzut căței sugînd la pisici. Să-i dăm pisicii laptele și să punem apoi cățelușa să sugă la pisică.

40 Și ideea aceasta era minunată: scăpau cu o apucătură vicleană de nevoia de a-și cumpăra biberon.

343

Mult n-aveau însă să stea pe gânduri, căci în vreme ce ei se sfătuiau și-și croiau planuri, nenorocita de cățelușă răbda din ce în ce mai leșinată și înainta cu pași gimnastici spre obștescul ei sfârșit.

5 Iute dar și fără de întârziere au pornit unul la dreapta, altul la stînga, ca să găsească pisica, s-o prindă și să-și facă treburile cu ea. Se afla, șireata, pe acolo prin apropiere, mai prin grajdi, mai prin șopron, unde răposatul căpitan își ținea grăunțele de nutreț pentru

10 cal.
Au și dat în curind pestea ea. Cînd o cauți însă la dreapta, ea, huști! la stînga, cînd o cauți sus, ea sare jos, iară cînd crezi c-ai prins-o jos, te pomenești cu ea sus de tot.

15 Erau acolo-n șopronul acela fel de fel de vechituri, aruncate claie peste grămadă. Cam la mijloc se afla trăsura hodorigită, în coșul căreia-și pusese cuibul o cloșcă credincioasă, care numai la mare nevoie își părăsea ouăle. Lingă trăsură pusese cineva o mate ladă

20 de seînduri, deasupra căreia ridicase altcineva un butoiaș dogit care-i stătuse-n cale, iar pe butoiașul acela era aruncat un coș mare.

Yăzîndu-se încolțită din două părți, pisica s-a avîntat peste trăsură pe ladă. iar de acolo în doua sărituri

25 peste buloies deasupra coșului, unde s-a oprit, mișcîndu-și țanțoșă mustățile zMrIite. Dincă după ea! Cîna a sărit însă din trăsură pe butoiaș, s-a speriat cloșca, ce la așa ceva nu se așteptase, și a zburat din cuib-încă mai rău s-a speriat Dincă și, călcînd strîrob, a răsturnat butoiașul, care a căzui de pe ladă hodorigind

30 de ai fi crezut că s-a pornit un cutremur de pămînt. Căxut-a, se înțelege, și coșul, ba, ceea ce le-a pus la toate vîrf, a căzut și Dincă cel motolog, încît a rămas cu un mare cucui în creștetul capului și era p-aci—p-aci

35 să-și frîngă nasul, ca să rămîie toată viața lui pocitanie cu nasul cîrn.

Mai rău decît cloșca și pisica, ba chiar și decît Dincă, mai rău s-a speriat Nicușor, căci s-a pomenit

40 deodată față-n față cu mumă-sa, care, auzind hodorigitura din șopron, a alergat, cuprinsă și ea de spaimă, la fața locului.

— Ce e!? Ce s-a întîmplat aici!? întrebă dînsa, uitîndu-se la fața plină de sînge a lui Dincă, cel ce gemea întins ca vai de el la pămînt.

5 Dacă s-ar fi uitat cu oarecare luare-aminte spre colțul unde se afla cățelușă și ceșcuța cu lapte, ea ar fi pus cu lotul alte întrebări, dar ea nu vedea decît sîngele din obrazii băiatului și n-auzea decît gemetele acestuia.

10 Nicușor fu pe o clipă năpădit de aimțămîntul că acum se sparge buba, căci nu-i rămîine decît să spună adevărul, li este însă greu păcătoșului să-și mărturisească păcatul și cel ce a pornit-o o dată cu minciunile e amăgit de gîndul că lot mințind va putea s-o ducă pină-n capăt.

15 — Uite, mamă — grăi dar băiatul mincinos — a vrut să prindă pisica cea urcată pe coșul de pe butoiaș și s-a răsturnat butoiașul sub picioarele lui.

Aceasta nu era minciună.

20 — Dar ce avea cu pisica? de ce voia s-o prindă?! a întreat însă muma lui.

— De! de! grăi dînsul. Prinsese pisica undeva un pușor și voia să i-l scoată din gheare, ca să nu-l mînînee.

25 — Bietul băiat! zise cocoana Tudora, care era de părere că nu e rău pornit copilul care-și frînge gitul voinđ să scoată un pușor din ghearele pisicii.

L-a luat deci pe Dincă și l-a dus în iatacul copiilor, unde l-a dezbrăcat, l-a culcat în pat, i-a spălat sîngele și i-a făcut oblojeli, ca nu cumva să i se obrintească

30 rănile cu care se alesese pe urma încercării de a scăpa puiul nevinovat din ghearele pisicii.

Iar Nicușor stătea cu inima încleștată, cuprins de temerea ca nu cumva Dincă să-l dea de gol spuind adevărul asupra celor petrecute.

35 Văzîndu-se adecă în halul în care se afla, Dincă era ispitit de gîndul c-a luat pedeapsa ce după rînduială firească a lucrurilor i se cuvenea pentru că a umblat cu minciuni și cu furțișaguri. Așa trebuiau să vie lucrurile pentru ca pocitania aceea de cățelușă tot să piară,

40 cum ursit i-a fost. în vreme ce el zăcea oblojit în perina

de puf și se hrănea bind ceaiuri și mîncînd pui prăjit în pesmet, cățelușa se prăpădea, chinuită ca vai de ea.

— N-am să mai mint. nici să mai fac nimic prin ascuns, îi zise el pe șoptite și tot prin ascuns lui Nicușor.

— Nici eu n-am să mai fur lapte! îi răspunse acesta.

— Dar atunci se prăpădește cățelușa.

— Nu-mi pasă!

— Nici mie!

io

iii

Spunea Nicușor adevărul cînd zicea că nu-i pasă dacă se **va** prăpădi ori **mi** cățelușa cea horopsită acum de toată lumea. Gîndurile omului și simțămintele lui se schimbă însă după timp și împrejurări. Cînd s-a dus s-o ia și s-o ducă, precum spusese muma sa, de unde a luat-o, i s-a făcut iar milă de ea. Asemenea faptă de călău nu era el în stare să săvîrșească.

— N-am să mai fur! zicea și era în adevăr tare hotărît să nu mai fure, dar păcat ar fi fost să nu se folosească do laptele o dată furat.

Ce putea însă el să facă dacă n-avea biberon?

A stat și s-a gîndit și-a chibzuit fel de fel de chipuri cum ar putea să născocească ceva ce seamănă a biberon, ca să-nșele cățelușa, făcînd-o să sugă lapte.

Văzînd cum cucoana Tndora ia vata și-o bagă-n acid tenie, ca să se imbibe și s-o pună apoi pe cucuiul din creștetul lui Dincă, Nicușor a tresărit deodată înviorat.

„Ara să fac, își zise, și eu din vată **un** fel de ghemotoc bine rotunjit, care seamănă a biberon, să-l bag în iapte, ca să se imbibe, și să i-l pun cățelușii în guri. Simțînd gustul laptelui și crezînd că are în gură biberon, ea o să înceapă a suga și, începînd o dată, o să dea înainte.”

Firul în care atlrna viața cățelușei mult încercate era p-aci — p-aci să se **rupă** cînd Nicușor a ajuns, iu **Bfirșit**, să-i vire între buze ghemotocul alcătuit cu multă măiestrie. Fără ca să-și mai facă vreo închipuire,

numai în virtutea fireștii porniri a ființei însetate de viață, cățelușa a început să sugă.

Lui Nicușor li venea să țipe de bucurie, să se salte în tavan, să se dea peste cap, să se tăvălească pe jos, și el, cu toate aceste, în clipa următoare se simțea cel mai nenorocit om de pe fața pămîntului.

Era el singur cu bucuria lui!

Ce n-ar fi fost în stare să dea ca să-i poată scula din pat pe Dincă și să-l aducă-n șopron, ca să vadă și el și să se bucure amîndoi împreună.

încă mai mult ar fi dat dac-ar fi putut îndrăzni să zică: „Uite, mamă, uite cum suga!”

Era însă osîndit să se ascundă și numai în taină se putea bucura.

Dar dacă e vorba, el nu era singur în lume, avea o soră, .Gleopatra, ce-i drept cu vreun an și jumătate mai mică decît el, dar destul de mare și de cuminte pentru ca să-și poată da seamă că n-are să-și dea de gol fratele, care, din cea mai curată dragoste, îi face parte din marea lui bucurie.

— Am să te bat să te cotonogesc, să te slilcesc în bățai dacă ar fi să cazii în păcatul de a-i fi spus cuiva ceea ce-ți spun, i-a zis el surorii sale, drăgălașa Gleopatra; am furat, ce-i drept, laptele, dar numai acum, o dată; de aici înainte o să-i dau din laptele ce mi se dă mie diminețile.

— Și eu dintr-al meu, strigă Gleopatra.

— Nu! Nu te privește! întîmpină dînsul. hotărît în gîndul lui ca pînă chiar nici lui Dincă să nu-i dea voie a-i face cățelușei parte din laptele său.

Multe își pune omul de gînd și cînd e vorba să le și facă își schimbă părerea.

După ce cucuiul din creștetul lui Dincă s-a netezit și nasul iar i s-a făcut drept, încît a putut băiatul să iasă și să se ducă nu numai la școală, ci și-n șopron, ca să-și vadă cățelușa, bucuria s-a-ntins și a crescut atît de mare, încît nu era chip să **mi**-î dai și lui voie să pună în fiecare zi la o parte cîteva lingurile pentru cățelușă, care acum era Lușa.

Mai era apoi și atta.

4j

In timpul pe care Dincă și Nicușor îl petreceau la școală, Gleopatra era ea singură purtătoare de grijă a Lușei, și e mare și plin de farmec ademenitor gândul că ești vrednic să săvârșești în taină cele mai bune
5 fapte. Se ducea deci Cleopatra din cînd în cînd — așa, prin ascuns — la coșul din șopron, ca să se bucure văzînd-o pe Lușa, iar bucuria îi era atît de viuă, încît n-o ierta firea să nu-i facă de ea parte și frățiorului său Gaston, care era, ce-i drept, cu vreun an și ceva
10 mai mic decît ca, dar destul de mare ca să înțeleagă că are să-și pună pază gurii.

Mult n-a trecut, și Lușa a ajuns să nu mai sugă din biberonul cel măiestrit: lîngea din farfurioara în care Gleopatra și Gaston îi turnau din laptele lor. Iar după
15 ce Dincă și Nicușor se întorceau de la școală, se furișau cu toții în șopron și stăteau întinși toți patru pe burtă împrejurul farfurioarei. Gleopatra și Gaston într-o parte, Dincă și Nicușor în cealaltă.

Mare și luminată a fost ziua în care Lușa a făcut
20 ochi și încă mai mare și mai luminată aceea în care ea a început să umble de ici pînă colo, ca un adevărat pui de cîne.

De aici înainte Lușa era Lușica.

In lumea aceasta toate cele Începute trebuie însă
25 să aibă și un sfîrșit.

Se bucurau cei patru copii, și bucuria le era nevino-
vată, căci, la urma urmelor, nu suferea nimeni nimic pe urma ei. Vorba e însă că nu le este iertat copiilor să se bucure prin dosul părinților lor, nici săfacăprin
30 ascuns ceea ce fac, așa, numai de capul lor, fără de voia părinților și a mai-marilor lor.

Nu era deci pe deplin ispășit păcatul.

Sosînd și ziua cea mare în care Lușica a-nceput să
latre — „teau!” și iar „teau!” bucuria copiilor era atît
35 de covîrșitoare, încît Gaston n-a mai fost în stare să-și stăpînească firea de copil cu inima deschisă și a alergat la mamă-sa, ca să-i spună, pentru ca să se bucure și ea.

V 1° text: *săi*.

— Cum? Se poate una ca asta!? a strigat cucoana Tudora. Ștregarii aceia n-au dus cățelușa, cum le-am spus eu, de unde o luaseră? Las', că-i învăț eu pe ei!

Grăind aceste, ea a plecat împreună cu Gastouică
5 la șopron, ca să ia cățelușa și s-o arunce-n drumul automobilelor cu roate umtlate, apoi să pedepsească precum se cuvine pe Nicușor și pe Dincă, ba și pe Gleopatra cea șireată, nu însă și pe Gastonică al ei, care a spus adevărul.

Cînd Dincă, Nicușor și Gleopatra au văzut-o venind
10 cu ochi mari și plini de legitimă minie, sîngele li s-a răcit în vine, răsufierea li s-a oprit și inima li s-a slrîns, de abia mai puteau să se ție pe picioare, și toate li se-nvirtejean, căci nu se îndoiiau că s-a sfîrșit acum cu
15 Lușica cea atît de drăgălașă.

Are însă-n lumea aceasta toată ființa soarta ei, fie bună, fie rea, și se vede că nu erau încă sfîrșite zilele Lușichii.

A ridicat-o, ce-i drept, cucoana Tudora de jos, cum
20 ridici lighioana pe care ai de gînd s-o strivești, dar mai-nainte de a o strivi, s-a uitat ia ea cu tot dinadinsul și inima încetul cu încetul i-a fost răpusă de înduioșare.

— Uite! — zise — ce drăgălașă e, spurcăciunea de
25 ea!

Așa grăi cucoana Tudora și începu s-o mîngiie, netezindu-i părul.

IV

Fiecare cu norocul său! Cea mai norocoasă dintre
30 cățelușele de pe fața pămîntului nu mai era Lușica, nici Lușicuță, ci Guta, ba chiar Guțica. Lasă că avea lapte din belșug și-i dădeau toți cea mai bună bucățică, dar era mereu purtată în brațe și răsfățată. Tocmai aceasta făcea însă din ea pricina de vrajbă-n
35 casa mai-nainte pacinică.

Dacă o lua-n brațe cucoana Tudora, Dincă și Nicușor, Gleopatra și Gaston se urlau toți patru cu jînd la ea.

De! Adevărul era că Dincă a fost cei ce a ridicat-o din calea automobilelor. Fără el s-ar fi prăpădit ca puiul de vrabie căzut în ghearele motanului cu coada lungă.

5 Avea însă dreptate și Nicușor. El era cel ce a făcut-o să sugă din lapte. Fără de dînsul ar fi murit de foame.

Cleopatra era însă tare încredințată că tot s-ar fi prăpădit Lușica dacă în timpul cînd el era dus la școală nu ar fi purtat ea de grijă ca să o hrănească.

10 Iară Gaston cet guraliv știa una și bună: că el e acela care a făcut-o pe mumă-sa s-o poarte-n brațe. s-o răsfețe și să-i dea cea mai bună bucățică. Fără de dînsul, Guțicuța ar fi rămas horopăită.

15 Stăruia astfel fiecare asupra drepturilor sale, și nu se mai năvăneau ca mai-nainte, ci se hîrjoneau mereu, de-ți venea să zici că e o mare pacoste Cuța aceea în casa cocoanei Tudora.

Se zice însă că unde doi se ceartă, al treilea ciștigă. Pe cînd ceilalți se certau care mai de care s-o poarte-n brațe pe Guta, Adalghisa, sora mai mică a Cleopatrei, care n-avea nici un drept, începea să plîngă și, ca să scape de gura ei, i-o dădeau s-o poarte-n brațe.

20 Mai ales în brațele ei a crescut Cuța și s-a făcut din ce în ce mai frumușică, mai hăzoasă, mai erăcănată și mai urechioasă, de se uitau cu jînd toți vecinii la ea și nu unul dintre trecători era ispășit s-o șterpelească.

Pentru ca nu care cumva să se intimple una ca aceasta, Dincă și Nicușor, Cleopatra și Gaston, ba pînă chiar și Adalghisa își dedeau silința să o facă pe Cuța rea, ca nimeni să nu se poată apropia de ea, și-o asmuțeau asupra trecătorilor și asupra trăsurilor: „Țol Cuța, țol!”

S-a și făcut Cuța de o răutate să-i meargă vestea pe^te șapte țări și șapte mări și nu se mai putea apropia nimeni nici de ea, nici de preajma casei, decum să mtre-n curte. Noaptea ea dormea pe canapea în iatacul celor trei băieți, dar nu putea nimeni să treacă pe uliță prin fața casei fără ca ea să-l simtă și să nu-nceapă a mîrîi. De unde ar rîni fi putut să intre cineva în curte?

40 Ea ar fi sărit ca turbată și s-ar fi năpustit lătrînd spre ușă. ca să iasă și să-l sfișie în bucăți pe cel intrat în

preajma păzită de ea. Era trecut acum timpul găinarilor, care mai înainte își făceau din cînd în cînd parte din păsările cocoanei Tudora.

5 încă mai proclată era Cuța pentru dușmanii mai mărunți ai casei în care găsise adăpost, hrană și purtare de griji.

Dînd de urma grăunțelor risipite prin grajdii și prin șopron, mai întii șoarecii, apoi și guzganii s-au încuibat care unde a putut și făceau o mulțime de Btri-căciuni. Cit pentru șoareci, ei și-au găsit în curlnd nașul: stătea mereu la pîndă cotoiul cel șiret și vai era de'capul lor. Guzganilor însă puțin le păsa de toate pisicile și de toți cotoii și, pe lingă toate celelalte, se dedeau și la puii', precum și la bobocii păziți de cloșca-n-dîrjită și făceau mare jaf la casa cocoanei Tudora.

10 Cînd o zăreau pe Cuța cea crăcănată, cu părul lins și cu urechile cele late fluturînd în vînt, chiar și cei mai mari și mai obraznici dintre guzgani o luau la fugă și se ascundeau prin găurile lor.

20 Cuța stetea ceasuri întregi uimind la pîndă, începea în cele din urmă să sape cu ghearele ei cele mari și ascuțite, și rar era guzganul care putea să scape. 11 apuca de grumaji sub ceafă, îl scutura de cîteva ori cum numai ea știa și-l arunca cit colo mort, de numai din coada cea lungă și groasă mai mișca o dată, de două ori.

Cînd vedea asemenea lucruri, Dincă umbla tațoș, cu capul ridicat și cu nările umflate, ca omul care e pătruns de simțămîntul că a săvirșit o faptă rară-n felul ei, care le-a fost tuturor de mare folos.

Văzîndu-l așa, Nicușor se simțea jignit, căci javra cea leșinată pe care o luase vărul său din marginea drumului s-ar fi prăpădit dacă nu s-ar fi găsit cineva care era destul de deștept ca să poarte grije de ea.

35 Cleopatra și Gaston erau supărați și ei, căci multe făcuseră pentru ca să nu se prăpădească Cuța și să iasă din ea o cătelușă cum nu se mai găsea alta prin mahalaua din partea locului.

40 Toți erau încredințați că e ființă de mare folos Cuța, dar tocmai de aceea ținea fiecare să se poată răni cu ea și se certau ca niște bezmetici, ceea ce o supăra

pe cocoana Tudora și o făcea să-i dea dreptate Adalghisei, care zicea că a ei e Cuța, mai presus de toate a ei.

Mai era și-o încă mai mare supărare pe urma Cutei.

Deoarece copiii le făcea mare plăcere linderjirea cu care Cuța lătra, aruncându-se asupra celor ce treceau prin fața casei ori intrau în curte, asupra altor cini, asupra pisicilor și mai ales asupra trăsurilor, atît Dincă și Nicușor, cit și Gleopatra și Gaston, ba pînă chiar și Adalghisa au prins obiceiul nu tocmai frumos de a o asmuți.

Lucrul acesta o supăra pe cocoana Tudora, căci mereu trebuia să bage de seamă ca nu cumva cocoanele ce veneau s-o vadă să rămîie cu poalele rochiei sfișiate ori boierii ce aveau vreo treabă la casa ei să se pomească cu pantalonii spintecați, ceea ce s-a și întimplat în cîteva rinduri.

„Astîmpărați-vă, copii, le zicea dinsa, că n-o să-mi rămîie în cele din urmă decît s-o dau cuiva cățelușa, ca să scap de ea.”

Îi era greu s-o facă aceasta, căci avea și ea slăbiciune pentru Cuța, care mai era, pe lingă toate celelalte, și frumoșică și lingușitoare ca toți cîinii cei trăiți în societate bună.

Copiii erau însă și ei datori să asculte de muma lor, și de mirat n-aveau să se mire dacă se întîmpla s-o pată fiind pedepsiți pentru că nu și-au făcut datoria.

V

Alerga Cuța după trăsurile ce treceau prin fața casei și era în toată clipa gata să sfișie și pantalonii boierilor și poalele rochiilor de la cucoane. Tot nu se îndura însă cocoana Tudora s-o dea celor ce bucurosi ar fi primit-o, fie chiar și hengherilor. Au, dacă e vorba, nu numai cîinii, ci și oamenii slăbiciunile lor.

Simțînd-o aceasta, cei patru, ba putem să zicem chiar cinci copii nu țineau nici ei seamă de stăruințele mamei lor și-o asmuțau — „țo! țo!” — cînd cu rost,

FLACĂRA i im •

UTIRARA n ARI ISTICA n SOCIALA

t un i Dt««-fus» CON II AN I IN HANII ta.....
i **Mău** •

Stâlp de Cafenele

. h- U* t a-i o

Frontispiciul revistei *Flacăra* (nr. 20 din 5 mai 1912) cu începutul nuvelei *Sîlîp de cafenele*

ION SLAVICI

... pe Ion Slavici nu
... ca omul nu e
... grea modest, nica, pre
...
... pe Ion Slavici nu
... in care a trait hind in același timp
... aștia vorbii. Iar viața modernă nu
... și omul singur om donă păcate
... și omul singur nu pot să suporte
... și omul om de înfrânți modestia
... decât sarlatanilor cari știu
... Ion Slavici) nia tot
... sarlatan, nica
...
... a înfrânți marel pe
...
... mai mult de omul ingenuitate pot
... rii lui de superior timide și atunci acest
... de înfrânți mai mult involu
... țară a fost nicioier pentru țara lui de
... rezistență. Și Ion Slavici a fost coborât
... de pe pedestalul lui politic.
... Se cum "trădătorul" a strecurat prin
... viața noastră înoc și tăcut, cari pe vremea
... când era crea națională lasând trecut celor
... să înlăgă, din privirea lui blând, tot
... neantul pe care nu lăsa să izbucni pe
... sufletul lui ferit și din minora, și
... încompasă talentul ca și cum îl folosie la
... marea le a costat în prag al "trădării".
AL SERBAN

Articolul *Figuri contemporane* cu o caricatură a lui Slavici de Iser (*Flacăra*, nr. 29 din 5 mai 1912)

FLACĂRA

LITERARĂ O ARTISTICĂ ȘI ȘTIINȚĂ

tetelor C. BINU ! » *rtrt-.f.t.«i

«Wtji li COAO

Cyrane de Bergerae. . . . Edmond ROSTAND

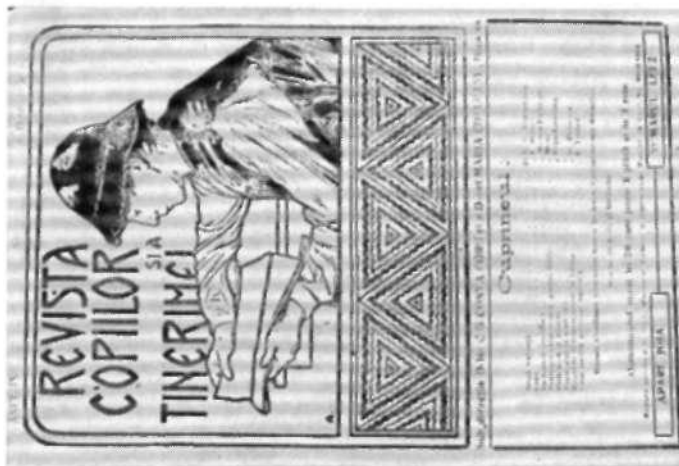
Vn pierde vară. . . . Ioan SLAVICI

flWwvi.* a* iv^cV OETIETRIUS
o fc-try « C 9 » M03HP15
u MW o- mcoBestu
D.W. ni», t arnmminc
• u « a. MemtEnnu
r. l

rnt nat PF\1/EtE?>rU
El r. MHLHH2 •
o uiftaescu nm,m-

MDACTU *** pfinw i - mu * . III in*imrpiiu MI

Copcerlu revistei *Flacăra* (nr. 45 din 25 august 1912) în care publică nuvela *Un pierde vară*

Coperta publicației *Revista copiilor și a tinerimii* (nr. 26 din 6 oct. 1924) și începutul nuvelei *Cuța*

cînd fără rost pe Guțicuța, care ar fi alergat de altminteri și fără ca să fie asmuțată.

— Băgați, copii, de seamă, c-o s-o pățiți odată, le zicea cocoana Tudora.

5 — Aș! zicea însă Dincă cel neastîmpărat, capul răutăților, iar ceilalți se luau după el.

Primea, ce-i drept, Cuța și azi, și mine cîte o plesnitură de bici, era cîteodată p-aci — p-aci să se încurce
10 printre cele patru roate ale trăsorii, ba minune n-ar fi fost dacă și Dincă ori Nicușor ar fi mincat o trinteală, dar aceasta o îndirjea cu atît mai vîrtos pe cățelușă și-i făcea pe copii cu atît mai porniți să nu asculte de muma lor, ceea ce nu se iartă.

E însă o vorbă veche, că ulciorul se duce la puț
15 numai pînă ce nu se sparge.

Se răsfața Dincă și se tot răsfața, iar ceilalți copii, tot atil de proști ca el, dacă nu chiar mai și mai, se luau după el cum oile se iau după berbecul ce merge
20 în frunte. Minune nu era dacă li se înfunda odată, în cele din urmă.

Le era tuturor lucru bine știut că acum atît de dragălașa Cuța fusese aruncată în drumul automobilelor, ca s-o calce și s-o strivească roatele cele umflate.

Cînd se întîmplă deci să treacă prin partea locului
25 vreun automobil, fie camion, fie omnibus, fie cupea boierească, Dincă își aducea aminte cum a scăpat pe Cuța ridicînd-o din drum și prin cîte a trecut ca să-i păstreze viața.

— Uite! țo! îi zicea deci Gutei. Vezi dușmanul tău
30 cel spurcat. Țo pe ea!

Guta parcă l-ar fi înțeles și și-ar fi adus și ea aminte cum zăcea la margine de drum, cum treceau automobilele cînd în sus, cînd în jos pe lingă ea, în fiecare clipă aproape s-o calce, și cum el, Dincă cel duios, mintui-

35 torul ei, a soăpat-o de moarte sigură. Alerga deci și lătra, iar alerga și iar lătra, ba își înfigea cîteodată colții cei ascuțiți în cauciucul roatelor. Dincă sălta de bucurie văzînd indirjirea Cutii sale, iară ceilalți copii strigau: „Bravo!” și băteau din palme, căci, de! tare
40 bine și mult frumos li se părea așa ceva.

— Nu vă obrăzniciiți, copiii, că o să o pățiți odată! zicea iar cocoana Tudora. Mașina cea născocită de Necuratul nu e jucărie pentru copii.

5 Dincă însă și ceilalți patru nu voiau să înțeleagă. Lasă că șoferul automobilului n-avea bici, ea să plesnească, dar și automobilul trecea cu mare repezi-
ciune mai departe și nu se putea opri dintr-o dată. Ce puteau să facă!? Dacă ar fi fost ca șoferul să oprească, ei aveau destul timp a se retrage în curte.

10 Lucrurile nu ies însă totdeauna precum și le potri-
vește omul.

Nu-i faptă fără de răsplată: binele bine și răul rău obirșește.

15 Și fără doar și poate bună a fost fapta pe care a să-
virșit-o Dincă scăpînd viața cățelușii. A și avut cuve-
nile mulțumiri pe urma faptei sale.

Era minunată în felul ei Cuța.

20 Abia pe ici, pe colo rămăsese cîte un guzgan hîrsit
care noptile mai îndrăznea să iasă din gaura lui și să
umblă cuprins de frică și cu mare băgare de seamă de
ici pînă colo. În curînd însă Cuța a început să nu mai
doarmă pe canapeaua din iatacul băieților, ci stătea
de pază prin curte.

25 Văzînd aceasta, guzganii nu mai îndrăzneau să
iasă, răbdau de foame de li se vedeau cit de colo coas-
tele prin pielea subțiată și în cele din urmă au plecat
și și-au căutat adăpost pe la alte case mai puțin păzite.
Găinile, rațele și curcile își petreceau și ele noaptea
nesupărate de nimeni. Singure găștele limbute mai
30 făceau din cînd în cînd gălăgie. Era paznic neadormit
Cuța. Mai era apoi plină de haz, încît puteai să-ți
petreci ziua întregă cu ea fără ca să ți se urască.

Toate acestea le erau însă prea puțin celor doi
băieți mai mari, Dincă și Nicușor. Cînd unul, cînd
35 altul, plecînd în vreo treabă de acasă, o lua și pe Cula
cu dînsul. Degeaba le spunea eocoana Tudora să nu
scoată cățelușa din curte.

40 Deprinși o dată cu neascultarea, ci își făceaudecap,
fiindcă țineau ca mai unul, mai altul dintre băieții
cu care umblau la școală să vadă ce frumuseță de cățe-

lușă au ei și să-i ferească pizmuindu-i, ceea ce de
asemenea nu era lucru vrednic de laudă.

5 Iară Cuța ici intra în o curte, colo se încaieră cu un
alt cățel, ba alerga, parcă ar fi fost tot acasă la ea,
după trăsuri și după automobile, care pe Calea Serbau-
vodă erau mai multe și umblau *în* același timp și mai
repede.

Mai ales știindu-le aceste zicea cocoana Tudora:

10 — Băgați-vă, hăiețașilor, minlea în cap și nu mai
scoateți cățelușa din curte, că nu știți ce i se poate
întîmplă.

Deoarece ei nu și-au băgat mințile în cap, au pățit-o
în cele din urmă.

15 Trecînd într-una din zile pe Calea Șerban-vodă,
cam pe la locul de unde o luase Dincă odinioară, Cuța
s-a repezit după răul ei învăț la automobil, a intrat
prea adînc între roatele cele umflate, s-a poticnit și
a fost călcată, strivită, încît a rămas curat plăcintă în
mijlocul străzii.

20 Dincă rămase și el încremenit și ca înfipt în pămînt.

— Așa i-a fost, se vede, rînduit să se prăpădească!
îi zise el lui Nicușor, care stătea și el tot încremenit
și abia într-un tlrziu îi răspunse:

25 — Dar tot n-ar fi pățit-o dacă noi am fi fost ascol-
tători.

DIN POZNELE LUI DINCĂ

VREA SĂ FIK ȘI EL CĂ CEILALȚI

5 Dincă se socotea cel mai horopsit și se simțea cel mai nenorocit dintre copiii de pe fața pământului și umbla cu ochii în pământ, cu capul plecat și trăgându-și picioarele după sine.

10 Era adecă în toiul verii și ceilalți copii cu care umbla la școală, toți, erau desculți și îmbrăcați numai în cămașă; se uitau deci unii chiorîș și alții cu un fel de milă la el, care era-mbrăcat în haine de dril. Încălțat în ghete cu șireturi și purta-n cap pălărie de paie.

15 Cînd se-ntorceau droaie de ștregari de la școală, ei își tîrșeau picioarele prin praful din drum și ridicau nori de colb în urma lor, iar dacă se-ntimpla să plouă, ci bălăceau prin băltoace ai se lăsau să-i bată ploaia.

Dincă își căuta de drum stingher ca vai de el.

20 Mai era și că ceilalți, alergînd peste pajiștea verde, simțeau sub tălpile lor iarba moaie și răcoritoare, iar el călca totdeauna pe talpa cea virtuoasă a încălțămintei sale.

încă mai dureroasă era alta.

25 Locuind departe de școală, mulți dintre școlari își aduceau în traistă merinde și rămineau de prînz la școală. Pe deal, din sus de școală, curgea un șipot de apă limpede și rece, iar în fața șipotului se întindea un tîpșan cu iarbă verde, în mijlocul răruia sp înălța un tei umbros. Volo se duceau băieții și-și mînceau fiecare merindele, beau apă proaspătă, apoi se puneau,

fericiții de ei, pe joacă, în vreme ce Dincă era osîndit se se întoarce acasă, ca vai de el.

„Nu e — așa-și zicea el — în lumea aceasta lucru mai urît decît să nu fii și (ti ca ceilalți.”

5 în zadar i-o spunea însă mumei sale aceasta, în zadar plîngea și i se plîngea, în zadar își dădea silința s-o moaie și s-o înduplece, căci ea ținea una și strună că el nu e copil de țaran și astfel trebuie să se deosebească de puii de moaic și-n port, și-n purtări, ca să

10 să vadă că dînsul e ceva mai bun, mai ales și mai subțire, un început de coconăș.

— Nu vreau să fiu coconăș! strigă dînsul. Moaic am să rămii l

15 Văzînd că mama lui nu vrea să-i înțeleagă durerea, el și-a adunat toate puterile și a luat o hotărîre bărbătească.

Auzi d-ta, băiat care se pune în pizmă cu muma sa cea adevărată!

Lucru curat și bun de aci nu putea să iasă.

20 Scotocînd prin grajd, el a dat peste traistele în care li se dădea cailor tainul de ovăz.

„Asta e bună pentru mine!” și-a zis, puînd la o parte una dintre ele.

25 Iar cine are traistă nu se astimpără cită vreme nu s-a învrednicit să și-o umplă.

Scotocînd prin pod, el a șterpelit cîteva cepe frumoase, căci unii dintre băieți își aduceau și cepe în traistă.

„în traistă cu voi!” le-a zis dar și Dincă cepelor.

30 Scotocînd prin dulapul din sufragerie, a dat peste niște brînză. ce-i drept uscată și cam mucegăită, dar adevărată brînză care se mîncă cu ceapă.

Și ei tot în traistă îi dete drumul.

35 Se furișă după aceea în cămară, unde se aflau slămina, costițele și mușchii de purcel, precum și cîrnații afumați, își tăie din fiecare cîte o bucățică, preț de un kilogram și ceva, ca să-i ajungă și să mai rămîie și pentru alții.

40 După ce le dete și acestora drumul în traistă, mai luă pe deasupra și un mare codru de pine, apoi se duse și ascunse traista plină în niște bălării din grădină.

5 Gmd i-a venit rindul să plece la școală, s-a dus la traista-ncărcată de bunătați, și-a descălțat ghetetele cu șireturi, și-a dezbrăcat hainele de dril și le-a lăsat acestea-n bălării, în locul trăiștii, a luat apoi traista în spinare și a plecat ia școală desculț, în cămașă, țațoș că nu-i ajungi cu prăjina la nas, ca orișice școlar fără de cusur.

10 Iară cîinii satului, mirosind bunătațile din traistă, se țineau haită din cc în ce mai mare în urma lui.

10 Mu însă totdeauna se potrivesc cu gindul omului fericitirile din lumea aceasta.

15 Mergind spre școală, Dincă își tîrșea și el picioarele ca și ceilalți băieți și se bucura din toată inima cînd vedea norii de colb ridicîndu-se-n dosul lui. Nu mai puțin se bucura cînd bălăcea și el prin băltoacele de pe la puțurile din drum.

20 Îl neliniștea însă haita ce se apropia și tot mai mult se apropia de el, parcă gala să-i sară-n spinare, ca să-i ieie traista plină și să fugă cu ea.

20 Nefiind apoi deprins să umble desculț, pelița de pe tălpile picioarelor îi era prea subțire și pietricelele din drum și mai ales cele de prin fundul băltoacelor îl tăiau de-i venea cîteodată să țipe de durere și de usturime.

25 Ajuns la școală, el nu mai era ca altădată, și ochii tuturor, nasurile tuturor, mințile tuturor se îndreptau spre el, iară el, dus cu gindul la cele ce vor urma, nu mai avea nici ochi, nici urechi pentru învățător, încît acesta l-a scos în cele din urmă și t-a pus eu traistă cu tot în genunchi.

30 Cu atît mai viuă și mai deplină a fost bucuria Jui Dincă după ce a sunat de douăsprezece și a putut să se scoale și să meargă cu ceilalți băieți la șipotul de pe tăpșan, ca să șadă-n umbra teiului cu frunză lată, care acum mai era și-ncărcat de flori cu miros îmbă-
35 tător.

40 I-a fost dată și aceasta și ar fi avut parte și de mai mult dacă nu s-ar fi întîmplat că lui Stănuț al lui Bircă să-i vie gindul adimenitor că atît slăbina și costița, cît și cîrnații și mușchiuleții numai după ce au trecut prin foc sunt mîncare în adevăr bună. Mai ina-

inte de toate s-au pus deci cu toții să adune vreascuri, ca să facă foc.

5 De unde să le ieie însă vreascurile? Nici pădureț, nici crîng, nici tufăriș prin apropiere nu era. Au dat deci cu toții năvală asupra gardului cu care era împrejmuită apropiata grădină a Lui Mihoc cel ursuz, care, vîzîndu-i, le-a tras o trlnteală, ca să le piară pofta de a mai rupe vreascuri din gardul vecinului.

10 N-a trecut bine aceasta, cînd Dincă s-a pomenit cu alta și mai urîtă.

15 Cînd a plecat să adune vreascuri, el și-a lăsat traista sub tei. Acum, nu-i ca-n palmă. În vreme ce el și tovarășii lui luau parte la urmările silințelor de a aduna vreascurile, cel mai îndrăzneț dintre cîinii adunați împrejurul lor, un dulău cu părul lins, cu coada lungă și flocoasă și cu urechile ascuțite, a luat traista cu toate bunătațile din ea și a plecat cu ea pînă la depărtare de vreo cincizeci de pași, unde-și dedea acum silință să-și scoată din ea partea cuvenită poftei sale de mîncare.

20 Ce faci, mă rog, cînd în asemenea împrejurări n-ai nici ciomag, nici bucăți de piatră ca să iei la goană pe hoțul de cine?!

-5 Au început cu toții să strige-n gura mare și să dea din mini și din picioare, că doară se sperie cinele și să-l facă să fugă părăsind traista.

30 A și-nceput cinele să fugă. Un cîine cumsecade nu scapă însă din gură traista plină de merinde grasă, ci fuge cu ea.

30 Băieții-n goană mare după el, iar Dincă, jertfa nenorocită, după dînșii, peste-fărâmături de piatră, peste pietre colțuroase, peste spini de tot felul și prin noroi, încît i s-au umplut picioarele de zgîrieturi și de fel de fel de răni pline de sînge.

35 Nu i-a rămas în cele din urmă decît să se oprească, răpus de gindul că nici traista, nici bunătațile din ea ochii lui n-au să le mai vadă.

Abia acum și-a dat seamă cît de multe și de mari păcate și-a îngrămădit pe suflet și a început să plîngă,

1 In text: *Dinu.*

ca tot omul care se căiește și-și face muștrări amarnice.

Mai era apoi ia mijloc și foamea, stăpîna lumii viețuitoare, care imblinzește fiarele codrilor și-1 face pe om mai rău decît aceste.

5 „Dar dacă în vreme ce eu alerg după citii cineva mi-a furat hainele din bălării!?” zise el și o luă-n grabă mare spre casă, dus nu numai de frică, ci și de foame.

10 În grabă mare, pe cît mai poate să grăbească cel ce își are picioarele zdrobite, găurite și ciopirțite, ca ale lui.

15 A răsuflat băiatul mai ușor cînd și-a găsit hainele și îmbrăcămîntea unde le lăsase și s-a întors atașă mai rău decît plouat, uluit, cu nasul lung, cu ochii-n pămînt, cu capul plecat, uluit afară din cale.

20 Deși și-a mărturisit însă vina, și-a cerut iertare și a făgăduit că asemenea pozna n-o să mai facă, mai-marii familiei, tată și mamă, bunic și bunică, s-au adunat și au holărit să-i croiască o pedeapsă pe care să n-o mai uite și să-și bage mințile în cap.

25 Deoarece îi plăceau mult clătitele umplute cu dulceață de vișine, uscălelile Line rummite, gogoșile umplute cu marmeladă de gutui și purelușul fript la lavă ca șoricul să i se sfărâme în dinți, trei duminici de-a rîndul i s-a dat dimineața numai ceai cu pine prăjită, la prinz numai orez cu lapte, iar la cină, cînd era mai flămînd, numai jumări, pe lingă care i se mai puneau pe masă și farfurii încărcate cu clătite, cu uscatele și cu gogoși, precum și o tavă cu purcel fript, tot
30 bunătăți pe care putea să le miroase, dar din care n-avea voie să gusle.

Mirosea Dincă, înghițea în sec și suspina zicîndu-și; „Cine va mai face ca mine, ca mine s-o și pată!”

HAI CC CAII LA PĂ^OF,

35 Era după rhindie, cînd ziua se învăluia în noapte și peste zi fusese un zăduf înăbușitor, iar acum adia un vînt răcoros, Încît era mare mulțumire să trăiești în lumea lui Dumnezeu. Pe ulița cea largă a satului se

întorceau de la pășune ici o vacă cu lapte, colo cîțiva porci flăminzi, iar rmai departe cîteva vițele, două-trei capre și o turmă de viței.

5 Prin curțile de la dreapta și de la stînga hoarele se duceau să se culce care unde-și făcuse rost.

Dincă, obosit de alergături și de joacă, se-ntocea și el itidelete acasă.

10 La o cotitură îi iese în cale ispita grea, Puiu Ini Bircă al Morăritei, un băiat de vreo doisprezece ani care scotea caii la pășune, călare ca un căpitan pe roiul de care sunt legați ceilalți cai, unul murg și altul bălțat.

— Și tu unde te duci? întrebă Dincă, tiilindu-se cu jînd la el.

15 — Aș! răspuse Puiu țațoș. Întrebi și tu! Unde mă duc? Nu mă duc, ci duc caii aceștia la baltă, ca să pască iarba proaspătă.

— Pînă cînd stai acolo? întrebă iar Dincă.

20 — Pînă cînd? răspuse iar Puiu. Pînă cînd să stau? Toată noaptea. Cînd răsare luceafărul boului, mă-ntorc acasă,

Dincă rămase într-un fel de extaz, scăpărînd din picioare, ca și cînd ar fi ars pămîntul sub el.

25 Auzi om fericit! Să ieși călare la cîmp, să stai toată noaptea la marginea bălții și să te întorci tot călare cînd răsare luceafărul: acestea erau tot fericiri pentru cei ca dînsul neînchipuite.

— Sa mă iei, zise, și pe mine cu tine.

30 — Să te iau cu mine? grăi cellalt. Cum să te iau? N-ai decît să vii! încaleci fie pe murg, fie pe bălțată și te duce unde merg eu. Teamă mi-e însă că bătaia te așteaptă după ce te vei fi întors acasă.

Dincă clipi de cîteva ori, clătînd din cap.

35 Știa prea bine că n-o să i se ierte fapta ce era ispitit să săvirșească. dar nu era în stare să-și stăpînească firea cea năvalnică și-nlrunta pedeapsa, care i se părea chiar mai aspră decît o bătaie bună.

„Tăie ce o li!” își zise și luă o hotărîre bărbătească, trase pe murgul lîngă un bolovan mare și sări-n spina
•50 narea lui.

Nu se prea ținea bine călare, dar stringea bine căpăstrul, apuca pe ici, pe colo cu amîndoua mîinile de coama calului și... mai rar călăreț ca el.

Puiu lui Eîrcă mergea cu nasul în vînt înainte, iar Dincă se ținea după el, culcat pe gitul calului, cu amîndouă mîinile în coama rea lungă.

10 Cînd ieșeau îa cîmp, soarele era-n asfințite și-nspre apus se revărsa pe tîriile cerului senin zarea roșiatică a unui foc întins, eare-ncetul cu-ncetul se stinge, iar despre baltă răsuna cîntecele broaștelor — „cua-cua-cua, crieri, pu-pu!” — și printre aceste, cele din urmă strigăte ale presurilor.

15 Departe spre răsărit se iritîdea însă o geană de nori întunecați, din care scăpară din cînd în cînd cîte un fulger.

20 Pe cînd cei de acasă alergau căutîndu-l în toate părțile unde nu puteau să-l găsească și știricînd pe la cei ce nu erau în stare să-i pună pe urma lui, Dincă, sosit la baltă, se răsfața-n fericiri pentru dînsul nemai-pomenite.

Oglindă de apa întinsă nu era la balta aceea decît spre mijloc, unde adîncimile erau mai mari și nuferii pluteau pe deasupra. Mii spre țarmuri crescuse trestie înaltă, care fișia mișcată de adierea vîntului.

25 Pe lingă trestie crescuse stuf de papură, iar pe lingă aceste se aflau mari întinderi de pipirig și de șovar, amestecat pe ici, pe colo cu iarbă fragedă și deasă, pe care caii o pășteau ronțîind.

30 Alți băieți care sosiseră mai-nainte adunaseră stuf uscat și trestii, își făcuseră foc și ședeau împrejurul lui, spunîndu-și povești.

35 Era plăcut și frumos, bine era să stai acolo lingă focul acela și să asculți cele ce spuneau unul despre isprăvile lui Păcală, altul despre giumbușlicurile lui Pipăruș Petru ori ale lui Prichindel, iar altul despre zîne și d'spre Făt-Frumosul care se luptă cu zmeii, ajutat mei de sf. Vinere, mai de vreo altă babă știrbo.

40 Pe eimpul senin al cerului străluceau stelele cu lumină seînteietoare, iar din dosul norilor de la răsărit se revărsa lumina Urnei, ajunsă acum spre scăzute.

în ciuda tuturor acestor frumuseți, Dincă stătea ca pe spini, căci știa foarte bine că nu-i este copilului iertat să umble de capul lui și să lipsească fără de voința părinților săi peste noapte de acasă. Nu-i era lui atît de 5 pedeapsa ee-l aștepta, dar se gîndea cît de mîhnîți sunt părinții lui și se caia de a fi făcut ceea ce a făcut, se simțea rău în pielea lui și dulceața bucuriilor se amesteca cu amărăciunea muștrărilor.

10 într-un tîrziu luna a început să iasă pe ici, pe colo din dosul norilor și să steie și ea, ca stelele pe o clipă, cel puțin pe cimpul senin al cerului.

Nespus de frumos era cum se revărsa peste toate lumina ei și cum razele i se răsfrîngeau ca o scară de argint peste luciul bălții.

15 Norii înaintau însă mai repede de cum se înălța luna, și cînd te așteptai ca luna să rămîie în cimpul senin, ea se pierdea tot mai mult în dosul norilor din ce în ce mai întunecoși.

20 înspre miezul nopții nu se mai vedeau nici luna, nici stelele, se făcuse o întunecime s-o tai cu cuțitul, vîntul a-ncetat a mai bate și s-a făcut deodată o liniște sărbătorească și o tăcere fioroasă, pe care numai din cînd în cînd o turburau rațele și gîștele-sălbaticе, care-și căutau adăpost în desișul de trestii.

25 întunerec, liniște, tăcere, apoi un fulger, peste puțin un tunet îndelungat, pe ici, pe colo cîte un strop mare, un freamăt din ce în ce mai apropiat în desișul stufului, și iurtuna năpraznică s-a pornit mai intii vărsînd ca din găleată, apoi cu ropot de grindină.

30 Caii stăteau nemișcați și cu capul în pămînt, tot așa și băieții ceilalți, care mai pățiseră în viața lor așa ceva. Dincă era însă strivit de simțămîntul că urgia lui Dumnezeu se descarcă așa asupra lui drept pedeapsă și eă zilele i s-au sfișit.

35 Vai de sufletul lui! Nu mai vedea, nu mai auzea, alt gînd iu-i mai intra în minte și stetea și el cu capul plecat spre pămînt.

Nu i s-au sfișit, ce-i drept, zilele, dar s-a ales cu guturai, de care s-ar fi mîndrit și cel mai îndîrjit tătăr.

CIREȘE ACRE

- „Aulică, maică dragă! mare frumusețe!" exclamă Dincă oprindu-se în fala cireșului înflorit. Nici că s-ar fi putut să nu rămiee uimit. Trunchiul drept ca lumina
- 5 narea și-nfășurat în scoarța lucioasă și roșiatică, poleită parcă de cel mai măiestru tâmplar. Coroana rotundă, cam ascuțită spre virf, frunziș bogat, dar încă mai bogată înflorire, încît verdele frunzelor numai pe ici, pe colo ieșea la iveală printre albul florilor. Roiuri de
- 10 albini bizâiau pe deasupra pomului și printre ele zbura și cîte un fluture cu coada în furcă.
- Mare podoabă în grădina lui Lică al Omului, o grădină lungă și lată, plină de fel de fel de pomi, ici pruni, colo peri, meri, caiși, vișini, nuci și tocmai pe
- 15 lingă gard cîțiva cireși, tot unul și unul. tncă mai mare era podoaba cîțva timp în urmă, cînd cireșele au început să se coacă. Niște cireșe din cele pietroase, roșii, mari ca niște corcoduși, frumoase de-ți venea să le mănînci cu ochii.
- 20 Dincă trecea pe acolo împreună cu Tina Smarandei, o fetiță cam de seama lui, cu cîteva luni fie mai mieă, fie mai mare decit dînsul, la fete virsta nu se poate ști lămurit.
- Ah! frumoase cireșe, strigă Tina, poftitoare.
- 25 — Și mult trebuie să fie dulci! adăugă Dincă, lacom ca numai puțini.
- Din păcate însă cireșul cel frumos era dincolo de gard, la depărtare de cîțiva pași.
- Mare ispită!
- 30 Ce ar fi fost adecă dacă Dincă cel sprinten și indeminatic și-ar fi luat inima-n dinți, ar fi trecut ca o pisică gardul, s-ar Ci urcat în cireș și i-ar fi aruncat Tinii mai mulți pumni de cireșe?
- De! — zise Tina cea gureșă — de ce nu?! parcă
- 35 nu Dumnezeu a dat pentru toată lumea cireșele?
- Dincă stete puțin pe gînduri.
- Da! Dumnezeu le-a dat, dar a pus cireșul în grădina lui Lică al Cîrnului.
- Ei și!? răspunse Tina. Nu vezi tu că sunt cîteva
- 40 crăci trecute peste gard încoace spre noi? Cireșele de

pe aceste crăci sunt ale trecătorilor, căci nu mai sunt în grădina lui Lică.

Dincă iar scapără neastîmpărat, parcă i-ar fi ara pămîntul sub picioare.

- 5 — Dacă ar fi fost vorba numai de firea cea poftitoare a Tinei și de lăcomia lui Dincă, lucrurile s-ar fi împăcat ușor, căci Lică îi era fin tatălui lui Dincă și ar fi fost foarte mulțumit dacă acesta s-ar fi dus la el să ceară cireșe. I-ar fi ales pe cele mai mari, mai dulci și mai frumoase.

Dincă ținea însă să arate că el e destul de inimos pentru ca să treacă gardul și să se urce în cireș. Asta era plăcerea la care rivnea.

('na e să ceri și alta să iei.

- 15 Se gindea el, cc-i drept, ce o să zică tatăl său și mumă-sa și ce ar zice lumea dac-ar afla că el a furat cireșe.

Ceru] era senin și numai pe ici, pe colo se ivea răzlet, cîte un nour mai mult ori mai puțin alb. Ceva mai la deal cînta un cuc. într-un tufiș de la dreapta cînta im stîcîete. Mai la vale, chiar în grădina lui Lică, ciuta o privighetoare. O căldură plăcută era în aer și din cînd. în cînd o adiere răcoroasă punea în mișcare frunzele pomătului.

- 25 Prea era mare păcatul să furi cireșe în mijlocul unei lumi atît de îneîntătoare.

Dincă fu, cu toate aceste, răpus în cele din urmă de îndemnul păcătuirii, se îmbărbăta, sări gardul și-l trecu, apoi se urcă în cireș și începu să-i arunce Tinei cireșe, alegindu-le tot una și una.

- 30 Se zice însă că nu e faptă fără răsplată și că lăcomia strică omenia. Cearta dumnezeiască veni de unde lui nici prin gînd nu i-ar fi trecut.

Simțind că cineva, un strein, a trecut hoțeste gardul, Vulpe, cățelușa lui Lică, a pornit lătrînd din ce în ce mai îndîrjită spre cireșul cel frumos împodobit. Nn-i vorbă, cine mai de seamă nu era Vulpe, o loază jigărită, dar avea dinți ascuțiți și era grozav de îndîrjită, incit Tina, fricoasă ca toate fetele, o luă la fugă

- 40 și se duse de nici înapoi nu se mai uită, iară Dincă,

PUII DE GRAUR

părăsit ca vai de el, se urcă cu citeva crăci mai sus. Vulpe nu era, fără îndoială, în stare să se urce la Dincă, iară Dincă ar fi fost în stare să se coboare la Vulpe, dar nu îndrăznea. Rămînea ea Vulpe să plece în cele din

5 urma înapoi pentru ca să se poată coborî.

Afurisitul de cine nu pleca însă, ci lătra înainte, de-ți răzbea pe sfișiate prin creieri, și Dincă se mai aștepta în fiecare clipă să pată și marea rușine, că Lică, auzind lătratul cineiui, vine la deal și-l găsește

10 în cireș.

Urmat-au și altele.

A trecut un ceas și cinele n-a plecat. A sosit timpul mesei, și Dincă nu era în stare să se întoarcă acasă. L-a răzbit foamea, cu toate că ședea-n cireș, căci cireșele cele frumoase i se păreau acre, costelive și amare.

15

N-a scăpat apoi Dincă de ce s-a temut. Intr-un tîrziu s-a pomenit cu Lică jos la trunchiul cireșului încărcat cu rod frumos.

— Bine, domnișorule, dar d-ta cum te-ai pomenit acolo sus!? — grăi Lică în bătaie de joc — nu cumva te-a luat vîntul și te-a aruncat acolo!?

20

Ce ar fi putut Dincă cel inimos să răspundă?!

— Dă-te jos, stăruie Lică. De ce nu te dai jos?

— Mă tem ca nu cumva să mă muște cîinele, răspunse Dincă pe miorlăite.

25

— Ah a! zise Lică, rîzînd din toată inima. Te-ai urcat, se vede, în cireș pentru ca să nu te muște clinele. Haide, dă-te jos, că te apăr eu.

S-a dat Dincă cu chiu, cu vai jos. l-a rugat pe Lică să-l ierte și să nu-l spună părinților săi.

30

— Asta nul a răspuns Lică foarte hotărît. Tocmai dînșii sunt aceia care trebuie neapărat să afle că băieții lor trece gardurile în grădinile oamenilor și se urcă în pomi ca să fure ceea ce n-ar fi avut decît să

35

ceară pentru ca să i se dea din toată inima. S-a întors apoi Dincă cel îndrăzneț acasă, mergînd cu capul în pămînt, cu ochii plecați și busumflat înaintea lui Lică, stăpînu! cireșului, care venea trei pași în urma lui.

A văzut Dincă la moș Alin, pădurarul din capul satului, un graur pestriț, pasăre minunată, care cînta frumos ca mierla, făcea ca rațele, ca puii de găină și ca curcile, ba rostea și vorbe, d-ai fi jurat că ies din gură de om în toată firea.

5

Ce n-ar fi dat să poată avea și el asemenea odor de pasăre! Zadarnice îi erau însă toate stăruințele, căci moș Alin era neapropiat. Pasărea el nici pentru im

10

ear de oale n-ar fi dat-o. „De! — îi zicea lui Dincă — să te duci și tu colea în coada primăverii prin pădure, să scotocești -prin scorburile copacilor în care graurii își au cuiburile și-și cresc puii, să pui mîna pe un pui bun și să ți-l crești după pofta inimii, ca să-i cînte cum vei vrea.”

15

Gîndul acesta i s-a înfipt lui Dincă în minte, încît visa mereu graurul ce avea de gînd să-și crească, ba i se întîmpla adeseori că aiurea cu ochii deschiși și nu-l ierta firea să nu se laude mereu cum are să scotocească prin scorburile din pădure, ca să-și aleagă pe cel mai măiestru dintre puii de graur.

20

„Nu-i așa, băiete, îi zicea tatăl său. E mare păcat să iei puii de pasăre din cuib. Orișicît de deștept te-ai fi socotind, tot nu ești în stare să porți deopotrivă cu mama lui grijă de el. Gîndește-te ce ar fi de capul tău dacă ar veni cineva și te-ar lua de la părinții tăi, să te ducă cine știe unde. N-ai fi oare nemîngîiat?! Tot așa, ba chiar mai și mai nenorocitul de pui pe care l-ai lua din cuibul lui. încă mai nemîngîiați ar fi părinții lui, biete de păsărele, care cu atîta grijă i-au făcut cuibul, cu atîta ftatornieie au clocit ouăle și cu atîta dragoste și-au hrănit puișorii. Numai copiii fără de inimă sunt în stare să răpească puii de păsărele de prin cuiburi.”

25

30

35

Dincă asculta, clipea din cînd în cînd și înghițea cite un nod, dar vorbele cele frumoase ale tatălui său intrau pe o ureche și ieșeau pe cealaltă.

Cînd a sosit dar sfîrșitul primăverii, el a început să cutreiere pădurea, ea să caute copacii scorburoși și

să tragă cu urechea unde se aude „cric-cric”, cintecul
puișorilor de graur.

Iar era iu mijlocul unei lumi incintătoare, stăpinit
de rele îndemnuri. Trecînd spre pădure peste lunca
5 de curînd înverzită, el a găsit înotînd pe apa limpede a
rîulețului ici giște, colo rațe cu bobociei lor.

Mai departe pășteau oițe cu mieluseii lor, vaci cu
viteii lor, iepe cu minjii care zburdau.

10 In toate părțile zburau fluturi care căutau adăpost
pentru ouăle lor, bizîiau prin aer albini care căutau
hrană pentru larvele lor de prin faguri.

Tot pentru larvele lor căutau hrană și furnicile
cele harnice de la picioarele lui.

15 Lanurile cele verzi dăduseră în spice care se clătina
în bătaia vintului. Din cînd în cînd răsuna din mijlocul
lor bătaia prepeliței — „pit-palac” — și a cirsteiumi
„ctr-cir”. Giocirlia se ridica chitînd în văzduh!

Intrarea în ființă și voioasa desfășurare a trecerii
prin viață umple inima omenească de veselie.

20 Dincă n-auzea și nu vedea cele ce se petreceau împrе-
jurul lui, căci gîndul îi era dus la fapta ce voia să săvîr-
șească. Ii răsuna mereu în ureche vorbele tatălui său,
dar el nu voia să le audă.

25 În pădure, în sfîrșit, a început să i se strîngă inima,
și el tremura în tot trupul. Graurii nu sunt la fel cu
grangurii cei cu pene galbene, care își fac cuiburile
ca un fel de pungă atîrnată de un lung fir de păr din
coada calului.

3) Grangurii își petrec viața pereche-pereclic, cită
vreme graurii se adună în stoluri mari, cîteodată mai
multe mii, zboară de ici pînă colo, făcînd mari strică-
ciuni în cireși și toamna prin vii. Li sunt în același
timp cei mai huni prieteni ai cirezilor de vite și ai
35 turmelor de porci, pe care le curăță de fel de fîrl de
gize.

Și aici în pădure ci își făcuseră cuiburile la un loc
și umpleau aerul de strigătele „lor cri-ceau-cîr”\ N-avea
Dincă decît să pună ochii pe o scorbură, să se urce la
ea, să vire mîna și să scoată puii, apoi să aleagă pe cel
40 mai frumos dintre ei.

Nu-i vorba, puica s-o pată rău de tot, căci prin
scorburile acelea se adăpostesc adeseori și șerpi, și
mare spaimă l-ar fi cuprins dacă, vîrînd mina în scor-
bură, s-ar fi pomenit că prinde în ea un șarpe incolă-
5 tacit.

Băiat îndrăzneț ca totdeauna, el a dat vitejește
înainte, s-a urcat la una dintre scorburi, a viril mîna
cu multă băgare de seamă și a început să pipăie la
dreapta și la stîngă, ca să găsească ce căuta. A găsit,
10 însă, vai de capul lui, ceea ce nici prin gînd nu-i tre-
cea.

In scorbura aceea se afla adecă, pe lîngă toate cele-
lalte, și un vespar. Văzîndu-se stingheriți în treburile
lor, viespii s-an indîrjit și au dat năvală asupra lui.

15 Unul l-a înțepat în urechea de la dreapta, altul și-a
lăsat acul în pleoapa ochiului de la stînga, iar altul
l-a înțepat în nas, ba cel mai indîrjit l-a înțepat în
buza de sus. Gît numeri pînă la zece, urechea i s-a
făcut ca o mînatarcă, nasul și buza au crescut ca niște
20 castraveți, iar deasupra ochiului s-a făcut un nod cit
pumnul.

Chinuit de dureri cum numai el le știe, viteazul
nostru a rupt-o la fugă spre casă, vîietîndu-se de le
era și broaștelor de prin bălți milă de el. I-a trecut
25 acum pentru vecii vecilor pofta de a mai scociori prin
cuiburile păsărilor și și și făcea amarnice muștrări de
a nu fi ținut seamă de sfaturile tatălui său.

HAI CU SĂNIUȚA

După toate prin cîte a trecut și cile a pățit Dincă
30 cel neastîmpărat, s-a căit, spășii și cumîntit, s-a mai și
potolit și umbla umilit, cu capul plecat și covîrșit de
gîndul că n-are să rîni iasă din vorba părinților săi,
care numai binele puteau să i-l voiască. Era însă în el
și ceva mai tare decît voința lui și împrеjurările-l
35 ispitesc la tot pasul pe cel slab de înger.

S-a întîmplat adecă, lucru de altminteri obicinuit,
că după toamna cea darnică a urmat iarna. A-nceput
diminețile cu brumă, parcă toate de pretutîndeni

erau presărate cu zahăr pisat, apoi copacii și pomii s-au umplut cu promoroacă și în cele din urmă s-a cernut o ploaie mărunță, iar picăturile au înghețat fiecare unde a căzut, incit toate de pretutindeni au fost învăluite în polei și crâcile și rămurelele arborilor erau parcă de cristal strălucitor. Din ploaie a trecut în cele din urmă-n lapoviță și a urmat apoi o ninsoare liniștită, care le-a acoperit toate de pretutindeni cu un gros strat de zăpadă albă cum numai zăpada e-n stare să fie.

Dincă le vedea cum urmează una după alta și era din ce în ce mai incinta! de schimbările ce se petreceau în lumea lui Dumnezeu. Când a urmat poleiul, el își îndulcea viața dîndu-se pe gheață, iar după ce s-a îngroșat stratul de zăpadă, el se tăvălea pe covorul moale și curat, deși cam rece, plăceri nevinovate de care pot să-și facă parte și copiii cuminte.

Au urmat însă și altele mai puțin nevinovate.

La capătul satului era un deal, pe coasta căruia băieții și flăcăii își făcuseră un sfîrliuș. Se duceau adecă fiecare cu săniuța sa pînă sus, se așezau în săniuțe, apoi își dedeau drumul. Pornită la vale, săniuța luneca pe povîrniș din ce în ce mai repede, inrit era o plăcere, mare plăcere să vezi cum mai unul, mai altul zboară la vale, fericiții de ei!

Se întîmpla, ce-i drept, ca săniuța mai ici, mai colo dedea peste vreun bolovan ori peste vreo buturugă, se potignea și se sălta de-i arunca cît colo pe cei din ea. Cei indemînatîci știau însă să-și cirmească cu picioarele săniuța așa ca să nu se răstoarne, și cu cil mai multe și mai mari erau săltaturile, cu atît mai viuă le era băieților plăcerea.

Cum ai putea să-I scoți vinovat pe Dincă dacă ardea și el de dorința de a pune mina pe o săniuță, ca să-și facă și el parte de plăcerea de a zbura pe săltate-n sfîrliuș la vale?

Nici nu s-a astimpărat pînă ce n-a ajuns să-și împlinească dorința. A zburat și el pe sfîrliuș la vale, s-a săltat de cîteva ori și s-a răsturnat, încît ici șchiopăta, colo se plîngea că-l doare fie un braț, fie o coastă, fie

un umăr. Stîrliuțul avea imă pentru el cu atît mai mult farmec.

Deoarece însă s-ar fi putut întîmpla să-și fringă vreun picior, vreun braț, ba poate chiar și gîtul, ceea ce n-ar fi fost o mare plăcere, tatăl său, mumă-sa, bunicul său și bunică-sa au luat înțelegere să nu-l mai lase să se dea cu sania la sfîrliuș.

Nefiind Dincă vrednic de încredere, el a fost dezbrăcat de hainele călduroase, descălțat și încuiat în iata-cui din fund, unde dormeau de obicei bătrîinii.

Dincă, de! ce să facă? A stat, bietul de el, fit a stat închis acolo, dar în cele din urmă o-nceput să i se urască și să-și bată capul cum ar putea s-o sucească și s-o-nvrtească pentru ca să scape și să se ducă iar la sfîrliușul cei hăzos și plin de lume.

Să deschidă fereastra, s-o șteargă ieșind pe ea, lucru mare și greu n-ar fi fost. Afară era însă ger de crăpau, precum se zice, lemnele și îngheța vițelul în vacă: cum ar fi putut să iasă desculț, nembrăcat și cu capul goll?

Isteț cum îl știm, el a luat de sub pat tirlicii bunicului și i-a legat cu-o sfoară la picioarele sale, a-mbrăcat scurteica cu blană de vulpe a bunicii, și-a trîntit în cap fesul bunicului, apoi pe-aei i-a fost drumul.

Cum rămînea însă cu sania?

Găsea el acolo pe cineva care să-i împrumute o săniuță.

La sfîrliuș era lume multă și gălăgie mare-

Se adunaseră la dreapta și la stînga sfîrliușului flăcăi și fete, sumedenie de copii, oameni și femei, pînă chiar și moși și babe care se uitau. Unii rîdeau eu hohote, iar alții țipau cuprinși de spaimă cînd cite unul se răsturna cu săniuța ori se sălta de era pe-aci, pe-aci să-și fringă gîtul.

Era o frumoasă zi de iarnă, cer senin, soare cu dinți, ger cumplit, aer plin de un fel de ace subțiri care fluturau prin văzduh și sclipeau în bătaia soarelui.

Cînd Dincă se ivi-ncălțat cu tîrlici, îmbrăcat în scurteica și cu fesul în cap, toată lumea, copii și oameni în toată firea, tineri și bătrîni, bărbați și femei izbucniră-n rîs cu hohote. Dincă nu era însă om pe care așa

HÎRJONEI!

ceva ar fi putui să-l zăpăcească și să-l secată din sărite. Pornii o dată de acasă, el nu mai ținea seamă că au să se supere părinții lui: cum ar fi putut să ție seama de risetele lumii adunate ca la comedie împrejurul sfirliușului? EI începu să umble de ici pînă colo milogindu-se: „Dă-mi și mie!” și mult n-a trecut pînă ce a pus mîna pe o săniuță și a pornit cu ea la deal, ca să-și deie de acolo de sus drumul la vale.

Marc fericire.

10 Nu e însă-n lumea aceasta faptă fără de răsplată, și lucrurile nu urmează cum le potrivești, ci cum se ncmerește, iar fapta lui Dincă nu era cituși de puțin vrednică de laudă, și lucrurile nu și le potrivise Dincă prea bine.

15 Lasă că gerul îi pișcă lui Dincă din ce în ce mai nemilos urechile, nasul, obrăjorii și degetele de la mini și de la picioare, dar nu-i mai zbura nici săniuța după plac.

20 Pentru ca să-ți meargă pe plac, săniuța vrea so cirmești din picioare, mai ales din tocurele încălțăminteii, iară tîrlicii bunicului n-aveau tocure. Săniuța luneca deci hițl la dreapta și hițl la stîngă și mai ici, mai colo-1 răsturna pe Dincă, încîl scurteica bunichij se prăvălea cu om cu tot și era mare frumuseță so vezi tăvălită pe sfîrluș.

30 Așa o dată, de două, chiar de nouă ori. Puțin îi păsa însă lui Dincă: voinic cum era, el se ridica, se urca iar în săniuță și-și urma drumul. Toate cîte se încep au însă și un sfîrșit. In cele din urmă s-a-ntîmplat ceea ce trebuia să se-ntîmple și Dincă n-a mai fost in stare să se ridice, încît cei de prin apropiere au trebuit să-l ridice pe brinci si să-l ducă pe sus, ca pe un schilod, acasă, unde toți îl știau bine adăpostit in iatacul bătrînilor.

35 Nu se mai gîndea acum nimeni să-l pedepsească; pedepsit era el cu vîrf și îndesat, căci piciorul drept era scrintit, iar nasul, urechile și degetele toate îi ardeau, s-au învinețit si s-au umflat, parcă erau să se facă piftii.

40 „Ca mine so pată — își zicea el văicărindu-se — cine va mai face ca minei”

Ți-ar fi venit să zici că Dincă s-a făcut cel mai potolit dintre băieții din partea locului și să dai rămășag una la zece că n-o să mai facă nici o poznă.

5 Mergea, ducindu-se la școală, prin mijlocul drumului, cu capul ridicat, călcînd cu pași măsuțați și nu se uita nici la dreapta, nici la stînga, ci mereu drept înainte, ca tot omul ce-și caută de drum.

10 Nu poate însă nimeni să știe cînd, cum și unde-1 nimerește ceasul cel rău.

15 Școala se afla-n curtea bisericii și tot cam pe acolo ședea și părintele Florin care avea o casă frumoasă, cu pridvor larg și cu cerdac așezat pe stîlpi ciopliți cu multă măiestrie, cu curte largă și-mprejmuită despre uliță cu un așa-zis grilaj de șipci trase la rindea și vopsite-n verde.

20 Era peritru orișicare băiat in toată firea o mare plăcere ca, trecînd pe lingă casa aceasta, să tragă cu un băț peste șipci și să audă cum aceste fac „taca-taca-taca”. Părintele Florin se supăra, ce-i drept, și lua din cînd în cînd la goană pe băieții ce rîvneau la asemenea plăceri, dar pe cînd el ieșea din curte, păcătoșii erau departe și fugeau de li se vedeau călciele.

25 Afară de părintele Florin, mai era însă-n curtea cea largă și un cățelandru lătos pe care tăcăniturile-1 scoteau din răbdare și-1 făceau să alerge-ndirjit la gard, să latre și să-și arate pe rinjite colții cei ascuțiți. Încă mai mare plăcere era să-l vezi cum se necăjește și se zbate ca să-l poată mușca pe obraznicul de tăcănitor, și cu cît mai mult se întetea cățelandrul, cu atît mai virtos îl zgîndărea trecătorul.

30 „Eu dincoace, iar tu dincolo de gard: ia să le văd ce poți să-mi faci!”

35 Toate ca toate, dar prea afară din cale bleag s-ar fi socotit Dincă dacă, trecînd prin fața casei părintelui Florin, nu s-ar fi abātuL pe o clipă din cale ca să se hârjonească cu rățelandrul cel lătos. Se știau bine unul pe altul el și cățelandrul acela, care-1 simțea de la mari depărtări, ciulea din urechi, sărea-n picioare și alerga la gard ca să-l primească.

îi spuneau, nu-i vorba, azi părintele Florin, mine fie unul, fie altul dintre vecini că nu e nici frumos, nici lucru cuminte să se hîrjonească cu (inii oamenilor pe ta garduri, ba a mers vorba pin-acasă la părinții lui, care erau foarte mîhniți cînd au mai aflat-o și aceasta și l-au oprit cu strășnicia cuvenită de a mai face și așa ceva. El însă stătea cuprins de nedumirire: nu-nțelegea de ce adecă să se lipsească de plăcerea de a-l vedea pe cățelandru alergînd pe lingă gard, lătrînd și arătîndu-și colții. Cine ce pierdea dacă dînsul avea plăcerea aceasta!?

Da! Lucru urît ar fi fost decă l-ar fi apucat de urechi, l-ar fi tras de coadă, î-ar fi bătui fie cu biciul, fie cu ciomagul, dacă, în orișice fel, l-ar fi făcut pe cățelandru să scheaune ori să chelălăiască. Lui însă așa ceva nici prin gînd nu-i trecea.

„Cinele — își zicea el — de orișice fel ar fi, e făcu, să alerge, să latre, să și arate dinții, și e nu numai pentru mine, ci și pentru el o plăcere dacă-l ajut să le facă aceste.*

Bine gîndit și tot bine și zis. Cățelandrul era însă chiar din născare prea prost pentru ca s-o înțeleagă și el aceasta și era chiar din fire pornit să se folosească de dinții lui cei ascuțiți ca să muște pe cei ce nu-l lasă-n pace.

De așa ceva însă Dincă nu se teme.

Lasă că el era băiet inimos, care nu se teme de nimic, dar mai era la mijloc și gardul prin care cățelandrul nu era în stare să răzbească pentru ca să-și satisfacă fireasca lui rea pornire.

Au și trecut nu numai zile și săptămîni, ci chiar și luni de zile fără ea Dincă să fi fost nevoit a recunoaște că alții sunt mai cuminte decît dînsul.

Toate la rîndul lor.

într-una din zile, așa, mai pc-nserate, părintele Florin adusese de pe coaste un car de fin, frumuseță de fin mirositor, și poarta rămăsese deschisă. Dincă, întorcîndu-se de la școală, își urma drumul mai țațos decît de obicei. Cînd a văzut însă că e deschisă nu portîta, ci chiar poarta cea maie. pe care intrase carul de fin, el s-a oprit ca băiat cuminte-n loc, nu doară

ca să miroase finul, ci pentru ca nu cumva să pată vreo rușine. Ii era de tot apropiat gîndul că, văzînd poarta deschisă vraiște, cățelandrul nu se mai oprește la grilagiul de șipci vopsite-n verde, ci iese-n drum, și atunci n-are să fie de loc bine.

5 A stat dar Dincă acolo-n drum și a așteptat ca părintele Florin să Închidă poarta cum se cuvine, căci rostul porților c să fie închise, pentru ca cîinii să nu iasă din curte. Se vede însă că popa mai avea și altă
10 treabă, căci timpul trecea și soarele scăpata, fără ca poarta cea largă să fie-nchisă. Așteptînd așa, i s-ar fi urît chiar și unui om mai răbdător decît Dincă.

15 „De! își zise el. Să mă răzgîndesc, s-o iau pe alt drum și să mă-ntore cu încungitir acasă: ar fi o rușine de ar ride și curcile de mine.”

El își luă-n cele din urmă inima-n dinți și plecă înainte, luînd-o nu prin mijlocul drumului, ci tocmai prin cealaltă parte a uliței. Ar fi spus însă o mare minciună dac-ar fi zis că nu îi este frică: îi ticăia inima,
20 îi tremurau picioarele, călca-n virful degetelor, răsufila numai pe-nfundate și abia cu coada ochiului mai îndrăznea să se uite spre casa popii.

A nimerit-o bine, căci a trecut norocos de casa popii. Cînd s-a simțit apoi scăpat, a răsuflat o dată ușurat, și-a ridicat o dată capul și și-a urmat drumul călcînd apăsător, pare-ar fi săvîrșit cea mai vitejească
25 faptă.

Dacă popa ar fi fost cum nu era, el și-ar fi lăsat poarta mereu deschisă și ar fi scăpat de hirjonelile
30 lui Dincă. Ziua următoare, însă, poarta era Închisă, și Dincă, țiind să-și răzbune pentru frica prin care trecuse, îl zgîndărea cu atît mai vîrtos pe cățelandru. Zgîndărit apoi și azi, și mine, acesta se făcea din ce în ce mai diez.

35 S-a-ntîmplat, cu toate aceste, în mai multe rînduri că poarta era deschisă și Dincă a trecut înainte fără ca să pată rușine. Cîinii nu se dau adecă decît la oameni ce trec mai prin apropierea casei pázite de ci. Era deci destul ca Dincă să se străcoare frumușel prin
40 partea cealaltă a uliței pentru ca cățelandrul să-l lase-n pace. închipuîndu-și însă că nu cutează cățe-

landrul sa se depărteze din curte, Dincă s-a făcut din ce mai îndrăzneț și a-nceput să treacă prin mijlocul drumului și cind poarta era deschisă.

5 într-una din zile poarta nu era, ee-i drept, deschisă, dar cățelandrul ieșise pe portiță din curte și se uita la dreapta și la stingă, pentru ca să vadă cum trec oamenii, unii in jos, alții in sus.

10 Văzîndu-1, Dincă iar a fost apucat de pornirea de a se-ntoarce, ca să apuce alt drum, și să se ducă mai cu încunjur acasă.

„Ei! Nu cumva o să-m i fie frică de o javră ca tine!?” și-a zis însă și a mers înainte foarte hotărît, deși inima i se făcuse cît un purice și iar călca-n virful degetelor, parc-ar fi trecut printre ouă.

15 Cățelandrul — „hrr-hrr! — îl știa, îl cunoștea, îl pîndea, se uita țintă la el și, văzîndu-1 că-i e frică, s-a răpezit la el — „ham ! ham !”

20 S-a-ntimplat apoi lucrul la care de mult se vor si așteptat alții. Dincă, viteaz, neviteaz, a-nceput să fugă și să strige cît îl ținea gura, ceea ce nu i-a fost de nici un folos, căci, pînă să numeri una, doauă, trei, a si fost apucat de fundul pantalonilor, ba colții cățelandrului au răzbit și mai adînc, înfigîndu-se-n partea desre care nu se poate scrie mai lămurit.

25 E de prisos să mai spui și ce-a pățit după ce a sosit acasă.

BATE DE TOT RĂCORITOARE

30 Era cald, de tot cald, zăduf, de nu mai șliai ce să faci, și te simțea fericit cînd puteai să te răcorești aruneîndu-te în valurile rîului. Apa rîului era însă pe ici, pe colo, pe la cotituri adîncă, ba pe alocurca se mai și-nviltorea, de te lua și te trăgea la fund.

35 „Să nu te pună păcatele să te duci singur la rîu — îi zise dar lui Dincă tatăl său — una ca asta să nu faci, c-o păți rău de tot.”

îl ducea tatăl său, așa, mai pe-nserate, ori îl trimetea cu cineva, dar nici singur, nici cu alți ștregari nu-i dădea voie să se ducă. El însă, cu toate aceste,

ba poate că tocmai de aceea, ținea să scape și să se ducă singur.

5 „Am să ies prin fundul grădinii — și-a zis el — să trec prin cele mai dosnice uliți pînă la marginea satului, rpoi mă duc departe pe rîu la vale pînă unde nu răzbate nici un sătean ca să poată spune că m-a văzut scăldîndu-mă în rîu.”

Așa și-a pus de gînd și așa a și făcut.

10 S-a-ntimplat însă că la marginea satului se oprise o laie de țigani, vreo zece corturi, cu carele lor hodorogite și cu caii spetiți, cu căței și cu purcei, cu puradei în pielea goală, cu fete ce purtau floarea la ureche, eu babe știrbe care dedeau cu bobii, cu toate cele nedespărțite de alaiul țigănesc. Copiii jucau halaripa, fete și flăcăi se-ncinseseră-n horă, ici unii se certau ca la gura cortului, „colo alții erau încăierăți, incit nu mai puteai să-ți dai scârna caie pe care.

20 Dincă, în loc de a-și căuta de diurn, ca tot călătorul cu minte, s-a oprit gură cască, ca să vadă ce nu-i mai văzuseră ochii. Atît le-a trebuit țiganilor: cît dai în palme, Dincă s-a văzut incungiurat din toate părțile. Unul se uita la pălăria din capul lui, parc-ar fi fost gata să sară și să i-o ia din cap. Altul era pară gata să-i dezbrace hainele de pe trup. Iar altul rivnea la-ncălțămintea din picioarele lui. Dacă n-ar fi fost 25 prea de tot apropiat satul, Dincă ar fi pătit-o rău de tot.

30 Uitîndu-se-n ochii lor și văzîndu-le mișcările, el a simțit așa ceva și-i era pară tot cel mai cu minte lucru ar fi să-și facă, precum se zice, calea-ntoarsă. Orișicît de bun ar fi fost însă gîndul acesta, Dincă nu era omul care să-și schimbe hotărîrea o dată luată, mai ales fiind vorba de lucruri pe care nu trebuia, la urma urmelor, să le facă. Mai cu îndărătnicie, mai cu 35 frica-n sîn, el a mers înainte și s-a depărtat de sat, ceea ce nu trebuia să facă. Se uita el, ce-i drept, din cînd în cînd înapoi, dar peste curînd a intrat în zăvoi — sălcii, plopi și anini — și n-ar mai fi putut să-i vadă pe țiganii ce s-au luat după el nici dac-ar fi avut 40 ochi de copou. Nul Țiganii nu țineau să fie văzuți și

de aceea mergeau numai tiptil, s-ar putea zice chiar hoștește, in urma lui.

Sosit, în sfârșit, la locul pe care-l socotea potrivit, el s-a dezbrăcat. Pentru ca nu cumva vreun hoț să se

5 apropie prin ascuns și să-i fure hainele, el le-a atârnat de cracile unei sălcii de pe țărmul riului, ca să le poată vedea din depărtare. Acesta era lucru cuminte; păcat numai că tot din depărtare le vedeau și cei ispitiți de gindul de a îe fura, încît, nu mai aveau nevoie să-și

10 piardă timpul căutîndu-le.

S-a intimplat deci ceea ce Lrebuia să se-ntimple. După ce el a intrat in apa răcoritoare și s-a depărtat spre mijlocul riului, doi danci, mai mult flăcăi doctt băiețani, au ieșit la iveală din desișul zăvoiu-
lui, s-au dus fără pic de frică ori de rușine la hainele fluturate-n vînt, le-au luat una cîte una și au plecat cu ele.

Ce faci acum, Dincă!?

El îi vedea cum le iau și pleacă cu ele, dar pe rînd ei se aflau pe uscat și puteau să fugă și să se piardă printre tufișurile dese, el stătca-n apă, unde numai pe gîfăitc era în stare să se apropie de țărmure.

Acum era acum!

Vin băiat ca dinsul nu ușor se descurcă in asemenea

25 împrejurări.

Cel mai apropiat gînd i-ar fi fost să alerge după cei ce îi furaseră hainele. El era însă unul singur ca sine, iară dînșii erau doi măgădăi cărora nu îe era de loc greu să-i tragă o bătaie, ca să-i treacă pofta de a-și mai cere hainele.

30 Viteaz dar. neviteaz, el a-nceput să plîngă, ca omul care nu mai știe ee să facă si încotro s-o apuce.

Peste puțin a pornit apoi spre corturile băieților.

Om trăit la țară, care vede cu ochii, aude cu urechile și află multe de toate, el știa că fiecare laie de corturari își are voivodul, care taie și spînzurâ, și pe care-l cunoști după mării bumbi de argint pe eare-i poartă la peptar.

40 „Mă duc — își zise dar — la voivodul corturarilor și-i cer să dea poruncă aspră, și iar îmi capăt hainele.”

Cînd a sosit însă la corturi, țigănimia s-a adunat

impregiurul lui și a-nceput să rîdă de el, cîinii țigănești îl lătrau din toate părțile, iar cel cu mării bumbi dă argint l-a luat de sus in jos.

— Vor fi fost alții cei ce ți-au furat hainele, i-a

5 zis. Noi, țiganii, nu avem năravul de a fura. Trăim fiecare muncind pentru sine și pentru ai săi, și de aceea nu suferim să fim puși în rînd cu hoții și cu furii, eu lotri cei proști. Norocul tău că sunt eu om eu suflet milos, c-ai păți-o rău de tot. Te sfătuiesc să-ți cauți

10 cit mai curînd de drum, pentru ca nu cumva să ți se ridice toată laia in cap și să te facă miș-fărămis.

Auzind asemenea vorbe, Dincă a-nțeies că acuma e chiar mai rău de cum a fost și că nu-i rămîne decît iă o șteargă pe ici incolo, făcîndu-se nevăzut.

15 Da! Ar fi fost însă cu puțință ca să treacă de-a lungul ulițelor așa cum era, în pielea goală? Pînă chiar și țiganii rîseseră de el; sătenilor le-ar fi rămas de pomina, încît chiar și nepoții nepoților și-ar fi povestit unii altora c-a fost odală-n sat un băiat prostănac,

20 oarecare Dincă, pe care țiganii l-au despuiat, de s-a ntors în pielea goală acasă.

De rușinea aceasta nu putea să scape decit așteptînd înserarea, pentru ca să se-ntoarcă acasă pe intunec, după ce oamenii din sat se vor fi culcat. Nu-i

25 rămînea decit să se-ntoarcă iar în desiș și să stea-ascuns acolo pînă ce se va fi întunecat.

Vai de sufletul lui. Lasă că o plăcere nu e să stai in pielea goaiă pe-nserate, cînd răcoarea e din ce în ce mai usturătoare, dar mai era la mijloc și temerea ca nu cumva să iasă fie de iei. fie de colo vreun om procllet, ea să-i tragă o bătaie zdravănă. Avea acum timp destul să se gîndească și să-și deie scamă cîte poate să pată copilul care n-aseultă de părinți și de mai-mării lui și-o apucă razna, bătînd cîmpii.

30 Umbla mereu ca vai de el, tîrîndu-se de ici oină colo și uitîndu-se din cînd în cînd spre sat, ca să vadă dacă s-au stins ori nu luminările, ca să se poată întoarce de unde n-ar fi trebuit, dacă e vorba, să plece așa, de capul lui.

40 Era înspre miezul nopții și pe ici, pe colo începuse cîte un cocoș să cinte cînd el s-a-mbărbătat să intre-n

sat. Multe mai avea însă să pată mai-nainte de a fi sosit la fundul grădinii, pe unde se strecurase de acasă.

Era, ce-i drept, întunec, de nu se mai temea c-o să-l vadă cineva și o să-i ducă vestea de băiat sălătrui, care umblă noaptea în pelea goală de-a lungul satului. Clnii însă văd nu numai cu ochii, ci și mirosind din depărtare pe cei ce umblă pe unde n-au ce să caute. Mai văzîndu-l și-n pielea goală, ceea ce rar li se-ntîmplă, cîinii satului s-au stirnit și au început să bată la el ca la o dihanie nemaipomenită.

'fremurînd ca frunza de plop nu numai fiindcă îi era frig, ci și pentru că-l răzbise frica, el se tira pe sub garduri în patru picioare, jurînd mereu că n-o să mai facă ceea ce a făcut.

Era tîrziu după miezul nopții cînd a sosit ca un curcan plouat acasă.

Ge-a pățit în urmă, aceasta nu se mai spune.

VECINĂTATE CU NEAJUNSURI

— Poveste de Crăciun —

- 5 Tîinînd să se simtă bine la ei acasă, d-l Alecu Huian tinăru avocat, și cocoana Laura, frumoasa și mai tinăra lui soție, încă-n timpul călătoriei lor de nuntă au început a chibzui cum au să facă împărțirea casei ce aveau de gînd să-și zidească și nu o dată se supăra cînd el, cînd ca pentru că gînd cu gînd nu li se potrivea, încă mai dese le erau supărările după ce s-au întors
- 10 din călătorie.
- El era, între altele, hotărit să caute și să cumpere loc potrivit pentru casă și numai după aceea să se pună în înțelegere cu un arhitect ca să-i aștearnă pe hîrtie planul casei. Ea se încăpățîna-n gîndul că
- 15 mai-nainte are să fie croit planul și numai după aceea să se facă cumpărarea locului potrivit. El pornea din gîndul că aceasta atirna de la buna chibzuință a soțului, care e chivernisiiorul averii familiale. Ea își dedea silința să-l convingă că, din contră, are să sc
- 1) ție seamă de priceperea soției, care are sarcina purtării de grijă pentru bunul mers al gospodăriei casnice, ba inai scăpa pe ici, pe colo și vorba că, la urma urmelor, din zestrea ei urmează să fie zidită casa.
- Prin multe și felurite supărări au trecut mai-nainte
- .1 de a fi ajuns să aibă atît planul pentru o caeă frumoasă, încăpătoare și bine împărțită, cit și un minunat loc, ca să rămîie atît curte largă în față, cît și grădină umbroasă în dosul ei.

Casă ca cea plănuită de dinții nu se durează însă cil dai din palme. Au trecut mai multe veri și mai multe ierni pînă ce au ajuns să se mute in casa lor, și acum aveau și o fetiță de vreo patru ani, care alerga
5 nu numai prin casele încăpătoare, ci și prin curtea cea largă, precum și prin grădina în care începuseră a se scutura frunzele.

Abia de acum a urmat supărarea cea mare.

Casa era adecă așezată cu intrarea și cu cele mai
io multe dintre ferestre spre miazăzi, iar vecinul despre miazăzi era thnplaruî Lae Bueâlan, care-și avea atelierul în niște case dărimate și-și întindea seîndurilc în curte, ca să Ic usuce soarele și vîntul. Pe deasupra, Lae Bucâlan mai avea și cinci copii, care făceau o
15 gălăgie înspăimîntătoare. Mai ales doi dintre copiii aceia, Spirică, cel mai mare, trecut abia de opt anișori, și Mielu, cel mijlociu, erau nișle draci împielitați, iar cocoana Laura nu era făcută să poată suferi asemenea zarvă.

20 Culmea, însă, adevărata culme era cu totul alta.

Didina, fetița cocoanei, nu se mulțumea să Se plimbe prin curte și prin grădină, ci alerga la împrejmuirea făcută din fel de fel de rămășițe de șipci și de scînduri, ca să intre-n vorbă cu Spirea, cu Mielu și
25 cu surioarele lor.

— Mare nenorocire! i se tingui cocoana Laura soțului său. Să nu pot eu avea parte de mulțumirea de a sta liniștită în casa mea. Sunt o adevărată mueeniță. Nu este destul că văd mereu dărăpănătura aceea
30 în fața mea, că-mi hîriie mereu ferestraiele și rindelele în urechi, că mă înecă mirosul de scînduri verzi și de clei și mă asurzește gălăgia copiilor de/.mățați; trebuie să-mi mai văd și fala, singurul meu copil, înjosindu-se ea să se joace cu niște copii ce nu sunt de
35 seama ei.

— Copiii toți sunt de o seamă — îi răspunse d. Huian — copii și numai copii. N-ar alerga, mititica, la copiii vecinilor dacă ar avea un frățior ori o surioară ca să se joace aci acasă.

40 Cocoana Laura se vedea atinsă unde era mai simțitoare.

— Știu ce vrei să zici, grăi dinsa. Să mă ferească Maica Domnului! Mi-e destul un copil. N-o să mai trec prin ce am trecut. Și dacă e vorba — adaogă cam
5 Înțepată — aleargă fetița prin vecini nu pentru că e singură la părinți, ci pentru că trage la teapă.

D. Huian înghiți cîteva noduri; era atins și el unde dinsa îl știa mai simțitor.

— Bine! întîmpină dinsul, stăpînindu-și firea. O să te scap și de aceasta. Am să trag la primăvară in
io partea aceea un zid de doi, fie chiar și de trei metri.

Multe se mai puteau însă întîmpla pînă la primăvară.

A dat, mai înainte de toate, bunul Dumnezeu că după Sf. Nicolae copacii acum desfrunziți s-au umplut
15 de promoroacă și puțin în urmă s-a pornit o ninsoare, încît pămîntul a fost acoperit de un strat de zăpada în care picioarele numai cu chiu, cu vai puteau să răzbească de ici pînă colo.

Cei cinci copii ai tîmplarului, cu Spirică și cu
20 Mielu-n frunte, alergau însă și se tăvăleau lărmuind prin zăpada cea moale și curată. Una dintre calfele tatălui lor le-a mai făcut și o sanie, în care se îngrămădeau cîte trei, iar ceilalți doi îi trăgeau de ici plnă colo, răsturnîndu-i din cînd în cînd, de era mare frumoșe să-i vezi plini de zăpadă. Alai ales Mielu, care
25 era și de jos în sus și de sus în jos al treilea și intra atit cu cei mai mari, cit și cu cei mai mici decît dînsul in sanie, nu se mulțumea să fie răsturnat, ci se mai dădea și peste cap.

30 Didina, gătită ca o păpușă, stetea la fereastra odăii bine încălzite și se uita cu jind în vecini, fericind pe cei cinci, iar mama ei se simțea foarte nenorocită, căci fiica ei, trăgînd și acurn la teapă, rivnea să fie și ea răsturnată cu sania, ba ar fi fost in stare să se
35 dea peste cap.

— Nu! — zicea mama nemîngîiată — fata aceasta nu e copilul meu!

Cocoana Laura era adică fată de brutar, pe cînd
d. Huian, soțul ei, era fecior de tabac, cea mai puturoasă din toate meseriile.
40

Vre.nuri cu desăvirşire triste au urinat în ajunul Crăciunului. Promoroaea se scuturase, dar zăpada era și mai mare, inșa tot moale și nu scîrția sub picioare, ba cădea cîte o picătură din strașină, unde

"5 atîrnuu țurțuri lungi și groși.

A cumpărat d. Huian cel mai frumos dintre brazii din piață, l-a așezut în salonul cel mare și l-au încărcat el și cocoana Laura de cele mai frumoase podoabe și de fel de fel de bunătați. Erau acolo păpușă mare

10 Îmbrăcată în mătăsuri și-n catifele, cărucior pentru păpușă, salon cu mese, cu scaune, cu dulapuri, iatac cu paturi, bucătărie cu mașină de gătit și cu fel de fel de vase. Ge nu era acolo îngrămădit, pentru ca Didina să salte ineîntată de gîndul că ale ei suni

15 toate.

Ar fi și săltat dacă n-ar fi fost la mijloc nenorocirea cu cei cinci din vecinătate.

Făcut-a ce-a făcut și Nac Bueălan ca să se bucure și copiii lui de Crăciun. A primit fiecare cîte două

20 mere, cîte cinci nuci, cîte o portocală și pe deasupra cîte o bucată de turtă dulce, care urma să li se dea în seara de ajunul Crăciunului, iar calfele tatălui lor le-au înjghebat o frumoasă stea din cele ce pot să fie săltate și i-au învățat și cîntece de stea, incit era mare

25 plăcere să-i auzi cîntînd.

Nu se putea ca fie Mieluș, fie Spirică, fie amîndoi împreună să nu iasă mai-nainte de timpul convenit cu steaua lor în curte, și, ieșiți o dată, Didina trebuia neapărat să-i vadă și să fie răpusă de dorința de a

30 avea și ea asemenea stea, despre care *Fraulein*, guvernanta ei, li spunea că s-a ivit la nașterea lui Cristos.

În seara ajunului de Crăciun dar. cînd au fost aprinse în salonul cel mare luminările pomului de Crăciun, Didina a răaiis, ce-i drept, uimită și încintată, dar numai pe o clipă, căci în clipa următoare

35 a stat dezamăgită: multe lucruri frumoase și bune îi vedeau ochii, dar nu era între ele și mult dorita stea, care s-a ivit pe cer cînd cu nașterea Mintuitorului.

Tristă seară de Ajun.

40 Gooana Laura încă dimineată se plinsese c-o doare capul, iar acum ședea posomorită Într-un colț. D. Huian

ședea într-alt colț, posomorit și el, fiindcă-și vedea posomorită soția. *Fraulein* era ațipită în alt colț, iar Didina se invîrtea împrejurul pomului bogat împodobit și căuta ceva ce poate să-i placă.

5 în timpul acesta, dincolo, în casele dărăpănate, era gălăgie mare, chiote, cîntări, rîsete, veselie fără de Mu, eum se cuvine de nașterea Domnului.

Deodată Didina se învioră.

Tocmai sus era pe pomul de Crăciun o stea, ce-i

III drept, nu ca aceea pe care o văzuse la Mielu și la Spirică, dar o adevărată stea de ciocolată.

Ea luă unul din scaunele cu picioare bronzate și se urcă pe el ca să ieie steaua. Plecîndu-se apoi prea tare spre pomul de Crăciun, *Bcaimul s-a răsturnat* și

15 ca a căzut între lumini și de acolo pe parchetul ceruit cu multă îngrijire.

Un țipăt sfișietor al ei, urmat de alt țipăt, încă mai sfișietor, al cocoanei Laura, și mamă, tată și guvernantă săriră în aceeași clipă ca să ridice copila pe care o văzură răsturnîndu-se printre luminile pomului de Crăciun și rămînînd nemișcată pe parchetul lucios.

Spaima mumei fu atît de zguduitoare încît durerile de cap încetară ca prin farmec.

Nici nu era de mirat. Cîte și mai cîte puteau să

25 fie urmările căderii. S-ar fi putut ca hainele fetiței să ia foc, ca mititica să-și frîngă un picior, un braț, chiar gîtul, să-și spargă capul, ori să rămîie cocoșată toată viața ei.

Se zice iasă că copiii au fiecare îngerul său păzitor;

30 Didina a scăpat de toate aceste. S-a ales c-o zguduitorură, în urma căreia zăcea amețită sub pomul de Crăciun.

D. Huian alergă să-i aducă apă rece, iar guvernanta grăbi s-aducă eter și apă de colonie, în vreme ce d-na Laura o ridică în brațe și-o duse la cea mai apropiată canapea.

35 — Copila **mea!** se tingui dînsa. Singurul meu copiii Ce s-ar alege de mine dac-ar fi să se prăpădească! Mare nenorocire e să ai un singur copil!

Auzînd vorba aceasta, d. Huian, care se întorcea

40 cu paharul de apă, ar fi săltat de bucurie dacă n-ar fi fost cuprins și el de spaimă.

Peste puțin Didina și-a venit în fire. Temindu-se ca nu cumva să fie certată pentru nesocotința ei, ea a început să încredințeze pe părinții săi că n-o doare decât pe ici, pe colo câte puțin, și cel dinții gând al ei a fost să întrebe daeă nu cumva s-a sfărmat steaua.
5 Din nenorocire, temerea ei era întemeiată: steaua cea frumoasă*era acum bucăți de ciocolată risipite pe jos.

Abia acum începu dînsa să plingă. îi era parcă se risipise tot Crăciunul fără de steaua despre care i se vorbise atît de mult.
10

D-nul și d-na Huian,- fericiți că s-au ales numai cu atît, o mîngîiau, făgăduindu-i că au să-i cumpere cea mai frumoasă dintre stele, cînd deodată în antreu răsună glasul copiilor, cîntînd *Steaua luminoasă*.

Ușa cea mare a salonului se deschise, și Mielu intră cu Spirică, care purta steaua cea luminoasă și o sălta cu mult meșteșug, iar surorile lor veneau în coadă, cîntînd și ele cu glas pițigăiat.
15

Didina rămase pe o clipă într-un fel de extaz, apoi alergă la pom și începu să rupă după el tot ceea ce era bun și frumos și să împarta daruri.
20

Deoarece copiii în adevăr sunt toți deopotrivă, copii și numai copii, a urmat veselia în care copiii au să-și petreacă seara ajunului de Crăciun.

S-au pornit cu toții pe o joacă și pe o veselie zgomotoasă, săltau și dănțuiau, mîncău curmale, bomboane și ciocolată, pesmeți și portocale, încît Mielu și Spiridon, dimpreună cu surioarele lor, se simțeau ca înălțați în slava cerului.
25

Iară Lae Bucăian stătea rezemat pe ciomag în ușa salonului, bucurîndu-se de cele ce-i vedeau ochii.
30

D-na Huian, stăpîna casei, s-a dus la el, l-a poftit să șadă, ca să închine împreună un pahar de vin în sănătatea și norocul copiilor.

Așa au stat pină pe la miezul nopții, stăpiriți de sentimentul că nu e în lumea aceasta nimic mai frumos decât o casă plină de copii buni și cuminiți.
35

ZILE DE PRIMAVARA

Costică Firicel, elev în școala comercială superioară, era băiat deștept, silitor și cu purtări bune, încît tatăl său, odăiaș la Ministerul de Finanțe, prinse slăbiciunea de a se lăuda cu odrasla sa, dar, lăudîndu-se el de obicei, se și plîngea că e plîpînd Costică al lui, deșirat și subțirel.
5

— Să rai-l dai în timpul verii mie, ca să-l iau cu mine, îi zise Costache Ionescu, frizerul, care îi era naș și-și muta-n timpul lunilor de vară salonul în o gheretă de la Bușteni. Aerul de munte și plimbările prin poieni au să-i premenească sîngele și-au să-l facă vinjos.
10

Așa a ajuns Costică la Bușteni, unde în curînd cunoștea toate potecile și era știut de toți cei ce aveau slăbiciunea de a umbla prin munți. A rămas, ce-i drept, tot subțirel și deșirat, dar nu-l întrecea nimeni nici la suîș, nici la coborîș.
15

Intr-una din zile el plecase așa singur și de capul lui în Poiana Dinamului și umbla fără de nici un rost de ici pină colo, ca omul care ține să-și premească sîngele și să se facă vinjos.
20

Tot atunci plecase spre Dihamu d-1 .Aristid Calidi, dimpreună cu familia sa numeroasă și cu cîțiva dintre prietenii săi doritori de petreceri plăcute.
25

Erau șase cai pentru cei doritori de a se lăuda că au urcat călare la munte și două care pentru cei obosiți

de drum și pentru merinde, lăzi, saci și coșuri, belșug de multe feluri de bunătați, cum i se cuvine unui ban-cher ca d-l Calidi, care ține să arate ce poate și la ce se pricepe în asemenea împrejurări.

5 Sosifă la marginea poienii, boierimea excursio-nistă era încântată atât de mirosul de fin cosit de curînd, **cit** și de vederea ce se deschidea în sus spre culme, la vale spre Bușteni și peste rîu spre Poiana Coștilei și spre Garaimanul **stînc**B.

13 Gînd era însă să-și caute loc **potrivit** pentru întin-derea mesei, s-a ivit o mare greutate: cocoana Aspasia ținea cu orice preț să aibă în apropiere izvor de apă limpede și rece, **șipot** sub care să-și pună sticlele pline de vinuri **ale**Be.

1.' D-ra Florica **și** coconașul Mircea, **cei** mai mari dintre cei **cinci** copii ai d-lui și d-nei Calidi, doreau și ei ca dorința mumei lor cu orice preț să se-impli-neaBcă și erau hotărîți să nu descălece decît în fața unui șipot **din** care apa limpede și **rece** curge, mereu

2') curge și nu se mai isprăvește. Erau însă patru țărani de față, doi cu carele, alți doi cu cei cinci cai, și nici unul nu știa prin partea locului șipot la care boierii ar putea să-și întindă țoalele pe iarbă verde. Apă era destulă, dar nu prin apropiere, nici mai ales șipot.

25 Era lucru nemaipomenit — să-ți iai masa în virf de munte și să n-ai șipot. Zadarnică era osteneala de a te fi urcat.

In marea ei deznădăjduire, cocoana Aspasia s-a uitat spre culme și ochii ei s-au oprit asupra lui Cos-tică, pe care curiozitatea-l îmbrincea la vale.

30 întrebat dacă nu cumva știe vreun șipot prin apropiere, tînărul cunoscător de poteci s-a-nviorat. „Cum să nu fieli* a răspuns el. Aici, la marginea bră-detului, mai spre pichet: cea mai bună apă; iese din stîncă: tot s-o bei și nu te mai saturei.”

35 D-ra Florica era chiar mai încântată decît mama ei. Tînărul deșirat și subțirel era pentru dînsa, fetișcană de vreo patru sprezece ani, cel mai cumsecade dintre toți oamenii cari cutreieră munții, om care le știe toate chiar mai bine decît țărani de la munte ei înșiși.

388

în fața unui asemenea om a descălecat și de aci înainte s-a ținut, cum se zice, scai după dînsul.

5 Mircea, băiat de vreo doisprezece ani, era și el de părerea surorii sale mai mari, iar ceilalți copii, mai mici fiind, se luau după cei mari, aceasta cu atît mai virtos cu cît și muma lor îl punea pe Costică oare-cum moț în frunte.

în vreme ce la șipot se făcea focul, ca să se frigă la frigare puii și jigourile de berbec, tînărul Firicel o 10 purta pe Florica pe poiană, ca să-i arate vederile, să-i culeagă afine și flori și să-i spună care munte și care vale cum se cheamă, iar ceilalți se țineau coadă lungă după dînșii și se uitau în gura tînărului lor conducător, mirați că știe atît de multe și le cunoaște toate.

15 La Galați, de unde era dînșii, nu se găseau asemenea oameni. Mai era apoi și că unde urcușul era greu, Flo-rica se ținea de pulpana lui Costică, bunu ei prieten care urca voinicește, răzămat pe bățul lui cu cui de fer.

20 După ce masa cea îmbelșugată a fost întinsă pe iarba verde de la șipot, Costică a fost poftit și el să-și facă parte, iară Florica și Mircea se laudau în gura mare cu cele-nvățate de la d-l Firicel.

25 Acesta **mi sa** lauda și el, dar greșala mare ar fi foșt să itu-și dea pe față gîndurile.

— Ați apucat-o rău, grăi dînsul; trebuia să veniți de-a lungul plaiului pe Clăbucet și să vă-ntoarceți pe Valea Cerbului, pe unde aii venit. Pe plai drumul e mai ușor și mai plăcut cînd vii, iar pe Valea Cerbului e mai plăcut la-ntoarcere.

30 Toți îi dedeau dreptate: în adevăr, lucru fără de rost era să vii și să te duci pe același drum.

— Orișiunde te vei fi duc-înd, găsești alt drum la întoarcere, îi încredința Costică și le înșiră drumurile pe care poți să te urci In culmea muntelui Omul, ori să te cobori de acolo.

35 Încîntată de spusele lui, cocoana Aspasia, și data aceasta tot cocoana Aspasia, a fost cuprinsă de dorința de a se urca-n culmea Omului, iară Florica, fiindu-i fiică și fetișcană abia, era chiar mai stăruitoare decît muma ei. Păcat ar fi fost, în adevăr, să se-ntoarcă

la Galați fără ca să se poată lăuda c-au văzut lumea din culmea Omului.

Iar d-1 Calidi ținea să arate că e-n stare s-o facă și aceasta.

5 Florica era, cu toate acestea, pe deplin încredințată că toate au fost puse la calc de către d-1 Firicel numai și numai de dragul ei, ceea ce cu desăvîrșire neadevărat nici nu era.

10 EI, băiat de vreo nouăsprezece, ea, fetișcană de vreo patrusprezece ani, se potriveau și la gînd, și la tragerea de inimă, încît un om răutăcios ar fi zis că el s-a ars, iar unul ca mine l-ar fi încredințat că s-au ars amîndoi. Amîndorura le era parcă de copii mici împreună s-au pomenit și tot împreună au trăit.

15 In ziua de plecare, atît el, cît și ea s-au sculat cu noaptea în cap, au pornit la drum parcă ar fi numai ei amîndoi și numai **cine**-a fost tinăr de nouăsprezece ani și a prins slăbiciune de fetișcană ca Florica, numai cel ce-a pățit-o ca Costică poate să-și facă închipuire
20 despre fericirea lui, numai cine, fetișcană de patrusprezece ani, a prins slăbiciune de un tinăr ca Costică poate să-și facă închipuire despre fericirea ei.

Au plecat după planul croit de Costică, pe Valea Cerbului la deal, toți călare, pentru ca să-și ia prima
25 gustare în Poiana Goștilei, apoi să-și urmeze drumul spre așa-zisul *Blockkaus* din culmea Omului, unde slugile plecate înainte îi așteptau cu masa gata pentru prînz.

30 Pînă-n Poiana Coștilei au mers cu toții mai mult ori mai puțin grămadă, căci unul era drumul, din care nimeni nu putea să se abată. Poiana Coștilei e însă un adevărat rai pămîntesc, în care s-au risipit care-ncotro, unii prin pădurea de brad, alții peste poiana de curînd cosită, iar alții pe stîncile prăpăstioase
35 ale Coștilei ori spre Valea aici sălbatică a Cerbului.

între aceștia erau Florica și Costică, dar nu singuri, ci însoțiți de Mircea, care nu era-n stare să se despartă de dinșii, căci, iubindu-și sora, îl iubea și pe d-1 Firicel.

40 Florica s-ar fi mulțumit acolo, în Poiana Coștilei, și cu mai puțină iubire frățească, dar nu-i dedea mîna

'ă-i zică: „Du-te!”, căci se temea că fie muma sa, fie tatăl său li va zice: „Vino!” dacă va rămînea singură cu Costică.

— Ah! exclamă deodată Costică, arătînd asupra
5 unei stlnci de sub coasta de dincolo de rlu. Iată colo, sus, cîteva stelișoare, floarea-reginei, cum îi zicea Brîndză.

Fără ca să mai ție seamă de însoțitorii lui, el intră
10 în riu așa încălțat cum era, trecu prin apă pe cellalt țarmure și urcă pe stîncă, unde văzuse floarea.

Florica și fratele ei rămaseră pe țarmure ca cloșca
cu bobocii de rață după ce aceștia au sărit în apă.

Nu mai încapă a-ndoială că nu pentru sine, ci
15 pentru scumpa lui Însoțitoare adună Costică florile. Florica ardea însă de dorința de a le putea spune celor de la Galați c-a adunat chiar cu mîna ei floarea cea rară, dat tot nu îndrăznise să intre, cum intrase Costică, așa singură-n apă. Era însă gata s-o facă aceasta
20 dacă el o lua de mîna.

— Vreau și eu să mă duc acolo, zise dar, suspinînd
din greu.

Costică, tinăr îndatoritor, cobori, trecu iar rîul,
dar nu-i dete fetei mîna, ci o luă-n brațe și o trecu pe
celalt țarmure, unde îi dete ajutor ca să urce și ea.

25 Mircea rămase singur, ca cloșca cu bobocii de rață. Ar fi vrut, nu-i vorba, și el s-o pată ca sora lui, dar nu-i dedea mina s-o spună aceasta.

Erau bune și frumoase toate, dar știe toată lumea
30 că e mai ușor să urci decît să cobori o coastă piezișă. Cînd era vorba să se dea jos cu cele cîteva fire de stelișoară, Florica era cuprinsă de simțămîntul că nu e-n stare să coboare și-i venea să plîngă, căci bunul ei prieten nu putea s-o ia și aici în brațe.

— Stăi, domnișoară, îi zise el. Am să cobor mai
35 nainte eu, dar d-ta te-ntorci cu fața spre stîncă și calci mereu unde dai de mîna mea. Frică să nu-ți fie, căci dac-ar fi să luneci, cazi în brațele mele.

Nu i-a fost fetei frică și n-a lunecat, dar el tot a
40 iuaț-o în brațe, și acum, a doua oară, ea l-a cuprins cu amîndouă brațele de gît și l-a strîns, ca nu cumva

să cadă, iară el i-a sărutat mîna cea moale, mică și albă.

— Vai de mine! îi șopti dlnsa. Nu cumva să te vadă Mircea.'

5 — Nu poate, căci suntem întorși cu dosul spre el, Si răspunse îndrăznețul tînăr!

Cînd a trecut-o dar din nou peste rîu, el i-a sărutat gîtul, în ceafă.

10 — Nu poate să vadă Mircea, a zis acum, căci suntem cu fața spre el.

Așa a fost începutul, și se zice că greu e numai începutul.

Trăiau zilele de primăvară ale vieții și nu se mai întrebau ce are să urmeze mai departe.

15 Drumul pînă-n culmea Omului trece șerpuint aici prin brădet, colo printre stînci și prin strimtori și iar mai departe peste poieni și rariști, pretutindeni nou într-un fel oarecare și mereu incîntător cbiar și pentru cei bătrini, darmite pentru el și ea.

20 încă mai înaintătoare sunt lărgimile din culmea Omului și vederile ce se deschid de acolo fie spre Ardeal, fie spre șesul de la Dunăre, pînă spre București, fie spre Țara Bîrsei și peste Munții Buzăului, fie pe Valea Prahovei și mai ales spre peștera lalomiței.

25 Nu i-a fost greu lui Costică să-i încredințeze pe ceilalți că cel mai potrivit drum de întoarcere nu e cel de pe Valea Iepii, unde sunt prăpăstii fioroase și serpentina e primejdioasă, nici cel ce trece cu multe cotituri pe la stîna regală, ci cel ce coboară la Schitul lalomiței, unde sunt frumusețile cele mari, urcă de

30 acolo în Vîrful cu Dor și coboară apoi la Sinaia. Pentru el și pentru ea drumul cel mai bun era nu cel mai scurt, ci cel mai lung.

35 „Păcat ar fi să nu le vezi toate, să nu treci prin toate, să nu te bucuri de toate dac-ai ajuns o dată pîn-aici I" zicea cocoana Aspasia, iar Florica era fiica ei.

Au fost trei zile pline de mulțumiri care nu se uită toată viața și înseninaseră viața celor ce le-au avut de cîte ori își aduc aminte de ele.

40 Din culmea Omului pînă la Schit nu curgea, ce-i drept, nici un pîrîu, dar era pe ici, pe colo cîte o

stîncă, în apropierea lalomiței era brădet și-n peștera lalomiței se stîngea cîteodată luminarea, încît Mircea, paznicul, nu putea să vadă cele ce se petrec împrejurul lui. Noaptea apoi Luna-i revărsa lumina asupra văilor

5 mai mult decît răcoroase și toți ședeau bucurosi împrejurul focului ce ardea-n fața casei de adăpost încît abia după miezul nopții a început lumea să se culce.

Intre cei dintii n-au fost el și ea, dar în zorile zilei următoare ei s-au sculat mai-nainte decît toți ceilalți.

10 Erau zorile celei din urmă zile pe care aveau s-o petreacă împreună, și înduioșare adîncă îi cuprîndea cînd se gîndeau că mine, nu mai departe, se vor despărți. El era mereu ispitit să spună că cel mai bun drum de întoarcere e cu înconjur pe la Tîrgoviște ori

15 cel puțin pe la Moroieni, iară ea ar fi fost gata să plece cu el dacâ lui i-ar fi dat mîna să-i zică: „Vino!”

Urcînd spre Vîrful cu Dor, frumusețele naturii nu-i maiîneîntau, iar coborînd spre Sinaia, drumul le părea

20 grozav de sterp și de scurt și durerea le era din ce în ce mai adîncă.

— Cînd ne mai vedem? întrebă dînsa în clipa despărțirii.

— Nu știu, răspunse el în loc de a zice: „Niciodată!”

25 și o lăcrăma i se ivi-n ochi.

' Trei zile trăise pentru o-treagă viață și lăcrăma i se reivea în ochi de cîte ori își aducea aminte de acele

trei zile.

DIN CAILE VIETII

I

5 Plecind de la Rîmnicul-Vileii spre Călimănești, și se ivesc în față, departe de Olt la deal, Munții Coziei. Orișicît de senin ar fi cerul și orișicît de zîmbitoare și s-ar părea valea din ce în ce mai strîmtă, munții aceia sunt posomorîți, încît în fiecare clipă te aștepti să pornească din ei o furtună cotropitoare. Sus, de tot sus, deasupra mănăstirii Cozia, la marginea rariștei de brazi despre culmea munților, se află sebitul Stînișoara, iar din sus de schit se ridică niște stînci înalte, în dosul cărora se-ntinde poiana luminoasă peste care se face trecerea spre Clocotici și de acolo-n Valea Topologului.

15 E-ncîntătoare preajma schitului și de stînci și mai ales din poiana cea largă ochiul străbate departe peste Valea Oltului și spre munții de la dreapta, în creierii cărora se află schitul Frăsinet.

20 Ani și iar ani de-a rîndul, parcă o lungă viață a petrecut Zamfir în mijlocul aceluia rai pămîntesc, unde zilele sunt de tot lungi pentru că de tot puține sunt întîmplările petrecute-n curgerea lor.

25 Nu împlinise încă vîrsta de doisprezece ani cînd, după moartea mamei sale, părintele ieromonah Avacum, fratele răposatei, îl luase la dînsul drept un fel de ucenic, și de atunci nu s-a mai coborît din munte decît pînă la metocul care se află mai la vale, unde

schitul are o mică gospodărie, pomăt și grădină de legume.

5 Nu putea, în gîndul lui, părintele Avacum să-i facă nepotului său mai mare bine decît să-l deprîndă a se feri de nevoile vieții și de ispitirile ei petrecîndu-și viața departe de lume și mărgînindu-se la cele ce-i sunt omului de neapărată trebuință pentru că s-o ducă cu bine de azi pe mîine.

10 Trai ferit de suferințe el numai acolo putea să-și închipuiască.

15 Umbla Zamfir la început toată ziua de ici pînă colo în urma turmulitei de oi pe care călugării o țineau mai ales ca să-i tundă lina. Lapte și brînză numai în zile de sărbători mari mîncă cîte unul dintre frați, dară carne nici aceștia nu-și băgau în gură.

20 Sus, în înălțimile văzduhului, dedeau vulturii tîrcoale, țîpînd pe șuierate, iară jos, în poiana netedă, cînta mereu ciobănașul, care, băiet sprinten și plin de viață, se cățara ca iedul de capră-neagră pe stîncile pleșuve, încît te așteptai în toată clipa să-l vezi dindu-se pe rostogolite-n. prăpastie. Nu o pățea însă aceasta, căci mai avea să treacă prin multe.

25 Serile de iarnă și zilele ploioase părintele Avacum le petrecea citînd cu nepotul său din *Viețile sfinților*, din *Cazanie*, din *Molitvelnic* ori din *Biblie*, ciopînd amîndoi cruciulițe, jucărele pentru copii și fel de fel de alte lucruri de lemn și stînd de vorbă mai despre una, mai despre alta, ca să se dumirească amîndoi în același fel asupra trecerii prin ființă a lucrurilor.

30 L-a mai îndrumat apoi părintele Avacum pe nepotul său să facă treabă de paraclisier și mai tîrziu treabă de psalt, să deie răspunsurile la *Ectenie*, să citească *Apo-tolul* și *Cazania* și să cînte-n strană după tipic.

35 Viața ferită de griji, de mîhniri și de suferințe, care se desfășura-n liniște azi ca ieri și mîine tot așa, cum din șipotul de sub stîncă se varsă apa limpede și totdeauna proaspătă.

40 Oarecare schimbări se petreceau numai după ce se topeau troienii de zăpadă și se porneau lucrările din pomătul și din grădina de la metoc, pe unde se abătea din cînd în cînd, ca de pripas, cîte un om de la Jiblea,

ba chiar și cile o femeie, căreia mai departe nu-i era iertat, dar nici ispitită nu era să meargă.

Zile grele au avut însă părintele Avacum și nepotul său cînd a străbătut pînă la schit vestea că-n lumea cea mare oamenii sunt din ce în ce mai porniți spre războire.

Zamfir era acum flăcău trecut de nouăsprezece ani, înalt, mlădios, plin de vinjoșie, cu obrajii curați și rumeni, cu ochii ageri, pînă-n cele mai mici amănunte tocmai bun să fie îmbrăcat în uniformă, și mare păcat ar fi fost, căci la multe se pricepea și din cele multe nu era nici una care ar fi putut să-i fie de vreun folos și ca oștean.

Mai era apoi și că după felul de a glîndi al părintelui Avacum orișice războire era pusă la cale de Anticrist, care, prin duhurile necurate ce mișună nevăzute printre oameni, întărită și ispitesc azi pe unii și mine pe alții și-i scoate în cele din urmă din minți, ca să se-ncaiere-n luptă.

„De — își zicea bătrînul — i se va fi perdat băietului urma la Alexandria, unde și-a petrecut anii copilăriei, dar pot să prindă de veste cei de ani și să-l ieie pe sus tocmai acum, după ce atît de bine l-am pregătit pentru viața cuvioasă.”

Ar fi fost să intre-n rîndul fraților. Și așa l-ar fi luat însă, ca să poarte grijă de răniți și de bolnavi. Și gîndul acesta îi era însă bătrînului nesuferit. Timp îndelungat a stat dar Zamfir ascuns prin pădurile de prin pregiurul schitului, și numai din cînd în cînd venea nopțile pe furișate, ca să-și ieie merinde.

Părintele Avacum s-a dat în cele din urmă învins și s-a împăcat cu gîndul ca nepotul său să intre-n rîndul fraților și să plece, la nevoie, înde avea să poarte grijă de răniți și de bolnavi.

Zamfir tot mai stetea însă pe gînduri, căci pe cit de posomorîți păreau munții văzuți din depărtare, pe atît de senină era lumea bătută de soare pe care tînărul o vedea de pe stîncile de la marginea poienii. Nu era, ce-i drept, în stare să plece, dar stetea cu inima-ndoită și nu era zorit să intre-n rîndul fraților.

Simțind-o aceasta, bătrînul nu-l zorea nici el.

Stînd de vorbă unii dintre oameni umblă neastîmpărați de ici pînă colo, alții stan în picioare, iar alții sed tignîți pe scaun: părintele Avacum de obicei era tolănit în patul lui, o rogojină intinsă pe scînduri de brad.

— Te cheamă și te adimenește pe ispitite — îi zise el lui Zamfir, care stetea, ca de obicei, la picioarele lui.

— Nu! îi răspuse acesta. Nu mă cheamă: mă trage inirns.

Mi-ai spus de atîtea ori că aici e scăparea celor scirbiți de viața petrecută-n mijlocul lumii învălmășite și oboșiți în luptă cu nevoile de tot felul. Eu nu sunt nici scîrbit, nici obosit, căci n-am ajuns încă să cunosc vîlmășagul lumii.

Bătrînul tăcu: îl înțelegea și-i dedea dreptate.

— N-ai nevoie să-l cunoști, îi răspuse-ntr-un tirziu. Are să-ți fie destul ceea ce-ți spun eu. care-l cunosc. Una din marile mulțumiri ale vieții e să respiri aer ca cel de aici. Orișicît vei fi stînd în el, nici nu te sature, nici nu obosești. Oamenii îngrămădiți nu cunosc mulțumirea aceasta, căci fiecare dintre ei le spurcă celorlalți aerul.

— Vorbești în pilde, îi zise Zamfir, strîmbînd din nas.

— Și da, și nu! întîmpină părintele Avacum. Tot atît de puțin simt ei mulțumirea care ne-ndulcește nouă viața cînd ne slîmpărăm setea bînd apa din izvorul de sub stîncă. Trăind acolo unde se află, măruntăiele li s-au tăbăcit într-atîta, încît mult de tot ar trebui să steie aici pentru ca să li se dreagă, ca să poată iar avea prin ele mulțumirile de care noi, cei de aici, avem parte.

Vorbea omul îndîrjit de a fi căutat în lume ceea ce nu putea să găsească.

— Nu știu ei cit de dulce e coaja de pîne, orișicît de uscată ar fi ea, urmă el întețindu-se, nici dulceața somnului n-o cunosc. Pe ei nici răsărirea soarelui, nici asfințirea lui, nici adierea vîntului, nici curgerea apei limpezi din paria, nici cerul senin, nici umbra răcoasă a pădurii, nici mirosul florilor, nici verdeața

pagiștei, nici veselia păsărilor și zburdarea mielușei-
lor, nimic din cele ce-i dau vieții farmec nu-i incintă.
Nemaiputind să simtă mulțumirile firești, urmă iar,
viața lui se pare sarbedă, plină de neajunsuri, în cele
din urmă nesuferită, și căutind un fel de răsplată
pentru ostăneala de a o trăi, aleargă după mulțumiri
nefirești, care li se par plăceri, și se zginiăresc băgind
in ei cu mincări și cu băuturi fel de fel de otrăvuri
care îi timpesc și-i fac din ce în ce mai nesățioși,
10 înmiite dac-ar fi bogățiile lumii, tot nu li-ar fi des-
tule.

— Milă să ne fie de dînșii! grăi Zamfir cel deprins
cu cele citite din *Viețile sfinților* și din celelalte cărți
bisericești.

15 — Nu poate să fie! strigă părintele Avacum. Cum
să-ți fie milă de oamenii care-și fac viața nesuferită
mințindu-se, înșelându-se, despuindu-se-n fel de fel
de chipuri, năpăstuindu-se, la mare nevoie chiar omo-
rîndu-se între dînșii!? Fugi de acolo! Inchide-ți ochii
20 și astupă-ți urechile, ca să nu-i vezi și să nu auzi geme-
tele, nici răcnetele lor.

— Dar — stărui Zamfir din nou — eu așa știu că
e moartă credința fără de fapte: aici stau ascuns și
ca-ngropat, iar acolo as putea să-i fiu cuiva de vreun
35 folos.

Bătrînul se ridică oarecum speriat în patul lui și
Be uită cu ochii mari la nepotul său.

Nu era parcă-n stare să-i deie răspuns.

30 — De folos să-și fie orișicare sie însuși prin bărbăția
cu care-nfruntă ispita. Numai așa poate să le fie și
altora folositor. Lor nu poți să le fii de nici un folos.
Ar fi sa te potrivești eu dînșii ajutându-i să se-nfunde-n
păcatele lor. Puindu-te-n protiva lor, ai să fii luat la
goană de către dînșii. Fugi, îți zic, băiete: astupă-ți
35 urechile; inchide-ți ochii!

Mai auzise, nu o dată, Zamfir asemenea vorbe ieșite
din gura unchiului său, dar cu cât mai des le auzea, cu
atît mai puțin îl InspăimSntau, cu atît mai doritor de
a le vedea toate cu ochii săi îl făceau. Ceva mai adine
40 nu-i pătrunsesse-n suflet decit temerea ca nu cumva să
fie băgat în oa3te.

Intr-o noaple-ntunecoasă călugării din Munții
Copiei, deșteptați de niște bubuituri din somn, au fost
cuprinși de o spaimă năpraznică. Le era învederat că
5 dușmanii, trecuți peste hotarele țării, se apropie, și
cel mai apropiat glnd le era să adune fiecare ceea ce
poate să ducă și să fugă la vale, unde era lume-ngrămă-
dită, căci în fața primejdiei om la om caută scăpare.

— Stați! le zise părintele Avacum. Tjnde vreți s-o
io porniți!? Mișel între mișei e cel ce trece peste hotarele
vecinului său, si cel ce e om cu virtute are să-i deie
cu paru-n cap. Voi, însă, ce puteți să-i faceți? De ce
aveți să vă temeți? ce are să ieie drept pradă dc la noi!?
Stați fiecare la locul lui, că nici în seamă n-au să vă bage.
15 Au slat moșnegii și cei ce erau mai puțin decit
moșnegi; Zamfir însă nu mai auzea vorbele bătrînului.
El avea de ce să se teamă; de la el aveau dușmanii ce
să ieie; pe el spaima îl lua cu zorul. Aceasta i se poate
ierta unui om linăr ca dînsul.

20 El nu s-a mărginit însă numai la atît.

Nu-l ierta firea să între-n rîndul fraților, dar acum
a pus mina pe cele mai bune dintre hainele unchiului
său și le-a îmbrăcat, pentru ca oamenii să-l ieie drept
călugăr ori cel puțin frate. S-a împăcat adecă cu gin-
dul ca să mintă pe toți oamenii pe care-i intilneșle, să
25 mintă la iot pasul ce face.

Cînd se albea de ziuă, el era trecut de metoc,
înspre miazăzi, era pe la Jiblea, și bubuiturile sunau
de la depărtări mari, iar puțin în urmă a trecut Oltul
și-a înaintat spre Rîmnic.
30

Apucînd, ca să-și scurteze drumul, pe poteca ce
trecea printr-un colț de pădure, a-ntîlnit în calea sa
o femeie, o fetișcană de vreo treisprezece și un băiețel
de vreo zece ani, care duceau în spinare fiecare cîte o
sarcină de uscături, mai mult vreascuri decit lemne.
35

Erau Ana lui Andrieș și cei doi rmai mari dintre
cei unei copii cu care o lăsase soțul ei plecat la război.

„Să ieie în spinarea ta sarcina celui mai slab decit
tine”, își zise Zamfir, adueîndu-și aminte cele citite
10 împreună cu unchiul său.

A și luat-o Zamfir, și peste puțin, din vorbă-n vorbă, s-a dumirit că Andrieș e unul dintre puținii oameni care se abăteau din când în când pe la schit, dascăl la biserica Sf. Nicolae, un cunoscut al său.

— Avem, nu-i vorbă, căscioara noastră, grăi dinsa, avem și livadă, și-o vișoară, și câteva pogoane-n țarină, dar puțin folos am din ele, căci eu nu le pot munci.

10 Deși avea cinci copii, dintre care cea mai mare dintre fetițe era de treisprezece ani, Ana era femeie încă tineră, căci abia împlinise virata de șasesprezece ani când s-a măritat, dar muncă de bărbat cu copiii ei încă mici tot nu putea să săvârșească.

15 Ți-ar veni să crezi că i-a fost scoasă-n cale pentru ca să fie dovedit că poate și el să-i fie cuiva de folos.

Deocamdată însă nici el, nici ea nu se gindeau la așa ceva.

— Dar cuvioșia-ta, întrebă dinsa, cine ești, de unde vii și unde te duci?

20 El tresări ca hoțul prins asupra faptei.

— Eu cine sunt? întrebă în loc de a da răspuns. Era pește puțință să-i spună adevărul.

Părintele Avacum era om mai scurt și mai gros decît nepotul său, care crescuse înalt și rămăsese mai subțirel și mlădios. El era deci fulgerat de gindul că dinsa vede că nu i se potrivește de loc rasa călugă-rească.

— Sunt — grăi dar peste citva timp — fratele Zenobie, vin de la Frăsinet și mă duc la episcopie.

30 Trei minciuni dintr-o singură răsufflare.

Deocamdată a făcut un mic popas la casa Anei, care-și avea bărbatul dus și nu mai putea să știe dacă mai trăiește ori nu.

40 Nu-i prea dădea omului mina să iasă, căci la tot pasul putea să-ntilnească vreun om care-și zicea: „Cine o fi oare tînărul acesta, care a-mbrăcat hainele unui bătrîn pentru ca să-nșele lumea!” Stetea deci mai bucuros bine adăpostit în casa femeii, care se bucura de oaspele ce putea să-i fie folositor, căci era harnic, dulce la fire și se pricepea la multe.

• Kra după chindie, când yua se nvă-
Im l in noaul., și (iesle L / I / RSE un iX
- din an va , I

IrlUIti !n luuiea ini lliujnciseu. Te îi
lila un largă a satului se 'utorcegu dela
pășim* ni o vaca cu lapte, cu lo căpva
porci Hiin.tnzi, iar mai deparle câteva
vilele, dual - Irei capre si o lunnă. de
viWi.

I'rnei curiile dela dreapta șidelaslănga
h iiii-le se duc sa se culce care unde
'ii ficose rost.

Dinca. oiujit dj alergături și deoacă.
M^'nt ireea si el Indelele ai-a-iă.

Puia lai Barca «I Mw;lnle'i.' un'oăiai
de vre-o doi spre rece ani. car,- s otca

calare ca un
căpitan pe roi
nul,decare suni
legați ceilaili

•Și lu unde
te duci? — în-
treabă Dincfi

juu Ia el

'A>" răspuse l'um lanlos. întrebi
si tu. I nil.-nul dur.' Nu mi duc il duc,
ciu acestia la bifta, ca sa pasca iarbi
proaspăta.

'Tănă când stai acolo?' întrebă i . .
llim-ă.

•Tănă când > răspuse iar Cum l'ană
elud sa sliu.' Toilă m.api-a. Cind ră
săe luei,ifar'ii boului mă ntorc acasă..

Il'i-a rAm.isr. tMlrun Iei d- extaz
apărănd .lin urcare ea si când arii
as pun.l iul s ib el.

A>m m lei, H!Si iese! <-ăi.e Ia cămp.
•> -ia. loat.I noaptea li marginea băl-
nic il le -ut jr.-i .) călare când a
lin-.tarul ae.4ca erau M fericiri
p.iitT. .Ai ea din -il neinchipuite.

•.ă ma ici. risc, 31 pe mine cu

Cum să te iau? N'ai aWai să ta I I i-
cateriile pe mii'g, tie pe băt-fă și te
duce unde merg eo. T-ama mi-e lnsE.
că bălaia le ețkapia după ce te v. i li

llima tl.pj de căb-va ori clăMi.ănd
diii cap

nu era In slare sa-sj stăpânea sen liri i
cea năvalnica S i-liuni» pedeapsa. ce
i părea chiar mai a-prft decdi o bă-
laie buna.

^Fi-' ce o fil» Iși zise si luă o h'tăr-
rlre bărbăteasca. bvse p>- murgul ac>
un bolovan mare si sari li semăna lm.
Nu se prea lora bine talare.0 -rstifin-
..> bine căpt. Irul. «pu-a pe m per» i
cu amădouă mai ile de cl.uma olumi
si- . " i . rar olani ca el.

I'uiu lui Hărcă mergea cu nasul in
vani înainte, i,r Urnea ti..... d.i.p.- el
fulcat p- gntul eatuim cu ama o.u.ă
io»d' e l^ coau M ce.^ lunga

tilruUy cerului .senin'z m a-r 31 1 tă^a

UU ū l - si printre ave-
strigai- ale pri-unl r i n . r l.

Departa spre Ită-rirtl -.- *nlii.den t .-ă
o g-ană di-nori Inimi.- a(i .Im cate .
Dăra din cind lu când cate un fulger.

Te când «l dr-«-a« abrgau caiiilan-
da I in tiate nărlil.- unlt- lll pul-au
sil Igăsească, și stiru-i id pe l» . l . r mi
erau In stare să-i pună i-e urma Im
lonică, sosit ia baliă. *e ră-fă..
ri-iri p>-ntru dansul ne mm poepente.

Ogliin» le ao* Inii. să nu era l» iiii
aceea decal spre mijloc, lme adănc
mile erau m.i mari si nuferi p ll iau |

care fasia miscUt adie-
re» vântului
Te lângt tre-lie crescuse stuf de pa-
W&U pe lângt a. e.t- se «Sad m-n

Coperta Almanachului ziarelor Adevărul și Dimineața pe anul 1024, în care se tipărește nuvela Zile de primăvară

ZILE DE PRIMĂVARĂ

de IAN ȘA TI CL

I. ȘA TI CL

«UbKiune* ite a umbla prin munti
A râma», ce-i dref, lot IN
ji «tejirat. dar inii înca \$
meni nici la atu*, we* U cobora)
întruna din rde al plecau»
Mugur și da capul lui iu Poiana Di
hanului și umbla făr* ite URI U>
roii de ri pană ooto. ca omul cat)
liște aa-și premeneatci tângete fi ai
v faci taniot.

Toi atunci plecjw iprc Dă*
<M Ariilid Calidi. ibmpreuna cu f'
milia «a numeroaiă fi Oi ciți*va
dintre prietenii tai «foritiri Jr p
trecceri plăcute.

Erau țase cai pentru «» thritori
'tir i w l . *il («u . ' . ») talan
l' munte >i (tui- ta* pentru c*
on*și Je drum ? pentru mrrinoV
l- / ateu ti . «i Wjug <tr mul
te Muri de bonități, cum i ae cu
vinr unui bancher ca d-l Calid*
care ține ti «rate ce poate ii U

HKrtlăi aupvrioara. «TI htltt oVp
tep. nil tor și cu puriin bune. in-
cil Ulii aiu. <Jiu> U min»UT.l,
le* ie pricepe în ademenea Unlirrio
rin.
Sau U marginea poárnii. boi*
«Ubițion aj dr riza excuraioniaia era iotinlăi-«
Je . . v. «w sim cr.*it «V ca
daWu-M ol de obtewiu. e și p'ăti-
rând. cit ai de»>«ier*a q ie rlfcaz
raa d « plipund Cottici «l fui.
șiftea în tut. cușne. lat.
Rueicm. și pte fi m' l' -iaazi
Oi-it'ea fi apt* Caraim*. il «ttav
«>».

..Si «u-l dan în impui *ern mie.
iă-l iau cu mfr , D n* e Cos
te&Mt ionfvu. friwiul. «re fi ara
naț tt-fi muta'n l impui l ite
«ari .il.mul în ghereta ik U Buy
wni. A*rrul .ir munte fi jiiirnhănte
pria pon» mu «4-i prrraa-v . i <in
șele (i-au m I faci rflatiot*.
A>a • ajunt CottKi la Buttflfi.
unde în cu'and cuBotea ploaw «l*
te și «ra i' iui (te toți ci ca «u

Începutul nuvelei Zile de primăvară

Coperta revistei *Gândirea* (nr. 11 din 5 febr. 1924) și începutul navelor *Din căile vieții*

- 26
- 5 Nu numai putea, ci și voia din toată inima să-i fie folositor. Lasă că era om chiar din fire milos, dară chiar deopotrivă cu unchiul său dac-ar fi fost, tot ar fi trebuit să se-nduioșeze văzînd cită mucenicie e-n viața unei femei fără de bărbat care are cinci copii, dintre care doi băieți mai mici de zece și două fete mai mici de cinci ani.
- 10 Erau cinci trupuri care cereau să fie îmbrăcate, cinci guri care cereau hrană, cinci ființe pornite-n fiecare clipă spre gilceavă, care cereau să fie potolite, ba n-avea, biata de ea, nici noptile parte de odihnă, căci azi unul, mine altul dintre dînșii se-mbolnăvea, încît era nevoită să-i vegheze la căpătii, făcîndu-i îmblogcli. Grea e afară din cale viața femeii rămasă
- 15 singură-n mijlocul gospodăriei, cu copii mărunți pe capul ei, și era destul ca el să-i țină pe aceștia adunați împregiurul lui, cioplindu-le jucăriile, fiecăruia după pofta inimii lui...
- 20 El făcea însă și mai mult decît atît.
- 25 Bubuiturile sunau mai rar și de la depărtări mai mari, și tot mai mult se-nvedera că nu are bătrînul dreptate și că bine e ca țara să aibă oaste care țin pept cu dușmanul și la adăpostul căreia cei de acasă pot să-și caute de treburi. Cine știe cum ar fi venit
- 30 lucrurile dacă n-ar fi fost și aceasta la mijloc!? Acum își culegeau unii porumburile, alții viile, iar alții poamele de prin livezi, se făceau arături de toamnă și se pregătea pentru nevoile iernii fiecare după putințele sale. Zamfir era bun pentru toate și le și făcea bucuros.
- 35 Vorba era numai să steie la adăpost, pentru ca nu cumva să se pomenească pe neașteptate-n fața vreunuia care dă cu socoteală că prea seamănă „fratele” Zenobie cu Zamfir pe care l-a-nțilnit în Munții Coziei.
- 40 Nu-l ierta deci pe Zamfir, acum „fratele” Zenobie. firea să plece de la casa Anei, unde putea-n fiecare clipă să fie folositor. Chiar și cînd n-avea altă treabă, el cioplea cruciulițe și fel de fel de alte lucruri frumoase, pe care Aspasia, cea mai mare dintre fete, le ducea-n zilele de țîrg la Rîmnic, unde găsea totdeauna oameni care ii dadeau bani buni pe ele.

Deși îmbrăcat apoi în rasă călugărească, Zamfir nu era nici măcar „frate” și putea, la nevoie, să mănânce pînă chiar și mercurea carne și să beie un păhărel de țuică și doauă, trei pahare de vin. Bucuros tăia Ana cel mai frumos dintre cocoșii din curtea ei, ca să i-l pună-n zi de sărbătoare pe masă, tăia și boboci de glsca, și purcei, îi dedia cel puțin cîte o tocană ori cîte o friptură de berbec, ba îi făcea din cînd în cînd și sarmale ori vreo plăcintă, și din toate mîncă dînsul cu poftă, încredințîndu-se că sunt bune și-i priiesc, că n-avea bătrînul dreptate cînd spunea că bagă-n ei fel de fel de otrăvuri cei ce se satură mincînd și bînd. Nu! El se simțea din ce în ce mai în putere și mai însetat de viață.

Mai era, în sfîrșit, la mijloc și adevărul nendoios că nu e făcut omul să-și petreacă viața stînd morocănos la o parte prin păduri umbroase, prin hîrtoape ori prin culmi de munte, ci e-mpins de firea lui să se-nsoțească cu alții.

Multe n-au trebuit să se petreacă pentru ca copiii, nu numai băieții, ci și fetele, să prindă slăbiciune pentru „fratele” Zenobie.

Iaca, cea mai mică, deci și mai prostută dintre fetițe, în curînd a ajuns, îndrăzneată cum era, să i se uree pe genunche. Deși nu era nici măcar „frate”, Zamfir avea plete lungi, mai mult galbene decît negre și mai mult crețe decît netede. Copilita avea siălvcuinea de a și le trece printre degetele subțiri. De la plete mînușita-i scăpata apoi la barba cea mătăsoasă și-i mînglia obrații cei curați și rumeni. Era cel mai firesc lucru ca el să-i ieie căpșorul între palme și s-o sărute cum săruți icoana sfîntă a Maicii Domnului.

Dana, sora mai mare, deși trecută acum de patru ani, deci mai cuminte și mai sfiicioasă, rîvnea și ea: mult n-a trecut și el avea pe un genunche o fetiță, pe celalt alta, și dragi puteau să-i fie și-i și erau amîndoauă, căci amîndoauă li îndulceau viața.

Ana găsisese că e foarte firească slăbiciunea, pe care o au fetițele ei pentru tînărul plin de viață și se bucura că ține și dînsul la ele; Aspasica însă, acum fetișcană

cuminte, găsea că surioarele ei sunt prea de tot îndrăznețe și se simțea într-un fel de strîmtorare.

— Nu vi-e rușine să fiți atît de îndrăznețe!? le muștra dînsa. Se poate să supărați în felul acesta pe cuvioșia-sa?

— Dar nu mă supără cituși de puțin, o-ncredința dînsul. E pentru mine, din contra, o plăcere.

El spunea cel mai curat adevăr, căci mare plăcere e să simți că te iubesc aceia care-ți sunt dragi.

Ga s-o încredințeze despre aceasta, el o cuprinse cu brațul și o apropie de sine. Pe genunchi nu putea însă s-o ieie și pe dînsa, căci numai doi genunchi avea și dînsa era și de altminteri fata încă mai mare și mai sfiicioasă. N-a trecut însă mult și a făcut-o și aceasta cînd se-ntîmpla ca ei să fie numai amîndoi.

Ea nu-i trecea degetele nici prin pletele lui crețe, nici prin barba lui mătăsoasă, dar închidea ochii cînd el îi netezea părul negru și se supăra eînd el o săruta pe frunte, tot ca pe-o icoană sfîntă.

Și multă e dulceața ce se revarsă în întreaga ființă prin sărutarea făcută-n toată nevinovăția.

Ana, cu toate aceste, ba poate că tocmai de aceea ar fi stat pe gînduri dac-ar fi aflat-o și aceasta.

Zilele erau adecă din ce în ce mai scurte, iar nopțile se lungeau de azi pe mîne. Cu toate aceste, copiii, atît băieții, cît și fetele, obosiți de alergătura din timpul zilei, se culcau, cum se zice, deodată cu gîinile. „Fratele” și Ana rămîneau deci singuri, numai ei amîndoi, în timpul serilor lungi.

Ea se plîngea de nevoile mari și multe ale vieții, iară el își dedia silința s-o-ncredințeze că e foarte plăcută viața, și el spunea ceea ce în adevăr simțea, căci afară din cale plăcută îi era viața la casa Anei, unde toți copiii, ba chiar și muma lor îi dadeau în fiecare zi dovezi neîndoioase că n-avea părintele Avacum dreptate cînd vorbea despre neajunsurile firii omenești. Cînd se-ntîmpla, însă, ca unul ca el să steie serile lungi cu o femeie care n-a împlinit încă vîrsta de treizeci de ani, cu toate că are cinci copii, se petrec și lucruri pe care numai ei amîndoi le știu și

despre care numai Intre patru ochi se vorbește, ba și așa numai pe șoptite.

Știind ceea ce numai dînsa mai știa, Zamfir era cuprins de un fel de neastîmpăr lui nesuferit și începea să tremure cînd se gîndea că azi-mine ar putea să se sfîrșească războiul și să se-ntoarcă Andrieș la copiii și la nevasta lui. Un gînd păcătos i se furișea în suflet: că Andrieș să nu se mai întoarcă, să moară pentru patrie ori să cadă-n mînile dușmanilor, care-I duc departe, departe.

La fel se petreceau lucrurile și-n sufletul Anei, care-l socotea pe el vinovat, deși în gîndul lui vinovată era dînsa, care nu-l lăsa-n pace, deși, mai trăitâ-n lume, trebuia să fie și mai cuminte.

III

După săptămîni de zile din ce în ce mai lungi, iar s-au pornit bubuiturile de tun, ba-n cele din urmă se auzeau de prin apropiere și descărcături de puști și rîpăituri de mitraliere. Nu mai încăpea îndoială că paza hotarelor slăbește, și Zamfir era mereu covîrșit de îndemnul de a pleca mai departe pentru ca nu cumva să cadă-n mînile dușmanilor.

— Aș, îi zicea Ana. De ce adecă ai fi avînd să te temi? Ce pot dușmanii să-ți facă? Ai noștri, da, ar putea să te ieie cu dinșii ca să te bage și pe tine-n foc; dușmanii însă, răzbiți o dată pîn-aici, nu mai sunt dușmani, căci nu mai au cu cine să se bată. Unde vrei apoi să scapi de ei? Dac-au venit odată pîn-aici, o să-nainteze și-o să le năpădească toate.

Nu prea avea Ana nevoie să le spună aceste, căci Zamfir mai bucuros rămînea decît pleca și de aceea se pătrundea și el însuși de gîndul că dușmănie nu e decît între oștirile puse față-n față, și tu, om care nu faci parte din oștire, n-ai decît sa li te supui învingătorilor pentru ca să-ți cauți nesupărat de treburi. Frică nu îi era lui Zamfir decît ca nu cumva să se întoarcă Andrieș și să-l întrebe: „Dar tu ce cauți aici?”

Mult n-a ținut însă nici frica aceasta, căci oastea înfrîntă s-a retras spre Valea Argeșului, și Andrieș, dacă nici mort, nici căzut în mînile învingătorilor nu era, tot într-acolo trebuia să fie dus.

5 Zamfir, cu toate aceste, nu se mai simțea ca mainainte și din ce în ce mai des era pornit spre gîndul că avea'unchiul lui dreptate cînd zicea că e mai bine acolo sus, la marginea poienii, decît aici jos, în valea plină de oameni.

10 Tot îi mai erau dragi cei cinci copii, ba dragă îi era și mama lor și de aceea se bucura că le este de folos, dar erau din ce în ce mai multe clipele în care-și era el însuși sie nesuferit și se simțea oarecum rob al casei în care trăia.

15 Zadarnice, cu desăvîrșire zadarnice îi erau silințele de a se-ncredința că unchiul său n-ar avea dreptate dacă i-ar face muștrări aspre pentru faptele ce săvîrșește trăind la casa Anei. Nu putea să scape de gîndul ca e mare de tot nedreptatea pe care li-o face nu numai
20 lui Andrieș, celor cinci copii și mai ales Aspasiei, ci chiar și Anei, care nu era decît jertfa celui mai neînduplecat și mai nemilos dintre neajunsurile firii ome-nești.

25 „Nimicuri l își zise-n cele din urmă. Are bătrînul dreptate: se tîbăcește firea omului. Îmi fac eu inimă rea pentru că sunt venit din marginea poienii; pentru coi trăiți aici toate sunt nimicuri, și nimicuri au să fie mîne-poimîne și pentru mine.”

30 Nici că i-a rămas răgaz pentru aceste, căci în curînd a t'ost coplesit de altele.

Venind dușmanii, n-au tăiat, nici n-au spînzurat pe nimeni, dar l-au luat de scurt pe fiecare și l-au întrebat: „Cine ești? de unde vii? unde te duci? ce rost ai unde te afli?”

35 Nu i-a rămas decît să-i mintă și pe ei, ba a mai adăugat și că stă la casa Anei fiindcă aceasta îi este verișoară. Lucru mare nu era, dar i se-ntîmpla, cu toate aceste, că noaptele tresărea speriat din somn și se-ntreba ce are să pată dacă dușmanii ajung pînă la
40 Frăsinet și află că acolo nu se știe nimic despre un frate Zenobie.

Deocamdată au urmat altele.

Era iarnă geroasă și, cit e țara de lungă și de lată, lumea se jăluia că n-are cu ce să-și încălzească casele, într-o zi a picat la casa Anei o matahală de bulgar,
5 Braciu Tomov, care-l căuta pe Andrieș.

Luase bulgarul în tăiere o pădure din Munții Coziei și avea nevoie de un om care cunoaște locurile și-l ajută să facă stîngenii, să-i coboare-n vale și să-i încarce-n vagoane, ca să-i ducă celor ce se jăluiau.
10 Un prieten îl îndrumase la Andrieș, pe care-l știa om priceput și cinstit.

— Bine, zise Ana, Andrieș e dus unde-o fi, dar fratele Zenobie, care-i ține locul în altele, poate să ieie asupra lui și sarcina aceasta, căci degeaba n-o
15 face și-n vremuri ca cele de astăzi e bine să câștige omul cîte ceva.

Nu i-a rămas lui Zamfir decît să între Ia-nvoială cu bulgarul, care era și el omul dușmanilor. Cum rămînea însă dacă, umblîndu-și în treburi, întîlnea pe vrcu-
20 nul dintre călugării de la Stînișoara ori dacă vreunul dintre cei ce tăiau lemne ori le coborau tîriș în vale îl cunoștea și-i zicea: „Acesta e Zamfir, nepotul părintelui Avacum de la Stînișoara!”?

Nici atît nu-i era destul.

Era frig, și lucru de batjocură ar fi fost dacă Ana și copiii ei n-ar fi avut cu ce să-și încălzească casa cînd el încărcă lemne pentru alții.
25

— Trimite-mi cîteva brațe de lemne! i-a zis deci Ana, care era pătrunsă de gîndul că nu e păcat, ci
30 faptă vrednică de laudă să-ți faci parte din avutul dușmanului, mai ales cînd el pe nedrept caută să se-mbogățească.

Nu-i dedea lui Zamfir mina să zică „nu!”, și fiindcă cu brațul nu putea să ducă lemnele, a-ncărrat cit au
35 putut să ducă boii înjuțați.

Ana nu era însă numai ea singură zgriburilă. Cînd cărăușul descărca lemnele, bunătate de lemne, vecinele se uitau cu jînd peste gard.

— Dă-mi și mie! se ruga una.

— Fă-rai și mie rost! stăruia alta.

— Și mie! se milogea iar alta.
40

Ar fi fost oare cu puțință ca Ana să nu le deie chiar cu preț mai scăzut decît orișunde, căci n-avea decît să tri raită iarăși carul la pădure pentru ca să i se-ntoarcă plin.

5 Zamfir se cam strîmba.

— Adecă ce e? îi zicea dînsa. Nu din magazie, ci din pădure luăm lemnele, iar pădurea nu e a bulgarilor, ci a românilor, care tremură de frig.

— Da, da! — întîmpină Zamfir — dar el a luat
10 pădurea-n tăiere și plătește eu ut Ingenui pe cei ce taie lemnele. N-are decît să-și facă socoteala cîți slinjeni a plătit și cîți a descărcat din vagoane pentru ca să știe dac-a primit ori nu tot ceea ce i ac cuvine.

— Dă-l naibii, că destul câștigă, răspundea Ana,
15 și nu e păcat, ci faptă vrednică de laudă să-ți faci parte din ale dușmanului care te pradă.

— Nu! nul stăruia Zamfir, care nu se putea depărta de gîndul că dușmani sunt numai cei ce-și stau înarmați față-n față.

20 El tremura ca piftiile de cîte ori se gîndea că se sporesc și iar se sporesc Btîngenii pe care-i vindea Ana ca să-și întolească copiii, să se-nzorzonească ea însăși și să-și facă poftetele din ce în ce mai multe și mai mari.

25 Cît a ținut iarna, Zamfir umbla prin pădure pe urma tăietorilor de lemne. Primăvara următoare, vara și toamna cobora stinjenii în vale și-i încărcă. Numai duminicile și zilele de sărbători îl mai vedea Ana, iar atunci, ca să-i mai Îndulcească viața, îi întindea masa,
30 o-ncărca de fel de fel de bunătăți și-i turna-n pahar băutura amețitoare.

Cînd stau, apoi la masa-ncărcată și deșartă pahare, chiar și oamenii ca „fratele” Zenobie le dau toate uitării și se-nveselesc deopotrivă cu ceilalți.

35 „O dată ești și tu om în lumea aceasta! își zicea. Nu știi ce poate s-aducă ziua de mîine!”

Nu erau însă totdeauna numai ei amîndoi, căci tot om era și Braciu Tomov. Ținea și el să trăiască, și dacă i se deșerta punga, nu îi era greu s-o umplă din
40 nou.

După ce se dezmeticea însă, fratele Zenobie iar era pus pe gânduri.

Mai era adecă prin partea locului și Aspasia, care din fetișcană se făcuse mai mult ori mai puțin fată
5 mare și nercu îi ieșea fratele Zenobie-n cale.

Iși dedeau el și Ana multă silință ca nu cumva Aspasia să simtă ceea ce nu trebuia să știe.

E-nspăimântătoare mînia de care sunt cuprinse
10 două femei ce-au prins slăbiciune de același bărbat, dară urgia lui Dumnezeu e cînd una din amîndoaă e muma celeilalte. De urgia aceasta se temea dînsul, și un fel de sfirșeală-l trecea cînd Ana îi zicea: „Ce!? nu cumva am să mă tem de fiica mea!”

Nu se temea dînsa, dar se temea dînsul, căci, dacă
15 nu azi, fie mine, (ie poimîne trebuia să urmeze ceea ce el atît de mult ținea să nu se-ntîmple.

IV

Stind la casa Anei ori umblind prin pădure-n urma tăietorilor de lemne, Zamfir îl vedea mereu în fața sa
20 pe părintele Avacum. Erau în el doi oameni care se-ncăieraseră-n luptă îndîrjită, unul, cel crescut la schiLul de la marginea poienii, iară celălalt, el însuși, cum s-a făcut după ce s-a coborît în vale.

„Ușor e să nu cazi în păcat cînd nimeni și nimic nu
25 te ispitește, zicea acesta. Cum ții însă pept cu multele și marile ispitiri ale lumii, în care om îi este omului dușman!? Căci, jertvă a neputințelor tale și scîrbit de tine însuși, îți țirești zilele ca vai de tinei!”

Știrile ce veneau despre miazăzi și despre apus, ba
30 chiar și cele venite de la Siretiu nu erau de loc bune pentru Braicu Tomov.

„De! zicea dînsul. Te pomenești că-ntr-o bună
35 dimineață nu îmi rămîne decit să adun în pripă ceea ce pot lua cu mine și să mă-ntorc acasă, lăsîndu-mi lemnele risipite prin pădure.”

A oprit deci tăierea, dedea zor pentru încărcatul în vagoane și umbla cu gîndul de a număra stîngenii

risipiți pentru ca să vînză vreunui evreu ceea ce nu va fi ajuns să-ncarce.

Pe Zamfir îl treceau nădușelile, iar Ana-și dedea mai virtos silința de a se pune bine eu bulgarul.

5 Treaba lui Zamfir era cum se descurcă. In seama lui erau dați stîngenii și n-ar fi avut decît să-i păstreze pentru ca să-i aibă.

Dar dacă s-ar fi întîmplat ca să-i alunece bulgarului piciorul și să cadă în vreo prăpastie, încît să-și
10 frîngă gitul, toate rămîneau îngropate și Zamfir nu mai avea nici o vină. îngropate rămîneau însă și dacă dedea Dumnezeu ca oastea țării să răzbească în curind, încît bulgarul să fie nevoit a pleca mai-nainte de a fi ajuns să-și numere toți stîngenii. Rău nu era deci că
15 Ana-l făcea pe bulgar să-și petreacă timpul cu ea, fie plimbîndu-se pe la Rîmnic, fie stînd la masa-ncărcată, fie numai ei amîndoi știau unde și cum.

Mai era însă prin apropiere și Aspasia, care se făcuse femeie-n toată firea.

20 N-avea, ce-i drept, urîtul obicei de a sta la pîiică și de a se uita prin gaura cheii, dar nici nu era nevoie de așa ceva, căci vedea și altfel destule pentru ca bulgarul să-i pară prea de tot obraznic, învingător îngîmfat, căruia toate i se cuvin, toate au să i se ierte. Ce-ar
25 fi putut însă ea să facă!? ce ar fi putut să zică!?

Nu era-n lume decît un singur om a cărui bunăvoință n-o punea la-ndoială. Acestuia i s-a plîns.

— Mama, săraca, ce-ar putea dînsa să facă!? Dac-ar
80 fi însă tata aici, omul acela n-ar mai ajunge și ziua de mîine. A.h! De ce nu sunt eu băiet!

Lui Zamfir i ae opri răsufierea și i se curmară
bătăile inimii. Nu numai ceea ce-i spusese dînsa, ci și ceea ce știa dînsul fără ca ea să bănuiască îl scoteau
35 din fire, incit el nu mai era omul blajin și dulce la fire cum îl știa dînsa.

Cînd îl văzu deci pleclnd spre iatacul Anei, ea se căia de a-i fi vorbit. Se simțea ca așteptînd primul
trăznet în ajunul furtunii.

— Te-am rugat in atite rînduri, îi zise el Anei, să
40 bagi de Seamă ca să nu te dai de gol. Nu crezi c-ai face bine să-I ții pe bulgar mai departe de tine!?

Ea se uită lung la el.
Se simțea umilită.
„De unde și pină unde ți-ai luat dreptul de a-roi
5 vorbi așa!? îi venea s&-i zică și i-ar fi zis dacă nu și-ar
fi dat seamă că sunt multe cele știute numai de ei
amîndoi, și slngele-i îngheță-n vine cind văzu minia
oglundită în fața lui.
Avea de ce să se teamă, și femeia, cînd se teme,
găsește mijloacele de a dezarma pe aceia de care se teme.
10 — O, Doamnei grăi dînsa. Nu cumva îți trece prin
minte gîndul că mie și prostănacul acela de bulgar îmi
este om? Dă-l încolo!
— Tu să-l dail — grăi dînsul cam pe răstite. Vorba
e ce va fi zicînd lumea cînd vede cele ce se petrec!?
15 — Care lume!? ce fel de lume!? strigă dînsa. Nu
cumva iar ai de gînd să-mi ridici copiii-n cap!?
Zamfir era răpus. O dată cu capul n-ar fi vrut ca
mlnia ei să se reverse asupra Aspasiiei. El începu deci
să vorbească mai încet, iară ea îi răspunse pe șoptite.
20 Aducîndu-și aminte de cele citite împreună cu
unchiul său prin cărțile bisericești, el o-ncredința
că nu se poate să nu urăști pe dușmanul țării tale, iar
dînsa își dedea silința să-l încredințeze că-i este și ei
urgisit bulgarul.
25 în vremea aceasta, Aspasia tremura ca frunza de
mesteacăn atinsă de adierea vîntuîui. Il știa pe „frate-
tele” Zenobie atît de blind și acum i(auz^a vorbind pe
răstite. Stetea deci cu inima-nclăștată după ce nu-i
mai auzea vorbind.
30 „Doamne sfinte! își zise. Dacă ar fi să se fi-nlim-
plat ceva, vinovată sunt eu, care l-am scos din răb-
dare.”
Ea puse mîna pe cleanțiî, ca să vadă dacă nu cumva
e-ncuiată ușa.
35 Nefiind încuiată, ușa se deschise, și dînsa rămase
stană de piatră-n prag.
O ardeau ochii și i se făcea negru-n fața celor ce
vedea, iar Anei și lui Zamfir li se surpau toate-n cap.
— Unde ești, tatăl strigă fata, aiurită.
40 îi venea să-l omoare pe el, s-o omoare pe mama sa,
să-și curme ea însăși firul vieții.

Ana sări ca scoasă din minți în picioare.
— Afurisit a fost ceasul în care te-am născut!
strigă dînsa și se repezi spre fiica sa, gata s-o sfișie-n
bucăți.
5 Zamfir o cuprinse-n brațe și-o opri.
Covîrșit de simțămîntul că toate s-au sfișit și că
viața nu-i mai poate să meargă Înainte, el era scîrbit
de sine însuși pentru că nu era-n stare să se strîngă pe
sine de gît.
10 Aceste s-au petrecut într-o clipă, iar clipa urmă-
toare Aspasia a pleeat, ea singură nu știa unde, și-a
luat lumea-n cap.
Ana și [fratele] Zenobie nu mai puteau să se vadă-n
ochi unul pe altul.
15 în gîndul ei, vinovat de toate era dînsul, trimisul
Necuratului. Dacă n-ar fi fost el, lucrurile s-ar fi des-
fășurat cu totul altfel.
in gîndul lui, trimisul Necuratului era bulgarul:
dacă nu era la mijloc el, toate rămîneau bine-ndrumate.
20 înțelegea acum Zamfir ura neînfrînată care despăr-
țea pe oameni în cete ce se pradă, se schilodesc și se
omoară între ele.
„Da! o faptă bună e să-l despoi, să-l lași în pielea
goală — își zicea — și să asmuți asupra lui cîni flă-
rutnzi, ca să rumpă fișii de carne de pe oasele Lui.”
25 Și-ar fi luat și ei lumea-n cap, dar ea era legată
cu patru lanțuri de fier, ceilalți patru copii, iară el
își dedea seamă că, orișunde s-ar duce de sub ochii
pinditori ai dușmanilor nu poate să scape. Și chiar
dac-ar fi fost ca dușmanii să fie spulberați, mîne ori
30 poimîne se putea întoarce Andrieș la ai săi.
„Aici n-ai ce să mai cauți!” Își zicea el, neștiind
încotro să apuce.
Iară bulgarul mîne-poimîne a aflat că la Frăsinet
35 nu știe nimeni nimic despre un „frate” Zenobie și că-i
lipsesc din pădure mulți stingeni de lemne.
„N-are să-nfunde pușcăria — îi zicea el Anei — am
să-l leg de vreunul dintre copacii de la marginea pădu-
rii și au 8& descarge pușca-n eh”
40 Mai-nainte însă de a fi făcut aceasta, el trebuia
să-și numere stlgenii trecînd pe la marginile prăpas-

tiilor, unde atlt de ușor putea să-i lunece piciorul, ca să i se piardă urma.

5 A scăpat Zamfir și fără ca să-și mai fi-ncărcat sufletul și cu păcatul acesta, căci mai-nainte de cum s-ar fi așteptat i-au venit bulgarului știri, In urma cărora a plecat în cea mai mare grabă spre Dunăre.

10 Zamfir a răsuflat acum mai ușor, dar ușurat tot nu-i era sufletul, căci, deși nu mai avea nevoie să.săvirșească fapta, știa c-a avut gindul rău, și dacă fost-a nevoie să plece unul, putea să se-ntoarcă celălalt.

Dai Avea părintele Avacum dreptate: cei răpuși in luptă cu nevoile vieții numai acolo sos, la marginea poienii, prin căință și spășire mai pot să-și găsească scăparea.

15 El însă nici acolo nu mai credea că și-o va putea găsi.

„Cer senin, își zicea, aer curat, adiere blinda, lumină revărsată peste toate din plin, apă limpede și proaspătă, iarbă verde, umbră răcoroasă, miros îmbătător, viață petrecută-n liniște, gînd îndreptat spre cele sufletești; inimă împăcată cu sine însăși, voi toate sunteți zadarnice, căci departe de voi împăcat cu sine Însuși nu poate să fie decit cel deprins a se stăpîni, țiind bărbătește pept cu ispitirile vieții.”

25 Stetea ca-nfipt în pămînt și nu îndrăznea să înainteze urcînd spre culme, căci tremura din toate încheieturile cînd se gîndea că va trebui să le deie răspuns celor ce-i vor pune întrebarea: „Unde-ai fost și ce ai făcut pe unde-ai umblat?”

30 In același timp, cuprins de frică, se uita cînd la vale, cînd la dreapta ori la stingă, căci In fiecare clipă se putea ivi Andrieș, ca să-l întrebe: „Dar in casa mea ce-ai căutat?”

35 S-a și ivit Andrieș, dar nu l-a mai întrebat nimic, ci s-a mărginit să descarce-n el, pentru ca să nu mai poată spune cele știute de dînsul.

MINCIUNA

I

5 Smaranda, numai de curînd trecută de abia șaptesprezece ani, nu era, ce-i drept, decit fată în casă, dar avea mare trecere în lumea ei și se bucura de iubirea și de încrederea tuturor celor ce-o știau.

10 Gurățică, sprintenă, îndeminatică, pricepută la toate ale ei, cu inima deschisă și mereu voioasă, era o adevărată mulțumire să ți-o ai im fel de mină dreaptă ta casă. Mai era apoi și totdeauna cu ochii-n patru, stia fiecărui lucru unde îi este locul și fiecare treabă cînd și cum era să fie făcută, încît nu mai aveai nevoie să-i poruncești ori să-i dai îndrumări, căci le făcea pe toate din bunul ei îndemn.

15 Pe lingă toate aceste mai și ținea mult la cocoana Aspasia, care de vreo doi ani și mai bine acum îi era stăpînă. Avea însă, firește, și cocoana Aspasia slăbiciune pentru Smaranda ei și-i plăcea să li se laude prietenelor sale că slugă ca Smaranda numai rar de tot se nimerește, ceea ce-l supăra pe eoconul Iorgu, stăpînul casei.

25 Nici nu era Smaranda ferită de neajunsuri firești. Era o de tot frumoasă zi de primăvară, sîmbătă, zi de sărbătoare împărâtească, după care urma binecuvîntata duminecă. Coconul Iorgu, judecător la tribunal, bucurîndu-se că are două zile, s-a sculat cu noaptea in cap, și-a făcut rost de merinde, și-a adunat dichisurile și a plecat la vînătoare, mai mult de dragul

plimbării decît cu nădejdea de a se-ntoarce cu traista plină.

Rămasă singură cu cei trei copii ai Băi, cocoana Aspasia a-mbucacat acolo ceva de prlnz, apoi Emil, băiatul cel mare, acum „student” în prima clasă primară, a plecat cu cîțiva dintre „colegii” săi aă prindă fluturi. Ea însăși a oprit o birjă, și-a luat fetița și băiatul, fratele mai mic al lui Emil, și a ieșit să facă o plimbare la aer curat.

Rozalia, bucătăreasa, a plecat, se-nțelege, și ea, să mai răsufle, și era lucru de sine înțeles că atît casa, cît și cele din ea și de dimprejurul ei rămîn în paza și-n purtarea de grijă a Smarandei, toporul de oase și nădejdea tuturor la vreme de nevoie.

Mai bine nici c-ar fi fost cu puțință, căci Smaranda nu era dintre cele ce se culcă și trag un pui de somn cînd vorba e să stea de pază, nici mai ales dintre cele ce se furișează-n cămară ca să se-ndulcească pișcînd mai de ici, mai de colo cîte ceva.

S-a așezat, cum se cuvenea, pe scara de la intrare și se bucura de viață uitîndu-se la lumea luminată de soare, la cerni senin și la păsărelele ce săltau ciripind din ramură-n ramură.

Fără de treabă nu putea însă nici dlmsa să steie. Ceva trebuia să facă. După un timp oarecare s-a ridicat dar și a intrat în casă.

Ușa de intrare a lăsat-o deschisă. De ce s-o mai închidă, cînd afară era chiar mai cald decît în casă!? Cîni apoi și mai ales pisici nu suferea coconul Iorgu la casă. Tot ar fi fost însă lucru mai cuminte să-nchidă ușa, căci ar fi putut să se furișeze pe ea vreunul dintre clnii ori vreuna dintre pisicile din vecini.

Intrată-n tinda casei, Smaranda s-a uitat la dreapta, unde se află sufrageria și iatacurile, unul pentru boieri și altul pentru copiii lor, și la stînga, unde se afla biroul cu biblioteca și așa-zisul salon.

Fie din întîmplare, fie chiar dinadins, ea a luat-o ta dreapta. Intrată apoi în iatacul boierilor, ochii ei s-au oprit asupra mesei de toaletă, lingă care stetea oglinda cea mare, în care te vezi din călcii pină-n creștet.

Văzîndu-se pe sine însăși, Smaranda era încintată și se suceea cînd la dreapta, cînd la stînga, ceea ce i se putea ierta, la urma urmelor.

Ea însă nu s-a mulțumit cu atît numai.

Pe masă se afla cutia cu pudră, pufulețul și celelalte dresuri ale cocoanei, ai ea era ispătită de dorința de a se vedea-n oglindă după ce-și va fi dat pe față cu pudră, Își va fi făcut genele și sprincenele și-și va fi pus roșu pe buze.

Acestea nu trebuia să ic facă. Dae-ar fi aflat că Ie-a făcut, cocoana Aspasia s-ar fi supărat, și încă mai rău s-aj fi supărat coconul Iorgu, care era om de tot aspru la fire. Niciodată să nu faci ceea ce nu-ți dă mîna să mărturisești în fața orișicui.

Smaranda însă, păcătoasă, nu numai da cu pudră pe obraji și pe gît, da cu negru pe gene și pe sprincene și da cu roșu pe buze, ci mai și luă mașina de spirt, ca să-i dea foc, pentru ca să-ncâlzească ferul spre a-și încreți părul.

Pe cînd ea era perdută-n săvirșirea acestor fapte neiertate. Emil, răzbit de foame, s-a întors acasă.

Găsînd ușa descîiisă, ei a intrat fără de zgomot, a luat-o la stînga și a trecut în biuro.

Numaidecît la intrare, într-un colț, se afla casa de fier, în care coconul Iorgu păstra mai mult hîrtii decît hani, iar deasupra ei pusese cocoana Aspasia o figură de teracotă vopsită, la care soțul ei ținea foarte mult. Era un spaniol care cînta din mandolină, figură nu numai de tot frumoasă, ci totodată și caracteristică, si ii ședea bine nu numai casei de fier cu mandolinietii deasupra ei, ci și mandolinistului deasupra casei de fier.

Se-ntiriplase însă că de la un timp Înceace cocoana Aspasia, pentru ca să nu tot alerge în cămara care se afla tocmai dincolo de sufragerie, ascundea borcanul de dulceață începută în colț, la spatele mandolinistului.

Era lucru fără doar și poate mai cuminte dacă făcea drumul pină-n cămară, căci Emil, trîgînd cu ochiul, aflase unde e ascuns borcanul și acum se duse

drept la mandolinist, ca să-și facă parte din dulceața ascunsă-n dosul lui.

Nu i-a fost însă dat să săvârșească fapta neiertelă pe care o plănuse într-un ceas rău.

Deoarece casa de fer era înaltă, iar făcătorul de rele era scurt, încît nici ridicat în vârful degetelor de la picioare n-ajungea să prindă bine borcanul, acesta s-a răsturnat și a căzut peste mandolmistul care s-a răsturnat și el și a rămas cu capul zburat cît colo.

10 Emil rămase ncremenit și cuprins de groază: îi vedea pe tatăl său stăpînit de mînie. I-a trecut acum pofta de dulceață și cel mai apropiat gînd i-a fost s-o ștergă cît se poate de iute, ca să i se piardă urma și nici că s-a mai întors decît seara.

15 Primea mai bucuros să fie certat pentru că a hoinărit.

Smaranda, auzind zgomotul căderii borcanului și a mandolinistului, tresări și se cutremură ca scuturată de friguri, apoi, ștergîndu-și pudra de pe obraji, roșul de pe buze și negrul de pe gene și de pe sprîncene, alergă să vadă ce s-a întîmplat.

Sîngele i-a înghețat în vine, bătăile inimii i s-au oprit și roșeața i-a perit din obraji cînd a văzut mandolinistul răsturnat și cu capul zburat cît colo.

25 „Ge s-a întîmplat aici? își zise ea. Păcătoasa de mine! Am lăsat ușa de la intrare deschisă și a intrat vreuna dintre pisicile din vecini.”

Altăceva nu putea să-și închipuiască și începu să caute prin toate colțurile, că doară va găsi pisica, pentru ca s-o facă terci nu altăceva.

Ea știa prea bine ce-o așteaptă după ce se va fi întors cocoana și încă mai vîrtos după ce se va fi întors boierul acasă.

35 Nu era-n lumea aceasta decît un singur om de care se temea, coconul Iorgu, iar de acesta se temeau și copiii, ba pînă chiar și cocoana, căci pe dînsul nu putea nimeni să-l amăgească, nici să-l momească cu vorba, nici să-l moaie cu rugămintele ori să-l îmblînzească cu lacrimi.

40 — Bine, îi zise cocoana Aspasia, foarte supărată. Dar tu ce-ai făcut?

— Am șezut pe scara de la intrare, răspunse Smaranda, înghițind trei noduri unul după altul.

5 Era, ce-i drept, adevărat c-a șezut pe scară. Vorba era numai că mai făcuse ea și altele, și n-ar fi greșit cel ce ar fi zis că a-nceput să mintă.

— Se vede însă c-ai lăsat ușa de la intrare deschisă și afurisita de pisică s-a furișat în casă fără ca tu să fi prins de veste.

10 - Vina aceasta Smarandei nu-i dedia mîna s-o ieie asupra sa.

— Nu! grăi, dar mai înghiți un nod.

— Era închisă ușa?

15 Această era minciună curată. Cocoana Aspasia era însă ncredințată că Smaranda ei nu era în stare să mintă; a rămas dar că pisica intrase mai-nainte de a fi plecat ceilalți.

— Da! — grăi Emil, răsufînd mai ușor — parcă am văzut-o furisîndu-se pe ici pe colo prin casă.

20 Adevărul era că nici n-a văznt-o, nici nu i s-a părut c-o vede, dar era ncintat de gîndul că vina lui va cădea asupra unei pisici neștiute.

Rămînea însă să vadă ce va crede și ce va zice judecătorul cel nendupleat, și toți tremurau de frică duminecă seara, cînd s-a întors coconul Iorgu acasă.

II

30 Coconul Iorgu era nu numai supărat foc, ci totodată și cuprins de adîncă mîhnire. Era % jale adîncă să-și vadă mandolinistul care în cădere-și frînsese gîtul și perduse o ureche. Aceasta însă treacă, duca-se: găsea el pe cineva să-i lipească capul la loc și nctul cu încetul se deprindea cu cîrpeala. Lucru cu care nu putea să se împace era că nu numai Smaranda, ci și Emil, ba pînă chiar și cocoana Aspasia-și dedia silința să-l încredințeze că vinovată e o pisică oarecare, pe

· In text: și.

care Emil spunea că i se pare numai c-a văzut-o, iar ceilalți n-o știau de loc.

Om cu simțimnt de dreptate și Mrșit într-ale judecătoriei, îi era destul să se uite-n fața Smarandei și s-o vadă cum i ae-năbușe glasul vorbind pentru ea să fie-ncredințat că ea se simte vinovată și nu se poate îmbărbăta să spună adevărul.

— Ce pisică l? grăi dînsul. De unde și pînă unde pisică?! ce caută pisica din vecini unde nu e nici cratița cu lapte, nici pept de curcan, nici șalău prăjit, ci un borcan cu dulceață? Pe mine n-aveți să mă prostiți. Aici nu poate să fie la mijloc decît. cineva care rîvnește la dulceață.

Emil tremura din toate-neheieturile; știa prea bine că așa este, dar nu era-n stare s-o mărturisească aceasta.

Dacă era adevărat că cocoana Aspasia a găsit mandolinistul răsturnat și că Emil s-a întors și mai tîrziu acasă, vinovată nu putea să fie decît Smaranda, și ea mințea cînd spunea că tot timpul ușa de la intrare a stat închisă și ea însăși a șezut mereu pe scară.

— Pe mine'— îi zise dar fetei -- să nu te-mpingă Necuratul să mă minți. Eu toate le iert ori le trec cu vederea, dar în fața minciunii sunt nemilos, căci minciuna e obîrșia a toată fărădelegea și făcătorul de rele își petrece viața mințind acum într-un fel, apoi într-altuJ, ca să te amăgească, să te-nșele, să te ducă-n ispită, să te fure, să te-mbrîncească la păcătuire, Ia nevoie chiar să te omoare. M-ai înțeles?! Mie adevărul să mi-l mărturisești!

Smaranda tremura și ea ca Emil, deși spunea adevărul zicîndcă nu știe cum s-a răsturnat mandolinistul.

— Nu minte numai cel ce spune ceea ce știe că nu-i adevărat, urmă coconul Iorgu. Mincinos e și cel ce știe adevărul și nu-l mărturisește, și cel ce lasă pe alții să creadă ceea ce nu-i adevărat, și cel mai urgisit dintre mincinoși e cel ce năpăstuiește pe cel nevinovat. Iară eu mincinoși în preajma mea, ba chiar sub acoperișul casei mele nu sufăr! Să-ți aduni trențele și să pleci fără de-ntlrziere l

Emil se făcu verde-ngălbenit la față. Dacă conul Iorgu ar fi avut în mină un bici cu sfircul împletit, ca să-l bată pe mincinos, Incit să-i țîșnească singele prin piele, băiatul și-ar fi luat inima-n dinți și ar fi mărturisit fapta sa. Pentru atît însă, numai pentru atît nu lua el minia tatălui său asupra sa.

— Aș minți, coconașule! — grăi Smaranda — dac-aș spune că eu am răsturnat mandolinistul ori că bănuiesc cine l-a răsturnat.

— încăpăținarea aceasta e revoltătoare! strigă eoconul Iorgu. Ieși! Pleacă, să nu te mai văd în ochii mei! Faptă fără' de răsplată nu se poate!

Smaranda-și plecă cu umilintă capul; vedea și ea că faptă fără de răsplată nu se poate.

„Mă năpăstuiești, coconașule!" îi venea să zică, dar știindu-se vinovată, vorbele i se opreau în gît.

Cocoana Aspasia o socotea și dlinsa năpăstuită și, ca s-o scape, era-n stare să spună că ea însăși a răsturnat mandolinistul; ar fi mințit însă dac-ar fi spus-o aceasta și de minciună se ferea ca de foc.

A rămas deci să fie cum vrea stăptnnd casei, judecătorul cel drept și nenduplecat: Smaranda și-a adunat lucrurile și a plecat, jurînd în gîndul ei că niciodată n-o să se mai uite în oglinda stăpînei sale, nici n-o să-și mai pună pudră pe obraji, roșu pe buze și negru pe gene și pe sprîncene. Fiindu-i greu aă se despartă de stăpîna ei cea bună, ea plîngea și dimpreună cu dînsa plîngea și cocoana Aspasia, ba plîngeau și copiii, afară, se-nțelege, de Emil, care se cutremură cînd se uită la ea și era-n stare să zică și el: „Pleacă, să nu mi te mai văd în ochii"

Iar mai departe rămînea să fie parcă cele petrecute nici n-ar fi fost.

Ziua următoare coconul Iorgu a venit cu un meșter dibaci, care a lipit capul la locul lui și l-a așezat iar pe mandolinistul unde stătuse mai-nainte podoaba casei, ti lipsea, ce-i drept, o ureche, dar aceasta se vedea numai dintr-o parte și numai dacă te uitai cu tot dinadinsul.

Tot atunci coconul Iorgu a adus în locul Smarandei pe una Lina, fată și curățică, și deșteaptă, și-ndemi-

natică, să-i cauți și să nu-i poți găsi pereche. Cocoana Aspasia, cu toate aceste, nu putea s-o vadă în ochi. Nemingăiată că nu-și mai are pe Smaranda, îi era urgisită biata de Lina, parcă dinsa ar fi fost de vină că
5 Smaranda a trebuit să plece.

„Ei! își zicea însă coconul Iorgu. Așa sunt femeile, tonatice: o să-i treacă și asta cum i-au mai trecut multe altele.”

Mai era însă și alta, pe care el n-o știa și care trecea
m mai cu anevoia.

Emil adevărat nu era în stare să intre-n biroul tatălui său fără ca să se uite la mandolinist și ceea ce vedea totdeauna era lipitura de la gît și urechea care lipsea. Nu doară că mandolinistul i se părea mai puțin frumos
15 așa, cu gîtul lipit și fără de ureche, dar îi era nrsuferit gîndul c-a mințit tăcînd și l-a făcut pe tatăl său să năpăstuiască pe Smaranda cea nevinovată.

El nu voia să se uite acolo, dar cu cît mai dinadins nu voia, cu atît mai virtos se uita, ba după cîtva timp
20 nici nu mai avea nevoie să se uite, căci vedea și pe-ntuneric ceea ce nu voia să vadă, ba îi era destul să treacă pragul ușii de intrare pentru ca să vadă lipitura de la gîtul nefericitului de mandolinist și urechea pe care acesta n-o mai avea.

N-a trecut mult și Lina a trebuit să plece. Prea îi era nesuferită stăpînei sale.

Coconul Iorgu a adus alta, pe care tot Smaranda o chema. S-a înșelat însă, căci ea-și zicea Smaranda fără ca să fie Smaranda și de aceea îi era stăpînei cu
30 atît mai nesuferită.

De aici înainte Emil vedea lipitura de la gîtul mandolinistului și cînd se afla-n sufragerie, ba chiar și-n iatac, serile, după ce s-a culcat, încît nu putea să doarmă, iar după ce-l răpunea somnul, îl visa pe mandolinist singerind atît din lipitura de la gît, cît și
35 din urechea ce-i lipsea, iar Smaranda îi ștergea cu o cîrpă curată singele, se înțelege, nu Smaranda cea de acum, ci cea adevărată, cea bună, cuminte, cea nevinovată și năpăstuită.

A ajuns Emil, bietul de el, de-l vedea în cele din urmă pe mandolinist pretutindeni prin întuneric,

încit ar fi fost gata să-și ieie lumea-n cap ca să scape de el, vorba e numai că orișunde s-ar fi dus, îl vedea mai ici, mai colo ieșind la iveală.

„Nu e — zisese tatăl său — faptă fără' de răsplată”,
5 și aceasta era răsplata faptei săvîrșite de dînsul cînd l-a lăsat pe părintele său s-o năpăstuiască pe Smaranda.

În rînduială firească e însă-n toate măsură dreaptă și se vede că nu suferise încă băiatul destule pe urma păcatului său.
10

Într-una din zile, întoreîndu-se de la școală, Emil a zărit în depărtare pe Smaranda cea adevărată, care venea, parcă, cu pas grăbit spre el.

El nu se-nșela.

Cu toate cele petrecute, Smaranda tot mai avea slăbiciunea pentru fosta ei stăpînă, deci și pentru copiii, ba chiar și pentru coconul Iorgu, bărbatul ei. Văzîndu-l deci pe Emil în depărtare, și-a iuțit pasul, ca să-l ajungă și să aibă mulțumirea de a-l vedea din apropiere, de a-i vorbi, de a-l întreba ce mai fac cei
15 de acasă.

Văzînd-o că se apropie, Emil și-a iuțit și el pasul. Pe cînd însă ea se apropia voioasă și cu inima ușoară, el tremura-n tot trupul și inima i se făcuse cît un purice. Se aștepta-n toată clipa ca ea să-l apuce de guler și să-i zică: „Mișelule! M-ai nenorocit! De ce
20 n-ai spus că tu ai răsturnat borcanul cu dulceață peste mandolinistul care s-a răsturnat apoi și el!?”

Uluit, cu desăvîrșire pierdut a rămas dar băiatul cînd s-a văzut față-n față cu Smaranda.
30

— Da! ai toată dreptatea! grăi dar cu glasul înecat de emoțiune. Sunt un mișel, un adevărat mișel: eu am răsturnat mandolinistul, eu i-am frînt gîtul și i-am strivit urechea.

Smaranda rămase ca și cînd ar fi căzut din cer.
35

— Da! zise apoi ea, vorbind într-aiurea. Înțeleg acum. Nu! Tot eu sunt de vină. Dacă n-aș fi lăsat ușa de la intrare deschisă și n-aș fi umblat după ticăloșii, n-ai fi putut nici să intri, nici să ieși fără ca eu să fi
40 prins de veste și cele-ntîmplate n-ar fi fost cu putință.

— Nul întîmpină el. Dacă eu aş fi apus adevărul, nu ți s-ar fi făcut ție nedreptatea.

— Mie, întîmpină dînsa, nu mi s-a făcut nedreptate: pentru vina mea am luat răsplata.

5 El că ea și ea că el greșește luînd vina asupra sa. Așa, certîndu-se mereu, au mers mai departe și nu s-au oprit decît în fața coconului Iorgu, care, aflînd adevărul, nu numai i-a iertat pe amîndoi, dar s-a și bucurat,

10 Ce-ar fi putut să le facă?

E curățit de păcat cel ce mărturisindu-și vina dă dovadă de căință, iar Smaranda și Emil își mai și ispășiseră păcatul.

PRINȚESA

A apărât în Prințesa, *CAile morfilor. Un democrat*. Nu/e/e, București-Editura librăriei „Universala Alealay & Co”, [1928], p. 3–178 („BiQliuleca pentru toți”, nr. 1.140-1.1431).

Povestirea a fost scrisă în februarie 1919 la hotel „Modern”, unde scriitorul, implicat în procesul ziaristilor, era ținut în stare de arest (I. Slavici, *închisorile inele*, Jîucureșli, 1921, p. 19B–199). T. Arghezi, implicat și el în proces, scrie că în timp ce ceilalți ziaristi protestau contra arestării lor, Slavici nici nu aducea vorba de închisoare și pe o „masă de un metru pătrat el scria zece ore pe zi” (V. Netea, *7 nopți de vorbă ca Tudor Arghezi în Vreamea*, nr. 692 din 28 martie 1943).

Prințesa se încadrează între povestirile ample ale lui Slavici: *Vatra părăsită*, *La răscruce*, *Spiru Călin*, *Din valurile vieții*. Întîlnim și aici, ca în *Spiru Călin*, „antreprenori” care se asociază cu meșterii italieni și construiesc case așa cum le vine la socoteală. Problematika povestirii ne îndrumă spre romanul *Din două lumi*, publicat în ziarul *Minerea* cu un deceniu mai înainte. Scriitorul înfățișează o familie de meseriași bucureșteni care se destramă dar acest proces este descris nu numai ca o consecință a concurenței capitaliste, ci și a fugii, în generația a doua, de muncă. Liceul, pensionul, universitatea sînt frecventate de fiii de meseriași din această categorie cu scopul de a „primi lustru”, și nu pentru îmbogățirea de cunoștințe, prin care să se facă utili societății. Avera adună prin muncă de înaintași permite, pe de altă parte, ca acești fii de meseriași să ducă o viață „princiară”, „Aristocrația” formată în timp relativ scurt prin parvenire se întîlnește în viața de petreceri cu aristocrația „de sînge” și caută chiar să o concureze prin lux și risipă.

Prințesa se înscrie ca o continuare a romanului *Din două lumi*, îndeosebi sub raportul tratării temei. Căci Slavici îmbogățește cu noi date tabloul vieții meseriașilor bucureșteni de la începutul secolului nostru.

CĂILE MORȚILOR

A apărut în *Prințoa. Citit morților, t/n democrat*. Nurele, București Editura librăriei „Unlveraala-Alcalar & Ca”. [1828]. p. liâ-îâ» (Bibliotecă pentru toți-, nr. 1.140—1.143).

Povestirea a fost scrisă, ca și *Prințesa*, în februarie 1919 la hotel „Modern”, unde scriitorul era ținut în stare de arest pentru a fi trimis în fața Curții Marțiale în „procesul ziaristilor”.

Slavici înfățișează, ca și în *Prințesa*, destrămarea unei familii de meseriași. Acțiunea este situată însă în alt cadru social, și eroii, dacă nu intră în aristocrație, caută să ajungă în fruntea satului prin acapararea de pământuri. Autoritatea lor este surpată de răscoala din 1907. Slavici nu crede, ca și alți scriitori ai noștri, în „instigatori”, care ar fi pus la cale izbucnirea răscoalelor țărănești și nu acceptă aici explicația că ele s-ar fi datorat numai sistemului de exploatare practicat de moșieri și arendași. Altfel nu ar fi pus în rolul principal un personaj ceso ridica de jos, dar care apasă țărănimea, întocmai ca moșierii și arendașii.

Slavici nu și-a întrerupt munca literară nici chiar la hotel „Modern” și are meritul nu numai de a fi scris cele două povestiri, ci și de a fi dat o lecție acelor care au căutat să-l umilească. „*Atit Căile morților*, cit și *Prințesa* Bunt dovezi vii ~ scrie Slavici — că mă simțeam bine în iatacul acela strimț și că proști au fost afară din cale cei ce au crezut că mă umilesc și-mi amărăsc viața băgându-mă în cea mai spurcată dintre casele din București” (I. Slavici, *Închisorile mele*, p. 199).

UN DEMOCRAT

A apărut în I. Slavici, *Prințesa. CUI* morților. Un democrat*. Nuvele, București, Editura librăriei „Unlveraals-Alcalar & Ca”, [1818], p. 284-ÎO» (Bibliotecă pentru toți”, nr. 1.140-1.14).

Un democrat este cea de-a treia povestire din volumul tipărit postum, care reunește lucrări scrise după 13 ianuarie 1919 în închisoare. Scriitorul nu o menționează în *Închisorile mele* alături de *Prințesa*

și *Căile morții*, fapt care trebuie luat în considerare. Apare îndreptățită presupunerea că Slavici și-a scris povestirea la Văcărești, după condamnarea sa, în martie 1919.

Povestirea se înrudește cu *Prințesa* și înfățișează, în linii și mai precise, procesul de aristocratizare în lumea meseriașilor. Conflictul capătă o rezolvare „pedagogică”, așa cum se înfățișează în multe din scrierile lui Slavici, dar privirea critică asupra procesului de aristocratizare în lumea meseriașilor este dintre cele mai pătrunzătoare. Căci Slavici creează în lencusor, fiul brutarului, devenit, după studii în Paris, „musiu Jean”, tipul unei întregi categorii sociale, ce vede până și în însușirea unei culturi un mijloc prin care putea parveni.

O VARIETATE

A apărut în *Tribuna*, I (1884), nr. 40 (3/15 iunie), p. 168—169, nr. 41 (5/17 iunie), p. 162—163, nr. 42 (6/18 iunie), p. 166, nr. 43 (7/9 iunie), p. 170, nr. 44 (8/20 iunie), p. 174.

Ooarietale face parte, alături de *Fapta omenească*, dintre lucrările literare ale lui Slavici, foarte puține la număr, scrise după ce acesta ia conducerea Tribunei și publicate în ziarul sibian. Ea a trecut neobservată și nici chiar I. Breanu nu o menționează în studiul său *Literatura „Tribunei” (1884—1895J. Partea I: Prota* (București, 1936, p. 54—71) printre lucrările literare ale scriitorului.

Slavici se oprește la o temă care cunoaște o largă circulație în literatura europeană și ea se înfățișează în literatura noastră. V. Alexandru evocă în *Călătorie în Africa*, încă în 1855, „englezul”, tovarăș de drum, ca N. Gane să înfățișeze în *Petrea Dascălul*, în 1880, „lorzi” la vânătoare în munții Moldovei. I. Ghetea face și el în *Teodor Diamant*, în 1883, unele considerații cu privire la figura „englezului”, pe care îl descrie, de astă dată, în țara sa. Slavici schițează, la foarte mică distanță de N. Oane și I. Ghetea, trăsături de caracter ale „irlandezului”, varianta tipologică a „englezului” și îmbogățește cu aspecte inedite tratarea temei în literatura noastră.

Procedul schimbului de scrisori (a care apelează îl reîntinim în scrisul său și mai tirziu. Se cuvine menționat în acest sens, Îndeosebi romanul *Cel din urmă Armas*. Scriitorul dovedește îndemnat în construirea unei acțiuni pe o succesiune de „varietăți” fi umorul

cu care comentează intimplările amintește de cele mai bune „novele” ale sale.

Slavici inaugurează prin această lucrare, în care satirizează presa burgheză, una din direcțiile de dezvoltare ale prozei tribuniste.

PIATRA DIN PRAG

— Novelă —

A apărut în *Almanach literar ilustrat 1887*, II, București, [Ta.] p. 107-120.

Se republică în *Culegeri literare tssé*. Partea I. Ediția III, Ilustrata, București, Kdliura librSriei „Soec & Co”. [f.a.], p. 107-120.

Traduceri: *Der Steni auf der Thurgchwaffe*, *Norelle ron I.Slam*, i, deutsch BonC.d.T., în *RomânUi-he Revue*, V (1889), tir. 10 (octombrie), p. 571 - 571); ur. 11 Inoicmbne). p. 61S-653.

Almanachul literar ilustrat estenna dintre cele mai frumoase tipărituri de acest fel scoase la noi în secolul trecut și el reunește lucrări ale scriitorilor de seamă ai vremii. *Almanachul literar ilustrat* pe 1883, în care apare nuvela lui Slavici, (ace loc în coloanele sale *Luceafărului* lui Eminescu, precum și unor scrieri de I. Văcărescu, C. A. Rosetti, B. P. Hasdeu, V. Alecsandri, T. Maiorescu, I. Creangă, I. Negmzzi, A. Vlahuță, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, D. Zamfirescu și alții. *Almanachul literar ilustrat* pe 1886 cuprinde, alături de lucrări ale scriitorilor tiemaisus.șiscrieri de I. Heliade-Rădulescu, G. r. M. Alexandrescu, C. Negruzzi, N. Gane, P. Ispirescu. Surprinde absența în amândouă *A bnanachurile literare ilustrate* a lui Caragiale. Ele ofereau, excepționând această omisiune, o privire destul de cuprinzătoare asupra literaturii române.

Almanachul literar ilustrat se bucură de o bună primire și se republică, câțiva ani mai târziu, sub titlul *Culegeri literare*. Serenuniă la partea calendaristică de la început, fiind înlocuită cu scrieri ale lui Slavici și de altă natură.

Piatra din prag este o „novelă” și descrie, ca și *O viață pierdută*. *Moara cit noroc*, ca să nu le amintim decât pe acestea, procesul de destrămarea a unei [amilii țărănești. Scriitorul insistă mai puțin asupra unor intimplări excepționale și este preocupat să descrie mișcarea sufletească a eroului principal. Petrea Surdulului este om harnic, tăcut, demn. Se pune și aici o problemă pe care o întâlnim în *Sudulea Taichii* și în alte câteva scrieri ale lui Slavici. Se ilustrează anume că în privința structurii sufletești există o continuitate: părinți-copii, indife-

rent de înfățișarea exterioară și condițiile sociale în care sînt puși să acționeze. Petrea Surdulului urzește, pe de altă parte, planuri de răzbunare împotriva celui care îi necinstește soția. Sîntem îndrumați spre *Moara cu noroc*. Procesul de înstrăinare dintre soți este descris cu destulă pătrundere și *Piatra din prag* trebuie situată alături de celelalte „novele tragice” ale scriitorului.

Slavici era, în 1887, cînd apare nuvela, director al ziarului *Tribuna* din Sibiu, a cărui conducere o ia, cum știm, încă în aprilie 1884. Este scrisă *Piatra din prag* în acești ani? S-ar putea invoca subiectul „ardelenesc”, cu luarea feciorilor, pe termen lung, în „cătănie”, purtarea „domnilor” în sat și alte amănunte. Dar date de asemenea natură sînt în lipsă și în alte nuvele ale scriitorului, despre care știm sigur că au fost scrise în epoca anterioară *Tribunei* și nu pot constitui, prin urmare, argumente suficiente de convingătoare. Problematika, ca și modalitatea de expunere, ne îndrumă spre epoca anterioară din creația scriitorului. Judecînd după aceste aspecte, se poate susține, cu oarecare temei, că *Piatra din prag* a fost scrisă înainte de 1881, în imediata vecinătate a nuvelor *Budnlea Taichii* și *Moara cu noroc*.

Mai rămîne ca cercetări viitoare să arate de ce Slavici nu a inclus nuvela în volumele sale. Căci împrejurările în care se publică nu permit să vorbim de o scăpare a ei din vedere.

ANGHEL

A apărut în *Coșorobiri IHtrare*, XL (1906), nr. 3 - 5 (martie-mai), p. 338-234.

Se republică fragmentar în *Tribuna*, X (1906), nr. 118 (îl iunie/4 iulie), p. 4-5,

Traduceri: *Anghel* în *Rumänischer Lloyd*, XXIV (1907), nr. 8091 (12 octombrie), II. \ - *Anghel* în *Rumänisrlie Erzählungen*, 17, ins dentsrhc Übertrageri van Cir! Teutsch, Bijkarester, Drticht und Verlag des „RumSniscien Lloyd”, 1908, p. 3-6.

Povestirea se publică în numărul jubiliar al *Convorbirilor literare*, întocmit cu prilejul împlinirii a patru decenii de apariție a revistei, își dau concursul numeroși „convorbiriști” din toate generațiile. Literatura nu este totuși prea bine reprezentată, și deși întîlnim multe poezii, ele sînt semnate de O. Carp, Ana Conta-Kornbach, J.-B. Hetrat, Alice Călugăru. Proză semnează, alături de Slavici, D. Zamfirescu, I. A. Bassarabescu, M. Sadoveanu; T. Maiorescu publică studiul despre poezia lui Octavian Goga; I. Negruzzi, *Amintiri de la „unt-*

mea"; P.P. Carp, niște *Aforisme*, iar Th. Rosetti, o scrisoare. Studiile cu caracter științific domină și ele sînt semnate de P.P. Negulescu, Teohari Antonescu, C. Radulescu-Motru, Gr.M. Buiclihi, I. Bogdan, N. Iorga, D. Voinov, Sexlil Pușcariu și alții. Ordinea în care sînt dispuse materialele nu trădează vreo preocupare anume, și dacă numărul îl deschide I. Negruzzi, căruia li urmează ceilalți întemeietori ai „Junimii”: T. Maiorescu, P.P. Carp și Th. Rosetti, mai încolo succesiunea lucrărilor pare să fie cea a intrării lor în redacția. Slavici nimereste, oricum, între D.C. Ollănescu, care dă o traducere din Horațiu, și N. Volenti, autor de astă dată de proză.

Povestirea va fi fost scrisă ceva mai înainte de 1900, poate îndată după 1900, cînd Slavici deschide, cum știm, lucrările la „stabilimentul balnear” de la Bușteni. Povestitorul fie și prezintă în postura de antreprenor și duce discuții cu muncitorii care îi are în subordine. Alte informații nu avem, pînă acum, să putem stabili cu mai multă precizie data compunerii povestirii.

Cînd Slavici se hotărăște să trimită pentru numărul jubiliar tocmai această povestire și nu alta, o face, neîndoios, cu intenția de a critica pe „boieri”. El publică în acești ani numeroase articole în care denunță pe toți aceia care exploatau munca altora. Scrie în *Lihneala tradițională* — articol publicat în 26 noiembrie/9 decembrie 1905 în *Tribuna* — că „numai munca nobilitează, numai ea dă drept la onoare și la încrederea obștească” și că nu li se cuvenea „înfrîurire tu viața comună” celor care risipeau „roadele muncii săvîrșite de alții”.

Povestirea aduce în discuție idei asemănătoare, Anghel, eroul principal, muncitor harnic și priceput, este pus să declare că munca de dimineață pînă în seară ca cel la care lucra să încaseze cinci lei, din care însă lui nu-i dădea decît unul. Sistemul de exploatarea muncitorilor este denunțat în termeni categorici. Anghel știe — și declară — că datorită acestui sistem, deși munca din greu toată săptămîină, aveamîncădoarduminica, pecltăvTemecelcaredispunea de munca lui se făcea „mai și mai”. Anghel îl și numește „ciocoi”.

Povestirea mai ridică o problemă importantă. Ea se republică în *Tribuna* la distanța de numai o lună, și partea în care se critică „ciocoi” (p. 231 pînă la 234, rîndul 10) este lăsată la o parte. Traducerea în germană se face și ea nu după textul din *Convorbiri literare*, ci tot după cel din *Tribuna*. S-a procedat la amputarea povestirii, Căci despre aceasta este vorba, cu învoirea lui Slavici? Nu putem ști. Noi nu știm ca text de bază cel din *Convorbiri literare*. Căci despre acesta știm sigur că reprezintă voința scriitorului.

O VÎNĂTOARE CU ROST

A apărut în *Albina*, XI (1907), nr. 1 (7 octombrie), n. 19—25.

Se reproduce în *Lupta*, I (1907), nr. 226 (19 octombrie/1 noiembrie), p. 2-3, nr. 227 (21 octombrie/3 noiembrie), p. 2—3, nr. 228 (23 octombrie/5 noiembrie), p. 2—4. Se face mențiune: „A(6ina)” de unde a fost reproducă.

Slavici colaborează la acest număr festiv, întocmit la împlinirea unui deceniu de apariție a *Albinei*, ca vechi susținător al revistei. Îi întâlnim numele în paginile ei încă în 1899—1903, cînd semnează lucrări pedagogice. Iși oferă colaborarea la întocmirea numărului festiv G. Coșbuc — care făcea parte din comitetul de conducere al revistei — M. Sadoveanu, E. Gârleanu, Sofia Nădejde și alții.

Povestirea descrie o „vînătoare cu gonaci” cu deplină cunoaștere și călătoria lui Mancea la țară cu treburi judecătorești este un pretext pentru a evoca obiceiuri și întâmplări vînătorești.

O vînătoare cu rost aduce o temă nouă în opera scriitorului.

PRECUPEȚUL

A apărut în *Tribuna*, XII (1908), nr. 94 (29 aprilie/12 mai), p. 1-4, nr. 95 (30 aprilie/13 mai), p. 2-4, nr. 96 (1/14 mai), p. 1-2, nr. 98(3/16 mai), p. 3-S.

Slavici descrie și în această novellă căile pe care mergea mica burghezie bucureșteană în cucerirea unor poziții economice. Barbu este, neîndoios, un personaj interesant, și scenele mai caracteristice sînt tocmai acelea care arată imposibilitatea adaptării „precupețului” la altă formă de existență decît aceea a colindării orașului cu cobii în spate. Barbu are, pe de altă parte, o idee înaltă despre felul său de viață. Căci dincolo de cîșlig, nici el prea mare, „precupeția” îi înlesnea învățarea de lucruri noi din legătura permanentă cu lumea orașului.

Precupețului cuprinde și date importante cu privire la viața economică a Bucureștilor de la începutul secolului nostru.

PRIETENUL MEU COSTEA

A apărut în *Minerul*, I (1909), nr. 79 (5 martie), p. 1.

Povestirea surprinde psihologia omului care trăiește vreme îndelungată în afara vieții de familie. Tema se întinde și în alte scrieri ale lui Slavici, putînd aminti nuvela *Spiru Călin*, publicată cu puțin

mai înainte. Spiru Călin cunoaște, trăind în afara familiei, o stare de psihoză, pe când Costea devine ipohondru, și boala sa morală duce și ia manifestări de natură clinică.

Copiii joacă și de astă dată rolul principal în salvarea eroului. Tema se întâlnește în scrisul lui Slavici și sub acest aspect cu mult înainte. Am pomeni ca mai reprezentativă nuvela *Vecinii II (Paragchiv dulia)*, publicată încă în 1892.

Scrierile lui Slavici din această categorie, indiferent de materialul faptic, pornesc de la credința că viața în afara familiei duce la degradarea personalității umane.

AMURG DE VIAȚĂ

A apărut în *Ramuri*, XV (1909), nr. 7) (Io mai], p. 41.1-441.

Amurg de viață deschide acest număr și marchează și începutul colaborării lui Slavici la revista craioveană. Nuvela pare să (iecontemporană ca dată a compunerii cu *Spiru Călin*, care apare cu un an mai înainte. Emil se teme și el să întemeieze o familie și fuge din fața răspunderilor, atât materiale, cât și morale. Se desprinde însă din nuvelă că eroul nu are nici în familia sa condiții prielnice dezvoltării propriiei personalități. De aici și lipsa tăriei de caracter, temă tratată des în nuvelistica scriitorului.

OAIA RĂTĂCITĂ

— Povestire de Crăciun —

A apărut în *Minerea Uh-rară ilustrată*, I (1909), nr. 7 (27 <kcerniirie), p. 2—3.

Povestirea este o scriere ocazională și deschide numărul de Crăciun al revistei. Colaborează la întocmirea lui: Z. Bârsan, P. Dulfu, I. Adam, D. Teleor și alții. Slavici are contribuția cea mai mare, căci, alături de această povestire el mai publică *Nuța*, continuare din numerele precedente, precum și un articol, *Pomul de Crăciun. Istoricul unui obicei*, pe care îl semnează *Ion*.

Povestirea interesează prin problematică. Se arată, în adevăr, că în societatea românească de la începutul veacului nostru se peregrina dintr-un loc în altul în speranța găsirii unor condiții mai ușoare de viață.

O LIPITOARE

A apărut în *Mintra*, n (1910), nr. 19B (7 mai), p. 1.

Slavici conduce ziarul *Minerea*, cum știm, din 1907, de la înființarea sa. Orientarea spre masele populare și opoziția indrăgărită pe care o face când se căuta să se introducă în coloanele *Mitervei* știri privind viața mondenă duc la îndepărtarea sa de la conducerea ziarului. Nuvela aparține acestei epoci și este ultima lucrare pe care •o mai semnează în ziarul pe care l-a condus o jumătate de an.

Muflea, fiul cîrciumarului din „gura Oborului”, întreprinzător și cu oarecare rutină în materie de afaceri, strînge avere prin exploatarea muncii altora. Scriitorul nu-și simpatizează eroul, de unde și ^ngroșarea liniilor în portretizarea lui. Dar tot scriitorul caută să-I absolve prin dragostea pentru copii, venită la bătrînețe. Oamenii din aceasta lume deveneau însă „altruști” nu atât din sentimente umanitare, cît mai ales de teama dea nu rămîne fără sprijin la bătrînețe.

Slavici reia în *O lipitoare* o temă pe care a tratat-o și în *Vecinii II (Paraschiv Ciulic)* cu aproape două decenii mai înainte și dă și conflictului o rezolvare asemănătoare,

ZILE POSOMORITE

A apărut în *Calendarul „Winensei” pe 1912*, XIV, București, [f.a.] ip. 193 -202.

Slavici se întâlnește în paginile calendarului din acest an cu M. Sadoveanu, D. Anghel, St. O. Iosif, V. Eftimiu, I. Scurtu, Al. Cazanban și alți scriitori ai vremii. Sa publică lucrări de „actualitate”, și I. Scurtu descrie desfășurarea manifestărilor „Astrei” de la Blaj, •din vara anului precedent, când a zburat și A. Vlaicu cu „mașina” sa. Dar nici publicarea, nuvelei în acest calendar și nici problematica nu permit să stabilim dată și compunerii; ei.

Zile posomorite este singura nuvelă a lui Slavici publicată în •*Calendarul „Minervei”* pe care scriitorul nu a încălcat-o în sumarul celor 6 volume ale sale. Constatarea se cuvine reținută ca atare și ea nu permite să se facă aprecieri și cu privire la opinia scriitorului în legătură cu această nuvelă. Tema se întâlnește și în alte scrieri ale sale, în care prezintă drame ce duc cele mai adesea la destrămarea familiei. Aici se descriu și câteva aspecte din viața de familie, la care scrii-

torul se oprește mai rar în scrisul său. Drama părintelui care rămâne singur în viață este agravată și de constatarea că nu găsește nicăieri climatul prielnic unei Yieți liniștite, cum ar merita la bătrînețe.

COCONITA

A apărut în *Deșteptarea*, VIII (1912), nr. 1 (5/18 Ianuarie), p. 2-3, nr. 2 (12/25 ianuarie), p. 2—3.

Colaborarea lui Slavici la *Deșteptarea*, săptăminalul brașovean abia în 1912, deși ziarul începe să iasă încă din 6/19 ianuarie 1905, cere unele explicații. Scriitorul caută să înființeze în 1910, împreună cu E. Brote și având și sprijinul lui V. Mangra, o agenție de presă. V. Mangra, „vechi” tribuist și „deputat național” trece însă la „guvernamentali” și „tinerii” tribuniști, în fruntea cărora stătea O. Goga, pornesc împotriva sa o violentă campanie de presă.

Asupra raporturilor lui Slavici cu V. Mangra am insistat în *Prefața* la voi. I, p. XLII.

Tribuna din Arad, organul „tinerilor” tribuniști, îl somează pe Slavici, conducătorul „vechilor” tribuniști, să răspundă la mai multe întrebări privind raporturile sale cu Mangra. Două dintre aceste întrebări cereau lămuriri cu privire la planurile lui V. Mangra de a întemeia un organ de presă a cărui conducere să o ia Slavici (*Tribuna*, 1910, nr. 93 din 30 aprilie/13 mai). Zvonurile cu privire la întemeierea unui organ de presă nu erau cu totul neîntemeiate. Situația politică a „vechilor” tribuniști în urma acțiunii lui Mangra face cu neputință întemeierea noului ziar. Slavici și Brote, înțeleși și cu Mangra, convin cu Arseniu Viaicu și N. Sulică, redactori ai *Deșteptării*, și cu I. Ciurcu, editorul ei, să facă din foaia brașoveană o nouă „tribună”, în opoziție cu cea din Arad, de care dispuneau „tinerii”. Slavici este chemat la Brașov să semneze convenția, dar nu poate merge. „Mi-e peste putință să plec de aici — înscrisul lui E. Brote în 6 octombrie 1911 — și cred că nici nu e nevoie, căci noi și Părintele Mangra ne înțelegem și ce veți face D-voastre e bine făcut și pentru mine” (Scrisoarea datată: *București, 6 octombrie o. 1911*, Mss. Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, nr. 52.37*1). Convenția se încheie în 22 decembrie 1911 și este semnată de A. Viaicu, N. Sulică și I. Ciurcu (*I Proces-verbal T/20 1916. Fondul Mangra 410*, Arhiva Bibliotecii Arhiepiscopiei ortodoxe române din Sibiu). *Deșteptarea* își mărește, începând cu numărul 1 din 5/18 ianuarie 1912, formatul; își schimbă subtitlul și din „Ziar social și economic” devine „Foaie națională inde-

pendentă”. Arseniu Viaicu semnează articolul programatic în numele redacției, declarând că ziarul apăra „principiul independenței” și că nu stătea în serviciul „nici unei persoane”, ci numai al „cauzei naționale românești”. Cere cititorilor să nu întrebe: „cine scrie” la foaie, ci să urmărească: „ce scrie”. Susținătorii ziarului se refugiau, astfel, în anonim, spre a se putea adăpost și E. Brote nu întreprinde să declare „curate născociri” știrile din presa română și străină că ar avea amestec în „întreprinderi politice sau gazetărești” (*Deșteptarea*, 1912, nr. 9 din 1/14 martie).

Slavici are o contribuție importantă în susținerea *Deșteptării*, care însă a fost ignorată de istoricii literari. El dă nuvela *Coconita*, cu care se deschide foiletonul ziarului. Trimite pentru numărul 3, cum rezultă dintr-o altă scrisoare a sa, către E. Brote (Scrisoarea datată: *București, ÎS ianuarie a. 1912*, Mss. Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, nr. 52.371) un articol „despre biserică”. Articolul se intitulează *Despre religie* (igie, se publică în fruntea numărului 4, din 26 ianuarie/8 februarie și tratează despre religie, ca obiect de învățământ în școală. Slavici trimite apoi nuvela *Sac și petec*.

Coconita apare, ca și celelalte lucrări ale lui Slavici din *Deșteptarea*, fără semnătură și a fost identificată de noi.

SAC ȘI PETEC

A apărut în *Deșteptarea*, VIII (1912), nr. 9 (1/11 martie), p. 2—3, nr. 10 (18/21 martie), p. 2-3, nr. 12 (22 martie/1* B.riUe), p. 2-3, nr. 14 (5/1B aprilie), P. -3, nr. 15 (12/25 aprilie), p. 2-3.

Nuvela *Sac și petec* apare fără semnătură și a fost identificată de noi (loan Slavici și lumea prin care a trecut. București, 1968, p. 444, 542), dar cea mai veche mențiune în legătură cu ea datează încă din 1875. Blavki îl informează pe I. Negruzzi, într-o scrisoare din 2 martie 1875, că avea gata mai multe lucrări pe care i le putea trimite spre a fi publicate în *Convorbiri literare*. „Afară de aceasta — ține să precizeze Slavici — cred că în săptămână aceasta voi fi sfințit o nuvelă mai mare, din care am vreo 80 file: „*Sac și petec*” (t.E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, II, București, 1932, p.274). Sedesprindede aici că nuvela face parte din primele lucrări ale lui Slavici, scrise după stabilirea sa, în decembrie 1874, la București.

Există, în adevăr, multe asemănări între *Sac și petec* și celelalte nuvele dintre anii 1874—1878. Slavici compune o idilă, cum face și

în *Scormon și Ac și afă*. *Sac și petec* se apropie mai mult de *Ac și afă* și N. Gane, pentru care prozatorul transilvănean are o mare admirație, se impune să fi neapărat pomenit. Căci Slavici compune în amindouă nuvelele, asemenea lui N. Gane, idile ai căror protagoniști sîni orășeni.

Nuvela a fost trimisă ziarului *Deșteptarea*, cum multă dintr-o scrisoarea lui Slavici către Brote, la sfîrșitul lui februarie 1912. „Ieri ți-am trimis un manuscris — scrie Slavici — împărțit în capitole cît se poate de mici. Dacă ar fi ca cu toate acestea să nu poată încapa în strimtele coloane ale *Deșteptării* te rog să mi-l trimiți înapoi, ca să-l utilizez aiurea” (Scrisoarea datată: *București 1.5/29 februarie 1912*, Mss. Bibliotecii Academiei Române, nr. 52-372). Redacția nu numai că nu restituie manuscrisul, dar îi aduce lui Slavici, în timp ce-i publică nuvela, elogii și pentru activitatea poliției. „D-l Ioan Slavici, omul poporului — scrie foaia brașoveană —, care patruzeci de ani în șir cu o adîncă pătrundere, cu o peana măiastră și cu o nobilă însuflețire a știut să aprindă și să hrănească flacăra sfîntă a patriotismului național dînd totodată o formă precisă și aleasă aspirațiilor politice ale românilor. În lungul interval de patruzeci de ani, acest bărbat luminat n-a căutat niciodată și în nici un mod mulțumirea intereselor sale particulare pe terenul politic și comoara sa literară, ce rămîne drept moștenire nestemată poporului atît de mult iubit de dînsul, sunt ogarani pentru toți, că vederile și părerile gale politice au rezultat din cel mai limpede și curat izvor al idealului național” (*Acum ia lucru*, în *Deșteptarea*, 1912, nr. 11 din 15/23 martie).

Sac și petec ocupă în cuprinsul operei lui Slavici o situație asemănătoare cu cea a teatrului său. Căci cititorul ia cunoștință de nuvelă abia acum, la aproape un veac de la compunerea ei, și la mai bine de o jumătate de veac de la publicarea ei fără semnătură și într-o foaie provincială.

STÎLP DE CAFENELE

A apărut în *Flacăra*, I (1912), nr. 23 (5 mai), p. 127-227.

Slavici trecea, cînd publică nuvela, printr-o epocă de impopularitate. Trădarea lui V. Mangra din vara anului 1910 îi aduse și scriitorului, cum știm, mari prejudicii. Orientarea revistei explică solicitudinea care i se arată, deși era urgisit pentru conduita sa politică. Poeții, filozofii, pictorii, oratorii, sculptorii și muzicienii — se arată încă în primul număr, care iese în 22 octombrie 1911 — nu

trebuia să aibă altă ambiție și nici să cunoască altă invidie decît „patima nobilă a frumosului”. *Flacăra* nu se mărginește să publice nuvela lui Slavici, ci încearcă și o „reabilitare” a scriitorului. Se explică de ce revista publică în același număr și un articol *Figuri contemporane*. Ion Slavici. „Ion Slavici a păcătuit — se notează ironic — împotriva vremii în care a trăit fiind în același timp și modest și cinstit. Iar viața modernă nu poate ierta unui singur om două păcate atît de rare.”

Flacăra se bucură, încă din primele numere, de sprijinul celor mai de seamă scriitori ai vremii: R. Ștefănescu-Delavrancea, G. Coșbuc, St. O. Iosit, D. Anghel, M. Sadovcanu, I. A. I. Dr. Stescu-Voineaști, G. Galaction, O. Goga, L. Rebreanu, G. Bacovia, I. Minulescu și mulți alții. Slavici era, la acea dată, figura venerabilă a literelor românești și arătîndu-i-se atenția cuvenită, intră în rîndul colaboratorilor revistei.

Există o legătură între orientarea revistei și nuvela pe care o oferă Slavici spre publicare? Separe că nu. Stă însă la baza ei o experiență de viață comună celor mai mulți colaboratori ai revistei, care frecventau cafeneaua, asemenea lui Slavici. Problematika nuveleicste rezumată într-o propoziție une carte și putea fi pusă ca motto în fruntea lucrării: „Un șir de mulțumiri e viața și nesuferită și-o faci numai luînd, din păcate, parte la durerile altora”. Iorgu Călan, eroul nuvelei, ilustrează această „morală”. Căci minuiilor de capital și cupoane, el privește ca primejdioase sentimentele care l-ar sili la acte umanitare.

UN PIERDK-VARA

A apărut în *Flacăra*, I (1912), nr. 45 (25 august), p. 553-554.

Vn pierde-vară, cea de a doua nuvelă a lui Slavici publicată în *Flacăra*, deschide numărul, ceea ce poate fi încă o dovadă a prețurii pe care i-o arată revista. Scriitorul se întilnște aici cu Rebreanu, care publică o nuvelă cu întâmplări de la Ilva-Mică.

Slavici prezintă un caz de inadapabilitate, și eroul nuvelei, scos din munca pe care o făcea, nu-și mai găsește un rost în viață și apucă pe calea destrămării morale. Se pune și acum problema tăriei de caracter. Slavici se sprijină însă în tratarea temei pe date pe care nu le întilnim și în celelalte nuvele ale sale.

RĂZBUNAREA HANULUI

A apărut în *Adez&rul literar și artistic*, I (1920), nr. 1 (22 decembrie), p. 2.

Slavici își începe cu această povestire colaborarea la *Adevărul literar și artistic* la un an după ce ieșise din temniță. Va fi considerat, lotuși, că era mai nimerit să-și înceapă colaborarea la revistă cu r> lucrare inspirată din trecutul îndepărtat de luptă al poporului nostru.

Povestirea evocă întâmplări dintr-o epocă zbuciumată din istoria țării noastre. Ele au stat în atenția altor scriitori ai noștri, cum sînt I. Neculce, M. Costin, Gh. Asachi, B. P. Hașdeu, N. Gane, M. Sadoveanu și alții. Slavici privește evenimentele, spre deosebire de ceilalți scriitori români, din perspectiva istoriei întregului popor român și nu a unei singure provincii. El se sprijină pe documentele din colecția Hurmuzachi, de a cărei tipărire îngriji mai multe decenii.

Răzbumarea hanului este singura povestire istorică de mici proporții scrisă de Slavici.

CUȚA

A apărut în *Revista copiilor fi a tinerimii*, IX (1921), nr. 26 (6 octombrie), p. 403 - 404, nr. 27 (13 Octombrie), p. 418-419, nr. 26(20 octombrie), p. 435-436, nr. 29 (27 octombrie), p. 456-457, nr. 30 (3 noiembrie), p. 472-473.

Povestirea este o mărturie a preocupărilor lui Slavici, mai evidente acum în ultimii ani ai vieții sale, în vederea creării unei literaturi pentru copii. Scriitorul o concepe, spre deosebire de alți creatori în acest domeniu, fără miraculos și crede a fi mai important ca eroii să fie înfățișați în societatea din vremea sa și prin întâmplări întlnite în viața de toate zilele. Efectele artistice mai importante sînt obținute prin descrierea „descoperirilor” pe care le fac copiii și a aplicării lor imediate în viață. Acestea sînt și direcțiile în care se manifestă spiritul lor inventiv.

Slavici prezintă întâmplările din perspectiva moralistului, care nu numai ca atrage atenția, la fiecare pas, asupra „păcatului”, ci își pedepsește eroii nu o dată și cu multă severitate. Vinovăția copiilor, deveniți eroi, constă în abaterea de la convențiile sociale, recunoscute canormă de conduită morală. Se impune atenției și larga utilizare a zicerilor și a proverbelor.

DIN POZNELE LUI DINCĂ

A apărut în *Reoistocopiilor ji o tinerimii*, IX (1921), nr. 31 (15 decembrie), U. 531 — 533 ; X (1922), nr. 2 (26 ianuarie), p. 19-20, nr. 3 (2 februarie), p. 35-38, nr. 4 (9 februarie), p. 51-52, nr. 7 (2 martie), p. 100-101, nr. 9 (16 martie), p. 131-132, nr. 11 (30 martie), p. 163-165.

Slavici reunește, după cîte s-ar părea, povestirile cu un erou comun, Jntllnit și ta *Cuța*, spre a întocmi un ciclu, și preocuparea sa merită să rețină atenția. Judecînd însă lucrurile deaproape.se poate constata că stăm de fapt în fața unei povestiri ample, construită pe o succesiune de tablouri. Se cuvine observat, pe de alta parte, că tablourile se leagă între ele, spre deosebire de cele din *Cuța*, numai prin prezența lui Dincă, eroul principal, care și apare în fiecare dintre ele în primul plan, cum nu se întmplă în povestirea precedentă.

Scriitorul înlătură și de astă dată miraculosul, și eroul suferă din cauza restricțiilor impuse de condiția socială a familiei sale. Acțiunile acestuia apar ca tentative de a ieși din cercul conveniențelor sociale ala familiei spre a petrece laolaltă cu copiii de vlrsta sa. Sînt mai elocvente în această privință scenele în care Dincă își pregătește traista și cele în care își leapădă hainele sale orășenești ca să intre tn rînd cu ceilalți copii.

Slavici tratează teme care stau în atenția sa îndeosebi din 1894, cînd ia conducerea Institutului „Ioan Ottetelișanu” de la Măgurele. Se pot stabili, astfel, unele apropieri între Dincă și Gogu din nuvela *Gogit și Gogușor*. Avem în vedere tocmai înclinarea puternică manifestată de copii să petreacă laolaltă și care duce la încălcarea restricțiilor impuse de părinți. Acestea sînt explicate, la rîndul lor, prin condiția socială a familiei în societatea venit.

Slavici trece în seama lui Dincă și întâmplări din copilăria sa. *Hai cu caii la pășune* cuprinde date care se întîlnesc și în *Fapta ome-nească*, intlia scriere memorialistică a prozatorului transilvanean.

VECINĂTATE CU NEAJUNSURI

— Pot este de Criclun —

Aoarut în *Revisla copiilor fi a tinerimii*, IX (1922), nr. 38, 39, 40 (S Ianuarie), p. 591-593.

Povestirea este o lucrare ocazională, scrisă pentru numărul de Crăciun al revistei. Se mai publică aici scrieri de C.G. Costa-Foru, N. Petra-Petrescu, G. Dem. Teodorescu, P. Dulfu, I.C. Vissarion.

Se cuvine reținui și faptul că revista republică *Ursita*, romanul istoric al lui B.P. Hasleu.

Slavici își subintitlează povestirea: „Poveste de Crăciun”, dar nimic nu îndreptățește încadrarea ei între povești. Este izbitoare absența fabulosului și situarea acțiunii într-un cadru descris cu date luate din viața societății bucureștene de la începutul secolului nostru. Scriitorul înfățișează critic aristocratizarea în lumea meseriașilor și unele aspecte j!« educației care se dădea jn familiile bogate.

Vecinătate cu neajunsuri reia teme intilnite și mai înainte în opera scriitorului și ilustrează ideea că numai prin copii și numai întimplător se făcea legătura între cele două lumi ale unei societăți în care nu munca, ci averea hotăra înălțarea în ierarhia socială.

ZILE DE PRIMĂVARĂ

A aparul în *Almanachu l ziarelor „Adevărul” fi „Dimineața” pf amil 1B2t* București, [f.j.], p. 1 J7—133.

Slavici publica în acest almanah, cu un an mai înainte, povestirea *Baba Dana*, pe care o include în *Nuvele* (voi. IV). Apropierea între cefe două lucrări nu se pot face, deși apar la un interval scurt și în aceeași publicație. Scriitorul construiește o acțiune care are în centrul său o idilă. Mai importantă este însă descrierea, foarte exactă, a unor ținuturi din Carpați. Constatarea este, nici vorbi, importantă. Scriitorul publică doar cu câteva luni mai înainte o suită de lucrări, *Vederi din Carpați* (*Adevărul literar și artistic*, 1923, nr. 149—152 din 14 octombrie—4 noiembrie), în care descrie frumusețile peisajului alpin. Aceste preocupări stau și la baza *nuvelei*.

DIN CĂILE VIEȚII

A aiaruc în *Gindirea*, III (1924), nr. 11 (5 februarie), p. 148—251).

Nuvela este singura lucrare în proză din acest număr al revistei, la întocmirea căruia colaborează T. Vianu, I. Pillat, L. Blaga, I. Minulescu și alți câțiva scriitori. Ea este scrisă, cum se desprinde din intimplările relatate, îndată după primul război mondial.

Slavici descrie intimplări la care se oprește în foarte puține din scrierile sale literare. Zamfir esleun laș, și în loc să plece pe front, cum cerea situația, și să lupte contra invadatorilor, caută să i se piardă

urma, îmbrăcînd rasa monahală și luîndu-și nume de împrumut. Se impune atenției și descrierea peisajului carpatin.

Vin căile vieții se încadrează între lucrările din literatura noastră, nu prea multe, în care se descrie viața celor rămași sub ocupație în primul război mondial.

MINCIUNA

A apărut în *Revista copiilor și a tinerimii*, XIII (1925), nr. 1—4 (aprilie), p. 10—14.

Povestirea înfățișează în scena centrală, ispita irezistibilă a podoabelor, căreia nu-i poate rezista Smaranda, fata din casă, cum i se întimplă și eroinei lui Coșcuc, fata de gospodari din poezia *La oglindă*. Mediul descris diferă, asemeni și intimplările. Se schițează și un conflict, și Emil, „făptașul”, este surprins în stări sufletești derivînd din conștiința lotului apăsător al vinovăției sale. Micul erou își recapătă liniștea sufletească numai după ce își mărturisește „minciuna”.

Povestirea se încadrează între compunerile lui Slavici scrise pentru copii, scriitorul urmărind scopuri educative.

G L O S A R

A	
<i>acadele</i> , s.f. pl.	zaharicale făcute din zahăr ars.
<i>albine!</i> , adj.	palid, alb la față; blond, bălan.
<i>amarilor</i> , adj.	supărător,
<i>așter!</i> , adv.	acum doi ani.
<i>anuități</i> , s.f. pl.	sumă pe care o plătește cineva în fiecare an pentru a stinge o datorie sau a forma un capital.
<i>apelpin!</i> , adj.	disperai, ieșit din fire.
<i>aplicări</i> , s.f. pl.	îclinări, tendințe,
<i>apriat</i> , adv.	limpede, Jămurit, precis,
<i>arnăut</i> , s.m.	vizitiu îmbrăcat în haine de culori vii.
<i>asentare</i> , s.f.	recrutare în armată.
<i>aJffă</i> , s.f.	haină croită pe corp și lungă pînă ia genunchi.
<i>așepenită</i> (privire adj.	• fixă, nemișcată.
<i>ascînla</i> , vb. reff.	a se usca, a se zbici.
B	
<i>baceli</i> , vb. refl.	a se ramoli, a îmbătrini.
<i>barabulu</i> , s.f.	cartof.
<i>bareș</i> , s.n.	țesătură foarte rară de lină;

broboadă subțire din lână, făcută din această țesătură și cu care se leagă femeile în zile de sărbătoare.

basamac, s.n. — rachiu (coioratj de calitate inferioară; holercă.

bălti, vb. re/l. — 1. (despre o apă) ă se întinde, formind un fel de baltă; a forma băltoace; 2. a se împetrița.

băncuță, s.f. — bancnotă; monedă.

bărăție, s.f. — biserică catolică.

bărbieriați, s.f. — soția frizerului.

barbiene, s.f. — frizerie.

heuță, s.f. — pietricică rolimdă care se găsește în riuri.

tei, prep. — fără, afară de.

Ama, s.f. — clădire mare.

blanchetă, s.f. — răvaș de drum, bilet de poștă; formular de telegramă etc.; imprimat.

boare, s.f. — adiere de vînt.

boccea, s.f. — legătură făcute din rufe, strînse și legate la un loc.

bogătan, adj. și s.m. — bogat, avut; om înstărit.

bogoslov, s.m. — teolog.

bogoslovie, s.f. — teologie.

boitor, s.m. — ajutor de păslor la o turmă.

(o)rtăe; s.f. — boală.

bosdrțe, s.f.pl. — boarfe, mărunțișuri, obiecte casnice mărunte.

boscoave, s.f.pl. — vrăji, farmece.

bospraie, s.f. — vrăjitoare.

bolfori, S.m.pl. — cizme cu turetci tari și încrețite la glezne.

fiofi, vb. — a mototoli (o haină, o liltie etc).

*io**, S.m. — varietate de soc cu flori albe și fructe negre ce răspîndește un miros caracteristic foarte neplăcut; e des întrebuințat în medicina populară.

brtncă, s.f.

brosbă, s.f.

brunei, s.n.

budan, S.n.

bufnit, adj.

buiguială, s.f.

buiguit, adj.

buki-az-ba, s.n.

bumb, S.m.

bumbărie, s.f.

buricică, s.f.

cadra, s.f.

calfă, s.f.

calin, s m.

camătă, s.f.

camisol, s.n.

canlatrice, ffr.) s.f.

cantor, s.n.

caraule, s.f.pl.

caretă, s.f.

carmajin, s.n.

casină (cazinj, s.f.

cnznă, S.f.

căina (a*, pe cineva), vb.

călcare, s.f.

căni, vb.

mină.

napi; sfeclă albă.

stofă de lână de culoare închisă.

butoi.

îmbufnat, bosumflat,

buimăceală, aiureală, zăpăceală.

buimăcit, năucit, lăpăcit, amețit.

litere din alfabetul chirilic, nasture.

totalitatea nasturilor de la o haină.

diminutiv de la *bură* (ceață cu ploaie mărunță și deasă).

C

- ramă, pervaz, cadran, lucrător calificat care lucrează într-un atelier.

călău.

dobîndă obținută în urma unui împrumut de bani.

• haină femeiască de casă, scurtă și cu iBineci.

- cintăreață

• birou, cancelarie.

- gărzi care patrulează, patrule.

- trăsură elegantă de paradă, cu patru roți.

- piele de culoare roșu-închis.

- cazino; local public, mai ales în stațiunile balneo-climaterice, cu săli de dans, jocuri de noroc etc.

• trudă, efort.

a compătimi; a necăji.

devastare, spargere,

a vopsi (în negru).

căprărie, s.f. — grupă de soldați comandată de un căprar.

văprioreală, s.f. — totalitatea căpriorilor la acoperișul unei case.

cărămidărie, s.f. — fabrică de cărămidă.

cărlurăreasă, s.f. — femeie care dă în eiirți, prevestind viitorul.

cătrăni, vb. refl. — a se necăji,

cătrănit, adj. — necăjit rău.

căutătură, S.f. — privire.

ceair, s.n. ~ loc rău, paraginii și nelucrat, situat în apropierea unei ape.

ceaptă, s.f. — bonetă, scufiță.

rensor, s.m. — monitor, supravegh-lor de or dine.

cenuserniță, S.f. — scrumieră.

cergă, s.f. — pătură.

chezășie, s.f. — garanție, asigurări'.

chiotnare, s.f. — butonieră.

chișbirău, s.m. — ajutor de primar.

chivără, s.f. — chipiu, coif, cască militară.

cinzec, s.n. — măsură de capacitate pentru băuturi, de 50 de grame.

cioflingar, s.m. — zdrențăros, pantalon^; calic.

cioroboreală, s.f. — ceartă zgomotoasă, tirguială cu zgomot.

ciripă, s.f. — ț'glă.

ciucur, s.n. — împletitură de fire cu care se împodobesc marginile unui obiect de îmbrăcăminte; canaf, ponipon.

ciucurat, adj. — cu ciucuri.

ciadit, adj. — înciudat, invidios.

ciurdă, S.f. — cireada de vite.

ciu(, adj. — șut, fără coarne.

eivilist, s.m. — civil.

civit, adj. — (despre postav) de i uloare albastru-inclus.

cîmpean, s.m. — locuitor de la cimpic (Cimpia Aradului).

circiumărie, s.f. — negoț de băuturi.

clrlan, s.m.

ciști, s.n.

clac, S.n.

clătări, vb.

clici, S.n.

clondir, s.n.

coardă, s.f.

codoriște, s.f.

cofeturi, s.f.pi.

colbăi, vb.

comă, s.f.

consistoriu, s.n.

contoar, s.n.

cornist, s.n.

cornurat, adj.

coșcov, adj.

cotilion, s.n.

cotrog, s.n.

crăcos, adj.

creițar, s.m.

cresta (a ~. pe cine-va) vb.

cucurbătă, s.f.

cumpărătoare, s.f.

cupea, s.f.

cuprins, adj.

curăție, s.f.

curecki, S.pl.

cusătoreasă, s.f.

cute, s.f.

cal tînăr.

sumă de bani plătibild la date fixe și repiezentînd o parte din arenda unui moșii, pălărie bărbătească înaltă, de forma cilindrică; se purta (la baluri și in alte ocazii) cînd cineva era îmbrăcat în frac.

• a limpezi rufele cu apă curată.

• șold.

- sticlă cu gitul scurt și strimt.

- șuviță de Tuior răsucit.

- coadă la bici.

- bomboane, zaharicale.

- a prăfui, a umple de colb.

- virgulă.

- organ administrativ și dejudecată bisericească.

- birou, încăpere pentru administrație.

- persoană care cîntă din corn.

- cu coarne.

- (despre un perete) cojit, umflat, coșcovit, scorojit.

- dans cu figuri și scene mimice.

- culcuș, adăpost.

- crăcănat.

- monedă de aramă care circula in vechiul imperiu austro-ungar.

- a lua in considerare, a țînă seama de cineva.

- dovleac.

- cumpărare, achiziționare.

- cupeu, trăsură închisă.

- înstărit, bogat.

- curățenia.

- varză.

- croitoreasă.

- gresie pentru ascuțit coasa.

D

<i>danci</i> , s.m.pl.	poreclă pentru copiii de țigani.
<i>dăbălat</i> , adj.	— (despre buze, urechi) pleoștite, lăsate în jos.
<i>desfăcut</i> , adj.	separat.
<i>deșerta</i> , vb.	— a părăsi.
<i>dezbumba</i> , vb. refl.	— a se deschia la haină, de <i>bumbi</i> (nasturi).
<i>dică</i> , s.f.	— pică, ciudă, supărare, minie.
<i>dicos</i> , adj.	— țișnos, mtnios, dușmănos.
<i>dilmă</i> , s.f.	— ridicăi.ură de pământ.
<i>dobos</i> , s.m.	cel care bale <i>doba</i> (loba).
<i>docar</i> , s.n.	trăsurică ușoară.
<i>d>(£</i> , s.n.	— pinză groasă pentru corturi, — bluze etc.
<i>rfitftă</i> , s.f.	— tobă.

E

<i>emeritat</i> , adj.	— emerit.
<i>epistat</i> , S.m.	subcomisar, vătaf.
<i>epitropie</i> , S.f.	tutelă.
<i>eptropisire</i> , s.f.	luare sub tutelă.

*

<i>faloalle</i> , s.pl.	odăjdii bisericesti.
<i>/nur</i> , s.m.	— fierar.
<i>făcătură</i> , s.f.	vrăjitorie, farmec.
<i>!•iiări</i> , vb. refl.	— a se certa, a se confrunța; a se fățarnici.
<i>fājuială</i> , s.f.	— șlefuire, finisaj.
<i>/efi</i> , vb.	(despre fete) a copilări împre-
<i>filoxera</i> , vb. refl.	— ună.
	— (despre vie) a fi atacată de 'iloxeră.
<i>fișpan</i> , s.m.	— prefect în vechia! imperiu aus-
	— tro-ungar.
<i>foncieră</i> , s.f.	— impozit agricol.
<i>funebru</i> , adj.	funebru.
<i>fu/-</i> , s.m.	— hoț.
	—

galantar, s.n.
galantonie, s.f.
galfăd, adj.
găinar, s.m.
găitănar, s.n.

galbenii, adj.
găman, s.m.

ghieitură, s.f.
ghiobulel, s.n.
ghioci, s.f.pl.
glndac, s.m.
"glnăni, vb.
glavă, s.f.
golătate, s.f.
grădeală, s.f.

grijilor, s.m.
grinar, s.n.
gropit (loc. ^), •>.&).

gros, s.m.

gureș, adj.
guvernor, s.m.

hanger, s.n.

harță, s.f.
kăți, vb.
hirb, s.n.
ktrijani, vb. refl.
hîrșit, adj.

hirț (o zi de ^ J, s.n. — zi de post, în care nu se mănîncă de dulce.

vitrină.
 - politețe, curtoazie; dărnicie, palid, gălbejit de boală, hoț de găini.
 persoană care confecționează găitane.
 - îngălbenit.
 golan, derbedeu; mîncău, lacom, nesățios.
 - ghicitoare.
 - puțină mică pentru brînză.
 - coji de ouă,
 • șarpe.
 - a bîlbii.
 - cap de om.
 - goliciune.
 - teren cu verdeață amenajat pentru o petrecere, serbare etc.
 • cel care poartă grijă de toate.
 - magazie pentru grîu.
 - săpat de apă și devenit plin cu gropi.
 trunchi gros de lemn, birnă, buștean.
 - vorbăreț, guraliv.
 - guvernator.

H

pumnal încovoiat ce se purta odată la liri ca armă.
 ceartă, încăierare,
 a smuci, a zgîlții.
 ciob; oală de pământ spartă,
 a s? tăvăli prin iarbă,
 (despre om) experimentat, umblat în lume; prăpădit, rebe-

htr̄tag, s.n. — gîlceavă; poftă de ceartă.
hișna, vb. refl. — a se clatină, a se mișca, a se bălăngăni.
Jtoare, s.f.pl. — păsări de curie.
•hulă, s.f. — batjocură, ocară, injurie, calomnie.
•huli, vb. — a batjocori, a defăima, a birfi.
hului, adj. — sfărîmat, dărăpănat, năruit.

•iosmă, s.f. - stafie, nălucă, vedenie (denoap-
te).
•ileu, s.n. - nicovală.
•inială, s.f. - lut de lipit, amestecat cu paie,
«rnup, s.n. - izlaz, pășune.
ipen, adj. - nevătămat, teafăr.
ipistoi, s.m. - subcomisar în administrația
fostului imperiu austro-ungar;
•irmos, s.n. - strofă înfr-o cinlare biseri-
cească.

î
tmbărb&fire, S.f. - maturizare.
imblăci, vb. - a treiera griul [cu caii].
îmbuiba, vb. - a se îngrămădi, a se îmbulzi.
•închina (a ~ mi'iQ_j, Vb. - a întinde mina, a da mina.

inchiondorî, vb. - a se uita chiorîș, a se uita urît.
înciuda, vb. - a deveni ciudos, invidios.
înciumat, adj. - atins de ciumă.
încopcea, vb. - a împreuna.
încurcată, S.f. - încurcătură.
indemtn&taeie, fi.f. - îndemînare.
deplin, loc. adv. - pe deplin, întru totul.
înhăinit, adj. - crud, înrăit.
înlēsni, vb. refl. - a-i fi cu puțință, a avea posi-
bilitatea, a-i fi mai ușor.
învîrteji, vb, refl. — a se invirii ca un virlej.

jilav, adj.
jirebie, S.f.

laișă, s.f.

laptagiu, s.m.
lacră, s.f.
lazaret, S.n.
lăpta, vb.
lăptari, s.f.pl.
lărmui, vb.
leasă, s.f.

leaturi, s.n.pl.

legătoare (l a git),
S.f.

leică, s.f.
leutre, s.f.pl.
lictar, s.n.
liferant, S.m.

lingav, adj.
lipscan, s.m.

lipscănie, S.f.
loază, S.f.

lumina morii),
s.f.

mandolinist, s.m.
manegiu, s.n.
mantelă, s.f.

• umed.
• mănunchi dc fire de tort, ju-
rubișă.

bancă de-a lungul peretelui,
așezată la poarta caselor ță-
rănești,
lăptar.

rnînăslirc mare.
• dispensar, infirmerie,
a alăpta.

oi cu lapte,
a face larmă.
împletitură de nuiete care se
așază pelaturile carului pentru
a transporta lucruri mărunte.
- stinghii lungi și înguste cu
care se fac îngrădituri etc.
cravată, papion.

• lele.
părțile laterale ale carului,
magiun.
- furnizor; negustor de cai,
geambaș.
mofturos la mîncare.
negustor de articole de manu-
factură.
• prăvălie de lipscan.
• om de nimic, secătură, netreb-
nic, ticălos.
stăvilar, iaz, scoc.

M

cel care cîntă la mandolină.
tertip, viclenie.
manta.

vitișila, s.f.

mașter, adj.
măgădău, s.m.
mărturie, s.f.
măsăriță, s.f.
melodramică (atitudi-
ne -^), (fr.), adj.
meremet, s.n.
metoc, s.n.

Mi^Hină, s.f.

miji, vb.
mine, vb.
mintui, vb.
mofluz, adj.
moleotit, adj.
mo-min(e, s.n.pl.
moșmoli, vb.

mofcoti, vb.
motolog, adj.
mrsjă, s.f.
miicomiță, s.f.

mușială, s.f.

muruit, adj.
Hiusiăeoasă, adj.f.
mușina, vb.

naică, s.f.
năimi, vb.

- torță întrebuințată la lumina-
tul slrăjilor, folosită de cără-
uși la drum etc; faclă.
• vitreg,
lungan, vlăjgan,
martor,
față de masă.
melodramatică.

reparație, refacere,
locuință destinată călugări-
lor, situată în afara incintei
mînăstirii.
hat; limită între două ogoare;
spațiul liber între două case.
a ploua mărunț,
a poposi peste noapte, a dormi,
a termina, a isprăvi,
posomorît, bosumflat; falit,
domol it, potolit,
cimitir.
a moșmoni, a mocăi, a face
mişcări încete și neprecise.
a se mocăi-
mototol.
plasă de prins pește,
ustensilă cu care se scurta fi-
tilul unei luminări de snu.
lut sau alt material cu care se
muruiește, se netezește,
netezit cu lut, fățuit.
cu mustăți, mustăcioasă,
a adulmeca, a mirosi.

N

lele, nană, dodă.
a orbi cu bani, a închide gura
cuiva mituindu-l.

nărăvi, vb.

nărăvi, vb. refl.
n&șadeală, s.f.
năstașnic, adj.
năoălnicie, s.f.
neapropiot, adj,
negoțători, vb.
hynes, s.m,
Aemotenie, s.f.
nevolnic, adj.
notarăș, s.m.
notărăfie, s.f.
notărăkilu, s.f.
nuntire, S.f.
nur, s.m.

oacheș, adj.
ohirfi, vb.
oblojeli, s.f.pl.
oblojit, adj.
oblu, adj,
obrinti, vb. refl.
odăiaț, s.m.

olat, S.n.
omilie, s.f.
opreală, s.f.
orăci, vb.
orbel, S.m.
organ, s.n.
orzar, s.m.

osptție, S.f.
oțărît, adj.

a suporta pe cineva , a-l accep-
ta.
a se înțelege, a se împăca,
beteală, fir țesut,
neastimpărat, zburdalnic
pornire exuberantă, năvalnică.
- nesuferit, antipatic
- a face negoț.
- nobil de rang mai mic
- rudenie.
- nevoieș, neajutorat, sărman,
- notar.
- cancelaria noiariatului.
- soția notarului.
- înveselire.
- un anumit farmec care face ca
o femeie să placă.

O

brunet.
a producee, a cauza.
pansamente.
pansat.
drept, neted.
a se inflama;
slujitor la primărie, tribunal
etc.
• acaret; clădire; grajd.
• predică la biserică.
- interzicere, oprire,
(despre broaște) a orăcăi.
- cerșetor orb.
- glas, voce.
• negustor care cumpără și vin-
de orz.
- petrecere.
- supărat, furios, morocănos.

paiantă (în s.f. - zid constind dintr-uo schelet de iemn, cu golurile umplute cu zidărie.

papistas, s.m. și adj. - catolic.

parapon, s.n. supărare, mihnirc, necaz, ciudă .

patentă)morii), - impozit anual plătit de morar; S.f. actul prin care se confirmă plata acestui impozit și dreptul de exercitare a morărituii. cioban.

păcurar, S.m.

pădurărie, s.f. - casa pădurarului.

pădurit (lor -^), adj. • teren acoperit cu pădure.

păămar, s.n., - otgon, fringhic groasă.

pănură, s.f. - stofă.

pățuș, s.n. - bilet dc vânzare-cumpărare a unei viLe. cartușieră.

pâtașcă, S.f. magazie pentru porumb.

palul, s.n. pension.

pensionat, s.n. tușieră.

pernă cuvopseală, s.f.

pestilențial (loc ^) adj. viciat.

pește verde, s.m. puste proaspăt.

petrecut, adj. consumat, vîndut.

p icn i, vb. a atinge, a înțepa pe cineva cn vorba *unde* doare.

picnit, adj, atins, înțepat (cu vorba}.

piroleală, s.f. starea in care se află cineva cind este gata să a|ipească; somnolență, moțăiala.

pisoi, s.n. - partea mai ascuțită (ca un fel de limbă) situată la capătul fluierului unui cimpoi,

prțărăi, s.m.pi. copii car" *THIMI* cu colindul la Crăciun.

pizm&reț, adj. invidios,

pi:mătăreț, adj. invidios.

piclă, s.f.

pîndiș, adv.

pîrgav, adj.

plastron, s.n.

ptăvii, S.f.pl.

pleală, S.f.

pleter, s.n.

plointe, adv.

pociumb, s.n.

podeală, s.f.

podină, s.f.

podmol, s.n.

podmoli, vb. refl.

polei, vb. refl.

podobie, s.f.

pomăi, s.n.

pomajnic, s.m.

porșor, s.n.

porumburi, S.pl.

preparondist, S.m.

prepuielnic, adj.

prepus, s.n.

prescurii, s.f.

prescurăreasă, s.f.

presură, s.f.

ceață.

pe ascuns.

care se coace dc timpuriu, pieptar; bucată de piele căp- tușită cu care se acopere piep- tul la scrimă.

- lemne și crengi amestecate cu nămol, îngrămădite pe o apă curgătoare și care plutesc pe suprafața ei.

împletitură la bici, făcută din fuior.

întăritură de lemne făcută în spărtura unui mal.

timp ploios.

țăruș.

dușumea.

așternut de lemn, crengi, paie, la o căpiță de fin.

nămol, mîl, aluviune,

a se nămoli.

a se șlefui, a se cizela,

model de t întare bisericească, după a cărei melodie se into- nează și alte cînlări.

grădină cu pomi.

ajutor de subprefect, funcționar care conducea o plasă,

purcoi de fin, grămadă mică.

- ogoare cu porumb.

- elev la o școală pedagogică,, eiev la preparandie, normalist. bănuitor, neîncrezător, gelos, presupunere, bănuială; neîn- credere, rezervă,

pînișoară din care se împarte credincioșilor anafora la bise- rică.

femeie care face prescuri la bi- serică.

} asârc cîntătoare.

preșitor, S.m. - perceptor comunal.
primăria, adj. - care se coace devreme.
prin, adj. - reținut pentru cercetări.
prior, adj. - [despre un miel) născut foarte de timpuriu.
prapor, s.n. - pantă, povârniș.
privitor, s.m. - spectator.
privai, s.n. - pervaz, ramă de tablou.
proclat, adj. - viclean, afurisit.
prolosineel, s.m. - grad superior în ierarhia călugărească.
psalt, s.m. - cântărește strănă în biserică.
puchini, vb. refl. - a se ghemui.
pucios (fum -*), adj. - cu miros de pucioasă.
puhoi, s.n. - torent vijelios de apă; apă curgătoare umflată de ploi, care se revarsă.
puia, vb. - a se înmulți.
 fa ședea • a sta pe vine.
 adv.
purdel, s.m. - copil de țigan.
purdeleș, s.m. - diminutiv de la *purdel*.
pustă, s.f. - cîmpie întinsă.

R

W J'', s.n. instrument pentru spart sloiurile de gheață.
ră&i/«, s.n. lemn însemnat [iricrestal} pentru măsurat laptele,
răcori (are ~*), temeri, fiori de groază, frica - s.f.pl.
rămași, vb. a face prinsoare, a pune rămășag-
rămășiță, s.f. - rest.
rdfeie, s.f.pl. huse la scaune,
reparaturi, H.n.pl. reparații.
reverendă, s.f. haină preoțească de purtat zilnic, lungă pină la glezne.
ridica (a ~. o nuntă), • a organica și suporta cheltuie-
 Vb. lile unei nunți.

ripide, s.f.pl. obiecte bisericesti,
rivăloasă, adj. invidioasă, plină derivalilafe.
rizic, s.n. risc.
rlndaș, S.m. om de serviciu, folosit la mun-
 cile de rînd, într-o gospodărie
 particulară.
rlnd&șiță, s.f. • femeie rîndașe, de serviciu,
rini, adv. a face curat în *grajd*.
rlnit, adj. curățat,
romanș, s.n. roman,
rost, s.n. gură.
rugă, s.f. troiță, cruce mare.
ruptul (cu , loc. cu toptanul, cu bucata.
 adv. a rosti cu greu, a scoate cite o
rupturi, (a -« cite o vorbă), vb. o vorbă întreruptă.

saltar, s.n. • sertar.
sălăkuie, adj. • liberă, de capul ei.
sălătrui (băiat ~*), - neastîmpărat, nebunatic.
 adj./
săkiș, s.n. tufiș de sălcii și răchite.
săltaturi, s.n. - salturi.
sămădău, s.m. • socotitor, răspunzător pentru
 turma de porci; cel care ține so-
 cotelile și supraveghează turma.
scărmăna, vh. refl. - a se scărpinga.
schimnic, adj. - pustnic.
scilțial (păr ^), adj. - zburlit.
seinei, vb. - a scheuna, a schelălăi.
scociorî, vb. - a scormoni, y scurma.
scrietor, s.m./ - funcționar la primărie.
scrisuri, s.n.pl./ - bilete CEC cu dohindă, obli-
 gații.
scule, s.f.pl. - bijuterii, obiecte de preț, pie-
 tre scumpe.
seca, s.(termen Je politețe cu care te
 adresezi unei femei mai în
 virstă.

sesiune (~. de pămînt), s.f.
sfădi, vb. refl.
s/lan fui, vb.
sfănțuit, adj.
sfătoși, vb. refl.
siguritate, S.f.
sihastri, vb.
silă, s.l.
simțitoare, adj.
sirep (cal &&\.

soarele, s.f.pl.
sor, s.m.
slai, s.n.
slujnicar, S.m.

smtntenie, i.l.
spicuită (mustață'—j
 adj.
spilcuit, adj.
spițer, s.m.
spițerie, s.f.
spoi, vb. refl.
stihar, s.n.
stipendiu, S.n.
st impara t, adj.
strigă, s.f.
slujtffl(, s.n.

sulemeni, vb. refl.
sulemenită, adj.

șaiac, s.n.

- t«(indere mare de pămînt, lot.
 - a se certa.
 - a mitui. a lua mită.
 - miluit.
 - a sta Ia sfat, a lua sfat.
 siguranță.
 a trăi in sihăstrie.
 - forțare, obligare, violență.
 - sensibilă.
 - iute, greu destăpinit, sălba-
 tic.
 petreceri, serate,
 frate.
 stîlp care susține podul morii,
 tinăr care face curte slujnici-
 Jor.
 a se găti frumos, a se dichisi.
 aranjată, ajustată în formă
 de spic de griu.
 aranjat, dichisit.
 farmacist.
 farmacie.
 a se jupui.
 veșmînl bisericesc.
 bursă școlara.
 stins, potolit, donolit.
 strigoaică.
 elev la gimnaziu, la preparan-
 die.
 a-și spoi obrazul cu pudră etc.
 gătită, aranjată, dreasă cu şu-
 ii man.

un fel de postav, lucrat de-
 călugărițe, din lînă tîgaie și
 care servește mai ales pentru,
 haine monahale.

șan lan, s •».

șerpar, s.n.

șipșor, s.n.

șiș, s.n.

solomonar, s.m.

șoselat, adj.

șotie, s.f.

șovar, s.n.

știrici, vb.

șugui, vb.

tabac, s.m.

tabelat, adj.

tain, s.n.

las, s.n.

lăinicie, s.f.

tăria cerului, s.f.

teapă, s.f.

testator, s.m.

testimoniu, s.n.

tinghilă, s.f.

tipic, s.n.

tipicar, s.m.

local de petrecere in care cin-
 tăreți și dansatori dau specta-
 cole pe o scenă improvizată,
 chimir, cingătoare lată, de
 piele.

sticlă, flacon, carafă,
 baston găurit pe dinăuntru, in
 care intră, ca într-o teacă, o
 varga de fier foarte ascuțită,
 prinsă de miner, și care servește
 ca armă de apărare,
 prevestitor, cititor in stele,
 vrăjitor.

nivelat ca o șosea, pavat.
 - glumă, poznă, năzbifie, farsă.
 - papură, rogoz,
 - a cerceta, a iscodi, a se in-
 forma.

a face glume.

T

- tăbăcar.
 - în formă de tabel.
 - porție de grăunțe (pentru cai).
 - taler cu care se umblă in bise-
 rică pentru a aduna contribu-
 țiile benevole ale credincioși-
 lor.
 - tăinuire; intimitate.
 - bolta cerească.
 - rang social; soi, fel, fire.
 - persoană care ,1 Întocmit un
 testament, care a testat.
 - certificai școlar de absolvire,
 care cuprinde notele unui elev.
 - lama cuțitului.
 - carte ce cuprinde rlnđuiala
 după care se săvîrșește serviciul
 religios.
 - cîntăreț care se ține strict de
 tipicul bisericesc

titor, s.m.
tlleui, vb.
tlndălite, loc. adv.
tlndălitură, s.f.
lirlici, S.m.pl.

tirț, s.m.
tirzialic, adj.
 (ocol, S.n.

tonatic, adj.
toplanguiu, s.m.

trimbă, S.f.
trochiță, s.f.
Irora, s.n.
lureac, s.m.
turtelar, S.m.

/apt, S.m. pl.
țiflici, s.m. pl.
Jimbală, s.f.
țirculam, s.n.

țîțini, s.f.pl.
țîngălău, s.n.
iWt, vb.
 ;ui, s.n.

țurloi, s.n.
țutura, vb.

ctitor.
 a interpreta, a tălmăci,
 pe glumite.
 alergătură, pierdere de vreme,
 papuci moi de casă, fără to-
 curi, confecționați din postav
 sau din lână.
 tufiș, mărunț și stufos,
 intimat.
 zgomotul produs de loviturile
 ciocanului la sfărîmarea pietre-
 lor de pe șosea,
 cu toane.
 negustor caic vinde cu top-
 tanul, cu ridicata, angrosist-
 val de pinză.
 albie, eopaiefolosita leagăn.
 ladă pentru obiecte casnice,
 carimb la cizmă,
 cel care face și vinde turte.

pari de lemn.
 hoinari, gură-cască.
 țambal.
 instrument de tîmplărie cu
 care se fac cercuri; compas;
 cerc luminos pictat pe cruci
 sau pe troițe în jurul capului
 sfinților.
 balamale.
 clopoțel.
 a ciripi.
 păhărel de forma unei sticlețe
 cu gîtul (ung, cu care se bea
 țuică.
 țurțur de gheață, la streășină,
 a scutura, a clătina.

V

mm, s.n.
uirna, vb.

ujog, s.n.
uscatele, s.f.pl.

ușchior, s.n.
utrenie, s.f.

vagmistru, s.m.

văcsuit, adj.
vărzărie, s.f.
vătaf, s.m.
vălăjel, S.m.
vă tu, s.m.
vecernie, S.f.

venetic, s.m.

vergi, s.f.pl.
visătorie, s.f.
vieiavei, s.m.
oinjoșie, s.f.
vîntoasă, s.f.

virtejie, S.f.
vlșea, vb.
vrac, s.m.
vramiță, S.f.

vrăjari, s.m.pl.
vrlistă, s.f.

uium fia moară).
 a simți prezența cuiva; a sta
 la pîndă.
 pămătuț de șters cuptorul,
 un fel de prăjituri în genul
 fursecurilor.
 tocul ușii sau al ferestrei,
 slujbă religioasă care se ofi-
 ciază dimineața.

seigent-niajor în sarcina teo par-
 tea administrativă a unui esca-
 dron de cavalerie sau a unei
 baterii de artilerie.
 lustruit cu cremă de ghetete.
 teren sădit cu varză.
 șef, conducător.
 curier.
 iepure.
 slujbă religioasă care se ofi-
 ciază seara.
 persoană venită dintr-altă lo-
 calitate și pripășită într-un loc;
 străin.

- dungă, dîre.
 - visare, reverie.
 - ordonanță, slugă.
 - robustețe.
 - vînt de intensitate mai mare.
 cu vîrtejuri.
 - vînt cu vîrtejuri.
 a suci, a învîrți.
 vrăjitor.
 - porțiță de scînduri sau de
 nuiele împletite.
 - nuiele subțiri.
 • dungă, dîră.

Z

<i>xap</i> , s.m.	- spetează, blană la gardul de scînduri.
<i>zaveră</i> , s.f.	- răscoală, revoluție.
<i>zavrze</i> , s.f.	- scoarțe, țesături cu care se împodobesc pereții.
<i>zavistie</i> , S.f.	• ură, invidie, pizmă.
<i>îâcaș</i> , adj.	• invidios, pizmaș, răutăcios.
<i>zăctas</i> , om, adj.	• răutăcios, invidios, răzbunător.
<i>zăcătoare</i> (\. de prunede), s.f.	cadă, butoi.
<i>zăpsi</i> , vb.	a surprinde, a prinde de veste, a prinde pe cineva asupra unui fapt săvîrșit.
<i>zburătorii</i> (<i>opil</i> ^.), adj.	careia prius puteri, careia început să „zboare”,
<i>zburdatec</i> , adj.	zburdalnic,
<i>zeghe</i> , s.f.	zadie, șorț.
<i>sgriburi</i> , vb.	a tremura de frig.
<i>zoală</i> , s.f.	osteneală, trudă, in bucăți, mărunț.
<i>foc</i> , adv.	
<i>zorfoș</i> , s.m.	persoană care prezice soarta cuiva, preziditor.
<i>zoli fa ... rufe</i>), vb.	a muia rufe.
<i>zolit</i> , adj.	obosit.

TABLA ILUSTRĂȚIILOR

Coperta volumului <i>Prințesa- Viile morților. Un democrat</i> , apărut postum	96 — ?
Frontispiciul ziarului <i>Tribuna</i> din Sibiu (nr. 40 din 3/15 iunie 1884) cu începutul scrierii <i>O varietate</i>	96— 9?
Coperta <i>Alrnanachului literar ilustrat pe 1887</i> în care apare nuvela <i>Piatra din prag</i>	96— 97
începutul nuvelei <i>Piatra din prag</i> , la prima apariție, și fotografia scriitorului, care însoțește nuvela...	96— 97
Traducerea în germană a nuvelei <i>Anghel</i> , apărută în <i>Rumänische Lloyd</i> (nr. G091 din 12 oct. 1907).	256- 257
Coperta revistei <i>Albina</i> (nr. 1 din 7 oct. 1907) în care apare nuvela <i>O vînătoare ca rost</i>	256 — 257
Începutul nuvelei <i>O vînătoare cu rost</i>	256 — 257
Coperta volumului <i>Rumänische Erzählungen (1908)</i> și sumarul. Slavici figurează cu nuvelele <i>Anghel</i> și <i>Ac și ață</i>	256 — 257
Pagină din ziarul <i>Mmirva</i> (nr. 79 din 5 martie 1909) cu nuvela <i>Prietenul meu Costea</i>	304 — 305
Coperta revistei <i>Ramuri</i> , și începutul nuvelei <i>Amurg de viață</i> în prima apariție (nr. 10 din 15 mai 1909).	304 — 305
Frontispiciul ziarului <i>Deșteptarea</i> din Brașov (nr. 9 din 1/14 martie 1912) și Începutul nuvelei <i>Cocanita</i> , apărută în nr. 1 {5/18 ian. 1912).	304 —305
nceputul scrisorii lui Slavici către Eugen Brote din 15/28 februarie 1912 în care se referă la nuvela <i>Sac și petec</i>	304 — 305

Frontispiciul revistei <i>Flacăra</i> (nr. 29 din 5 mai 1912, cu începutul nuvelei <i>Sttlp de cafenele</i>	352 - 35S
Articolul <i>Figuri contimporane</i> cu o caricatura a lui Slavici de Iser". (<i>Flacăra</i> , nr. 29 din 5 mai 1912).	352 - 35*
Coperta revistei <i>Flacăra</i> (nr. 45 din 25 august 1912 în care publică nuvela <i>Un pierde vară</i>).	352 — 353-
Coperta publicației <i>Revista copiilor și a tinerimei</i> (nr. 26 din 6 oct. 1921) și începutul nuvelei <i>Cuța...</i>	352 — 353.
Pagină din scrierea pentru copii <i>Din poznele lui Dincă</i> , la prima apariție în <i>Revista copiilor și a tinerimei</i> (nr. 2 din 26 ian. 1922).	400 — 401
Coperta <i>Almanackului ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”</i> <i>pe anul 1924</i> , în care se tipărește nuvela <i>Zile de</i> <i>primăvară</i>	400 — 401
începutul nuvelei <i>Zile de primăvară</i>	400 — 401
Coperta revistei <i>Gândirea</i> (nr. 11 din 5 febr. 1924) și înce- putul nuvelei <i>Din căile vieții</i>	400 — 401

POSTUME

Printesa. Căile morților. Un democrat

Printesa	9
Tată și fată	9
Bobocul mahalalei	16
Suferințele lui Costache	-5
Visul lui Tănase	33
Valurile tinerețelor	39
Socoteli greșite	46
Cărări încalcite	55
Zile de primăvară	63
Zbuciuaraări înfundate	71
Căile ursitei	81
Rupta ruptei	88
Izbucniri pătimase	96
La casa din Izvor	101
O socoteală	105
Ceas rău	109
Căile morților	115
Un democrat	179

DIN PERIODICE

O varietate	197
Piatra din prag. Novelă	216
Anghel	231
O vinătoare cu rost	237
Precupețul	"48
Prietenul meu Costea	267
Amurg de viață	272
Oaia rătăcită. Povestire de Crăciun	281
O lipitoare	286
Zile posomorite	292
Coconita	301
Sac și petec	306
fitilp de cafenele	323
Un pierde-vară	399
Răzbunarea jianului	333

Cula	339
Din poznele lui Dincă	356
Vrea să fie și el ca ceilalți	356
Hai cu caii la pășune	360
Cireșe acre	364
Puii de graur	367
Hai cu săniuța	369
Hlrjoneli	373
Baie de tot răcoritoare	376
Vecinătate cu neajunsuri. Poveste de Crăciun ..	381
Zile de primăvară	387
Din căile vieții	394
Minciuna	411

NOTE

Prințesa	425
Oile morților	426
Un democrat	
O varietate	
Piatra din prag. Novela	
Anguel	"
O vânătoare cu rost	*J1
Preeupețul	*% \
Prietenul meu Cnslea	3/
Amurg de viață	J J ^
Oala rătăcita. Povestire de Crăciun	« 3 ^
O lipitoare	«jSS
Zile posomorite	«>
Coconita	»J4
Sac și petec	
Stup de cafele	
Un pierde-vară	
Hăliunarea nanului	*3fl
Cuta	« 8
Din poznele lui Dincă	*Ja
Vecinătate cu neajunsuri. Poveste de Crăciun ..	i-W
Zile de primăvară	
Din căile vieții	
Minciuna	111
<i>Glosar</i>	Yf
<i>Tabla ilustrațiilor</i>	! °-

Lector : CONSTANTIN MOHANU
Tehnoredactor : MINA CANTEMLR

Apărut 1971. filrtie tipar înalt de «3 g/m'. Format
540XS40/16. Coli ed. Coli tipar 29,5. planje tipo 10.
A. nr. 20 Mi/mp. C.Z, pentru bibliotecile mari și mici
SS9—B.

Tiparul executat sub comanda nr. 647 la
Combinatul Poligrafie „Casa Științei”. Piața
Științei nr. 1, București. Republica Socialistă
România